

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

DAMAGE BOOK

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200960

UNIVERSAL
LIBRARY

Bhagavadgita=Sara=Vichara

being a collection

OF

a series of lectures delivered

BY

Vidyabhushana Vedantavachaspati

Dr. Shri Mahabhagavat of Kirtkoti

Ph.D.; F.R.S.A.; M.R.A.S. etc.

PUBLISHED BY

H. Chidambarayya

Retired A. V. School Head Master of the Mysore State

AND

Formerly, Editor of "Paramartha"

Price Rs. 1-8-0.

All Rights Reserved.

ವಿದ್ಯಾಭೂಷಣ ವೇದಾಂತವಾಚಸ್ಪತಿ

ಇತ್ಯಾದಿ ಬಿರುದಾಂಕಿತರಾದ

ಕುರ್ತಕೋಟಿಯ

ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರ

ಭ'ಗವ'ದ್ಗೀತಾಸೂರ'ವಿಚಾರ'

ವೆಂಬ

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಲೆ

ಪ್ರಕಾಶಕ:

ಎಚ್. ಚಿದಂಬರಯ್ಯ.

ಮೈಸೂರುಸಂಸ್ಥಾನದ ರಿಟೈಡ್ ಎ. ವಿ. ಸ್ಕೂಲ್ ಹೆಡ್ಮಾಸ್ಟರ್ ಮತ್ತು
ಪರಮಾರ್ಥಪತ್ರಿಕಾವೂರ್ವಸಂಪಾದಕ.

ಜಿಲೆ ರೂ. ೧—೬—೦.

Printed by
U. Narayanacharya
at the
Dharma Prakasha Press
Mangalore.

This Book

IS

with kind permission granted

most respectfully dedicated by the lecturer

To

His Highness

Sri Krishna Rajendra Wodeyar Bahadur

(C. C. S. J. Etc.)

Maharajah of Mysore

for favours received in connection with

The Sanskrit Academy at Bangalore

AND

for the high regard

HIS HIGHNESS

entertains towards

The Bhagavad-Gita

ಶುದ್ಧಪತ್ರ

೧ನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ—ಗೀತೆಯು ಕೃತಕರೂಪಕವೋ?

ಪುಟ	ಪಂಕ್ತಿ	ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ
೩	೧೩	in	at
೧೦	೨೨	ಧರ್ಮಶಬ್ದ	ಧರ್ಮಶಬ್ದ
೧೩	೬	ಶೀಕ್ಷೆ	ಶಿಕ್ಷೆ
೧೪	೨೫	Certion	Certain
೩೪	೧೨	ಗೌತಮ ಬುದ್ಧರು	ಗೌತಮ ಬುದ್ಧರು
೪೦	೫	ಹುಡುಕಿ	ಹುಡುಕಿ
೫೧	೧	ಪೌತ್ರಾಶ್ರಯಾ	ಪೌತ್ರಾಶ್ರಯಾ
೫೩	೧೨	ಶರಣ್ಯಹೋದ	ಶರಣ್ಯಹೋದ
೫೫	೭	ತತ್ತವಿಚಾರವನ್ನು	ತತ್ತವಿಚಾರವನ್ನು
೫೫	೧೦	ದರ್ಮಯುದ್ಧ	ಧರ್ಮಯುದ್ಧ
೫೬	೧೭	ವಿಶೇಷವಾಗಿರಬೇಕು	ವಿಶೇಷವಾಗಿರಬೇಕು
೫೯	೧೨	ಅಡ್ಡಗೀಟಿಳಿದು	ಅಡ್ಡಗೀಟಿಳಿದು

೨ನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ—ಗೀತೆಯ ಕರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕತ್ವವು

೧೪	೨೬	ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವೆವು	ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವೆವು
೩೨	೧	ತಿರಿಗಿಸದಿದ್ದರೆ	ತಿರುಗಿಸದಿದ್ದರೆ
೩೩	೨೨	ತಿರಿಗಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ	ತಿರುಗಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ
೩೬	೧೯	ವಿಕೀರ್ಣಲೋಕ	ವಿಕೀರ್ಣಲೋಕ
೩೯	೧೬	ತೇನೈವ ಭೂತನ	ತೇನೈವಭೂತನ
೪೦	೪	ಭವೇನ್ಮೋಕ್ಷ	ಭವೇನ್ಮೋಕ್ಷಃ
೪೧	೨	ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ	ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ
೪೩	೪	ತಸ್ಮಾಯುಽದ್ವೈತ್ಯ	ತಸ್ಮಾಯುಽದ್ವೈತ್ಯ
೪೭	೭, ೧೩	"	"

೪೪	೧೯	त्वत्प्रसान्मयाच्युत	त्वत्प्रसादान्मयाच्युत
----	----	----------------------	------------------------

೩ನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ — ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯವು

ಪುಟ	ಪಂಕ್ತಿ	ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ
೪	೧೬	ಕಡಮೆಯಾಗಿದ್ದರೂ	ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದರೂ
೪	೨೬	ಮನುಷ್ಯರಿಂದ	ಮನುಷ್ಯರಾದ
೧೩	೧೫	ಒಂದೆರಡು	ಒಂದೆರಡು
೧೬	೧೦, ೧೫	ಕಡೆವರ	ಕಲೆವರ
೧೯	೭	ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುವದು	ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುವದು
೨೬	೫	ಯತ್ನ	ಯತ್ನ
೨೬	೧೬	ಚಿಕಿಪು:	ಚಿಕಿಪು:
೨೬	೨೧	ನಿವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ	ನಿವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ
೩೬	೩	ಬುದ್ಧಾನುಶ್ರೀಯಮಾನ:	ಬುದ್ಧಾನುಶ್ರೀಯಮಾನ:
"	೪	ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠಾ	ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠಾ
೩೬	೧೧	ನಾಗವಲ್ಲಯಪಿ	ನಾಗವಲ್ಲಯಪಿ
೪೧	೩	ಸತ್ವಂ	ಸತ್ವಂ
೪೨	೫	ಬೆಳೆಸಿ	ಬೆಳೆಸಿ
೪೭	೨೦	ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಚಾರವತಾ:	ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಚಾರವತಾ
೪೮	೨	ತಪಶ್ಚೈವ	ತಪಶ್ಚೈವ
೫೫	೨೨	ಸಾರ್ವಿಕೋ	ಸಾರ್ವಿಕೋ

೪ನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ — ನೀತೋಪದಿಷ್ಟ ಯೋಗಗಳು

೪	೨೨	ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿಯೋ:	ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿಯೋ:
೭	೩	ಕರ್ತವ್ಯ	ಕರ್ತವ್ಯ
೭	೧೧	ವಿಷಯಾದಿವೈ	ವಿಷಯಾದಿವೈ
೮	೨೦	ಮುಖ್ಯನಿ	ಮುಖ್ಯನಿ
೯	೨೩	ಶನ:	ಶನ:
೧೧	೨೦	ಪೂರ್ವಿಕರು	ಪೂರ್ವಿಕರು
೧೧	೨೬	ಸಾಧುಗಳು	ಸಾಧುಗಳು
೧೨	೬	ಮಹಾಪುರುಷ	ಮಹಾಪುರುಷ

ಪುಟ	ಪಂಕ್ತಿ	ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ
೧೬	೧೯	ತಾಂಡವಾಡುವದೊ	ತಾಂಡವಾಡುವದೊ
೨೯	೧೦	ಮುಳುಗಿದ್ದ ದರಿಂದ	ಮುಳುಗಿದ್ದ ದ್ದ ರಿಂದ
೨೯	೧೯	ನೊಡುವನೊ	ನೊಡುವನೊ
೩೦	೭	ತಿರಿಗಿ	ತಿರುಗಿ
೩೨	೧೫		ತಿರುಗಿದ
೩೪	೩		
೪೩	೨೦	ಸಾಧನವಾಗುವಂಥ	ಸಾಧನವಾಗದಂಥ
೪೪	೧೧	ಕ್ರಿಯತೆ	ಕ್ರಿಯತೆ
೪೯	೧೬	ಬೆಳಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು	ಬೆಳಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು
೪೯	೧೭	ಬೆಳಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ	ಬೆಳಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ
೫೦	೧	ಬೆಳವಳಿಗೆ	ಬೆಳೆವಳಿಗೆ
೫೪	೨೨	ಪ್ರಮಾಣವು	ಪ್ರಮಾಣವು.
೫೫	೧೭	ತಿರಿಗಿ	ತಿರುಗಿ
೫೭	೭	उद्धरेदात्मनात्मान	उद्धरेदात्मनात्मानम्
೫೮	೨೩	ಬುದ್ಧಿ	ಬುದ್ಧ್ಯಾ
೬೨	೭	ವೀಯ	ವೀರ್ಯ
೬೫	೧೩	ಪ್ರಸಡೇನ	ಪ್ರಸङ्गेन
೬೭	೨	ಸತ್ವ	ಸರ್ವ
೭೩	೧೨	ಸಾತ್ತ್ವಿಕಹೋಮ	ಸಾತ್ತ್ವಿಕಹೋಮ
೭೫	೨	ಮಾನಸುಚ್ಯತೆ	ಮಾನಸಮುಚ್ಯತೆ
೭೭	೧	द्वंद्वानभिघातः	द्वंद्वानभिघातः
೮೪	೪	विकृती	विकृतिं
೮೫	೧	ಬೆಳಸಿ	ಬೆಳಸಿ
೮೬	೧೮	ಬುದ್ಧಿ	ಬುದ್ಧ್ಯಾ
೮೭	೧	ಅನಾತ್ಮಕಾರವೃತ್ತಿ	ಅನಾತ್ಮಕಾರವೃತ್ತಿ
೯೦	೧೪	ಗತಿ”	ಗಾತಿಮ್”
೯೨	೨೫	ಬೆಳವಳಿಗೆಯನು	ಬೆಳವಳಿಗೆಯನ್ನು

ಪುಟ	ಪಂಕ್ತಿ	ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ
೧೦೦	೪	ಸರ್ವಭೂತಾನಿ	ಸರ್ವಭೂತಾನಿ
೧೦೪	೨೦	ಮೊದಲು	ತೊದಲು
೧೦೮	೨೦	ದೇಹವಾಹಿ	ದೇಹವಾಹಿ
೧೦೯	೬	ವೇದಿ	ವೇದಿ
೧೧೬	೧೪	ಮನಸಾ	ಮನಸಾ
೧೧೯	೧೩	ಭಕ್ತಿಯೋಗ	ಭಕ್ತಿಯೋಗ
೧೧೯	೧೩	ತನ್ಮಾಮಶ್ರವಣಾದಿಭಿಃ	ತನ್ಮಾಮಶ್ರವಣಾದಿಭಿಃ
೧೨೦	೨೨	ತರತೀಶೋಕಮತ್ಮಾವಿತ್	ತರತೀಶೋಕಮತ್ಮಾವಿತ್
೧೨೨	೧೧	ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ	ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ
೧೨೨	೧೨	ಸ್ಫುರಣೆಗೆ	ಸ್ಫುರಣೆಗೆ
೧೨೨	೧೬	ಸುಗುಣಮೂರ್ತಿಯ	ಸುಗುಣಮೂರ್ತಿಯ
೧೩೯	೮	ಬೆಳಸಿಕೊಳ್ಳುವನು	ಬೆಳಸಿಕೊಳ್ಳುವನು
೧೪೧	೨೧	ತತ್ವತ	ತತ್ವತಃ
೧೪೯	೧೧	ಇಂದ್ರಿಯಾಣೋದ್ರಿಯಾರ್ಥೇಭ್ಯಸ್ತಸ್ಯ	ಇಂದ್ರಿಯಾಣೋದ್ರಿಯಾರ್ಥೇಭ್ಯಸ್ತಸ್ಯ
೧೫೧	೧೦	ನಿಶಿ	ನಿಶಾ
೧೫೩	೪	ಬೀಗರು	ಬೀಗನು
೧೬೪	೬	ಲೋಕೈಶ್ವಿವಿವೀರ	ಲೋಕೈಶ್ವಿವಿವೀರ
೧೬೫	೧೧	ಬೆಳಸಿಕೊಂಡು	ಬೆಳಸಿಕೊಂಡು

೫ನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ — ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಸ್ಥಾನವು

೬	೨೩	ಮಾಡವರೊ	ಮಾಡುವರೊ
೭	೨೬	ಸಂಭವವೆಂದು	ಅಸಂಭವವೆಂದು
೧೮	೮	ಲ್ಯಾಸೆ	ಲ್ಯಾಸೆನ್
೧೯	೩	ಬೆಳಸ	ಬೆಳಸ
೨೦	೩	ಪೇಮವು	ಪ್ರೇಮವು
೨೦	೬	ಮಾನುಷಪ್ರೇಮವೆಂಬ	ಮಾನುಷಪ್ರೇಮದ

ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಸಮರ್ಪಣವನ್ನು ಅತ್ಯುದಾರಬುದ್ಧಿಯಿಂದ

ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವ

ಮೈಸೂರು ಶ್ರೀಮನ್ ಮಹಾರಾಜರವರ

ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಓದುವವರು ಇದರಲ್ಲಿ

ಬಿಡಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಗಳ ಪಟ್ಟಿ.

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಸಂಖ್ಯೆ	ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ	ಪಂಕ್ತಿ ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಂಗತಿ
೨	೨೪	೧೯	“ತುಂಬನಂ ದೇಹಿ ಮೇ ಭಾರ್ಯೇ ಕಾಮಚಾಂಡಾಲ ತೃಷಯೇ”
”	೨೧	೧೧	} ಬರೀ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಓದಿದ ಒಬ್ಬ ಗ್ರಂಥಸ್ಥನ ಕಥೆ.
	೨೪	೪	
೩	೯	೧೪, ೧೯.	“ದಂಡಿಸದೆ ದೇಹವನು ಖಂಡಿಸದೆ ಕರಣವನು ಉಂಡುಂಟು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೆದಲಿಕ್ಕದನೇನು ರಂಡೆ ಯಾಳುವಳೇ ಸರ್ವಜ್ಞ”
೪	೩೯	೧೬	} ರಾಮರಾವಣರ ಕಥೆ.
	೪೦	೧	
”	೧೨೧	೬, ೧೫	ಮಾಯೆಯನ್ನು ನ್ಯೂಫೌಂಡ್‌ಲ್ಯಾಂಡಿನ ನಾಯಿ ಗೆ ಹೋಲಿಸಿರುವುದು
”	೧೫೧	೧	ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವೆಂಬುದು ರಾತ್ರಿಯಂತೆ.
”	೧೫೫	೨೫	ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲೇನಿದೆ?

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ.

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಂಖ್ಯೆ.

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿಷಯ.

ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ.

೧ ಗೀತೆಯು ಕೃತಕರೂಪಕವೋ?

ಧರ್ಮವೇ ಭರತಖಂಡದ ಸರ್ವಸ್ವವೆಂಬುದು, ಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣ, ಪ್ರಮಾಣಗಳ ವಿಚಾರ, ವೇದದ ಮಹತ್ವ, ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತೀತಿಹಾಸಗಳ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ, ಮಹಾಭಾರತದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ, ಗೀತೆಯ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆ, ಗೀತೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಂಬುದು, ಗೀತೆಯು ಕೃತಕರೂಪಕವಲ್ಲವೆಂಬುದು.

೬೧

೨ ಗೀತೆಯ ಕರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕತ್ವವು.

ಅನುಬಂಧಚತುಷ್ಟಯಗಳು, ವಿಷಯಸುಖದ ಕ್ಷುದ್ರತೆ, ಜ್ಞಾನವು ಪರಮಾನಂದರೂಪವಾಗಿರುವುದು, ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮವು ಸಾಧನವೆಂಬುದು, ಏನನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನಿರುವುದು ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು, ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದರೂ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂಬುದು, ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಾರದೆಂಬುದು.

೪೯

೩ ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯವು.

ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸದೆ ಹೋದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಪಶುಸಮಾನನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೆಂಬುದು, ಅಧರ್ಮವು ಮುಂದೆ ಕೆಡುಕನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದೆಂಬುದು, ಜನ್ಮದ ಸಾರ್ಥಕತೆಗೆ ಧರ್ಮವೇ ಮುಖ್ಯಮಾರ್ಗವೆಂಬುದು, ಸತ್ತಮೇಲೆ ಧರ್ಮವೊಂದೇ ಸಹಾಯವಾಗುವದೆಂಬುದು, ಜನ್ಮಾಂತರ ವಿಚಾರ, ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಆಗಲಿ ಸನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಆಗಲಿ ರಾಸ್ತವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸಬೇಕೆಂಬುದು, ಅನ್ಯಧರ್ಮವನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸದೆ ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬುದು, ಚಾರುವರ್ಣ್ಯಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ, ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯಧರ್ಮಗಳು, ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದೇ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದು.

೫೬

೪ ಗೀತೋಪದಿಷ್ಟಯೋಗಗಳು.

ಪೀಠಿಕೆ ೧ — ೫

ಯೋಗಶಬ್ದಾರ್ಥ, ಯೋಗಭೇದಗಳು, ಯೋಗವೆಂದರೆ ಸಮತ್ವವೆಂಬುದರ ಸಮನ್ವಯ.

ಜ್ಞಾನಯೋಗ ೬-೪೦.

ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬದ್ಧರಾಗಿರುವದು, ಅದನ್ನು ಕಳೆಯುವದಕ್ಕೆ ಶುಭೇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಸಂಗಮಾಡಿ ಸದ್ಗುರುವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದು, ದೇಹವನ್ನು ಆತ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿಯುವದರಿಂದಲೇ ಮರಣದ ಭೀತಿ ಬಂಧಿಸುವದೆಂಬುದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳಾಗಲಿ ಪ್ರಾಣವಾಗಲಿ ಮನಸ್ಸಾಗಲಿ ಬುದ್ಧಿಯಾಗಲಿ ಆತ್ಮನಲ್ಲವೆಂಬುದು, ಆತ್ಮನ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಸ್ವರೂಪವು ಅನುಭವೈಕವೇದ್ಯವೆಂಬುದು, ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಮನಸ್ಸು ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದ್ದಾಗುವದೆಂಬುದು, ಅಮಾನಿತ್ವಾದಿಜ್ಞಾನಸಾಧನಗಳನ್ನು ಸಾಂಗವಾಗಿ ನಡೆಸಿದರೆ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ತನಗೇತಾನೇ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವದೆಂಬುದು.

ಕರ್ಮಯೋಗ ೪೦-೫೬.

ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಬೇಕೆಂಬುದು, ಕರ್ಮಯೋಗವು ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧನವೆಂಬುದು, ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಪ್ರಶಂಸೆ, ಸತ್ಪಾದಿಗುಣಭೇದಗಳಿಂದ ಕರ್ಮದ ಮೂರು ಬಗೆ, ಫಲಾಭಿಸಂಧಿಯು ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠೆಗೆ ಅಡ್ಡಬರುವದೆಂಬುದು, ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಇರುವದು ತ್ಯಾಗವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು, ಫಲ ತ್ಯಾಗಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಪಣಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ವಿಧ್ಯುಕ್ತಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾಗುವದೆಂಬುದು, ನಿಷಿದ್ಧಕರ್ಮವನ್ನು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಬಿಡಬೇಕೆಂಬುದು, ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯೆಂದರೆ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷವುಂಟಾಗುವದೆಂಬುದು, ಸತ್ಯಗುಣವು ಹೆಚ್ಚಿದ ಲಕ್ಷಣ.

ರಾಜಯೋಗ ೫೯-೯೦.

ಮನಸ್ಸೇ ಬಂಧಕ್ಕೂ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೂ ಕಾರಣವೆಂಬುದು, ಯೋಗದ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳ ವಿಚಾರ, ಮನೋನಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಎಡೆಬಿಡದ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು.

ಭಕ್ತಿಯೋಗ ೯೧-೧೬೮.

ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಸೌಲಭ್ಯ, ಭಕ್ತಿಲಕ್ಷಣ, ಪ್ರೇಮದ ಪ್ರಭಾವ, ಭಗವತ್ಪರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುವವರಿಗೂ ಶಬ್ದಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಗೌಣೇ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು, ಗೌಣೇಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಿರ್ಗುಣನಿರಾಕಾರಗಳು ಹಿಡಿಯುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು, ಭಗವಂತನು ಭಕ್ತನಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಸಗುಣನಾಗುವದು, ಭಕ್ತನು ತನ್ನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ಭಾರವನ್ನು ಭಗವಂತನಿಗೆ ವಹಿಸಿ ತಾನು ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿರುವದು, ಅವತಾರಗಳ

ಪ್ರಯೋಜನ, ಒಂದವತಾರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಡಗರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದವತಾರವನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಬಾರದೆಂಬುದು, ನವವಿಧಭಕ್ತಿಗಳ ವಿಚಾರ, ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗಕ್ಕೂ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗಕ್ಕೂ ಭೇದ, ವಿಗ್ರಹಾರಾಧನೆಯ ವಿಷಯ, ಗೌಣೇಭಕ್ತಿಯಿಂದಾದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯ ಪ್ರಮಾಣ, ನಿಧಿಧ್ಯಾಸ, ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ, ನಿರಿಚ್ಛೆ, ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಪರಭಕ್ತಿ, ಪರವೈರಾಗ್ಯ, ಭಕ್ತನಲಕ್ಷಣ, ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗಪ್ರಶಂಸೆ.

೧೬೮

೪ ಪೃಥ್ವಿಯೊಳಗಣ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಸ್ಥಾನವು—

ಗೀತೆಯ ಸರೋತ್ಕೃಷ್ಟತ್ವವು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು, ಧರ್ಮವೇ ಜಗತ್ತಿನ ಸುಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂಬುದು, ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಸ್ಥಾಪಕರ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಜಗತ್ತಿನ ಸುಸ್ಥಿತಿಗಾಗಿಯೇ ಇರುವದೆಂಬುದು, ಧರ್ಮಪ್ರತಿಪಾದನ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಾತ್ರ ಗೀತೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕೆಂಬುದು, ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳ ಸಹಾನುಭೂತಿ, ಸ್ವಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆ, ಎಲ್ಲಯೋಗಗಳಿಗೂ ಅದಕ್ಕದಕ್ಕ ತಕ್ಕ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು, ಸಾಧನದ ಕಡೆಗೇ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟಿರುವುದು, ಉದ್ಯೋಗಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸುವುದು ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಗೀತೆಯ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆ, ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಾಗಿ ಕಾಣುವದೆಲ್ಲಾ ಅಭಾಸವೆಂಬುದು, ಗೀತೆಯ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುವ ಇತರ ಸಂಗತಿಗಳು, ಗೀತೆಯ ಯಥಾರ್ಥವನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಸದ್ಗುರುವಿಗೇ ಶರಣುಹೋಗಬೇಕೆಂಬುದು.

೨೦

“ವಿದ್ಯಾಭೂಷಣ” “ವೇದಾಂತವಾಚಸ್ಪತಿ” ಪೀ. ಎಚ್. ಡೀ., ಎಮ್. ಆರ್. ವಿ. ಎಸ್.,
ಎಫ್. ಆರ್. ಎಸ್. ವಿ., ಇತ್ಯಾದಿಬಿರುದಾಂಕಿತರಾದ ಕುರ್ತಕೋಟಿಯ

ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರು.

ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸಪರಿವ್ರಾಜಕಾಚಾರ್ಯೇತ್ಯಾದಿಬಿರುದಾಂಕಿತ ಶ್ರೀಮತ್ಕುರಸೀರ
 ಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ್ವರ ಶ್ರೀಜಗದ್ಗುರು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ
 ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಶಂಕರಭಾರತೀಸ್ವಾಮಿಗಳು.

ಪೀಠಿಕೆ.

ಐದಾರುವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ—ಶಾಲಿವಾಹನಶಕ ೧೮೩೩ರ ಅಶ್ವಿನಮಾಸದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮಹಾಭಾಗವತರು ಧಾರವಾಡದ ಮಹಾಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಭಗವದ್ಗೀತಾ ಸಾರವಿಚಾರವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಲೆಯನ್ನು ಈಗ ಪುಸ್ತಕರೂಪದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ವಾಚಕಮಂಡಲಿಯ ಮುಂದೆ ಇಡುವದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಬಹುಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಎಷ್ಟೋ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರಬಹುದು; ಮತ್ತು ಎಷ್ಟೋ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಹೊರಡಿಸಿರಬಹುದು. ಗೀತೆಯ ಮಾತೆಂದ ಕೂಡಲೆ ವಾಚಕರು ಒಂದುವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜಾಗರೂಕರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಾನು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತೇನೆ. ಗೀತೆಯ ಅರ್ಥವು ಬರೀ ಮೇಧಾಶಕ್ತಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಸಿಕ್ಕುವದಲ್ಲ. ಶಬ್ದಾರ್ಥವು ಸಿಕ್ಕೀತು; ಅದು ದೊಡ್ಡಮಾತಲ್ಲ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ನಿಜವಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದು ಬರೀ ಮೇಧಾಶಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಜೀವಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವ ಗೀತಾಗ್ರಂಥಗಳೆಲ್ಲಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಧಾರೆಯೆರೆದ ಪ್ರಾಜ್ಞರಿಂದಲೇ ಹೊರಟಿರುವವು. ಪ್ರಜ್ಞಾಶಾಲಿಯಾಗಿ ಸಾಧನಚತುಷ್ಟಯಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಗುರುವಿಗೆ ಶರಣೆಂದವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗೀತೆಯ ಯಥಾರ್ಥವು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾದೀತು. ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರು ಈ ಗೀತೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವರಾದ್ದರಿಂದ ಇವರ ಉಪನ್ಯಾಸವು ಸಭಿಕರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ದಿಗ್ದರ್ಶನವಾಗಿ ಆ ಸಭಾಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಮ| ರಾ| ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯಕೌವ್ಯಾನಂದ ಎಂಬವರು ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಿಂದ ಆದ ಆನಂದದಿಂದ ಶ್ಲೋಕರೂಪವಾಗಿ ಹಾಡಿದ್ದೀನೆಂದರೆ:—

“ಭಗವತ್ಯೇವ ಯಸ್ಯಾಸ್ತಿ ಭಕ್ತಿರ್ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಿ ।

ಮಹಾಭಾಗವತಂ ಪ್ರಾಹುಸ್ತಂ ಜನಂ ಜ್ಞಾನಿನಃ ಖಲು ॥ ೧ ॥

एवंविधः किलायं प्रथितो लिंगेशपण्डितः श्रीमान् ।

ऋतुकोटिग्रामाधिपकुलदीपो मद्बुद्धिश्चरप्राणः ॥ २ ॥

यद्विद्यया भवति गाढविवेकबुद्धिर्यद्विद्यया भवति चंचलचित्तशुद्धिः ।

यद्विद्यया भवति मूढजनोपदेशस्तद्विद्ययाऽस्ति ननु भूषणवानिहैषः ॥ ३ ॥

अयं गृहस्थोऽपि विरक्तचित्तः स्वयंपरित्यक्तकुटुंबवित्तः ।

धियं निवेश्य प्रभुपादयोस्तन्मयं जगत्पश्यति साधुवृत्तः ॥ ४ ॥

भवतिमिरನಾಶಕೋऽयं ಭಗವದ್ವಿತಾರ್ಥತತ್ವಚಂಡಾಶುಃ ।

ಜಯತಿ ಜನಾದರಪಾತ್ರಂ ಮಿತ್ರಂ ನರಸಿಂಹಶರ್ಮಸದೃಶಾನಾಂ ॥ ೫ ॥

ಮತ್ತು ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಲೆಯ ಮೊದಲನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಓದಿ ನೋಡಿದ ಮದರಾಸು ಗವರ್ನಮೆಂಟಿನ ಕನ್ನಡ ಟ್ರಾನ್ಸಲೇಟರ್ ಮ| ರಾ| ಬಿ. ರಾಮರಾವ್, M. A., LL.B. ಇವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಮೇಲಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇನಂದರೆ:—“I have read the Mahabhagavater's Bhagavadgitasaravi-chara. The style is good and eloquent. I am a great admirer of Bhagavadgita myself and therefore believe that these lectures by the Mahabhagavatar, when published, will become a valuable addition to our religious literature.” ಇಂಥ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಸಭಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೆ ತಟಸ್ಥವಾಗಗೊಡಲಾರದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಪುಸ್ತಕರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಟ್ಟು ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವೆನು. ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಟ್ಟ ಹಾಲು ಆಗ ತಾನೆ ಹಸುವಿನ ಕೆಚ್ಚಲಿನಿಂದ ಹೊರಟ ಹಾಲಿನಷ್ಟು ಗುಣಕಾರಿಯಲ್ಲವೆಂಬುದು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಇದು ಅವರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಿಂದ ತನಗೆ ತಾನೇ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಾಣಿಯನ್ನು ಉದ್ವೋಧಕಾರಿಯಾಗಲಾರದಿದ್ದಾದುದರಿಂದ ಬರೀ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೇಲೆ

ನಿಂದ ಅವರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಮಾಧುರ್ಯಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಬಾರದು. ಥಿಯೆಟರ್ ಹಿಡಿಯಲಾರದಷ್ಟು ಜನಸಮ್ಮರ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದ ಬೊಂಬೆಯಂತೆ ಕೂತು ಅವರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ವರವನ್ನೂ ಯಾರು ಆಲಿಸಿದರೂ ಅವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅದರ ಮಾಧುರ್ಯವು ಗೊತ್ತು. ಅವರು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಮಾಡಿದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನಾನು ಅವರೆದುರಿಗೆ ಅಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಓದಿ ಅವರಿಂದ ಅಗತ್ಯವಾದ ತಿದ್ದುಪಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿರುವೆನು. ಇದರ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೂ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅಸಂಗತವಾದ ಮಾತುಗಳೇನಾದರೂ ಉಳಿದಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ನಾನು ಹೊಣೆಯೇ ಹೊರತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕರ್ತರಲ್ಲ.

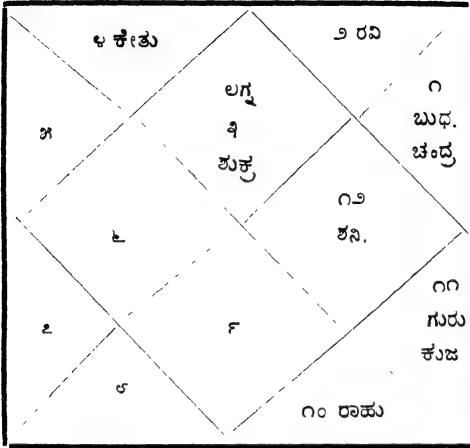
ಇದು ಮೊನ್ನೆಮೊನ್ನೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಗೀತಾರಹಸ್ಯವೆಂಬ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅದರ ಕರ್ತರಾದ ಶ್ರೀಯುತ ಬಾಲಗಂಗಾಧರತೀಲಕರವರು ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಮೂಲೆಗೊತ್ತರಿಸಿ ಕೇವಲ ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಗೀತಾರ್ಥವನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕೂಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಗರಿಸಿರುವರೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ಬರೆದ ಗ್ರಂಥವೆಂಬಂತೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯನ್ನು ಮೊದಲೇ ಸರ್ವತೋಮುಖದಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡಿದುದಾಗಿರುವದು. ಶ್ರೀಯುತ ತೀಲಕರು ಶ್ರೀಮಂಜ್ಞಂಕರಭಗವತ್ಪಾದರೇ ಮೊದಲಾದವರ ನಿಜವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಗಡಿಬಿಡಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರ ಮೇಲೆ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನಾರೋಪಿಸಿರುವದು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿರಾಧಾರವಾದುದೆಂದು ಈವುಸ್ತಕದ ಎರಡನೇ ಮತ್ತು ಮೂರನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಓದಿದವರು ಯಾರೂ ಮನಗಾಣದೆ ಹೋಗಲಾರರು. ಗೀತಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ತೋರಬಹುದಾದ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಶಯಗಳ ಗಂಟುಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ ಲೌಕಿಕವಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಸಮಂಜಸವಾದ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನೂ ಸೂರೆಮಾಡುವ ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರೂ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಓದಬೇಕಾಗಿರುವದು.

ಈಗ್ರಂಥದ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಇದರ ಒಂದೆರಡು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ

ನಾದರೂ ದ್ರವ್ಯದ ಅನನುಕೂಲತೆಯಿಂದ ಈ ಪೂರ್ಣಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟುಕಾಲ ತಡವಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಇದುವರಿಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಐಕಮತ್ಯ, ರಾಜರ ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಹಾನುಭೂತಿ, ಸ್ವದೇಶ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಗಳ ಪರಸ್ಪರಮಿತ್ರತ್ವ, ಪೂರ್ವದೇಶೀಯರ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ದೇಶೀಯರ ವಿಚಾರವಿಶೇಷಗಳ ಪರಸ್ಪರಸಮ್ಮೇಳನ, ಭಾರತೇಯಕಲಾ ವಿಶೇಷಗಳ ಉಜ್ಜೀವನ, ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ನಿರಂತರಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗ ವತರು ಇನ್ನುಮುಂದೆ ಮೇಲೆಕಂಡ ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಅನಾಯಾಸ ದಿಂದ ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಾಗಿಸುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂಥ ಒಂದು ಅನುಕೂಲ ಸಂಪತ್ತು ತಾನಾಗಿ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದು ನಿರ್ಬಂಧಗೊಳಿಸಿದ್ದರ ಮೇಲೆ ಆ ಅನುಕೂಲವಿಶೇಷವನ್ನು ಉಪಯೋಗಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಧೈಯ ವನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಹಿಂದೆ ಪರಮಪವಿತ್ರವಾದ ಚತುರ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಶ್ರೀವಿದ್ಯಾಶಂಕರಭಾರತಿಗಳೆಂಬ ನಾಮ ಧೇಯದಿಂದ ಶ್ರೀಕರವೀರಕ್ಷೇತ್ರದ ಶ್ರೀಜಗದ್ಗುರುಶಂಕರಾಚಾರ್ಯಪೀಠವನ್ನು ಆರೋಹಣಮಾಡಿ ಶ್ರೀಸಂಸ್ಥಾನದಿಂದ ದ್ರವ್ಯಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿ ಈಗ ಈಗ್ರಂಥವು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಾಚಕಮಂಡಲಿಯ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದಿರು ವದು. ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನು ನಾನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮಹಾಭಾಗವತರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದೆನಲ್ಲದೆ ಗ್ರಂಥವು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವೆನೆಂದು ವಾಚಕರಿಗೆ ಮಾತು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆನು. ಆರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವದು ಶ್ರೀ ಮಹಾಭಾಗವತರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರದೆ ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ಆ ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ದೂರಮಾಡಿದ್ದೆನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮಹಾಭಾಗವತರು ಐಹಿಕಸಂಬಂಧಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತೊರೆದು ಪರಮಹಂಸ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮದ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬರೆಯುವದಕ್ಕೆ ಇದು ಸಮಯವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ವಾಚಕರಿಗೆ ಅವರ ಚರಿತ್ರದ ಪರಿಚಯವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಗುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲಾ ಗದಗ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕುರ್ತಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಗೇದೀ ದೇಶಸ್ಥಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾದ ವತನದಾರ ಗೌಡಶ್ಯಾನುಭೋಗರ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗನಗೌಡರ ಹೆಸರಿನದೊಂದು ಮನೆ ಇದೆ. ಈ ಹೆಸರು ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗ ವತರ ಅಜ್ಜಂದಿರದು. ಲಿಂಗನಗೌಡರು ತಮ್ಮ ಹೆಸರು ಅಷ್ಟಮಟ್ಟಿಗೆ ಜನರಿಗೆಲ್ಲಾ ಬಳಕೆಯಾಗುವ ಹಾಗೆ ಕೇವಲ ಸರಳಹೃದಯರಾಗಿಯೂ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೇ ಭಾವಿಸುವಂಥವರಾಗಿಯೂ ಸಾಧುಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿ ಅತಿಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅನ್ನದಾನವನ್ನು ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಬಡಬಗ್ಗರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಕನಿಕರವನ್ನು ತೋರಿಸುವಂಥವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರು. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ದೇವಪೂಜಾವೈಶ್ಯ ದೇವಾದಿಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಊರಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಸ್ಥರೆಲ್ಲರಾದರೂ ಬಂದಿರುವರೂ ಹೇಗೆಂಬುದರ ವಿಚಾರವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಅವರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೂ ಅವರು ಊಟಮಾಡದೆ ಇದ್ದ ನಡವಳಿಕೆಯು ಈಗಲೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗದೆ ಇರುವದು. ಇವರು ದಿವಂಗತರಾಗಿ ಸುಮಾರು ನಲವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಇವರ ಜೀವಿತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದ ಸದ್ಭಾವವು ಆಜನರ ಮಕ್ಕಳುಮರಿಗಳ ರಕ್ತ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಹರಿದುಬಂದು ಇನ್ನೂ ಉಜ್ಜ್ವಲವಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವದರ ಪರಿಣಾಮದ ಮೇಲೆ ಆಗ ಅವರು ಜನಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರೇಮ ಸಾತ್ಕಾರಗಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ವಾಚಕರು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕಸ್ವಭಾವದ ಉತ್ತಮ ಸಂತತಿಯುಂಟಾಗುವದೆಂಬ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉದಾಹರಣೆಯೆಂಬಂತೆ ಲಿಂಗನಗೌಡರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರು ಶಾ. ಶ. ೧೮೦೧ನೆ ಪ್ರಮಾಣಿ ಸಂವತ್ಸರದ ವೈಶಾಖ ಕೃಷ್ಣ ೧೪ ಮಂಗಳವಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುವ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೭೯ನೆ ಮೇ ೨೨ನೇ ತಾರೀಖಿನ ಶುಭದಿವಸ ಮುಮ್ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಧಾರ್ಮಿಕರಾಗಿಯೂ ಸಾತ್ವಿಕರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಇವರ ತಂದೆಯವರಾದ ಮೇಲಗಿರಿಗೌಡರು ಇವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ಹೆಸರನ್ನೇ ಇಟ್ಟು ಲಿಂಗನಗೌಡರೆಂದು ನಾಮಕರಣಮಾಡಿದರು. ಆಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕರು ಶಿಶುವಿನ ಜನನ

ಕಾಲವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹಾಕಿರುವ ಕುಂಡಲಿಯನ್ನು ವಾಚಕರ ಅವಗಾಹನೆಗಾಗಿ ಈಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಗಳೆಲ್ಲಾ ಉತ್ತರಗೋಳದಲ್ಲಿರುವಿಕೆಯು ಇವರು ಮಹ ತ್ಯಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವುರುಷರಾಗುವರೆಂದು ಹೇಳುವ ದೊಡ್ಡ ಶುಭ ಸೂಚನೆಯಾಗಿರುವದೆಂದೂ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥಾನಾಧಿಪತಿಯಾದ ಗುರು ಮಂಗಳ ನೊಡನೆ ನವಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವದೂ ಮತ್ತು ನವಮಸ್ಥಾನಾಧಿಪತಿಯಾದ ಶನಿಯು ಅಧಿಕಾರಸ್ಥಾನವಾದ ದ್ವಾದಶದಲ್ಲಿರುವದೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಯೋಗ ವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವದೆಂದೂ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥಾನಾಧಿಪತಿಯು ಧರ್ಮಸ್ಥಾನ ವಾದ ಒಂಭತ್ತನೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವದರಿಂದ ಧರ್ಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಯೋಗವಿರುವದೆಂದೂ ಭವಿಷ್ಯತ್ತನ್ನು ಹೇಳಿ ಶಿಶುವಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಲ್ಲರೂ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿದರು.

ಅಜ್ಜಂದಿರಾದ ಲಿಂಗನಗೌಡರ ಧಾರ್ಮಿಕಸ್ವಭಾವವು ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯ ವಾಗಿ ಹರಿದುಬಂದು ಈ ನಮ್ಮ ಲಿಂಗನಗೌಡರಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಗೊಂಡಿತೆಂಬುದನ್ನು ಇವರ ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ನಡವಳಿಕೆಯೇ ತೋರಿಸುವದು. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ

ಮಕ್ಕಳು ತಮಗೇನಾದರೂ ಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ತಾಯಿತಂದೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕಾಡುವರು. ಈಲಿಂಗನಗೌಡರು ತಮಗೇನಾದರೂ ಬೇಕಾಗಿ ತೋರಿದರೆ “ದೇವಾ, ನನಗೆ ಈವಸ್ತು ದೊರೆಯುವಂತೆಮಾಡು” ಎಂದು ದೇವರಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ದೇವರೇ ಕೊಡಬೇಕು; ಬೇಡವಾದುದನ್ನು ದೇವರೇ ಬಿಡಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಅವರಿಗೆ ದೇವರೊಡನೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಬಂಧ. ಈ ಸಂಬಂಧವು ತಿಳಿದು ಮಾಡಿದ್ದಾಗಿರಲಿ ತಿಳಿಯದೆ ಮಾಡಿದ್ದಾಗಿರಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಪೈರು ಮೊಳಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣುವದೆಂಬಂತೆ ಇವರಲ್ಲಿ ದೈವಿಕಪ್ರೇಮವು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಭಜನೆಯಾಗಲಿ ಕೀರ್ತನವಾಗಲಿ ಪುರಾಣವಾಗಲಿ ನಡೆಯುವದೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಇವರು ಹೋಗದೆ ಬಿಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವರ ಆಟಪಾಟಗಳುಕೂಡ ದೇವರ ಸಂಬಂಧವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇತರ ಗೃಹಸ್ಥರಂತೆ ಇವರ ತಂದೆಯವರು ಇವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಊರಿನ ಕನ್ನಡಕಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಇತರ ಹುಡುಗರಂತೆ ಇವರಿಗೂ ಕನ್ನಡದ ಅಭ್ಯಾಸವು ನಡೆಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಎಂಟನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಮುಂಜಿಯಾಯಿತು. ಇದಾದ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಬೃಹ್ಮೀಭೂತರಾದ ಶ್ರೀಶೃಂಗೇರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ ಶ್ರೀಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಶಿವಾಭಿನವನರಸಿಂಹಭಾರತೀಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಶ್ರೀಚರಣಧೂಳಿಯು ಇವರ ಮನೆಗೆ ಬೀಳುವ ಸುಯೋಗವು ಒದಗಿತು. ಶ್ರೀಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ವಿದ್ವತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ತಪಶ್ಚಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಈನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯರಾಗಿದ್ದರೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈಗಲೂ ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಸದಾಗಿದ್ದಂತೆಯೇ ಇದೆ. ಅವರ ಸವಾರಿಯು ಧಾರವಾಡ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವರ ತಪಶ್ಚರ್ಯಕ್ಕೂ ಚಾತುರ್ವ್ಯಾಸ್ಯವ್ರತಕ್ಕೂ ಕುರ್ತುಕೋಟಿಯು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದದ್ದೆಂದು ಶ್ರೀಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ಆರಿಸಿದರು. ದಿವಂಗತರಾದ ಲಿಂಗನಗೌಡರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಭಾವವು ಫಲಿಸಿತೆಂದು ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಅಂದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಶ್ರೀಶ್ರೀಗಳವರು ನಮ್ಮ ಈ ಲಿಂಗನಗೌಡರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಪಣಮಾಡಿ ಚಾತುರ್ವ್ಯಾಸ್ಯವ್ರತವನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ಅವರ ವ್ರತವು ಸಾಂಗವಾಗುವವರಿಗೂ ಆ ಮಹನೀಯರ ಸೇವೆ

ಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಧನ್ಯರಾಗುವ ಪರಮ ಪುಣ್ಯವು ಭಗವದನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಮ್ಮ ಈ ಲಿಂಗನಗೌಡರ ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಪರಮಪೂಜ್ಯರಾದ ಆ ಶ್ರೀಗಳ ಪೂಜಾ ದಿಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಅವರ ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ಅವರ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯಿಂದ ಪರಮಪವಿತ್ರವಾದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ನಲಿದಾಡುವ ಸುಯೋಗವು ನಮ್ಮ ಈ ಲಿಂಗನಗೌಡರದಾಗಿತ್ತು. ಇವರ ಬಾಲ್ಯಸ್ವಭಾವದ ಚಾಪಲ್ಯವನ್ನೂ ಒಳಗೆ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಪರಮಪ್ರೀತರಾಗಿ ಶ್ರೀಗಳು ಇವರ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷವನ್ನು ಬೀರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ಲಿಂಗನಗೌಡರು ಕುರ್ತುಕೋಟಿಯ ಕನ್ನಡಶಾಲೆಯ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಗದಗಿನಲ್ಲಿರುವ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋದರು. ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಧರ್ಮಸಂಬಂಧವಾದ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಲಿಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಅವರ ಅಭ್ಯಾಸವು ಅವರ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದಷ್ಟೇನೂ ಸಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಾಲೆಯ ರಜಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರು ಊರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಯಾವಾಗ ನೋಡಿದರೂ ಇವರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿಚಾರದ ಉತ್ಸುಕತೆಯೇ ತುಂಬಿತ್ತುಳುಕುತ್ತಿತ್ತು. “ಮನಸ್ಸಿದ್ದ ಕಡೆ ದಾರಿ” ಎಂಬ ಗಾದೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಸಂಸ್ಕಾರಫಲವೆಂಬಂತೆ ನಮ್ಮ ಈ ಲಿಂಗನಗೌಡರಿಗೆ ಧರ್ಮಸಂಬಂಧವಾದ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳ ಅನುಕೂಲತೆಗಳೂ ತಾವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಗನಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ ಮಹನೀಯರು ಆ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರು ಮದರಾಸು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಎಫ್. ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟವರಾಗಿಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿಯೂ ಮಹಾಯೋಗಿಗಳೆಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಮಹಾವಿರಕ್ತರಾಗಿ ಮಾಧುಕರೀವೃತ್ತಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಜೀವಿಕೆಯನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ತಮ್ಮ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ತಾವು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ವಿರಾಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ನಡವಳಿಕೆಯು ನಮ್ಮ ಈ ಲಿಂಗನಗೌಡರನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆಯಿತು. ನಮ್ಮ ಲಿಂಗನಗೌಡರು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಾಲೆಯ ರಜಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಊರಿಗೆ ಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಗಗನಾಚಾರ್ಯರ

ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಅವರಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೊನೆಗೆ ಗಗನಾಚಾರ್ಯರು ಈನಮ್ಮ ಗೌಡರ ಸಚ್ಚೀಲವನ್ನು ನೋಡಿ ತಾವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಇವರು ಇದನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ತಿಳಿಯಗೊಡದೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದರು. ಹೀಗೆ ಇವರ ಮನೋವೃತ್ತಿಯು ದೇವರ ಕಡೆಗೆ ಬೆಳೆಯುವ ಲಕ್ಷಣಗಳೇ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇವರ ತಂದೆಯವರು ತಮ್ಮ ಮಗನ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಇವರ ೧೨-೧೩ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇವರಿಗೊಬ್ಬ ಕುಲೀನವಾದ ಮನೆತನದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ತಂದು ವಿವಾಹಮಾಡಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಗದಗಿನ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಾಲೆಯ ಅಭ್ಯಾಸವೂ ಮುಗಿಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಇವರ ತಂದೆಯವರು ಇವರನ್ನು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಓದುವದಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟರು. ಆಗ ಇವರ ಗುಣವಿಶೇಷಗಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಹೊರಬೀಳುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದವು. ಓದುವದಕ್ಕೆ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲದಂಥ ಮತ್ತು ಊಟಕ್ಕೆ ದುಡ್ಡಿಲ್ಲದಂಥ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ಇವರು ನನ್ನವರು ಇವರು ಪರರೆಂದು ನೋಡದೆ ತಮ್ಮ ದುಡ್ಡಿನಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸುವದೂ ಅನ್ನವನ್ನು ಹಾಕಿಸುವದೂ ಮೊದಲಾದ ರೀತಿಯಿಂದ ಇವರು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತಮ್ಮವರನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಈ ನಡವಳಿಕೆಯಿಂದ ವೆಚ್ಚವು ಮಿತಿಯಾದರೂ ಇವರ ತಂದೆಯವರು ಸಹಜವಾಗಿ ಉದಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಮಗನ ಮೇಲಿನ ಮುದ್ದಿನಿಂದಲೂ ಇವರು ಬೇಡಿದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಇವರ ವ್ಯಾಸಂಗವೇನೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಏನಾದರೊಂದು ಹಿಡಿದರೆ ಅದು ಕೊನೆಮುಟ್ಟುವವರಿಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯರಾಗಿರುವದೇ ಇವರ ಸ್ವಭಾವ. ಹೊರಗಣವರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇವರು ಅಂಗ ಭಾಷಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದವರಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಇವರ ಮನಸ್ಸು ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ಇವರು ತಮ್ಮ ವಿರಾಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ವಿಜನವಾದ ಒಂದುಕಡೆ ಕುಳಿತು ಸುಮ್ಮನೆ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಾಲೆಗೆ ಕೂಡ ನಿಯಮಿತತನದಿಂದ ಹೋಗುತ್ತಿರ

ಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಗ್ರಹಣಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಶಕ್ತಿ ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಇತರರಿಗಿಂತ ಇವರಿಗೆ ಪಾಠದ ಸಂಗತಿಯೆಲ್ಲಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರಲ್ಲಿಯೂ ಇವರಿಗೆ ಇತರ ಪಾಠಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅಂಗ ಭಾಷಾಜ್ಞಾನವು ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಇವರ ಈ ಬಗೆಯಾದ ಶಾಲಾವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕೊಂದು ಅಡ್ಡಬಂತು. ಏನಾದರೊಂದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದರೆ ಅದನ್ನು ಅಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಶೋಧಿಸಿಬಿಡುವದು ಇವರ ಸ್ವಭಾವ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಪಾಠವನ್ನು ಓದುವಾಗ ಇವರು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಬ್ದಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಕಡೆಗೂ ಕಣ್ಣುಹಾಕುತ್ತ ಬಂದರು. ಈ ಬಗೆಯ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಬೋಧಕರು ಆಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒದಗಲಿಲ್ಲ. ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿಯದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ಮಗುಚಿಹಾಕುವದು ಇವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜುಗುಪ್ಸೆಯುಂಟಾಗಿ ಇವರು ಶಾಲಾವ್ಯಾಸಂಗದಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿ ತಮ್ಮ ಮನೋಗತವನ್ನು ತಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಬರೆದರು. ಅಪತ್ರದ ಸಾರಾಂಶವೇನೆಂದರೆ:—“ಯಾರು ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ದುಡಿಯಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ಅವರು ಈಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷನ್ನು ಓದಬೇಕಾದ್ದು ಅಗತ್ಯ. ದೇವರು ನಮಗೆ ಅನ್ನಬಟ್ಟಿಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನಮ್ಮ ಆಯುಸ್ಸನ್ನೆಲ್ಲಾ ಇಂಗ್ಲೀಷುಭಾಷೆಯ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಕಳೆಯುವದು ದೇವರ ಇಚ್ಛೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದನ್ನು ನಾವು ಅವಲಂಬಿಸಲೆಂದು ಭಗವದಿಚ್ಛೆ ಇರಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜಪುಣ್ಯವುರುಷರ ಪವಿತ್ರಭಾಷೆಯಾದ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ದುಡಿಯಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವವರು ಕೂಡ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಕಡೆಗಾಣುವದಾದರೆ ಇನ್ನು ಅದನ್ನು ಯಾರು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು! ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಗಾಗಿ ಧಾರೆಯೆರೆಂಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ನಾನು ಇನ್ನು ಅಂಗ ಭಾಷಾ ಶಾಲೆಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹಾಕಿ ಮನೆಗೆ ಬರುವದಕ್ಕೆ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು” ಹೀಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಬರೆದಿತ್ತು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಇವರ ತಂದೆಯವರ

ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ರುಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ತಮ್ಮ ಮಗನು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿತು ಲಾಯರ್ ಆದದ್ದನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಆಶೆ ಇತ್ತು. ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮಗನ ಮನಸ್ಸು ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಲಿದಿದ್ದದ್ದೂ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಮಗನು ಪ್ರಪಂಚದ ಕಡೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯ ವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಸಾಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಮಗನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಒಡನೆಯೇ ಈ ನಮ್ಮ ಲಿಂಗನಗೌಡರು ಊರಿಗೆ ಬಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಇವರ ಸೌಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮೇಲಗಿರಿಗೌಡರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟರು. ಆಗ ಅವರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಯೂ ಮತ್ತು ತರ್ಕದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಸಂಗವು ನಡೆಯಿತು. ಪಾಠವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ಪಂಡಿತರಿದ್ದರೂ ಅವರ ಪಾಂಡಿತ್ಯವು ಬೆರಳು ತೋರಿಸಿ ದರೆ ಹಸ್ತವನ್ನು ನುಂಗುವ ಇವರ ಆಕ್ಷೇಪಗಳಿಗಲ್ಲಾ ತಕ್ಕ ಸಮಾಧಾನ ವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ಸಾಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಇವರು ತಮ್ಮ ಸಂಶಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಲ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜೀವಾನಂದವಿದ್ಯಾಸಾಗರ ಮೊದಲಾದ ವರಿಗೆ ಬರೆದು ಅವರ ಲೇಖನಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆಮಾಡಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ವ್ಯಾಕರಣಾದಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ವೇದಾಂತವಿಚಾರದ ಕಡೆಗೆ ಮನಸ್ಸು ಹೊರಳಿತು. ಆಗ ಅವರು ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೇ ವೇದಾಂತದ ಮರ್ಮವನ್ನು ಕರತಲಾಮೂಲಕವಾಗಿ ತಿಳಿದು “ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಸ್ತವ”ವೆಂಬದೊಂದು ಪದ್ಯಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಮಾಡಿ ದರು. ಆಗ ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕಲ್ಪತ್ರೆಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧಪಂಡಿತರಾದ ಜೀವಾನಂದ ವಿದ್ಯಾಸಾಗರ ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯ, ಬಿ. ಎ. ಮತ್ತು ಪ್ರಬುದ್ಧ ಭಾರತವೆಂಬ ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷಾ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರೇ ಮೊದಲಾದವರು ಇವರ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟೋ ಧನ್ಯವಾದಗಳನ್ನು ಸೂರೆಮಾಡಿರುವರು. ಹೀಗೆ ವೇದಾಂತವಿಚಾರವು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಲೇ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇವರಿಗೆ ಶ್ರೀಮಚ್ಚಂಕರ ಭಗವತ್ಪಾದರಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರೀತಿಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪುಷ್ಟಿಗೊಂಡಿತು. ಆಗಲೇ ಅವರು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ “ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯಉತ್ಸವ ಕಮಿಟಿ” ಎಂಬದೊಂದು ಸಂಸ್ಥೆ

ಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಈಗಲೂ ಆಸಂಸ್ಥೆಯವರು ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಜಯಂತಿಯ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಬಹುವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನಡೆಸುವರಲ್ಲದೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಥಳಗಳಿಂದ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಶ್ರೀಮಚ್ಛಂಕರಾಚಾರ್ಯರವರ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವದರಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಕೆಲಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ದೇಶಭಾಷೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಪ್ರಚಾರಮಾಡುವದರಿಂದಲೂ ಆಚಾರ್ಯಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆಮೇಲೆ ಅವರು ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ವೇದಾಂತವನ್ನು ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಕಲಿತುಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ತಮ್ಮ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಶಿ ಮತ್ತು ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಕಡೆಗೆಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಂಡಿತರಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತವನ್ನು ಕಲಿತದ್ದಲ್ಲದೆ ತಾವು ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಿಂದ ಅನೇಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಹೊರಪಡಿಸಿದರು. ಇವರು ಅಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಸರಸವಾಗಿ ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ವಿಷಯಪ್ರತಿಪಾದನೆಮಾಡಿದ್ದನ್ನೂ ಇವರ ಗ್ರಂಥರಚನಾಕೌಶಲ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ ಮಹಾಮಹಾಪಂಡಿತ ರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಇವರಿಗೆ ಒಂದು ಯೋಗ್ಯತಾಪತ್ರದೊಡನೆ “ವಿದ್ಯಾಭೂಷಣ” ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಹೀಗೆ ಇವರು ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿಚಂದ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಹರಡಿ ತಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಒಳ್ಳೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆಲ್ಲಾ ತಾವೇ ಪಾಠವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದರು. ಆಗ ಇವರಲ್ಲಿ ಕಲಿತ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಈಗಲೂ ಆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಪಂಡಿತರೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ಮನೆಯನ್ನೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರೌಢವಿದ್ಯಾಲಯವಾಗಿಸಿಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಆಗ ಕೊಲ್ಲಾ ಪುರದಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದ “ಸಂಸ್ಕೃತಚಂದ್ರಿಕೆ” ಎಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಗೂ ಮುಲಬಾರು ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದ “ವಿಜ್ಞಾನಚಿಂತಾಮಣಿ” ಎಂಬ ಸಾಪ್ತಾಹಿಕಪತ್ರಿಕೆಗೂ ಆಗಾಗ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಲೇಖನಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದು ವೇ

ದಾಂತವಿಷಯಕವಾದ “ಸಿದ್ಧಾಂತಸಾರ”ವೆಂಬದೊಂದು ಗದ್ಯಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಈಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಬುದ್ಧಭಾರತಕಾರರೂ ವಿಜ್ಞಾನಚಿಂತಾಮಣಿಕಾರರೂ ಶ್ರೀಯುತ ಜೀವಾನಂದವಿದ್ಯಾಸಾಗರರೇ ಮೊದಲಾದವರೂ ಘಂಟಾಘೋಷವಾಗಿ ಹೊಗಳಿರುವರು. ಹೀಗೆ ವಿದ್ಯಾವಿಚಾರವು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರ ಜೊತೆಗೆ ಇವರು ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸವನ್ನೂ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ತ್ರಿಕಾಲ ಸ್ನಾನಸಂಧ್ಯಾಗಾಯತ್ರೀಪುರಶ್ಚರಣ ಮೊದಲಾದ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತ ಪೂರ್ಣವಾದ ದೈವೀಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಸಂಪಾದನೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಇವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಓದಿದರೆ ಬಹಳ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಆಗಿ ವೇದಾಂತವಿಚಾರದಂಥ ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಥಮದರ್ಶನದಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡು ನೋಡಿದರೆ ಇವರ ಮನಸ್ಸು ಎಷ್ಟು ಶುದ್ಧವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಇವರಿಗೆ ಸ್ಮೃತಿಶಕ್ತಿಯು ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಬಹು ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದು ಒಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ಅಥವಾ ಕಿವಿಯ ಮುಂದೆ ಹಾದು ಹೋದಂಥ ಉತ್ತಮವಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಬೇಕಾದಾಗ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುವುದರಿಂದ ಇವರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ಸದುಕ್ತಿಗಳು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಒದಗಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಬಹುಉತ್ತಮವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಪಂಡಿತ ಲಿಂಗೇಶ ವಿದ್ಯಾಭೂಷಣರೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಇವರು ನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡದ ಸಂಸ್ಕೃತವಿದ್ವನ್ಮಂಡಲಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜನರಿಗೆಲ್ಲಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಚಿತರಾದರು. ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷಾಪ್ರವೀಣರಾಗಿ ಮಲಬಾರು ಪ್ರಾಂತದ ಎಟ್ಟನ್ ರಾಜರಾಗಿದ್ದ ಮಾನವಿಕ್ರಮರಾಜರು (His Highness Manavikrama, Ettan Rajah)ಕೂಡ ಇವರ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಇವರ ಸಂಗಡ ಸ್ನೇಹಭಾವದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದರು. ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಎಷ್ಟೋ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರಗಳು ನಡೆದುವಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳು “ಖಿಷ್ಕುರಮಹಾರಾಜೀಚರಿತ್ರೆ” ಎಂಬ ಆ ರಾಜರ ತಾಯಿಯಾದ ಮಹಾರಾಣಿಯವರ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಇವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜರಿಗಿರುವ ಗೌರವವು ವಿಜ್ಞಾನಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಅವರೇ ಸಮಸ್ಯಾಪೂರಣ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ—

“ದ್ವಾಪರೋತ್ತರಪಾರಮತ್ರ ವಿಬ್ರಧೈರಾಲೋಡಿತಂ ಚಾಮೃತ
ಪ್ರೇಕ್ಷಾವ್ಯಾಕುಲಮಾನಸೈರ್ಬಹುವಿಧಾರ್ಥಶ್ರೀಗಮೀರಾಶಯಮ್ |
ಶಾಸ್ತ್ರಾಂಭೋನಿಧಿಮಪ್ರಮಣಮತಿರೇವಾಭ್ಯೇತ್ಯವಿದ್ವನ್ಮಣಿ
ಹೈತಾಗಸ್ತಿರೀವಾಂಭಸಾಂ ನಿಧಿಮಯಂ ಲಿಂಗೇಶಶರ್ಮಾಪಿಬತ್ ||”

ಎಂಬೀ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ— ಅಗಸ್ತ್ಯಮುಷಿಗಳು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿದಂತೆ ಈ ಲಿಂಗೇಶ ವಿದ್ಯಾಭೂಷಣರು ಅಪಾರವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಗರವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿರುವುದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಯಾಳಿ, ವಂಗ, ಸಿಂಹಳ ಮೊದಲಾದ ದೂರದೂರದೇಶದ ಮಹಾಮಹಾಪಂಡಿತರ ಶ್ಲಾಘನೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ಆಸೀತುಹಿಮಾಚಲದವರಿಗೂ ಹೆಸರುಗೊಂಡು ಸರಸ್ವತಿ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯರ ಸಮಾಗಮವು ಅಸಂಭವವೆಂಬ ನಾಣ್ಣುಡಿಯನ್ನು ಸುಳ್ಳು ಮಾಡುವವರಂತೆ ಇವರು ಪಿತ್ರಾರ್ಜಿತವಾದ ಧನಸಂಪತ್ತಿನ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ವಾರ್ಜಿತವಾದ ವಿದ್ಯಾಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೊಂದು ಭೂಷಣಪ್ರಾಯರಾದರು. ಇವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಎನಾದರೊಂದು ಹಿಡಿದರೆ ಅದು ಕೊನೆಮುಟ್ಟುವವರಿಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯರಾಗಿರುವದೇ ಇವರ ಸ್ವಭಾವವೆಂದು ನಾನು ಮೊದಲೇ ಸೂಚಿಸಿರುವುದನ್ನು ವಾಚಕರು ಯಾವಾಗಲೂ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ನೈವುಣ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಅದನ್ನು ಕೊನೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವವರಿಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರು ತನ್ಮಯರಾಗಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅವರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಕವು ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇವರು ಓದಿತಿಳಿಯಬೇಕಾದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ ಇವರ ಲಕ್ಷ್ಯವು ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದು ಕೊಳ್ಳುವದರ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯಿತು. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಾಧುಸತ್ಪುರುಷರಿದ್ದಾರೆಂದು ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದರೆ ಇವರು ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸತಾರಾ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟು ಗೋಂದಾವಳಿಯ ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮಚೈತನ್ಯ ಸದ್ಗುರು ಮಹಾರಾಜರೆಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡಿದ್ದ ಮಹಾಪುರುಷರು ಕುರ್ತಕೋಟಿಯ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿದ್ದ ಬೆಳಧಡಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಲಿಂಗೇಶ

ವಿದ್ಯಾಭೂಷಣರು ಅವರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಅವರಿವರಿಗೆ ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳಾಗುವದರೊಳಗೆ ಇವರ ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿ ನೀರಾಗಿ ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಹರಿದುಹೋಯಿತು. ಆದರೂ “ಶಿಷ್ಯನಿಗಿಂತ ಗುರುವಿನ ಜ್ಞಾನವು ಹೆಚ್ಚಿ ನದಾದ್ದರಿಂದ ಗುರುಗಳೇ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೇಹೊರತು ನೀವೇ ಗುರುವೆಂದು ನಾನಾಗಿ ಯಾರನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆನು” ಎಂದು ಇವರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಇತ್ತು. ಭಗವದಂಶಸಂಭೂತರೆಂದು ನಾಲ್ಕುದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಲೂ ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಸಾಧುವರ್ಯರು ಸಚ್ಚಿಷ್ಕರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಬಂದವರಂತೆ ಕುರ್ತುಕೋಟಿಗೆ ಬಂದು ಮೇಲೆ ಗಿರಿ ಗೌಡರನ್ನು ಕಂಡು “ನಿಮ್ಮ ಮಗನನ್ನು ಕೆಲವು ದಿವಸ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಿಡಿರಿ” ಎಂದು ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ತಮ್ಮ ಮಗನು ಸಂಸಾರದ ಕಡೆಗೆ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕದೆ ಕಂಡಕಂಡ ಸಾಧುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕೊರತೆಯಾಗುತ್ತಿರುವದೆಂದು ಇವರ ಮಾತಾವಿತ್ಯಗಳಿಬ್ಬರೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡರು. ಆಗ ಆ ಮಹಾವುರುಷರು “ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಹಾಗೆ ಆಗದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಮಾತುಕೊಟ್ಟು ಮಗನನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ತಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಹೋದರು. ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಲಿಂಗೇಶವಿದ್ಯಾಭೂಷಣರು ತಮ್ಮ ಶ್ರೀಮಂತಗಿರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಉಡಿಗೆತೊಡಿಗೆ ಹಾಸಿಗೆ ಹೊದ್ದಿಕೆಗಳೊಡನೆ ಗೋಂದಾವಳಿಗೆ ಹೊರಟು ಕೋರೇಗಾಂವ ಎಂಬ ಸ್ಥಳನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇಳಿದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಗೋಂದಾವಳಿ ಮೂವತ್ತು ಮೈಲಿ. ಯಾವದನ್ನು ಹಿಡಿದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯರಾಗುವ ಇವರ ಸ್ವಭಾವವು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಬಣವಾಗುತ್ತಲೇ ಇವರು ಉಡುವ ಮತ್ತು ಹೊದಿಯುವ ಧೋತ್ರದ ಹೊರತು ಉಳಿದವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಂಡಕಂಡವರ ಪಾಲುಮಾಡಿ ಕಾಲು ನಡಿಗೆಯಿಂದ ಸದ್ಗುರುಮಹಾರಾಜರ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಇವರು ಶ್ರೀಮಂತಗಿರಿಯನ್ನು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಕಂಡರಿಯದವರೆಂಬಂತೆ ಆ ಸದ್ಗುರುಮಹಾರಾಜರೆದುರಿಗೆ ದೀನವೇಷದಿಂದ ಇದ್ದದ್ದಲ್ಲದೆ ಆಹಾರನಿದ್ರಾದಿಗಳ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಕೂಡ ತೊರೆದು ಕಟ್ಟಾದ ನಿಯಮದಿಂದ ೭-೮ವರ್ಷ ಗುರುಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ

ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸದ್ಗುರುಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ತಾವು ಮಾಡಬಹುದಾದ ಸೇವೆ ಯಾವದು? ತಾವು ಮಾಡಬಾರದ ಸೇವೆ ಯಾವದು? ಎಂಬ ಭಾವನೆಯೇ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಾಡದೆ ಇದ್ದ ಸೇವೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ನಡುನಡುವೆ ಅಮಹಾರಾಜರು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಇವರನ್ನು ಊರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ಅವರ ವಿಯೋಗವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಕಣ್ಣೀರಿಡುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಅವರ ದೇಹವು ಊರಿಗೆ ಬಂದರೂ ಮನಸ್ಸೆಲ್ಲಾ ಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲಸಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಶ್ರೀಸದ್ಗುರುಮಹಾರಾಜರನ್ನೆಗಲಿ ಊರಲ್ಲಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಊರ ಹೊರಗೆಲ್ಲೋ ಒಂದು ಏಕಾಂತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುತ್ತ ಇವರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೊರಗಣ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬಂತೆ ಇವರು ಕೇವಲ ಅಂತರ್ಮುಖರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಅವರು ಕೆಲವು ಕಾಲ ಸೇವೆಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅಮಹಾರಾಜರು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಸೇವೆಮಾಡಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿ ಇವರಿಗೆ ಮಹಾಭಾಗವತರೆಂದು ತಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಅಜ್ಞಾತವಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಬಿದ್ದು ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನೂ ಬೆಳೆಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಂದು ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನುಮಾಡಿ ಇವರನ್ನು ಊರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರು ಗೋಂದಾವಳಿಗೆ ಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಇವರನ್ನು ಇದಿರು ಗೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಭಜನೆಯ ಮಂಡಲಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತ ಇವರು ಮಹಾಭಗವದ್ಭಕ್ತರಾದ ಸಾಧುಗಳೆಂದು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು ಶ್ರೀಮಹಾರಾಜರ ಶಿಷ್ಯಮಂಡಲಿಯೆಲ್ಲಾ ಇವರಲ್ಲಿ ಗುರುತ್ವಬುದ್ಧಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಬಹುಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುವಾಡಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಇವರು ಭಕ್ತಮಂಡಲಿಗೆಲ್ಲಾ ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಧರ್ಮಾಮೃತವನ್ನೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಒಮ್ಮೆ ಗೋಂದಾವಳಿ ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ತಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಬಂದು ಅವರಿಂದ ತಮ್ಮ ಊರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಮಂದಿರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಪೂಜಾ, ಭಜನ, ಉತ್ಸವ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ಊರಲ್ಲಿ ನಿಂತರು. ಕಂಡಕಂಡ ಸಾಧುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೋಗದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸದ್ಗುರುಮಹಾರಾಜರು ಇವರ ತಂದೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ

ವಾಗ್ದಾನವು ಈಗ ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂಬಂತೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇವರ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗಿ ಇನ್ನಾರ ಮುಂದೆಯೂ ದೇಹಿ ಎನ್ನದಂತೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿತ್ತೆಂಬುದು ಇವರ ನಡವಳಿಕೆಗಳಿಂದಲೂ ಮುಖಕಾಂತಿಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಇವರು ಕುರ್ತಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಥಳಗಳಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಆಗಾಗ ಬಂದು ಧರ್ಮವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ತಮ್ಮ ಸಂಶಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸಮಾಧಾನಚಿತ್ತರಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಆರ್ತರು ಬಂದು ಇವರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದು ದೇವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉತ್ತಮಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಹೋದರು. ಎಷ್ಟೋ ಜನ ವಿದ್ಯಾಂಸರು ಬಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಸಂಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಹೋದರು. ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಮ್ಮ ವಿರಾಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ತಮ್ಮ ಕಾಲೇಜಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಬಂದುಹೋಗುವವರ ಊಟಉಪಚಾರ ನೋಡಲಾದವುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರು ತಕ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅನ್ನಸತ್ರವನ್ನೂ ಜ್ಞಾನಸತ್ರವನ್ನೂ ಕೂಡಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸಂಧಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರು ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯೇ ಸಾಧನವೆಂಬರ್ಥವನ್ನು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುವಂಥ ಅಷ್ಟೋತ್ತರ ಶತಶ್ಲೋಕೀ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತಪದ್ಯಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಮಾಡಿದರು. ಈಗ್ರಂಥವು ನನ್ನಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಸರಕಾರದಿಂದ ಕೂಡ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನು ಪಡೆದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಇವರು ಗುರುಗಳಿಗೆ ಶರಣುಹೋದಂದಿನ ದೀನವೇಷದಿಂದಲೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇವರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಎರಡನೇ ಅಂಕದ ಪರದೆ ಬೀಳುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕಾರಣಗಳೊಡಗಿದವು. ಸಾಧು ಸತ್ಪುರುಷರೆಂದರೆ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ದೋಷದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವಂಥ ದುಷ್ಕಾಲ ಒದಗಿದುದರಿಂದ ಸಾಧುತ್ವವನ್ನು ಅದರ ವೇಷದ ಮೂಲಕ ತೋರಗೊಡದೆ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಅಗತ್ಯವೆಂದೂ ಈಗ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಏಳಿಗೆಯ ಕಾಲವಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದ

ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂದೂ ಶ್ರೀಸದ್ಗುರುಮಹಾರಾಜರು ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೊಂದು. ಸಾಧುಗಳೆಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಸಾಧುವೃತ್ತಿಗೆ ವಿರೋಧವಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರೆಂದು ಜನರು ಅಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದದ್ದೊಂದು. ಈಗಿನ ಕಾಲದ ನಾಗರಿಕರು ಇವರ ದೀನ ವೇಷವನ್ನು ನೋಡಿ “Plain living and high thinking” ಎಂಬ ಅಂಗ್ಲೀಯರ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ ಇವರು ವರ್ತನದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಡಂಬರವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದು ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವದನ್ನೊಂದು ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ಗುಣವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಿಯದೆ ಉಡಿಗೆಯ ಬೆಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಇವರ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದೊಂದು. ಈಕಾರಣಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರು ತಮ್ಮ ದೀನವೇಷವನ್ನು ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಡುರಿಟ್ಟು ಸಾಧುತನವನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯಗೃಹಸ್ಥರೆಂತೆ ಬೇಕುಬೇಕಾದ ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಜನರ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ ಸದ್ಗುರುಮಹಾರಾಜರು ಸೂಚಿಸಿರುವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕೆ ಬದ್ಧಕಂಕಣರಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದರು.

ಶ್ರೀಸದ್ಗುರುಮಹಾರಾಜರ ಇಚ್ಛೆಯು ನೆರವೇರಬೇಕಾದರೆ ಶ್ರೀಮಚ್ಛಂಕರಭಗವತ್ಪಾದರು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿರುವಂತೆ ರಾಜಕೀಯಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದನೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದರ ಮೂಲಕ ಧರ್ಮಪೀಠಗಳ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ಬೆಳೆಸತಕ್ಕದ್ದೇ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ವೈಸೂರು ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಕೂಡಲೀಮಠವೆಂಬ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸನ್ಮಾನಿತಪ್ರಧಾನ ಪದವಿಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಕಾಲದೇಶವಿದ್ಯಮಾನಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇವರು ಸರಕಾರದ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಹೊಸಹೊಸ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೊರಟಾಗ ಹಳೆಯದೊಂದು ಪದ್ಧತಿಯಿಂದಾಚೆಯದೇನನ್ನೂ ಅರಿಯದ ಅಲ್ಲಿಯ ಮುಖಂಡರು ಒಪ್ಪದೆ ಹೋದಕಾರಣ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರು ಅದನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟರು. ಅಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ವೆಚ್ಚದಿಂದ ಕೆಲವುಕಾಲ ಧಾರವಾಡ

ದಲ್ಲಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಾಠಶಾಲೆಯನ್ನು ಉರ್ಜಿತಪ್ಪಿತಿಗೆ ತರುವದಕ್ಕೆ ನಿಂತರು. ಹೀಗೆ ಇವರು ಕೆಲಸ ನಡೆಯದೆ ನಿಂತುಹೋಗಿದ್ದ ಆಪಾಠಶಾಲೆಗೆ ತಕ್ಕ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರನ್ನೂ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಗ್ಯ ಜನರನ್ನೂ ಆರಿಸಿಟ್ಟು ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿರುವ ಅಂಗ ಭಾಷಾಶಾಲೆಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಶಿಕ್ಷಕರಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಮಾತನಾಡಿ ಅಲ್ಲಿ ಓದುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಈಪಾಠಶಾಲೆಗೆ ಬಂದು ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಪಾಠವನ್ನು ಬೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿತುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ ಪಾಠಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರೊಬ್ಬರನ್ನೂ ನಿಯಮಿಸಿದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರು ಪ್ರತಿದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಯೋಗವಾಸಿಷ್ಠಪ್ರವಚನವು ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮುಖ ರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಕರ್ಷಣೆಮಾಡಿತ್ತು. ಅದು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಾದ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೂಡ ಧರ್ಮವಿಚಾರದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಶ್ರೀಗಳಕಡೆಗೆ ಬಂದು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಿತು.

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಬೇರೆಬೇರೆ ಜನರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಲೆಗಳು ಆಗಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿಗೊಂದು ಬಗೆಯ ಹೊಯ್ದಾಟವುಂಟಾಗಿತ್ತು. ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ವೇದಾಂತ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ನೀರು ಕುಡಿದಂತೆ ಆಗಿದ್ದರೂ ಇವರು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹಾಕಿ ವಿಶೇಷವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ತನ್ಮಯವಾದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡವರಾಗಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಆಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಿಕೊಂಡ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರು ಅಲ್ಲಿ ಗೀತಾರ್ಥದ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮದಿಂದ ಆರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಲೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಈಗ್ರಂಥವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವದು. ಇದಾದ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆ ಇವರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣದೇಶದ ತಿರುವಾದಿ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣ ಬಂತು. ಭರತಖಂಡದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದ್ವಾಂಸರೆಲ್ಲಾ ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಗಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರು. ಒಂದು ದಿನ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದವರಿಗೂ

ಪಂಡಿತರೆಲ್ಲರೂ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿನಡೆಸಿ ಬೇಸರಗೊಂಡಿರುವಾಗ ಸಂಸ್ಕೃತ ವನ್ನು ಉಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸುವದು ಹೇಗೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಉಪನ್ಯಾಸಮಾಡ ಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಎಲ್ಲರೂ ಕೈಬಿಟ್ಟರೆ ಸಾಕೆಂದಿರುವಾಗ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವದು ಬಹುಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಇವರು ಪ್ರಥಮ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಚ್ಚರಿಸುತ್ತಲೆ ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಪ್ರಬಲಶಕ್ತಿ ಯುಂಟಾದಂತಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ ಕೇಳುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿ ದರು. ಶ್ರೀಗಳು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತೇವೆಂದು ೨-೩ ಸಲ ಹೇಳಿದರೂ ಕೂಡ ಇನ್ನೂ ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಹೇಳುತ್ತ ಎಲ್ಲರೂ ಇವರನ್ನೂ ದೇವರ್ಷಿಗಳೆಂದು ಕರೆದು ಆವ್ಯಾಖ್ಯಾನಶ್ರವಣದಿಂದ ತಮಗಾದ ಆನಂದವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಟ್ರಾವನ್ಕೂರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಮೊದಲಾದ ದೇಶಗಳ ಮಂತ್ರಿತ್ವವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೆಸರುಗೊಂಡವರಾಗಿ ಆಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀಯುತ ಎ. ಪಿ. ಮಾಧವರಾವ್, ಬಿ. ಎ. ಇವರು ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಗಳ ಇದೊಂದುಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಪಂಡಿತರೊಳಗೆಲ್ಲಾ ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಗಳೊಬ್ಬರು ಈಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತರಾದ ನಿಜವಾದ ಪಂಡಿತರೆಂದು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವರು ರಾಮೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಯವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಆರ್ಯಧರ್ಮ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟದ್ದಲ್ಲದೆ ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲೊಂದು ಸಲವೂ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲೊಂದು ಸಲವೂ ಶ್ರೀಶಂಕರಜಯಂತಿಯ ಉತ್ಸವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತಾವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳ ಸಾರಾಂಶವು ನನ್ನ ಮಿತ್ರರಾದ ಮ| ರಾ| ವೈ. ಸುಬ್ಬರಾಯರು ಬರೆದಿರುವ Highest Goal of Human Life ಮತ್ತು Spiritual Knowledge and how to attain it ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಎರಡು ಇಂಗ್ಲೀಷು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ಹೊರತು ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಎಷ್ಟೋ ಧಾರ್ಮಿಕವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಇವರು ತಮ್ಮ

ಉಪದೇಶಾವೃತವನ್ನು ಸೂರೆಮಾಡಿರುವರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಸರಕಾರದವರು ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಬಹುಮಾನಿಸಿ ಆ ಪಾಂಡಿತ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪದವಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರ ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕೂ ಅದಷ್ಟು ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇವರು ವೈಸರಾಯ್, ಗವರ್ನರ್ ಮೊದಲಾದ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ Study of Sanskrit ಎಂಬ ಹೆಸರಿನದೊಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಮಾಡಿವರು. ಆ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೀ ಭರತ ಖಂಡದವರು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಅಮೇರಿಕ, ಜಪಾನ, ಜರ್ಮನಿ, ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಇಟಲಿ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಎಂಟು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಮಹಾಮಹಾವಿದ್ವಾಂಸರು ಕೂಡ ಡಂಗುರೆಯನ್ನು ಹೊಡೆದಂತೆ ಹೊಗಳಿರುವರು. ಈಗ್ರಂಥದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಡಾ|| ಭಂಡಾರಕರ ಇವರು ಅನುಮೋದಿಸಿದರೂ ಕೂಡ ಸೆನೇಟಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಸಮ್ಮತವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ತರಬೇಕೆಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಶೃಂಗೇರೀ ಜಗದ್ಗುರುಗಳವರ ಉದಾರವಾದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ “ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಕೇಡಮಿ” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನದೊಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ದೂರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಪುರುಷರ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಾಗ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಿಂದ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರ ಸತ್ಕಾರದ ಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕ್ಲಿಷ್ಟವಿಷಯಗಳ ವಿಮರ್ಶನ ವಿಷಯವಾದ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ವಿಮರ್ಶನದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವಂಥ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಧನರೂಪವಾದ ಅಥವಾ ಪುಸ್ತಕರೂಪವಾದ ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಈನಮ್ಮ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರು ಈ ಅಕೇಡಮಿಯ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ “Sanskrit Research” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನದೊಂದು ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ಪತ್ರದ ಸಂಪಾದಕತ್ವವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದೊಂದು

ಅವರ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ವಿದ್ಯಾಸಂಪತ್ತಿಗೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಈ ತೈಮಾ ಸಿಕಕ್ಕೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಲೇಖನದ ಜೊತೆಗೆ ಭರತಖಂಡದ ಪಂಡಿತರಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ವಿಲಾಯತಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಹೊಸಹೊಸ ಸಂಗತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ವಾಚಕಮಂಡಲಿಯ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಸಂಬಂಧವಾದ ಪತ್ರಿಕೆಯು ಯುರೋಪಿಯನರೇ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ವರ್ಗಣಿದಾರರನ್ನಾಗಿ ಆಕರ್ಷಣೆಮಾಡಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಅವರನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಂಥಗಳ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿ ಅವರಿಂದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೋಡಿದರೆ ಇದು ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಭೂಷಣಪ್ರಾಯವಾಗಿರುವದೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಕೃತ ಆಕೇಡಮಿಯನ್ನು ಹಿಂದೂ ಸ್ಥಾನದ ವೈಸರಾಯ, ಮುಂಬಯಿ ಮತ್ತು ಮದರಾಸಿನ ಗವರ್ನರುಗಳು ಬಡೋದೆಯ ಶ್ರೀಮಂತಗಾಯಕವಾಡ್ ಮಹಾರಾಜರು ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲಾ ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಿ ತಮ್ಮ ಧನ್ಯವಾದಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಟ್ರಾವನ್ಕೂರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ದಿವಾನಗಿರಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಶ್ರೀಯುತ ವಿ. ಪಿ. ಮಾಧವರಾವ್, ಬಿ. ಎ. ಇವರು ಬಡೋದೆಯ ದಿವಾನಪದವಿಯನ್ನಲಂಕರಿಸಿದ್ದಾಗ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರ ಸೂಚನೆಯಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾನಫರೆನ್ಸ್ ಆಗಿ ಈಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಂಸ್ಕೃತಪ್ರೌಢವಿದ್ಯಾಲಯವೊಂದು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಪಶ್ಚಿಮದೇಶದ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡುವಂಥ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯು ಅಲ್ಲಿ ಇವರ ಸೂಚನೆಯಿಂದಲೇ ಜನ್ಮವನ್ನೆತ್ತಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿಮರ್ಶೆಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗಿ Bhandarker Research Institute ಎಂಬ ಹೆಸರಿನದೊಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯು ಇವರ ಪ್ರಯತ್ನ ಬಲದಿಂದಲೇ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ. ಇವರ ವ್ಯವಸಾಯದಿಂದಲೇ ದಕ್ಷಿಣ ಖಾಂದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅಮ್ಮಳನೇರೆಂಬ ಕಡೆ ಎಂ. ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಹೋಗುವವರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಎಲ್ಲಾ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿ

ಕೊಡುವದಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಲಿಸುವಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಶ್ರೀಗಳು ತಾವೇ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬಿ. ಎ. ಮತ್ತು ಎಂ. ಎ. ಪದವಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದಂಥವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಬಹು ಉತ್ತಮವಾದ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವಂತೆ ಬಹುಸ್ವಾರಸ್ಯವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನಗಾಣಿಸಿರುವರು. ಇವರು ಈಚೆಗೆ ಬರೆದ Heart of Bhagavadgita ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಓದಿನೋಡಿ ಅಮೆರಿಕದ ವಾಷಿಂಗಟನ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದವರು ಇವರ ಪ್ರೌಢಿಮೆಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಇವರಿಗೆ Ph. D. ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಇವರ ಪ್ರಭಾವವು ಭರತಖಂಡವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬೆಳಗಿ ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ ಕೂಡ ನುಗ್ಗಿ ಹರಡಿಕೊಂಡದ್ದರ ಮೇಲೆ ಲಂಡನ್ನಿನ ರಾಯಲ್ ಎಕ್ಸ್ಯಾಟಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿಯವರೂ ರಾಯಲ್ ಆರ್ಟ್ಸ್ ಸೊಸೈಟಿಯವರೂ ಮತ್ತು ನೀತಿವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರಕ ಸಂಘದವರೂ ಸಹ ಇವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಮುಂಬಯಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದವರು ಇವರನ್ನು ಎಂ. ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಯ ವೇದಾಂತಭಾಗಕ್ಕೆ ಪರೀಕ್ಷಕರನ್ನಾಗಿ ಆರಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಮುಂಬಯಿ ಸರಕಾರದವರು ವಿದ್ಯಾಸಂಬಂಧವಾದ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಇವರನ್ನು ಬರವಾಡಿಕೊಂಡು ಇವರ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಹೀಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥವಿಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ತನುಮನಧನಗಳನ್ನು ಧಾರೆಯೆರೆದಿರುವವರನ್ನು ನೋಡಿ ರೈಲ್ವೆಕಂಪೆನಿಯವರು ಇವರಿಗೆ ಸೆಕೆಂಡ್ ಕ್ಲಾಸ್ ಫ್ರೀಪಾಸನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇವರ ಈ ಬಗೆಯ ಸಂಚಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ಮಠದ ಆಗಿನ ಶ್ರೀಜಗದ್ಗುರು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರವರು ಇವರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬಹುಮಾನಿಸಿ ಇವರಿಗೆ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ ಬಾಲಚಂದ್ರಕೃಷ್ಣಭಾಟವಡೆಕರ Kt. ಇವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತವಾಚಸ್ಪತಿ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಈರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇವರು ಪೂರ್ವದೇಶೀಯರ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮದೇಶೀಯರ ವಿಚಾರವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಸಮ

ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಪೂರ್ವದೇಶದವರಿಗೂ ಪಶ್ಚಿಮದೇಶದವರಿಗೂ ಇರುವ ಭಿನ್ನಭಾವನೆಗಳೆಲ್ಲಾ ದೂರವಾಗಿ ಪರಸ್ಪರಮೈತ್ರಿಯು ಬೆಳೆದು ಭಾರತೀಯ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಎಳಿಗೆಯಾಗುವಂತೆ ಗುಣಗ್ರಹಣತತ್ಪರರಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ಈಕೆಲಸಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವು ಬರೀ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಆಗಿರದೆ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಯುರೋಪ್ ಮೊದಲಾದ ದೂರ ದೇಶಗಳ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನೂ ವೈಸರಾಯ್ ಗವರ್ನರ್ ಮೊದಲಾದ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನೂ ರಾಜಾಧಿರಾಜರುಗಳನ್ನೂ ಮನಗಾಣಿಸಿ ಅವರ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದರ ಮೂಲಕ ಭೂಮಂಡಲದ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವದು. ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡದೆ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದ ವಿದ್ಯೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿಯೂ ಇವರು ನಡೆಸಿರುವಂಥ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡದೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತವಾದ ಹಣವನ್ನು ನೀರಿಗಿಂತ ಕಡೆಯಾಗಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿರುವರಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದಂಥ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಯಾರುಯಾರು ಕೈಗೊಂಡಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಕೂಡ ದ್ರವ್ಯಸಹಾಯದ ಮೂಲಕವೂ ವಾಕ್ಸಹಾಯದ ಮೂಲಕವೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಈಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ ಉತ್ತಮ ಜಾತಿಯವರ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜಕರಾದದ್ದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಮುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದ ಜಾತಿಯವರ ಎಳಿಗೆಗೆ ಕೂಡ ಧನಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರಲ್ಲದೆ ಉತ್ತಮ ಜಾತಿಯವರು ಮುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರ ಮೇಲೆ ಹಗೆತನವನ್ನು ಮಾಡದೆ ತಮ್ಮ ನಡವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹೀನತನವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ನೀತಿಪರರಾಗಿ ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಇವರು ಜನರ ಪರಸ್ಪರಶತ್ರುಭಾವವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ ಮಿತ್ರಭಾವವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಗುಡುಗಾಡಿದಂತೆ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾದ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯ

ರಾಗಿರುವಾಗ ಇವರು ತಮ್ಮ ವಿಷಯವಾಗಿ ಯಾರಾದರೂ ಏನಾದರೂ ಅಡಿಕೊಂಡರೆ ಅದರಲ್ಲೇನಾದರೂ ಹುರುಳಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ತಾವು ತಮ್ಮನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಆ ಆಕ್ಷೇಪಗಳು ನಿರಾಧಾರವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಹಗೆತನವನ್ನಿಡದೆ ಉಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸುಮ್ಮನಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ದೀನವೇಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲರಂತೆ ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೊರಗಣಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಮೇಲೆ ತಿಳಿದವರೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವರಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಮೂಢಭಕ್ತಿಸಂಪನ್ನರಾದ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರನ್ನು ನೋಡಿ ಇವರು ತಮ್ಮ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ವ್ಯವಹಾರಿಕರಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರಾದರೆಂದು ತಮತಮಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಅಡಿಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನೋಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಮಗೆ ಸರಿಯವರಂತೆ ನೋಡುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುವಾದಿದರು. ಬರೀ ವೇಷಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗುವ ಅವರ ಅಲ್ಪ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಶ್ರೀಗಳು ಮತ್ತಷ್ಟು ಕನಿಕರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಲ್ಲದೆ ತಾವು ಮೈಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡ ವ್ಯವಹಾರಿಕ ವೇಷವು ಜನರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಪ್ಪಿತೆಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು. ಇವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಏನಾದರೊಂದು ಹಿಡಿದರೆ ಅದು ಕೊನೆಮುಟ್ಟುವವರಿಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯರಾಗಿರುವ ಇವರ ಸ್ವಭಾವವು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿರುವದು. ಈ ವ್ಯವಹಾರವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಹೊರಬಿದ್ದ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇಷ್ಟು ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಕ್ಕೂ ಮುಂದೆ ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕೂ ತಮ್ಮ ಸದ್ಗುರು ಮಹಾರಾಜರ ಬೆಂಬಲವೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಇವರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಿರುವದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಆ ಭಾವನೆಯು ಮನಸ್ಸನ್ನು ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿದಂತೆ ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ಅಡಿಕೂಡ ತೋರಿಸಿರುವರು. ಹೀಗೆ ಏನಾದರೂ ಏನು ಹೋದರೂ ಅದು ತಮ್ಮ ಸದ್ಗುರು ಮಹಾರಾಜರ ಇಚ್ಛೆಯೆಂದುಕೊಳ್ಳುವದರ ಮೂಲಕ ಇವರು ಮಹಾರಾಜರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿವೇದನಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶನಮಾಡುತ್ತಿರುವರು.

ಇವರಿಗೆ ಧರ್ಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಯೋಗವಿರುವದೆಂದು ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕರು ಭವಿಷ್ಯತ್ತನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಷ್ಟೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೆರಡು ಸಂಗತಿಗಳು ನಡೆವವು. ಒಂದನೇದೇನೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮೀ ಭೂತರಾದ ಶ್ರೀ ಶೃಂಗೇರೀ ಜಗದ್ಗುರುಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಸ್ವಾರಿಯು ಅವರ ಕೊನೇ ಸಲದ ಸಂಚಾರದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುತ್ತ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಎಂಬ ಊರಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರು ಕಾರ್ಯಾಂತರದಿಂದ ಅವರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರು. ಆಗ ಅವರು ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ ಚರಣದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರು ಬೇಡದಿದ್ದರೂ ಮಹಾತಪಸ್ವಿಗಳಾದ ಶ್ರೀಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ತಾವಾಗಿ ಇವರನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕರೆದು ನೀವು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿ ಕಾರಕವಾಗಿರಲೆಂದು ತಮ್ಮ ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷವನ್ನು ಅವರ ಮೇಲೆ ಬೀರಿ ವಿಭೂತಿಯನ್ನು ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ ಅಶೀರ್ವಾದಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಎರಡನೆಯದೇನೆಂದರೆ ಅಮೇಲೆ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಗೋಂದಾವಳಿ ಮಹಾರಾಜರವರು ಮಹಾ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಕಾಲವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಯಿತು. ಆಗ ಅವರು ತಮಗೆ ಆಗಿರುವ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯು ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಅವರನ್ನು ತಾವೇ ಮುಂದಾಗಿ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ೭-೮ದಿನ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅವರೊಡನೆ ಏಕಾಂತವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಊರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಶಿಷ್ಯ ಮಂಡಲಿಯೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ಅವರನ್ನು ಗೋಂದಾವಳಿಯ ಗುರುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಲಾಗಿ ಮಹಾರಾಜರು “ಇವರಿಗೆ ಬರೀ ಗೋಂದಾವಳಿಯ ಗುರುತ್ವವೇಕೆ? ಇವರು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಗುರುವಾಗತಕ್ಕವರಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಈ ಮಹಾಪುರುಷರ ಕಾಲಜ್ಞಾನವು ಕಾರ್ಯರೂಪವಾಗುವ ಯೋಗವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಇವರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ ಯು ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂರನೇ ಅಂಕವು ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವ ಹಾಗಿರುವದು.

ಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೂ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೂ ಇವರು ಎಡೆ ಬಿಡದೆ ಮಾಡುವ ಮಹತ್ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ನೋಡಿ ಭಗವಂತನು ಕನಿಕರದಿಂದ ಇವರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಅನುಕೂಲವನ್ನು ರೂಪಾಂತರದಿಂದ ತಾನಾಗಿ ಒದಗಿಸಿಕೊಡ

ಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದನೆಂಬಂತೆ ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ಶ್ರೀಮಂತಶಾಹುಮಹಾ ರಾಜರಿಗೆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತರಾಗಿ ಪರಹಿತೈಷಿಗಳಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಇವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಗುರುವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಉತ್ಕಟವಾದ ಇಚ್ಛೆ ಯುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಶ್ರೀಕರವೀರಮಠದಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀಜಗದ್ಗುರು ಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ಕೂಡ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರನ್ನು ಆಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ ಜಗದ್ಗುರು ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸುವ ಸುಯೋಗವನ್ನು ತಮ್ಮ ಭಾಗಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಪೂರ್ಣಕುತೂಹಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಇವೆರಡೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಕೂಡಿ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೂ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೂ ಶ್ರೀಮಠವು ಆಧಾರಸ್ಥಾನವಾಗುವದೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವದರ ಮೂಲಕ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಒಲಿಸಿಕೊಂಡವು. ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಕಾರ್ಯ ಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿ ಮುಂದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಲ್ಲ ಒಬ್ಬ ಸಚ್ಚಿಷ್ಯನನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಒಂದುಕಡೆ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಇವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋಚಿತು. ಇವರ ಮನೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡರೆ ಅದು ಇವರಿಗೆ ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ಸಾಹಕಾರಕವಾಗಿತ್ತೇ ಹೊರತು ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂಥದ್ದೆಲ್ಲವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಯ ಯಜಮಾನರಾದ ಇವರು ಮನೆಯ ಆದಾಯವ್ಯಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಕಡೆಗಣ್ಣನ್ನು ಕೂಡ ಹಾಕದೆ ಇದ್ದದ್ದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ತಾವು ಮಾಡುವ ಸಾರ್ವಜನಿಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಮನೆಯ ಹಣವನ್ನೇ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೊರ ಹೊರಗೆ ಸಂಚಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಇವರು ಮನೆಯ ಯಜಮಾನ ರೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರೋಣವೇ ತಮಗೆಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆಂದು ಮನೆಯ ಮಂದಿ ಎಲ್ಲಾ ಇವರಲ್ಲಿ ಏಕಮುಖವಾದ ಪ್ರೇಮವನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಳಾದ ತಾಯಿ; ಆರೋಗ್ಯಸಂಪತ್ತು ಸಾಲದ ಹೆಂಡತಿ; ಇನ್ನೂ ಹನ್ನೆ ರಡನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಗಂಡುಮಗ; ನಿನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿರುವ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳೊಬ್ಬಳು; ಇನ್ನೂ ಲಗ್ನವಾಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಮಗ

ಳೊಬ್ಬಳು; ಅಕಾಲಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಹಿರಿಯಮಗಳ ಮಗಳೊಬ್ಬಳು; ಇನ್ನೂ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿರುವ ತಮ್ಮನೊಬ್ಬನು; ಆತನ ಹೆಂಡತಿ; ಊರಿನ ಗೌಡಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಮನೆಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ತಮ್ಮನೊಬ್ಬನು; ಆತನ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಮಗಳು; ಆತನೊಬ್ಬನಿಂದಲೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಲಾರದಷ್ಟು ಹೊಲಮನೆಗಳು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಇಷ್ಟೇ ಜನರ ಹಿತಚಿಂತನೆಯು ತನ್ನದೆಂಬ ಸಂಕೋಚಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ವಿಧಿಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಸಾರ್ವಜನಿಕಹಿತಾರ್ಥವಾದ ದೀಕ್ಷೆಯೆಂಬಂತೆ ಸನ್ಯಾಸಗ್ರಹಣವನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಸದ್ಗುರುಮಹಾರಾಜರ ಅಜ್ಞೆಯಂತೆ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನೂ ಬೆಳೆಸಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತಲೇ ಮನೆಯ ಮಂದಿಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಒಂದು ಹುಲ್ಲಿಗಿಂತ ಕಡೆಯಾಗಿ ಕಂಡು ಇದು ತಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರ ಪರಮಾನುಗ್ರಹವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಇವರು ಆಶ್ರಮ ಸ್ವೀಕಾರವನ್ನು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರಯಾಣಸನ್ನದ್ಧರಾದರು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾನಾ ವಿಧವಾದ ದುಃಖಗಳೊದಗಿದವೆಂದೂ ಸನ್ಯಾಸಮಾಡಿದರೆ ತನ್ನ ದಾರಿದ್ರ್ಯವು ಇಂಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖಸಂಪತ್ತು ಕೈಸೇರೀತೆಂದೂ ತಳಮಳದಿಂದ ತಲೇ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಆಶ್ರಮಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವವರು ಎಷ್ಟೋ ಜನ ರಿರಬಹುದು. ಇವರು ಸುಖಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ ಸಂಪತ್ಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ ತುಂಬಿತುಳುಕುವ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡುವದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾದದ್ದನ್ನೂ ಹಾಗೆ ಹೊರಡುವಾಗಲೂ ಬಂಧುಗಳಿಗೂ ಬಳಗದವರಿಗೂ ಇಷ್ಟರಿಗೂ ಮಿತ್ರರಿಗೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೇಳಿ ಕೇಳಿ ನಗುತ್ತ ನಲಿಯುತ್ತ ಹೊರಟದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವರ ವೇದಾಂತಜ್ಞಾನವೂ ಗುರುಸೇವೆಯೂ ಇವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಎಂಥ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಂದಿಟ್ಟಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ವಿಚಕ್ಷಣರಾದವರು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಊಹಿಸಲಾಗುವದು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಶಾಂತಿಯನ್ನೇ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಂಥ ಇವರ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ. ಇವರು ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಪರಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಅವರು ತಿರುಗಿಬರುವ ದಿವಸವನ್ನೇ ಕನವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದು ಅವರು ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಮುತ್ತಿಕೊಂಡು ಅವರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂದ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿದ್ದ ಇವರ

ಮನೆಯ ಮಂದಿಯು ತಮ್ಮ ಸುಖವನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭಾವಿಸದೆ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿಯ ಹಿತವು ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂದು ಇವರ ಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಇವರ ಸಂಬಂಧದ ಫಲವಾಗಿರುವ ಅವರ ಉದಾರ ಹೃದಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದಿನ್ನೊಂದೇನೆಂದರೆ ಆಶ್ರಮಸ್ವೀಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಇವರು ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟಾಗ ಇವರ ವಿಯೋಗದಿಂದಾಗುವ ದುಃಖವು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇವರ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ್ದು ಸಹಜವಷ್ಟೆ. ಆಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಇವರು ಹೇಳಿದ ಸಮಾಧಾನದ ಮಾತು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡತಕ್ಕದಾಗಿದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ *ನೀನು ನಿನ್ನ ಹಿತವೊಂದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ನನ್ನ ಆಶ್ರಮಸ್ವೀಕಾರದಿಂದ ನೊಂದುಕೊಳ್ಳುವದಾದರೆ ನಾನು ಅದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಬಹು ಜನರ ಹಿತದ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನಿನಗೆ ದುಃಖವಾದರೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಾದರೆ ಮಾತ್ರ ನಾನು ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಹೀಗೆಂದು ಅವರು ಹೇಳಲಾಗಿ ಈವಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಕುಟುಂಬವು ತಮ್ಮ ದುಃಖವನ್ನೂ ನುಂಗಿಕೊಂಡದ್ದಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀಗಳ ವಿಯೋಗವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದ ಇತರರಿಗೂ ಕೂಡ ತಾವೇ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುವಂಥವರಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಶ್ರೀಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯಪ್ರಭಾವವು ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟಿತ್ತೆಂಬುದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇರಲಿ.

ಇತ್ತ ಇವರು ಕೊಲ್ಹಾಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇದೇ ಶಾ. ಶ. ೧೮೩೯ನೇ ನಳ ಸಂವತ್ಸರ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಶು. ೧೩ಗೆ ಸಲ್ಲುವ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೧೭ನೇ ಜೂನ್ ೩ನೇ ತಾರೀಖಿನ ದಿವಸ ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡಿ ಶ್ರೀಜಗದ್ಗುರು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಇವರ ಆಶ್ರಮಸ್ವೀಕಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮದರಾಸು, ತಿನ್ನವೆಲ್ಲಿ, ಮೈಸೂರು, ಪುಣೆ, ಮುಂಬಯಿ, ಬಡೋದೆ, ಖಾಂದೇಶ, ಕಾಶಿ ಮೊದಲಾದ ಭರತಖಂಡದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಗಳ ಮಿತ್ರರಾದ ಪಂಡಿತರೂ ಪ್ರೊಫೆಸರುಗಳೂ, ಪ್ರಿನ್ಸ್‌ಪಾಲರುಗಳೂ ಲಾಯರುಗಳೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಬಂದು ತಮ್ಮ ಭಕ್ತಿವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಈಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ ಮತ್ತು ಜಪಾನಿ ಪ್ರೊಫೆಸರು

ಗಳು ಕೂಡ ಇವರು. ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಗಳು ಹಿಂದೆ ಅಧಿಕಾರಮಾಡಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಕೂಡಲೀಮಠದ ಶ್ರೀಸಂಸ್ಥಾನಾಧಿಪತಿಗಳು ಕೂಡ ಈಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವವರ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಿರುವರು. ಇದಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಗಳ ಪರಾರ್ಥವ್ಯವಹಾರದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯವರೂ ಮತ್ತು ಇವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದು ಈಗ ಈ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಬರುವದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಿಸದೆ ಇದ್ದ ವೈಸರಾಯ್, ಮುಂಬಯಿ ಗವರ್ನರ್, ಮದರಾಸು ಗವರ್ನರ್, ಬಡೋನೆಯ ಶ್ರೀಮಂತಮಹಾರಾಜರು, ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಶ್ರೀಮಂತಯುವರಾಜರು, ಮೈಸೂರು ದಿವಾನರವರು, ಮದರಾಸ್ ಕೌನ್ಸಿಲರ್, ಮುಂಬಯಿ ಕೌನ್ಸಿಲರ್, ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ ಹೈಕೋರ್ಟು ಜಡ್ಜ್ ಮೊದಲಾದ ಸುಪ್ರತಿಸ್ಥಿತ ಜನರೂ ಬಂಗಾಳ, ಕಾಶ್ಮೀರ, ಗುಜರಾತ್, ಮಲಬಾರ್, ಸಿಲೋನ್ ಮೊದಲಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರೂ ತಂತೀವರ್ತಮಾನದ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಪತ್ರಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಅಭಿನಂದನಮಾಡಿರುವರಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಹೊರಸೂಸುವ ಧನ್ಯವಾದಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂಥ ಮಾನಪತ್ರಗಳ ಸುರಿಮಳೆಯಿಂದ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾಗವತರಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಈಮಾನಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಾಷಿಂಗಟನ್ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿಯವರದು ಕೂಡ ಸೇರಿರುವದು.

ಹೀಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾದ ಮೇಲೆ ಇವರು ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲಿ ದೇವತಾರ್ಚನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನೂ ಉಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯವನ್ನೂ ಗೀತಾಪ್ರವಚನವನ್ನೂ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿರುವರಲ್ಲದೆ ಕ್ರಮ ಕ್ರಮವಾಗಿ ವೇದಾಂತಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವರು. ಇವರ ಪ್ರವಚನಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಗಾಗ ಬಂದು ತಮ್ಮ ಸಂಶಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಪರಮಾರ್ಥಸಾಧನಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ನಡೆಸುತ್ತ ಇರುವದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವರ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರವು ಎಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿರುತ್ತೆಂಬುದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಗಳು

ಅನುಷ್ಠಾನವೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಪ್ರಾಚೀನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿರುವರಲ್ಲದೆ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರಸಂಬಂಧವಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತಿರುವರು. ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಈಗಾಗಲೇ ಇಲ್ಲಿ “ಭತ್ತಪತಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ”ವೆಂಬುದೊಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಒಳ್ಳೇ ವ್ಯತ್ಯಸ್ನರಾದ ಪಾಠಕರನ್ನಿಟ್ಟು ಪ್ರೌಢವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಆಂಗ್ಲಭಾಷಾಪರಿಚಯವೂ ಬೆನ್ನಾಗಿ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವರು. ಪುಣೆಯ ಫರ್ಗ್ಯುಸನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದೇಶದ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಪಶ್ಚಿಮದೇಶದ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಕೂಡಿ ಕಲಿಯುವವರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸಾಧನಗಳುಂಟಾಗಿರುವವು. ಇಷ್ಟೇ ಏಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವನ್ನೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಕೂಡ ಅವರ ಮಹತ್ಕಾಂಕ್ಷೆ ಇರುವದು. ಈರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇವರು ತಮ್ಮ ಸನ್ಯಾಸವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೂ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೂ ಯಾವ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಉಳಿಯದಂತೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ವಹಿಸಿದ ದೀಕ್ಷೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯವಾನಗಳೂ ವಾಚಕರ ಮನಃಪಥದ ಮುಂದೆ ಹಾದುಹೋಗುವದರಿಂದ ವಾಚಕರಿಗೆ ಈಗ್ರಂಥದಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯ ಅದರ ಉಂಟಾಗುವದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಸಾಕೆಂದು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮುಗಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಮುದ್ರಿತಪತ್ರಗಳನ್ನು ಎರಡನೇ ಸಲ ನೋಡುವದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವು ಸಿಕ್ಕದೆ ಹೋದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ ಅಕ್ಷರ ಸ್ವಾತಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿ ಶುದ್ಧಪತ್ರವೊಂದನ್ನು ಜೋಡಿಸಿರುವೆನು. ವಾಚಕರು ದಯವಿಟ್ಟು ನೋದಲು ಅದರಂತೆ ತಿದ್ದಿಕೊಂಡು ಓದಬೇಕೆಂದು ಬೇಡುವೆನು.

ಕೊಲ್ಕತ್ತಾಪುರ,
ಶ. ೧೮೯೯ ಆಶ್ವಿನ ಶು. ೧೦
ವಿಜಯಾದಶಮಿ.

ಚಿದಂಬರಯ್ಯ,
ಪ್ರಕಾಶಕ.

ಶ್ರೀ:

ಭಗವದ್ಗೀತಾಸಾರವಿಚಾರ

ವೆಂಬ

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮೂಲೆ

—o—o—o—

೧ನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ — ಗೀತೆಯು ಕೃತಕರೂಪಕವೋ?

(ಮಂಗಳಾಚರಣೆ.)

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ಮನಸಾ ಸ್ಮರಾಮಿ ।

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ವಚಸಾ ಗೃಣಾಮಿ ॥

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ಶಿರಸಾ ನಮಾಮಿ ।

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ಶರಣಂ ಪ್ರಪಥೇ ॥

ಸಭ್ಯರಾದ ಪ್ರಿಯಬಾಂಧವರೆ,

ಇಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ಸದ್ಗುಹಸ್ಥರ ಇಚ್ಛೆಯ ಪ್ರಕಾರ ನಾನು ಈಗ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವದಕ್ಕೆ ನಿಂತಿದ್ದೇನೆ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ-

ಮಾಲೆಯ ವಿಷಯವು ಭಗವದ್ಗೀತಾಸಾರವಿಚಾರವೆಂದಿದ್ದು ಇಂದಿನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಿಷಯವು “ಗೀತೆಯು ಕೃತಕರೂಪಕವೋ?” ಎಂದು ಇರುವದು ಪ್ರಕಟನಪತ್ರಿಕೆಯಿಂದ ನಿಮಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ.

ಈಗ ನಾನು, ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು, ನಿಮಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದು ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನನಗೆ, ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಪುರಾಣನಿರೂಪಣಮಾಡುವ ರೂಢಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಇದೆಯೇ ಹೊರತು, ಹೀಗೆ ಥಿಯೇಟರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಉಪನ್ಯಾಸಮಾಡುವ ಅಭ್ಯಾಸವು ತೀರ ಕಡಮೆ ಅಥವಾ ಏನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದರೂ ಸಲ್ಲುವದು. ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಓದಿ ಅರ್ಥವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಅಷ್ಟು ಕಠಿಣವಲ್ಲ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಂಥ ಮಹತ್ತರವಾದ ವಿಷಯದ ಸಾರವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹಿಂದುಮುಂದಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಐದಾರುದಿನ ಹೇಳುವದು—

“बह्वपि स्वेच्छया कामं प्रकीर्णमभिधीयते ।

अनुद्दिशितार्थसंबंधः प्रबंधो दुरुदाहरः ॥”

ಎಂದು ಶ್ರೀಮಾಘಕವಿಗಳು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ದುಷ್ಕರವೇ ಸರಿ; ಆದರೂ ಇದು ಸಭೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸದೆ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತ್ಯಾಸ್ಪದರಾದ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿಯ ಮುಂದೆ ಮನೋಗತವನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹೇಳುವಂತೆ, ನಾನು ಈಗ ನಿಷ್ಕಪಟವಾದ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನನ್ನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಇಡುವೆನು. ನಾನು ನಗರವಾಸಿಯಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದೇ ಇರಬಹುದು. ನಗರವಾಸಿಗಳಾದ ಜನರು ತಮ್ಮ ಎಷ್ಟೋ ನೆರೆಹೊರೆಯವರಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಚಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸದೆ ನಿಯಮಿತರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವ ರೂಢಿ ಇರುವದರಿಂದ ನಾಗರಿಕನಾದ ಗೋಪಾಲಕನು ತನ್ನ ಗೋಗಳ ನೆರಳುಕೂಡ ಯಾರಮೇಲೂ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಬೀಳದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವದುಂಟು; ಆದರೆ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಎಲ್ಲರೂ—ನಡುವೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಜಗಳವಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ—ಎಲ್ಲರಕೂಡ ಮನಾನುಬಂಧ-

ವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಗೋಪಾಲಕನು ತನ್ನ ಗೋಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟು ನಿರ್ಬಂಧಪಡಿಸದೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವನು. ಅದರಂತೆ ಹಳ್ಳಿಯವನಾದ ನನಗೆ ಜನರಕೂಡ ಹೆಚ್ಚುಕಡಮೆ ಆದದ್ದು ತಿಳಿಯದಷ್ಟು ಅಕೃತ್ರಿಮಪ್ರೇಮದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವ ಅಭ್ಯಾಸವೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವದರಿಂದ ನಾನು ಈಗ ನನ್ನ “ಗೋ” ಎಂದರೆ ವಾಣಿಯನ್ನು ಅಷ್ಟು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿರೆಯನು. ನಾನು, ಸಹಜವಾಗಿ ಆಡುವದು ಕೂಡ, ಈಗ ಎಲ್ಲಿ ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತೀತೋ ಎಂದು ಆದಷ್ಟು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಲೇನೋ ಇರುವೆನು; ಅದರೂ ನಿಮಗೆ ನನ್ನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನ್ಯೂನಾಧಿಕವೇನಾದರೂ ತೋರಿದರೂ ಅದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ಅದರಿಂದ ಯಾರೂ ಏನೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳದಷ್ಟು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಉದಾರ-ಹೃದಯರಾಗಬೇಕು. ಆಲಿವ್ವರ್ ಗೋಲ್ಡ್‌ಸ್ಮಿತ್ ಸಾಹೇಬರು—

“Offences are easily pardoned where there is love in the bottom.”

ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಒಳಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಇದ್ದರೆ ಅಪರಾಧವಾವುದೂ ಕಾಣದೆ ಹೋಗುವದು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಒಂದೊಂದು ವೇಳೆ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ವಿಪರೀತ-ಭಾವನೆಯುಂಟಾಗುವದು.

“अन्यमुखे परिवादो यः प्रियवदने स एव परिहासः ।

इतरैर्धनजन्मा यो धूमस्सोऽगरुभवो धूपः ॥”

ಎಂದು ಸುಭಾಷಿತನಿರುವಂತೆ ಬೇರೆ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಹೊಗೆಯು ಧೂಮವೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಅಪ್ರಿಯವಾದರೂ ಅಗರುವಿನಿಂದ ಜನಿಸಿದುದು ಧೂಪವೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಿಯವಾಗುವ ಹಾಗೆ, ಅನ್ಯರ ಬಾಯಿಂದ ಬಂದು ಪರಿವಾದ ಅಂದರೆ ನಿಂದೆ ಎನಿಸಿಕೊಂಡು ಅಪ್ರಿಯವಾದರೂ ಪ್ರೀತಿಯ ಜನರ ಬಾಯಿಂದ ಬಂದ ಅದೇ ಮಾತು ಪರಿಹಾಸ ಅಂದರೆ ವಿನೋದವೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಿಯವಾಗುವದು. ಆದಕಾರಣ ನಾನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಂಧುಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಭಾಷಣಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ನಿಂತಂತೆ

ನೀವೂ ಬಾಂಧವಪ್ರೇಮದಿಂದಲೇ ಕೇಳುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು. ನನಗೆ ಯಾವ ಧರ್ಮದ ವಿಷಯಕ್ಕೂ, ಯಾವ ಜಾತಿಯ ವಿಷಯಕ್ಕೂ, ಯಾವ ಮತದ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಏನೂ ತಿರಸ್ಕಾರ ಅಥವಾ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು. ನನಗೆ ಹಿಂದೂಧರ್ಮ, ಕ್ರಿಸ್ತೀಧರ್ಮ, ಮಹಮ್ಮದೀಯಧರ್ಮ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳೂ ದ್ವೈತಾದ್ವೈತ-ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತಗಳೂ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಪಂಥಗಳೂ ಮಾನ್ಯವೇ ಆಗಿವೆ. ಎಲ್ಲ-ದರಲ್ಲಿಯೂ ತಥ್ಯಾಂಶವಿರುವದರಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷ-ಗಳಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿರುವರು. ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವದೇ ಯುಕ್ತವು. ಯಾರೂ ಯಾರ ಮುಂದೂ ಅವರ ಧರ್ಮಕರ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ದೋಷವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ವಿಶ್ವಾಸ-ವನ್ನು ಕೆಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗಕೂಡದು.

“सर्वारंभा हि दोषेण धूमेनाग्निरिवಾವृताः ।”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಯಾವ ಕರ್ಮದಲ್ಲಾದರೂ ಒಂದಿ-ಲ್ಲೊಂದು ದೋಷವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆ ದೋಷದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಡದೆ ಸರ್ವತ್ರ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಗುಣಗಳ ಕಡೆಗೇ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಸಮಭಾವನೆಯಿಂದ ಅವೃತದಂತೆ ಮಧುರವಾದ ಪ್ರೇಮವನ್ನೇ ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಯಪೂರ್ವಕವಾದ ಗ್ರಹಿಕೆ ಇರು-ವದರಿಂದ ನಾನು ಸರ್ವರೊಡನೆಯೂ ಪ್ರೇಮದಿಂದಲೇ ವರ್ತಿಸುವದಕ್ಕೆ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿದ್ದೇನೆ ಮತ್ತು ನನ್ನೊಡನೆ ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ನಡೆಯ-ಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸಹಜವಾಗಿ ಪ್ರಸಂಗಸಂಗತಿಯಿಂದ ಬಂದ ನನ್ನ ಯಾವದಾದರೂ ಮಾತನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮನ-ಸ್ತಾಪಪಟ್ಟರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮೊದಲೇ ನಾನು ಈಗ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ; ಅದು-ದರಿಂದ ಯಾರೂ ನನ್ನೊಡನೆ ವಿಮನಸ್ಕರಾಗಬಾರದು. ನನ್ನಿಂದ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಉದ್ವೇಗಕರವಾದಂಥ ಭಾಷಣವೇನಾದರೂ ಆಯಿತೆಂದು ತೋರಿ-ದರೆ ಅದಾವುದೆಂಬದನ್ನು ದಯೆಯಿಟ್ಟು ನನಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕು;

ಅದಕ್ಕೆ ನಾನು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಮತ್ತು ನನ್ನಿಂದ ಏನಾದರೂ ಪ್ರಮಾದವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರಭಿಮಾನದಿಂದ ಕ್ಷಮೆಬೇಡು-ವೆನು. ನನಗೆ ಏನೂ ಆಗ್ರಹವಿಲ್ಲ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಅನ್ಯಥಾ ಭಾವವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಾರದು. ನನ್ನ ಭಾಷಣವು ಬಹು ಸರಸವಾಯಿತೆಂದು ಸರ್ವರೂ ಸ್ತುತಿಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಾನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವದಿಲ್ಲ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದರೂ ವಿರೋಧವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಯಾರೂ ಶಂಕಿಸಬಾರದೆಂದು ಕೋರುತ್ತೇನೆ. ಹೀಗೆ ನಾನು ಹೇಳಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದಲೂ ದಯೆ ಬಾರದೆ ಯಾರಾದರೂ ಏನಾದರೂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ “ದೇವನೆ, ಅವರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಏನೂ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸದೆ ನಾನು ಎಂದಿನಂತೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಇರುವ ಹಾಗೆಯೇ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನೀನಾದರೂ ದಯೆಮಾಡು” ಎಂದು ಕರ್ತುಮಕರ್ತುಮನ್ಯಥಾವಾಕರ್ತುಂಶಕ್ತನಾದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಬದ್ಧಾಂಜಲಿಪುಟನಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ನಿಮ್ಮ ವೇಳೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಿಷಯದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.

ಈ ನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡವು ಧರ್ಮಭೂಮಿ ಎಂದು ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ದೇವತೆಗಳು ಸಹ ಇದರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಗಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವರೆಂಬುದಕ್ಕೆ:—

“गायन्ति देवाः किल गीतकानि ।

धन्यास्तु ते भारतभूमिभागे ॥

स्वर्गापवर्गस्य च हेतुभूते ।

भवंति भूयः पुरुषाः सुरत्वात् ॥”

ಎಂಬುದೇ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿವೆ. ಸಾರಾಸಾರವಿಚಾರಶಾಲಿಗಳೂ ನಿಷ್ಪಕ್ಷ ಪಾತಿಗಳೂ ಅದ ಪಾರದೇಶಿಕಸದ್ಗೃಹಸ್ಥರೂ ಕೂಡ ಧರ್ಮದ

ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವನ್ನು ಶಿರಸಾಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಿರುವದು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ವೃತ್ತಾಂತಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಓದುತ್ತಿರುವ ಅಧುನಿಕ ಆಕ್ಷರವಂತರಿಗೆಲ್ಲ ವಿಧಿತವಾದ ಅಂಶವೇ ಆಗಿದೆ. ನಾವು ಈ ನಮ್ಮ ಭಾರತದೇಶವನ್ನು ಹೊಗಳುವದು ದುರಭಿಮಾನದಿಂದ ದೇಶಾಂತರಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಿಕ್ಕಲ್ಲ; ಆದರೆ ಭಗವಂತನು ನಮಗೆ ಇಂಥ ಪವಿತ್ರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಅವನ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಇಂಥ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆದ ನಮ್ಮ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಸುಖದಿಂದ ಸಾರ್ಥಕಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಯತ್ನಿಸುವದಕ್ಕೆ.

ಈ ನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡವು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಸುಖದ ಸ್ಥಾನವೇ ಹೊರತು ಲೌಕಿಕಸೌಖ್ಯದ ಸ್ಥಳವಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಸಾಂಸಾರಿಕಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯಹೋದರೆ ಉಸುಬಿನಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದಂತೆ ಆಗುವದು. ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸುಖವೆಂದರೇನೆಂಬುದು ಮುಂದೆ ನನ್ನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುವದು.

ಟ್ರ್ಯಾವಲರ್ ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲೀಷ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ "Nature, a mother, kind alike to all." ಎಂದಿರುವಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿಮಾತೆಯು, ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಾದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮೇಲೂ ಸಮಾನವಾದ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಿದ್ದರೂ, ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಕಾರವಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಎರೆ, ಮಸಾರೆ, ಗದ್ದೆ ಮೊದಲಾದ ವಿವಿಧಭೇದಗಳುಂಟು. ಯಾವ ಯಾವ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಧಾನ್ಯ ಮುಂತಾದುದನ್ನು ಬಿತ್ತತಕ್ಕದ್ದೋ ಆದನ್ನೇ ಅಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿದರೆ ಫಲವು ದೊರೆಯುವದು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಏನೂ ಲಾಭವಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಎಷ್ಟೋ ಹಾನಿಯೂ ಕೂಡ ಆಗುವದು. ಎರೆಯಲ್ಲಿ ಭತ್ತವನ್ನು ಬಿತ್ತಿದರೆ, ಮಸಾರೆಯಲ್ಲಿ ಗೋದಿಯನ್ನು ಬಿತ್ತಿದರೆ, ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿತ್ತಿದರೆ ಏನು ಉತ್ಪನ್ನವಾದೀತು? ಬಿತ್ತುವವರೂ ಮತ್ತು ಎತ್ತುಗಳೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಭೂಮಿಯೊಳಗೆ ಬೀಜವನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿ ಬರೀಕಯ್ಯಲ್ಲಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದು "ಹರಿ, ಹರಿ" ಎಂದು ಕೂತಂತೆ ಮಾತ್ರ ಆಗುವದು. ಅದರಂತೆ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಸುಖದ

ಭೂಮಿಯಾದ ಈ ನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕಸುಖದ ಅಂಕುರವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂದು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟರೂ ಕೂಡ ಎನೂ ಫಲಿಸದೆ “**श्रमस्तस्य श्रमफलः**” ಎಂದಂತೆ ನಿರರ್ಥಕವಾಗುವದು. ಇದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿಯೇ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಾದ ಆರ್ಯಮಹರ್ಷಿಗಳು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನ ಲೌಕಿಕಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದುವದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತವಾದ ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಬಲವನ್ನು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಯೋಗಿಸಿ ಸ್ವಾನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಸ್ವಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಲೌಕಿಕವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅವರ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಸರ್ವರಿಗೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವದಲ್ಲದೆ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರವೀಣತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾದ ಅವರ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯು ಭೌತಿಕವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡದಿದ್ದದಕ್ಕೆ ಈಗಿನಂತೆ ಆಗ ವಿವಿಧಯಂತ್ರಾದಿಗಳು ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ಪತಾಕೀಭೂತವಾಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಗಡ್ಡೆಗೆಣಸು ಹಣ್ಣುಹಂಪಲು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ತಿಂದುಕೊಂಡು ವಲ್ಕಲಧಾರಿಗಳಾಗಿ ನಿಜಾನಂದದಿಂದ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಸ್ಥೂಲದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಸುಖಸಾಧನಗಳಾಗಿ ತೋರುತ್ತ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಿದರೆ ದುಃಖಮಯವಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಾದ ವಿವಿಧವಿಷಯಸುಖಗಳಿಗೆ ಅವರು ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ತಪೋಧನರಾಗಿದ್ದರು. ವೈರಾಗ್ಯವೇ ಅವರ ಭಾಗ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಜ್ಞಾನಾಮೃತದಿಂದ ತೃಪ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಭೂತದಯೆಯೆಂಬುದೇ ಅವರ ದೀಕ್ಷೆಯಿತ್ತು. ಪರೋಪಕಾರವೇ ಅವರ ವ್ರತವಾಗಿತ್ತು. ಸರ್ವಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಭಗವದ್ಭಾವನೆ ಇತ್ತು “**Plain living and high thinking**” ಎಂಬ ಸ್ಥಿತಿಯು ಸಹಜವಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿತ್ತು.

“**मनसि च परितुष्टे कोऽर्थवान् को दरिद्रः**”

ಎಂದು ಶ್ರೀಭರ್ತೃಹರಿಕವಿಗಳು ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಅವರ ಮನಸ್ಸು ನಿಜಾನಂದ-
ದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಹೊಂದಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತಸಂಪತ್ತಿನ ಬೆಲೆಯೇ
ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರೇ ಬರೆದಿರುವ ಇತಿಹಾಸ
ಪುರಾಣಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಪಾರದೇಶಿಕಪಂಡಿತರ ವಾಕ್ಯಗಳು ಸಹ ಸಾಕ್ಷ್ಯವನ್ನು
ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿ-
ಪ್ರಾಯವೇನಿದೆಯೆಂಬುದು ಅವರ ಲೇಖನಗಳಿಂದ ಅಂಗಭಾಷಾಭಿಜ್ಞರಾದ
ನಮ್ಮ ಆಧುನಿಕಜನರಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ವಿವಿತ್ತವಾಗುವದು. ಬಹಳ ಪ್ರಾಚೀ-
ನರಾದ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜಮಹರ್ಷಿಗಳ ವಿಷಯವಂತು ಇರಲಿ. ಈಗ
ಸುಮಾರು ನೂರೈವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು
ಹೇಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಆಲಿವ್ವರ್ ಗೋಲ್ಡ್‌ಸ್ಮಿತ್ ಸಾಹೇಬರು ಸಿಟಿ-
ಝನ್ ಆಫ್ ದಿ ವರ್ಲ್ಡ್ ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ—

“ Hail, O ye simple, honest Brahmins of the
east; ye inoffensive friends of all that were born
to happiness as well as you; you never sought a
short-lived pleasure from the miseries of other
creatures; you never studied the tormenting arts
of ingenious refinement; you never surfeited
up on a guilty meal! How much more purified and
refined are all your sensations than ours! You
distinguish every element with the utmost pre-
cision; a stream untasted before is a new luxury,
a change of air is a new banquet, too refined for
western imaginations to conceive!”

(ಅಂದರೆ: — ಅಯ್ಯಾ, ಸರಳರೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರೂ ಆದಂಥ ಭರತಖಂಡ
ನಿವಾಸಿಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ, ನಿಮ್ಮ ಹಾಗೆ ಸುಖಾನುಭವಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ
ಹುಟ್ಟಿರುವ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿವರ್ಗಕ್ಕೂ ನಿರುಪದ್ರವಮಿತ್ರರಾದವರೇ, ಧನ್ಯರು.

ನೀವೇ ಧನ್ಯರು. ಅನ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂಕಟಗಳ ಮೂಲಕವಾದ ಕ್ಷಣ ಸುಖವನ್ನು ನೀವು ಎಂದೂ ಬಯಸಿದವರಲ್ಲ. ವಿಲಕ್ಷಣಸುಶಿಕ್ಷಣ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾದ ಕುಶಲವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ನೀವು ಎಂದೂ ತಿಳಿಯಲಿಚ್ಛಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂಸಾಲಬ್ಧವಾದ ಆಹಾರವನ್ನು ನೀವು ಎಂದೂ ತಿಂದು ತೇಗಿದವರ ನಿಮ್ಮ ಮನೋಭಾವಗಳು ನಮಗಿಂತ ಎಷ್ಟು ಶುದ್ಧವಾದವು! ಮತ್ತು ಎಷ್ಟು ಸುಶಿಕ್ಷಿತವಾದವು!! ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದರ ಸೂಕ್ಷ್ಮತತ್ವವೂ ನಿಮಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಎಂದೂ ಸೇವಿಸದೆ ಇರುವಂಥ ಜುಳ ಜುಳು ಹರಿಯುವ ನಿರ್ಮಲವಾದ ನೀರಿನ ಪ್ರವಾಹವೇ ನಿಮಗೊಂದು ಭೋಗಾತಿಶಯವು. ಸ್ಥಳಾಂತರವೇ ನಿಮಗೊಂದು ಹೊಸಹಬ್ಬ. ಅಹಾರವನಿದು, ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯರ ಊಹೆಗೂ ಕೂಡ ನಿಲುಕದಂಥ ಪರಿಶುದ್ಧತೆಯು! ಎಂದು ಬರೆದಿರುವದನ್ನು ಓದುವಾಗ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ಹೇಗಿದ್ದರೆಂದು ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಅಭಿಮಾನವೂ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಆಯಾ ವಂಶಜರಾದ ನಾವು ಇಂಥವರೆಂದು ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರವೂ ಎಷ್ಟು ಸಮಯಾವಚ್ಛೇದೇನ ಜನಿಸದೆ ಹೋದೀತೇ?

ಈಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಸಾತ್ವಿಕವರ್ತನವುಳ್ಳವರು ಎಷ್ಟು ಜನರು ಇರುವರು? “ಅಂಬಲಿ ಕಂಬಳಿ ರಾಸ್ತ, ಉಳಿದದ್ದೆಲ್ಲ ಜಾಸ್ತ” ಎಂಬ ಗಾದೆಯ ಮಾತಿನಂತೆ ಉದರನಿರ್ವಾಹಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಎಂಥದ್ದಾದರೂ ಅನ್ನ ಮತ್ತೆ ಆಚ್ಛಾದನೆಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಎಂಥದ್ದಾದರೂ ವಸ್ತ್ರ ಇಷ್ಟರ ಹೊರತು ಹೆಚ್ಚಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಯಸಿ ಬಯಸಿ ಇಲ್ಲದ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಬೆಂದು ಬೆಂಡಾಗ ಇರುವವರು ಎಷ್ಟು ಜನರು ಸಿಕ್ಕುವರು? ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ತನ್ನ ಕಯ್ಲಿಯ ಗಿಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹಾಕೆಂದು ಅಳುವ ಕೂಸಿನ ದುಃಖಮಯವಾದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನು ತುಂಬೆಂದು ತಮ್ಮಂತೆಯೇ ಇರುವ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಜನರನ್ನು ಅಥವಾ ಬಹಳವಾದರೆ ದೇವರನ್ನು ಬೇರೆ ಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಮನೋರಥವನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಲೊಲ್ಲರೆಂದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರೋಶಮಾಡುತ್ತಿರುವದೇ ಕಾಣುವದಲ್ಲ! ನಿರ್ವಾಹ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಅನ್ನಾಚ್ಛಾದನೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಾದರೂ —

“भोजनाच्छादने चिंतां वृथा कुर्वति मानवाः ।
योऽयं विश्वंभरो देवः स भक्तान् किमुपेक्षते ॥”

ಎಂಬುದನ್ನರಿತು ದೇವರ ಮೇಲಣ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ತಿಲಸ್ರಾಯನಾದರೂ ಚಿಂತೆಮಾಡದೆ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಉತ್ಸುಕತೆಯನ್ನು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಯೋಜಿಸಿ ಶಾಂತಚಿತ್ತರಾಗಿರುವವರು ಈಗ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಜನರು ಬೀಳುವರು?

ಹೀಗೆ ನಾವು ಅಂಥ ಮಹಾತ್ಮರ ವಂಶದವರೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಬಾಯಿ ಬರದಷ್ಟು ಹೀನಸ್ಥಿತಿಗೆ ಇಳಿದಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೂ ಆ ಆರ್ಯರ ವಂಶದವರಾದ ನಮ್ಮ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ರಕ್ತವು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಅಲ್ಪ-ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಬಂದು ಆಡುತ್ತಿರುವದೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಮರೆಯಬಾರದು. ಹೀಗೆ ನಾವು ಕರ್ತವ್ಯಪರಾಙ್ಮುಖರಾಗಿ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕೂತುಕೊಂಡರೆ ಆರ್ಯವಂಶೀಯರೆಂಬ ನಮ್ಮ ಹೆಸರೂ ಕಿಂಬಹುನಾ—

“धर्मेण हीनाः पशुभिः समानाः ।”

ಎಂಬಂತೆ ನಾವು ಮನುಷ್ಯರೆಂಬುದೂ ನಿರರ್ಥಕವಾಗದೆ ಇರಲಾರದೆಂಬದರ ಕಡೆಗೆ ದುರ್ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ಆಸ್ತವಾಕ್ಯರೂಪವಾದ ನೇದಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ “द्विविधो हि वेदोक्तो धर्मः प्रवृत्तिलक्षणो निवृत्तिलक्षणश्च ” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಗೀತಾಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿರೂಪವೆಂದು ಎರಡು ಬಗೆಯಾದ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನರಿತು ಆಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಧರ್ಮವೆಂಬ ರೂಪವು ಆ ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ “अतिस्तुसुहृत्सृष्ट-क्षिप्रभायावापदियाक्षिनीभ्यो मन् ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಮನ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಹತ್ತುವದರಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. “ ध्रियते लोकोऽनेन, धरति लोकं वा ” ಎಂಬ ಧರ್ಮಶಬ್ದದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಟ್ಟರೆ ಧರ್ಮವು ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವದು. ಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣ-

ವನ್ನು “ಚೌದನಾಲಕ್ಷಣೋಽಥೈವ ಧರ್ಮಃ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಜೈಮಿನಿಮಹರ್ಷಿ-
ಗಳು ಹೇಳಿರುವರು; ಶ್ರೀಕಣಾದಮಹರ್ಷಿಗಳು “ಯತೋಽಭ್ಯುದಯನಿಃಶ್ರೇಯಸ-
ಸಿದ್ಧಿಃ ಸ ಧರ್ಮಃ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವರು. ಈ ವಿಷಯ-
ವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಈಗ ಇಷ್ಟಕ್ಕೇ
ಬಿಟ್ಟು ಮುಂದೆ ಪ್ರಸಂಗಬಂದರೆ ಆಗ ನೋಡುವೆನು.

ಆಪ್ತವಾಕ್ಯರೂಪವಾದ ಶಬ್ದವು—ಅದು ವೈದಿಕವೇ ಇರಲಿ, ಅಥವಾ
ಲೌಕಿಕವೇ ಇರಲಿ—ಪ್ರಮಾಣವೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರು ಯಾರೂ
ಸಂದೇಹಪಡಲಾರರು. ಆಪ್ತವಾಕ್ಯದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದಿದ್ದರೆ
ಲೌಕಿಕವ್ಯವಹಾರವು ಕೂಡ ಸಾಗಲಾರದು. ಪ್ರಮಾಣವೆಂದರೆ ಯಥಾ-
ರ್ಥಜ್ಞಾನವು. “ಪ್ರಮಾಣಾಃ ಕರಣಂ ಪ್ರಮಾಣಮ್” ಎಂದು ಪ್ರಮಾಣದ ಲಕ್ಷಣವು
ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದರ ಅರ್ಥವು “ಪ್ರಮೇಯ ಕರಣವು ಪ್ರಮಾಣ-
ವು” ಎಂದಾಗುವದು. ಪ್ರಮೇ ಎಂದರೆ “ತದ್ವತಿ ತತ್ಪ್ರಕಾರಕಾನುಭವೋ ಯಥಾರ್ಥಃ |
ಯಥಾ ರಜತೇ ಇದಂ ರಜತಮಿತಿ ಜ್ಞಾನಮ್ | ಸೇವ ಪ್ರಮೇಯುಚ್ಯತೇ |” ಎಂದು ತರ್ಕಸಂ-
ಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವು. “ವ್ಯಾಪಾರವದಸಾಧಾರಣಂ
ಕಾರಣಂ ಕರಣಮ್” ಎಂದೂ “ತದೇತನ್ ತ್ರಿವಿಧಕಾರಣಮಧ್ಯೆ ಯದಸಾಧಾರಣಂ ಕಾರಣಂ
ತದೇವ ಕರಣಂ” ಎಂದೂ ಕರಣದ ಲಕ್ಷಣವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇನ್ನು ವ್ಯಾಪಾ-
ರತ್ವವೆಂದರೆ “ತಜ್ಜನ್ಯತ್ವೇ ಸತಿ ತಜ್ಜನ್ಯ ಜನಕತ್ವಮ್” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದನ್ನೂ
ಮತ್ತು ಕಾರಣವೆಂದರೆ “ಅನನ್ಯತಾಸಿದ್ಧಕಾರ್ಯನಿಯತಪೂರ್ವವೃತ್ತಿಃ” ಎಂದು ಹೇಳಿ-
ರುವದನ್ನೂ ಅಥವಾ ಮಿಲಿ ಸಾಹೇಬರು—

**“The antecedent or concurrence of antecedents
on which the effect is invariably and unconditionally
consequent”**

ಎಂದು ಬರೆದಿರುವದನ್ನೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ತಿಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಹೊರಟರೆ ಈಗ
ಎಷ್ಟೋ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕಠಿನವಾದೀತು. ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು
ಓದಿದವರಿಗೇನೋ ಇದು ತಿಳಿದ ವಿಷಯವೇ; ಆದರೆ ಹೊಸಬರಿಗೆ ಈಗ
ಇಂಥ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಸಮಯವಲ್ಲ; ಆದಕಾರಣ

ಪ್ರಮಾಣವೆಂದರೆ “ಇದ್ದದ್ದಿದ್ದಂತೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಸಾಧನವು ಎಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಸಾಕು.

ಚಾರ್ವಾಕರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆನ್ನುವದೊಂದೇ ಪ್ರಮಾಣವೆನ್ನುವರು. ಬೌದ್ಧರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಅನುಮಾನವೆಂಬ ಎರಡು ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವರು. ಸಾಂಖ್ಯರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನ, ಶಬ್ದವೆಂಬ ಮೂರು ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು. ನೈಯಾಯಿಕರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನ, ಶಬ್ದ, ಉಪಮಾನವೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಸಾಧಿಸುವರು. ಮೀಮಾಂಸಕರು ಮತ್ತು ವೇದಾಂತಿಗಳು “ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಅನುಪಲಬ್ಧಿ” ಎಂಬೆರಡು ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕೂಡಿಸುವರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು “ಸಂಭವ, ಐತಿಹ್ಯ”ವೆಂಬ ಇನ್ನೆರಡು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುವರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಚೇಷ್ಟಾ ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನೂ ಹೇಳುವರು. ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ವೇಳೆ ಬೇಕಾಗುವದು. ಈಗ ನಮಗೆ ಪ್ರಕೃತವಾದ ಶಬ್ದಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆಂಬುದೊಂದೇ ಪ್ರಮಾಣವು ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುವದೋ ಹೇಗೋ ನೋಡೋಣ.

“इन्द्रियार्थसाक्षिकजन्यं ज्ञानं प्रत्यक्षम्” ಎಂದು ತರ್ಕಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಯಾವದಾದರೂ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಅದರಿಂದಂಟಾಗುವ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಜ್ಞಾನವು. ಇಲ್ಲಿ ಎದುರಿಗಿರುವ ದೀಪವನ್ನು ನಾನು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿ ಇದು ದೀಪವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನವು. ಹೊರಗೆ ಘಂಟೆಯು ಬಡಿದುದನ್ನು ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳಿ ಇಷ್ಟು ಘಂಟೆಯಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನವು. ಇದರಂತೆ ನಾಸಿಕಾ, ತ್ವಚಾ ಮುಂತಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ವಿಷಯಗಳಾದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಾಗುವದರಿಂದ ಜನಿಸುವ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನವು. “तत्करणमिन्द्रियम्। तस्मादिन्द्रियं प्रत्यक्षप्रमाणम्” ಎಂದು ತರ್ಕಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯವೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣವು. ಅಂದಮೇಲೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ

ಒಂದೇ ಅಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯವೆಂಬುದೊಂದೇ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗದಿದ್ದ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾವು ತಿಳಿಯಲೇ ಬಾರದಾಗುವದು. ಈಗ ನನಗೆ ಗ್ರಾಮಾಂತರದಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನವರದು ಯಾರದಾದರೂ ಪತ್ರವು ಬಂದು ಅದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವು ನನಗೆ ತಿಳಿಯುವದಲ್ಲ! ಅದು ನನಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ತಿಳಿಯಿತೋ? ಅಪರಾಧಮಾಡಿದುದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಆ ಅಪರಾಧಿಗೆ ಶೀಕ್ಷೆಕೊಡುವಾಗ ಅವನು ಅಪರಾಧಮಾಡಿದುದನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ತಿಳಿಯುವರೋ? ನಾವು ದೂರದಲ್ಲಿ ಹೊಗೆ ಹಾಯುವದನ್ನು ಕಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಇದೆ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತೇವೆ. ಹೊಗೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹೊಗೆ ಇದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವದೇನೋ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೇ ಸರಿ; ಆದರೆ ಹೊಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಮಗೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದಿರುವಂಥ ಬೆಂಕಿಯು ಅಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಹೇಗಾದೀತು? ಹೀಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆಂಬುದೊಂದೇ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಸಾಲದು.

ಇನ್ನು ಅನುಮಾನವೂ ಬೇಕಾಯಿತು. “ಅನುಮಿತಿಕರಣಮನುಮಾನಮ್” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಅನುಮಿತಿಯ ಕರಣವು ಅನುಮಾನವು. ಅನುಮಿತಿ ಎಂದರೆ “ಪರಾಮರ್ಶಜನ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮನುಮಿತಿ:” ಎಂದಂತೆ ಪರಾಮರ್ಶದಿಂದ ಜನಿಸುವ ಜ್ಞಾನವು. ಪರಾಮರ್ಶವೆಂದರೆ “ವ್ಯಾಪ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾಜ್ಞಾನಂ ಪರಾಮರ್ಶ: | ಯಥಾವಹ್ನಿಹವ್ಯಾಪ್ಯಭೂಮವಾನಯಂ ಪರ್ವತ: ಇತಿ ಜ್ಞಾನಂ ಪರಾಮರ್ಶ: |” ಎಂದಿರುವಂತೆ “ವಹ್ನಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ಯವಾದ ಧೂಮವುಳ್ಳದ್ದು ಈ ಪರ್ವತವು” ಎಂಬ ಮುಂತಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾಜ್ಞಾನವು. “ಯತ್ರ ಯತ್ರ ಭೂಮಸ್ತತ್ರ ತತ್ರಾಗ್ನಿರೀತಿ ಸಾಹಚರ್ಯನಿಯಮೋ ವ್ಯಾಪ್ತಿ:” ಎಂದಂತೆ “ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಹೊಗೆ ಇರುವದೋ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಇರುವದು” ಎಂಬ ಮುಂತಾದ ಸಾಹಚರ್ಯನಿಯಮವು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು. ಇನ್ನು ಚಿಂತಾಮಣಿಕಾರರು ಸಿದ್ಧಾಂತಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ “ಪ್ರತಿಯೋಗ್ಯಸಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯತ್ವಸಮಾನಾಧಿಕರಣಾತ್ಯಂತಾಭಾವಪ್ರತಿಯೋಗಿತಾವಚ್ಛೇದ-ಕಾವಚ್ಛಿಂತ್ರಂ ಯಜ್ಞಭವತಿ ತೇನ ಸಮಂ ತಸ್ಯ ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯಂ ವ್ಯಾಪ್ತಿ:” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದು ಮುಂತಾದುದನ್ನೂ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷತೆಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಹೇಳಿ

೧ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋದರೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನರಿಯದವರಿಗೆ
 ಲೋ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟಂತಾದೀತು; ಆದಕಾರಣ “ಒಂದು
 ಭವಿಷ್ಯದ ಕಡೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪದಾರ್ಥವು ತಪ್ಪದೆ ಇರುವದೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-
 ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಅದರಲ್ಲಿಯ ಆ ಒಂದು ಪದಾ-
 ರ್ಥವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕಂಡು, ಅದು ಇದ್ದ ಕಡೆ ಮತ್ತೊಂದು ಇರುವ-
 ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನೆನಪುಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಆ ಮತ್ತೊಂದು ಪದಾರ್ಥವೂ
 ಅಲ್ಲಿರುವದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದು ಅನುಮಿತಿಯು” ಎಂದು ತಿಳಿದು-
 ದರೆ ಸಾಕು. ಹೀಗೆ ಅನುಮಾನಮಾಡುವದು ಕೂಡ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ
 ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಇಷ್ಟರಿಂದಲೂ ಸಾಲದು. ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೇಳುವವರ
 ದಿಂದಲೂ ನಾವು ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇವೆ; ಇಲ್ಲ-
 ರೆ— ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳುವದೇನು? — ನಾವು ಇಂಥವರ ಮಕ್ಕಳೆಂದು ಯಾರೂ
 ಬಾರದಾದೀತು; ಏಕೆಂದರೆ ಇಂಥವನೇ ನನ್ನ ತಂದೆಯೆಂಬುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-
 ಅಥವಾ ಅನುಮಾನದಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮಾತಲ್ಲ; ಕೇವಲ
 ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದುದು. ಹೀಗೆ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾ-
 ಲವನರ ಮಾತುಗಳು ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಪ್ರಮಾಣವಾಗು-
 . “आत्मस्तु यथार्थवक्ता” ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಯಥಾರ್ಥ-
 ರೂಪವಾದ ಯಾವನಾದರೂ ಆಪ್ತನ ಲೌಕಿಕ ವಾಕ್ಯವು ಪ್ರಮಾಣ-
 ಏವಂತೆ ಆಪ್ತೋತ್ತಮನಾದ ಜಗದೀಶ್ವರನ ಅಲೌಕಿಕವಾಕ್ಯರೂಪವಾದ
 ಅಥವಾ ಶ್ರುತಿಯೂ ಮತ್ತು ತತ್ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳಾಗಿರುವ ಮಹರ್ಷಿ-
 ಬ ಆಪ್ತರ ವಾಕ್ಯರೂಪವಾದ ಸ್ಮೃತ್ಯಾದಿಗಳೂ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಮನ್ನಿ-
 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುವದು ಏನು ಕಾರಣವೋ ನನಗಂತು ತಿಳಿ-
 ದು. ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಎಷ್ಟೋ ಮಾತುಗಳ ಸತ್ಯತೆಯು
 ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವುಗಳ ಆಪ್ತವಾಕ್ಯತ್ವದ ವಿಷಯ-
 ಸಂಶಯಪಡುವದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೇ ಸರಿ; ಅಥವಾ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ
 ಡಿದರೆ ಅದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ—

“ ದುರ್ಜನದೃಷಿತಮನಸಾಂ

ಪುಂಸಾಂ ಸುಜನೇಽಪಿ ನಾಸ್ತಿ ವಿಶ್ವಾಸಃ ||

पाणौ पायसदग्धे

तक्रं फूटकृत्य पामरः पिबति || ”

ಎಂಬಂತೆ ಬಿಸಿಬಿಸಿಯಾದ ಕ್ಷೀರದಲ್ಲಿ ಕಯ್ಯಿಟ್ಟು ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡವನು ಅದರಂತೆ ಬೆಳ್ಳಗಿರುವ ಮಜ್ಜಿಗೆಯನ್ನೂ ಬಿಸಿಯಾರಲೆಂದು ಊದಿ ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಹಾಗೆ ದುರ್ಜನರಿಂದ ಮೋಸಹೋಗಿರುವವರಿಗೆ ಸಜ್ಜನರ ಮೇಲಾದರೂ ಸಹಸಾ ವಿಶ್ವಾಸವಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಧೈರ್ಯಬರದೆಹೋಗುವದು. ಈಗಿನ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಒಬ್ಬರಮೇಲೊಬ್ಬರು ವಿಶ್ವಾಸವಿಡದ ಹಾಗೆ ಆಗಿದೆ. ದಿನೇದಿನೇ ಶಿಕ್ಷಣವು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ನಡೆದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಅಸತ್ಯವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕರುಣಾಮಯನಾದ ಜಗದೀಶ್ವರನು ವೇದವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಕೃಪಾಸಾಗರರಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಸ್ಮೃತಿಶಾಸ್ತ್ರಾದಿಗಳನ್ನೂ ನಾವು ಧರ್ಮದಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿರುವರು. ಅದರಂತೆ ದಯಾಳು ಸರಕಾರದವರು ನಾವು ನೀತಿಯಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕೆಂತಲೇ ಕಾಯಿದೆಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವರು; ಆದರೆ ಅದೇ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಅಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಅದೇ ಕಾಯಿದೆಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಅನೀತಿಗೂ ನಾವು ಅನುಕೂಲಮಾಡಿಕೊಂಡು ದುರುಪಯೋಗಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿರುವೆವು. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಿದವರು ತಾವು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ನಡೆದು ಅದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದರೆ, ಪಾಪ, ಆ ಶಾಸ್ತ್ರವೇನು ಮಾಡಿತು? ಅದರಂತೆ ಕಾಯಿದೆಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಪ್ಪುಮಾಡದೆ ಇರುವದಕ್ಕಲ್ಲದೆ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗದಂತೆ ತಪ್ಪುಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಆ ಕಾಯಿದೆಯ ಕಡೆಗೆ ಏನು ಮಾತು? ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಸಾಕ್ಷಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಕರಿಗೆ ಹಾಕುವ ಶಪಥದ

ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಮನುಷ್ಯತಿಯಲ್ಲಿ ಈಗ ನಾವು ನೋಡಿದರೆ ವಿಸ್ಮಯವಾಗದೆ ಇರಲಾರದು. ನೋಡಿರಿ:—

“ಬ್ರಹ್ಮೀತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಬ್ರೂಯಾತ್
 ಸತ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮೀತಿ ಪಾರ್ಥಿವಮ್ ॥
 ಗೌಬೀಜಕಾಂಚನೈವೈಶ್ಯಂ
 ಶ್ವದ್ರಂ ಸರ್ವೈಸ್ತು ಪಾತಕೈಃ ॥”

ಅಂದರೆ:—ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು “ಹೇಳು” ಎಂದೂ, ಕ್ಷತ್ರಿಯನನ್ನು “ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳು” ಎಂದೂ, ವೈಶ್ಯನನ್ನು “ಆಕಳು, ಧಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಬಂಗಾರದ ಆಣೆ-ಮಾಡಿ ಹೇಳು” ಎಂದೂ, ಶೂದ್ರನನ್ನು “ನಿನಗೆ ಸರ್ವಪಾತಕಗಳೂ ಬಂದಾವು; ನಿಜವನ್ನು ಹೇಳು” ಎಂದೂ ಕೇಳಬೇಕು.—ಎಂದು ಬರೆದಿರುವರು. ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು “ಹೇಳು ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಸಾಕು; ನಿಜವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು” ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅಂಥವರ ವಂಶದವರಾದ ನಾವು ದೇವರ ಆಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಯೂ ಈಗ ಎಷ್ಟು ಅಸತ್ಯವನ್ನು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆಂಬುದು ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೇ ಗೊತ್ತು. ಆಣೆಮಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆಂದು ಕೋರ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವದು ಪದ್ಧ-ತಿಯೇ ಹೊರತು ಅದೇನೂ ನಿಜವಾದ ಆಣೆಯೇ ಅಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುವಷ್ಟು ನಮ್ಮ ಮನೋದೇವತೆಯು ಕಲ್ಲಾಗಿದ್ದರೇ? ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯವು ಇರಲೇ ಇಲ್ಲವೆಂತ ಅಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆಗ ಸತ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಈಗ ಸತ್ಯ-ವಿಲ್ಲವೆಂತಲೂ ಅಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅಸತ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪತಕ್ಕ ಮಾತು. ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಒಂದೇಸಲಕ್ಕೆ ನಂಬದಂತೆ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನಂಬಬೇಕಾಗಿದೆ; ಆದಕಾರಣ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃ-ತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಮೊದಮೊದಲು ನಮ್ಮ ನಂಬಿಕೆಯು ಹುಟ್ಟಿದ್ದಿ-ರೂ ಇರಲಿ; ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡಿಯಾದರೂ ನಾವು ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಇಡತಕ್ಕದ್ದು.

ಯಾರ ಎಷ್ಟೋ ಮಾತುಗಳು ಯಥಾರ್ಥವೆಂದು ನಮಗೆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿ-
ವೆಯೋ ಅಂಥವರ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಡುವದಕ್ಕೆ ಏನು ಅಭ್ಯಂತ-
ರವು? ನೇದಾಂಗವಾದ ಜ್ಯೋತಿಷಶಾಸ್ತ್ರವು ಸತ್ಯವೆಂದು ನಮಗೆ ಪ್ರತೀತ-
ವಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ? ಇಂಥದಿನ ಗ್ರಹಣ ಹಿಡಿಯುವದೆಂದು ಮೊದಲೇ ಪಂ-
ಚಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆ ಸಂಭವಿಸುವದನ್ನು ನಾವು ನೋಡುವದಿಲ್ಲವೋ?
ಒಂದು ಸಾರಿ ಒಂದು ತಿಥಿಯ ಕ್ಷಯ ಅಥವಾ ವೃದ್ಧಿ ಇದು ಇಂಥ ದಿನ
ಪೂರ್ಣವಾ ಎಂದು ಪಂಚಾಂಗದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ನಾವು ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನನ್ನು ಕಾಣು-
ವದಿಲ್ಲವೋ? ಇದರಂತೆ ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ನಾವು ಮನಗಾಣು-
ವದಿಲ್ಲವೋ? ಒಂದುವೇಳೆ ಪ್ರಯೋಗಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಯಾವನಾದರೂ ತಪ್ಪಿ-
ದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ದೂಷಿಸಕೂಡದು. 'ಮೇಘದಿಂದ ಸೂ-
ರ್ಯನು ಆಚ್ಛಾದಿತನಾದರೂ ಸೂರ್ಯನೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ
ಬರುವದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಯೋಜಕರ ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರತತ್ತ್ವವು ಮು-
ಚ್ಚಿಹೋದರೂ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೇನೂ ಚ್ಯುತಿಬಾರದು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ತಂದು
ನಾವು ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನಂಬಬೇಕು.

ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದುದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯಸಂಗತಿಗಳು ಸುಳ್ಳಾಗಿ
ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಎಂದಿನಿಂದಲೋ ನಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಚೇತನಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ
ಕೂಡ ಜೀವವಿರುವದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು
ನಗುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಜಗದೀಶಚಂದ್ರಬೋಸ್ ಮಹಾಶಯರು
"Response in the living and the nonliving" ಎಂಬ
ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿ ವಾಶ್ವಾತ್ಯ-
ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಗೆ ಸಹ ಈ ಮಾತಿನ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟರು.
ಈಗ ಮಾತ್ರ ಈ ಮಾತು ಯಾರಿಗೂ ಅಸಂಭಾವ್ಯವಾಗಿ ತೋರಲಾರದು.
ಇದರಂತೆ ನಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಮಾಪಬಂಧುಗಳು ಹತ್ತುದಿನ ಮರಣಾಶೌಚ-
ವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬರೆದಿರುವದರ ಮೇಲೆ "ಹತ್ತುದಿನವೇ ಏಕೆ?"
ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ನಾವು ಆಕ್ಷೇಪಕೋಟಿಗಳನ್ನು ಎರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು; ಆದರೆ
ಈಗಿನ ಪ್ಲೇಗಿನ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಸೆಗ್ರೆಗೇಷನ್ ಮಾಡುವದರ ಮೇಲಿಂದ ಹತ್ತು-

ದಿನಗಳ ಮಹತ್ತ್ವವು ನಮಗೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸಮಾಪದ ಬಾಂಧವರು ರೋಗಿಯ ಹತ್ತರ ಶುಶ್ರೂಷೆಗಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಸಂಭವವಿದೆ ಮತ್ತು ಕಘಾದ್ಯನೇಕ ರೋಗಗಳು ಸಾಂಸರ್ಗಿಕಗಳಾಗಿರುವವು; ಆದಕಾರಣ ದಶಾಹಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂಬುದು ಎಷ್ಟು ಸಯುಕ್ತಿಕವಾಗಿದೆ? ನೋಡಿರಿ. “ಒಳ್ಳೇದು, ರೋಗಿಯ ಹತ್ತರ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಬಾಂಧವರು ದಶಾಹಾಶೌಚಮಾಡಲಿ; ಗ್ರಾಮಾಂತರದಲ್ಲಿರುವವರು ಏಕೆ ಮಾಡಬೇಕು?” ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪವು ಬಂದೀತು; ಆದರೆ ಹತ್ತುದಿನದ ಕಾರಣವು ಈಗ ಹೊರಬಿದ್ದಂತೆ ಇಂಥ ಎಷ್ಟೋ ಆಕ್ಷೇಪಗಳ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಕಾಲಚಕ್ರವು ತಾನೇ ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ತಂದು ಇಟ್ಟೀತು. ಹೀಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಎಷ್ಟೋ ಮಾತುಗಳು ಮೊದಲು ನಮಗೆ ನಿಸ್ಸಾರವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಕಾಲಕ್ರಮದಿಂದ ಅನುಭವ ಬಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಅವುಗಳ ಸಾರವತ್ತ್ವವು ಪ್ರತೀತವಾಗುವದು.

ಗಂಡುಹುಡುಗರಿಗೆ ತಾಯಿಯರು “ಇಷ್ಟು ಹಾಲು ಕುಡಿ; ಚಂಡಿಕೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ.” ಎಂದು ಹಾಲು ಕುಡಿಸುವದನ್ನು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನೋಡಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಕೇಳಿರಬಹುದು. ಹಾಲು ಕುಡಿಯುವದರಿಂದ ಆ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಚಂಡಿಕೆ ಬೆಳೆಯದಿದ್ದರೂ ಬಲವು ಹೆಚ್ಚಾಗುವದು. ಹಾಗೆಯೇ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ “रोचानार्थं कलश्रुतिः” ಎಂದಂತೆ ಏನಾದರೂ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳಿ ಸತ್ಕರ್ಮಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಿಸಿರುವದರಲ್ಲಿ ಆ ಫಲವು ದೊರೆಯದಿದ್ದರೂ ಆ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಸಿಕ್ಕುವದೆಂಬುದೇ ಉದ್ದೇಶವಿರುವದು. ಇದು ಪ್ರತಾರಣೆಯಲ್ಲ.

“Good actions, done with bad motives are bad and bad actions, done with good motives are good.”

ಎಂದು ಕಾಯಿದೆಯು ಕೂಡ ಇರುವಂತೆ ಕೆಲಸವು ಒಳ್ಳೆಯದು ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟದ್ದೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕರ್ತನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾಗುವದು. ಹಾರ್ನಡ್‌ಸ್ ಸೆಕಂಡ್‌ಬುಕ್‌ನಲ್ಲಿ “A certion husbandman was lying at the point of death” ಎಂದು ಆರಂಭಿಸಿ

ಹೇಳಿರುವ ಕಥೆಯು ನಿಮ್ಮ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಆ ಮುದುಕನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ “ತೋಟದಲ್ಲಿ ನಟ್ಟುಕಡಿಯಿರಿ; ಅದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಲಾಭವಾಗುವದು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಅವನ ಮಕ್ಕಳು ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೋ ಇಲ್ಲವೋ; ಆದರೆ ಅವನು ಹಂಚಿಕೆಯಿಂದ “ನಾನು ತೋಟದಲ್ಲಿ ನೆಲದೊಳಗೆ ಒಂದು ಫೂಟಿನ ಕೆಳಗೆ ಹಣವನ್ನು ಹೂಗಿದ್ದೀನೆ. ಇಂಥ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಎಂದು ಈಗ ಒಂದು ತೋರಿಸುವಷ್ಟು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ನೀವು ಹುಡುಕಿ ಆ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸುಖಿಗಳಾಗಿರಿ.” ಎಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ತೋಟವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅಗೆದರು. ದ್ರವ್ಯವೇನೂ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೂ, ಭೂಮಿಯು ಅಗೆದು ಹಸನುಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ವಿಪುಲವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಧನವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಇದರಂತೆ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಫಲಶ್ರುತಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಆಗದಿದ್ದರೂ ಆ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಫಲವು, ಇಂದು ಅಥವಾ ನಾಳೆ, ಇಹದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಪರದಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಲಭಿಸದೆ ಇರಲಾರದು.

“अवश्यमेव भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभाशुभम्”

ಎಂಬ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. “As we sow, so we reap” ಎಂದಿರುವಂತೆ ಬಿತ್ತಿದಂತೆ ಫಲಿಸುವದು; ಆದರೆ ಭತ್ತ ಮುಂತಾದ ಧಾನ್ಯಬೀಜಗಳು ಕೆಲವು ತಿಂಗಳ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಮಾವು ಮುಂತಾದ ವೃಕ್ಷಬೀಜಗಳು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಫಲಿಸುವಂತೆ ಕೆಲವು ಕರ್ಮಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಕರ್ಮಗಳು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಫಲಿಸುವವೆಂಬ ಮಾತು ಅಯುಕ್ತವಾಗಲಾರದು. ಈಗ ನಾನು ನನ್ನ ಮುಂದಿರುವ ದೀಪವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಈಗಲೇ ನನ್ನ ಕೈ ಸುಡುವದು. ಇಂದು ನಾನು ಮಿತಿಮಾರಿ ಉಂಡರೆ ನಾಳೆ ಅಜೀರ್ಣವಾಗುವದು. ನಾವು ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಮಾಡಹತ್ತಿದರೆ—

“विद्या ददाति विनयं विनयाद्याति पात्रताम् ।
पात्रत्वाद्धनमाप्नोति धनाद्धर्मं ततः सुखम् ॥”

ಎಂದಿರುವಂತೆ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಅದರ ಪೂರ್ಣಫಲವು ಲಭಿಸುವದು; ಆದಕಾರಣ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಈಗಲೇ ಫಲಸಿದ್ಧಿಬೇಕೆಂದು ಗಡಿಯಾರವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೂತರೆ ಸಾಗಲಾರದು. “ಕಾಲಃ ಕಶ್ಚಿತ್ತಪ್ರಾಪ್ತೀಭ್ಯತಾಮ್” ಎಂದಂತೆ ಕುಳಿತು ಮಲಗಬೇಕು. ನಿಂತೇ ಮಲಗಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಪೆಟ್ಟು ತಿನ್ನಬೇಕಾದೀತು.

ಹಿರಿಯರು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದಾಗ ಹುಡುಗರು “ಹೀಗೆ ಏಕೆ ಮಾಡಬೇಕು?” ಎಂಬ ಮುಂತಾದ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಹಿರಿಯರೇನು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಏಕೆಂಬುದರ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾರರೋ? ಆದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ತಿಳಿಸಿದರೂ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ತಿಳಿಯದಿರುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾವುದೆಂದರೆ ಅವರ ಬಾಲ್ಯವೇ ಸರಿ. ಕಾರಣವು ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಹಿರಿಯರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡುವದರಿಂದ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣವಿರುವದೆಂಬುದು ಸರ್ವರೂ ಒಪ್ಪತಕ್ಕವಾತು. ಅದರಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಭಗವಂತನು ವೇದದ ಮೂಲಕ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿರುವದರ ಮೇಲೆ ನಾವು “ಏಕೆ? ಏನು?” ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಮಾಡದೆ—

“वचसस्तस्य सपदि क्रिया केवलमुत्तारम्”

ಎಂಬಂತೆ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಆಚರಿಸುತ್ತ ಹೋದರೇನೇ ನಮಗೆ ಭುಕ್ತಿಯೂ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಿಯೂ ಕರತಲಾಮಲಕೀಭೂತವಾಗುವದು ನಿಜವು. ಆದಕಾರಣ ಬೈಬಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ “Verily I say unto you, unless ye be children ye can not enter into the kingdom of God” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದು.

ಹಾಗಾದರೆ ವೇದಾದಿವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ನಾವು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ನಂಬಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ದೇವರು ನಮಗೆ ವಿಚಾರಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವದೇಕೆ? ಎಂದರೆ ಕೇಳಿರಿ. ದೇವರು ನಮಗೆ ವಿಚಾರಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವದು ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಸತ್ಯವಾದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಭಜಿಸಿ ಮತ್ತು ಅಸತ್ಯವಾದುದನ್ನರಿತು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸುಖಿಗಳಾಗಿರುವದಕ್ಕೇ ಹೊರತು ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೂ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ—

“ಅಜ್ಞಾಶ್ರಾದ್ಧಾನಶ್ಚ ಸಂಶಯಾತ್ಮಾ ವಿನश्यತಿ”

ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ನಾಶ ಹೊಂದುವದಕ್ಕಲ್ಲ. ತರ್ಕವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಸುತ್ತಲೇ ಮಾಡಬೇಕು. “ನ ಹಿ ಪ್ರಮಾಣಸ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಾಪೇಕ್ಷಾ” ಎಂದಂತೆ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಬೇಡಬಾರದು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅನವಸ್ಥೆಯಾಗುವದು. “ನಾನು ಇದ್ದೇನೋ ಇಲ್ಲವೋ? ನಾನು ಇದ್ದೇನೆಂಬುದನ್ನು ಏತರ ಮೇಲಿಂದ ನಂಬಬೇಕು? ಅದಕ್ಕೇನಾದರೂ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅದನ್ನಾದರೂ ಏಕೆ ನಂಬಬೇಕು?” ಹೀಗೆ ಕುತರ್ಕವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಯಾವನಾದರೂ “ನಾನು ಇದ್ದೇನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದೇ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಲ್ಲ; ಅಂದಮೇಲೆ ಊಟಉಡಿಗೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಿ?” ಎಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತರೆ ಅವನಿಗೆ ನೀವೇನೆನ್ನುವಿರಿ? ಅವನು ತನ್ನ ವಿಚಾರದ ದುರುಪಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ಅಲ್ಲವೋ? ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹಿಡಿದು ತರ್ಕಮಾಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಏನಾದರೂ ಅರ್ಥವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದೀತು. ಕೇವಲ ಸ್ವತಂತ್ರತರ್ಕವು, ತುಘಾನಗಳಾಯು ಹಡಗನ್ನು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸುವಂತೆ, ನಮ್ಮನ್ನು ಅನರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸುವದು. “ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಮುಗಿಲು ಬಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಿ? ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಕಾಣುವವರೆಲ್ಲ ಪಿಶಾಚಿಗಳೋ ಏನೋ? ಇವರು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದು ತಿಂದರೆ ಏನು ಗತಿ?” ಹೀಗೆಲ್ಲ ತರ್ಕಮಾಡುವವನಿಗೆ ದುಃಖದ ಹೊರತು ಮತ್ತೇನು ಲಭಿಸೀತು? ಈ ಪ್ರಕಾರ ತರ್ಕಮಾಡುವದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು ನಂಬಬೇಕೆಂದೂ ನಾವು ಅನ್ನುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹಿಡಿದು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು. ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು ನಂಬಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗದಂತೆ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು ಅಪನಂಬಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಬಾರದು. ವಿಶ್ವಾಸಮಾಡುವದಕ್ಕೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು. ಅವಿಶ್ವಾಸಮಾಡುವದಕ್ಕೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು; ಅದಕಾರಣ ನಾವು ನೇದಾದಿಗಳನ್ನು ನಂಬುವಷ್ಟು ಉದಾರಹೃದಯರಾಗದಿದ್ದರೂ “ಅದರಲ್ಲೇನರ್ಥವಿದೆ?” ಎಂದು ಸಹಸಾ ನಿರಾಕರಣೆಮಾಡುವಷ್ಟು ಕಠೋರಚಿತ್ತರಾಗುವದನ್ನಾದರೂ ಬಿಡಬೇಕು. ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಗಳು—

“ನಾಸ್ತಿ चेन्नास्ति नो हानिरस्ति चेन्नास्तिको हतः”

ಅಂದರೆ—ನಾವು ಇದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿದ ದೇವರು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಮಗೆ ಹಾನಿ ಇಲ್ಲ; ಅವನು ಇದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ನಾಸ್ತಿಕನು ಸತ್ತನು—ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ನಾವು ದೇವರಿದ್ದಾನೆಂದು ನಂಬುವದರಿಂದ ನಮಗೆ ಅಪಾಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ದೇವರಿಗೆಂದಿರುವ ಸೈವೇದ್ಯವು ಬರೀ ತೋರಿಕೆಗೆ ಮಾತ್ರ; ಅದನ್ನು ತಿನ್ನುವವರು ನಾವೇ. ಇದರಂತೆ ದೇವರಿಗಾಗಿ ನಾವು ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಅದು ನಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿಯೇ ಇರುವದು. ಅಂದಮೇಲೆ ಅವನು ಇರದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ದೇವನು ಹೋಗುವದು? ದೇವರು ಇದ್ದರಂತು, ನಂಬಿಕೆಯಂತೆ ನಮಗೆ ಫಲವಾಗುವದು; ಆದರೆ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವ ನಾಸ್ತಿಕನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸ್ತಂಭದಿಂದ ಪ್ರಕಟನಾದ ಸರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯಿಂದ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿಗೆ ಆದಂತೆ ಅಪಾಯವಾಗುವದು. ಹೀಗೆ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತ್ಯಾದಿಗಳು ಬೋಧಿಸುವ ಯಾವ ಮಾತಿನಂತೆ ಆದರೂ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ವರ್ತಿಸುವದರಿಂದ ನಮಗೆ ಏನೂ ಅಪಕಾರವಿಲ್ಲ; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಏನಾದರೂ ಉಪಕಾರವೇ ಆಗುವದು. ವೇದಾದಿಗಳು ಸತ್ಯರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಹೇಳುವವು. ಇಂಥವುಗಳನ್ನು ನಂಬಲಿಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಸಂದೇಹವು? ನೋಡಿರಿ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಕೂಡ ವೇದವನ್ನು ಹೇಗೆ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜರ್ಮನೀದೇಶದ ತತ್ತ್ವವೇತ್ತರಾದ ಶೋಫನ್ಸ್ಟೀರಸಾಹೇಬರು ಜರ್ಮನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದುದನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರುವದರಲ್ಲಿ—

“In the whole world there is no study so benificent and so elevating as that of the Upanishads. It has been the solace of my life and it will be the solace of my death.”

ಎಂದು ಇರುವದು.

(ಇದರ ಭಾವಾರ್ಥ:—ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಷ್ಟು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ಹಿತದಾಯಕವಾದದ್ದು ಮತ್ತಾವದೂ ಇಲ್ಲ. ಇದರ ಬಲದಿಂದಲೇ ನಾನು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಜೀವ-

ಧಾರಣಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಮತ್ತು ಇದರ ಬಲದಿಂದಲೇ ನಾನು ಸಮಾಧಾನ-
ದಿಂದ ದೇಹತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು.)

ಹೀಗೆಯೇ ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ಆಗಿಹೋದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ತತ್ತ್ವ-
ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಮ್ಯಾಕ್ಸ್ ಮುಲ್ಲರ್ ಸಾಹೇಬರು—

“If those words of Schopenhauer required any endorsement, I should willingly give it as the result of my own experience during the long life devoted to the study of many philosophies and religions. If philosophy is meant to be a preparation for death, I know of no better preparation for it than the vedic philosophy.”

ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿರುವರು.

(ಇದರ ಭಾವಾರ್ಥ:— ಶೋಫನ್ಸ್ಟೀರಸಾಹೇಬರ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಮಾ-
ತುಗಳಿಗೆ ಅನುಮೋದನವೇನಾದರೂ ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ನಾನು, ಎಷ್ಟೋ
ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಧಾರೆಯೆರೆದ
ನನ್ನ ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯದ ಅನುಭವವೆಂದು ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದೇನೆ.
“ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬುದು ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ತಲೆಗೊಡುವದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧ-
ತೆಗಾಗಿಯೇ ಇದೆ” ಎಂದರೆ ಇಂಥ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವು ನೇದಮೂಲಕವಾದುದು
ಒಂದೇ ಹೊರತು ಅನ್ಯವಾದುದನ್ನು ನಾನರಿಯೆನು.)

ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಎಕ್ಸರ ಕರ್ಯುನ-
ರೆಂಚ ಫ್ರೆಂಚ್ ವಿಧ್ವಾಂಸರು ಅಸಂಖ್ಯಾಕವನರು ಕೂಡಿದ ಸಭೆಯ ಮುಂದೆ
ಘಂಟಾಘೋಷವಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಣಮಾಡಿದುದನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀ-
ಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ ಬರೆದಿರುವದೇನೆಂದರೆ:—

“When we read with attention the poetical phi-
losophical monuments of the East, above all, those
of India, which are beginning to spread in Europe,

we discover many a truth and truths so profound and which make such a contrast with the meanness of the results at which European genius has sometimes stopped, that we are constrained to bend the knee before the philosophy of the East and to see in the cradle of the human race the native land of the highest philosophy."

(ಇದರ ಭಾವಾರ್ಥ:—ಯೂರೋಪದಲ್ಲಿ ಹರಡುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರುವ ಪೂರ್ವದೇಶಗಳ—ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ—ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ-ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಗಮನವಿಟ್ಟು ಓದಿದರೆ ಅನೇಕ ತತ್ತ್ವಗಳು ತಿಳಿಯಬರುವವು. ಆ ತತ್ತ್ವಗಳು ಬಹು ಉದಾತ್ತವಾಗಿರುವವಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಯೂರೋಪಿಯನರ ಬುದ್ಧಿಯು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹಾಯದೆ ನಿಂತಿರುವ ಎಷ್ಟೋ ವಿಚಾರಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮಹತ್ತ್ವದವುಗಳಾಗಿರುವದರಿಂದ ಪೂರ್ವದೇಶದ ತತ್ತ್ವ-ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮುಂದೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿ ಸಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಪೂರ್ವದೇಶವು ಸಮಸ್ತಜನಾಂಗಗಳಿಗೂ ಮೂಲಸ್ಥಾನವೆಂಬುದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ನಿರತಿಶಯವಾದ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ತವರುಮನೆಯಾಗಿರುವದು.)

ಹೀಗೆ ವೇದದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಸರಳವಿಚಾರಶಾಲಿಗಳಾದ ಪಾರದೇಶಿಕ-ಸದ್ಗುಣಸ್ಥರು ಕೂಡ ಶಿರಸಾವಹಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಏತದ್ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾರತವರ್ಷೀಯನೂ ಸಂದೇಹವನ್ನವಗಾಹಿಸಲಾರನೆಂದು ನಾನಂತು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

ವೇದದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು “अपौरुषं वाक्यं वेदः ” ಎಂದು ವಿವರಿಸುವುದು ಹೇಳುವರು. ಶ್ರೀಜೈಮಿನಿಮಹರ್ಷಿಗಳು ಪ್ರಥಮವಾದದಲ್ಲಿ “वेदांश्चैकೇ सन्निकर्षं पुरुषाख्या ” ಎಂಬ ಮತ್ತು “अनित्यदर्शनाच्च ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಪೌರುಷೇಯತ್ವವನ್ನು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದಿಂದ ಹೇಳಿ “उक्तं तु शब्द-पूर्ववम् ” ಮತ್ತು “परंतु श्रुतिसामान्यमात्रम् ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಪರಿಹಾರಮಾಡಿ ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವವನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಸಿರುವದುಂಟು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ—

“ಸ್ಯಾತ್ಪೌರुಷಂ ನ ವಾ ವೇದವಾಕ್ಯ ಸ್ಯಾತ್ಪೌರुಷೇಯತಾ
 ಕಾಠಕಾದಿಸಮಾಖ್ಯಾನಾದ್ವಾಕ್ಯತ್ವಾಚ್ಚಾನ್ಯವಾಕ್ಯವತ್ ॥
 ಸಮಾಖ್ಯಾನಂ ಪ್ರವಚನಾದ್ವಾಕ್ಯತ್ವಂ ತು ಪರಾಹತಂ
 ತತ್ಕರ್ತೃನುಪಲಂಭೇನ ಸ್ಯಾತ್ತತೋಽಪೌರುಷೇಯತಾ ॥”

ಎಂಬ ಸಂಗ್ರಾಹಕಶ್ಲೋಕಗಳುಂಟು.

ಶಬ್ದಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ “ಶಬ್ದತದ್ವಿಪಜೀವಿಪ್ರಮಾಣಾತಿರಿಕ್ತಪ್ರಮಾಣಜನ್ಯ-
 ಪ್ರಮಿತವಿಷಯಾರ್ಥಕತ್ವೇ ಸತಿ ಶಬ್ದಜನ್ಯವಾಕ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನಜನ್ಯಪ್ರಮಾಣಶಬ್ದತ್ವಂ ವೇ-
 ದತ್ವಮ್” ಎಂದು ವೇದದ ಲಕ್ಷಣವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಶ್ರೀಮಥುರಾನಾಥಕೃತ-
 ವಿವರಣವನ್ನು ಓದಿದರೆ ಈ ವಿಷಯವು ಚನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುವದು. ಈ
 ವೇದದ ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವವೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಈಗ ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ತಿಳಿಸ-
 ಹೋದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನರಿಗೆ ತಲೆರೊಲೆಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿದಂತೆ ಆದೀತು.
 ಯಾವದಾದರೊಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಷಯವು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲು ಆ
 ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪರಿಭಾಷೆಯ ಜ್ಞಾನವು ಬೇಕಾಗುವದು. ಆಗ್ರ್ಯುಂ ಮತ್ತು
 ವಾಶ್ವಲೇಟುಗಳನ್ನು ಆರಿಯದವನಿಗೆ ಯೂಕ್ಲಿಡ್ ಸಾಹೇಬರ ಜಿಯಾಮಿಟ್ರಿ-
 ಯು ತಿಳಿಯಲಾರದು. ಅಂಥವನ ಮುಂದೆ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಎಗ್ಜಾಂ-
 ಪಲ್ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಹೋದರೆ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಮೋದವೇನೂ ಆಗದೆ ಖೇದವೇ
 ಆದೀತು. ಅದರಂತೆ ವೇದದ ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವದಂಥ ವಿಷಯವನ್ನು ಈಗ
 ನಾನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಹೋದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಸಾರಾಮೃತವನ್ನು
 ಸೇವಿಸಬೇಕೆಂದು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ನೆರೆದಿರುವ ಎಷ್ಟೋ ತರುಣವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ-
 ಗಳ ಔತ್ಸುಕ್ಯವನ್ನು ಭಂಗಪಡಿಸಿದ ದೋಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದೇನು; ಆದಕಾರಣ
 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಬಂಧುಗಳೆ, ನಿಮಗೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಿ ಮುಂದೆ
 ಸಾಗುತ್ತೇನೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ:—ನಾನು ಮೇಲೆ ಸೂತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ-
 ರುವದು ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಧೂಳೆರಚಿ ನಿಮಗೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಮಾಡಿ
 ನನ್ನ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕಲ್ಲ; ಆದರೆ “ವೇದವೇನು ದೊಡ್ಡ

ಪ್ರಮಾಣ? ವೇದವು ಅಪೌರುಷೇಯವೇಕೆ?” ಎಂದು ಮುಂತಾದ ಆಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು “ನಮ್ಮ ಧರ್ಮಮೂಢಜನರು ಸುಮ್ಮನೆ ವೇದಗಳಿಗೆ ಅವುಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಾರಿ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ” ಎಂದು ನೀವು ಏಕಾಯೇಕಿ ನಿರ್ಣಯಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದೂ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಕೇವಲ ಮೂಢವಿಶ್ವಾಸಿಗಳೇ ಆಗಿರದೆ ವಿಚಾರಪರರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಅವರ ವಿಚಾರಪ್ರೌಢಿಮೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಉದಾಹರಿಸಿದೆನು. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ವೇದಗಳನ್ನು ನಂಬಬೇಕಾದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಆಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಎಷ್ಟೋ ವಿಚಾರಿಸಿ, ಎಷ್ಟೋ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊನೆಗೆ ವೇದಗಳ ಮುಂದೆ ತಮ್ಮ ತಲೆಗಳನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೆ ಅವರ ವಿಚಾರಗಳು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ನಾವು ಅಲ್ಲಿಯೇ ತಲೆಹಾಕಿಕೊಂಡು ಎಷ್ಟೋ ದಿವಸ ಕೂಡದ ಹೊರತು ಒಮ್ಮೇಲೇ ಗ್ರಹಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಯುಕ್ತಿವಿಶೇಷದಿಂದ ಕೂಡಿದವೂ ಗಹನವಾದವೂ ಆಗಿವೆ. ಬೇಕಾದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ನೀವು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಓದಿನೋಡಬೇಕು. ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ನಿಮ್ಮ ವಿಚಾರವು ಮುಂದೆ ಹರಿದರೆ ಆಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ನೀವು ಬೇಕಾದ್ದು ಅನ್ನಬಹುದು. ಈಗಲೇ ಅವರನ್ನು ವಿಚಾರಮೂಢರೆನ್ನುವ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಇಷ್ಟು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಸಾಕು; ನನ್ನ ಶ್ರಮವು ಸಫಲವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಇನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿಷಯದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಡುವೆನು.

ಮುಗ್ಧೇದಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯರು “ಅಲೌಕಿಕಂ ಪುರುಷಾರ್ಥಂ-
ಪಾಥಂ ವೇದ್ಯನೇನೆತಿ ವೇದಶಬ್ದದ್ನಿರ್ವಚನಮ್ । ತಥಾಚೋಕ್ತಮ್—

“प्रत्यक्षेणानुमित्या वा यस्तूपायो न बुध्यते ।

एनं विदंति वेदेन तस्माद्वेदस्य वेदता ॥”

ಎಂದು ಬರೆದಿರುವರು. ಇದು ಪ್ರಕೃತಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ವಿಷಯವಾ-

ಗಿರುವದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಳಿಸುವೆನು. ವೇದ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ವಿಧ್ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದಾಗಿದೆ. ವಿಧ್ ಎಂದರೆ ತಿಳಿಯೋಣ. ಅಲೌಕಿಕವಾದಂಥ ಪುರುಷಾರ್ಥದ ಉಪಾಯವನ್ನು ಏತರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೋ ಅದು ವೇದವು. ಪುರುಷಾರ್ಥವೆಂದರೆ ಪುರುಷನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ವಸ್ತುವು. ಇಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯೂ ಅಂತರ್ಭೂತಳಾಗುವಳು. ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರು ಕೆಲಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನರಾಗಿದ್ದರೂ ಮನುಷ್ಯತ್ವವೆಂಬುದು ಉಭಯರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕಾಯಿದೆಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದದೊಳಗೆ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರಿಬ್ಬರದೂ ಅಂತರ್ಭಾವವಾಗುವದು. ಇಬ್ಬರೂ ಮನುಷ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳಾಗಿರುವದರಿಂದ ವಿಚಾರಶಕ್ತಿಯು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮವಾಗಿರುವದು; ಆದಕಾರಣ ಪುರುಷ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇನ್ನು ಅರ್ಥವೆಂದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವು. ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದರೆ ಇಚ್ಛೆಯ ವಿಷಯವು. ಹೀಗೆ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಶಬ್ದದಿಂದ ಮನುಷ್ಯರ—ಅಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ—ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿಷಯವಾದ ವಸ್ತುವು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇನ್ನು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಪದಾರ್ಥವು ಯಾವದೆಂಬದನ್ನು ನೋಡೋಣ. ಶ್ರೀಭಗವಂತನು—

“ न हि कश्चित् क्षणमपि जातु तिष्ठत्यकर्मकृत् ”

ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಕ್ಷಣವಾದರೂ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ.—

“ यद्यद्धि कुरुते जंतुस्तत्तत्कामस्य चेष्टितम् ”

ಎಂದು ಶ್ರೀಮನುಷ್ಮತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ದೇಹದಿಂದ ಅಥವಾ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸರ್ವ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏನಾದರೂ ಇಚ್ಛೆಯು ಇದ್ದೇ ಇರುವದು. ನಾವು ಯಾವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಇಷ್ಟು ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆವೆಂದು ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡಲು ನಮ್ಮ ಸರ್ವಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿ ಅಥವಾ ದುಃಖ-

ನಿವೃತ್ತಿ ಎಂಬುದೇ ಪ್ರಯೋಜನವಿರುವದೆಂದು ಕಂಡುಬರುವದು. ನಾವು ಆಹಾರವಿಹಾರ ಮುಂತಾದುದನ್ನೇನನ್ನೇ ಮಾಡಲಿ ಅದು ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ದುಃಖವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆಂಬದು ಸರ್ವಾನುಭವಸಾಕ್ಷಿಕವಾದ ಮಾತು. ಅದರಲ್ಲಾದರೂ ದುಃಖನಿವೃತ್ತಿಗಿಂತಲೂ ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಬೇಕಾಗಿರುವದು; ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಎಷ್ಟೋ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿಯೇ ತಲೆಗೊಡುತ್ತೇವೆ. ಏನಾದರೂ ಮಧುರವಾದ ಪಕ್ವಾನ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಜಿಹ್ವಾಸ್ವಾದಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಗೆಯನ್ನು ಬಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ಮುಂತಾದ ಎಷ್ಟೋ ದುಃಖಕ್ಕೆ ನಾವು ಗುರಿಯಾಗುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೋ ದುಃಖವನ್ನು ಪಟ್ಟಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿರುವದರಿಂದ—

“सुखाय कर्माणि करोति लोकः”

ಎಂದು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಖವೇ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವು. ನಮಗೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿರುವ ಆಯಾ ವೈಷಯಿಕಸುಖದಿಂದ ತೃಪ್ತರಾಗದೆ ನಾವು ಮತ್ತೂ ಸುಖ, ಸುಖ ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿರುವೆವು. ಈ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿರುವಿಕೆಯು ಯಾರಿಗೂ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಸಂಪತ್ತಿದ್ದವರೂ ಸುಖ, ಸುಖವೆಂದು ಬಡಬಡಿಸುವದು ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಎಂಥ ದರಿದ್ರರೂ ಸುಖ, ಸುಖವೆಂದು ಕನವರಿಸುವದು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಇದು ಹುಡುಗರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ; ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ; ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ; ಗಂಡಸರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ; ಷಡ್ವರ್ತನ ನಿಷ್ಣಾತನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ; ನಿರಕ್ಷರಕ್ಕುಕ್ಕಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳುವದೇನು? ಪ್ರಾಣಿವಾತ್ರಕ್ಕೂ ಸುಖದ ಆಶೆಯು ತೃಪ್ತವಾಗದೆ ಇದೆ. ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಸಾಂಸಾರಿಕಸುಖಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದಾದ ಯಾವದೋ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸುಖವನ್ನು ನಾವು ಬೇಡುತ್ತೇವೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು. ಅದು ಎಂಥದಿರಬಹುದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕಾದರೆ ನೊಂದಲು, ನಮಗೆ ಈ ಪ್ರಪಂಚ-

ದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಸುಖವು ಹೇಗಿರುವದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಟ್ಟು ನೋಡುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಲೌಕಿಕಸುಖದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ದೋಷವಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಆ ದೋಷವಿಲ್ಲದ ಸುಖವನ್ನು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಬೇಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಸಾಂಸಾರಿಕಸುಖದಲ್ಲಿ ಏನು ದೋಷವಿರಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚುವುದು ಶ್ರಮದ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಪ್ರಾಪಂಚಿಕಸುಖವು ಕ್ಷಣಿಕವಾದುದೂ ಮತ್ತು ದುಃಖಮಿಶ್ರಿತವಾದುದೂ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಸ್ವಾನುಭವದಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಇದೆ. ಈ ಕ್ಷಣಿಕತ್ವ ಮತ್ತು ದುಃಖಮಿಶ್ರಿತತ್ವವೆಂಬ ದೋಷದ್ವಯದಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಶಾಶ್ವತಪರಮಾನಂದವು ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಪದಾರ್ಥವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವದು. ಈ ನಿರಂತರಪರಮಾನಂದವು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕಾದರೆ ಬಹಳ ಪ್ರಯತ್ನವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಇಂಥದ್ದನ್ನು ಪುರುಷನು ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಸಾಧಿಸಿಯಾನೇ ಹೊರತು ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸಾಧಿಸಲಾರವು; ಆದಕಾರಣ ಇದಕ್ಕೆ ಪುರುಷಾರ್ಥವೆಂದು ಹೆಸರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪರಮಾನಂದಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷ, ಮುಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ನಾಮಗಳುಂಟು. ಇದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವೆನ್ನುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಗೌಣವೆನ್ನಿಸುವವು; ಆದಕಾರಣ ವೇದಾಂತಪರಿಭಾಷಾ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ “ಇಹ ಖಲು ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಮೋಕ್ಷಾಖ್ಯೇಷು ಚತುರ್ವಿಧಪುರುಷಾರ್ಥೈಃ ಮೋಕ್ಷ ಏವ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥಃ” ಎಂದು ಬರೆದಿರುವರು. “ಅತ್ರ ತ್ರಿವಿಧದ್ವೈಃಖಾತ್ಯಂತಿನಿವೃತ್ತಿರೀತ್ಯಂತಪುರುಷಾರ್ಥಃ” ಎಂಬ ಸಾಂಖ್ಯಸೂತ್ರವೂ ಕೂಡ ಏತದರ್ಥಕವಾದದ್ದು. ಏವಂಚ ನಿರಂತರಪರಮಾನಂದವು ಪುರುಷಾರ್ಥವೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವದು. ಈ ಪುರುಷಾರ್ಥದ ಉಪಾಯವು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಕಂಡುಬರುವದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಯಾವನೂ ನಿರಂತರಸುಖಸಂಪನ್ನನಾಗಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ಶಾಶ್ವತಸುಖದ ಉಪಾಯವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದಮೇಲೆ ಪರಾಮರ್ಶಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಪರಾಮರ್ಶವೆಂದರೇನೆಂಬುದನ್ನು ಹಿಂದೆ

ನು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದರೆ ವಿಷ್ವಪೇಷಣವಾಗುವದು.

ರ್ಥದ ಹೊರತು ಅನುಮಿತಿಯಾಗಲಾರದು. ಹೀಗೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಥವಾ ಅನುಮಿತಿಯಿಂದ ಪುರುಷಾರ್ಥದ ಯಾವ ಉಪಾಯವು ತಿಳಿಯಲಾರದೋ ಅಂಥ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಉಪಾಯವು ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವದಾದಕಾರಣ ಅದಕ್ಕೆ ವೇದವೆನ್ನುವರು.

ಶ್ರುತಿಗಳರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದು ಸಾಮಾನ್ಯಜನರಿಗೆ ದುಷ್ಕರವಾದುದೆಂದು ನೋಡಿ ತತ್ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳಾದ ಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ಪರಮಕಾರುಣಿಕರಾದ ಶ್ರೀಮನ್ವಾದಿಗಳು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವರು; ಆದಕಾರಣ ಅವಾದರೂ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರುವದರಿಂದ—

“ಶ್ರುತಿस्मृती द्विजातीनां पुरुषार्थप्रसाधिके”

ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಇನ್ನೂ ಸುಗಮವಾಗಿ ವೇದಾರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸಾದಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು—

“इतिहासपुराणाभ्यां वेदं समुपबृंहयेत्”

ಎಂದಿರುವಂತೆ ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವರು. ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಮೃತಿಯೆಂದೂ ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು. ಸ್ಮ ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ ಕ್ತಿನ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಹತ್ತಿ ಸ್ಮೃತಿಯೆಂಬ ಶಬ್ದವಾಗಿದೆ. ಈ ಕ್ತಿನ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಕರಣದಲ್ಲಿ ಎಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿ “ಏತರಿಂದ ವೇದಾರ್ಥವು ಸ್ಮರಿಸಲ್ಪಡುವದೋ ಅದು ಸ್ಮೃತಿ” ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಲಾಗಿ ಇತಿಹಾಸಾದಿಗಳು ಕೂಡ ಸ್ಮೃತಿಯೆಂಬ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಬರುವವು. ಇತಿಹಾಸವೆಂಬ ಶಬ್ದದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯು “इति ह पारंपर्योपदेशः आस्ते अस्मिन्नाधारे घञ्” ಹೀಗೆ ಇರುವದು ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸದ ಲಕ್ಷಣವು—

“धर्मार्थिकाममोक्षाणामुपदेशसमन्वितम् ।

पूर्ववृत्तकथायुक्तमितिहासं प्रचक्षते ॥”

ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಇತಿಹಾಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಾರತವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ-
ವೆಂಬುದು “ಇತಿಹಾಸೋತ್ತಮಾದಸ್ಮಾತ್” ಎಂಬ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ
ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುವುದು. —

“यदिहास्ति तदन्यत्र यन्नेहास्ति न तत् क्वचित्”

ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದ ಮೇಲಿಂದ “ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದೇ ಎರಡನೆಯ ಕಡೆ-
ಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ್ದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ.” ಎಂದು
ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. —

“अष्टादशपुराणानि कृत्वा सत्यवतीसुतः ।

भारताख्यानमखिलं चक्रे तदुपबृंहणम् ।

लक्षणेनैकेन यत्प्रोक्तं वेदार्थपरिवृंहणम् ।”

ಎಂಬ ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣವಚನದಿಂದ ಹದಿನೆಂಟುಪುರಾಣಗಳ ಮತ್ತು ಸರ್ವ-
ವೇದಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಲ್ಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.
ಈ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮಹಾಭಾರತವೆಂದೂ ಅನ್ನುವರು.

“एकतश्चतुरो वेदान्भारतं चैतदेकतः ।

पुरा किल सुरैस्सर्वैस्ಸमेत्य तुलया धृतम् ॥

चतुर्भ्यस्सरहस्येभ्यो वेदेभ्योप्याधिकं यदा ।

तदाप्रभृति लोकेऽस्मिन्महाभारतमुच्यते ॥

महत्त्वे च गुरुत्वे च प्रियमाणं यतोऽधिकम् ।

महत्त्वाद्भारतत्वाच्च महाभारतमुच्यते ॥

निरुक्तमस्य यो वेद सर्वपापैः स मुच्यते ॥”

ಎಂಬ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಮಹಾಭಾರತದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುವವು. ಭಾರತವನ್ನು ಐದನೆಯ ವೇದವೆಂದು ಸಹ ಕರೆಯುವರೆಂದು “ಭಾರತಂ ಪಂಚಮೋ ವೇದಃ” ಎಂಬ ಮುಂತಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಕಂಡುಬರುವದು. ಉಜ್ಜ್ವಲವಾದ ಪ್ರಭಾವಶೀಷದಿಂದ ಸರ್ವದಿಗಂತಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಸರ್ವರ ದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನೂ ಆಕರ್ಷಣೆಮಾಡುವ ಮಹಿಮಾಶಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ರತ್ನವನ್ನು ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಹಾಭಾರತದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮಾಡಿದರೆ ಸಾಕಾದೀತು? ಈ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಸಂಗತಿಗಳಿರುವವು; ಆದರೂ—

“ಭಾರತಂ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರೇಷು ಭಾರತೇ ಗೀತಿಕಾ ವರಾ”

ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬುದೇ ಮಹಾಭಾರತವೆಂಬ ತೆಂಗಿನ-ಕಾಯಿಯ ತಿರುಳೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು; ಅಥವಾ ಮಹಾಭಾರತದ್ದೇ ಏಕೆ? ವೇದದ ಶಿರೋಭಾಗಗಳಾಗಿರುವ ಸರ್ವೋಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಸಾರವೇ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬುದನ್ನು—

“ಸರ್ವೋಪನಿಷದೋ ಗಾವೋ ದೋಗ್ಧಾ ಗೋಪಾಲನಂದನಃ |

ಪಾರ್ಥೋ ವತ್ಸಃ ಸುಧೀರ್ಮೋಕ್ಷಾ ದುಗ್ಧಂ ಗೀತಾಮೃತಂ ಮಹತ್ ||”

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದ ಮೇಲಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅಭ್ಯಂತರವೇನಿದೆ? ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ತವಾದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳೆಂಬ ಗೋಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಗೋಪಾಲಕನು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಕರುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕರೆದ ಅಮೃತಾಧಿಕ ಮಧುರವಾದ ಗೀತೆಯೆಂಬ ದುಗ್ಧದ ಭೋಕ್ತನಾಗುವ ಬುದ್ಧಿವಂತನು ಎಷ್ಟು ಭಾಗ್ಯವಂತನು! ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಕೆಚ್ಚಲನ್ನು ಮುದುರಿಕೊಂಡಿರುವ ಆಕಳು ತನ್ನ ಕರು ಕುಡಿಯುವದಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ

ಹಾಲು ತೊರೆದು, ಅದಕ್ಕೆ ಉಣ್ಣಿಸಿ, ಆ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಇತರರಿಗೂ ಹಾಲು-
ಕೊಡುವಂತೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಕಾಮಧೇನುವು ಅರ್ಜುನನೆಂಬ ಕರು-
ತನ್ನು ಬಳಿಗೆ ದೀನತೆಯಿಂದ ಬಂದಾಗ ಅತ್ಯಂತ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಮರ್ಮವನ್ನು
ತೊರೆದು ಹೃದಯವಾದ ಗೀತಾಮೃತವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅದನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿ ಆ
ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಜಗತ್ತಿಗೆಲ್ಲ ಅಮೃತಧಾರೆಗಳನ್ನು ಸುರಿಸಿತಲ್ಲ! ಆ ಕಾಲದ
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಕಾಮಧೇನುವಿನ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಪ್ರೇಮದ ಆವಿ-
ರ್ಭಾವವಿಶೇಷವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೊಗಳಿದರೆ ಮುಗಿದೀತು? ಆ ದಿವ್ಯವಾದ
ಕಾಮಧೇನುವು ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯಪೂರ್ವಕವಾದ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ಸುರಿಸಿದ
ಗೀತಾಮೃತದ ಪ್ರಥಮಧಾರೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವವರೆಗೂ ಪಾನಮಾಡಿದ
ಅರ್ಜುನನೆಂಬ ಕರುವಿನ ಸುಯೋಗವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಕೊಂಡಾಡಿದರೆ ತೀರೀತು?
ಅಂಥ ಗೀತಾಮೃತದ ರಸಾಸ್ವಾದವನ್ನು ಸೇವಿಸುವಷ್ಟು ಸುದೈವಿಗಳಾದ
ಜನರ ಧನ್ಯತೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದರೆ ಆದೀತು? ಒಂದು ಪಟ್ಟಣ-
ದಲ್ಲಿ ಆಪಟ್ಟಣವಾಸಿಗಳಾದ ಜನರಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ನಳದಿಂದ ಆ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ
ಬಂದ ಎರಡನೆಯ ಊರಿನ ಜನರಿಗೂ ನೀರು ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆಯುವಂತೆ
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನು ಗೀತೋಪದೇಶವನ್ನು ತನ್ನ ಸಖನೂ ಭಕ್ತನೂ ಆದ
ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಅದು ಈಗ ನಮಗೂ ಅನಾಯಾಸ-
ವಾಗಿ ಲಭಿಸಿ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗಿರುವದು.
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಗೀತೋಪದೇಶವು ಸರ್ವ-
ದಿಗಂತಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಸರ್ವರ ಕರ್ಣಪುಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದೆ ತುಂಬಿದ,
ಈಗ ತುಂಬುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ತುಂಬುವ ದುಂದುಭಿಧ್ವನಿಯಾಗಿದೆ.
ಈ ದುಂದುಭಿಧ್ವನಿಯು ನಾವು ಹೇಗೆ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಜನ್ಮ-
ವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾರಿ ಸಾರಿ ಹೇಳು-
ತ್ತದೆ; ಆದಕಾರಣ ನಾವು ಇದೇನೋ ಎಂದು ಉಪೇಕ್ಷಿಸದೆ, ಸರ್ವಶ್ರುತಿ-
ಸ್ಮೃತಿಗಳ ಸಾರವಾದ ಇದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಅದು ಬೋಧಿ-
ಸಿದಂತೆ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ನಾವು ಆರ್ಯವಂಶೀಯರಾಗಿರು-
ವದೂ ಸಫಲವಾಗುವದು; ನಮ್ಮ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವೂ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವದು.

ಮನುಷ್ಯತ್ವವನ್ನು “नरात्वं कृत्वं लोके” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಬಹು-
ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿರುವರು. ದೇವರು ನಮಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸರ್ವ-
ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯತ್ವವೆಂಬುದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಖ್ಯಾತಪಾ-
ಶ್ಚಾತ್ಯಪ್ರಾಣಿಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಡಾರ್ವಿನ್ ಮತ್ತು ಹಕ್ಸೆಲ್ ಮುಂತಾದವರು
ಕೂಡ ಮನುಷ್ಯನ ಶರೀರರಚನೆಯೇ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯನ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯೇ
ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾಗಿರುವವೆಂದು ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತ ಮನು-
ಷ್ಯನು ಎಷ್ಟೋ ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಮನುಷ್ಯನಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪ್ರಾಣಿ ಯಾವ-
ದೂ ಇಲ್ಲ; ಆದರೆ “ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರೆ ತೀರಿತು, ಕೃತಕೃತ್ಯನಾ-
ದಂತಾಯಿತು” ಎಂದು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡದೆ, ಕೃತಾ-
ರ್ಥನಾಗುವಂತೆ ಯತ್ನಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಭೈಬಲಿನಲ್ಲಿ ಮನು-
ಷ್ಯದೇಹದ ಕ್ಷಣಭಂಗುರತ್ವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟ, ಛಾಯಾ ಮುಂತಾದ ಉಪಮೆ-
ಗಳಿಂದ ತೋರಿಸಿರುವರು. ಶ್ರೀಗೌತಮಬುದ್ಧರು “ಜನ್ಮವೂ—ಅಂದರೆ
ತಾಯಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವದೂ—ದುಃಖವೆ. ಮುಂದೆ ಬರುವ
ಆದಿವ್ಯಾಧಿಗಳೂ ಮೂರ್ತಿಮಂತ ದುಃಖಗಳೆ. ಇಷ್ಟವಸ್ತುವಿನ ವಿಯೋ-
ಗವೂ ದುಃಖವೆ. ಅನಿಷ್ಟವಸ್ತುವಿನ ಯೋಗವೂ ದುಃಖವೆ. ಹೆಚ್ಚಿಗೆ
ಹೇಳುವದೇನು? ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ವಿಷಯಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಾಗುವದೆಲ್ಲ
ದುಃಖವೆ. ಹೀಗೆ ಜೀವಿತವೆಲ್ಲ ದುಃಖಮಯವಾಗಿಯೇ ಇರುವದು.” ಎಂದು
ಹೇಳಿರುವದು ಕೂಡ ಈ ದೇಹದ ನಶ್ವರತ್ವವನ್ನೂ ದುಃಖಾತ್ಮಕತ್ವವನ್ನೂ
ಬೋಧಿಸುವದಕ್ಕೇ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ ಹಾಗಿದೆ. ಕೆಲವುಕಡೆ
ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿರುವದು ಅವನು ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಮೆ
ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯದ್ದಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಾನು ಶ್ರೇಷ್ಠಪ್ರಾಣಿಯೆಂದು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ
ಕರ್ತವ್ಯಪರಾಜ್ಞುನಾಗಿ ಕೂಡುವಷ್ಟು ಈ ಮನುಷ್ಯದೇಹವು ವಿಶ್ವಸನೀಯ-
ವಾದುದಲ್ಲವೆಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹೇಳಿದ ಮಾತಾಗಿದೆ. ದೇಹ-
ದ ಅನುಕೂಲತೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಇತರ
ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನವನೆಂಬುದೇನೋ ನಿಜವೆ; ಆದರೆ ಅವನು ತನ್ನ
ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆಯ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ—

“अहितहितविचारशून्यबुद्धेः ।

पुरुषपशोश्च पशोश्च को विशेषः ॥”

ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಅವನಿಗೂ ಮತ್ತು ಪಶುಗಳಿಗೂ ಅಂತರವೇನೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವದು. ಆಹಾರವಿಹಾರಾದಿಗಳು ಪಶುಗಳಿಗೂ ನಮಗೂ ಸಮಾನವಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಅವೂ ತಿನ್ನುವವು, ಕುಡಿಯುವವು, ನಾವೂ ಅದರಂತೆ ಮಾಡುವವು. ಅವೂ ಮಲಗುವವು, ಎಳುವವು. ನಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುವದು. ಅವುಗಳಿಗೂ ಸುಖದುಃಖ ಉಂಟು. ನಮಗಾದರೂ ಈ ದ್ವಂದ್ವವೇನೂ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಅವೂ ಹುಟ್ಟುವವು, ಸಾಯುವವು. ನಮ್ಮದಾದರೂ ಅದೇ ಗತಿ. ಅಂದಮೇಲೆ ಅವಕ್ಕೂ ನಮಗೂ ಏನು ವಿಶೇಷವು? ವೈಷಯಿಕಸುಖಕ್ಕೆ ನಾವು ಯತ್ನಿಸುವಂತೆ ಅವುಗಳಾದರೂ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುವವು. ಲೌಕಿಕಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನಾವು ನಿಯೋಗಿಸುವಂತೆ ಅವುಗಳಾದರೂ ತಮ್ಮ ಕೈಲಾದಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಡುವವು. ನಾವು ಮನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಕೂಡ ಗೂಡುಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವವು. ನಾವು ಮನೆಯೊಳಗೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ದೀಪವನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಬೆಳಕನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಗೀಜಗವೆಂಬ ಹಕ್ಕಿಯು ಕೂಡ ತನ್ನ ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನೇಹುಳವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಕುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಪಶ್ವಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವದರಿಂದ ನಾವು ಹೆಚ್ಚು ವಿಷಯಸುಖವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಆಗುವಂತೆ ದುಃಖವು ನಮಗೂ ಆಗುತ್ತಿರುವ ವರೆಗೂ ಅವುಗಳಿಗೂ ನಮಗೂ ವಿಶೇಷವಿರುವದೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗದು. ಪಶ್ವಾದಿಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆಂದರೆ ಅವುಗಳು ಕೂಡ ನಮ್ಮನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಎಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಿವೆ? ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ನಾವು ಸುಖಪಟ್ಟರೆ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯಿಂದ ಹುಲ್ಲು, ಕಾಳು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮತ್ತು ಮೈ ತಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಕುದುರೆಯೂ ಸುಖಪಡುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಸುಖಕ್ಕೆ ಅವುಗಳು ಉಪಕರಣವಾದಂತೆ ಅವುಗಳ ಸುಖಕ್ಕೆ ನಾವು ಆಗು-

ವೆವು. ನಾವು ಮೇಲುಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂತು ಸಂತೋಷಪಡುವಂತೆ ಅವು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕೂತು ಸಂತೋಷಪಡುವವು. ನಮಗೆ ನಮ್ಮದು ದೊಡ್ಡದು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಅವುಗಳದು ದೊಡ್ಡದು. ಬೇಕು, ಬೇಡ ಎಂಬುದು ನಮಗೂ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ; ಅವುಗಳಿಗೂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟವಸ್ತುವಿನ ಯೋಗದಿಂದ ಮತ್ತು ಅನಿಷ್ಟವಸ್ತುವಿನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ನಮಗೆ ಸುಖವಾಗುವಂತೆ ಅವುಗಳಿಗೂ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟವಸ್ತುವಿನ ಯೋಗದಿಂದ ಮತ್ತು ಅನಿಷ್ಟವಸ್ತುವಿನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಸೌಖ್ಯವಾಗುವದು. ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟವಸ್ತುವಿನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಮತ್ತು ಅನಿಷ್ಟವಸ್ತುವಿನ ಯೋಗದಿಂದ ನಮಗೆ ದುಃಖವಾಗುವಂತೆ ಅವುಗಳಿಗೂ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟವಸ್ತುವಿನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಮತ್ತು ಅನಿಷ್ಟವಸ್ತುವಿನ ಯೋಗದಿಂದ ದುಃಖವಾಗುವದು. ನಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗನುರೂಪವಾಗಿ ನಾವು ಇಚ್ಛೆ ಮಾಡುವೆವು. ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಅವು ಇಚ್ಛಿಸುವವು. ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಬಡವರದೂ ಶ್ರೀಮಂತರದೂ ಇದೇ ಸ್ಥಿತಿ. ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ತಾಟಿನಲ್ಲಿ ಪಕ್ವಾನ್ನಗಳನ್ನು ಬಡಿಸಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಅದಷ್ಟು ಸಂತೋಷವು ತಿರುಕರಿಗೆ ಎಂಜಲೆಲೆಗಳಿಂದ ಆಗುವದು. ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ಮಹಲಿನ ಮೇಲೆ ಹಸ್ತಿದಂತಿಯ ಪರ್ಯಂಕದಲ್ಲಿ ಹಂಸತೂಲಿಕಾತಲ್ಪದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದ ಆಗುವಷ್ಟು ಸುಖವು ಬಡವನಿಗೆ ತನ್ನ ಗುಡಿಸಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹರಕುಚಾಪೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗುವದರಿಂದ ಆಗುವದು; ಅಥವಾ ನಿಶ್ಚಿಂತತೆಯಿಂದ ಬಡವನಿಗೇ ಹೆಚ್ಚು ಸುಖವಾಗುವದೆಂದರೂ ಅನ್ನಬಹುದು—

“अर्थानामर्जने क्लेशस्तथैव परिपालने ।

नाशे दुःखं व्यये दुःखं धिगर्थान्क्लेशकारिणः॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ದುಃಖಕರವಾದ ಧನವನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು ಧನಿಕನು ವಿವಿಧಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪಡಬೇಕಾಗುವದು. ತುಲನಾಮಾಡಿ ನೋಡಿದರೆ ಬಡವನಿಗೆ ಧನವು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಆಗುವ ದುಃಖಕ್ಕಿಂತ ಧನಿಕನಿಗೆ ಧನವು ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ ಅದರ ರಕ್ಷಣೆ ನೋಡಲಾದ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಆಗುವ ದುಃಖವು

ಅಧಿಕವಾಗಬಹುದು. ಪಶ್ಚಾದಿಗಳಂತು ಧನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದಿರುವವು. ಇದಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲದ ಮಾನವಮಾರ್ಗದೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಮನುಷ್ಯನು ಪಶ್ಚಾದಿಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಹೆಚ್ಚು ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕಾಗುವದು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿದರೆ ನಮಗೆ ದೇವರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ವಿಚಾರಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಾವು ಅನಾವಶ್ಯಕವಾದ ಎಷ್ಟೋ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವದರ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ದುಃಖದ ಗುಣಾಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆವೆಂದು ಕಂಡುಬರದೆ ಇರಲಾರದು. ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾವು ವಿವಿಧಯಂತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬಹುದು; ತಂತ್ರಿಯಿಂದ ದೂರದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಹೊಗೆಯ ಬಂಡಿಗಳಿಂದ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ದೂರ ಪ್ರವಾಸಮಾಡಬಹುದು; ಹಡಗುಗಳಿಂದ ಜಲಪರ್ಯಟನಮಾಡಬಹುದು; ವಿಮಾನಗಳಿಂದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಬಹುದು; ಫೋನೋಗ್ರಾಫಿನಿಂದ ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಾಗಲಿ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ ಇದ್ದ ಎಷ್ಟೋ ಜನರ ವಾಚಾರ್ಥಮಯವನ್ನು ಸೇವಿಸಬಹುದು. ಇದರಂತೆ ಫೋಟೋಗ್ರಾಫಿ ಮುಂತಾದ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಭೌತಿಕಕಲೆಗಳಿಂದ ಆಯಾ ವಿನೋದವನ್ನು ಪಡಬಹುದು; ಆದರೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರವೀಣತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದರೂ ಒಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಪಶ್ಚಾದಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಏನೂ ಮಾಡಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಂಡುಬರುವದು. ಅದಾವುದೆಂದರೆ—

“ಸುಖಸ್ಯಾನತರ ದುಃಖ ದುಃಖಸ್ಯಾನತರ ಸುಖಮ್ |

ಸುಖದುಃಖೇ ಹಿ ಜಂತುನಾಂ ಚಕ್ರವತ್ಪರಿವಾರ್ತಿನಿ ||”

ಎಂದು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಒಮ್ಮೆ ಸುಖವನ್ನೂ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ದುಃಖವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವದು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೂ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಏನೂ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗೆ ಇರುವ

ವರೆಗೂ ನಮಗೆ ದೇವರು ದಯಪಾಲಿಸಿರುವ ಅನುಪಮಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಮಾಡಿಕೊಂಡಂತಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಕಡಮೆ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಪಶ್ವಾದಿಗಳ ಅವಸ್ಥೆಯು ಒಮ್ಮೆ ಸುಖಪಡುವದೂ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ದುಃಖಪಡುವದೂ ಆಗಿರಲಿ; ಆದರೆ ಸರ್ವಾತಿಶಯಿತಬುದ್ಧಿಮಂತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ದುಃಖದ ಮುಖವನ್ನು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ನೋಡದೆ ನಿರಂತರಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಕೃತಾರ್ಥನಾದಂತಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಜನ್ಮವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಎಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಮಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಿರುವದೆಂಬುದು ಭಗವದ್ಭಕ್ತಾಗ್ರಗಣ್ಯನಾದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುಭೂತವಾಯಿತು ಮತ್ತು ಇತರ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೂ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಬಹುದು.

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಓದುತ್ತಿದ್ದರೂ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮತ್ತು ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಮನನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅಪಾರವಾದ ಸಮುದ್ರದ ಉದಕವನ್ನು ಆಯಾ ಪಾತ್ರೆಯು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯುವಷ್ಟೆ ಗ್ರಹಿಸುವಂತೆ ತತ್ವವನ್ನು ಅವರವರ ಬುದ್ಧಿಯು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಷಮರೂಪವಾಗಿಯೇ ಗ್ರಹಿಸುವದು; ಅದಕಾರಣ ನಮಗೆ ತಿಳಿದಷ್ಟಕ್ಕೇ ಆಯಿತೆಂದು ಅಭಿಮಾನಪಡದೆ ಮತ್ತು “ನಮಗೇನು ತಿಳಿದೀತು” ಎಂದು ನಿರಾಶೆಹೊಂದದೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಭಗವದ್ಗೀತಾಸಾರಾಮೃತವನ್ನು ಸೇವಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಈ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ನಮಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾದದ್ದು. ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವು ವೈದ್ಯಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವದು. ಜ್ಯೋತಿಶಾಸ್ತ್ರವು ಜ್ಯೋತಿಸಿಕರಾಗಬೇಕೆಂಬವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅವಶ್ಯವಾಗುವದು. ಇದರಂತೆ ಒಂದೊಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವದು; ಆದರೆ ಈ ನಮ್ಮ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಹಾಗಲ್ಲ. ಸರ್ವರೂ ಸುಖವನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಮತ್ತು ಶಾಶ್ವತಸುಖದ ಮಾರ್ಗವು ಇದರಲ್ಲಿ ತೋರಿಪಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದರಿಂದ ಇದು ಸರ್ವರಿಗೂ ಹಿತಕರವಾಗಿರುವದು. ಓದದವರೂ ಕೇಳದವರೂ ಮಾತ್ರ ಪಾಪಿಗಳು. ಇದರ ಕಡೆಗೇನೂ ಮಾತಿಲ್ಲ. ಇದು ಸರ್ವರಿಗೂ ಹಿತವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವದು.

ಇದು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೇ ಬೇಕು, ಗೃಹಸ್ಥನೇ ಬೇಕು, ವಾನಪ್ರಸ್ಥನೇ ಬೇಕು ಅಥವಾ ಸನ್ಯಾಸಿಯೇ ಬೇಕು ಎನ್ನುವದಿಲ್ಲ; ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಬೇಕು, ಕ್ಷತ್ರಿಯರೇ ಬೇಕು, ವೈಶ್ಯರೇ ಬೇಕು ಅಥವಾ ಶೂದ್ರರೇ ಬೇಕು ಎನ್ನುವದಿಲ್ಲ; ಗಂಡಸರೇ ಬೇಕು ಅಥವಾ ಹೆಂಗಸರೇ ಬೇಕು ಎನ್ನುವದಿಲ್ಲ; ಬಾಲಕನೇ ಬೇಕು, ತರುಣನೇ ಬೇಕು ಅಥವಾ ವೃದ್ಧನೇ ಬೇಕು ಎನ್ನುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬೇಡುತ್ತದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ಸುಖೇಚ್ಛೆ. ಯಾವನು ತನಗೆ ಸುಖವು ಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವನೋ ಅವನೇ ಭಗವದ್ಗೀತೆಗೆ ಅಧಿಕಾರಿ.

ಈ ಸುಖೇಚ್ಛೆಯು ನಮಗೆ ಎಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆಯೋ ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಸುಖವನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದರೂ—

“पुण्यस्य फलमिच्छन्ति पुण्यं नेच्छन्ति मानवाः ।

न पापफलमिच्छन्ति पापं कुर्वन्ति यत्नतः ॥”

ಎಂದಂತೆ ನಾವು ಪುಣ್ಯದ ಫಲವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಿ ದುಃಖವೆಂಬ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡುವದನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಜವಾದ ಸುಖಾರ್ಥಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಕೂಡದು. ಯಾವನು ಯಾವ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆನ್ನುವನೋ ಅವನು ಆ ಊರಿನ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಒಂದೂರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತೊಂದೂರಿನ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದವನಿಗೆ “ಅವನು ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಊರಿಗೆ ಹೋಗುವನು” ಎನ್ನದೆ ದಾರಿಹಿಡಿದ ಊರಿಗೆ ಹೋಗುವವನೆಂದು ತಿಳಿಯುವದು ನ್ಯಾಯವಾಗಿರುವದು; ಆದಕಾರಣ ನಾವು ಅಹಿತಕರ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಕರವಾದವುಗಳೆಂದು ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ಅನುಭವದಿಂದ ತಿಳಿದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವರೆಗೂ ನಮಗೆ ಸುಖಾರ್ಥಿಗಳೆನ್ನುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ದುಃಖಾರ್ಥಿಗಳೆನ್ನುವದೇ ಹೆಚ್ಚು ಶೋಭಿಸುವದು; ಅಥವಾ ಜಾಲಿ-

ಯಗಿಡವನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಬಾಳೆಯಹಣ್ಣನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವರಂತೆ ನಾವು ಭ್ರಾಂತರೊಂದರೂ ಅನ್ನಬಹುದು; ಆದಕಾರಣ ಸರ್ವರೂ ಶುಭವನ್ನೇ ಬಯಸುವವರಾಗಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮಂತೆ ಅವಿಚಾರದಿಂದ ದುಃಖಮಯವಾದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನು ಬೇಡಹೋಗದೆ ವಿವೇಕದಿಂದ ಸಂಸಾರದ ಅಸಾರತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದು ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಹೊಂದಲಿಚ್ಛಿಸುವವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸುಖೇಚ್ಛೆಗಳೆಂದು ಅನ್ನುವರು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಶುಭೇಚ್ಛೆಗೆ ಯೋಗವಾಸಿಸ್ವದಲ್ಲಿ—

“ಜ್ಞಾನಭೂಮಿಶ್ಶುಭೇಚ್ಛಾಖ್ಯಾ ಪ್ರಥಮಾ ಸಮುದಾಹತಾ”

ಎಂಬದಾಗಿ ಜ್ಞಾನದ ಮೊದಲನೆಯ ಭೂಮಿಕೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ನಾವು ಸುಖೇಚ್ಛೆಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಸುಖೇಚ್ಛೆಗೆ “ಜ್ಞಾನದ ಭೂಮಿಕೆ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಸುಖೇಚ್ಛೆಯು ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಕೆ ಎಂದು ಕರೆಯುವದೇಕೆ? ಸರ್ವರಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದ ಮಾತೇ ಆಗಿದೆ. ಅನುಭವಶಾಲಿಗಳಾದ ಭರ್ತೃಹರಿಕವಿಗಳು—

“बीभत्सा विषया जुगुप्सिततमः कायो वयो गत्वरं
प्रायो बंधुभिरध्वनीव पथिकैर्योगो वियोगावहः ॥
हातव्योऽयमसार एव विरसः संसार इत्यादिकं
सर्वेषामपि वाचि चेतसि पुनः कस्यापि पुण्यात्मनः॥”

ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ:—ವಿಷಯಗಳು ತುಚ್ಛವಾಗಿವೆ; ದೇಹವು ನಿಂದ್ಯವಾಗಿದೆ; ಆಯುಷ್ಯವು ನಶ್ವರವಾಗಿದೆ; ಬಂಧುಗಳ ಸಂಗಡ ಸಂಗತಿಯು ಹಾದಿಕಾರರ ಕೂಡ ಆಗುವಂತೆ ಅಗಲುವಿಕೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ; ಈ ಅಸಾರವಾದ ಮತ್ತು ವಿಸಾರವಾದ ಸಂಸಾರವು ಬಿಡಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದು

ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಬಹುಶಃ ಎಲ್ಲರ ಬಾಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಮ್ಮಿಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ಬರುವದು; ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಪುಣ್ಯವಂತನಾದ ಮಹಾತ್ಮನಿಗೆ ಜನಿಸುವದು—ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವದು ಯಥಾರ್ಥವಾದುದೆಂದು ಯಾರು ಒಪ್ಪಲಾರರು? ಎಲ್ಲರೂ ನಿಜವಾದ ಸುಖವನ್ನೇನೋ ಬಯಸುವರು; ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ: ನಮ್ಮ ಸುಖದ ಇಚ್ಛೆಯು ದೃಢವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವದೇ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇಚ್ಛೆಯು ದೃಢವಾದರೆ “देहं वा पातयामि, कार्यं वा साधयामि” ಎಂದಂತೆ ಅದು ಸಫಲವಾಗುವಂತೆ ನಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿಸದೆ ಬಿಡಲಾರದು. ಶ್ರೀವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರು—

“पुत्रदारगृहादीनां नाशे तात्कालिकी मतिः ।

धिक्षंसार इतीदृक्स्याद्विरक्तेर्मदता हि सा ॥”

ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಪುತ್ರಾದಿಗಳು ನಾಶವಾದಾಗ ಆಗಿನ ಪೂರ್ತಿ ಈ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಧಿಕ್ಕಾರವೆಂದು ಬುದ್ಧಿಯಾಗುವದು. ಆಗ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—

“पुत्रः स्यादिति दुःखितः सति सुते तस्यामये दुःखितः ।

तद्दुःखादिकमार्जने तदनये तन्मूर्खतादुःखितः ॥

जातश्चेत्सुगुणोऽथ तन्मृतिभयं तस्मिन्मृते दुःखितः ।

पुत्रव्याजमुपागतो रिपुरयं माकस्यचिज्जायताम् ।”

ಎಂದು ಅಂದರೆ “ಮನುಷ್ಯನು ಮೊದಲು ನನಗೆ ಮಗನಾಗಬೇಕೆಂದು ದುಃಖಿತನಾಗುವನು; ಮಗನಾದ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ರೋಗಬಂದರೆ ದುಃಖಿತನಾಗುವನು; ಮಗನಿಗೇನಾದರೂ ದುಃಖವಾದರೆ ಅವನ ದುಃಖವನ್ನು ಕಳೆಯುವಾಗ ತಾನು ದುಃಖಿಯಾಗುವನು; ಮಗನು ಅನೀತಿವಂತನಾದರೆ ಅವನ

ಮೂರ್ಖತನಕ್ಕಾಗಿ ತಾನು ದುಃಖಿಯಾಗುವನು; ಮಗನು ಗುಣವಂತನಾದರೂ ಅವನಿಗೆ ಮರಣಬರುವದೆಂದು ತಾನು ಭಯಪಡುವನು; ಮಗನು ಸತ್ತರಂತು ತನ್ನ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಇಲ್ಲ; ಹೀಗೆ ಪುತ್ರವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಈ ಶತ್ರುವು ಯಾರಿಗೂ ಆಗಬಾರದು” ಎಂದು ನಿರ್ವೇದಯುಕ್ತವಾದ ವಿಚಾರವು ಕೂಡ ಬರುವದು; ಆದರೆ—

“विपदि विरागविशेषः सर्वेषामपि विजायतेऽसुभृताम् ।
मोहभवः क्षणिकस्स तु विवेकजन्यस्थिरस्थायी॥”

ಎಂದು ನಾನು ಅಷ್ಟೋತ್ತರಶತಶ್ಲೋಕಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮೋಹದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಆ ವಿರಾಗವು ಸೈತಕಸೇತುವಿನಂತೆ ಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿರುವದು. ಅಂಥ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಬಿಡಿಸೆಂದು ದೇವರಿಗೆ ನಾವು ಮಾಡುವ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ಕೂಡ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. “ಈ ಮನಸ್ಸೂ ಈ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಮತ್ತು ಈ ವಿಷಯಗಳೂ ನಮಗೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ; ಇವುಗಳ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸು.” ಎಂದು ಭಗವಂತನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಉತ್ತರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅದೇ ಮನಸ್ಸನ್ನೇ ಅವೇ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೇ ಮತ್ತು ಅವೇ ವಿಷಯಗಳನ್ನೇ ನಾವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ದೇವರು ನಮಗೆ ಅವುಗಳ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸುವದು ಹೇಗೆ? ನಾವು ಸಂಸಾರವು ಬೇಡವೆನ್ನಲಿಕ್ಕೂ ಗಟ್ಟಿ ಇಲ್ಲ; ಬೇಕೆನ್ನುವದಕ್ಕೂ ಗಟ್ಟಿ ಇಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಬೇಕು, ಒಮ್ಮೆ ಬೇಡ ಎನ್ನುವವರ ಮಾತಿನ ಕಡೆಗೆ ದೇವರು ಹೇಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡಬೇಕು? ನಮಗೆ ಯಾವದೂ ಸ್ಥಿರವಿಲ್ಲ. ನಾವು ಸುಖವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವದು ದೃಢವಾಗಿಲ್ಲ. ಇಚ್ಛೆಯ ದಾಡ್ಯವು ಅದರ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಸದೆ ಬಿಡಲಾರದು; ಆದರೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಏನನ್ನಾದರೂ ಇಚ್ಛಿಸುವಮಾತ್ರದಿಂದ ತದರ್ಥಿಗಳೆಂದು ಹೆಸರು ಬರಲಾರದು. ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬುವನಿಗೆ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛಾಮಾತ್ರದಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬರದೆ ಕಲಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರಮಪಡುವವನಿಗೆ ಆ ಹೆಸರು ಬರುವದು. ಅದರಂತೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ಬಂಧನವನ್ನು ಯಾರೂ

ಬೇಡದೆ ಸರ್ವರೂ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ವಿವೇಕವೈರಾಗ್ಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಂಸಾರಬಂಧನದಿಂದ ಪಾರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಸುವವನಿಗೆ ಮುಮುಕ್ಷುವೆನ್ನುವರು. ನಮಗೆ ಬಂಧನವೇನೂ ಬೇಡವಾಗಿದ್ದರೂ “ಪ್ರಕಾರಾಂತರಾಸಂಭವಾದವಿವೇಕ ಉಬಂಧನಃ” ಎಂದು ಸಾಂಖ್ಯಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಾನಾಗಿಯೇ ಅವಿಚಾರತನದಿಂದ ವಿಷಯಗಳ ಮುಂದೆ ಕೈಕೊಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವವರೆಗೂ ಬದ್ಧರೆಂಬ ಹೆಸರು ನಮಗೆ ಬಿಡದು.

ಹಾಗಾದರೆ ಸುಖಾರ್ಥಿಗಳಾಗುವ ವರೆಗೂ ನಾವು ಗೀತೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಲುಕೂಡಬಾರದೋ? ಎಂದರೆ ಕೇಳಿರಿ. ನಿಜವಾದ ಸುಖೇಚ್ಛುವಿನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ತತ್ತ್ವವು ತಪ್ಪದೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸುವಂತೆ ನಮ್ಮಂಥವರ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸದಿದ್ದರೂ “ಮೊದಲು ನಾವು ಬೇಡುವದೊಂದು ಮಾಡುವದೊಂದು” ಎಂಬ ನಮ್ಮ ತಪ್ಪನ್ನು ನಮಗೆ ತೋರಿಸಿ ಬಳಿಕ ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಜವಾದ ಸುಖಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಆ ಮೇಲೆ ನಿಜವಾದ ಸುಖದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸುವಷ್ಟು ಕರುಣಾಶಾಲಿಯಾದ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ನಮ್ಮಂಥವರಿಗೂ ವಿಳಂಬದಿಂದಾದರೂ ಜನ್ಮದ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸದೆ ಬಿಡಲಾರದು; ಆದರೆ ನಾವು ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ “ನಾನು ಎಷ್ಟು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ ಗಡಿಬಡಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ತಿಳಿದವರ ಅಪಹಾಸಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಪಾತ್ರರಾಗುವೆವು ಮತ್ತು ತಿಳಿಯದವರ ಮುಂದೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಏನೂ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅದರ ಅಪಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾಗುವೆವು. ಹೀಗೆ ಮಾಡದೆ ನಾವು “ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಯೋಗ್ಯತೆ ಎಲ್ಲಿ? ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆ ಎಲ್ಲಿ?” ಎಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಪರಮಾರ್ಥಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ “ಶನೈಃ ಪಂಥಾಃ” ಎಂದಿರುವಂತೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕದ್ದು.

ಈ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ನಾನು ಯಥಾಮತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ಐದು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿರುವೆನು. ಅವಾವು—

೧ನೇದು — ಗೀತೆಯು ಕೃತಕರೂಪಕವೋ?

೨ನೇದು — ಗೀತೆಯ ಕರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕತ್ವವು.

೩ನೇದು — ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕರ್ತವ್ಯವು.

೪ನೇದು — ಗೀತೋಪದಿಷ್ಟಯೋಗಗಳು.

೫ನೇದು — ಪೃಥ್ವಿಯೊಳಗಣ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಸ್ಥಾನವು.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದೊಂದು ದಿನ ಹೇಳುವೆನು. ೪ನೇ ವಿಷಯವು ಅಂದರೆ ಗೀತೋಪದಿಷ್ಟಯೋಗಗಳು ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಯೋಗಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ಎನಿಲ್ಲವೆಂದರೂ ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಎರಡು ದಿನಗಳಾದರೂ ಬೇಕು. ಇರಲಿ. ಇವತ್ತಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳೋಣ.

ಈ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಕೃತಕರೂಪಕವೆಂದು ಕೆಲವರು ಕಲ್ಪಿಸುವರು. ಇದರ ಪ್ರಮಾಣತ್ವದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರದೇನೂ ವಿಮತವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ “ರೂಪಾರೋಪಾಂತ ರೂಪಕಮ್” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರ ಸಂವಾದವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಅದರ ದ್ವಾರದಿಂದ ಹೇಳಿರುವರು. ಇಷ್ಟೇ ಸರಿ. ಹೀಗೆ ಕಲ್ಪಿಸದಿದ್ದರೆ ಮೊದಲು ಎಷ್ಟೋ ದಿವಸ ಆಲೋಚನೆಮಾಡಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧನಾದ ಅರ್ಜುನನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಮೋಹಬರುವದೂ ಅಂಥ ಯುದ್ಧಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವದೂ ಮತ್ತು ಇವರಿಬ್ಬರ ಸಂವಾದವು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ಕೌರವಸೈನಿಕರು ಕೈಮುದುರಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡುವದೂ ಅಸಂಭಾವ್ಯವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುವದು. ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಓದುತ್ತ ಬಂದವರಿಗೆ ಭಗವದ್ಗೀತೋಪದೇಶವು ಅಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾದಂತೆ ತೋರದೆ ಇರಲಾರದು.” ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಇವರು ಗೀತೆಯ ಪ್ರಮಾಣತ್ವವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರ ಬೋಧನೆಗೆ ಏನೂ ಬಾಧೆ ಇಲ್ಲ.

“ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ದಾನಮಾಡಬೇಕು; ಅಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ದಾನಮಾಡಬೇಕು; ನಾ-
ಚಿಕೆಯಿಂದ ಕೊಡಬೇಕು; ಅಂಚಿಕೆಯಿಂದ ಕೊಡಬೇಕು” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ
ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಹೇಗೇ ಆಗಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅಚ-
ರಿಸಿದರೆ ಸಾಕು. ಅದರಿಂದ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರ ಹೇತು ಪೂರ್ಣವಾದಂತಾ-
ಯಿತು. ಲೋಕೋದ್ಧಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರಂಥವರಿಗೆ
ಜನರು ತಮ್ಮ ಜನ್ಮವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಆಯಿತು. ಸ್ವಂತಕ್ಕಾಗಿ
ಯಾವ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಲೋಕೋದ್ಧಾರವಾಗಬೇಕೆಂಬುದೊಂದೇ ಇಚ್ಛೆ-
ಯಿಂದ—ಆ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಶರಾಗದೆ—ಲೋಕದೃಷ್ಟಾಪ್ಯ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿರು-
ವಂಥ ಮಹಾತ್ಮರ ಮನೋರಥಪೂರ್ತಿ ಎಂದರೆ ಜನರು ತಮ್ಮ ಉದ್ಧಾರ
ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದೇ ಆಗಿರುವದು. ಅಂದಮೇಲೆ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ
ಯಾರಾದರೂ ವರ್ತಿಸಿ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರಾಯಿತು.
ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರು ನಾವು ಕೃತಾರ್ಥರಾದೆವೆಂದು ತಿಳಿಯು-
ವರು; ಆದಕಾರಣ ಕೃತಕರೂಪಕವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಲಿ ಅಥವಾ ಆದ ಸಂಗತಿ-
ಯೆಂದೇ ತಿಳಿಯಲಿ. ಅವರು “ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾ-
ಡುವದು” ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟು ಸಾಕು. ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ
ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಏಕೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಬಿಟ್ಟರೂ ಬಿಡಬಹುದು. ಈ ಸಮ-
ಯದಲ್ಲಿ ನೆನಸಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಇಂಥ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಉದಾ-
ಹರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕೇಳಿ.

ಕೆಲವರು ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥರು ನನಗೆ “ಪರಮಾತ್ಮನು ಈ ದುಃಖಮಯವಾದ
ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಹಾಕಿ, ಅದರಿಂದ ಮುಕ್ತ-
ರಾಗಬೇಕೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಿರುವದೇನಿದು? ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ
ಕಾರಣವೇನಿತ್ತು?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದರು. ಅವರು ಬಹಳ
ಸಾತ್ವಿಕಜನರಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಹೇಳಿದುದೇನೆಂದರೆ—“ಪರ-
ಮಾತ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಏಕೆ ಮಾಡಿದನೆಂಬುದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರದಂಥ ವಿಷ-
ಯವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿಯೇ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದನೆಂದು
ತೋರಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಮೊದಲು ನೀವು ಪರಮಾತ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು

ಏಕೆ ಮಾಡಿದನೆಂದು ವಿಚಾರಮಾಡುವದು ಅವಶ್ಯಕವೋ ಅಥವಾ ಇದರಿಂದ ನಾವು ಪಾರಾಗುವಂತೆ ಯತ್ನಿಸುವದು ಅವಶ್ಯವಾದುದೋ ನೋಡಿರಿ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ “ಮಾಡಲೇ? ಬಿಡಲೇ?” ಎಂದು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರೆ ಆಗ ನೀವು “ಏಕೆ ಮಾಡುವೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗ ದೇವರು ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುವದೆಲ್ಲ ತೀರಿಹೋದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ದುಃಖಕರವಾದ ಆ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಸಿಕ್ಕು ಹೊರಳಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದರಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಅಶ್ರಯಿಸುವದು ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅವಶ್ಯವಾದ ಮಾತು.” ಹೀಗೆ ನಾನು ಹೇಳಿದಾಗ ಈ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಅವರು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಅದರಂತೆ ಈಗ ನಮ್ಮ ಪ್ರಸ್ತುತ-ವಿಷಯವಾದ ಗೀತೆಯು ಕೃತಕರೂಪಕವೋ ಅಥವಾ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಮಾಡುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದೂ ಮತ್ತು ಅದರಂತೆ ಆಚರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸುವದೂ ಅವಶ್ಯವಾದ ಮಾತು. ನೀರಡಸಿದವನು “ಮುಂದೆ ಹರಿಯುವ ನದಿಯು ಗುಡ್ಡದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆಯೋ? ಅಥವಾ ಎಲ್ಲಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆ?” ಎಂಬುದನ್ನು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆ ನದಿಯ ಅಮೃತೋಪಮವಾದ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದು ತನ್ನ ತೃಷೆಯನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ನ್ಯಾಯವಾಗಿರುವಂತೆ ಈ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಗೀತೆಯ ರಸವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಿ ನಮ್ಮ ಸಾಂಸಾರಿಕ ದುಃಖವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದು ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದ ಮಾತು; ಆದರೂ ನಿರಭಮಾನದಿಂದ ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಸೂಚಿಸಿ “ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ನೀವು ಹೇಳಬೇಕು” ಎಂದು ಸರಳತನದಿಂದ ಇಂದು ಕೇಳಿರುವದರಿಂದ ನನಗೆ ತಿಳಿದದ್ದನ್ನು ನಾನು ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅವಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಾದೀತೆಂದು ಈಗ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾಲ್ಕು ಮಾತಾಡುವೆನು. ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಇಂಥ ಪ್ರಶೋತ್ತರದಿಂದ ಏನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂಬುದೇನೋ ನಿಜವೆ. ಅಂಥವರಿಗೆ ಇದು ವೃಥಾಕಾಲಕ್ಷೇಪವಾಗುವದು. ಮುಮುಕ್ಷುತ್ವವು ದೃಢವಾಗಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಮಾತು ರುಚಿಸುವದು. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅಷ್ಟು

ಸ್ಥಿರವಾದ ಮುಮುಕ್ಷುತ್ವವಿಲ್ಲದವರಾಗಿರುವದರಿಂದ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡೋಣ. ಅಂಥ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅವರು ಮಾತ್ರ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಲಾಭವೇನೂ ಆಗದಿದ್ದರೂ ಹಾನಿಯೇನೂ ಆಗಲಾರದು.

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಕೃತಕರೂಪಕವಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ—

“ಗೀತಾ ಸುಗೀತಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ ಕಿಮನ್ಯೈಃ ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಗ್ರಹೈಃ।

ಯಾ ಸ್ವಯ ಪದ್ಮನಾಭಸ್ಯ ಮುಖಪದ್ಮಾದ್ವಿನಿಸ್ಸೃತಾ॥”

ಎಂಬ ಮುಂತಾದ ವಾಕ್ಯಗಳೂ —

“ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನಾಭಾವೇಽಪಿ ಭೂತಾನುಜಿಘೃಕ್ಷಯಾ ವೈದಿಕಂ ಹಿ ಧರ್ಮದ್ವಯಮರ್ಜುನಾಯ ಶೋಕಮೋಹಮಹೋದಧೌ ನಿಮಗ್ನಾಯೋಪದಿದೇಶ | ಗುಣಾಧಿಕೈರ್ಗೃಹೀತೇಽನುಷ್ಠಿಯಮಾನಶ್ಚ ಧರ್ಮಃ ಪ್ರಚಯಂ ಗಮಿಷ್ಯತೀತಿ | ತಂ ಧರ್ಮಂ ಭಗವತಾ ಯಥೋಪದಿಷ್ಟಂ ವೇದವ್ಯಾಸಸ್ಸರ್ವಜ್ಞೋ ಭಗವಾನ್ ಗೀತಾಖ್ಯೈಃ ಸಪ್ತಭಿಃ ಶ್ಲೋಕಶತೈರೂಪನಿಬಬಂಧ”

ಎಂದು ಮುಂತಾದ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಭಾಷ್ಯವೂ—

“ತತ್ರ ಚ ವಾಸುದೇವಾರ್ಜುನಸಂವಾದರೂಪಾಂ ಸರ್ವಭಾರತಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹಾಂ ಭಾರತಪಾರಿಜಾತಮಧುಭೃತಾಂ ಗೀತಾಮುಪನಿಬಬಂಧ”

ಎಂಬ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಭಾಷ್ಯವೂ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಷ್ಟೋ ಆಪ್ತವಾಕ್ಯಗಳು ಪ್ರಮಾಣಗಳಾಗಿವೆ.

ಇನ್ನು ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ ತಾನಾಗಿಯೇ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದ

ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಏಕಾಯೇಕಿ ಮೋಹಬಂತೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಅಸಂಭವವೆಂದರೆ ಕೇಳಿರಿ. ಪಾಂಡವರು ದುರ್ಯೋಧನನ ಕಡೆಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಂಥ ಮಧ್ಯಸ್ಥನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ “ಐದು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನಾದರೂ ಕೊಡು; ಕಡೆಗೆ ಒಂದು ಗ್ರಾಮವನ್ನಾದರೂ ನಮಗೆ ಬಿಡು” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಪರಿಪರಿಯಿಂದ ಹೇಳಿಸಿದರೂ ದುರ್ಯೋಧನನು ಒಂದು ಸೂಜಿಯ ಮೊನೆಯಷ್ಟು ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿದಾಗ ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲದೆ ಪಾಂಡವರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯರೂ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರೂ ಮುಂತಾದ ಗುರುಗಳೂ ಮತ್ತು ದುರ್ಯೋಧನ ಮೊದಲಾದ ಬಾಂಧವರೂ ಸರ್ವರೂ ಏಕತ್ರ ಎದುರಾಳುಗಳಾಗಿ ನಿಂತಿರುವಾಗ “ಮಮ ಪ್ರಾಣಾ ಹಿ ಪಾಂಡವಾಃ” ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಂದ ತನ್ನ ಪಂಚಪ್ರಾಣರೆಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಪರಮಸಾತ್ವಿಕರಾದ ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮಣಿಯೂ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸಖನೂ ಮತ್ತು ಭಕ್ತನೂ ಆದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆಶ್ರಯದ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಇವರನ್ನು ಜಯಿಸೇನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಿದ್ದಕಾರಣ

“ಗುರುನಹತ್ವಾ ಹಿ महानुभावान्
श्रेयो भोक्तुं भैक्षमपीह लोके ।”

ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಜನಿಸಿರುವುದು ಸಹಜವಾದ ಮಾತಲ್ಲವೇ? ಶ್ರೀಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯರು ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ ತಿರುದುಂಡಾದರೂ ಜೀವಿಸಿ ಪಾತ್ರಿಕಸುಖದ ಸಾಧನೆಯನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬಹುದು; ಆದರೆ ಇಂಥ ಮಹಾನುಭಾವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದರಿಂದ ಪರದಲ್ಲಿ ಸುಖ ಸಿಕ್ಕೀತೆಂಬದರ ಆಶೆಯು ಕೂಡ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಇಹದಲ್ಲಾದರೂ ಅವರ ರಕ್ತದಿಂದ ಮಿಶ್ರಿತವಾದಂತೆ ನಿಂದ್ಯವಾಗಿರುವ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುವದೆಂದು—

“हत्वार्थकामांस्तु गुरुनिहैव
भुंजीय भोगान् रुधिरप्रदिग्धान्॥”

ಎಂಬದರಿಂದ ಹೇಳುವ ಅರ್ಜುನನು ಪಾಪಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಅಂಜುವವನಾಗಿರಬೇಕು? ಇಂಥ ಪಾಪಭೀರುತ್ವವು ಅವನಿಗೆ ಅನುರೂಪವಾದುದಲ್ಲವೋ? ಇದು ಅಸಂಗತವೋ? ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತಾನು ಸೋತೇನೆಂದು ಅಂಜಿಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೆ ತಾನೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಬಂದು ಅಂಜಿರುವವು ಅಯುಕ್ತವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಅರ್ಜುನನು ತಾನು ಸೋಲುವೆನೆಂದು ಅಂಜಲಿಲ್ಲ.

“अथ व्यवस्थितान् दृष्ट्वा धार्तराष्ट्रान् कपिध्वजः ।

प्रवृत्ते शस्त्रसंपाते धनुरुद्यम्य पांडवः ।

हृषीकेशं तदा वाक्यमिदमाह महीपते ।

सेनयोरुभयोर्मध्ये रथं स्थापय मेऽच्युत ।

यावदेतान्निरीक्षेऽहं योद्धुकामानवस्थितान् ।

कैर्मया सह योद्धव्यमस्मिन् रणसमुद्यमे ।

योत्स्यमानಾನवेक्षेऽहं य एतेऽत्र समागताः ।

धार्तराष्ट्रस्य दुर्बुद्धेः युद्धे प्रियचिकीर्षवः ।”

ಎಂಬೀ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಮುಂದೆ ನಿಂತವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಅರ್ಜುನನು

“तत्रापश्यतिस्थितान्पार्थः पितृनथ पितामहान् ।

आचार्यान् मातुलान् भ्रातृन् पुत्रान् पौत्रान् सखींस्तथा ।

श्वशुरान्सुहृदश्चैव सेनयोरुभयोरपि ।

तान्समीक्ष्य स कौतेयः सर्वान् बंधूनवस्थितान् ।

कृपया परयाविष्टो विषीदन्निदमब्रवीत् ।”

ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ತನ್ನ ಆಚಾರ್ಯಾದಿಗಳು ಎದುರಾಳಾಗಿ ನಿಂತದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ತಾನು ನಿಜವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲುವೆನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ದಯೆಯಿಂದ ವಿಷಾದ ಹೊಂದಿದನು. ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಜಯವು ತನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಅರ್ಜುನನು—

“यद्यप्येते न पश्यन्ति लोभोपहतचेतसः।

कुलक्षयकृतं दोषं मितद्रोहे च पातकम्।

कथं न ज्ञेयमस्माभिः पापादस्मान्निवर्तितुम्।

कुलक्षयकृतं दोषं प्रपश्याद्भिर्जनार्दन।”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ “ಕೌರವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ನಮಗಾದರೂ ಪಾಪದಿಂದ ವಿಮುಖರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಏಕೆ ತಿಳಿಯಬಾರದು?” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಂಥ ಸಾತ್ವಿಕನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರತಕ್ಕ ವಿಚಾರವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಗೆ ಅನ್ನಬೇಕು? ಕೌರವರ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಎರಡನೆಯ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧಸನ್ನಾಹಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರೂ ಇಷ್ಟಜನರು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಸಾಯುವರೆಂದು ನೋಡಿ ಸಹೃದಯನಾದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ—

“न च श्रेयोनुपश्यामि हत्वा स्वजनमाहवे।

न कांक्षे विजयं कृष्ण न च राज्यं सुखानि च।

किन्नो राज्येन गोविंद किं भोगैर्जीवितेन वा।

येषामर्थे कांक्षितं नो राज्यं भोगास्सुखानि च।

त इमेवस्थिता युद्धे प्राणांस्त्यक्त्वा धनानि च।

आचार्याः पितरः पुत्रास्तथैव च पितामहाः

ಮಾತುಲಾ: ಶ್ವಶುರಾ: ಪೌತ್ರಾಶಶಾಲಾಸಂಬಂಧಿನಸ್ತಥಾ |

ಏತಾನ್ ಹಂತುಮಿच्छಾಮಿ ಧನತೋಽಪಿ ಮಧುಸೂದನ |

ಅಪಿ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯರಾಜ್ಯಸ್ಯ ಹೇತೋ: ಕಿನ್ನು ಮಹೀಕೃತೇ ||”

ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಸಾತ್ವಿಕನಾದವನು ತಪ್ಪುಮಾಡಿದವರ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟುಬಂದು ಅವರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಾಸನಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೊರಟಿದ್ದರೂ ಅವರನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡಕೂಡಲೆ ದಯೆಯಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿ ಅವನ ಕೋಪವು ಹೊರಟುಹೋಗುವದು. ಈ ಮಾತು ಸ್ವಾನುಭವದಿಂದ ಅಥವಾ ಎರಡನೆಯವರ ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಯಾರಿಗೆ ತಿಳಿದಿದೆಯೋ ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೀಗಾದದ್ದು ಅಸಂಗತವೆಂದು ತೋರಲಾರದು. ಅರ್ಜುನನೇನು ಹೇಡಿಯೆ? ಭಯಗ್ರಸ್ತನಾದನೇ? “ಆಚಾರ್ಯರೂ ವಿತ್ಯವುತ್ರಮುಂತಾದ ಸಂಬಂಧಿಗಳೂ ಆದ ಇಷ್ಟು ಜನರನ್ನು ನಾನು ಕೊಲ್ಲಲಾರೆನು; ಏಕೆಂದರೆ ಯಾರ ಕೂಡ ಸುಖಿಗಳಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ವಿವಿಧವಿಷಯಭೋಗಗಳನ್ನು ನಾವು ಬಯಸುವೆವೋ ಆ ಈ ಜನರು ಎದುರಾಗಿ ನಿಂತಿರಲು ಇವರನ್ನು ಕೊಂದು ತೈಲೋಕ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಆಳಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು; ಈ ಭೂಮಿಯ ಪಾಡೇನು?” ಎಂದು ಅರ್ಜುನನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವೂ ಮತ್ತು ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗವೂ ಬಂದಂತೆ ಮತ್ತೆ ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬಂದವೋ? ಅಹಹ! ಅರ್ಜುನನೇ, ನೀನೇ ಧನ್ಯನು; ನೀನೇ ಮಾನ್ಯನು; ನಿನ್ನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ಹೃದ್ಗತವಾದ ಉಪದೇಶಾವ್ಯತವನ್ನು ತೆಗೆದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಈವರೆಗೂ ಅಸ್ವಾದವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ದೊರಕುವಂತೆ ಇಟ್ಟನಲ್ಲ! ನಿನಗೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದು ಮೋಹವೆನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ಬಾಯೇ ಬರವಲ್ಲದು. ಅದನ್ನು ನಾವು ವಿವೇಕವೇ ಎಂದು ಕರೆಯುವಷ್ಟು ಅದು ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಂಥವರು ಅದಕ್ಕೆ ಮೋಹವೆನ್ನಲಿ. ನಮಗೆ ಇಷ್ಟು ವಿವೇಕವೂ ಮತ್ತೂ ವೈರಾಗ್ಯವೂ ಹುಟ್ಟುವದು ಯಾವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೋ? ಅದಕ್ಕೂ ಮುಂದಣ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದವರು ಏನಾದರೂ ಅನ್ನಲಿ.

ನಾವು ಮಾತ್ರ ನಿನಗೆ ಆದದ್ದು ವೈರಾಗ್ಯವೆಂದು ಶ್ಲಾಘಿಸಬೇಕು. ಯಾವನು ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನಿಯೂ ಅಲ್ಲವೋ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣ ಅಜ್ಞಾನಿಯೂ ಅಲ್ಲವೋ ಅಂಥವನು ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನೆಂದು

“ನಾತ್ಯಂತಮಜ್ಞೋ ನೋತಜ್ಞಃ ಸೋಽಸ್ಮಿನ್‌ಶಾಸ್ತ್ರೋಪಧಿಕಾರವಾನ್”

ಎಂದು ಶ್ರೀಯೋಗವಾಸಿಸ್ವದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ನೀನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಷ್ಟು ಜ್ಞಾನಿಯಾಗದಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮಷ್ಟು ಅಜ್ಞಾನಿಯಲ್ಲದುದರಿಂದಲೇ ನಿನಗೆ ಉಪದೇಶವ್ಯತವು ಲಭಿಸಿತು.

“ದೇವತ್ವೇ ದೇವವಚ್ಛೇಷಾ ಮನುಷ್ಯತ್ವೇ ತು ಮಾನುಷೀ”

ಎಂಬ ವಚನದಂತೆ ಮನುಷ್ಯಶರೀರವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿದಾಗ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀರಾಮಪರಮಾತ್ಮನು— ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗಿದ್ದರೂ— ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಸರ್ವವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಕೂತಾಗ ಶ್ರೀವಸಿಸ್ವಮಹರ್ಷಿಗಳು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿರುವದು ಯೋಗವಾಸಿಸ್ವವೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ನಿನಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಉಪದೇಶಮಾಡಿದ ಗೀತೆಯು ನಮ್ಮನ್ನು ಎಷ್ಟು ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದೆ! ನಿನಗೆ ಆಪ್ರಕಾರವಾದ ವಿಷಾದವುಂಟಾಗದಿದ್ದರೆ ಈಗೀತೋಪದೇಶಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೆಲ್ಲಿರುತ್ತಿತ್ತು!! ಇರಲಿ. ಅರ್ಜುನನನ್ನು ನೆನಸಿ ಅವನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಮಾತಾಡಹತ್ತಿದುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಿಯಬಂಧುಗಳಾದ ಶ್ರೋತೃಮಹಾಶಯರೆ, ನಿಮ್ಮಕಡೆಗೆ ಬರುವೆನು.

ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ತಮ್ಮ ಬಂಧುಬಳಗದವರ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನಾದರೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅರ್ಜುನನು—

“ಪುತ್ರಾದಪಿ ಧನಭಾಜಾಂ ಭೀತಿಃ ಸರ್ವತ್ರೈವಾ ವಿಹಿತಾ ರೀತಿಃ”

ಎಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಆಲೋಚಿಸಿ ವಿಚಾರದಿಂದ

“अहो बत महत्पापं कर्तुं व्यवसिता वयम्।

यद्राज्यसुखलोभेन हंतुं स्वजनमुद्यताः।”

ಎಂಬ ನಿರ್ವೇದಯುಕ್ತವಾದ ಉದ್ಗಾರವನ್ನು ತೆಗೆದನು. ಇಂಥ ಮೋಹಕವಾದ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಇದೇನು ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟವಾತ್ಸಲ್ಯ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗಾದರೂ ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. “ಈವರೆಗೆ ಎಂದೂ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಬರದೇ ಇದ್ದ ಪಾತ್ರತೆಯು ಈಗ ಬಂತಲ್ಲ!!” ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿರಬಹುದೆಂಬುದು ಆತನಿಗೇ ಗೊತ್ತು.

ಹಾಗಾದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅವನು ಒಲೆನೆಂಬದನ್ನು ಮಾಡೆಂದು ಏಕೆ ಹೇಳಿದನೆಂದರೆ ಕೇಳಿರಿ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು,

“शिष्यस्तेहं शाधि मां त्वां प्रपन्नं”

ಎಂದು ಶರಣ್ಯಹೋದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಯುಕ್ತವಾದುದನ್ನೇ ಉಪದೇಶಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು.

“अप्रियस्य च पथ्यस्य वक्ता श्रोता च दुर्लभः”

ಎಂದು ಸುಭಾಷಿತವಿರುವಂತೆ ಅಪ್ರಿಯವಾದರೂ ಹಿತವಾದುದನ್ನು ಹೇಳುವವರೂ ಕೇಳುವವರೂ ದುರ್ಲಭರೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರಿಬ್ಬರೂ ಅಂಥವರೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾರು ತಾನೆ ಸಂದೇಹಪಟ್ಟಾರು? ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದು ಅಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದರೂ “युद्धे चाप्यपलायनम्” ಎಂದು ಮುಂದೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವಂತೆ ರಣಾಂಗಣದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋಗದಿರುವುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಕರ್ಮವಾಗಿರುವದರಿಂದಲೂ

“यद्यदाचरति श्रेष्ठस्तत्तदेवेतरो जनः॥

स यत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्तते॥”

ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮನೋಹರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವಂತೆ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದವರನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯರು ಅನುಕರಿಸುತ್ತಿರುವದು ಲೋಕರೂಢಿಯಾಗಿರುವದರಿಂದಲೂ ಲೋಕಮರ್ಯಾದಾಪರಿಪಾಲನಾರ್ಥವಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದ ನಾರಾಯಣನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸರನಾದ ಅರ್ಜುನನಿಂದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣವಾಗುವಂತೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆ? ವಿವೇಕ ವೈರಾಗ್ಯಗಳಿಂದ ನಿಷ್ಪ್ರಹನಾದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳ ಪರಾಜಯದಿಂದ ಏನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅಂಥ ದುಷ್ಟರಾದ ಕೌರವರ ನಿಗ್ರಹವು ಪಾಂಡವರಿಂದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾರಿಂದಲೂ ಶಕ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಸ್ವಜನರಾದ ಪಾಂಡವರನ್ನೇ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಪರಿಪರಿಯಿಂದ ಖೇಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡದ ಕೌರವರು— ಪಾಂಡವರು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದ್ದರೆ— ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಂಟಕರಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವ ಸಂಭವವಿದ್ದುದರಿಂದ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗದಿದ್ದರೂ ಲೋಕೋಪಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಂಥ ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹರೂಪವಾದ ಸ್ವಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನನ್ನು

“सक्ताः कर्मण्याविद्वांसो यथा कुर्वति भारत॥

कुर्याद्विद्वांस्तथाऽसक्तश्चिकीर्षुर्लोकसंग्रहम्॥”

ಎಂಬ ಮುಂತಾದ ವಿವಿಧ ಸಯುಕ್ತಿಕೋಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಧರ್ಮಮರ್ಯಾದಾ ಪರಿಪಾಲಕನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿರುವದು ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದ್ದೇ ಆಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಹೀಗೆ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಬಿಡೋಣವು ಬಿಡೋಣವಲ್ಲವೆಂದೂ—

“इहैव तैर्जितरसर्गो येषां साम्ये स्थितं मनः”

ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಮುಂದೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವಂತೆ ಸಮತ್ವದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವದೇ ಬಿಡೋಣವೆಂದೂ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿ “ಬೇಕೆಂದು ಉಪಭೋಗವಿಲ್ಲ; ಬೇಡವೆಂದು ತ್ಯಾಗವಿಲ್ಲ” ಈಪ್ರಕಾರದ ಯಥಾರ್ಥವಾದ

ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹಚ್ಚಲಿಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅದು ತಕ್ಕ ಸಮಯ ವಾಗಿತ್ತು. ಇರಲಿ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮುಂದೆ ಪ್ರಸಂಗಾನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಚಾರಿ- ಸೋಣ.

ಹೀಗೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಬಂದ ವಿಚಾರವೂ ಮತ್ತೂ ಅದರಮೇಲೆ ಶ್ರೀ- ಕೃಷ್ಣನ ಉಪದೇಶವೂ ಆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರಿಗೆ ಮತ್ತು ಆಸಮಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವಂಥದ್ದಾದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ತತ್ತವಿಚಾರವನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜು- ನರ ಸಂವಾದವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಹೇಳಿದರೆಂಬುದು ಅಯುಕ್ತವಾದ ಮಾತು.

ಇನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನ ಮುಂದೆ ಇಷ್ಟು ಉಪದೇಶಮಾಡುವ- ವರೆಗೂ ಕೌರವಸೈನ್ಯದವರು ಹೀಗೆ ತಡೆದರೆಂದರೆ ಕೇಳಿರಿ. ದರ್ಮಯುದ್ಧ ಮಾಡತಕ್ಕ ಎರರು, ಎದುರಾಳಿಗಳು ಸಿದ್ಧರಾಗುವವರೆಗೂ ಅವರ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತು ಪುರಾಣಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದಲ್ಲವೋ? ಮೂರ್ಛಬಂದವರ ಮೇಲೆ ಅಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋದ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳು ನಮಗೆ ಪುರಾಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. ಕೌರವಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದ ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಧರ್ಮ- ಕೃತನುಸರಿಸಿಯೇ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ- ವೇಕೆ? ಈಗ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯನ್ನು ಓದಬೇಕಾದರೆ ನಮಗೆ ಎರಡುಮೂರು ತಾಸುಗಳು ಬೇಕಾಗುವವು. ಇಷ್ಟು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬೇಕಾದರೂ ಆಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಇಷ್ಟೇ ವೇಳೆ ಹತ್ತಿರಬಹುದು. ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಭಾರತ- ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ವೇಳೆ ತಡೆದಿರುವದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಮಾತಲ್ಲ; ಆದಕಾರಣ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಕೃತಕರೂಪಕವೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸುವದು ಅಸಮಂ- ಜಸವಾಗುವದು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕಾರಣವಲ್ಲದೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಕೃತಕ- ರೂಪಕವೆನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಮತ್ತಾರಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಏನಾದರೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾರಣವಿದ್ದರೆ ಅವರು ಅವುಗಳನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿದಲ್ಲಿ ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಬಹುದು.

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಕೃತಕರೂಪಕವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅದರ ಹೆಸರಿನ ವಿಷ-

ಯಕ್ಕೆ ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವದು. ಗೀತಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು “ಗೈ-ಗಾನೇ” ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ ಕ್ತ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಹತ್ತಿ ಆಗಿದೆ. “ನಪು-ಸಕೇ ಭಾವೇ ಕ್ತಃ” ಎಂಬ ನಿಯಮದಂತೆ ಭಾವಾರ್ಥದ ಕ್ತ ಪ್ರತ್ಯಯವು ನಪುಂ-ಸಕಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಗೀತೆ ಎಂದು ರೂಪವಾಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಅಥವಾ ಕ್ತಿನ್ ಪ್ರತ್ಯಯದಿಂದ ಗೀತಿಃ ಎಂಬ ರೂಪವಾಗಿದ್ದರೂ ಇದೇ ಅರ್ಥ-ವಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಹಾಗಾಗದೆ ಟಾಪ್ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹತ್ತಿ ಗೀತಾ ಎಂಬ ರೂಪ-ವಾದಾಗ ಕ್ತ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಕರ್ಮಾರ್ಥಕವಾದುದೆಂದೂ ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಏನಾದರೂ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದ ವಿಶೇಷ್ಯವಿರಬೇಕೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಗುವದು.

“यल्लिंगं यद्वचनं या च विभक्तिर्विशेष्यस्य ।

तल्लिंगं तद्वचनं सा च विभक्तिर्विशेषणस्यापि॥”

ಎಂಬ ನಿಯಮದಂತೆ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ್ಯದ ಲಿಂಗವಚನವಿಭಕ್ತಿ-ಗಳು ವಿಶೇಷಣಕ್ಕೂ ಬರುವವು; ಆದಕಾರಣ ಭಗವದ್ಗೀತಾ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀ-ಲಿಂಗದ ವಿಶೇಷಣದ ಮುಂದೆ ಅದೇ ಲಿಂಗದ ವಿಶೇಷ್ಯವೇನಾದರೂ ಇರಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕು. ಅದಾವುದೆಂಬುದು ನಾವು ಗೀತೆಯ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಧ್ಯಾಯದ ಸಮಾಪ್ತಿ-ಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕಂಡುಬರುವದು. “इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ” ಎಂದು ಅಧ್ಯಾಯದ ಕೊನೆಗೆ ಬರೆದಿರುವರು. ಅಂದಮೇಲೆ ಗೀತಾಸು ಎಂಬದು उपनिषत्ಸು ಎಂಬದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿರಬೇಕು. ಮುಂದೆ “ब्रह्मविद्यायां, योग-शास्त्रे” ಎಂದು ಬರೆದಿರುವದು ಗೀತಾಸು ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ್ಯವಾಗು-ವದಿಲ್ಲ. ಗೀತಾಸು ಎಂಬದು ಗೀತಾ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಶಬ್ದದ ಸಪ್ತಮಿವಿಭಕ್ತಿ-ಯ ಬಹುವಚನದ ರೂಪವಾಗಿದೆ. उपनिषत्ಸು ಎಂಬದೂಕೂಡ उपनिषद् ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಶಬ್ದದ ಸಪ್ತಮಿವಿಭಕ್ತಿಯ ಬಹುವಚನದ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ब्रह्मविद्यायां ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಉಳಿದುದೆಲ್ಲಾ ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದರೂ ವಚನವು ಹೊಂ-ದುವದಿಲ್ಲ. ಅದು ಏಕವಚನದ ರೂಪವಾಗಿದೆ. योगशास्त्रे ಎಂಬುದಂತು ನಪುಂಸಕಲಿಂಗಶಬ್ದದ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರಣ भगवद्गीतासु उपनिषत्ಸು

ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವಿಶೇಷ್ಯಭಾವವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೊಂದುವದು ಅಂದಮೇಲೆ **भगवद्गीतोपनिषद्** ಎಂದು ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರಾಯಿತು. ವಿಸ್ತಾರವಾಗುವದೆಂದು ನಾಮದ ಏಕದೇಶವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಭಗವದ್ಗೀತಾ ಅಥವಾ ಗೀತಾ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಕರೆದರೂ ಅದರ ಪೂರ ಹೆಸರು ಭಗವದ್ಗೀತೋಪನಿಷತ್ ಎಂತಲೇ. ಇಂಥ ಉಪನಿಷತ್ತು ಕೃತಕರೂಪಕವಾಗಿರಲಾರದೆಂಬುದು ವೇದದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವವರಿಗೆ ವಿದಿತವಾದ ಅಂಶವಾಗಿಯೇ ಇದೆ.

ಇನ್ನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಕೃತಕರೂಪಕವಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸುವೆನು. ಇದೇನೂ ಕಲ್ಪಿತಕಥೆಯಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಭಕ್ತಶಿಖಾಮಣಿಗಳಿಗೆ ಆವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವ ಪಂಥರಪುರದಲ್ಲಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರವಾಡೆ ಎಂಬದಿನ್ನೂ ಇದೆ. ಅದನ್ನು “**पाय्याचावाडा**” ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಈಗಲೂ ಅನ್ನುವರು. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರವಾಡೆ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಮಾಡುವಂತೆ ಅಲ್ಲಿ ವಿಠಲೋಪಾಧ್ಯಾಯರೆಂಬ ಒಬ್ಬರು ಇದ್ದರು. ಅವರು ಅತ್ಯುತ್ತಮಪಂಡಿತರು ಮತ್ತು ಪರಮಭಗವದ್ಭಕ್ತರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಠಲೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಊಟ-ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ವಿದ್ಯಾದಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಇದ್ದು ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಿದವರು ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೀಣರಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಮನೆಯ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೊಂದು ಯಾರೊಬ್ಬರ ಮುಂದೂ ದೇಹಿ ಎಂದು ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ನಿರ್ವಾಹವಾದುದು ಹೇಗೆ? ಎಂದರೆ—

“**अनन्याश्चितयंतो मां ये जनाः पर्युपासते ।**

तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम्॥”

ಎಂಬ ಭಗವದ್ವಾಕ್ಯದ ಮೇಲೆ ಅವರು ದೃಢವಾದ ಭರವಸವನ್ನಿಟ್ಟು ಭಗ-

ವಂತನೇ ತಮ್ಮ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಹಿಸುವನೆಂದು ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿ ಅನನ್ಯ-
ಭಾವದಿಂದ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಭ್ಯರೆ, ಭಗವಂತನು
“ನನ್ನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಂಬುವವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವೇನಿದ್ದರೂ ನನ-
ಗಿರಲಿ” ಎಂದು ಎದೆಯನ್ನು ತಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೇಳಿದನಲ್ಲ! ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಸರ್ವ-
ಭಾರವನ್ನೂ ವಹಿಸುವದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರು-
ವಾಗ ನಾವು ನಮ್ಮ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ಭಾರವೆಂಬ ಹೊರಲಾರದ ಹೊರೆಯನ್ನು
ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹಗಲಿರುಳೂ ನಿಟ್ಟುಸುರು ಬಿಡುತ್ತಿರುವದಕ್ಕಿಂತ ಅದನ್ನು
ಭಗವಂತನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ ಎಷ್ಟು ಹಾಯಾಗಿದ್ದೀತು? ಹಾಯಾಗಿರಬಹು-
ದೆಂಬುದು ನಿಜ. ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಹಾಗೆ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾದ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ
ಭಗವಂತನಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಆಕೆಲಸವು
ನಮ್ಮಂಥವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ವಿಶ್ವಲೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ತಮ್ಮ ಸರ್ವಭಾರ-
ವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟು ತಾವು ಹಾಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನ,
ಅಧ್ಯಾಪನ ಮತ್ತು ಭಗವಚ್ಚಿಂತನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದಿದ್ದರು.
ಅವರ ನಂಬಿಕೆಯ ಬಲದಿಂದಲೇ ಅವರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹವೆಲ್ಲವೂ ಯಾವ
ಕೊರತೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದುದಿನ ಭಗವಂತನು ಅವರ
ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಹೇಳುವಂತೆ ಒಂದು ಸಂಗತಿ
ನಡೆಯಿತು. ಒಂದು ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಪಾಠ-
ವನ್ನು ಹೇಳಿ ಸ್ನಾನಕ್ಕಾಗಿ ಒಳಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಕ-
ಕಾರ್ಯದ ಗಡಿಬಿಡಿ ಏನೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸಾರಿಸಿದ ಒಲೆ ಸಾರಿಸಿದ ಹಾಗೆ-
ಯೇ ಇತ್ತು. ಸಾಧ್ಯಶಿರೋಮಣಿಯಾದ ಅವರ ಸಹಧರ್ಮಿಯು ಅಲ್ಲಿ
ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು “ಅಡಿಗೆಗೆ ಆರಂಭವಾಗದಿರುವ
ಕಾರಣವೇನು” ಎಂದು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದರು. “ಇಂದು ಯಾವ ಪದಾ-
ರ್ಥವೂ ಒದಗಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಅಡಿಗೆಗೆ ಆರಂಭವಾಗಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಆಕೆಯು ತನ್ನ
ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾದ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಪತಿಗೆ ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಉತ್ತರ-
ವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಿಗೆ ಆಗ ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಆಗ ಅವರು
“ಪರಮಾತ್ಮನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ವಕಂಠದಿಂದ ವಾಗ್ದಾನ ಮಾಡಿರುವಂತೆ

ಇದುವರೆಗೂ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದು ಈದಿನ ಉದಾಸೀನ ಮಾಡಿರುವದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಕಾರಣವೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪನಾದ ಭಗವಂತನು ಅಸತ್ಯವನ್ನಾಡಿರುವನೆಂದೂಹಿಸುವದಂತು ಪಾಪಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಗುವದು. ಅದೇ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಉಳಿದ ಶ್ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲ ಅಕ್ಷರಶಃ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅನನ್ಯಾಶ್ಚಿತಯಂತಿ ಮಾಂ ಎಂಬ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಮಾತ್ರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮುಖಕಮಲದಿಂದ ನಿಸ್ಪೃತವಾಗಿರಲಾರದು. ಇದೊಂದು ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಕೂಡಿಸಿರಬೇಕು. ಇದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಾಕ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಹೀಗೆಂದಿಗೂ ಸುಳ್ಳಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಳ್ಳೇದು. ಇದನ್ನು ನಂಬಿ ನಾನು ಇತರ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿದ್ದೆನು. ನಾವು ಲೌಕಿಕವಿಷಯಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಇಷ್ಟು ಭಾರವನ್ನು ಹಾಕಲೆಂದು ಭಗವಂತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದಂತೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ.” ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಗೀತೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಆ ಅನನ್ಯಾಶ್ಚಿತಯಂತಿ ಮಾಂ ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದ ಮೇಲೆ ಅರಿವಾಳದಿಂದ ಅಡ್ಡಗೀಟಿಳಿದು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು “ಇನ್ನು ನಾನು ಯಾರಾದರೂ ಧನಿಕರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಏನನ್ನಾದರೂ ಯಾಚನೆಮಾಡಿ ತರುವೆನು; ನೀನು ಆಮೇಲೆ ಅಡಿಗೆಮಾಡು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟರು. ಅವರು ಎಂದೂ ಯಾರನ್ನೂ ಯಾಚಿಸಿದವರಲ್ಲ. ದೇಹ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನೇ ಅರಿಯರು. ಅವರ ನಿಸ್ಪೃಹತೆ ಮತ್ತು ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಗಾಗಿ ಜನರು ಅವರ ಮೇಲೆ ಬಹು ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಡುತ್ತಲೇ ಕಂಡಕಂಡವರೆಲ್ಲ ಅವರನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಕರೆದು ಉಪಚರಿಸಿ “ಏನು ಬೇಕು?” ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಏನೂ ಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದ ಮಾತುಕಥೆಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರೇ ಹೊರತು ಹೊಟ್ಟೆಯಪಾಡಿಗಾಗಿ ದೇಹ ಎಂಬ ಮಾತಿನ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಹೊರಬೀಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಒಂದೆರಡು ಕಡೆ ಆದ ಮೇಲೆ ಭಗವಚ್ಛಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ನೆಟ್ಟಗೆ ಮನೆಯ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರವೃತ್ತಾಂತ ನಡೆಯಿತು. ಒಬ್ಬ ಆಳು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮೂಟೆ ಕಾಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬಂದು

ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಹೆಂಡತಿಯ ಮುಂದೆ ಇಳಿಸಿದನು. ಆಕೆಯು ಅವನ ಕಡೆಗೆ ತಿರಿಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ರಕ್ತವು ತೊಟ್ಟಿಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು. ಒಡನೆಯೇ ದಿಗಿಲುಬಿದ್ದು ಆಕೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಮರುಗಿ “ಅಪ್ಪ, ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ರಕ್ತವು ತೊಟ್ಟಿಕ್ಕುತ್ತಿರುವದಲ್ಲ! ಏನಾಗಿದೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಆಳು “ಅವ್ವ, ನನ್ನ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಏನು ಹೇಳಲಿ, ನಿನ್ನ ಗಂಡನು ಈ ಮೂಟೆಯನ್ನು ಮನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಹಾಕೆಂದು ನನಗೆ ಹೇಳಿದನು. ನಾನು ಹೊರಡುವದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಲಸ್ಯ ಮಾಡಿದೆನು. ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಆಕ್ರೋಶದಿಂದ ನನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನೇ ಸೀಳಿಬಿಟ್ಟನು.” ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಆ ಸಾಧ್ವೀಶಿರೋಮಣಿಗೆ ದಿಕ್ಕು ತೋಚದಂತಾಯಿತು.

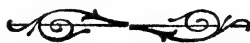
“यस्मान्नोद्विजते लोको लोकान्नोद्विजते च यः।”

ಎಂಬ ಗೀತಾವಚನದಂತೆ ಎಂದೆಂದೂ ಇತರರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ನೋಯಿಸದೆ ಇರುವ ತನ್ನ ಯಜಮಾನರು ಈದಿನ ಅತಿಕ್ಷುದ್ರವಾಗಿರುವ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಆ ಕೂಲಿಕಾರನಿಗೆ ಅತಿದಾರುಣವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವದು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಭವವೆಂದು ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ತಲ್ಲಣಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಪಾಪ, ಅವಳು ಆ ಕೂಲಿಕಾರನಿಗೆ ಏನು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾದೀತು? ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಂತಯಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಇತ್ತ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ಯಜಮಾನಿಯು ಅಡಿಗೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವ ಸಡಗರದಲ್ಲಿದ್ದಳು. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಅದನ್ನು ಕಂಡು “ಈ ಪದಾರ್ಥವು ಹೇಗೆ ಒದಗಿತು” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವಳು “ನೀವು ಕಳುಹಿಸಿದ ಕೂಲಿಕಾರನು ಈಗ ತಾನೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟನು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತಳು. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು “ಯಾವ ಕೂಲಿಕಾರನು?” ಎಂದು ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತರಾಗಿ ನಿಂತರು. ಆಗ ಆಕೆಯು “ಇದೇನು? ಯಾವ ಕೂಲಿಕಾರನೆಂದು ಕೇಳುವಿರಿ? ಪಾಪ, ಅವನು ಆ ಮೂಟೆಯನ್ನು

ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೊರಡುವದು ಸ್ವಲ್ಪ ತಡವಾಯಿತಂತೆ. ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ನೀವು ಅವನ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಸೀಳಿಬಿಟ್ಟಿರಂತೆ.” ಎಂದು ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಮಾತು ನಿಲ್ಲಲು ಕಣ್ಣೀರುಹಾಕಿದಳು. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಿಗೆ ಅಶ್ವರ್ಯದಮೇಲಾಶ್ವರ್ಯವಾಯಿತು; ಗಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ಕೈ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನೆ ತದೇಕಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದರು. ಹಾಗಿರುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಸಂತತಧಾರೆ ಸುರಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಕುತ್ತಿಗೆಯ ನರವು ಬಿಗಿಹಿಡಿದಿರಲು ಅವರು ಗದ್ದದ-ಸ್ವರದಿಂದ “ಹೇ, ದೇವ, ನಾನು ಎಂಥ ಅಪರಾಧಿಯು. ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಬಂದ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅವಿಚಾರದಿಂದ ಅರಿವಾಳದ ಗೀಟೆಳೆದೆನಲ್ಲ! ಅಲ್ಪಜ್ಞನಾದ ನಾನು “ನೀನು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ತಡವಾದರೂ ಮರೆಯದೆ ನನ್ನ ಯೋಗ-ಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಹಿಸುವೆ” ಎಂದೂಹಿಸದೆ ಹೋದೆನಲ್ಲ!! ಶ್ಲೋಕದ ಮೇಲೆ ಗೀಟೆನ್ನೆಳೆದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಸೀಳಿದಂತಾಯಿತಲ್ಲ!!! ಇದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ನೀನೇ ಹೇಳಿ ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡು.” ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ವೈಮರೆತು ಬಿದ್ದರು. ಆಗ ಭಗವಂತನು ಭಕ್ತನ ಮೇಲಣ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾದ್ವರ್ತನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನ-ಪಡಿಸಿದನು.

ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ನಂಬುವಷ್ಟು ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದವರಿಗೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಕೃತಕರೂಪಕವಾಗದೆ “ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರ ನಿಜವಾದ ಸಂವಾದವೇ” ಎಂದು ಅನ್ನಿಸದೆ ಇರಲಾರದು.

ಹೀಗೆ ಪ್ರವಾಣ, ಯುಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಕೃತಕರೂಪಕವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದಷ್ಟು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಹಗಲೆಲ್ಲ ನಿಮ್ಮನಿಮ್ಮ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ದಣಿದು ಈಗ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಮಾತಿನ ಕಡೆಗೆ ಉದಾರಹೃದಯದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕುಳಿತು ಬೇಸತ್ತಿರಬಹುದಾದುದರಿಂದ ಇನ್ನು “ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಏನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ” ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾಳೆಗೆ ಇಟ್ಟು ಈಗ ವಿರಮಿಸುವೆನು.

ಶ್ರೀ:

೨ನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ— ಗೀತೆಯ ಕರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕತ್ವವು.

(ಮಂಗಳಾಚರಣಃ.)

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ಮನಸಾ ಸ್ಮರಾಮಿ ।

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ವಚಸಾ ಗುಣಾಮಿ ॥

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ಶಿರಸಾ ನಮಾಮಿ ।

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ಶರಣಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ ॥

ಸಭ್ಯರಾದ ಪ್ರಿಯಬಾಂಧವರೇ,

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಪ್ರಮಾಣತ್ವದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಿನ ದಿವಸ ವಿಚಾರವಾಯಿತು. ಈಗ ಗೀತೆಯು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಏನನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ? ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡೋಣ.

“ಜ್ಞಾತಾರ್ಥಿ ಜ್ಞಾತಸಂಬಂಧಂ ಶ್ರೋತುಂ ಶ್ರೋತಾ ಪ್ರವರ್ತತೇ ।

ಗ್ರಂಥಾದೌ ತೇನ ವಕ್ತವ್ಯಃ ಸಂಬಂಧಃ ಸಪ್ರಯೋಜನಃ”

ಎಂಬ ನಿಯಮಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದು. ಯಾವದಾದರೂ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕಯ್ಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯಬೇಕಾದರೆ ಅದರ ವಿಷಯ ಮೊದಲಾದುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವದು ಯುಕ್ತವು. ಬುದ್ಧಿಮಂತರಿಗೆ ಅಭಿಧೇಯ, ಪ್ರಯೋಜನ, ಅಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧವೆಂಬ ಅನುಬಂಧಚತುಷ್ಟಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದ ಹೊರತು ಯಾವ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗಲಾರದು. ಆದಕಾರಣ ಈ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಅಭಿಧೇಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ವಿಚಾರಿಸುವದು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

“ಶಾಸ್ತ್ರಜಪ್ರಮಾನಿವರ್ತ್ಯಾಜ್ಞಾನಗೋಚರೋಽಭಿಧೇಯಃ”

ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತೆ ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಜನಿಸುವ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಯಾವದು ವಿಷಯವೋ ಅದು ಆ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಭಿಧೇಯವೆನಿಸುವದು.

“ಯಮರ್ಥಮಧಿಕೃತ್ಯ ಪುರುಷಃ ಪ್ರವರ್ತತೆ ತತ್ಪ್ರಯೋಜನಮ್”

ಎಂದಿರುವಂತೆ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೋಸ್ಕರ ಪುರುಷನು ಪ್ರವರ್ತಿಸುವನೋ ಅದು ಪ್ರಯೋಜನವು. ಈ ಪ್ರಯೋಜನವಾದರೂ ಮುಖ್ಯವೆಂದೂ ಗೌಣವೆಂದೂ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

“ಇತರೇಚ್ಛಾನಧೀನೇಚ್ಛಾವಿಷಯೋ ಮುಖ್ಯಂ”

ಎಂಬಂತೆ ಅನ್ಯವಸ್ತುವಿಷಯಕವಾದ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಅಧೀನವಾಗದ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಯಾವದು ವಿಷಯವೋ ಅದು ಮುಖ್ಯಪ್ರಯೋಜನವು. ಮತ್ತು

“ಮುಖ್ಯಪ್ರಯೋಜನಾಧೀನೇಚ್ಛಾವಿಷಯೋ ಗೌಣಂ”

ಎಂದಂತೆ ಮುಖ್ಯಪ್ರಯೋಜನವಿಷಯಕವಾದ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುವ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಯಾವದು ವಿಷಯವೋ ಅದು ಗೌಣಪ್ರಯೋಜನವು.

“ದ್ವಿವಿಧಪ್ರಯೋಜನಪ್ರಾಪ್ತಿಕಾಮೋಽಧಿಕಾರೀ”

ಎಂದು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಈ ಮುಖ್ಯ ಮತ್ತು ಗೌಣವೆಂಬ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಹೊಂದಲಿಚ್ಛಿಸುವವನು ಅಧಿಕಾರಿಯು.

ಸಂಬಂಧವು ಅನೇಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಅಭಿಧೇಯಕ್ಕೂ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿಸಾದ್ಯಪ್ರತಿಸಾದಕಭಾವಸಂಬಂಧವಿರುವದು. ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೂ ಅಧಿಕಾರಿಗೂ ಪ್ರಾಪ್ಯಪ್ರಾಪಕಭಾವಸಂಬಂಧವಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ನಾನಾವಿಧವಾದ ಸಂಬಂಧವು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದುಂಟು.

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಅನುಬಂಧಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ “ತಸ್ಯಾಸ್ಯ ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ಸಂಕ್ಷೇಪತಃ ಪ್ರಯೋಜನಂ ಪರಂ ನಿಃಶ್ರೇಯಸಂ ಸಹಿತುಕಸ್ಯ ಸಂಸಾರಸ್ಯಾತ್ಯಂತೋಪರಮಲಕ್ಷಣಂ” ಎಂದು ಮೊದಲುಮಾಡಿ “ವಿಶಿಷ್ಟಪ್ರಯೋಜನಸಂಬಂಧಾಭಿಧೇಯವದ್ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರಂ” ಎಂಬವರಿಗಿನ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ನಿಃಶ್ರೇಯಸವೆಂಬುದೇ ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಪರಮಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಶ್ರೀಮದಾನಂದಗಿರಿಕೃತಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ “ನಿಶ್ಚಿತಂ ಶ್ರೇಯಃ ನಿಃಶ್ರೇಯಸಂ ಕೇವಲಂ” ಎಂದು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ನಿಃಶ್ರೇಯಸವೆಂದರೆ ಕೈವಲ್ಯವು. ಇದಕ್ಕೆ ಪರಮ ಅಂದರೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದಿರುವದರಿಂದ “ಅವಾಂತರಫಲಂ ತು ತತ್ರ ತತ್ರಾಂತರವಾಕ್ಯಭೇದೇನ ಮನೋನಿಗ್ರಹಾದಿ ವಿವಕ್ಷಯತೇ” ಎಂದು ಟೀಕಾಕಾರರು ಬರೆದಂತೆ ಮನೋನಿಗ್ರಹ ಮುಂತಾದುದು ಅನಾಂತರ ಅಂದರೆ ಗೌಣಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. “ನಿಃಶ್ರೇಯಸಂ ಚ ದ್ವಿವಿಧಂ ನಿರತಿಶಯಸುಖಾವಿರ್ಮಾಣೋ ನಿಃಶೇಪಾನರ್ಥೋಚ್ಛಿತ್ತಿಶ್ಚ” ಎಂದಿರುವಂತೆ ನಿಶ್ರೇಯಸವು ನಿರತಿಶಯಪರಮಾನಂದಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ನಿಶ್ರೇಷ್ಠದುಃಖಾತ್ಯಂತನಿವೃತ್ತಿರೂಪವಾಗಿಯೂ ಎರಡುಬಗೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ದ್ವಿವಿಧವಾದ ನಿಶ್ರೇಯಸವು ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಹೇಳಿರುವದಾಗಿ ಶಂಕರಭಾಷ್ಯಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. “ಪರಮಾರ್ಥತತ್ವಂ ಚ ವಾಸುದೇವಾತ್ಯಂ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಭಿಧೇಯಮ್” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಅಭಿಧೇಯವನ್ನು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ವಿಶೇಷತಃ ಅಭಿವ್ಯಂಜಯತ್” ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯವಚನದಿಂದ ಸಂಬಂಧವು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದು ದರ್ಶಿತೇನ ಫಲೇನ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ನಿಷ್ಠಾಢ್ಯದ್ವಾರಾ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವಸಂಬಂಧಃ ವಿಷಯೇಣ ವಿಷಯವಿಷಯಿತ್ವಮಿತಿ ವಿವಕ್ಷಿತವಾಽಽಹ ವಿಶೇಷತಃ ಇತಿ” ಎಂಬ ಟೀಕೆಯು ಎರಡನಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಶ್ರೀಮಚ್ಛಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಗೀತೆಯ ಪ್ರಯೋಜನ, ಅಭಿಧೇಯ ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅರ್ಥವು ಶ್ರೀಮದಾನಂದಗಿರಿಕೃತಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ “ಏವಮನುಬಂಧತ್ರಯವಿಶಿಷ್ಟಂ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾರ್ಹಮಿತ್ಯುಪಸಂಹರತಿ ವಿಶಿಷ್ಟೇತಿ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಎವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಶ್ರೀರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿಧೇಯಾದ್ಯನುಬಂಧಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣಮಾಡಿ ಹೇಳಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ವಿಶದೀಕರಿಸಿದ ಅನುಬಂಧಗಳ ವಿಚಾರವು ಆ ಉಭಯ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೂ ಸಮ್ಮತವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಅನುಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನ್ನು ಹೇಳಿ ಅಧಿಕಾರಿಯೆಂಬದನ್ನು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಕೂಡ ಬಿಟ್ಟಿರುವದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ನಾವು ಉದಹರಿಸಿದ ಮುಖ್ಯ ಮತ್ತು ಗೌಣವೆಂದು ದ್ವಿಸಂಧನಾದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಹೊಂದಲಿಚ್ಛಿಸುವವನೇ ಅಧಿಕಾರಿಯೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಲಕ್ಷಣದಂತೆ ಈ ಗೀತೆಯು ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಹೇಳಿದುದರ ಮೇಲಿಂದ ಅದನ್ನು ಬೇಡುವವನೇ ಅಧಿಕಾರಿಯೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದೇ ಕಾರಣವಿರಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರರೀತಿಯಿಂದ ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಅನುಬಂಧಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪತಃ ತೋರಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾನು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತ ಹೋದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಪದ್ಧತಿಯನ್ನರಿಯದವರಿಗೆ ಬೇಸರವಾಗಬಹುದಾದುದರಿಂದ ಸರ್ವರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಈಗ ನಾನು ಈವರೆಗೆ ಹೇಳಿದುದರ ಸಾರಾಂಶವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಹೇಳಬೇಕಾದುದನ್ನೂ ಧೃಷ್ಟಾಂತಾದಿಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಹೇಳುವೆನು.

ಒಂದು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಮನಗಂಡ ಹೊರತು ಯಾರಿಗೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇಂಪಾದ ಗಾನದಿಂದ ಮತ್ತು ರಸಾಭಿವ್ಯಂಜಕವಾದ ಅಭಿನಯ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಸುಖವು ದೊರೆಯುವದೆಂದು ರಸಿಕನು ನಾಟಕಶಾಲೆಗೆ ತಲೇಹಾಕುವನು. ತನಗಭಿರುಚಿಯುಳ್ಳ ಪಾಠ ಪ್ರವಚನಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವದೆಂದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಪಾಠಶಾಲೆಯ ಮೆಟ್ಟಿಲನ್ನು ಹತ್ತುವನು. ತನ್ನ ರೋಗವು ಗುಣಮುಖಕ್ಕೆ ಬಂದೀತೆಂದು ರೋಗಿಯು ಔಷಧವನ್ನು ಸೇವಿಸುವನು. ಒಂದು ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಲಾಭವಾದೀತೆಂದು ಧನಾರ್ಥಿಯಾದವನು ಆ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವನು. ಹೀಗೆ

“प्रयोजनमनुद्दिश्य न मंदोपि प्रवर्तते”

ಎಂಬ ವಚನದಂತೆ ಯಾರು ಯಾವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಬೇಕಾದರೂ ಅವರು ಅದರಿಂದ ತಮಗೇನು ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ಮೊದಲು ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಕೃತ ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹುಟ್ಟಬೇಕಾದರೆ ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಮುಖ್ಯಪ್ರಯೋಜನವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದುಃಖನಿವೃತ್ತಿರೂಪವೂ ಮತ್ತು ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪವೂ ಆದ ಮೋಕ್ಷವು. ನಾಟಕಶಾಲೆ ರಸಿಕರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದುದು; ಪಾಠ-ಪ್ರವಚನಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಬೇಕಾದವು; ಔಪಧವ ರೋಗಿಗೆ ಆಗತ್ಯವಾದುದು; ವ್ಯಾಪಾರವು ಧನಾರ್ಥಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದುದು. ಹೀಗೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಬೇಕಾದುದಾಗಿರುವದು. ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರವು ಹಾಗಲ್ಲ. ದುಃಖನಿವೃತ್ತಿರೂಪವೂ ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪವೂ ಆದ ಇದರ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಬಯಸುವವರಾದುದರಿಂದ ಇದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬೇಕಾದುದು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಬೇಕೆಂದೂ ದುಃಖನಿವೃತ್ತಿಯಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಹರಕೆಯನ್ನು ಹೊರದವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಹೊಯ್ದಾಡದೆ ಇದೆ? ಯಾರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮಂದೋಷ್ಣವಾದ ಕಂಬನಿಯ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಸುರಿಸದೆ ಇವೆ? ಯಾರ ದೇಹವು ಸಂಕಟಪರಂಪರೆಗಳಿಂದಾಗುವ ಸಂತಾಪವನ್ನನುಭವಿಸದೆ ಇದೆ? ರೋಗದ ಮತ್ತು ಮರಣದ ಮಾತು ಬಂದಾಗ ಯಾರ ಮುಖವು ವಿವರ್ಣವಾಗದೆ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ? ಮನುಷ್ಯನಿಗೊದಗುವ ದುಃಖ ಸಂತತಿಯು ಎಷ್ಟು ದಾರುಣವಾಗಿರುವದು! ಈ ದುರ್ದಶೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಾದರೂ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವನು. ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ದಣಿದವನು ಅದರ ಆಯಾಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ನಿರ್ದ್ರಮಾಡುವನು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶ್ರಮೆಯಾಗುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವನು ಕೆಲವು ಹೊತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಶಾರೀರವ್ಯಾಯಾಮಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು. ನಿರ್ದ್ರ

ಮತ್ತು ವ್ಯಾಯಾಮ ಇವುಗಳೇ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟಸುಖಸಾಧನಗಳಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬಾಧಕವಾದವುಗಳೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು—ಕಾಲು ಜಾರಿ ಬಿದ್ದು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ಮನುಷ್ಯನು ತಳದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಹುಲ್ಲನ್ನೇ ತನ್ನ ಆಪತ್ಪರಿಹಾರಕವೆಂದು ನಂಬಿ ಅದನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ದುರ್ದಶೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ—ಅವಿಚಾರಿಗಳು ಆಯಾಸ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡುವದು, ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಮರೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಫೀಮು ಗಾಂಜಾ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವದು, ಬೇಸರವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ದ್ಯೂತವನ್ನಾಡುವದು ಹೀಗೆ ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಅವಲಂಬನೆಗಳನ್ನು ನಂಬಿ ಕೆಡುತ್ತಿರುವರು.

ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಿದರೆ ಯಾವ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಜವಾದ ಸುಖವಿಲ್ಲ, ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಯಾವದಾದರೊಂದು ವಿಷಯವು ನಮಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ನಮಗೆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವ ಸಂತೋಷವು ಆ ವಿಷಯವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವವರೆಗೂ ತೋರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲದೆ ವಿಷಯಗಳಿನ್ನೂ ನಮಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾಗ “ಅವುಗಳು ಬರುತ್ತವೆ ಬರುತ್ತವೆ” ಎಂದು ನಮಗೆ ಆಗುವ ಸುಖದಷ್ಟು ಅದೇ ವಿಷಯಗಳು ನಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆ ವಿಷಯಗಳು ನಮ್ಮ ಸ್ವಂತಗಳಾಗಿಹೋದ ಮೇಲಂತೂ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅನಾದರವು ಹುಟ್ಟುವದೆಂಬುದು ಸರ್ವರಿಗೂ ಅನುಭವದಿಂದ ತಿಳಿದ ಮಾತೇ ಆಗಿದೆ. ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ವಾಠಶಾಲೆಗೆ ರಜೆ ಬರುತ್ತದೆ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂತೋಷವು ಅದೇ ರಜೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಹಬ್ಬ ಹುಣ್ಣಿಮೆಗಳು ಬರುವದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಇದ್ದ ಉತ್ಸಾಹವು ಅವು ಬಂದ ಮೇಲೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಯಾವದಾದರೂ ಪದಾರ್ಥವು ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ಇದ್ದಾಗ ಕೊಡುವಷ್ಟು ಸುಖವನ್ನು ಕೈಸೇರಿದಾಗ ಕೊಡಲಾರದು ಮತ್ತು ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಉಂಟುಮಾಡುವಷ್ಟು ಅನಂದವನ್ನು ಕಿಸೆ (ಜೇಬು) ಸೇರಿದಾಗ ಉಂಟುಮಾಡಲಾರದು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕಣ್ಣು ಮುಂದಿನ ವಸ್ತು ಕೈಗೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಅನಾದರವೂ

ಮತ್ತು ಕೆನೆಗೆ ಬಿದ್ದ ಕೂಡಲೆ ಬೇಸರವೂ ಕೂಡ ಆಗುವದುಂಟು. ಹೀಗಿರುವದರಿಂದ ಹೊಸಹೊಸವಸ್ತುಗಳ ರೂಪದಿಂದ ವಿವಿಧವಾದ ಸೌಕರ್ಯ-ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಭೌತಿಕಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಸುಖಸಾಧನಗಳಾಗಲಾರವು. ಈಗಿನ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಭೌತಿಕಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರವೀಣತೆಯು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಾದ ಯಂತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಎಷ್ಟೋ ಚಮತ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬೆರಗುಮಾಡುತ್ತ ಬಂದರೂ ನಿಜವಾದ ಸುಖವು ಅವಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಸುಖವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಯಾರೂ ಕಂಡೂ ಇಲ್ಲ ಕೇಳಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಎಂಥ ಅದ್ಭುತವಾದ ಆಶ್ಚರ್ಯಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ವಸ್ತುವಾದರೂ ಸುಖಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗಲಾರದು. “ಏಕೆ, ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸುಖವಾಗದಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಸೌಖ್ಯವೂ ಕೂಡ ಈ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಆಗದೆ? ನಮಗೆಲ್ಲ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಆಗಾಗ ಸುಖವು ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಹೀಗೆ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವದು ಹೇಗೆ?” ಎಂದರೆ ಕೇಳಬೇಕು. ಸಂಸಾರದ ಆಯಾ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಜನಿಸುವದು ಸುಖವಲ್ಲದೆ ದುಃಖದ ಪ್ರತೀಕಾರಮಾತ್ರವಾಗಿರುವದು. ಇದಕ್ಕೆ ನಾವು—

“प्रतीकारं व्याधेः सुखमिति विपर्यस्यति जनः”

ಎಂದು ಶ್ರೀಭರ್ತ್ಯಹರಿಕವಿಗಳು ಅಂದಿರುವಂತೆ ಸುಖವೆಂದು ವಿಪರ್ಯಾಸಮಾಡುವೆವು; ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಸುಖಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟೋ ಅಂತರವಿರುವದು. ಹೇಗಾದರೂ ಸಾಲಗಾರನ ಕಾಟವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಯಾವನಿಗಾದರೂ ಧನಿಕನೆನ್ನಬಹುದೋ? ಸಾಲವುಳ್ಳವನು ಎಷ್ಟು ಗಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವನನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತನೆನ್ನುವದಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಆಯಮಾತ್ರದಿಂದ ಧನಸಂಗ್ರಹವಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆಯಕ್ಕಿಂತ ವ್ಯಯವು ಕಡಮೆಯಾಗುವದರಿಂದ ಆಗುವದು. ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದವನು ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಅದರಿಂದ ಋಣವಿಮೋಚನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ ಅವನು ಹಣವುಳ್ಳವನಾಗದಂತೆ ಯಾವದಾದರೂ ವಿಷಯದಿಂದ ದುಃಖದ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡವನಿಗೆ ಸುಖ-

ಯೆನ್ನಕೊಡದು. ಋಣಮುಕ್ತನಾದವನು ಮತ್ತೆ ಸಾಲದಲ್ಲಿ ಬೀಳದಿದ್ದರೆ ಮುಂದೆ ಧನವಂತನಾಗಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ದುಃಖನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡವನು ಮತ್ತೆ ದುಃಖದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯದಿದ್ದರೆ ಮುಂದೆ ಅವನು ಸುಖಿಯಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ

“तृषा शुष्यत्यास्ये पिबति सलिलं स्वादु सुरभि।

क्षुधार्थस्सन् शालीन् कवलयति शाकादिवलितान्॥”

ಎಂಬ ಭರ್ತ್ಯಹರಿವಚನದಂತೆ ನಾವು ನೀರಡಿಸಿದಾಗ ನೀರಿನಿಂದ ನೀರಡಿಕೆಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ಹಸಿದಾಗ ಅನ್ನದಿಂದ ಹಸಿವೆಯನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡರೂ ತತ್ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದೇನಾದರೂ ಇಚ್ಛೆಯು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಪುನಃ ನಮ್ಮನ್ನು ದುಃಖಿತರನ್ನು ಮಾಡುವದು. ನನ್ನ ಒಬ್ಬ ಸ್ನೇಹಿತನು ಒಂದು ದಿನ ಅತ್ಯಂತ ಬಿನ್ನನಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಆಗ ನಾನು “ನಿನ್ನ ಬಿನ್ನತೆಗೆ ಕಾರಣವೇನು?” ಎಂದು ಕೇಳಲು “ನಾನು ತಲೆನೋವಿನಿಂದ ದುಃಖಿತನಾಗಿ ದ್ದೇನೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. “ನಿನ್ನ ದುಃಖಕ್ಕೆ ತಲೆನೋವು ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ತಲೆನೋವು ಬರುವ ಮುಂಚೆ ಎಲ್ಲ ನೀನು ಸುಖವಾಗಿ ಇದ್ದೆಯೋ?” ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳಲು ಆತನು “ಆಗ ತಲೆನೋವಲ್ಲದ ಇನ್ನಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ದುಃಖಿತನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದೆನು” ಎಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. “ಹಾಗಾದರೆ ನಿನ್ನ ದುಃಖಕ್ಕೆ ತಲೆನೋವೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲು ಆತನು ನಕ್ಕನು. ಹೀಗೆ ಚದರಂಗದ ಆಟದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವನ ಆರಸು ಒಂದು ರಹಾ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಶಹಾಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವಂತೆ ಒಂದು ದುಃಖದಿಂದ ಮಾರಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ದುಃಖವು ನಮ್ಮನ್ನು ಬೆನ್ನುಹತ್ತುತ್ತಿರುವದು. ಯಾವದಾದರೂ ಒಂದು-ವಸ್ತುವಿನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ನಾವು ದುಃಖಿತರಾಗಿರುವೆವು. ಇಷ್ಟವಸ್ತುವು ದೊರೆತಕೂಡಲೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕದುಃಖನಿವೃತ್ತಿಯಾದರೂ ತತ್ಕ್ಷಣವೇ ಮತ್ತೊಂದು ವಸ್ತುವಿನ ಇಚ್ಛೆಯು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಮತ್ತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಕೆಡಹುವದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ

“ನ ದೃಶಾತ್ತಿಸಿद्धಿर्ನಿವೃತ್ತೇರ್ನುವೃತ್ತಿदर्शनात्”

ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಶ್ರೀಕಪಿಲಮಹರ್ಷಿಗಳು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನಿಂದಲೂ ದುಃಖದ ಆತ್ಮಂತಿಕನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಋಣದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣಮುಕ್ತನಾಗದವನು ಧನವಂತನಾಗದಂತೆ ದುಃಖದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದದ ನಾವು ಸುಖಿಗಳಾಗಲಾರೇವು. ಇಂಥ ನಮಗೆ ಸುಖವೆಂಬುದು ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಆಯಾ ವಸ್ತುಗಳ ಇಚ್ಛೆಯ ದುಃಖದಿಂದ ಬೆಂದು ಬೆಂಡಾಗಿ ನಡುನಡುವೆ ಇಷ್ಟವಸ್ತುಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದಾಗುವ ಕ್ಷಣಿಕ ದುಃಖನಿವೃತ್ತಿಗೆ ಸುಖವೆಂದು ಭ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವೆವು.

ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸಿ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಸುಖಸಾಧನಗಳೆನ್ನುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ದುಃಖಸಾಧನಗಳೆನ್ನುವದು ಹೆಚ್ಚು ಒಪ್ಪುವದು. ಇಂಥ ಹೊಸ ಹೊಸ ಚಮತ್ಕಾರದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಭೌತಿಕಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ನಿಜವಾದ ಸುಖಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನಕಾರಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಭೌತಿಕಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಮೋಹಕವಾದ ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅವುಗಳ ಮುಂದೆ ಬಾಯಿತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕೂಡುತ್ತಿರುವೆವು. ಆಹುತಿಯಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಶಾಂತವಾಗದೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆ ಈ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುತ್ತಿರುವವರ ಇಚ್ಛೆಯು ಕೂಡ ಅಧಿಕಾಧಿಕವಾಗಿ ವರ್ಧಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ತೃಪ್ತಿ ಇಲ್ಲ. ಇವುಗಳನ್ನು ಬಯಸಿ ಹೊಂದದೆ ಇದ್ದವರಿಗಂತು ತೃಪ್ತಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಎರಡುಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಆತ್ಮಪ್ರಿಯನ್ನೇ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಾಂಸಾರಿಕವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅವುಗಳಿಂದಾಗುವ ಕ್ಷಣಿಕದುಃಖನಿವೃತ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ನಾವು ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವದನ್ನೂ ಮತ್ತು ಅಂಥ ದುಃಖನಿವೃತ್ತಿಯಿಂದ ನಾವು ತೃಪ್ತರಾಗದೆ ಮತ್ತೂ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹರಿದಾಡುತ್ತಿರುವದನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಲಾಗಿ ನಾವು ಯಾವಾಗಲೂ ಸುಖವನ್ನೇ ಹುಡುಕುತ್ತೇವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗು-

ನದು. ಆ ನಿಜವಾದ ಸುಖವು ಒಮ್ಮೆ ನಮಗೆ ಹತ್ತಿತೆಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ವಿಷಯಗಳ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ತಲೆದೋರದಂತೆ ಮಾಡುವಂಥಾದ್ದೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು. ಯಾವದಾದರೂ ಸಾಂಸಾರಿಕವಿಷಯವು ನಮಗೆ ಸಾಕಾಗಿ ಬೇಸರವಾಗುವಾಗ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯಾಗುವ ಮತ್ತೊಂದು ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿಯೇ ಹೋಗುವದು. ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಸಿಕ್ಕದೆ ಇರುವ ಯಾವದೋ ಒಂದು ಆನಂದವನ್ನು ನಾವು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದೇವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಮಾತೇ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಪ್ರಮಾಣವು. ಈ ಆನಂದವನ್ನು ಹುಡುಕುವದೆಂಬುದು ಎಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲ ಆಲೋಚನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದೇ ಇರುವದರಿಂದ ಸರ್ವರೂ ಹೀಗೆ ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವ ಸುಖದ ಪರಿಚಯವೂ ಮತ್ತು ಅನುಭವವೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅವರವರಿಗೆಲ್ಲ ಇತ್ತೆಂದು ನಾವು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವದು.

ಇಂಥ ನಿಜವಾದ ಸುಖವು ಈ ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಸರ್ವರಿಗೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿರುವದು; ಆದಕಾರಣ ಈ ಭಗವದ್ಗೀತಾದೇವತೆಗೆ ಶರಣುಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರವಿದ್ದರೂ ಸುದೈವಶಾಲಿಗಳಾದವರು ಮಾತ್ರ ಇದರ ಸಹಾಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ಜನ್ಮದ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು.

“यावन्नानुग्रहः साक्षाज्जायते परमेश्वरात्।

तावन्न सद्गुरुं कश्चित्सच्छास्त्रमपि विंदति॥”

ಎಂದು ಯೋಗವಾಸಿಷ್ಠದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಭಗವದನುಗ್ರಹವಾಗುವವರೆಗೂ ಯಾರಿಗೂ ಸಚ್ಛಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಓದುವದಕ್ಕೆ ಯಾರಿಗೆ ಇಚ್ಛೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೋ ಅವರೇ ಇದಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಇಚ್ಛೆಯೆಂಬುದೇ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರವು.

“ಮನೋರಥಾನಾಮಗಾತಿರ್ನ ವಿಧತೇ”

ಎಂದೂ “Where there is a will there is a way” ಎಂದೂ ಅಂದಿರುವಂತೆ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ ಮಾರ್ಗವು ದೊರೆತೇ ದೊರೆಯುವದು. ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮುಂದೆ ಆವೃತದ ಪ್ರವಾಹವು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ತಾನೆ ಏನು? ಆದಕಾರಣ ಆಸ್ಥಾವಂತರಾದ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳೇ ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು. ಅಂಥವರಿಗೇನೇ ಇದು ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗಿ ಫಲಿಸುವದು. ಇಚ್ಛೆಯು ಬಲವಾಗಿಲ್ಲದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಪ್ರಯೋಜನವು ವಿಲಂಬವಾಗುವದು. ಆದರೂ ಗೀತಾಪರಿಶೀಲನರೂಪವಾದ ಸದ್ವ್ಯಾಸಂಗವು ಎಂದಿಗೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೋಗಲಾರದು. ಏನೂ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದ ಪಾಮರನ ಕಿವಿಯ ಮೇಲಾದರೂ ಗೀತೋಪದೇಶದ ಗಾಳಿಯು ಹಾದುಹೋದರೂ ಸಾಕು. ಅಷ್ಟರಿಂದ ಅದರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಆಸ್ಥೆಯು ಹುಟ್ಟಿದೆ ಇರಲಾರದು. ಮುಂದೆ ಅದೇ ಆಸ್ಥೆಯ ಅಂಕುರವು ಮೊಳೆತು ಚಿಗುತು ಗಿಡವಾಗಿ ಫಲಿಸುವದು; ಇರಲಿ.

ಈ ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರವು ಪರಮಾನಂದಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಉಪಾಯವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವದೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ. ಆ ಉಪಾಯವು ಯಾವದೆಂಬದು ನಾವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸತಕ್ಕ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

“बाह्यस्पर्शेष्वसक्तात्मा विंदत्यात्मनि यत्सुखम् ।

स ब्रह्मयोगयुक्तात्मा सुखमक्षय्यमश्नुते॥”

ಎಂಬೀ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು—ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗದೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠನಾದವನು ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು—ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದಾನೆ; ಮತ್ತು ಅದರ ಮುಂದೆಯೇ ಇರುವ

“ये हि संस्पर्शजा भोगा दुःखयोनय एव ते ।

आद्यंतवंतः कौंतेय न तेषु रमते बुधः॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ವಿಷಯೇಂದ್ರಿಯಸಂಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಜನಿಸುವ ಉಪಭೋಗಗಳು ಆದಿ ಮತ್ತು ಅಂತವುಳ್ಳವುಗಳೂ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದಂಥವುಗಳೂ ಅದುದರಿಂದ ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸೋಣ.

“अनित्यमसुखं लोकमिमं प्राप्य भजस्व माम्”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಅಂದಿರುವಂತೆ ಈ ಲೋಕವು ಸುಖರಹಿತವಾಗಿರುವದೆಂದು ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಶಾಲಿಗಳೂ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕೂಡ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಈ ನಿಶ್ಚಯವು ದೃಢವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ. ಒಂದೊಂದು ಸಲ ನಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಾವೇ “ನಾವು ಎಷ್ಟು ಸುಖಿಗಳಾಗಿದ್ದೇವೆ!” ಎಂದು ಆನಂದದಿಂದ ಹಿಗ್ಗುತ್ತೇವೆ. ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಅದೇ ನಾವೇ “ಎಷ್ಟು ದುಃಖಿಗಳಾಗಿದ್ದೇವೆ!” ಎಂದು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗಾಗುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ರಚನೆಯೇ ಹೀಗಿದೆ. ಸಂಸಾರಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಹೋದರೆ—

“न जाने संसारः किममृतमयः किमु विषमयः”

ಎಂದು ಶ್ರೀಭರ್ತೃಹರಿಮುಖದಿಂದ ಹೊರಟಂತೆ ನಮ್ಮ ಬಾಯಿಂದಲೂ ಉದ್ಗಾರವು ಹೊರಬೀಳಬಹುದು. ಶೋಧಿಸಿದರೆ ಇದರ ಕಾರಣವು ಕಂಡುಬರುವದು.

“श्रद्धातुं सुखदुःखयोरनुचितं द्वंद्वं यदेतत्त्वया ।

निश्चेतव्यमिदं तया ननु मनो भोग्यार्थसंबंधतः ॥

यातारो विकृतिं सदैव विषयास्त्वंच प्रकृत्याचलं ।

यस्मात्स्यादधुना सुखं निमिषतो जायेत दुःखं ततः॥”

ಎಂದು ನಾನು ಮನೋವಿಜ್ಞಪ್ತಿಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದಿರುವಂತೆ ನಮಗೆ ಇಷ್ಟ-

ನಾದ ವಸ್ತುವಿನ ಸಂಯೋಗಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅನಿಷ್ಟನಾದ ವಸ್ತುವಿನ ವಿಯೋಗಕ್ಕೆ ನಾವು ಸುಖವೆನ್ನುತ್ತೇವೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಅನಿಷ್ಟನಾದ ವಸ್ತುವಿನ ಸಂಯೋಗಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಇಷ್ಟನಾದ ವಸ್ತುವಿನ ವಿಯೋಗಕ್ಕೆ ದುಃಖವೆನ್ನುತ್ತೇವೆ; ಆದರೆ ಒಂದು ವಸ್ತುವು ನಮಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಇಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಅಥವಾ ಅನಿಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದೀತೆಂದು ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಮಗೆ ಇಷ್ಟವಾದುದು ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅನಿಷ್ಟವಾಗಬಹುದು. ಅಥವಾ ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅನಿಷ್ಟವಾದುದು ಇನ್ನೊಂದು ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿಯೇ ಇಷ್ಟವಾಗಬಹುದು. ಪದಾರ್ಥವು ಇಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅನಿಷ್ಟವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಅದಕ್ಕೂ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಆಗುವ ಸಂಬಂಧವೇ ಕಾರಣವು. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ವಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲಾತ್ಮಕವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಈ ಎರಡು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಏಕರೂಪವಾಗಿರಲಾರದು. ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಇರುವಂತೆ ಇದ್ದು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೇನಾದರೂ ವಿಕಾರವಾಗಿ ಅದರಿಂದ ಅದು ನಮಗೆ ಅಪ್ರಿಯವಾಗಬಹುದು; ಅಥವಾ ಆ ಪದಾರ್ಥವು ಇದ್ದಂತೆ ಇರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಬದಲಾಗಿ ಆ ವಸ್ತು ನಮಗೆ ಅಪ್ರಿಯವಾಗಬಹುದು; ಹೀಗೆ ಅಪ್ರಿಯವಾದುದು ಪ್ರಿಯವಾದರೂ ಆಗಬಹುದು. ಅದುದರಿಂದ ಇದು ಸುಖಕರವಾದುದು ಇದು ದುಃಖಕರವಾದುದು ಎಂದು ಬೆಟ್ಟಿಟ್ಟು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಯಾವದೂ ಇಲ್ಲ. ಹೇಗೆ ಇರಲಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುಖವುಂಟೋ ಇಲ್ಲವೋ ನೋಡುವ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಾದರೂ ಸುಖವಾಗುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುವದು. ಯಾರೋ ಕೇವಲ ಕ್ಷುಲ್ಲಕರಾದವರು ಮಾತ್ರ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆಗ ಮಾತ್ರ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲವೆಂದರೂ ಅನ್ನಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಸರ್ವವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದರೂ, ಗಜಾಂತೈಶ್ವರ್ಯಶಾಲಿಗಳೂ, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ರಾಜ್ಯದ ಆಗುಹೋಗುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಎದೆಗೊಟ್ಟು ನಿಲ್ಲುವ ಚಾತುರ್ಯವುಳ್ಳ ರಾಜಕಾರ್ಯಧುರಂಧರರೂ, — ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳುವ-

ದೇನು? — ರಾಜನನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಭಿಕ್ಷುಕನವರೆಗೆ, ಪಂಡಿತ-
ನನ್ನು ಮೊದಲುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮೂರ್ಖನವರೆಗೆ ಮತ್ತು ವೃದ್ಧನನ್ನು
ಮೊದಲುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶಿಶುವಿನವರೆಗೆ ಯಾರು ನೋಡಿದರೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ
ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುಖವೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೀಗೆ ಸರ್ವ-
ರಿಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬರೀ ಈ ಅನುಮಾನವೇ
ಏಕೆ? ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಸುಖವು ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿರುವದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ
ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುಖಾನುಭವವಾಗದಿದ್ದರೆ
ಸಾಂಸಾರಿಕರಿಗೆ ಸುಖವೆಂಬುದರ ಸ್ವಭಾವವೇ ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.
ಹೀಗಿದ್ದರೆ ನಾವು ಸುಖಕ್ಕೇಂದು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುವ ಅವಕಾಶವೂ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿರ-
ಲಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ ನೋಡಿದರೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿಯೂ
ಎಂಥದ್ದಾದರೂ ಸುಖವುಂಟೆಂದು ಒಡಂಬಡಬೇಕಾಗುವದು. ಆದರೆ ಪ್ರತಿ-
ಯೋಂದು ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಸುಖಸುಖವೆಂದು ಮತ್ತೂ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತ ಪ್ರವರ್ತಿ-
ಸುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವ ಸುಖವು
ಮೂಗಿಗೆ ಹಚ್ಚಿದ ತುಪ್ಪದ ಹಾಗೆ ಕೇವಲ ವಾಸನಾಮಾತ್ರವಾಗಿರುವದೆಂದು
ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕುವದು ನಿಜವಾದ ಸುಖವಾಗಿದ್ದರೆ
ಮತ್ತೂ ಸುಖಸಾಧನಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇ ಬೀಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.
ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುವದೇನೆಂದರೆ ರಕ್ತವಾಂಸಗಳ ನಾತದಿಂದ
ಮಾತ್ರ ಕೂಡಿರುವ ಒಣ ಎಲುಬನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅದರಿಂದ ರಕ್ತವಾಂಸ-
ಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೇನೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದ ನಾಯಿಯು ಅದನ್ನು ಕಟಕಟ
ಕಡಿಯುತ್ತ ಅದರದೇಸೆಯಿಂದ ಪೆಟ್ಟಾಗಿ ತನ್ನ ಬಾಯಿಂದಲೇ ರಕ್ತವು ಸೋರಲು
ಅದು ಅದೇ ಎಲುಬಿನಿಂದ ಬಂದದ್ದೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಬಾಯಿನೀರು
ಸುರಿಸುತ್ತ ಆ ಎಲುಬನ್ನು ಕಡಿಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಸುಖವಾಗು-
ವದೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದ ನಾವು ಅವುಗಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಮಾಡುವದರಿಂದ
ಆಶೆಯು ಪ್ರತೀಕಾರವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸುಖವು ತೋರಲು ಅದು
ವಿಷಯಗಳಿಂದಲೇ ಆದುದೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ
ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹರಿದುಹೋಗುತ್ತಿರುವೆವು.

“ಆಗಲಿ. ಇಚ್ಛೆಯ ಪ್ರತೀಕಾರದ್ವಾರದಿಂದಾದರೂ ವಿಷಯಗಳು ಸುಖಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲವೆನ್ನುವದು ಹೇಗೆ?” ಎಂದರೆ ಕೇಳಬೇಕು. ಕಷ್ಟ ಮೋಡಗಳಿಂದ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಾಗಿ ಮೇಘಮಂಡಲದ ಗುಡುಗುಡುಧ್ವನಿಯೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಮಳೆಯು ಸಂತತ-ಧಾರೆಯಾಗಿ ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವ ಒಂದನಾವಾಸ್ಯೆಯ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಒಬ್ಬ ದಾರಿಕಾರನ ಮುಂದೆ ಮಿಂಚುವ ಮಿಂಚನ್ನು ಬೆಳಕೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದರೂ ಅದು ದಾರಿಕಾರನಿಗೆ ಬೆಳಕುಕೊಟ್ಟು ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಮೊದಲು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದಾರಿಯು ಕೂಡ ಕಾಣಿಸದಂತೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಮುಬ್ಬುಮಾಡುವದರಿಂದ ಅದು ಅನರ್ಥಕರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವಂತೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಇಚ್ಛೆಯ ಪ್ರತೀಕಾರವಾಗಿ ಕ್ಷಣವಾತ್ರ ಸ್ಫುರಿಸುವ ಸುಖಕ್ಕೆ ಸುಖವೆಂದು ಒಪ್ಪಬಹುದಾದರೂ ಅದು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಮಾಧಾನಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಅಂಥ ಸುಖವನ್ನು ನಿವೇಶಿಸಿಗಳಾದವರು ತುಚ್ಛಮಾಡುವರು.

“यद्यत्प्रियतमं लोके वस्तु मैत्रेय जायते ।

तदेव दुःखवृक्षस्य बीजत्वमुपगच्छति ”

ಎಂದು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ದುಃಖವೃಕ್ಷದ ಬೀಜರೂಪವಾಗಿರುವ ಈ ಸಂಸಾರಸುಖಕ್ಕೆ ಸುಖವೆನ್ನುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ದುಃಖವೆನ್ನುವದೇ ಹೆಚ್ಚು ಶೋಭಿಸುವದು. ಏಕೆಂದರೆ ವೃಕ್ಷವು ಯಾವ ಹೆಸರಿನದೋ ಬೀಜಕ್ಕೂ ಅದೇ ಹೆಸರಿರುವದು. ಆದಕಾರಣ ಸಂಸಾರದ ದುಃಖವೂ ದುಃಖವೆ ಮತ್ತು ಆ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಬೀಜರೂಪವಾದ — ನಾವು ಸುಖವೆಂದು ತಪ್ಪಿ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವ — ಪದಾರ್ಥವೂ ದುಃಖವೇ ಸರಿ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತು ಆದಿಯೂ ಅಂತವೂ ಉಳ್ಳ ವಿಷಯೇಂದ್ರಿಯಸಂಯೋಗಜನ್ಯವಾದ ಭೋಗಗಳ ತುಚ್ಛತ್ವವನ್ನು “ये हि संस्पर्शजा भोगा” ಎಂದು ಮೇಲೆ ಬರೆದ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಭಗವಂತನು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದಕಾರಣ ನಿಜಾ-

ನಂದರೂಪನಾದ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ವಿನೇಕಿಯಾದ ಪುರುಷನು ಮೊದಲು ಈ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಹೋಗದಂತೆ ಬಿಗಿಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಅಂತಃಕರಣವು ನಿರ್ವಿಷಯಕವಾಗದ ಹೊರತು ನಿಜಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗಲಾರದು. ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಯಾವದಾದರೂ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುವನು ಮೊದಲು ಅಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಕರಿಕೆ ಮುಂತಾದ್ದನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕುವದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆ ನಿಜಸುಖವನ್ನು ಬೇಡುವವನು ಮೊದಲು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವದು. ಮೇಲಕ್ಕೇರಬೇಕೆಂಬ ಮನುಷ್ಯನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಜಾರುವದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಗಳಿಸಬೇಕೆಂಬುವನು ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಇರಬೇಕು. ನಾವು ಆಯಾ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಮೋಹಿತರಾಗಿ ಅವಕ್ಕೆ ಪರವಶರಾಗುವಾಗ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖವನ್ನು ಗಳಿಸುವದು ಒಂದು ಕಡೆ ಇರಲಿ; ಇದ್ದ ಸುಖವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಂತಾಗುವದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವಕ್ಕೆ ಪರವಶರಾಗಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುವಾಗ “ನಾವು ಅವುಗಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುತ್ತೇವೆ” ಎನ್ನುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ “ಅವು ನಮ್ಮನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುತ್ತವೆ” ಎಂಬುದು ಹೆಚ್ಚು ಒಪ್ಪುವದು. ಆದಕಾರಣ ಶ್ರೀಭರ್ತೃಹರಿಕವಿಗಳು “**भोगा न भुक्ता वयमेव भुक्ताः**” ಎಂದಿರುವರು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಾನ್ನವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ದಿವಸ ನಾವು “ಅಡಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವದೋ; ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪಕ್ಷಾನ್ನವು ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಬೀಳುವದೋ” ಎಂದು ಬಾಯನೀರು ಕರೆಯುತ್ತ ಅದನ್ನೇ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಂಡರೆ ಕ್ಷಣಕಾಲ ನಾಲಿಗೆಗೆ ಸವಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗುವ ಪಕ್ಷಾನ್ನವನ್ನು ನಾವು ತಿಂದ ಹಾಗಾಯಿತೋ ಅಥವಾ ಎಷ್ಟೋ ದೀರ್ಘಕಾಲದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ತಮ್ಮಕಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಣೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಆ ಪಕ್ಷಾನ್ನವೇ ನಮ್ಮನ್ನು ತಿಂದ ಹಾಗಾಯಿತೋ ತಿಳಿಯಬರುವದು. ಹೀಗೆ ಯಾವದಾದರೂ ವಿಷಯದಿಂದ ಸುಖವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಅದರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗೋಣವೇ ಅದಕ್ಕೆ ನಾವು ವಶವಾದಂತಾಗುವದು. ಪೃಥ್ವೀಪತಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶ ರೂಪರಸಗಂಧಗಳೆಂಬ ಪಂಚವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅಶ್ರ-

ಯಿಸಿದರೆ ಅವನು ಐದುಮನೆಗಳಿಗೆ “भवती भिक्षां ददातु” ಎಂದು ಜೋಳಿಗೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಮಾಧುಕರೀವೃತ್ತಿಯವನಂತೆ ಆಗುವನು. ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅವನು ಅರಸನಾದರೂ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಅವನು ದಾಸನೆ. ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅವನು ಸುಖಿಯೆಂದು ಕಂಡರೂ ವಿಷಯಪರಾಧೀನತೆಯಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಹಾಕುವದು ಅವನಿಗೇನೂ ಬಿಟ್ಟದ್ದಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವದೇ ದುಃಖವೆಂಬುದನ್ನರಿತು ನಾವು ನಮ್ಮ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಜಾರಿಹೋಗಬಾರದು. ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖಲೇಶವಾದರೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ವಿಷಯಗಳು ಸುಖದ ಕಾರಣವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಪುನಃ ಪುನಃ ಸಾರಿ ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಸುಖಕ್ಕೆ ವಿಷಯಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿಷಯಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸುಖವಾಗಲೇ ಬಾರದಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ವಿಷಯಗಳಿದ್ದರೆ ಸುಖವಾಗಿಯೇ ತೀರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಗಾಢನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವವಿಷಯದ ಸಂಬಂಧವೂ ನಮಗೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸುಖವು ಆಗಿಯೇ ಆಗುವದು ಮತ್ತು ಯಾವದಾದರೂ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗಿಲ್ಲದಾಗ ನಾವು ಎಷ್ಟೋ ಕಾಲದಿಂದ ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಷಯವು ಕೂಡ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡಲಾರದು. ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ವಿಷಯಗಳು ಸುಖಸಾಧನವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದು. ಆದರೂ ನಾವು ಬಯಸಿದ ವಿಷಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಕ್ಷಣವಾತ್ರ ನಮ್ಮ ಬಯಕೆಯು ತೃಪ್ತವಾಗುವದರಿಂದ ಸುಖದ ಆಭಾಸವಾಗುವದೆಂಬ ಮಾತು ನಿರ್ವಿವಾದವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಸುಖ ಸುಖವೆಂದು ಯಾವದಾದರೂ ವಿಷಯದ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಓಡಿ ಓಡಿ ದಣಿದಿರುವಾಗ ಆ ವಿಷಯವು ಸಿಕ್ಕಿದಕೂಡಲೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಸ್ವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸು ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆಯೋ ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸುಖದ ಭಾಸವಾಗುವದು. ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಸಾರಾಂಶವೇನೆಂದರೆ, ಸುಖವನ್ನು ಕೊಟ್ಟದ್ದು ಆ ವಿಷಯವಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆ ಇಚ್ಛೆಯ ನಿವೃತ್ತಿಯು. ಹುರುಕಾದಾಗ

ತುರಿಸಿದರೆ ಸಂತೋಷವಾಗುವಂತೆ ಇಚ್ಛೆಯಾದಾಗ ಇಷ್ಟವಿಷಯದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದರೆ ಸಮಾಧಾನವೆನಿಸುವದು. ಈ ವಿಧದ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ನಾನಾಗಿಯೇ ನೂರಾರು ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮತ್ತು ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ ಆ ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು “ನಾವು ಸುಖಿಗಳು; ನಾವು ಸುಖಿಗಳು” ಎಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ತೋರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ನಮಗೆ ಸುಖದ ಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದು ಇದರ ಹೊರತು ಮತ್ತೇನೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಯಾವದಾದರೂ ಪಕ್ಷಾನ್ನದ ಉಂಟೆ ದೊರೆಯುವ ದಿವಸ ನಾವು ಶುಂಠಿಬೆಲ್ಲವನ್ನು ತಿಂದು ಮತ್ತು ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೂ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ತಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದು ಹಸಿವೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಶಾಂತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಅಂಥ ಪಕ್ಷಾನ್ನವು ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕುವದು ಅದಿನ ತಡವಾಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಏನಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಉಪಾಹಾರವನ್ನು ಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ಬಂದರೂ ಪಕ್ಷಾನ್ನ ದೊರೆಯುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿ ಹಸಿವೆಯಡಗೀತೋ ಎಂದು ಏನನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಪಕ್ಷಾನ್ನವನ್ನೇ ಹಾರೈಸಿಕೊಂಡಿರುವದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಬಹುದು. ತಿನ್ನುವದರ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವು ಹಸಿವೆಯಡಗುವದಾದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಉಪಾಹಾರವಾದರೇನು? ಪಕ್ಷಾನ್ನವಾದರೇನು? ಹಸಿವೆಯಡಗಿದರೆ ಸರಿಯಲ್ಲವೆ? ಪಕ್ಷಾನ್ನದಿಂದಲೇ ಹಸಿವೆಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇನು? ಕೆಲವು ವರ್ತಮಾನಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯಸ್ತಂಭಕ-ಕಾಮೋದ್ದೀಪಕಗುಳಿಗೆಗಳೆಂದು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹೊಗಳಿ ಬರೆದಿರುವದನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಇಲ್ಲದ ಕಾಮವನ್ನು ಉದ್ದೀಪನಮಾಡಿ ಆಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ತೃಪ್ತಿಮಾಡುವದು ಎಂಥ ಹುಚ್ಚುತನ! ಕಾಮವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವಾಗ ಕಾಮವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಅದನ್ನು ಶಾಂತಿಗೊಳಿಸುವ ಸಾಧನವು ದುಃಖಕರವಲ್ಲದೆ ಸುಖಕರವೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಾದೀತು? ಹೀಗೆ ನಾವು ಆಶೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದರಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದು ಭ್ರಾಂತಿಯೇ ಸರಿ. ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಆಶೆಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಅದು ಆಗದ ಮಾತು. ಒಬ್ಬ ಕನಿಯು “ಆಶೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಿ ಹಂಬಲಿಕೆ-

ಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಯತ್ನಿಸುವದು ತುಪ್ಪವನ್ನು ಸುರಿಯುತ್ತ ಅಗ್ನಿ-
ಯನ್ನು ಆರಿಸಹೋದಹಾಗೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಾನೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕವಿಯು

“ಗಿರಿರ್ಮಹಾನ್ ಗಿರೇರಧಿರ್ಮಹಾನ್‌ಧೇರ್‌ನಭೋಮಹತ್‌।

ನಮಸೋಪಿ ಮಹದ್ರಹ್ಮ ತತೋಪ್ಯಾಶಾ ಗರೀಯಸೀ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದ ಮೂಲಕ “ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪರ್ವತವು ದೊಡ್ಡದು; ಅದ-
ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಾಗರವು ದೊಡ್ಡದು; ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆಕಾಶವು ದೊಡ್ಡದು;
ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬ್ರಹ್ಮವು ದೊಡ್ಡದು; ಆಶೆಯು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ದೊಡ್ಡದು.”
ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ದುಷ್ಕಾರವಾದ ಆಶೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸು-
ತ್ತೇನೆಂಬುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಾತು.

“ಹಾಗಾದರೆ ಆಶೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡುವದೂ ಅಸಾಧ್ಯ; ಮತ್ತು—
ಆಶೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿರುವದಂತು ಅಸಾಧ್ಯವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಉಭಯತಸ್ವಾ-
ಶರಜ್ಞ ನ್ಯಾಯದಂತೆ ದುಃಖವು ನಮ್ಮನ್ನೇನೂ ಬಿಟ್ಟದ್ದಲ್ಲ” ಎಂದರೆ ಕೇಳಬೇಕು.
ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಶಾಂತಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಏಷಯಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸು-
ವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಇನ್ನೊಂದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದ ಮಾರ್ಗವಿದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ,

“ಸುಖಮಾತೃತಿಕಂ ಯತ್ತದ್ಬುದ್ಧಿಗ್ರಾಹ್ಯಮತೀಂದ್ರಿಯಮ್”

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಭಗವಂತನು ಅತೀಂದ್ರಿಯವಾದ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಗ್ರಾಹ್ಯ-
ವಾದ ಸುಖವು ಅತ್ಯಂತಿಕವೆಂದು ಹೇಳಿದಂತೆ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವದು.
ಹೀಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸುಖವನ್ನು
ಹೊಂದುವದು ಶಾಶ್ವತಸುಖದ ದಾರಿಯು. ಆದಕಾರಣ ಭಗವಂತನು

“मात्रास्पर्शास्तु कौतेय शीतोष्णसुखदुःखदाः।

आगमापायिनोऽनित्यास्तान्‌स्तिತಿक्षस्व भारत॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ “ಎಷಯೇಂದ್ರಿಯಸಂಯೋಗಗಳು ಶೀ-
ತೋಷ್ಣ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಂಥವೂ, ಬರುವಿಕೆಯೂ ಹೋಗುವಿಕೆ-

ಯೂ ಉಳ್ಳಂಥವೂ ಮತ್ತು ಅನಿತ್ಯವಾದಂಥವೂ ಆಗಿವೆ. ಆದಕಾರಣ ಅವು-
ಗಳನ್ನು ಸಹಿಸು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮುಂದೆ

“यं हि न व्यथयंत्येते पुरुषं पुरुषर्षभ।

समदुःखसुखं धीरं सोऽमृतत्वाय कल्पते॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ “ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ವೈಷಯಿಕಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಸಮನಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತ ಮತ್ತು ಧೀರನಾಗಿ ಈ ವಿಷಯೇಂದ್ರಿಯಸಂಯೋಗ-
ಗಳಿಂದ ಚಂಚಲಪಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನು, ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ”
ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ವಿಷಯಜನಿತವಾದ
ಸುಖದಿಂದ ಅಥವಾ ದುಃಖದಿಂದ ಎಳೆಯಲ್ಪಡದೆ ಸಮತೋಲವಾಗಿ ಹಿಡಿ-
ಯಲ್ಪಟ್ಟರೆ ನಾವು ಶಾಶ್ವತಪರಮಾನಂದರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದ-
ಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಾಗುವೆವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು. ಏನೇ ಬರಲಿ;
ಅಥವಾ ಏನೇ ಹೋಗಲಿ; ಅದರಿಂದ ಹಿಗ್ಗದೆ ಅಥವಾ ಕುಗ್ಗದೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು
ಸಮತೋಲವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಆಗುವ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ಎಣಿಯುಂಟೆ?
ವಿಷಯಗಳ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿ ಹೋಗಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ವಶರಾಗಿ ಅದರಿಂದ ಇಚ್ಛಿ-
ಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಹೀಗೆ ಇಚ್ಛೆಯು ಹರಿದುಹೋಗದಂತೆ
ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮತೋಲವಾಗಿ ಹಿಡಿಯುವದರಿಂದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಕಳೆದು-
ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೂ ತುಲನಾಮಾಡಿ ನೋಡಿದರೆ ಭೂಮಿಗೂ ಆಕಾಶಕ್ಕೂ
ಇರುವಷ್ಟು ಅಂತರವು ಕಂಡುಬರದೆ ಇರಲಾರದು. ಸುಖದುಃಖಮೊದಲಾದ
ದ್ವಂದ್ವಗಳ ಸೆಳೆತಕ್ಕೆ ದಕ್ಕುಗೊಡದೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸಮತ್ವದ-
ಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬಲ್ಲ ಮಹನೀಯರಿಗಾಗುವ ಸುಖವಿನ್ನೆಂಥದ್ದೋ! ಅದು ನಮ್ಮ
ತಿಳುವಳಿಕೆಗೆ ಬಹುದೂರವಾಗಿರುವದು. ಅದರ ತನಕ ಏಕೆ? ವಿಷಯಗಳ
ಮೇಲೆ ಇಚ್ಛೆಯಾದಾಗ ಆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಉಪಭೋಗ ಮಾಡಿ ಪಡೆಯುವ
ಆನಂದಕ್ಕೂ ಆ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನೇ ವಿಚಾರದಿಂದ ಹೊಡೆದುಹಾಕಿ ಆ ಮೂಲಕ
ಪಡೆಯುವ ಆನಂದಕ್ಕೂ ನಮ್ಮ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ತೋರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸದ ಕಡೆಗೇ
ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಟ್ಟು ನೋಡೋಣ. ಒಂದುಕಡೆ ನಾಟಕ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ

ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಅದನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಆಗ ಅವನು ಆ ಆಶೆಗೆ ಒಳಗಾಗದೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು “ಈ ನಾಟಕವಾದರೂ ಕೃತಕವಾದುದು; ಇದನ್ನು ನೋಡುವ ಕ್ಷಣಿಕಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ನನಗೆಷ್ಟೋ ಮಹತ್ತ್ವದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಬೀಳುವ ದುಡ್ಡನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನಾಟಕಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ ಕುಳಿತು ರಾತ್ರೆಯೆಲ್ಲ ನಿದ್ರೆಗೆಡುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಮಲಗುವದರಿಂದ ದುಡ್ಡು ಉಳಿಯುವದು; ಆರೋಗ್ಯವೂ ನೆಟ್ಟಗಿರುವದು” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಮಲಗಿದರೆ ಆಗ ಆಗುವ ಸುಖವು ಹಿಂದೆ ತಾನು ಎಂದಾದರೂ ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಆದ ಸುಖಕ್ಕಿಂತ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ತನಗೆ ತಾನೇ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವದು. ಹೀಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ಇಚ್ಛೆಯ ನಿವಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಆಗುವ ಸುಖಕ್ಕಿಂತಲೂ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕುವದರಿಂದಾಗುವ ಸುಖವು ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ನಿಲ್ಲುವಂಥದ್ದಾಗಿರುವದು. “ಆಗಲಿ, ಈ ಸುಖವು ಹೆಚ್ಚು ಹೊತ್ತು ಬಾಳಿದರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಆ ಸುಖದ ರಸವು ಬರಲಾರದು; ಏಕೆಂದರೆ ಎದುರಿಗೆ ಇಟ್ಟ ಯಾವದಾದರೂ ಪಕ್ಷಾನ್ನವನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಮೋಹಿಸಿ ನಾನು ಏಕೆ ತಿನ್ನಬೇಕೆಂದು ಬಿಡುವವನಿಗೆ ಆಗುವ ಸುಖಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅದನ್ನು ಸವಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಿನ್ನುವವನಿಗೆ ಆಗುವ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರದ ವಿಶೇಷವಿರುವದು” ಎಂದರೆ ಅಹುದು; ಅದಕ್ಕೆ ಮೋಹಿಸಿ ವಶನಾದವನು ಆಶೆಯಿಂದ ದುಃಖಿತನಾಗಿರುವ ಕಾರಣ

“यदेवोपनतं दुःखात्सुखं तद्रसवत्तरम्

निर्वाणाय तरुच्छाया तप्तस्य हि विशेषतः॥”

ಎಂದು ವಿಕ್ರಮೋರ್ವಶೀಯ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು

“सुखं हि दुःखान्यनुभूय शोभते।

घनांधकारेष्विव दीपदर्शनम्॥”

ಎಂದು ಮೃಚಕಟಿಕನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ದುಃಖದ ಮೇಲೆ ಬಂದ ಆ

ಸುಖವು ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತಂದ ದೀಪದಂತೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಎದ್ದು ಕಾಣಿಸುವದು. ಅದರೂ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಿದರೆ ಅದರಲ್ಲೇನೂ ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲ. ಈಗ ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ನಾವು ಹೊರಗೆ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ತೋಯಿಸಿಕೊಂಡು ವುನಃ ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಈ ಮನೆಯ ಮಹತ್ವವು ಮೊದಲು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೋರುವದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ನಾವು ನಡುವೆ ತೋಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವದೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಸ್ತುತಃ ಈಗಿಗಿಂತಲೂ ಆಗ ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಏನೂ ಬಂದಿರುವದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಏನೂ ಹೋಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವೇ ಹೀಗೆ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವದು. ನಾವು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಯಾವದಾದರೂ ಪದಾರ್ಥವು ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ಅದು ಮುಂಚೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗಿನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕ ಸ್ವಾರಸ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ತೋರುವದು. ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡಲು ಅದರಲ್ಲಿ ಏನೂ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆಲೇ ಆಗುವ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಕಂಡು ಬರುವ ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಭ್ರಮಿಸಿ ನಾವು ನಡುವೆ ದುಃಖಪಡುವದು ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಏಕಪ್ರಕಾರವಾದ ಸಮಾಧಾನವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದೇ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದು. ಸುಖವು ಮಹತ್ವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಕಾಣಲೆಂದು ದುಃಖಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗುವ ನಾವು ಪಶ್ಚಾದಿಗಳಿಗಿಂತ ಏನು ಹೆಚ್ಚಿನವರು? ಒಮ್ಮೆ ಸುಖವೂ ಒಮ್ಮೆ ದುಃಖವೂ ಅವುಗಳಿಗೂ ಆಗುವದುಂಟು. ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಭಗವತ್ಕೃಪೆಯಿಂದ ಪಡೆದ ನಾವು ವಿಚಾರದಿಂದ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸುಖಸಂಪನ್ನರಾದರೇನೇ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಪುರುಷರೆಂಬ ನಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಪಡಿಸಿಕೊಂಡಂತಾಗುವದು. ನಾವು ನಿರಂತರ ಸುಖಿಗಳಾಗಿರಬೇಕೆಂದು “**ತೃಷ್ಣಾ ಶರಣಮನ್ವಿच्छ**” ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಅಂದಿರುವಂತೆ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಬೇಕು. ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ಆಶ್ರಯಿಸಬಾರದು. ನಾವು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವದಾದರೊಂದು ವಿಷಯದ ಮೇಲ್ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ಮೋಹಿಸಿ ನಮ್ಮ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅದರ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಯುವದೂ ಅದನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ನಮ್ಮ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುವದೂ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು

ವಿಷಯದಿಂದ ಆಕೃಷ್ಟರಾಗಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದೂ ಪುನಃ ನಿಮಿಷಮಾತ್ರ ಸ್ವಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುವದೂ ಹೀಗೆಯೇ ಸರ್ವದಾ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಯುವದೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವದೂ ಮಾಡುತ್ತ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಈ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಮನುಷ್ಯ-ಜನ್ಮವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ.

“प्रक्षाळनाद्भि पंकस्य दूरादस्पर्शनं वरम्”

ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಂತೆ ಕೆಳಗೆಹೋಗಿ ತಿರುಗಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವದು ಮೇಲು. ಕೆಳಗೆ ಜಾರುವದು ತಪ್ಪದ ಹೊರತು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರುವದು ಅಶಕ್ಯವೇ ಸರಿ. ಆದಕಾರಣ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಆಕೃಷ್ಟರಾಗದೆ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹೊರತು ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವದು ನಮಗೆ ಆಗದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು

“यस्त्वात्मरतिरेव स्यादात्मतृप्तश्च मानवः।

आत्मन्येव च संतुष्टस्तस्य कार्यं न विद्यते॥”

ಎಂದು ಆತ್ಮರತಿಯನ್ನೂ ಆತ್ಮತೃಪ್ತಿಯನ್ನೂ ಆತ್ಮಸಂತುಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರದ ಕೆಲವು ಮಾತಿನ ಕಡೆಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಟ್ಟು ವಿಚಾರಿಸಿದರೂ ಈ ವಿಷಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದು. “ಸ್ವಸ್ಥರಾಗಿರುವಿರೋ?” ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ವಾಡಿಕೆಯುಂಟು. स्वस्मिन् तिष्ठतीति स्वस्थः ಅಂದರೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನಿರುವವನು ಸ್ವಸ್ಥನು. ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ಇರುವದು ಎಷ್ಟು ಮಹತ್ತ್ವದ್ದೆಂದು ಕಂಡುಬರುವದು. ಸಾವಿರಾರು ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ವಶರಾಗಿ ದಾಸರಂತೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವ ನಾವು ಸ್ವಸ್ಥತೆಯನ್ನು ಸ್ವಸ್ಥದಲ್ಲಾದರೂ ಕಂಡಿರುವೆವೋ? ನಾವು ಸ್ವಸ್ಥರಲ್ಲ; ವಿಷಯಸ್ಥರು.

“परायत्तः प्रीतेः कथमिव रसं वेत्तु पुरुषः”

ಎಂದು ಮುದ್ರಾರಾಕ್ಷಸನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಂದಿರುವಂತೆ ವಿಷಯಗಳಿಗೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ಪರಾಧೀನರಾಗಿರುವ ನಮಗೆ ಸುಖದ ಅಸ್ವಾದವು ಹೇಗೆ ತಾನೆ

ದೊರೆತೀತು? ಆಯಾ ವಿಷಯಗಳ ಮುಂದೆ ದೇಹಿಯೆಂದು ಕಯ್ಯೊಡ್ಡುತ್ತ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿರುವ ತಿರುಕರಾದ ನಮಗೆ ಸ್ವಾನಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಏಕೆ ಸಿಕ್ಕೀತು? ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಹಗಲಿರುಳೂ ಬಲಾತ್ಕಾರಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿ ಪದ್ರಿಪುಗಳಿಗೆ ವಿವೇಕಬಲದಿಂದ ಬಗ್ಗದೆ ಇರುವದೊಂದು ಹೊರತು ನಿಜಸುಖವೆಂಬ ಧನವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಉಪಾಯವು ಮತ್ತಾವುದು? ಕಾಮಾದಿ ವಿಕಾರಗಳು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಾಧಿಸದಿಡುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ ವೈರಿಗಳನ್ನುತ್ತಿರುವರು. ಇವುಗಳನ್ನು ನಾವು ವೈರಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಇವಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲರಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತೇವಾದುದರಿಂದ

“ಕಾಮ एष क्रोध एष रजोगुणसमुद्भवः।

महाशनो महापाप्मा विद्ध्येनमिह वैरिणम्॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಈ ಕಾಮಾದಿಗಳನ್ನು ವೈರಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯೆಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ನಾವು ಕಯ್ಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕುಣಿದಾಡುತ್ತ ಹೋದರೆ ಎಂದಿಗಾದರೂ ತೃಪ್ತಿಯಾದೀತೆ? ನಮ್ಮ ಹೃದಯವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಸ್ವಾನಂದರೂಪವಾದ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಹಲ್ಲಾವಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಎದ್ದಿರುವ ಮತ್ತು ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಕರುಣೆ ಬಾರದಿರುವ ಈ ಕಾಮಾದ್ಯರಿವರ್ಗವನ್ನು ವಿವೇಕಬಲದಿಂದ ಬೆದರಿಸಿಯೇ ಶಾಂತಿಪಡಿಸಬೇಕು. ಈ ಕಾಮವನ್ನು ಶಾಂತಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ

“चुबनं देहि मे भार्ये कामचांडालतृप्तये”

ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಯ ಮುಂದೆ ದೇಹ ಎನ್ನುತ್ತ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಹೋದರೆ ನಾವು ಕಾಮಕ್ಕೂ ಸ್ತ್ರೀಗೂ ಮತ್ತು ಆಕೆಗೋಸ್ಕರ ನೂರಾರು ವಿಷಯಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ವಶರಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಶಾಂತಿಯು ಕೇವಲ ಕ್ಷಣಕವಾಗಿರುವದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇಂಥ ಕಾಮವು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಬಾಧಿಸುವದಕ್ಕೆ ದಾರಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಹಾಗಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನಮಗೆ ಸಿಟ್ಟುಬಂದಾಗಲಾದರೂ ಆ ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ನಾವು ವಶರಾಗಿ ಕಂಡಕಂಡವರ ಮೇಲೆ

ನಮ್ಮ ಬಾಯ ತೀಟೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಆ ಕೋಪವನ್ನು ಶಾಂತಿಮಾಡ-
ಹೋದರೆ ಆ ಶಾಂತಿಯು ಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿರುವದಲ್ಲದೆ ಬೈಸಿಕೊಂಡವರು ಆ
ಬೈಗುಳಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ತಿರಿಗಿಸುವದೇ ಮೊದಲಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈ
ಬಗೆಯ ಕ್ರೋಧದ ಉಪಟಳವು ನಮ್ಮನ್ನು ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಸೂರೆ ಮಾಡು-
ವದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ಶಾಂತಿಮಾಡು-
ವದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಉಪಾಯಗಳುಂಟು. ಒಂದು ಅವು ಹಾಡಿದಂತೆ ನಾವು
ಕುಣಿಯುವದು, ಇನ್ನೊಂದು ವಿಚಾರಬಲದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂತಯಿಸುವದು.
ಈ ಎರಡನೆಯ ಉಪಾಯವೇ ಹಿತಕಾರವಾದುದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ

“शक्रोतीहैव यः सोढुं प्राकशरीरविमोक्षणात्।

कामक्रोधोद्भवं वेगं स युक्तः स सुखी नरः॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು “ಯಾವನು ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ಕಾಮ-
ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳ ವೇಗವನ್ನು ಸಹಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಶಕ್ತನಾಗುವನೋ ಆ ಮನುಷ್ಯನೇ
ಸುಖಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ “ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ” ಎಂದು ಭಗ-
ವಂತನು ಅಂದಿರುವದು ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡತಕ್ಕ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ದೇಹಾಂತ
ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾಮಾದಿಗಳ ವೇಗವು ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವದಿಲ್ಲ;
ಆದರೆ ಇಷ್ಟುಮಾತ್ರದಿಂದ ಅವರು ಸುಖಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ.
ಏಕೆಂದರೆ—

“अवश्यं यातारश्चिरतरमुषित्वापि विषया

वियोगे को भेदस्त्यजति न जनो यत्स्वयममून॥

व्रजंतः स्वातंत्र्यादतुल्यपरितापाय मनसः

स्वयं त्यक्ता ह्येते शमसुखमनंतं विदधति॥”

ಎಂದು ಶ್ರೀಭರ್ತೃಹರಿಕವಿಗಳು ಅಂದಿರುವಂತೆ ಸರ್ವವಿಷಯಗಳೂ ಎಷ್ಟು-
ದಿನವಿದ್ದರೂ ಇಂದು ಅಥವಾ ನಾಳೆ ಎಂದಾದರೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಹೋಗತಕ್ಕವೆ.

ನಮ್ಮಮುಂದೆ ಅವು ಹೋಗಲಿ ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಮುಂದೆ ನಾವು ಹೋಗಲಿ ಹೇಗಾದರೂ ಅವಕ್ಕೂ ನಮಗೂ ತಪ್ಪುಗಂಟಾಗುವದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಅವು ಹೀಗೆ ನಶ್ವರವಾದವುಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತು ನಾವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬಿಡತಕ್ಕದ್ದು. “ಅದೇಕೆ ಹೇಗಾದರೂ ಅವು ಹೋಗುವವೆಂದಮೇಲೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಡುವ ಶ್ರಮವನ್ನು ನಾವೇಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು?” ಎಂದರೆ ಹಾಗಲ್ಲ. ನಾವು ಇನ್ನೂ “ಅವು ಬೇಕುಬೇಕು” ಅನ್ನುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದರೆ ನಮಗೆ ಬಹುದುಃಖವಾಗುವದು; ಆದರೆ ನಾವಾಗಿಯೇ ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ನಮಗೆ ಅನಂತಶಾಂತಿಸುಖವು ದೊರೆಯುವದು.

“इन्द्रियाणां हि चरतां यन्मनोऽनुविधीयते।

तदस्य हरति प्रज्ञां वायುर्नावमिवांभसि॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದಂತೆ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಮನಸ್ಸು— ಬಿರುಗಾಳಿಯು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹಡಗನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವಂತೆ— ನಮ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವದು. ಆದಕಾರಣ ಸ್ವೇಚ್ಛಾನುಸಾರವಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಿಷಯಗಳ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿ ಹೋಗಗೊಡಬಾರದು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನಿಯಮನವನ್ನು ಏತರಿಂದ ಮಾಡಬೇಕೆಂದರೆ “इन्द्रियेभ्यः परं मनः” ಎಂಬುದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗಿಂತ ಮನಸ್ಸು ಮೇಲಿನದೆಂದೂ ಮತ್ತು

“मनसैर्वेन्द्रियग्रामं विनियम्य समंततः”

ಎಂಬುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಇಂದ್ರಿಯಸಮುದಾಯದ ನಿಯಮನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. “ಇನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನ ನಿಯಮನವನ್ನು ಏತರಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು? ಮನಸ್ಸೇ ಅಲ್ಲವೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡುವದು?” ಎಂದರೆ “मनसस्तु पराबुद्धिः” ಎಂಬುದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ಮನಸ್ಸಿಗಿಂತಲೂ ಬುದ್ಧಿಯು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದೆಂದೂ ಮತ್ತು

“ಶನೈಃ ಶನೈರಪರಮೇದ್ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಧೃತಿಗೃಹೀತಯಾ |

ಆತ್ಮಸಂಸ್ಥಂ ಮನಃ ಕೃತ್ವಾ ನ ಕಿಂಚಿದಪಿ ಚಿಂತಯೇತ್ ||”

ಎಂಬುದರಿಂದ “ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಉಪರತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆತ್ಮನಿಷ್ಠವಾದುದನ್ನು ಮಾಡಿ ಏನೂ ಚಿಂತಿಸಬಾರದು” ಎಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕಾರಣ ಹೀಗೆ ಸ್ವಸ್ಥನಾಗಿದ್ದು ಏನೂ ಚಿಂತಿಸದ ಶಾಂತಿಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸಬೇಕು.

“ಯದಭಾವಿ ನ ತಜ್ಞಾವಿ ಭಾವಿ चेन्न तदन्यथा |

इति चिंताविषमोयमगदः किं न पीयते ||”

ಎಂಬ ಸುಭಾಷಿತಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ “ಆಗದುದು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆಗುವದು ಆಗದೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ” ಎಂಬ ವಿಚಾರವೇ ಚಿಂತೆಯೆಂಬ ವಿಷವನ್ನು ಇಳಿಸುವ ಔಷಧವು. ಈ ಔಷಧವನ್ನು ನಾವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸೇವಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅನಿಷ್ಟಪ್ರಸಂಗವು ನಮಗೆ ಬರಲೇಬಾರದೆಂದು ನಾವು ಆಗ್ರಹಮಾಡಬಾರದು. ಬರುವದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವದು ಆಗದ ಮಾತು. ಏಕೆಂದರೆ—

“कांश्चित्तुच्छयति प्रपूरयति वा कांश्चिन्नयत्युन्नतिं
कांश्चित्पातविधौ करोति च पुनः कांश्चिन्नयत्याकुलान् ||

अन्योन्यप्रतिपक्षसंहतिमिमां लोकस्थितिं बोधय

न्नेष क्रीडति कूपयंत्रघटिकान्यायप्रसक्तो विधिः ||”

ಎಂದು ಮೃಚ್ಛಕಟಿಕನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಮತ್ತು “The wheel of fortune is turning incessantly round and who can say within himself I shall be the uppermost today?” ಎಂದು ಅಲಿವ್ವರಗೋಲ್ಡ್‌ಸ್ಮಿತ್ ಸಾಹೇಬರು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಕಾಲಚಕ್ರದ ಗತಿಯಿಂದ ನಮಗೆ ಒಂದೇ ವಿಧದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇರಲಾರದು.

ಏಕೈಕೆಯೂ ಮತ್ತು ಇಳಿಯುವಿಕೆಯೂ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿರುವವು. ಅದುದರಿಂದ ದುರ್ದಶೆಯು ಬರಲೇಬಾರದೆನ್ನುವದು ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮಳೆಯು ಬೀಳಲೇ ಬಾರದೆಂದಂತೆ ಆಗುವದು. ಆದರೆ ಮಳೆಯು ನಮ್ಮನ್ನು ಬಾಧಿಸಬಾರದೆಂದು ಕೊಡೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನಾವು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಬಂದ ದುರವಸ್ಥೆಯಿಂದ ನಮಗೆ ದುಃಖವಾಗಬಾರದೆಂದು ನಾವು ವಿವೇಕದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

“ದುಃಖೇವನುಹ್ನಿಗ್ನಮನಾಃ ಸುಖೇಪು ವಿಗತಸ್ಪೃಹಃ”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯು ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಸಂದಕ್ಕೆ ಪಾರವುಂಟೆ? ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮತೋಲವಾಗಿ ಹಿಡಿಯಬೇಕಾದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಿವೇಕವು ಸರ್ವದಾ ಜಾಗೃತವಾಗಿರಬೇಕು. ವಿವೇಕವು ಸ್ವಲ್ಪ ತಪ್ಪಿದರಾಯಿತು

“ವಿವೇಕಭ್ರಾಣಾನಾಂ ಭವತಿ ವಿನಿಪಾತಃ ಶತಮುಖಃ”

ಎಂದು ಶ್ರೀಭಕ್ತೃಹರಿಕವಿಗಳು ಅಂದಂತೆ ನಾವು ನೂರಾರುಬಗೆಯಿಂದ ಗಾಸಿಪಡಬೇಕಾಗುವದು. ಅವಿವೇಕವೆಂಬ ಪಾಶವು ನಮಗೆ ಬಲಾಢ್ಯವಾದ ಬಂಧನವಾಗಿ ಸಂಸಾರದ ಆಯಾ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಗುರಿಮಾಡುವದು. ನಮಗೂ ಮತ್ತು ಯಾವ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಹಗ್ಗದಿಂದೇನೂ ಕಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆಯಾವಿಷಯಗಳು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಜಗ್ಗುತ್ತಲಿವೆ. ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಯಾವದಾದರೂ ಸುಂದರಸದಾರ್ಥವು ಬಿದ್ದರೆ, ನಮ್ಮ ಕಿವಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಮಧುರಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಬಂದರೆ, ನಮ್ಮ ಮೂಗಿಗೆ ಎಂಥದ್ದಾದರೂ ಸುಗಂಧವು ಬಡಿದರೆ ಹೀಗೆ ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಅದರದರ ವಿಷಯವು ಗೋಚರವಾದರೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದಂತೆ ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಾಯಿಬಿಡುತ್ತ ಕೂಡಲಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವವು. ಹೀಗೆ ಅವಿವೇಕಪಾಶದಿಂದ ನಾವು ಬದ್ಧರಾಗಿರುವೆವು.

“ಲೋಹದಾರುಮಯೈಃ ಪಾಶೈರ್ಛಿಡಬದ್ಧೋಪಿ ಮುಚ್ಯತೇ”

ಎಂದು ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಗಳು ಅಂದಿರುವಂತೆ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಕಟ್ಟಣ ಮೊದಲಾದ ಧಾತುಗಳ ಪಾಶಗಳಿಂದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟವನು ಕೂಡ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವನು. ಆದರೆ ಈ ಅವಿನೇಕಪಾಶದಿಂದ ಬದ್ಧನಾದವನು ಮುಕ್ತನಾಗುವದು ದುಷ್ಕರವು. ಇಂಥ ಅವಿನೇಕವು ಸುಮ್ಮನೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸಿ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡುತ್ತಿರುವದು. ಆದಕಾರಣ “ಪ್ರಕಾರಾಂತರಾಸಂಭವಾದವಿವೇಕ ಉಪ ಬಂಧಃ” ಎಂಬ ಸಾಂಖ್ಯಸೂತ್ರದಿಂದ ಶ್ರೀಕಪಿಲಮಹರ್ಷಿಗಳು ಅವಿನೇಕವೇ ಬಂಧನವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಸರ್ವದುಃಖಗಳಿಗೂ ಕಾರಣವು ಈ ಅವಿನೇಕವೇ. “ಅವಿद्याक्षೇಪमुत्ತरेषां प्रसुप्ततनुविच्छिन्नो-ದाराणां” ಎಂಬ ಯೋಗಸೂತ್ರವೂ ಪ್ರಸುಪ್ತತನುವಿಚ್ಛಿನ್ನೋದಾರಾಣಾಂ” ಎಂಬ ಯೋಗಸೂತ್ರವೂ ಪ್ರಸುಪ್ತತನುವಿಚ್ಛಿನ್ನೋದಾರಭೇದದಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಅಸ್ಮಿತಾದಿಕ್ಷೇಪಗಳಿಗೆ ಅವಿದ್ಯೆಯೇ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವೆಂದು ಹೇಳುವದು. “ತು:ಖಜನ್ಮप्रवृत्तिदोषमिध्याज्ञाना-नामुत्तरोत्तरापाये तदनंतरापायादपवर्गः” ಎಂಬ ನ್ಯಾಯಸೂತ್ರವಾದರೂ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನವೇ ದುಃಖದ ಕಾರಣವೆಂದು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವದು. “अनृतेन हि प्रत्यूढा:” “अन्यद्युष्माकमंतरं बभूव” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದು. ಆದಕಾರಣ

“अज्ञानेनावृतं ज्ञानं तेन मुह्यंति जंतवः”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಅಂದಿದಾನೆ. ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಮೋಹಿಸಿ ದುಃಖಪಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದನ್ನು ಜ್ಞಾನ-ಯೋಗದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಹೇಳುವಾಗ ಹೇಳುವೆನು.

“ज्ञानं लब्ध्वा परां शान्तिमचिरेणाधिगच्छति”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಅಂದಂತೆ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾದ ಕೂಡಲೆ ತತ್ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿರೂಪವಾದ ನಿರತಿಶಯಶಾಂತಿಯು ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕುವದು. ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ

“यतो वाचो निवर्तते अप्राप्य मनसा सह।

आनंदं ब्रह्मणो विद्वान्न बिभेति कुतश्चन ॥”

ಎಂದು ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ವಾಣಿಗೂ ಅಗೋಚರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅಕುತೋಭಯರಾದಾಗ ಮಾತ್ರ

“ನೈವ ತಸ್ಯ ಕೃತೇನಾರ್ಥೋ ನಾಕೃತೇನೇಹ ಕಶ್ಚನ |

ನಚಾಸ್ಯ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಕಶ್ಚಿದರ್ಥವ್ಯಪಾಶ್ರಯಃ ||”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿದಂತೆ ನಾವು ಕೃತಕೃತ್ಯರಾಗುವೆವು. ಆಗ ಮಾತ್ರ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಪುರುಷತ್ವವು ಸಾರ್ಥಕವಾದಂತಾಗುವದು. ಹೀಗೆ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದ ಮಹಾತ್ಮನ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಎಷ್ಟೆಂತ ವರ್ಣಿಸಬೇಕು.

“ನೈವ ಧರ್ಮಿ ನ ಚಾಧರ್ಮಿ ನ ಚೈವಹಿ ಶುಭಾಶುಭಿ”

ಎಂದು ಅನುಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದಿರುವಂತೆ ಆ ಮಹಾತ್ಮನಿಗೆ ಧರ್ಮವೂ ಇಲ್ಲ; ಅಧರ್ಮವೂ ಇಲ್ಲ; ಶುಭವೂ ಇಲ್ಲ; ಅಶುಭವೂ ಇಲ್ಲ; ರಾಗವೂ ಇಲ್ಲ; ದ್ವೇಷವೂ ಇಲ್ಲ; ಶತ್ರುವೂ ಇಲ್ಲ; ಮಿತ್ರನೂ ಇಲ್ಲ; ಸುಖವೂ ಇಲ್ಲ; ದುಃಖವೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಯಾವ ದ್ವಂದ್ವವೂ ಇಲ್ಲದೆ—ಏನೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಕೂಡ ಇಲ್ಲದೆ—ವರ್ಣನೆಗೆ ಅತೀತನೂ “ಜ್ಞಾನೀತ್ವಾತ್ಮೈವ ಮೇ ಮತಃ” ಎಂದು ಭಗವಂತನ ವರ್ಣನೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದವನೂ ನಿಜಾನಂದಮಯನೂ ಆಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಆ ಪರಮಾತ್ಮೈಕನಿಷ್ಠನು ಧನ್ಯನು; ಅಥವಾ ಆತನು ಧನ್ಯನೆಂದು ಹೇಳುವದೇನು? ಆತನನ್ನು ನೋಡಿದವರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಧನ್ಯವಾಗುವವು; ಆತನ ವಿದ್ಯಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಿದವರ ಕಿವಿಗಳೂ ಧನ್ಯವಾಗುವವು; ಆತನನ್ನು ಸತ್ತಾರಮಾಡಿದವರ ಅವಯವಗಳೂ ಧನ್ಯವಾಗುವವು. ಆತನ ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಧನ್ಯರಾಗುವರು. ಆತನ ಸಾರ್ಥಕದಿಂದ ಕಾಡುಹಳ್ಳಗಳೂ ತೀರ್ಥಗಳಾಗುವವು. ಆತನ ಸಂಚಾರಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಮರುಭೂಮಿಯಾದರೂ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವೆನಿಸುವದು. ಆತನನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಿದ ಗಾಳಿಗಾದರೂ ಪಾಪಪರಿಹಾರಕ ಶಕ್ತಿಬರುವದು. ತಾನು ನೋಡಿದ ಕಡೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಪಾವನವಾಗಿ ಮಾಡುವಂಥ ಆ ಮಹಾತ್ಮನ

ಗೀತೆಯ ಕರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕತ್ವವು.

ದೇಸೆಯಿಂದಲೇ ಭೂದೇವಿಯ ದೇವತ್ವವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ

“ತದ್ಬುದ್ಧಯಸ್ತದಾತ್ಮಾನಸ್ತನ್ನಿಷ್ಠಾಸ್ತತ್ಪರಾಯಣಾಃ

ಗಚ್ಛಂತ್ಯಪುನರಾವೃತ್ತಿಂ ಜ್ಞಾನನಿರ್ಭೂತಕಲ್ಮಷಾಃ ||”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಅಂದಂತೆ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥದಿಂದ ಕೃತಕೃತ್ಯರಾಗಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಿಸುವದೇ ಈ ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನವು. ಆದರೆ ಯಥಾರ್ಥಹಿತಕಾರಿಯಾದ ಈ ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರವು ಕೈಹಿಡಿದೆಳೆದರೆ ಮೈತಾನೇ ಬರುವದೆಂಬ ಗಾದೆಯ ಮಾತಿನಂತೆ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರದಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳದೆ ಬರೀ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿರುವ ವೇದಾಂತಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಿ ಜನರು ಅಡ್ಡದಾರಿಗೆ ಬೀಳುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಈ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗ ಬೀಳುವ ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳಿರಿ. ಒಂದೂರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಗೃಹಸ್ಥನಿದ್ದನು. ಅವನು ಎಷ್ಟೋ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನ ಮಾತುಕಥೆಗಳೆಲ್ಲವೇ ವೇದಾಂತದ ಮಾತುಗಳೇ ಸೂರೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವನು ಇಷ್ಟು ಓದಿದವನಾಗಿದ್ದರೂ ವಿಷಯಲಂಪಟನಾಗಿ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ವೇಶ್ಯಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಶ್ರೀರಾಮನವಮಿಯಾಗಿದ್ದ ಒಂದುದಿನ ಅವನು ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರಳಾಗಿದ್ದ ವೇಶ್ಯೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೊರಡಲು ಸಾತ್ವಿಕಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಅವನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯು ಅವನಿಗೆ ಅಡ್ಡಬಂದು ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು “ಶ್ರೀರಾಮ-ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ನೋಡುವ ಪುಣ್ಯವಂತೂ ನಮಗೆ ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ವರ್ಷಕ್ಕೊಂದು ಸಲ ಮಾತ್ರ ಬರುವ ಇಂದಿನ ಪರ್ವಕಾಲವು ನಮಗೆ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಅವತಾರಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನೆನಪುಗೊಡುತ್ತಿರುವದು. ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಗಳಾದವರು ಆತನ ಪವಿತ್ರವಾದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ನಿರಂತರವೂ ಗಾನಮಾಡುತ್ತ ತಮ್ಮ ಜನ್ಮವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ನಾವು ಪಾಪವಿಶೇಷದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಷಯಾಸಕ್ತರಾಗಿದ್ದರೂ ಇಂಥದೊಂದು ಅಪೂರ್ವಯೋಗ ಬಂದಾಗಲಾದರೂ ನಮ, ಮನಸನು, ಸ್ವಲ್ಪ-

ಭಗವದ್ವಿಚಾರದ ಕಡೆಗೆ ತಿರಿಗಿಸದಿದ್ದರೆ ನಮಗೆ ಮುಂದೆ ಗತಿಯೇನು?

೧ದ ಈ ದಿನವಾದರೂ ನೀವು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ವೇಶ್ಯಾಗೃಹಕ್ಕೆ
೨ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಿಗಿ ಹಿಡಿದು ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಶ್ರೀರಾಮ-
ಚಂದ್ರನ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ.”
೩ಂದು ನಾನಾಬಗೆಯಿಂದ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಹೋದಳು.
ಆಗ ಆ ಗೃಹಸ್ಥನು ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು “ನಿನಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಪರಿಚಯದಿಂದ
ಆಗುವ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥವು ತಿಳಿಯದೆ ಇರುವದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿ.

“ईश्वरस्सर्वभूतानां हृद्देशोऽर्जुन तिष्ठति ।

भ्रामयन् सर्वभूतानि यंत्रारूढानि मायया ॥”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ತಾನೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ “ನಾವು ಮಾಡುವ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ನಾವು ಹೊಣೆಯಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಯಾವ ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಇದ್ದು ನಮಗೆ ಎನೇನನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಾನೋ ಅದನ್ನು ನಾವು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಮಾಡುವದು, ಮಾಡಿಸುವದು, ಬಿಡುವದು, ಬಿಡಿಸುವದು, ಎಲ್ಲವೂ ಭಗವಂತನದೇ; ನಮ್ಮದೇನೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಬೇಡ” ಎಂದು ಈ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ವೇದಾಂತವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಆಕೆ ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೂ ಕಿವಿಗೊಡದೆ ತನ್ನ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದನು. ಇತ್ತ ಆ ಸಾಧ್ವಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಗೆ ತಕ್ಕ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಆ ರಾತ್ರಿ ತನ್ನ ಮಂಚವನ್ನು ಒಂದು ಕಿಟಕಿಯ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಮಲಗಿರುವ ಹಾಗೆ ಕಾಣುವಂತೆ ಉದ್ದವಾದ ಒಂದು ದಿಂಬನ್ನು ಇಟ್ಟು, ಮೇಲೆ ಸಕಲಾತಿಯನ್ನು ಹೊದಿಸಿ, ಕಿಟಕಿಯ ಬಾಗಿಲು ಹೊರಗಣವರು ನೂಕಿದರೂ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಮಾಡಿ, ಕದವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿದಳು. ಆ ಪುರುಷನು ಆ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ವೇಶ್ಯಾಗೃಹದಲ್ಲಿದ್ದು ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಬಾಗಿಲನ್ನು ತಟ್ಟಿದನು. ಆಕೆ ಎಚ್ಚತ್ತಿದ್ದರೂ ಬೇಕೆಂತಲೇ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು. ಆಗ

ಅವನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬೆತ್ತದಿಂದ ಕಿಟಕಿಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ನೂಕಿದನು. ಒಡನೆಯೆ ಅದು ತೆರೆದುಕೊಂಡಿತು. ಅವನು ಅದರೊಳಗೆ ತಲೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಹಣಕಿ ನೋಡಲಾಗಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯು ಆ ರಾತ್ರಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪುರುಷನ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮಾಡಿರುವಳೆಂಬ ಸಂಶಯವು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಲವತ್ತರವಾದ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನ ತಳಮಳವು ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರಲು ಅವನು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಗಜರಿದನು. ಆ ಗದ್ದಲದಿಂದ ಆಗತಾನೆ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡವಳಂತೆ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ಮಂಚದ ಮೇಲೆಯೇ ಎದ್ದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ತಾನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆಕೆಯು ಇನ್ನೂ ಆ ಪುರುಷನ ಸವಿಾಪದಲ್ಲಿಯೇ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಕುಳಿತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನು ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಂಡವನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ, ಹುಬ್ಬುಗಳನ್ನು ಕುಣಿಸುತ್ತ, ತುಟಿಗಳನ್ನು ಕಡಿಯುತ್ತ, ಮೈಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರವಿಲ್ಲದೆ “ಇದೇನು ನಿನ್ನತ್ಯಾಚಾರ?” ಎಂದು ಕೂಗಾಡುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುವಾಡಿದನು. ಆಗಲೂ ಆಕೆಯು ಯಾವ ಗಾಬರಿಯನ್ನೂ ತೋರಿಸದೆ ಸಹಜವಾದ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೊರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ “ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲೇನಿದೆ? ದೇವರ ಇಚ್ಛೆಯಲ್ಲಿದ್ದದ್ದು ನಡೆಯುತ್ತದೆ.” ಎಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. “ಆಗಲಿ, ನಿನ್ನ ದೇವರನ್ನು ನಾನು ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ಉಸಿರೆತ್ತದೆ ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆ” ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಲು ಆಕೆಯು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬಂದು ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆದಳು. ಒಡನೆಯೆ ಅವನು ಒಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಕೈಯನ್ನು ಎಡಗೈಯಿಂದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಣ್ಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಇದ್ದ ಪುರುಷಾಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಬಲವಾಗಿ ಹೇರಿದನು. ಆಗ ಹೊರಟ ಶಬ್ದವು ಧವ್ವೆಂದು ದಿಂಬಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಂತೆ ಕೇಳಿಸಿದುದರಿಂದ ಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡಲಾಗಿ ಆ ಪುರುಷಾಕೃತಿಯು ಕೃತ್ರಿಮವಾಗಿತ್ತೆಂದೂ ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ತನಗೆ ತಿರಿಗಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೇ ಈ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೂಡಿದ್ದಳೆಂದೂ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಈ ಕಥೆಯ ವಿದ್ಯವಾಸದಿಂದ ನಾವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದೇನೆಂದರೆ “ನಮಗೇನೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಸರ್ವವೂ ಭಗವಂತನ ಅಧೀನವೆಂದೂ ನೇದಾಂತದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಮಾತು ಯಥಾರ್ಥವೇ. ಆ ಗೃಹ-

ಸ್ಥನು ತಾನು ವೇಶ್ಯಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದು ಭಗವತ್ತೇರಣೆಯೆಂದಂತೆ ತನ್ನ ಪತ್ನಿ ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಪರಪುರುಷನ ಗೆಳೆತನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಅದೂ ಕೂಡ ಭಗವತ್ತೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ಆಯಿತೆಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅವನ ಮಾತಿಗೇನಾದರೂ ಬೆಲೆಯು ಬರುತ್ತಿತ್ತು.

“लोकां सांगे ब्रह्मज्ञान आपण कोरडा पाषाण.”

ಎಂದು ತುಕಾರಾಮಸಾಧುಗಳು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಅಥವಾ “ಆಚಾರ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬದನೇಕಾಯಿ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ” ಎಂಬ ಗಾದೆಯ ಮಾತಿನಂತೆ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ನಾಲ್ಕುಮಾತುಗಳಿಂದ ಮಂದಿಯ ಬಾಯನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತ ತಾವು ಮನಬಂದಂತೆ ನಡೆಯುವವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ನಾಟಿರುವದೆಂದು ಹೇಗೆ ಅನ್ನಲಾದೀತು? ವೇದಾಂತಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ “ಆತ್ಮನು ಜನನಾದಿ ಪದ್ವಿಕಾರ ರಹಿತನು” ಮುಂತಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಓದಿದ ಕೂಡಲೆ

“नैव किंचित्करोमीति युक्तो मन्येत तत्त्ववित् ”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಉಪದೇಶಿಸಿದಂತೆ ನಿಷ್ಕರ್ಮತ್ವವು ಸಾಧಿಸಬಹುದೆ? ಜ್ಞಾನವೆಂಬುದೇನು ಹಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದೆಯೆ? ಅದುದರಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು

“आश्चर्यवत्पश्यति कश्चिदेन-

माश्चर्यवद्ददति तथैवचान्यः ।

आश्चर्यवच्चैनमन्यश्शृणोति

शृत्वाप्येनं वेद न चैवकश्चित् ॥

ಎಂದಿರುವನು. ಎಷ್ಟೋ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಜ್ಞಾನದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಗ್ರಂಥಮಾತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿದು ಕರ್ಮಾದಿಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾದರವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ “अतो अष्टस्ततो अष्टः” ಎಂಬಂತೆ ನಾವು ತ್ರಿಶಂಕುವಿನ ಗತಿ-

ಯನ್ನು ಹೊಂದುವೆವು. ಆದಕಾರಣ ಭಗವಂತನು

“न कर्मणामनारंभान्नैकमर्थं पुरुषोऽनुते”

ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕರ್ಮವು, ಅಂದರೆ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡೋಣವು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡುವದು. ಏನೂ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಇದ್ದಾಗ ನಮಗೆ ಸುಖವಾಗುವದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಗಾಢನಿದ್ರೆಯೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಕೆಲಸವಾಡಿ ಶ್ರಮಪಟ್ಟಾಗ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ನಾವು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡುವದು ಈ ಏಷಯಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ನಿಮಿಷವಾತ್ರವಾದರೂ ಏನೂ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವದರಿಂದ ಆಗುವ ಸುಖದ ಅನುಭವದ ಮೇಲಿಂದ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಿಷ್ಕರ್ಮನಾಗಿರುವದು ನಿರಂತರ ಸುಖದ ಸಾಧನವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಯಾರು ಒಪ್ಪಲಾರರು? ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದೆ ಇರೋಣವನ್ನು — ಅಂದರೆ ಸೈಷ್ಠ್ಯಮ್ಯವನ್ನು — ಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ಯಾವನಾದರೂ ತಾನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡ ಹೋದರೆ ಅವನು ಹಾದಿ ತಪ್ಪಿದಂತಾಯಿತು. ಅವನು ಬಹಳ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟರೆ ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ತಡೆದುಕೊಂಡು ಕೂಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದರಿಂದ ಮನೋವ್ಯಾಪಾರವು ಎಂದಿಗೂ ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯಮನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಏಷಯಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವವನು ಮಿಥ್ಯಾಚಾರನೆಂದು

“कर्मेंद्रियाणि संयम्य य आस्ते मनसा स्मरन्।

इंद्रियार्थान् विमूढात्मा मिथ्याचारः स उच्यते॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ತಿಲವಾತ್ರವಾದರೂ ಅನ್ನವು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೋದರೆ ದುಃಖವಾಗುವಷ್ಟು ರೋಗವೀಡಿತನಾದವನು ಅನ್ನದ ಮೇಲೆ ಏನೂ ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಔಷಧರೂಪವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ತನ್ನ ರೋಗವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ

ಕರ್ಮವು ಅಂದರೆ ಕೆಲಸವು ಏನೂ ಬೇಡವೆಂಬುವನು ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಬಿಡಿಸತಕ್ಕ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಸೈಷ್ಠ್ಯಮ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವದು ಯುಕ್ತವಾಗಿರುವದು. ಇಂಥ ಕರ್ಮಕ್ಕೇನೇ ಕರ್ಮವೆನ್ನಬೇಕು. ಅದುದರಿಂದ “ತತ್ಕರ್ಮ ಯಜ್ಞ ಬಂಧಾಯ” ಎಂದು ಅಂದಿದ್ದಾರೆ. “ಕರ್ಮಬಂಧಂ ಪ್ರಹಾಸ್ಯಸಿ” ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಬಂಧರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಕರ್ಮವೆಂಬ ಹೆಸರು ಒಪ್ಪಲಾರದು. ಬಂಧನವನ್ನು ಬಿಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗುತ್ತಿರುವ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದಹೊರತು ಸೈಷ್ಠ್ಯಮ್ಯವು ದೊರೆಯುವದು ಅಸಂಭವವು. ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಚಿತ್ತವು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಅಧಿಕಾರವು ಬರುವದು. ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದವನಿಗೆ

“तत्त्ववित्तु महाबाहो गुणकर्मविभागयोः।

गुणा गुणेषु वर्तत इति मत्वा न सज्जते ॥”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಅಂದಿರುವಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃತ್ವತ್ವಾಭಿಮಾನವಿಲ್ಲದಿರುವದರಿಂದ “ಕುರ್ವನ್ನಪಿ ನ ಲಿಪ್ಯತೇ” ಎಂಬಂತೆ ಕರ್ಮದ ಲೇಪವೇನೂ ಆಗಲಾರದು. ಆದರೂ ಅವನು ಕೂಡ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು—ಆದರಲ್ಲಿ ಸಕ್ತನಾಗದೆ—ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂಬುದು

“सत्ताः कर्मण्यविद्वांसो यथा कुर्वन्ति भारत।

कुर्याद्विद्वांस्तथासक्तश्चिकीर्षुर्लोकसंग्रहम्॥”

ಎಂಬ ಭಗವದ್ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು. ಲೋಕಸಂಗ್ರಹವೆಂದರೇನೆಂಬುದು “ಲೋಕಸ್ಯೋನ್ಮಾರ್ಗವಶ್ಚುಕ್ತಿವಿವಾರಣಂ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಃ” ಎಂದು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದು. ಹೀಗೆ ಕರ್ತೃತ್ವತ್ವಾಭಿಮಾನವಿಲ್ಲದೆ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸುವವನು

“ನ ಬ್ರಹ್ಮಿಭೇದಂ ಜನಯೇದಜ್ಞಾನಾಂ ಕರ್ಮಸಂಗಿನಾಮ್ |

ಜೋಷಯೇತ್ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣಿ ವಿद್ವಾನ್ ಯುಕ್ತಃ ಸಮಾಚರನ್ ||”

ಎಂಬ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯಂತೆ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಅಜ್ಞರ ಬುದ್ಧಿಭೇದವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಅವರಂತೆ ತಾನು ವರ್ತಿಸಿ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಅವರಿಂದ ಮಾಡಿಸುವನು. ಏಕೆಂದರೆ

“ಯದಾಚರತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಸ್ತತ್ತದೇವೇತರೋ ಜನಃ |

ಸ ಯತ್ಪ್ರಮಾಣಂ ಕುರುತೇ ಲೋಕಸ್ತದನುವರ್ತತೇ ||”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಅಂದಂತೆ ಶ್ರೇಷ್ಠರನ್ನು ಜನರು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿರುವ ವಾದಿಕೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರಾಕೃತಜನರಾದರೂ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಚಿತ್ತಕುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಹೊಂದಿ ಸೈಷ್ಠ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ನಿಜಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು

“ನ ಮೇ ಪಾರ್ಥಾಸ್ತಿ ಕರ್ತವ್ಯಂ ತ್ರಿಘೃ ಲೋಕೇಷು ಕಿಂಚನ |

ನಾನವಾಪ್ತಮವಾಪ್ತವ್ಯಂ ವರ್ತೇ ಏವ ಚ ಕರ್ಮಣಿ ||”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ತನಗೆ ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಏನೂ ಕರ್ತವ್ಯವೂ ಮತ್ತು ಏನೂ ಅಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದೂ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಪ್ತವ್ಯವಾದುದೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತಾನು ಸಹ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಇತರರ ಪಾಡೇನೆಂಬದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದರ ಕಡೆಗೆ ನಾವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ‘ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು; ಮತ್ತು “ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ಅದು ಏಕೆ ಬೇಕು? ಇದು ಏಕೆ ಬೇಕು?” ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ತೆಗೆಯುವದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಸ್ವಂತಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ಏನೂ ಬೇಡವಾಗಿದ್ದರೂ ಏನೂ ಕರ್ತೃತ್ವಾಭಿಮಾನವಿಲ್ಲದೆ ಜನರಿ-

ಗಾಗಿ ಅವರು ಜನರಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಿರುವವರೇ ಸಾಧುಗಳೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಪ್ರೇತಗಳಿಗೆ ನಾವು ಸಾಧುಗಳೆನ್ನಬೇಕಾಗುವದು. ಹೊರಗಿನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟರೆ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕರ್ತೃತ್ವಾಭಿಮಾನವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಂತಾಯಿತು. ಅವನು “पश्यन् शृण्वन्” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಏನೂ ಮಾಡಿದಂತೆ ಅಲ್ಲ. ನಮ್ಮಂಥವರ ಸಲುವಾಗಿ ಅವರು ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ನಾವು ಅವರ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರ ವರ್ತನವನ್ನೆಲ್ಲ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ಏತರಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತಿ ಇರುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಬಹು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ ಇರಲಾರದು.

ಹೀಗೆ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಕೂಡ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಲಿಚ್ಛಿಸುವ ಜಿಜ್ಞಾಸುವು ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುವದನ್ನು ಹೇಳುವದೇನು! ಅದುದರಿಂದಲೇ

“कर्मणैव हि संसिद्धिमास्थिता जनकादयः”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಅಂದಿದಾನೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು “यदि ते प्राप्तसम्यग्दर्शनास्ततो लोकसंग्रहार्थं कर्मणा सह-वासन्यस्यैव कर्म संसिद्धिमास्थिता इत्यर्थः । अथाप्राप्तसम्यग्दर्शना जनकादयस्तदा कर्मणा सत्त्वशुद्धिसाधनभूतेन क्रमेण संसिद्धिमास्थिता इति व्याख्येयः श्लोकः ॥ ” ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು “यतो ज्ञानयोगाधिकारिणोपि कर्मयोग एवात्मदर्शने श्रेयान् अत एव हि जनकादयो राजर्षयो ज्ञानिनामग्रेसराः कर्मयोगेनैव संसिद्धिमास्थिता आत्मानं प्राप्तवन्तः” ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು “कर्मणा सह कर्म कुर्वत एवेत्यर्थः कर्म कृत्वाैव ततो ज्ञानं प्राप्य वा ” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸರ್ವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೂ ಜನಕಾದಿಗಳು

ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು. ಆದುದರಿಂದ ನಾವು ಜ್ಞಾನವಾಗುವ ಮೊದಲು ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನವಾದ ಬಳಿಕ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರಬೇಕು.

“ಜ್ಞಾನವಾದ ಮೇಲೂ ಕರ್ಮವು ಬೇಕೆಂದರೆ ಸಮುಚ್ಚಯವಾದವಾಯಿತಲ್ಲ? ಮತ್ತು ಈ ಸಮುಚ್ಚಯವಾದವನ್ನು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದರೆ ಕೇಳಬೇಕು. ಜ್ಞಾನದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಸಮುಚ್ಚಯವಾದವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನವಾದಮೇಲೆ ಕರ್ಮಸನ್ಯಾಸವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯಾಭಿಮಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಲೋಕವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕೆನ್ನುವದರಲ್ಲಿ ಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನೆಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು? ಸಮುಚ್ಚಯವಾದದ ನಿರಾಕರಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಶಂಕರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ

“ಕರ್ಮಣ್ಯಭಿಪ್ರವೃತ್ತೋಪಿ ನೈವ ಕಿಂಚಿತ್ಕರೋತಿ ಸಃ”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದ ಕೆಳಗೆ “ವಿದುಷಾ ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ ಕರ್ಮ ಪರಮಾರ್ಥತೋಽಕಮೈವ ತಸ್ಯ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಾತ್ಮದರ್ಶನಸಂಪನ್ನತ್ವಾತ್ ತೇನೈವ ಭೂತೇನ ಪ್ರಯೋಜನಾಭಾವಾತ್ಸಸಾಧನಂ ಕರ್ಮ ಪರಿತ್ಯಕ್ತವ್ಯಮೇವೇತಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ತತಃ ನಿರ್ಗಮಾಸಂಭವಾಲ್ಲೋಕಸಂಪ್ರಹಚಿಕಿರ್ಮಯಾ ಶಿಷ್ಯವಿಗ್ರಹಣಾಪರಿಜಿಹೀರ್ಮಯಾ ವಾ ಪೂರ್ವತ್ಕರ್ಮಣ್ಯಭಿಪ್ರವೃತ್ತೋಪಿ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಾತ್ಮದರ್ಶನಸಂಪನ್ನತ್ವಾನ್ನೈವ ಕಿಂಚಿತ್ಕರೋತಿ ಸಃ” ಎಂದು ಬರೆದಿರುವದರಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಞಾನಿಯು ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂಬರ್ಥವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟೇ ಇದೆ. ಯೋಗವಾಸಿಸ್ವದಲ್ಲಿ

“ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಕಾರಣಂ ಕರ್ಮ ಜ್ಞಾನಂ ವಾ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನಮ್ |

उभयं वा विनिश्चित्य एकं कथय कारणम्॥”

ಎಂಬ ಸುತೀಕ್ಷ್ಮಮುನಿಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯಮಹರ್ಷಿಗಳು

“उभाभ्यामेव पक्षाभ्यां यथा खे पक्षिणां गतिः।

तथैव ज्ञानकर्मभ्यां जायते परमं पदम्।

केवलात्कर्मणो ज्ञानान्न हि मोक्षोभिजायते।

किंतूभाभ्यां भवेन्ಮೋಕ್ಷಂ ಸಾಧನಂ ತುಮಯಂ ವಿदुಃ”

ಎಂದು ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರದ ಭಾವವನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಕರ್ಮವಿಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನವು ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ಕರ್ಮವೂ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಕರ್ಮದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವೂ ಈ ಎರಡೂ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನಗಳೆಂದು ಕಂಡುಬರುವದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮೊದಲು ಕರ್ಮವು ಆ ಮೇಲೆ ಜ್ಞಾನವು ಹೀಗೆ ಎರಡೂ ಬೇಕಾಗಿರುವವಲ್ಲದೆ ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅದೇ ಗ್ರಂಥದ ಮುಂದಿನ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೂ ವಿರೋಧವಾಗುವದರಿಂದ ಮೊದಲು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಆ ಮೇಲೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವದೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಮೊದಲು ಕರ್ಮ ಆ ಮೇಲೆ ಜ್ಞಾನವೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವಿದ್ದಮೇಲೆ ಜ್ಞಾನವಾದ ಬಳಿಕ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವದೇಕೆ? ಏಕೆಂದರೆ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ಎಂಬುದೇ ಉತ್ತರವು. ಅದಾದರೂ ಏಕೆ? ಎಂದರೆ—ಜ್ಞಾನಿಯು ಕರ್ತೃತ್ವಾಭಿಮಾನವಿಲ್ಲದೆ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ತನಗೇನೂ ಬಾಧೆ ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಕೃತಜನರಿಗೆ ಅದರಿಂದ ಉಪಯೋಗವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆ? ಜ್ಞಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಯಾವದು ಉಪಾಯವಾಯಿತೋ ಅಂಥ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮದಿಂದ ಜ್ಞಾನವಾದಮೇಲೆ ಅಪಾಯವಾದರೂ ಏನಾಗುವದು? ಯಾವ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬನು ಧನವನ್ನು ಗಳಿಸಿ ಶ್ರೀಮಂತನಾಗುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಆ ವಿದ್ಯೆಯು ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ಮೇಲೆ ತ್ಯಾಜ್ಯವಾಗಲಾರದು. ಒಂದೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬಣಜಿಗನಿದ್ದನು. ಅವನು ಮೊದಲು ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ವ್ಯಾ-

ಪಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಗಂಟುಹಾಕಿದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನಿಗೆ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಇತರ ವರ್ತಕರು ಸಾಲವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಬಣಜಿಗನು ಆ ಹಣದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕಂಡಕಂಡ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೆಲ್ಲ ಕೈಹಾಕಿದನು. ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಅವನ ಹಣವೆಲ್ಲ ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಅವನು ದಿನಾಳಿಯಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ವರ್ತಕರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಅವನ ಮೇಲೆ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದಾವೆಯನ್ನು ತಂದರು. ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ನಡೆದ ವಿದ್ಯಮಾನವನ್ನೆಲ್ಲ ವಿಚಾರಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಆ ಬಣಜಿಗನನ್ನು ಕುರಿತು “ನಿನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವೂ ಸಾಲಗಾರರಿಗೆ ಹಂಚಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಾನು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಬಣಜಿಗನು “ಸ್ವಾಮಿ, ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರೆ, ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಹಾಗೆ ಆಗಬಹುದು. ಆದರಿಂದ ನನಗೇನೂ ಅಪಾಯವಿಲ್ಲ. ನಾನು ಬರಿಗಯ್ಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ತಕ್ಕಡಿಯಿತ್ತು. ಈಗಲೂ ಇದೊಂದು ತಕ್ಕಡಿ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ಸಾಕು. ಮತ್ತೆ ನಾನು ಹಣಗಾರನಾಗಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಈ ಹಣವನ್ನು ನೀವು ಇತರರಿಗೆ ಕೊಡಿಸುವದರಿಂದ ನಾನು ಎದೆಗಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ” ಎಂದುತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಯಾವ ಕರ್ಮದಿಂದ ನಾವು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಗಳಿಸುವೆವೋ ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಜ್ಞಾನವಾದ ಮೇಲೂ ಬಿಡದೆ ಹಿಡಿದಿರಬೇಕು. ಜ್ಞಾನವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಕರ್ತೃತ್ವಾಭಿಮಾನವಿದ್ದಂತೆ ಜ್ಞಾನವಾದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಇರಲಾರದು. ಇಷ್ಟೇ ಮೊದಲಿಗೂ ಹಿಂದುಗಡೆಗೂ ಅಂತರವಿರುವದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಹಿಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಭಗವಂತನು “ಕುರು ಕರ್ಮೇವ ತಸ್ಮಾತ್ವ” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅರ್ಜುನನು

“उयायसी चेत्कर्मणस्ते मता बुद्धिर्जनार्दन।

तत्किं कर्मणि घोरे मां नियोजयसि केशव॥”

ಎಂದು ಅಂದರೆ “ಹೆ, ಕೃಷ್ಣ, ಕರ್ಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ಜ್ಞಾನವು ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂದು ನಿನ್ನ

ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೇಕೆ ಘೋರವಾದ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ನಿಯೋಗಿಸುವಿ?” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೂ ಭಗವಂತನು “ನಿಯತಂ ಕುರು ಕರ್ಮ ತ್ವಂ” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿರುವನು. ಏನೂ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡದೆ ನಿಷ್ಕರ್ಮನಾಗಿ ನಿಜಸುಖದಿಂದಿರುವದು ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವದರಿಂದ ಸಾಧಿಸುವಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿದ್ದರೆ ಭಗವಂತನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ.

“यदहंकारमाश्रित्य न योत्स्य इति मन्यसे।

मिथ्यैष व्यवसायस्ते प्रकृतिस्त्वां नियोक्ष्यति ॥

स्वभावजेन कौंतेय निबद्धः स्वेन कर्मणा।

कर्तुं नेच्छसि यन्मोहात्करिष्यस्यवशोपि तत् ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ “ನೀನು ಹೀಗೆ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ನಿಶ್ಚಯವು ಮಿಥ್ಯವಾದುದೇ ಸರಿ. ನಿನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ನಿನ್ನಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಯೇ ಬಿಡುವದು. ನೀನು ಯಾವದನ್ನು ಈಗ ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಅದನ್ನು ಸ್ವಭಾವಜನಿತವಾದ ಗುಣದಿಂದ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ಪರವಶನಾಗಿಯಾದರೂ ಮಾಡಿಯೇ ಮಾಡುವ” ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅರ್ಜುನನು ಯುದ್ಧರೂಪವಾದ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟೆನೆಂದು ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಕನಸಿನಲ್ಲಾಗಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಾಗಲಿ ಅದನ್ನು ಮಾಡುವದು ಅವನಿಗೇನೂ ತಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಅದು ಬಿಟ್ಟೀತೆ? ಎಷ್ಟು ಬಲವಾಗಿ ನಾವು ಅದನ್ನು ಬಿಡುವೆವೋ ಅದರ ಇಮ್ಮಡಿಯಾದ ಬಲದಿಂದ ಅದು ನಮ್ಮನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚದೆ ಬಿಡಲಾರದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು

“कार्यतेह्यवशः कर्म सर्वः प्रकृतिजैर्गुणैः”

ಎಂದು ಅಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕಾರಣ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದಲೇ ನಾವು ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಯಾವ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಸುಖದಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವವನು ಮೊದಲು ಏನಾದರೂ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಧನವನ್ನು ಗಳಿಸುವದು ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಂತೆ ನಿಷ್ಕರ್ಮನಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುವನು ಮೊದಲು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದವಶ್ಯವಿರುವದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ “तस्माद्युद्धस्व भारत” “ततो युद्धाय युज्यस्व” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಯುದ್ಧರೂಪವಾದ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೋಧಿಸಿರುವನು. ಅರ್ಜುನನು ಕರ್ತವ್ಯಮೂಢನಾಗಿದ್ದನು. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರೂ ಮತ್ತು ಕೌರವರೂ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಎದುರಾಳುಗಳಾಗಿ ನಿಂತಿರಲು ರಥಾರೂಢನಾದ ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಸಾರಥ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡ ಭಕ್ತವತ್ಸಲನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಭಗವಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಯಾವ ವೀರರು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆಂಬದನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಉಭಯ ಸೇನೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ರಥವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಅರ್ಜುನನು ಕೌರವರ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸಿದನು. ಆಗ ನೋಡಲಾಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಪಿತೃವರ್ಗದವರೂ ಪಿತಾಮಹವರ್ಗದವರೂ ಗುರುಗಳೂ ಮಾವಂದಿರೂ ಭಾವಂದಿರೂ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರೂ ಮಕ್ಕಳೂ ಮುಮ್ಮಕ್ಕಳೂ ಸ್ನೇಹಿತರೂ ಹೀಗೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಬಂಧುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಬಂಧುಬಳಗದವರನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತಲೇ ಅರ್ಜುನನ ಹೃದಯವು ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂದ ಬದ್ಧವಾಯಿತು. ಒಡನೆಯೇ ಅವನು ದಯಾಸವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು “ಹೆ, ಕೃಷ್ಣ, ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಕಾದಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿರುವ ಈ ಸ್ವಜನರನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹು ಸಂಕೋಚವಾಗುತ್ತದೆ. ನನ್ನ

ಮುಖವು ನಿರುತ್ಸಾಹದಿಂದ ಬಾಡುತ್ತಿದೆ. “ಇಂಥದೊಂದು ಕೆಲಸವು ನನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆಯಲ್ಲ” ಎಂದು ನನಗೆ ಶರೀರವೆಲ್ಲ ನಡುಗುತ್ತದೆ; ರೋಮಗಳೆಲ್ಲ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿವೆ; ಗಾಂಡಿವವು ಕೈಯಿಂದ ಜಾರುತ್ತಿದೆ; ಮೈ ಎಲ್ಲ ಸುಡುತ್ತಿದೆ. ಈ ದುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಾನು ಸಹಿಸಲಾರೆನು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಬಂದುಕಡೆ ನಿಲ್ಲದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಸುತ್ತುತ್ತಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಅನೇಕ ಅಪಶಕುನಗಳೂ ನನಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿವೆ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ವಜನರನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಲ್ಲುವದರಿಂದ ಯಾವ ಪುರುಷಾರ್ಥಸಾಧನೆಯಾಗುವದೋ ನಾನು ಕಾಣೆ. ಹೆ, ಕೃಷ್ಣ, ನನಗೆ ಈ ಜಯವೂ ಬೇಡ; ಈ ರಾಜ್ಯವೂ ಬೇಡ; ಈ ಸುಖವೂ ಬೇಡ. ಹೇ ಗೋವಿಂದ, ಈ ಸ್ವಜನರೆಲ್ಲರೂ ಇದ್ದರೆ ಇವರ ಸಂಗಡ ಬಾಳಿಕೊಂಡಿರುವವಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯ, ಸುಖ ಮೊದಲಾದುವು ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುವವು. ಪಿತೃಪಿತಾಮಹರೂ ಗುರುಗಳೂ, ಮಾವ, ಭಾವ, ಅಣ್ಣ, ತಮ್ಮ, ಮಕ್ಕಳು, ಸ್ನೇಹಿತರು ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಈಗ ನನ್ನೊಡನೆ ಕಾದಬೇಕೆಂದು ನಿಂತಿದ್ದಾರಲ್ಲ! ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಂದ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯವೇತಕ್ಕೆ? ಭೋಗವೇತಕ್ಕೆ? ನಾನು ಬದುಕಿರುವದು ತಾನೆ ಏತಕ್ಕೆ? ಹೆ ಮಧುಸೂದನ, ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಲ್ಲುವದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಮೂರು ಲೋಕವೇ ನನ್ನ ಕೈ ಸೇರುವದಾದರೂ ಈ ಉದ್ಯೋಗವು ನನಗೆ ಬೇಡ. ಇನ್ನು ಈ ಕ್ಷುದ್ರಭೂಮಿಯ ಪಾಡೇನು? ಹೆ ಜನಾರ್ದನ, ಈ ಕೌರವ ಪಕ್ಷದವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದರಿಂದ ನಮಗೇನು ಹಿತವಾದೀತು? ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡದೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವ ಇವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದರಿಂದ ನಮಗೆ ಪಾಪವೇ ಬಂದೀತೆಂದು ನಾನು ಯೋಚಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸ್ವಜನರಾದ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರರ ಮೇಲೆ ಕೈಮಾಡುವದು ನಮಗೆಂದಿಗೂ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಹೆ ಮಾಧವ, ಸ್ವಜನರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವವರು ಹೇಗೆ ಸುಖಿಗಳಾದಾರು? ದುರಾಶೆಯಿಂದ ಮೋಹಿತರಾಗಿ ಈ ಕೌರವರು ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತವನ್ನರಿಯದಿದ್ದರೂ ಕುಲಕ್ಷಯದಿಂದಾಗುವ ದೋಷವನ್ನೂ ಮಿತ್ರವಧೆಯಿಂದಾಗುವ ಪಾತಕವನ್ನೂ ನಾವಾದರೂ ತಿಳಿದು ಏಕೆ ಇದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಗೆಯಬಾರದು. ಹೆ ಜನಾರ್ದನ, ಕುಲಕ್ಷಯವಾಗುವದರಿಂದ ಸನಾತನವಾದ ಕುಲಧರ್ಮಗಳು ನಾಶವಾಗುವವು.

ಧರ್ಮವು ನಾಶವಾಗಲಾಗಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಅಧರ್ಮವು ಬೆಳೆಯುವದು. ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಕುಲಸ್ತ್ರೀಯರು ದೂಷಿತರಾಗುವರು. ಸ್ತ್ರೀಯರ ದೋಷದಿಂದ ವರ್ಣಸಂಕರವೇ ಆಗುವದು. ಆ ಸಂಕರವು ನರಕಕ್ಕೆ ದಾರಿ. ಆಹಾ! ನಾವು ಎಂಥ ಮಹತ್ವಾಪವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದೇವೆ! ರಾಜ್ಯಸುಖ-ಲೋಭದಿಂದ ಸ್ವಜನರನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಲ್ಲುವದಕ್ಕೆ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿದ್ದೇವಲ್ಲ! ಇವರ ಮೇಲೆ ನಾನು ಕೈ ಎತ್ತುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶಸ್ತ್ರವಾಣಿಗಳಾದ ಈ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರರೇ ಇಗೂ ಶಸ್ತ್ರಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕುಳಿತಿರುವ ನನ್ನನ್ನೇ ಕೊಂದರೂ ಅದೇ ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಿತಕರವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದು ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ದುಃಖಾಕುಲನಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ಕಣ್ಣೀರಿಡುತ್ತ ದೈನ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ನೋಡಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು “ಹೇ ಅರ್ಜುನ, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಗೆಯುವಂಥ ಈ ಭಯಸೂಚಕವಾದ ದುರವಸ್ಥೆಯು ಸರ್ವಕ್ಷತ್ರಿಯಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನಿನಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು? ಇದು ಪೂರ್ವಾಚಾರಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದು. ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಮೂಢರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದು ಒಪ್ಪಿತು. ಈ ನಿನ್ನ ಯೋಚನೆಯು ಸ್ವರ್ಗಸುಖಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯವಾಯಕಾರಣವಾದುದು ಮತ್ತು ಅರ್ಜುನನೇಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದ ನಿನಗೆ ಇದು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ಹೇ ಪಾರ್ಥ, ಅಧೈರ್ಯಕ್ಕೆ ಎಡೆಗೊಡಬೇಡ. ಮಹೇಶ್ವರನೊಡನೆ ಕೂಡ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಖ್ಯಾತಪುರುಷನಾದ ನಿನ್ನಂಥ ಮಹಾಮಹಿಮನಿಗೆ ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ಈ ಅಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಉಪಕ್ರಮಿಸು” ಎಂದು ಭುಜವನ್ನು ತಟ್ಟಿ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಇಷ್ಟು ಮಾತಿಂದಲೇ ಅರ್ಜುನನಿಗೆನೂ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವನು “ಹೇ ಮಧುಸೂದನ, ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿ, ಭೀಷ್ಮನೂ ದ್ರೋಣನೂ ನನಗೆ ಗುರುಗಳು. ನಾನು ಅವರನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ನ್ಯಾಯವಾಗಿರುವಾಗ ಅವರ ಮೇಲೆ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಿ? ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ಗುರುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಿರಿದುಂಡಾದರೂ ಬಾಳಬಹುದು. ಗುರುವಧೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಒಂದು ಪಕ್ಷ ರಕ್ತವಾತದಿಂದ ಲಭ್ಯವಾದಂಥ

ಅತ್ಯಂತ ನಿಂದ್ಯವಾದ ಐಹಿಕಾರ್ಥ ಕಾಮಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪಡೆಯಬಹುದೇ ಹೊರತು ಈ ನಡವಳಿಕೆಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷವು — ಕೊನೆಗೆ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವೂ ಕೂಡ — ದೂರವಾಗುವದೇ ಸರಿ. ಹಿಂಸಾಶೂನ್ಯವಾದ ಭಿಕ್ಷಾಟನವೃತ್ತಿಯು ತ್ವಮವೋ ಅಥವಾ ಸ್ವವೃತ್ತಿಯಾದ ಯುದ್ಧವು ಉತ್ತಮವೋ ನನಗೆ ಯಾವದೂ ತಿಳಿಯದೆ ಇದೆ. ಅಥವಾ ಸ್ವವೃತ್ತಿಯೆಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ನಾನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರರಿಗೆ ಜಯವಾದರಂತು ಸರಿ. ನಮಗೆ ಜಯವಾದರೆ ತಾನೆ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವ ಬಂಧುವರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇರುವದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮಿಂದಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥವರೆಲ್ಲರೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತಿರುವಾಗ ಅವರನ್ನು ಕೊಂದಮೇಲಾದರೂ ನಾವು ಬದುಕುವ ಮಾತು ಎಲ್ಲಿಯದು? ಅದುದರಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವದು ಭಿಕ್ಷಾಟನೆಯಷ್ಟು ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಈಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಕಲುಷಿತವಾಗಿರುವದರಿಂದ ನನ್ನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾಗಿರಲಾರದು. ಯಾವದು ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಯಾವದು ಅಧರ್ಮವೆಂಬುದನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಾನೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾರದೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ನನಗೆ ಹಿತಕರವಾವುದೋ ಅದನ್ನು ನಿನಗೆ ಶರಣುಬಂದಿರುವ ಈ ದೀನನಾದ ನನಗೆ ಉಪದೇಶಮಾಡು” ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ಕರ್ತವ್ಯವಾವುದು? ಮತ್ತು ಅಕರ್ತವ್ಯವಾವುದು? ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೂಢನಾಗಿ ಶೋಕಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಅರ್ಜುನನ ಮೋಹವನ್ನು ಕಳೆದು ಅವನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಉಪದೇಶಮಾಡಲಿಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದನು. ಭಗವಂತನ ಉಪದೇಶವು

“अशोच्यानन्यशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भाषसे”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ

“कच्चिदज्ञानसम्मोहः प्रणष्टस्ते धनंजय”

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಸಮಾಪ್ತವಾಗಿರುವದು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಮೊದಲು ಆತ್ಮನೂ ಮತ್ತು ದೇಹವೂ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿರುವದರಿಂದ ಆ

ಉಭಯ ವಸ್ತುಗಳ ಧರ್ಮಗಳು ಕೂಡ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ಆದರೂ ಮೋಹದಿಂದ ಆ ಎರಡು ವಸ್ತುಗಳ ಪರಸ್ಪರ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಒಂದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದರ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಜೀವನು ಸುಮ್ಮನೆ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆದಕಾರಣ ವಿವೇಕಶಾಲಿಯಾದ ಪುರುಷನು ಅವುಗಳ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

“अतवन्त इमे देहा नित्यस्योक्ताशरीरिणः।

अनाशिनोऽप्रमेयस्य तस्माद्युद्धस्व भारत ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ “ಆತ್ಮನು ನಿತ್ಯನು, ಅವಿಕ್ರಿಯನು. ಆದುದರಿಂದ ಯುದ್ಧರೂಪವಾದ ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವನು. ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು “ನ ಹ್ಯತ್ರ ಯುಧ್ಧಕರ್ತವ್ಯತಾ ವಿधीयते युद्धे प्रवृत्त एव ह्यसौ शोक-मोह प्रतिबद्धस्तूष्णीमास्ते तस्य कर्तव्यप्रतिबंधापनयनमात्रं भगवता क्रियते तस्माद्युद्धस्वेत्यनुवादमात्रं न विधिः” (ಏಂದರೆ ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ಕರ್ತವ್ಯತೆಯು ವಿಧಾನಮಾಡಲ್ಪಡುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾದ ಅರ್ಜುನನು ಶೋಕಮೋಹಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಬದ್ಧನಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತಿರುವನು. ಅವನ ಕರ್ತವ್ಯದ ಪ್ರತಿಬಂಧವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಭಗವಂತನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅನುವಾದ ಮಾತ್ರವೇ ಹೊರತು ವಿಧಾನವಲ್ಲ) ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅನುವಾದವೇ ಇರಲಿ ಅಥವಾ ವಿಧಿಯೇ ಇರಲಿ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡೆಂದು ಭಗವಂತನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೇಳಿರುವನಷ್ಟೆ. ಹೀಗೆ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನರಿತು ಕರ್ತೃತ್ವಾಭಿಮಾನವಿಲ್ಲದೆ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ತನ್ನಂತೆ ಅರ್ಜುನನು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ಭಗವಂತನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಒಂದುಕಡೆ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟು ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದ ಅರ್ಜುನನು “युद्धे चाप्यपलायनं” ಎಂದು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಸ್ವಧರ್ಮವಾದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು

“स्वधर्ममपि चावेक्ष्य न विकंपितुमर्हसि ”

ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅರ್ಜುನನು ಬಂಧುವಧೆಯನ್ನೂ ಗುರುವಧೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಲಾರದೆ ಧರ್ಮಭೀರುವಾಗಿ ಹಿಂಸೆಗೆ ಹೇಸಿ ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ಐಹಿಕ-ಸುಖವನ್ನು ತುಚ್ಛವಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಉತ್ತಮವಾದ ವಿವೇಕ ವೈರಾಗ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶನಮಾಡಿದರೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನು ಅವನ ಕರ್ತವ್ಯ-ಪರಾಙ್ಮುಖತೆಗೆ ಒತ್ತಾಸೆಯನ್ನು ಕೊಡದೆ “ಎಲೆ ಅರ್ಜುನನೆ, ಕೌರವರು ಎಂಥ ದುಷ್ಟರೆಂಬುದನ್ನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನೀನೇ ತಿಳಿದು ನೋಡು. ಜ್ಞಾತಿಗಳೆಂಬ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಇಡದೆ ಅಸಹಾಯಶೂರರಾದ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೇ ಆ ಕೌರವರು ತಮ್ಮ ಧೂರ್ತತನವನ್ನು ನಡೆಸುವದಕ್ಕೆ ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡತಕ್ಕವರಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನು ಅವರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಇತರರ ಪಾಡೇನೆಂಬುದನ್ನು ಯೋಚಿಸು. ಕೌರವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದರಿಂದ ನಿನಗೇನೂ ಲಾಭವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಇತರ ಜನಮಂಡಲಿಗೆ ಕ್ಷೇಮವಾಗಲೆಂದಾದರೂ ನೀನು ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕು. ಕೌರವರಂಥ ಧೂರ್ತರ ಮುಂದೆ ಎದೆಗೊಟ್ಟು ನಿಂತು ಅವರ ಸೊಕ್ಕನ್ನು ಮುರಿಯುವ ಕೆಲಸವು ನಿನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಹಾಗೆ ಇತರರಿಗೆ ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಈ ಯುದ್ಧರೂಪವಾದ ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ-ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಲೇ ಬೇಕು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿರುವನು. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಲೆನೆಂದು ಕೈಮುಡುರಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಬೋಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ

“नष्टो मोहः स्मृतिर्लब्धा त्वत्प्रसात्मयाऽच्युत ।

स्थितोऽस्मि गतसंदेहः करिष्ये वचनं तव ॥”

ಎಂದು ಅರ್ಜುನನು ನುಡಿದು ಏಳುವವರೆಗೂ ಭಗವಂತನು ಮಾಡಿದ ವಿವಿಧ ಸಯುಕ್ತಿಕೋಪದೇಶರೂಪವಾಗಿರುವ ಈ ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಕರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕತ್ವವು ಅದರ ಸ್ವರೂಪದ ಮೇಲಿಂದಲೇ ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದು. ಕರ್ಮ-ಪ್ರವರ್ತಕನೆಂಬುದರಲ್ಲಿಯ ಕರ್ಮವೆಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಏನು ಮಾಡ-

ಬೇಕೆಂದು ಅಕ್ಷೇಪಣೆಯುಂಟಾಗಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮ-
ವೆಂಬ ಶಬ್ದವು ಕರ್ತವ್ಯವೆಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಿಯಾಮಾತ್ರವೆಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ
ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. “ಕ್ರುಹ ಕರ್ಮೇವ ತಸ್ಮಾತ್” ಎಂಬ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗ-
ಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವೆಂಬ ಶಬ್ದವು ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮದ ವಾಚಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. “ಕರ್ಮ-
ಫಲಕರ್ಮ ಯಃ ಪश्यೇತ್” ಎಂಬ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವೆಂಬ ಶಬ್ದವು ಕೆಲ-
ಸವು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಈಗ ನಮಗೆ ಪ್ರಕೃತವಾದ “ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರವು
ಕರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕವಾಗಿದೆ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಕರ್ಮವೆಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವು
ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವೆಂಬ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಅದರ ಅರ್ಥವು ಕ್ರಿಯಾ-
ಮಾತ್ರವೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿದರೆ

“ನ ಹಿ ಕಶ್ಚಿತ್ಕ್ಷಣಮಪಿ ಜಾತು ತಿಷ್ಠತ್ಯಕರ್ಮಕೃತ್”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಅಂದಿರುವಂತೆ ಯಾವನೂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವಾದರೂ ಬಹಿ-
ರಂಗದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಾಗಲಿ ಏನೂ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡದೆ
ಇರುವದಿಲ್ಲ.

“ಶರೀರಯಾತ್ರಾಪಿ ಚ ತೇ ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧೇದಕರ್ಮಣಃ”

ಎಂಬ ಭಗವದುಕ್ತಿಯಂತೆ ನಾವು ಏನೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಶರೀರಸ್ಥಿತಿಯು
ಕೂಡ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸರೂಪವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯಂತು
ನಮಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ತಪ್ಪಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ಏನಾದರೂ ಕೆಲಸ-
ವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಗೀತೆಯು ಬೋಧಿಸುವದೇಕೆ ಬೇಕು? ಆದಕಾರಣ
ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರವು ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತದೆ
ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಇನ್ನು ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು? ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು
ನಾಳೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡೋಣ.

ಶ್ರೀ:

ಎನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ — ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯವು.

(ಮಂಗಳಾಚರಣೆ.)

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ಮನಸಾ ಸ್ಮರಾಮಿ ।

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ವಚಸಾ ಗೃಣಾಮಿ ॥

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ಶಿರಸಾ ನಮಾಮಿ ।

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ಶರಣಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ ॥

ಸಭ್ಯರಾದ ಪ್ರಿಯಬಾಂಧವರೇ,

ನಾನೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಲೇ ಬೇಕೆಂದು ಭಗವಂತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವದೆಂದು ನಿನ್ನ ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ-
ತಷ್ಟ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಸಾಲದು. ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಸಹಜವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲ-
ವದು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಈಗ ವಿಚಾರಿಸೋಣ.

ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮನುಷ್ಯನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದ-
ವಾದ ಮಾತು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ “ತುಲೆಂಭೋ ಮಾನುಷೋ ದೇಹಃ” ಎಂಬ ಮುಂತಾದ
ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸ ಮೊದಲಾದ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜಜ್ಞಾನಿಗಳ ಉಕ್ತಿಗಳಿಷ್ಟೇ
ಅಲ್ಲ; ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಕೂಡ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಅತಿ-
ಭಯಂಕರಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿ ಮೃಗರಾಜನೆಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡ ಸಿಂಹವು ಕೂಡ
ಮನುಷ್ಯರಿಗೊಳಗಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಕೇಳುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಸರ್ಕಸ್ ಮೊದ-
ಲಾದ ಆಟಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆವು. ಮದ್ದಾನೆಯಂಥ
ದೊಡ್ಡಜೀವಿಗಳು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಆಳಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವವು. ಒಂದುಗಳಿ-
ಗೇಯೊಳಗೆ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಂಥ ವಿಷವನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಿದ್ಧ-

ವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಹಾವುಗಳು — ತಮಗೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ — ಹಾವಾಡಿ-
ಗನ ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟು ಅವನ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ತಾವು ಹೆಡೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು-
ಕೊಂಡು ಆಡುವವು. ಬಲಕಾಲಿಗಳಾದ ಕುದುರೆಗಳೂ ಎತ್ತುಗಳೂ ತಮ-
ಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಕಡಮೆ ಬಲವುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ವಾಹನವಾಗಿ ಅವನ ಮ-
ನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯುವವು. ಹೀಗೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ
ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ತನ್ನ ತನ್ನ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿಯೋ
ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಶರಣುಹೊಕ್ಕಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಬೇ-
ಕಾದಷ್ಟು ಸಿಕ್ಕುವವು. ಕೆಲವು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ದೇಹಪುಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ
ಮನುಷ್ಯನಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೂ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಮನುಷ್ಯನ ಆಳಿಕೆಗೆ
ಒಳಗಾಗಿಯೇ ಬಾಳುತ್ತಿರುವವು.

ಶರೀರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಮನುಷ್ಯನೆಂಬುವನು ನಮಗೆ ತೋರುವ
ಪ್ರಪಂಚಭಾಗದಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹತ್ತದಷ್ಟು ಸಣ್ಣ ಅಂಶವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಚೆನ್ನಾಗಿ
ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಇತರ ಅನೇಕಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಎಷ್ಟೋ
ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಮೆಯ ತರದವನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಕಂಡುಬರುವದು. ಭೂ-
ಮಿಯ ಮೇಲೆಯೂ ಜಲದಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ
ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಅವನು ಕೇವಲ ಒಂದಣುವಾಗಿರುವನು. ಶಾರೀರಬಲದಲ್ಲಿ
ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ಆನೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಅಸಂಖ್ಯಾಕಚತುಷ್ಟಾದಜಂತುಗಳು
ಅವನನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಮೀರಿರುವವು. ವೇಗದಲ್ಲಿಯೂ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ
ಕುದುರೆ, ನಾಯಿ, ಮೊಲ ಮತ್ತು ಮಂಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಅವನಿಗಿಂತ
ಉತ್ತಮವಾಗಿರುವವು. ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂತೆ ಇವನಿಗೆ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳಿ-
ರುವದೇನೋ ನಿಜ; ಆದರೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿರುವದಕ್ಕಿಂತ ಅಪೂರ್ಣ-
ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೀನಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಹುಲಿ,
ಬೆಕ್ಕು ಮತ್ತು ಗೂಬೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಚದರಿರುವ ಬೆಳಕ-
ನ್ನು ಕೂಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಣ್ಣುಗುಡ್ಡೆಯನ್ನು ಅರಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯುಂಟು;
ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಅನುಪಯೋಗ-
ವಾಗಿರುವವು. ನಾಯಿಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ವಾಸನಾಗ್ರಹಣಶಕ್ತಿಯೂ ಹಾ-

ವುಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಶಬ್ದಗ್ರಹಣಶಕ್ತಿಯೂ ಇರುವದು. ಬೆಟ್ಟಬೆನಕ ಮೊದಲಾದ ಬಹುವಾದಜಂತುಗಳಿಗೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಣ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತ ಸೂಕ್ತವಾದ ಸ್ವರ್ಣಶಕ್ತಿ ಇರುವದು. ಹೀಗಿರುವದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಇತರಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಮೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕು. ಇನ್ನೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ನೋಡೋಣ. ನವಿಲಿನ ಸುಂದರವಾದ ಗರಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ; ಮಾನುಷಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ! ಮೊಲ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚರ್ಮವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿನೋಡಿರಿ; ಎಷ್ಟು ಮೃದುವಾಗಿದೆ! ಮನುಷ್ಯನು ನಾಯುಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಈಸಾಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂತೆ 'ನಾಯುಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡಬಲ್ಲನೆ? ಜಲಚರಗಳಂತೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಬಲ್ಲನೆ? ಹಾವುಗಳಂತೆ ಸಹಜವಾಗಿ ನಾಯುಭಕ್ಷಣದಿಂದ ಜೀವಿಸಬಲ್ಲನೆ? ಕೋಕಿಲ ಮೊದಲಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಮೃದುಮಧುರವಾದ ಧ್ವನಿಗಳಿಗಿಂತ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಧ್ವನಿಮಾಡಬಲ್ಲನೆ? ಜೇಡಹುಳುವಿನಂತೆ ನೇಯಬಲ್ಲನೆ? ಮುಂಗುಲಿ(ಮುಂಗಸಿ)ಯಂತೆ ವಿಷವನ್ನು ಸಹಿಸಬಲ್ಲನೆ? ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ತನ್ನಧೀನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆಂದು ತಾನು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಕಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತ ಸ್ವತಂತ್ರನೆ? ಎಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲ. ಈಗ ನಾವು ವಿಚಾರಿಸಿದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಅನೇಕಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಮೆಯವನಾಗಿರುವನು. ಹಾಗಾದರೆ ಇವನ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆಯೂ ಇವನ ನಾಯಕತ್ವವೂ ಏತರಿಂದ? ಚೆನ್ನಾಗಿನೋಡಿದರೆ—ಹೆಚ್ಚು ಗಮನವಿಟ್ಟು ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೆ—ಅವನಿಗೆ ಘನತೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ ಮಹೋನ್ನತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪದಾರ್ಥವು ಕಾಣಿಸುವದು. ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಸಮಷ್ಟಿಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಷ್ಟಿಸಿಂಧಾಂಡಪ್ರಪಂಚವಾಗಿರುವನು. ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವದಾದರೆ ಅವನೇ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಪ್ರಪಂಚವಾಗಿರುವನು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಇದೆಯೋ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಅಲ್ಪಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅವನಲ್ಲಿರುವದು. ಕೆಲವು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಕೆಲವು ಗುಣಗಳು ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವನಲ್ಲಿರುವ ನಾಕ್ಕು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ ಇವು ಅವನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಗೊಡೆಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ-

ರುವವು. ಇದಲ್ಲದೆ ವಾಕ್ಚಕ್ರಿ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಶಕ್ತಿವಿಶೇಷಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಅವನ ಸರಿಹತ್ತದೆ ಅವನಿಗೇ ಜಯಭೇರಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವವು. ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಆತನು ಮನೋರಥಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ತನಗಿರುವ ಸಂಕಟಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗುವದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳುವನು; ವಾಕ್ಚಕ್ರಿಯನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಅವನು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣವನಾಗಿರುವದು ಅವನ ಶರೀರಶಕ್ತಿಗೆ ಮೀರಿದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಹುಲಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಸಿಂಹವನ್ನು ನೋಡಿ ಅನಾಥನಂತೆ ಗದಗದನೆ ನಡುಗುತ್ತಾನಾದರೂ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಆ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಆಡಿಸುವನು. ಹೀಗೆ ಅವನ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯು ಅವನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವಂತೆ ಎಷ್ಟೋ ಕ್ರೂರಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಪಳಗಿಸುವದು. ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ನಿಮಿಷಕ್ಕೊಂದು ಮೈಲಿಯಷ್ಟು ಅಸಾಧಾರಣವೇಗದಿಂದ ಸಂಚಾರಮಾಡುವ ಸಾಧನವು ದೊರೆತಿರುವದು. ಹಡಗದಿಂದ ಅವನು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಚರಿಸಬಲ್ಲನು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಶಕ್ತಿಯು ಕಡಮೆಯಾಗಿದರೂ ಅವನಿಗೆ ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ತಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೂ ಬೇಕುಬೇಕಾದುದನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕೂ ಇದೆಂದಿಗಾದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿರುವದೆ? ದುರ್ಬೀನುಗಳು ಅವನ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲವೆ? ಗ್ಯಾಸಲೈಟ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಅವನ ಕಣ್ಣಿನ ತೇಜವಿಲ್ಲವೆ? ಟೆಲೆಫೋನ್ ಮೊದಲಾದುವೆ ಅವನ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕಿವಿಯಿಲ್ಲವೆ? ವಿಮಾನವೆ ಅವನ ರೆಕ್ಕೆಯಿಲ್ಲವೆ? ವೀಣಾ ಮೊದಲಾದವುಗಳೇ ಅವನ ಮಧುರಧ್ವನಿಯಿಲ್ಲವೆ? ಹೀಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಯಾವಪ್ರಾಣಿಗೂ ಜಯಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೀರಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವನು. ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ಮನುಷ್ಯನೊಬ್ಬನ ತೂಕಕ್ಕೆ ಉಳಿದ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಸೇರಿಸಿದರೂ ಸಮತೂಕವಾಗಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ವಶವಾಗದೆ ಇರುವ ವಿಷಯವೇ ಇಲ್ಲ.

ಇಂಥ ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ನಮಗೂ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ತಿನ್ನು-

ನದು, ಮಲಗುವದು ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನಾವು ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಮಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿ ನಮ್ಮ ಕ್ಷುಧೆಯನ್ನು ಶಾಂತಪಡಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅವುಗಳಾದರೂ ತಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದಷ್ಟು ಪ್ರಿಯಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಹಸಿವೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವವು. ನಾವೂ ಮತ್ತು ಅವುಗಳೂ ನೀರಿನಿಂದಲೇ ನೀರಡಿಕೆಯನ್ನೂ ನಿರ್ದ್ರೆಯಿಂದಲೇ ದಣುವನ್ನೂ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆವು. ಹಾಗಾದರೆ ನಮಗೂ ಅವುಗಳಿಗೂ ಅಂತರವೇನು? ಎಂದರೆ “धर्मो हि तेषामधिष्ठितः” ಎಂದಿರುವಂತೆ ಧರ್ಮವೆಂಬುದೇ ನಮಗೆ—ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ—ವಿಶೇಷವು. ಧರ್ಮವನ್ನು ಇತರ ಪಶುವ್ರಾಣಿಗಳು ಆಚರಿಸಲಾರವು. ಶಕ್ತರಾದ ನಾವು ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ “धर्मेण हीनाः पशुभिः समानाः” ಎಂದಂತೆ ನಮಗೆ ಪಶುಗಳ ಸಾಮ್ಯವು ಬರುವದು. ಆದುದರಿಂದ ನಾವು ಧರ್ಮವನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಧರ್ಮವೆಂಬ ಶಬ್ದವುಳ್ಳ ಅಂದರೆ ಧಾರಣ ಮಾಡೋಣ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಆಗಿರುವಕಾರಣ ಅದರ ಅರ್ಥವು “ಏತರಿಂದ ಜಗತ್ತು ಧಾರಣ ಮಾಡಲ್ಪಡುವದೂ ಅದು” ಎಂದಾಗುವದೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಮೊದಲನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದು ನಿಮ್ಮ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿರಬಹುದಷ್ಟೆ. ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಜಗತ್ತಿನ ವ್ಯವಹಾರವು ಸಾಗಿದೆ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಜಗತ್ತು ಉಳಿಯುವಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ “धर्मो विश्वस्य जगतः प्रातिष्ठा” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯೂ

“धर्म एव हतो हन्ति धर्मो रक्षति रक्षितः”

ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಸ್ಮೃತಿಯೂ ಘೋಷಿಸುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆಲ್ಲ ಧರ್ಮವೇ ಕಾರಣವೆಂದು ನಮಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುವದು. ನೋಡಿರಿ. ನಾವು ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಒಂದು ಪದಾರ್ಥದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಆಗ ಅಂಗಡಿಕಾರನು ಮೊದಲು ಆ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ನಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ; ಆಮೇಲೆ ನಾವು ಅದರ ಕ್ರಯವನ್ನು ಅವನ ಕೈಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ. ಅಥವಾ ಮೊದಲು ನಾವು ಅದರ ಕ್ರಯವನ್ನು ಅಂಗಡಿಕಾ-

ರನ ಕೈಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ; ಆಮೇಲೆ ಅವನು ಆ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ನಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ನಾವು ಕ್ರಿಯವನ್ನಾದರೂ ಮುಂದಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕು; ಅಥವಾ ಅವನು ಪದಾರ್ಥವನ್ನಾದರೂ ಮೊದಲು ಕೊಡಬೇಕು. ನಾವು ಮೊದಲು ಕ್ರಿಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಮೇಲೆ ಅವನು ಆ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಆ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಅವನು ಮೊದಲು ಕೊಟ್ಟಮೇಲೆ ನಾವು ಅವನಿಗೆ ಕ್ರಿಯವನ್ನು ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಜಗಳಹುಟ್ಟದೆ ಹೇಗೆ ಬಿಟ್ಟೀತು? ಹೀಗೆ ವ್ಯವಹಾರವು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಸಾಗಬೇಕಾದರೆ ಧರ್ಮವು ಬೇಕೇ ಬೇಕು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಇದ್ದಹಾಗೆಲ್ಲ ನಮಗೆ ಸುಖವು ಅಧಿಕಾಧಿಕವಾಗುವದು. ಅಧರ್ಮದಿಂದ

“अधर्मेणैधते तावन्नरो भद्राणि पश्यति”

ಎಂದಿರುವಂತೆ ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಕೆಲವು ಹೊತ್ತು ಊರ್ಜಿತ ಸ್ಥಿತಿಯು ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುವದು. ಆದರೆ ಮಾಡಿದುದೊಂದೂ ಎಂದಿಗೂ ವ್ಯರ್ಥ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ಒಳ್ಳೆಕೆಲಸವಾಗಲಿ, ಕೆಟ್ಟಕೆಲಸವಾಗಲಿ ಅದರದರ ಫಲವನ್ನು ಅದದು ಕೊಟ್ಟೇ ಕೊಡುವದು. ಪರಂತು ಆಯಾ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೊಡನೆಯೇ ಅದರದರ ಫಲವಾಗಿಯೇ ಆಗುವದೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಫಲಿಸಬಹುದು; ಕೆಲವು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಫಲಿಸಬಹುದು. ನಾನು ಕೈಯನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಗುದ್ದಿದರೆ ಈಗಲೇ ಪೆಟ್ಟು ಹತ್ತುವದು. ನಾನು ಇಂದು ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿದ್ರೆಗೆಟ್ಟು ಕೂತರೆ ನಾಳೆ ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿ ಕೆಡುವದು. ನಾನು ಈಗ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಹಣವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹಾಳುಮಾಡುತ್ತ ಹೋದರೆ ಮುಂದೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುವದು. ಹೀಗೆ ಕಜ್ಜಿಯನ್ನು ತುರಿಸುವಾಗ ಹಿತವಾದರೂ ಆಮೇಲೆ ಅದು ಉರಿಯುವಂತೆ ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸುಖವಾದರೂ ಮುಂದೆ ದುಃಖವಾಗದೆ ಇರಲಾರದು. ಆದಕಾರಣ ಮನುಷ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ

“नाधर्मश्चरितः कश्चित्सद्यः फलति गौरिव।

शनैरावर्तमानस्तु कर्तुर्मूलानि कृतति ॥”

ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅಧರ್ಮದ ಮನುಷ್ಯನು “ಸಮೂಲಶ್ಚ ವಿನಶ್ಯತಿ” ಎಂದಿರುವಂತೆ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರುಸಹಿತವಾಗಿ ನಾಶಹೊಂದುವನು. ಅದಕಾರಣ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ನವನಾದ ಮನುಷ್ಯನು

“न सीदन्नपि धर्मेण मनो धर्मे निवेशयेत्।
अधार्मिकाणां पापानामाशु पश्यन् विपर्ययम्॥”

ಎಂಬ ಶ್ರೀಮನುವಚನದಂತೆ ಅಧಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಆಗುವ ದುಷ್ಟರಿಣಾಮವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟವಾದರೂ ಅಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕಬಾರದು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ವೇದವು “धर्मं चर, धर्माभिप्रमादितव्यं” ಎಂದು ಡಂಗುರವನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದರಂತೆ ಕೊರಾನ್, ಬೈಬಲ್ ಮುಂತಾದ ಇತರ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳು ಕೂಡ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಿಸುತ್ತವೆ. ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಾಧಾರದ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸುವವರ ಮಾತಂತಿರಲಿ. ಯಾವದೊಂದು ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವೂ ಇಲ್ಲದ ಕಾಡುಜನರು ಕೂಡ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿರುವಂಥ—ಧರ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವಂಥ—ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅಥವಾ ಅಯೋಗ್ಯವಾದ—ಕೆಲವು ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದೇ ಇರುವರು. ಹೀಗಿರುವದಾದರೂ “Even a bad religion is better than no religion” ಎಂಬಂತೆ ಧರ್ಮಲಂಡರಾಗಿರುವದಕ್ಕಿಂತ ಲೇಸು. ಏನೂ ಧರ್ಮವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವವನು ತನ್ನ ಹಾನಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರರಿಗೆ ಕೂಡ ಹಾನಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಂಭವವುಂಟು.

“मन्यन्ते वै पापकृतो न कश्चित्पश्यतीह नः ।
तांस्तु देवा प्रपश्यन्ति स्वस्यैवांतरपूरुषः॥”

ಎಂದು ಮನುಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು ತಮ್ಮನ್ನು

ಯಾರೂ ನೋಡುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಹೃದಯಸ್ಥನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಇತರದೇವತೆಗಳೂ ನೋಡುವರೆಂಬುದನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿದ ಧಾರ್ಮಿಕಮನುಷ್ಯನು ಪಾಪಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತನಾದಾನು? ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿರಿ. ಒಬ್ಬ ಸಾಧುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಶಿಷ್ಯರು ಗುರುಕುಲವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಗುರುಗಳು ಅವರಿಗೆ ಪಾಠಪ್ರವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ವರ್ತನದಿಂದಲೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದುದಿನ ಶಿಷ್ಯರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ಹುಟ್ಟಿತು. ಅವರು ಆಗ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಒಂದು ತಾಸಿನೊಳಗಾಗಿ ಅದನ್ನು ಯಾರೂ ಕಾಣದಂತೆ ತಿಂದು ಬರಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರು. ಶಿಷ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಅದನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಒಬ್ಬನು ಒಂದು ಗುಡ್ಡವನ್ನು ಹತ್ತಿದನು; ಒಬ್ಬನು ಒಂದು ಪೊದೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು; ಒಬ್ಬನು ಒಂದು ಗುಡಿಯೊಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿದನು; ಒಬ್ಬನು ಒಂದು ಹಾಳುಮನೆಯೊಳಗೆ ಅಡಗಿದನು; ಒಬ್ಬನು ಮಲಗಿ ತುಂಬ ಮುಸುಕುಹಾಕಿಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ತಮತಮಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಏಕಾಂತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಿಂದು ಗುರ್ವಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅಕ್ಷರಶಃ ಪಾಲಿಸಿದವೆಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಉಬ್ಬುತ್ತ ಗುರುಗಳ ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಮುಂದೆಬಂದು ಯಾರೂ ಕಾಣದಹಾಗೆ ಉಪಾಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಿಂದ ರೀತಿಯನ್ನು ಹೊಗಳಿಕೊಂಡರು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯನು ತನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಹಣ್ಣನ್ನು ಗುರುಗಳ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟು ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು “ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಯಾರೂ ಕಾಣದಂತೆ ಈ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿದ ಯೋಚನೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡಿದೆನು. ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನು ಅಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಇದ್ದೇ ಇರುವಂತೆ ನನಗೆ ತೋರುತ್ತ ಬಂದುದರಿಂದ ನಾನು ಅದನ್ನು ತಿನ್ನದೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವೆನು” ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪನೆ ಮಾಡಿದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಗುರುಗಳು ಅತ್ಯಂತಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ಅವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ

ತಮ್ಮ ವರದಹಸ್ತವನ್ನಿಟ್ಟು “ಇಷ್ಟು ಜನ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬೋಧನೆಯನ್ನು ನೀನೊಬ್ಬನು ಯಥಾರ್ಥರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತಿ” ಎಂದು ಅನಂದಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಸಚ್ಚಿಷ್ಯನಂತೆ ನಾನಾದರೂ ಸರ್ವಸಾಕ್ಷಿಯಾದ ಭಗವಂತನು ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿರುವನೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ಹೋದರೆ ನಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ ಪಾಪಕಾರ್ಯವು ಹೇಗೆ ಆದೀತು? “ಏಕೆ, ದೇವರ ಭಾವನೆ ಏಕೆ ಬೇಕು? ನಾಸ್ತಿಕನು ನೀತಿಯಿಂದ ನಡೆದು ತಾನೂ ಸುಖಿಯಾಗಿ ತನ್ನಿಂದ ಇತರರಿಗೂ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲವೋ?” ಎಂದರೆ ಆಗಲಿ; ನಮ್ಮದೇನೂ ಅಡ್ಡಿ ಇಲ್ಲ. ಯಾವ ಮಗ್ಗಲಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದರೇನು? ನಿದ್ರೆ ಬಂದರೆ ಸರಿಯಷ್ಟೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನೀತಿಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ತಾನೂ ಸುಖಿಯಾಗಿ ಇತರರನ್ನೂ ಸುಖಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆ

“यस्मान्नोद्विजते लोको लोकान्नोद्विजते च यः।

हर्षामर्षभयोद्वेगैर्मुक्तो यः स च मे प्रियः॥”

ಎಂಬ ಭಗವದುಕ್ತಿಯಂತೆ ಅವನು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಭಕ್ತನೇ ಆಗಿರುವನು. ಅವನು ನಂಬದಿದ್ದರೂ ಭಗವಂತನು ಅವನನ್ನು ಬಿಡಲಾರನು. ಅವನು ನೋಡದಿದ್ದರೂ ಭಗವಂತನು ಅವನಿಗೆ ತಾನೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಹೇಗಾದರೂ ಸದಾಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಆಯಿತು. “आचारप्रभवो धर्मः” ಎಂದು ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಧರ್ಮವು ಅವನಿಗೆ ದೂರವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ “ದಂಡಿಸದೆ ದೇಹವನು ಖಂಡಿಸದೆ ಕರಣವನು

ಉಂಡುಂಡು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೊದಲಿಕ್ಕದನೆನು ರಂಡೆಯಾಳುವಳಿ ಸರ್ವಜ್ಞ ॥”

ಎಂಬಂತೆ ದೇಹದಂಡನೆಯನ್ನೂ ಮನೋನಿಗ್ರಹವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಮನಬಂದಂತೆ ಶರೀರಪೋಷಣೆಯನ್ನೂ ಇಂದ್ರಿಯಲಾಲನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತ ನೀತಿಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತೇನೆನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ನೀತಿಯೆಂಬುದೇನು ಹಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದೆಯೆ? ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚನೆಮಾಡುವದೂ ಮಾತಾಡುವದೂ ಸುಲಭವೆ. ಬೆಕ್ಕಿನ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇಲಿಗಳೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಸಭೆಮಾಡಿದವಂತೆ. ಆಗ ಒಂದು

ಸಣ್ಣ ಇಲಿಯ ಮರಿಯು ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಸಭಿಕರನ್ನು ತನ್ನ ವಾಗ್ಬೋಧನೆ-
ಯಿಂದ ಬೆರಗುಮಾಡಿ ಬೆಕ್ಕಿನ ಕೊರಳಿಗೆ ಗಂಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರೆ ಅದು ಬಂದ
ಕೂಡಲೆ ಸದ್ವಾಗುವದರಿಂದ ತಾವು ಅದರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕದ ಹಾಗೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು
ಓಡಬಹುದೆಂದು ಸೂಚನೆಮಾಡಿತಂತೆ. ಒಡನೆಯೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಇಲಿಗಳೆಲ್ಲ ಅದು
ಬಹುಸಮರ್ಪಕವಾದ ಯುಕ್ತಿಯೆಂದು ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ
ಅನುಮೋದಿಸಿದವಂತೆ. ಆಹೊತ್ತಿಗೆ ಒಂದು ಮುದಿ ಇಲಿಯು ಮುಂದೆ
ಬಂದು “ಸಭಿಕರೆ, ನಿಮ್ಮ ಜಾಣತನವನ್ನು ನಾನು ಏನೆಂದು ಹೊಗಳಲಿ.
ಬೆಕ್ಕಿನ ಕೊರಳಿಗೆ ಗಂಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರೆ ನಾವು ಅದರ ಬಾಧೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ-
ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನಿಜ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತು ಗಂಟೆಯನ್ನು
ಕಟ್ಟುವವರು ಯಾರು? ಆ ವಿಚಾರ ಬೇಡವೆ?” ಎಂದು ಹೇಳಲು ಆಗ ಎಲ್ಲ
ಇಲಿಗಳೂ ಮುಂದುಗಾಣದೆ ಒಂದನ್ನೊಂದು ನೋಡುತ್ತ ಜೋಲುಮುಖವನ್ನು
ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತವಂತೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಸಾಪನೀತಿಯ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇಲಿಗಳು
ಬೆಕ್ಕಿನ ಕೊರಳಿಗೆ ಗಂಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅದರ ಕಾಟವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇ-
ಕೆಂದು ನಿರ್ಣಯಮಾಡಿದಂತೆ ನೀತಿಯಿಂದ ನಡೆದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಬಲೆಗೆ
ಬೀಳದೆ ಪಾರಾಗಬೇಕೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಯೋಚಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ
ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಗೆಯನ್ನು ತಿಂದರೆ ಗೋಧಿಯ ರೊಕ್ಕವನ್ನು ಯಾರು
ಕೊಡಬೇಕು? ನೀತಿಯಿಂದ ನಡೆಯುವದಕ್ಕೇನಾದರೂ ಬೆಂಬಲಬೇಕು.
ಆದಕಾರಣ “अर्शस्य प्रभुराच्युतः” ಎಂದು ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಗಳು
ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ದೇವರಲ್ಲಿಯೂ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ
ದೃಢವಾಗಿ ನೀತಿಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುವದು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಸುಲಭವಾದೀತು?
ಸಾಧಾರಣಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲೇನೋ ಮನುಷ್ಯನು ನೀತಿಯಿಂದ ನಡೆಯಬಹುದು.
ಆದರೆ ಕೇವಲ ಐಹಿಕಸುಖವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ದೇವರ
ಮತ್ತು ಜನ್ಮಾಂತರದ ಕಲ್ಪನೆ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೆ ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಸ್ವಚ್ಛಂದ-
ವಾಗಿ ಹರಿದು ಹೋಗುವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಏನು
ಕಾರಣವಾದೀತು? ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅಧೀನನಾಗಿ ಚಾರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು
ಮಾಡಿದರೆ ಇಹದಲ್ಲಿಯೇ ದುಃಖವಾಗುವದೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಅಡ್ಡಬಂದು

ನಿಲ್ಲುವದಾದರೂ ಸಣ್ಣ ಮಾತಲ್ಲ. ಇಂಥ ವಿಚಾರವು ನಿರಂತರ ಜಾಗೃತವಾಗಿರುವ ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬನು ದೇವರ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡದವನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಾದರೂ ದೇವರ ಕೃಪೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದವನು ಆಗಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಪಾಠಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಕಗಳನ್ನೂ ಮಗ್ಗಿಗಳನ್ನೂ ಕಲಿಯದೆ ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿದರೆ ಅವನು ಅವುಗಳನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಕತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕು. ಹೇಗೇ ಆಗಲಿ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೇ ಅವನಿಗೆ ಬಂದರೆ ಲಾಭವಾಗುವದು. ಅದರಂತೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಾದರೂ ಆಗಲಿ ನೀತಿಯಿಂದ ನಡೆಯುವವನಿಗೆ ಸುಖವಾಗುವದು. ನೀತಿಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕಾದರೆ ಸುವಿಚಾರ ಬೇಕು. ಸುವಿಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿಗೇನಾದರೂ ಸಾಧನವು ಬೇಕು. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಸಾಧನವಾಡದೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಸುವಿಚಾರಶಾಲಿಯಾದ ಮಹಾತ್ಮನು

“यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत।

अभ्युत्थानमधर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहम्॥”

ಎಂದು ಸ್ವಕಂಠದಿಂದ ಅಂದ ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ಅವತಾರವಾಗಲಿ ಅಥವಾ

“तत्र तं बुद्धिसंयोगं लभते पौर्वदेहिकम्”

ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಭಗವಂತನು ಅಂದಂತೆ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಯೋಗಭ್ರಷ್ಟನಾದವನಾಗಲಿ ಆಗಿರಲೇ ಬೇಕು, ಇರಲಿ. ನಮ್ಮಂಥ ಸಾಧಾರಣ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಧರ್ಮದ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಜನ್ಮವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ

“धर्मे सर्वे प्रतिष्ठितः; तस्माद्धर्मं परमं वदन्ति”

ಎಂಬ ಮುಂತಾದ ಶ್ರುತಿನಾಟ್ಯಗಳೂ

“सुखार्थाः सर्वलोकानां मताः सर्वाः प्रवृत्तयः।

सुखं तु न विना धर्मात्तस्माद्धर्मपरो भवेत्॥”

ಎಂಬ ಮುಂತಾದ ಸ್ಮೃತಿವಾಕ್ಯಗಳೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತವೆ.

“एक एव सुहृद्धर्मो निधनेप्यनुयाति यः।
शरीरेण समं नाशं सर्वमन्यत्तु गच्छति॥”

ಎಂಬ ಮತ್ತು

“मृतं शरीरमुत्सृज्य काष्ठलोष्ठसमं क्षितौ।
विमुखा बांधवा यांति धर्मस्तमनुगच्छति॥”

ಎಂಬ ಶ್ರೀಮನೂಕ್ತಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಧರ್ಮದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು. ನಾವು ನಮ್ಮ ಸಂಕಟಕಾಲಕ್ಕೆ ಒದಗುವರೆಂದು ಅನೇಕ ಬಂಧುಗಳನ್ನೂ ಅನೇಕಮಿತ್ರರನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು ಎಷ್ಟೋ ಧನಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವೆವು. ಮರಣದಂಥ ಭಯಂಕರವಾದ ಸಂಕಟವು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂತಯಿಸುವದಕ್ಕೆ ಬಂಧುಗಳೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ; ಮಿತ್ರರೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಬಂಧುಗಳಿಂದೂ ಮಿತ್ರರೆಂದೂ ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ನಮ್ಮಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದವರು ಬಹಳವಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆ ಸ್ಮಶಾನದ ವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವರು. ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದೇಹವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಅಥವಾ ಹುಗಿದು ತಮ್ಮ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಾವು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆರಳುವರು. ಬಂಧುಗಳೂ ಮಿತ್ರರೂ ಇಷ್ಟಾದರೂ ಮಾಡುವರು. ನಾವು ಗಳಿಸಿದ ಧನಧಾನ್ಯಗಳು ನಮಗಾಗಿ ಇದ್ದೆಡೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಲ್ಲಾಡುವದು ಕೂಡ ಇಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಬಂಧುಗಳಾಗಲಿ ಮಿತ್ರರಾಗಲಿ ಧನಧಾನ್ಯಗಳಾಗಲಿ ನಮ್ಮ ಸಂಕಟಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಗಲಾರವು. ಧರ್ಮವೊಂದು ಮಾತ್ರ ನಾವು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಬೆನ್ನು ಬಿಡದೆ ನಮಗೆ ಹತ್ತಿಕೊಂಡೇ ಇರುವದು. ಮರಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಗತಿ ಏನಾಗುವದೆಂದು ವಿಚಾರವನ್ನು ಕೂಡ ನಮ್ಮ ಬಂಧುಬಳಗದವರು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಹೆಂಡರುಮಕ್ಕಳು ಮುಂದೆ ತಮಗೇನು ಗತಿ? ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಅಳುವರೇ ಹೊರತು ನಮ್ಮ ಗತಿಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಆಲೋ-

ಚನೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ನಾವು ಸತ್ತು ಹೋದ ಬಳಿಕ ಧರ್ಮವೆಂಬುದೊಂದೇ ಸಹಾಯವಾಗುವದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ನಾವು

“तस्माद्धर्मं सहायार्थं नित्यं संचिनुयाच्छनैः”

ಎಂದಂತೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಆದಷ್ಟು ಧರ್ಮವನ್ನು ಈಗಿನಿಂದಲೇ ಸಂಗ್ರಹಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು. ನಮಗೆ ಯಾವಾಗ ಮೃತ್ಯು ಬಂದಿರತೆಂಬುದು ನಿಯಮವಿಲ್ಲ.

“अहन्यहनि भूतानि गच्छंतीह यमालयं।

शेषा स्थावरमिच्छंति किमाश्चर्यमतः परं॥”

ಎಂದು ಶ್ರೀಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮರಾಜನು ಅಂದಂತೆ ದಿನದಿನವೂ ಎಷ್ಟೋ ಜೀವರು ಮರಣಾಧೀನರಾಗುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನಾವು ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತೇವೆ. ಆದರೂ ನಾವು ಮಾತ್ರ ಚಿರಕಾಲವಿರುವವರಂತೆ ಎಷ್ಟೋ ಮುಂದಣ ಯೋಚನೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನೆ ತೊಳಲುತ್ತೇವೆ. ಜೀವದ ಈ ಕ್ಷಣಿಕತ್ವವು ಪ್ರೇರಿತ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಂತು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಅರೋಗಿಯಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ನಾವೇ ನೋಡಿರುತ್ತೇವೆ. ಒಂಡೆರಡು ತಾಸುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವನು ರೋಗಗ್ರಸ್ತನಾದುದನ್ನೂ ಮತ್ತೊಂದೆರಡು ತಾಸುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವನು ಮರಣವನ್ನೇ ಹೊಂದಿದುದನ್ನೂ ನಾವೇ ನೋಡುತ್ತೇವೆ, ಅಥವಾ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ಇನ್ನೂ ೧೦ ವರ್ಷಗಳ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಈಗಲೇ ಯೋಚಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ನಾವು ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡದೆ

“गृहीत इव केशेषु मृत्युना धर्ममाचरेत्”

ಎಂಬಂತೆ ಮೃತ್ಯುವು ಯಾವಾಗಲೂ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡೇ ಮರಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಸದ್ಗತಿಯಾಗುವಂತೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು.

ಮರಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಏನು ಗತಿಯಾಗುವದೆಂಬುದು ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡತಕ್ಕ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಇದರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವವು. ಮನುಷ್ಯನು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕೇವಲ ಐಹಿಕಸುಖದ ಕಡೆಗೇ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅವನ ಮನಸ್ಕೃತಿಯು ಒಂದು ಬಗೆಯಾಗಿರುವದು. ಆದರೆ ಹೀಗೆಯೇ ಇರುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಎಂದಾದರೂ ಮುಂದೆ ನನ್ನ ಗತಿ ಏನು? ಎಂಬ ವಿಚಾರವೇನಾದರೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತಿದರೆ ಆಗ ಅವನ ಎದೆಯೊಡೆಯುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದೀತು.

ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಒಬ್ಬ ತರುಣನು ವ್ಯವಹಾರಶಾಸ್ತ್ರ(ಕಾನೂನ)ವನ್ನು ಕಲಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯೂರೋಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಒಂದು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಬಹು ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದುದಿನ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಪರಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಜೀವಮಾನವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ವೃದ್ಧಗೃಹಸ್ಥನಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣವು ಬಂತು. ಅದರಂತೆ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಉಭಯರಿಗೂ ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆಗಳಾದವು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ತರುಣನು ತಾನು ಆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆನೆಂದೂ ಅದಷ್ಟು ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗುವದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದೂ ಹೇಳಿದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿ ಆ ವೃದ್ಧನು ಆ ಪ್ರಸ್ತಾವನ್ನೇ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಬೆಳೆಸಿದನು.

ವೃದ್ಧ — ಒಳ್ಳೇದು. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಪಾರಪ್ರವಚನಗಳ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದರೆ ನಿಮಗೇನು ಲಾಭವಾಗುವದು?

ತರುಣ — ನಾನು ಆಪದವಿ(ಡಿಗ್ರಿ)ಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೇನೆ.

ವೃದ್ಧ — ಆಮೇಲೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವಿರಿ?

ತರುಣ — ಆಮೇಲೆ ನಾನು ನಿರ್ವಾಹಮಾಡತಕ್ಕ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳೆಷ್ಟೋ ಇರುತ್ತವೆ. ನನ್ನ ವಾಗ್ವೈಖರಿಯಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಂದಲೂ

ದಲೂ ನನ್ನ ಪಾಂಡಿತ್ಯದಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಚಾರದಿಂದಲೂ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಣೆಮಾಡಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗುವೆನು.

ವೃದ್ಧ — ಆಮೇಲೆ?

ತರುಣ — ಆಮೇಲಿನ್ನೇನು? ನನಗೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರವು ಸಿಕ್ಕುವದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಆಗ ನಾನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಗಳಿಸಿ ಶ್ರೀಮಂತನಾಗುವೆನು.

ವೃದ್ಧ — ಆಮೇಲೆ?

ತರುಣ — ಆಮೇಲೆ ನಾನು ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಸುಖಸಾಧನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಭಾಗ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಗೌರವದಲ್ಲಿಯೂ ಘನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬಾಳುವೆನು.

ವೃದ್ಧ — ಆಮೇಲೆ?

ತರುಣ — ಆಮೇಲೆ — ಆಮೇಲೆ — ಆಮೇಲೆ ಸಾಯುವೆನು.

ಇಷ್ಟು ಮಾತಾದ ಮೇಲೆ ಆ ವೃದ್ಧನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ “ಆಮೇಲೆ?” ಎಂದು ಕೂಗಿದನು. ಆಗ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ಆ ತರುಣನಿಗೇನೂ ತೋಚಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಸುಮ್ಮನೆ ತಲೆಯನ್ನು ಬಿಗಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆ ವೃದ್ಧನು ಕೊನೆಯ ಸಲ “ಆಮೇಲೆ?” ಎಂದ ಮಾತು ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯಂತೆ ಅವನ ಹೃದಯವನ್ನು ಭೇದಿಸಿತು. ಅದನ್ನು ಸಹಿಸುವದು ಅವನಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಆ ತರುಣನು ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ಐಹಿಕಸುಖಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಘನತೆಗಾಗಿಯೂ ಮಾಡುವ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಭಗವದ್ವಿಚಾರವನ್ನು ಮನಗಾಣುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡನು.

ಹೀಗೆಯೇ Louis Figuer ಎಂಬ ಫ್ರೆಂಚಗ್ರಂಥಕಾರರು ಸತ್ತು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಏನಾಗುವದೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನೂ ಅದರ ಮೇಲೆ ತಾವು ಬೆಳೆಸಿದ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ “The Day After Death” ಎಂಬದೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನೇ ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ದೀರ್ಘಕಾಲವು ಕಳೆದರೂ ಅವರು ಇತರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಂತೆ ಮನುಷ್ಯನ ಪುನರ್ಜನ್ಮವಿಷಯವು ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ನಿಲುಕ-

ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅದರ ಗೋಚಿಗೆ ಹೋಗಗೊಡದಿರುವದೇ ಜಾಣತನವೆಂತಲೇ ನಂಬಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ದುಃಖಮಯವಾದ ದಿನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಮಯಮೂರ್ತಿಯೂ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವೂ ಆಗಿದ್ದ ಮುದ್ದುಮಗನು ಆದಿನ ಮರಣಾಧೀನನಾದನು. ಆ ವ್ಯಸನದ ತೊಳಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು “ಮನುಷ್ಯನು ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ಸತ್ತೇಸಾಯುವನಷ್ಟೆ. ಆಮೇಲೆ ಅವನ ಗತಿ ಏನಾಗುವದು? ಅವನ ದೇಹದ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಾನು ಯೋಚಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅದೂ ಒಂದು ಹೇಣದ ಮೇಲಣ ಅರಿವೆಯಂತೆಯೇ ಹೊರತು ಹೆಚ್ಚಿನದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅರಿವೆಯು ಹೇಗೆ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಹೋಗುತ್ತದೋ ದೇಹವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಅದರ ಕಾರಣಗಳಾದ ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಬಗೆ-ಬಗೆಯಾದ ಆಲೋಚನೆಗಳಿಗೂ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಗೂ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೂ ಆಧಾರವಾದ ಜೀವಜೇತನವು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ?” ಎಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡಿ ತದೇಕಮನಸ್ಕರಾಗಿ ಬಹುಕಾಲ ಅದನ್ನೇ ಯೋಚಿಸಿ ಯೋಚಿಸಿ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭೌತಿಕಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ದೊರೆಯಬಹುದಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ನಗರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ವಯೋವೃದ್ಧರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಮಾಲೋಚನೆಮಾಡಿ ಜನ್ಮಾಂತರವುಂಟೆಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಂತೆ “Death and After” ಮೊದಲಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಂತರದ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮರಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಗತಿ ಏನಾಗುವದೆಂಬ ವಿಷಯವು ಕಠೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ನಾಚಿಕೇತ ಇವರ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಆಯಾ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಂತರವು ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯೂ

“न त्वेवाहं जातु नासं न त्वं नेमे जनाधिपाः ।

न चैव न भविष्यामः सर्वे वयमतः परम् ॥”

ಎಂಬ ಭಗವಂತನ ಉಕ್ತಿಯು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದೆವೆಂತಲೂ ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಇರುವೆವೆಂತಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ.

“जातस्य हि ध्रुवो मृत्युर्ध्रुवं जन्म मृतस्य च”

ಎಂದು ಭಗವಂತನೂ ಮತ್ತು “पुनरपि जननं पुनरपि मरणं” ಎಂದು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರೂ ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ನಮಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವು ಬಿಟ್ಟದ್ದಿಲ್ಲ. ಪುನರ್ಜನ್ಮವೆಂದರೆ ಮರಣವಾದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಸಶರೀರಿಗ-ಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವದು. ಈ ನಮ್ಮ ದೇಹದೊಳಗಿರುವ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಾಣ ಮೊದಲಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಸ್ತುಗಳ ಸಮೂಹರೂಪವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರವು ಈ ಸ್ಥೂಲಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವದೇ ಮರಣವು.

“यं यं वापि स्मरन् भावं त्यजत्यन्ते कळेवरं।

तं तमेवैति कौंतेय सदा तद्भावभावितः॥”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಆದಂತೆ ಈ ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯೋಚನೆಯು ಬಲವಾಗಿರುವದೋ ಅದರ ಮೇಲಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರವು ದೇಹದಿಂದ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವದೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುವದು.

“अंतकाले च मामेव स्मरन्मुक्त्वा कळेवरं।

यः प्रयाति स मद्भावं याति नास्त्यत्र संशयः॥”

ಎಂಬ ಭಗವದುಕ್ತಿಯಂತೆ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟವನು ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಹೊಂದುವನು. ಮರಣಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೊ-ರೆಯುವದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ ವಿಷಯಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿ-ಸಿದವನು ಉರ್ಧ್ವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಈ ಭೂಲೋಕದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸಿದ್ದು ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕಲ್ಲ ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಡುತ್ತಿದ್ದವನು ಪುನಃ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬರುವನು.

ಪ್ರಾಪಂಚಿಕಜೀವನವು ಮರಣಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಸಂಕಟದ ಜೋರಿ-

ನಿಂದಲೂ ಆ ಸ್ಥೂಲಶರೀರವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಗಿರುವದರಿಂದಲೂ ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿರುವದು. ಮರಣವಾದ ಮೇಲೆ ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ ದುರವಸ್ಥೆ ಬಂದಿದೆಯೆಂಬುದು ಅದಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾಗುವದು. ಮೊದಲಿನಂತೆ ನೋಡಬೇಕು, ಕೇಳಬೇಕು, ಮೂಸಿನೋಡಬೇಕು, ಮುಟ್ಟಬೇಕು, ರುಚಿನೋಡಬೇಕು ಎಂಬ ಆಶೆ ಬಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗದೆ ಹೋಗುವದು. ಆಗ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯವಾದ ಸ್ಥೂಲಶರೀರವು ಹೋಯಿತಲ್ಲ ಎಂದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಹುಟ್ಟುವದು. ಅದುದರಿಂದ ಅದು ಬಹುವ್ಯಸನದಿಂದ ತಳಮಳಿಸುವದು. ಹಸಿವೂ ತೃಷೆಯೂ— ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ— ಮತ್ತಷ್ಟು ಬಲವಾಗಿರುವವು. ಆಗ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲಶರೀರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಾಧೆಯಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾಂಸಮಯಶರೀರದ ಬಯಕೆಯಾಗಿ ಸ್ಥೂಲೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳು ಸಿಕ್ಕದುದರಿಂದ ಹುಚ್ಚುಹಿಡಿದಂತೆ ತಲ್ಲಣಿಸುವದು. ಕೊನೆಗೆ ಅದರ ಉದ್ದೇಶವು ನೆರವೇರುವದು. ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನ ವೀರ್ಯದ ಮೂಲಕ ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸಿನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವದು. ಇದರಿಂದ ಗರ್ಭವಾಗುವದು. ಶರೀರವಿಲ್ಲದ ಜೀವವೊಂದು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಹೊರತು ಗರ್ಭವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ತಂದೆಯ ವೀರ್ಯವೂ ತಾಯಿಯ ಶೋಣಿತವೂ ಸೇರಿದರೆ ಸ್ಥೂಲಶರೀರವಾಗುವದೇ ಹೊರತು ಜೀವನಪ್ರದವಾಗುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರವಾಗಲಾರದು. ಇಂಥ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರದೊಡನೆ ಜೀವನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಗರ್ಭವಾಗುವದು. ಒಳಗೆ ಬಂದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದಂತಾಗಿ ತಾನೇ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಾರೆನೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವದು.

ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಕೂಡಲೆ ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜೀವರೂ ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಕೆಲವರು ಮರಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಆತಿನಾಹಿಕ ಶರೀರದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು. ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕಾಗಲಿ ನರಕಕ್ಕಾಗಲಿ ಹೋಗುವದು ಆಯಾಜೀವರ ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಫಲವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗವು ಲಭಿಸುವದು. ಆದರೆ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಸುಖಗಳು ಕೂಡ ಭೂಲೋಕದ ಸುಖಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮ-

ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಸುಖಗಳೆ. ಇವುಗಳು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಇರುವವು. ಈ ಸ್ವರ್ಗವಾಸಿಗಳು ಸಂಕಲ್ಪಮಾತ್ರದಿಂದ ಈ ದಿವ್ಯಸುಖಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿ ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯದ ಅವಧಿ ತೀರುವವರೆಗೆ ದೇವತೆಗಳಂತೆಯೇ ಸುಖದಿಂದಿರುವರು. ಈ ಅವಧಿವಾರಿದ ಒಡನೆಯು “ಜ್ಞಾನಿ ಧೃತಃ ಸರ್ವಲೋಕಂ ವಿಶಂತಿ ” ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಅಂದಂತೆ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಅತಿಪಾಪಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ನರಕದಲ್ಲಿ ಶೀಕ್ಷೆಯಾಗುವದು. ಆಮೇಲೆ ಶುದ್ಧರಾದ ಈ ಜೀವರು ಈ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾನಂತರ ಅವರ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ವಿಷಯವಾಸನೆ ಇಲ್ಲದವರಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗವೂ ಇಲ್ಲ; ನರಕವೂ ಇಲ್ಲ, ಅವರು ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಇಂಥ ಮಹಾತ್ಮರ ವೀರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಯಾದ ಜೀವನ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರವು ಸೇರಲಾರದು. ಇಂಥ ಜೀವರನ್ನು ಅವರ ವೀರ್ಯದ ಪರಿಶುದ್ಧತೆಯು ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸಿ ಕರ್ಮದಿಂದಲೂ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಂದಲೂ ತನಗೆ ತಕ್ಕ ಜೀವನನ್ನೇ ಒಳಗೆ ಬಿಡುವದು.

“अथवा योगिनामेव कुले भवति धीमतां।

एतद्धि दुर्लभतरं लोके जन्म यदीदृशं॥

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಇಂಥವರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವದು ದುರ್ಲಭವೆಂದು ಅಂದಿದ್ದಾನೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜೀವವು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಬುದ್ಧಿವೃತ್ತಿ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿರುವದರಿಂದಲೂ ಒಂದುಕಡೆ ನಿರ್ಬಂಧವಾಗಿರಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವದರಿಂದಲೂ ಬಹು ಸಂಕಟವಾಗುವದು. ಆರನೆಯ ತಿಂಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಅನುಭವವಾಗುವದು. ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜನ್ಮವಿಚಾರವಾಗಿ ಇದ್ದ ಅಜ್ಞಾನವು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಹೋಗಿ ಎಲ್ಲ

ಪೂರ್ವಜನ್ಮಗಳ ಸ್ಮರಣೆಯೂ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುವದು. ಸಾವಿರಾರು ಪೂರ್ವಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳು ಆಗ ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ಆದಂತೆ ತೋರಿ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟ ನಾನಾವಿಧವಾದ ಕ್ಲೇಶಗಳಿಗೆಲ್ಲ ತಾನು ವಿಷಯಾಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸಹಚರರಾದ ಇತರ ಮನುಷ್ಯರ ವಿಚಾರಕ್ಕೂ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೇನೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರಾಙ್ಮುಖನಾಗಿದ್ದುದೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಂದಟ್ಟಾಗುವದು. ಈ ಅನುಭವದಿಂದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಹುಟ್ಟಿ

“यन्मया परिजनस्यार्थं कृतं कर्म शुभाशुभं।

एकाकी तेन दह्येहं गतास्ते फलभागिनः॥”

ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಶೋಕಿಸುತ್ತ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ ಹಿಂದಣ ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವದೂ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುವದೂ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ವರೆಗೆ ನಡೆದ ಮೇಲೆ ಆ ಮಗು ಹುಟ್ಟುವದು. “जातमात्रस्तु वैष्णवेन वायुना संस्पृष्टस्तदा न स्मरति जन्ममरणानि” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಗರ್ಭೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಭೂಸ್ಪರ್ಶವಾದ ಕೂಡಲೆ ಈ ಸ್ಮರಣೆಯೆಲ್ಲ ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಅಜ್ಞಾನಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮುಳುಗುವದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಮಗು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಆಳುತ್ತದೆ.

ಮನುಷ್ಯನು ತಾನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಅಪಾರವಾದ ಧನರಾಶಿಯನ್ನು ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ತಿಂದು ಅಥವಾ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಋಣರಾಶಿಯನ್ನು ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ತೀರಿಸಿ ಮುಗಿಸುವದು ಹೇಗೆ ಅಸಂಭವವೋ ಹಾಗೆಯೇ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳ ಸಂಚಯವನ್ನು ಒಂದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿ ಮುಗಿಸುವದಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಉಪಭೋಗಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವನು ಜನ್ಮವನ್ನೆತ್ತಲೇಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನೊಬ್ಬನು ಈ ಪುನರ್ಜನ್ಮವೆಂಬ ಸುಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಇರಬಹುದೇ ಹೊರತು

ಉಳಿದ ಯಾರಿಗೂ ಇದು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ಜೀವನು ಒಂದು ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡುವಾಗ ತನ್ನ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳ ವಾಸನೆಯೊಂದಿಗೆ ಹೊರಟು ಮತ್ತೊಂದು ದೇಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಭೌತಿಕಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಈ ಪುನರ್ಜನ್ಮದ ಮಾತು ಬಂದಾಗ ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಕಳಿಗೆ ಅವನವನ ತಂದೆತಾಯಿಗಳೇ ಕಾರಣರಲ್ಲದೆ ಯಾವದೊಂದು ವಾಸನೆ ಮುಂತಾದುದೇನೂ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವರು. ಮನುಷ್ಯನ ಸಮಸ್ತಸ್ಥಿತಿಗತಿಕಳಿಗೂ ತಾಯಿತಂದೆಗಳೇ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದರೆ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದ ಮತ್ತು ಸದಾಚಾರಸಂಪನ್ನರಾದ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಗೆ ದಡ್ಡರಾದ ಮತ್ತು ದುರಾಚಾರಿಗಳಾದ ಮಕ್ಕಳೂ, ದಡ್ಡರಾದ ಮತ್ತು ದುರಾಚಾರಿಗಳಾದ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದ ಮತ್ತು ಸದಾಚಾರಸಂಪನ್ನರಾದ ಮಕ್ಕಳೂ ಆಗುವದಕ್ಕೂ ಒಬ್ಬ ತಂದೆತಾಯಿಯ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿಯೇ ಒಬ್ಬನು ಲಕ್ಷಾಧಿಪತಿಯೂ ಒಬ್ಬನು ಭಿಕ್ಷಾಧಿಪತಿಯೂ ಒಬ್ಬನು ಬುದ್ಧಿವಂತನೂ ಒಬ್ಬನು ಮೂರ್ಖನೂ ಒಬ್ಬನು ಸದಾಚಾರಸಂಪನ್ನನೂ ಒಬ್ಬನು ದುರಾಚಾರನಿರತನೂ ಒಬ್ಬನು ವಿದ್ಯಾವಂತನೂ ಒಬ್ಬನು ವ್ಯಾಪಾರಿಯೂ ಒಬ್ಬನು ಕೈಗಾರಿಕೆಯವನೂ ಆಗುವದಕ್ಕೂ ಸಮಾಧಾನವೇನು? ತಾಯಿತಂದೆಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಶರೀರಸ್ಥಿತಿಗತಿಕಳಿಗೆ ಕಾರಣರೇ ಹೊರತು ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಕಳಿಗೆ ಅವರನ್ನು ಹೊಣೆಗಾರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಶರೀರವು ತಂದೆತಾಯಿಗಳನ್ನು ಹೋಲಬಹುದು; ಶರೀರಧರ್ಮವು ತಂದೆತಾಯಿಗಳನ್ನು ಹೋಲಬಹುದು; ಮನಸ್ಸು ತಂದೆತಾಯಿಗಳನ್ನು ಹೋಲುವದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ಇನ್ನು ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಾದ ಮಾನಸಿಕಸ್ಥಿತಿಗತಿಕಳಿಗೆ ಭಗವದ್ಭಿಕ್ಷೆಯೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಿ ಜನ್ಮಾಂತರದ ವಾಸನೆಯೆಂಬಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ನಿರಸನ ಮಾಡಬಹುದು. ಸರ್ವತ್ರ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿ ಕೇವಲ ವ್ಯವಸ್ಥಾಮಾತ್ರವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನು ಒಬ್ಬರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸುಣ್ಣ ಒಬ್ಬರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೆಣ್ಣೆ ಇಟ್ಟಂತೆ ಏಕೆ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ಮಾಡುವನು? ಅದುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಮಾನಸಿಕಸ್ಥಿತಿಗತಿಗೂ ಅವನವನ ಜನ್ಮಾಂತರವಾಸನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಕಾರಣವೂ ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ.

ಪುನರ್ಜನ್ಮವುಂಟೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಆಧಾರವನ್ನು ತೋರಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದರ ಪೂರ್ವಸ್ಮರಣೆ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಭೌತಿಕಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮೂಲೆಗೊತ್ತುವರು. ಪೂರ್ವಜನ್ಮವಿಚಾರವು ನಮ್ಮ ಯಾರ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇರಬಹುದು. ಒಂದುಕ್ಷಣದ ಹಿಂದೆ ಅಡಿದ ಮಾತನ್ನು ಅಥವಾ ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮರೆಯುತ್ತಿರುವ ನಮಗೆ ಜನ್ಮಾಂತರದ ನೆನಪು ಬರುವದು ಹೇಗೆ? ಜನ್ಮಾಂತರದ ವಾಸನೆಯೆಂಬುದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಮೊದಲಾದವರು ಕೇವಲ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಶಾಸ್ತ್ರಜಲಧಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಆಪೋಶನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು? ಲಗ್ನಕಾಲದಲ್ಲಿ “सुसुखेन सावधानम्” ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಘೋಷವು ಎಲ್ಲರ ಕಿವಿಯನ್ನೂ ಹಾದುಹೋಗುತ್ತಿರುವದಾದರೂ ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರಿಯಾದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು “जय सीताराम” ಎಂದು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ವೈರಾಗ್ಯವು ರಾಮದಾಸರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬಂತು? ಪುನರ್ಜನ್ಮವುಂಟೆಂಬುದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯದ ಯಾರ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿರುವಂತೆ ಭೌತಿಕಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಾರದು. ಆದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವಿಷಯಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಸ್ಮರಣೆಯ ಪ್ರಮಾಣವು ಸಂಪೂರ್ಣಶೂನ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ವಿವಿಧವಾದ ಯೋಗಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವವರು ಪುನರ್ಜನ್ಮವುಂಟೆಂದು ಸ್ವಾನುಭವದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ತಮಗೆ ಯಾವ ಸ್ವಾರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಜನರ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಸಿದ್ಧಪುರುಷರ ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವದು ಅನುಚಿತವು. ನಾವು ಆಪ್ತವಾಕ್ಯದ ಮೇಲೆ ಭರವಸೆವನ್ನಿಡಬೇಕಾದ ಎಷ್ಟೋ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಬರುವವು. ಪುನರ್ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಡುವದು ಸನ್ಮಾರ್ಗಪ್ರವರ್ತನೆಗೆ ಉತ್ತಮ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುವದು. ಪೂರ್ವಪುಣ್ಯದಿಂದ ನಾನು ಈಗ ಸುಖಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತಾನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸುಖಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಹೆಚ್ಚು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ತಾನು ಈಗ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ದುಃಖಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಪಾಪವೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಭಾವಿಸುವವನಿಗೆ ಮುಂದಾದರೂ ಅಂಥ

ದುಃಖವನ್ನು ಬರಗೊಡಬಾರದೆಂದು ದುಷ್ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಪುನರ್ಜನ್ಮವೆಂಬುದೊಂದಿರುವದರಿಂದಲೇ ನಾವು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವಾದ ನಿಜಾನಂದದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟೆಲ್ಲ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದು ಒಂದುವೇಳೆ ಅಶಕ್ಯವೆಂದು ಕಂಡರೂ ನಿರಾಶರಾಗದೆ

“अनेकजन्मसंसिद्धस्ततो याति परां गतिम्”

ಎಂಬ ಭಗವದ್‌ಕ್ರಿಯಂತೆ ಈಗ ನಾವು ಮಾಡುವದು ಮುಂದಣ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಬೀಳುವದೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಆದಷ್ಟು ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ಆಸ್ಪದವಾಗುವದು. ಪುನರ್ಜನ್ಮದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ನಂಬುವದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಸುಪರಿಣಾಮವಾಗುವದು. ನಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಪಾಪಗಳೇನೂ ಆಗದಿದ್ದರೂ ಕೆಲವು ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ನಾವು ತಪ್ಪದೆ ಭೋಗಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ “ನಾವು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಎಂದಾದರೂ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿರಬಹುದು. ಇದು ಅದರ ಫಲವಾಗಿರಬಹುದು” ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯು ಬಂದ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಶಾಂತತೆಯಿಂದ ಸಹಿಸುವದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಾಹಾಯ್ಯಕಾರಿಯಾಗುವದು. ಜನ್ಮಾಂತರದ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ನಮಗೆ ಬಂದ ಎಷ್ಟೋ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಶಾಂತತನದಿಂದ ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕವಾಗುವದೆಂಬುದು ಜನ್ಮಾಂತರಗಳಿರುವವೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಶಯವುಳ್ಳವರು ಕೂಡ ನಿರ್ವಿವಾದವಾಗಿ ಒಪ್ಪತಕ್ಕ ಮಾತೇ ಆಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿ ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಲ್ಲಂತು ಜನ್ಮಾಂತರದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಮಾಣಗಳುಂಟು. ನಮಗೆ ಈಗ ಪ್ರಸ್ತುತವಾದ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಂತು

“वासांसि जीर्णानि यथा विहाय

नवानि गृह्णाति नरोऽपराणि॥

तथा शरीराणि विहाय जीर्णा- न्यन्यानि संयाति नवानि देही॥”

ಎಂಬ ಮುಂತಾದ ಉಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾದ ಸಾ-
ಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

ಇರಲಿ. ಜನ್ಮಾಂತರದ ಮತ್ತು ದೇವರ ನಂಬಿಕೆಯು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬಹಳ
ಅನುಕೂಲವಾಗುವದು. ಸರ್ವಸಾಕ್ಷಿಯಾದ ದೇವಾಧಿದೇವನು ನಾವು ಮಾಡುವ
ಧರ್ಮ ಅಥವಾ ಅಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ
ನಮ್ಮ ಸುಖದುಃಖಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನು ಎಂಬ ಭಾವನೆಯು
ನಾವು ಧರ್ಮವನ್ನು ಭಜಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲಿಕ್ಕೂ
ಎಷ್ಟು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವದು? ಧರ್ಮದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ
ಎಂಥ ಸುಖವಾಗುವದೆಂಬುದಂತು ಈಗ ನಮಗೆ ಕಾಣದ ವಿಷಯವು. ಅದು
ಇರಲಿ. ಇದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ನಮಗೆ ಎಷ್ಟು ಸುಖವಾಗುವದೆಂಬುದನ್ನು
ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಟ್ಟು ನೋಡಿದರೂ ನಮಗೆ ಧರ್ಮದ ಮಹತ್ವವು ಕಂಡುಬರುವದು.
ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವೆಂದು ಹೇಳಿದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ
ಮತ್ತು ಅಯುಕ್ತವೆಂದು ಹೇಳಿದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡುವದರಿಂದ
ನಮ್ಮ ಶಾರೀರಿಕ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯು ನೆಟ್ಟಗಿದ್ದು ನಮಗೆ ಎಷ್ಟೋ
ಸುಖವಾಗುವದೆಂಬುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವ ಮಾತೇ
ಇದೆ. ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಮೊದಲು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ
ಸುಖವೆನಿಸಿದರೂ ಮುಂದೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗುವದೊ ಅಂಥದ್ದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ
ನಿಷಿದ್ಧವೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿಹಿತವೆಂದು ಎಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ನಾವು ಯುಕ್ತವಾದುದು ಮತ್ತು
ಅಯುಕ್ತವಾದುದು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವದು ಲೋಭ್ಯವಲ್ಲ. ಮೊದಲು ನಮಗೆ ಹಿತಕರವೆಂದು ತೋರಿದ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳು
ಮುಂದೆ ಅಹಿತಕರವಾದವುಗಳೆಂದೂ ಮತ್ತು ಮೊದಲು ಅಹಿತಕರವಾದವುಗಳೆಂದು
ತೋರಿದ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳು ಮುಂದೆ ಹಿತಕರವಾದವು.

ಗಳೆಂದೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಅನುಭವದಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರಬಹುದು. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾಯಿತಂದೆಗಳ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ ಪಾಠಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅದು ಅಹಿತಕರವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಾಗ ಅದೇ ಹಿತಕರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ನಾವು ಸಣ್ಣವರಾಗಿರುವಾಗ ಓದುಬರಹಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸುಹಾಕದೆ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಅಡ್ಡಾಡುವದು ಹಿತಕರವೆಂದು ಕಂಡರೂ ನಾವು ದೊಡ್ಡವರಾದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ವಿಧ್ಯೆಯ ಕೊರತೆಯು ತಿಳಿಯುತ್ತ ಬಂದಹಾಗೆಲ್ಲ ಅದೇ ನಮಗೆ ಅಹಿತಕರವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಏನು ಮಾಡಬಾರದು? ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಿಸದೆ ಅನುಭವಶಾಲಿಗಳೂ ನಮ್ಮ ಹಿತಚಿಂತಕರೂ ಆದ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು

“तस्माच्छास्त्रं प्रमाणं ते कार्याकार्यव्यवस्थितौ।

ज्ञात्वा शास्त्रविधानोक्तं कर्म कर्तुमिहार्हसि॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಆಪ್ತವಾಕ್ಯರೂಪವಾದ ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿ ಎಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಕಾರ್ಯದ ಮತ್ತು ಆಕಾರ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬುದು ಶ್ರುತಿರೂಪವಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಆ ಶ್ಲೋಕದ ಮುಂದಿನ “ये शास्त्रविधि-मुत्सृज्य ” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ “शास्त्रविधानं श्रुतिस्मृति चोदनां” ಎಂದು ಬರೆದು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ—ಆರ್ಯರ—ಧರ್ಮವು ವೇದಮೂಲಕವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಈ ವೇದವೂ ಮತ್ತು ಇದರಿಂದಾದ ಸ್ಮೃತ್ಯಾದಿಗಳೂ ನಮಗೆ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ ಸರಿ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಜೈಮಿನಿಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ “चोदनालक्षणोऽर्थो धर्मः” ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. लिङ्, लोट्, लृट् ಪ್ರತ್ಯಯಾದಿಗಳಿಂದ ವೇದವು ಬೋಧಿಸುವ ಅರ್ಥವೇ ಧರ್ಮವು. ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ

“ಶ್ರುತಿ: ಸ್ಮೃತಿ: ಸದಾಚಾರ: ಸ್ವಸ್ಯ ಚ ಪ್ರಿಯಾತ್ಮನ: |
ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಕಲ್ಪಜ: ಕಾಮೋ ಧರ್ಮಮೂಲಮಿದಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ||”

ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಶ್ರುತಿಯೂ, ಸ್ಮೃತಿಯೂ, ಸದಾಚಾರವೆಂದರೆ

“ಸಾಧವ: ಕ್ಷೀಣದೋಷಾ: ಸ್ಯು: ಸಂಕ್ಷುಬ್ಧ: ಸಾಧುವಾಚಕ: |
ತೇಷಾಮಾಚರಣಮ್ ಯತ್ತು ಸದಾಚಾರ: ಸ ಉಚ್ಯತೇ ||”

ಎಂದು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಿದೋಷಪರಾದ ಸಾಧುಗಳ ಆಚರಣವೂ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪಕ್ಷಗಳಿದ್ದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಪಕ್ಷವೂ ಮತ್ತು ದೃಢವಾದ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕಾಮವು ಎಂದರೆ

“ಧರ್ಮಾವಿರುದ್ಧೋ ಭೂತೇಷು ಕಾಮೋಸಿಮಿ ಭರತರ್ಷಮ್”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಆ ಶ್ಲೋಕದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ “ಕಾಮಸ್ತೃಣಾ” ಎಂದು ಕಾಮಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದಂತೆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗದ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಇವೈದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ.

ಈ ಧರ್ಮವು ಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪವೆಂದೂ ನಿವೃತ್ತಿರೂಪವೆಂದೂ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಗೀತಾಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ “ಸ ಭಗವಾನ್ ಸೃಷ್ಟಿವೇದಂ ಜಗತ್ತಸ್ಯ ಚ ಸ್ಥಿತಿಂ ಚಿಕಿಛು: ಸರೀರ್ಯಾದಿನಗ್ರೇ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಪ್ರಜಾಪತಿನ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿಲಕ್ಷಣಂ ಧರ್ಮಂ ಗ್ರಾಹಯಾಮಾಸ ವೇದಾಂತಂ | ತತೋನ್ಯಾಂಶ್ಚ ಸನಕಸನ-ದನಾದಿನುತ್ಪಾಞಿ ನಿವೃತ್ತಿಲಕ್ಷಣಂ ಧರ್ಮಂ ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯಲಕ್ಷಣಂ ಗ್ರಾಹಯಾಮಾಸ |” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ವಿಶದೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಗವಂತನು ಮರೀಚ್ಯಾದಿಪ್ರಜಾಪತಿಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸನಕಸನಂದನಾದಿಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಅವರಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಗ್ರಹಣಮಾಡಿಸಿದನು. “ಸ ಪೂರ್ವೇಷಾಮಪಿ ಗುರು: ಕಾಲೇನಾನವಚ್ಛೇದಾತ್” ಎಂದು ಯೋಗ-

ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅನಾದಿಸಿದ್ಧನಾದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಹೊರತು ಪೂರ್ವ-
ಕರಿಗಾದರೂ ಗುರುವಿನ್ನಾರು? ಭಗವಂತನು ತೋರಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಮಾ-
ರ್ಗವೂ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿಮಾರ್ಗವೂ ಎರಡೂ ಸುಖದ ಸಾಧನಗಳಾಗಿರಲಿಕ್ಕೇ
ಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು

“सन्यासः कर्मयोगश्च निःश्रेयसकरावुभौ”

ಎಂಬದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕರ್ಮದ ಅನುಷ್ಠಾನವು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಮತ್ತು ಕ-
ರ್ಮದ ಸನ್ಯಾಸವು ನಿವೃತ್ತಿಯು. ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೇ ಆಗಲಿ ಸನ್ಯಾಸಕ್ಕೇ ಆಗಲಿ

“यः शास्त्रविधिमुत्सृज्य वर्तते कामकारतः।

न स सिद्धिमवाप्नोति न सुखं न परांगतिं॥”

ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಭಗವಂತನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೇ ಪ್ರಮಾ-
ಣೀಕರಿಸಬೇಕು. ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರವನ್ನು
ನೋಡುವಂತೆ ಸನ್ಯಾಸಕ್ಕೂ ನಾವು ನೋಡಬೇಕು. ನಾನು ಸುಮಾರು
೧೪-೧೫ ವರ್ಷದವನಾಗಿದ್ದಾಗ ಕೆಲಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸಪ್ರಶಂಸೆ-
ಯನ್ನು ಓದಿದುದರಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ
ಬೇರೆ ಜನರ ಬಾಯಿಂದ ಕೇಳಿದುದರಿಂದಲೂ ನನಗೆ ಸನ್ಯಾಸದ ಮೇಲೆ ಕು-
ತೂಹಲವು ಹುಟ್ಟಿ ನಾನು ಒಬ್ಬ ಪರಮಹಂಸರ ಬಳಿಗೆ ಹೋದೆನು. ಅವರು
ಸನ್ಯಾಸಧರ್ಮವನ್ನು ಬಹುಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಮಹಾತ್ಮ-
ರೆಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡಿದ್ದರು. ನಾನು ಹೋಗಿ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು ನನ್ನ ಅಂತರಂಗ-
ವನ್ನು ಅವರ ಮುಂದೆ ಬಿಚ್ಚಿದೆನು. ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಅವರು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ
ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ನನಗೆ ತಂದೆ, ತಾಯಿ,
ಹೆಂಡತಿ ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲ ಇದ್ದರೂ ನಾನು ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೃತಾ-
ರ್ಥನಾಗಲು ಬಂದಿರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಯತಿಗಳು
“ಸನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಕುತೂಹಲಪಡಬೇಡ. ನಾನು ನಿನಗೆ ಸನ್ಯಾಸಧರ್ಮ-

ವನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಜುಟ್ಟುಜನಿವಾರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಸನ್ಯಾಸವಾಗುವದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ. ಈಗ ನಾನು ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿ. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿಕಾರವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ವಿಷಯಗಳು ಸಮಾಪದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸು ವಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಬಾರದು. ಹೀಗಿರುವದಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವದೊ ಹೇಗೆ? ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದು-ಕೊಂಡೇ ಮೊದಲು ಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡಿ ನೋಡಿಕೊ ಮತ್ತು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡು. ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವು ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಗರಡಿಮನೆ ಇದ್ದಂತೆ ಇದೆ. ಯಾವ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸು ಪರವಶವಾಗದಂತೆ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನಾಗಿರುವದು ಸಹಸಾಶಕ್ಯವಲ್ಲ.

“यततोह्यपि कौंतेय पुरुषस्य विपश्चितः।

इन्द्रियाणि प्रमाथीनि हरन्ति प्रसभं मनः॥”

ಎಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಅಂದಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುತ್ತಿರುವಂಥ ವಿಚಾರಶಾಲಿಯು ಮನಸ್ಸನ್ನಾದರೂ ಬಲಾಢ್ಯವಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಆಕರ್ಷಿಸುವವು. ಹೀಗಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗದೆ ವಿಷಯೋಪಭೋಗವನ್ನು ಹೊಂದುವದಕ್ಕೆ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವು ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವದು. ಅದೇ ಮನಶ್ಚಾಂಚಲ್ಯವು ಸರ್ವವನ್ನೂ ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಿದ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಆದರೆ ಎಷ್ಟು ಹಾನಿಯಾದೀತು ನೋಡು. ನೀನು ಇನ್ನೂ ಬಾಲ್ಯವಯಸ್ಸಿನವನಾಗಿದ್ದಿ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿದುದೇ ಉತ್ತಮವಾಯಿತು. ಪೂರ್ವಾಪರವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ನೀನು ಮುಂದೆ ಬಿದ್ದು ಆಶ್ರಮಾಂತರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅನರ್ಥವಾಗುವ ಸಂಭವವಿತ್ತು” ಎಂದು ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು.

ನಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ನಮಗೆ ಯಾವದೊಂದು ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದರೂ ಪೂರ್ವಾಪರವಿಚಾರ ಮಾಡಿಯೇ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ನಿಜ. ಆದರೂ ಅವುಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲವಾಗುತ್ತ ಬಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಕಾಲಚಕ್ರದ ಮಹತ್ತರವಾದ ನೈಪರೀತ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದಷ್ಟು

ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಕೇವಲ ಸ್ವಕಪೋಲಕಲ್ಪಿತವಾದ ಊಹೆಯಲ್ಲ. ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೂ, ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ, ದೇಶದೇಶಕ್ಕೂ ಧರ್ಮ-ನಿರ್ಣಯಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿರುವ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳು ನಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೇ ಇರುವವು. ಹೀಗೆ ಒಂದುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆದ ಧರ್ಮನಿರ್ಣಯಗಳು ಕೆಲಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಆಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ತತ್ಕಾಲದ ಧರ್ಮಜ್ಞರಿಂದ ಪುನರ್ವಿಮರ್ಶೆಮಾಡಲ್ಪಡುವವು. ಅದುದರಿಂದಲೇ “कलौ पंच विवर्जयेत्” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥಸಾಧನೆಗೆ ಸನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮವೇ ಆಗಬೇಕೆಂಬರ್ಥವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ವಚನಗಳು ಈಗ ಅಕ್ಷರಶಃ ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬಷ್ಟು ಗೌರವಿಸತಕ್ಕವುಗಳಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಾಂಗವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪರಾಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮವು ಅತಿಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಜನರಲ್ಲಿ ಭೂತದಯಾದಿಗುಣಗಳು ತುಂಬಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಚತುರ್ಥಾಶ್ರಮದವರ ಪೋಷಣೆಯ ಭಾರವು ತಮ್ಮದೆಂದು ತಿಳಿದು ತಾವಾಗಿಯೇ ಅವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ದೃಢಾಂಗರಾದವರು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಾಗದೆ ಮೂಗುಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದಲೇ ದೇಶಕ್ಕೆ ದರಿದ್ರಾವಸ್ಥೆಯೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಭಿಕ್ಷುಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಕೂಡ ಕೂಲಿಗೆ ಹೋಗೆಂದು ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳುವ ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸನ್ಯಾಸವು ಅಷ್ಟು ಪ್ರಶಸ್ತವಲ್ಲ. ಜನರ ನಿಂದೆಗೂ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಸರ್ವವ್ಯವಹಾರವನ್ನೂ ಭಗವತ್ಸೇವೆಯೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಂಡಿರುವದೇ ಉತ್ತಮ. ಇದರ ಮೇಲೆ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮದ ಹೆಸರೇ ಅಡಗಿ ಹೋಗಿದೆ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವು ಕೂಡ ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದೆ. “ಅಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹಾರದವನು ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹಾರುವನೆ?” ಎಂಬಂತೆ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ದೇಹದಂಡನೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರಿಯದ ನಮಗೆ ಸನ್ಯಾಸವು ಹೇಗೆ ಶೋಭಿಸಿತು? ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೇ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸವು

ನಿಷೇಧವೆಂಬ ವಚನವು ಹುಟ್ಟಿರುವದು. ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಮೋಕ್ಷವು ಸಿಕ್ಕಿಯೇ ಸಿಕ್ಕುವದೆಂದು ಭರವಸವಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಅಭ್ಯಂತರವನ್ನೂ ನೋಡದೆ ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದೇ ಅವಶ್ಯಕವಾಗುವದು. ಆದರೆ ಸನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷವೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕೃತವೆಂದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ದೇಶಕಾಲಸ್ಥಿತಿಗಳು ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಸನ್ಯಾಸಧರ್ಮವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಮುಂದಾಗುವವರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳು ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದುಕೊಂಡೇ ಇವೆ. ಅವರ ದೃಢನಿಶ್ಚಯವೂ ಶ್ಲಾಘಾಸ್ಪದವಾಗಿಯೇ ಇರುವದು. ಸಾಮಾನ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ದೇಶಕಾಲಸ್ಥಿತಿಗಳು ಸನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಎಷ್ಟೇ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಗಳಾದರೂ ಆಶ್ರಮಾಂತರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಾಗ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹೇಳುವ ಹಾಗಿರುವದು. ಏಕೆಂದರೆ ಕಲಿಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ಅತಿದೂರುಣವಾಗಿರುವದರಿಂದ ನಮಗೆ ಈಗ ಇರುವ ಆಶ್ರಮದ ಧರ್ಮಗಳೇ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಒಂದೊಂದಾಶ್ರಮವನ್ನಾಗಿ ಕೆಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿದವರಂತೆ ನಾವು ಸನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮದ ಗೌರವವನ್ನೂ ಹಾಳುಮಾಡದೆ ಅದು ನಾಮಮಾತ್ರವಾಗಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆ ಇಲ್ಲ. ಅದರ ಪೂಜ್ಯತೆಗೆ ಭಗವನ್ನು ತರದಿದ್ದರೆ ಮಹದುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಾದೀತು.

ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪರಮಾರ್ಥವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಚನಗಳೆಲ್ಲ ಸನ್ಯಾಸಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕಾಷಾಯದಂಡಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಬೇಕೆಂಬರ್ಥವೊಂದನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ? ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೂ ಪ್ರಪಂಚವಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಒಂದೂರು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇನ್ನೊಂದೂರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅಥವಾ ಊರುಬಿಟ್ಟರೆ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಮನೆ ಬಿಟ್ಟರೆ ಗುಹೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅನ್ನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಹಣ್ಣುಹಂಪಲ ಗಡ್ಡೆ ಗೆಣಸುಗಳನ್ನಾದರೂ ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆ ಅಥವಾ ಏನಿಲ್ಲವೆಂದರೂ ಗಾಳಿಯನ್ನಾದರೂ ಸೇವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಊರು, ಗುಹೆ, ಹಣ್ಣುಹಂಪಲ, ಗಾಳಿ ಇವೆಲ್ಲ

ಪ್ರಪಂಚವಲ್ಲವೇನು? ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ದೇಹವೆಂಬ ಉಪಾಧಿಯನ್ನು ತೊರೆಯುವದಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವದಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಸನ್ಯಾಸಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಾರ್ಥಕವೇನೆಂದರೆ, ವಿಷಯಗಳು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಇದ್ದರೆ ಇರಲಿ; ಅವುಗಳ ಮೇಲಣ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೊರೆದರೆ ಸರಿ. ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ತೊರೆದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ವಿಷಯವೂ ನಮಗೆ ಯಾವ ಬಾಧೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ವಿಷಯಗಳು ಪರಮಾರ್ಥಸಾಧನೆಗೆ ಕಂಟಕಗಳೆಂಬ ಮಾತು ನಿಜ. ಆದರೆ ವಿಷಯಗಳ ವಶಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾಗ ಮಾತ್ರ ಅವು ನಮಗೆ ಕಂಟಕಗಳೇ ಹೊರತು ನಾವು ಅವುಗಳ ವಶರಾಗದಿರುವಾಗ ಅವು ನಮಗೇನನ್ನೂ ಮಾಡಲಾರವು. ವಿಷಯಗಳನ್ನು ದೂರದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತೇನೆಂಬ ಧೀರನು ವಿಷಯಗಳೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಯತ್ನಿಸುವದಕ್ಕೂ ಹಿಂಜರಿಯಲಾರನು. ವಿಷಯಗಳೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಯಾರಿಗೆ ತಾನೆ ಸಾಧ್ಯ? ಹಾಗೆಯೇ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ದೂರನಾಗಿರುತ್ತೇನೆಂದರೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ವಿಷಯಗಳು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವಿರಲಿ. ನಾವು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗದಿದ್ದರೆ ಸರಿ. ನಮ್ಮ ಪರಮಾರ್ಥಸಾಧನೆಗೆ ಕುಂದಕವಾಗಿರುವದು ಕೇವಲ ಅವುಗಳ ಇರುವಿಕೆಯಲ್ಲ; ಅವುಗಳ ಮೇಲಣ ಆಸಕ್ತಿ. ವಿಷಯಗಳ ಇರುವಿಕೆಯೇ ನಮಗೆ ಕಂಟಕವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವೇ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ನಮಗೆ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥದ ಆಶೆಯೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದೇವರು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿರುವ ಯಾವ ವಿಷಯವೂ ನಮಗೆ ಕಂಟಕವಲ್ಲ. ಕಂಟಕವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಾವೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಯಾವದಾದರೊಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ನಮ್ಮದೆಂದು ಹೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ನಾವು ಅದಕ್ಕೆ ಕೃತಕಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅದನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ನಮಗೆ ಬಂಧನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ದೇವರು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿರುವ ವಸ್ತುಗಳು ಹೇಗಾದರೂ ಇದ್ದುಕೊಳ್ಳಲಿ; ಅವುಗಳಾಧಾರದಿಂದ ನಾವು ಮನೋಮಯ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಬೆಳೆಸದೆ ಬಿಟ್ಟರೆ ಸಾಕಾಗಿದೆ.

ಸನ್ಯಾಸಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮನೋಮಯಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ತೊರೆಯುವದೆಂಬರ್ಥವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದೇ ಪ್ರಶಸ್ತವು. ಈಚೀಚಿನ ಧರ್ಮೋದ್ಧಾರಕರೆಲ್ಲರೂ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಬಹುತರವಾಗಿ ಈಚೀಚಿನವರಲ್ಲಿ ಪರಮಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅನೇಕರು ಪ್ರಪಂಚದೊಳಗಿದ್ದುಕೊಂಡೇ ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿ ಏಕನಾಥಸ್ವಾಮಿಗಳು, ತುಕಾರಾಮಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಕಬೀರದಾಸರು ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಮಹನೀಯರಿರುವರು. ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ತೊರೆದಿರುವಷ್ಟು ದೃಢವೈರಾಗ್ಯವು ಈಗಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಲಿತಿರುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಕೈಬಿಡುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ; ಪರಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಸುಖವಿರುವದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷೆಮಾಡುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿದ್ದೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಇರಲೇ ಬೇಕಾಯಿತು. ಪರಮಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕೆಲಕಾಲವಾದರೂ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವದನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಬೇಕಾದುದೇನೋ ಅಗತ್ಯವೆ. ಆದರೆ ಇನ್ನೊಂದೆಂದೂ ಪ್ರಪಂಚವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ತಲೆಹಾಕುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅದನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ತ್ಯಜಿಸಿ ಆ ಶಪಥಕ್ಕೆ ಧ್ವಜಪಠವಾಗಿ ಕಾವಿಯಶಾಟಿಯನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹಠವೇಕೆ? ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಕಾಲ ಬೇಕಾದರೆ ಒಂಟಿಯಾಗಿದ್ದು ನಿರಪೇಕ್ಷನಾಗಿರುವದನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ. ಪ್ರಪಂಚವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ದೂಷಿಸುವದು ಬೇಡ. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ತುಚ್ಛಮಾಡಿರುವದು ಅದನ್ನು ನಂಬಿಕೊಂಡು ಕೊಡದೆ ಇರಲೆಂದೇ ಹೊರತು ದೂಷಿಸಲೆಂದಲ್ಲ. ಪ್ರಪಂಚವೂ ಭಗವಂತನ ಸತ್ತಾವಿಶೇಷವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ. ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ದೂಷಿಸಿದರೆ ಪ್ರಕಾರಾಂತರದಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ದೂಷಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಆಗುವದು. ದೂಷಿಸುವದು ಎಂಥ ಪರಮಾರ್ಥ! ಪ್ರಪಂಚವ್ಯವಹಾರವೆಂಬುದು ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಕಲಿಯುವದಕ್ಕೆ ಪಾಠಶಾಲೆಯಹಾಗಿದೆ. ಪ್ರಪಂಚವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳಿಗೊಳಗಾಗದೆ ಲಾಭಾಲಾಭಗಳನ್ನೂ ಜಯಾಪಜಯಗಳನ್ನೂ ಮಾನಾಪಮಾನಗಳನ್ನೂ ಸಮವಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತ ಸರ್ವತ್ರ ಭಗವದ್ಭಾವವನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡುತ್ತ ಇರುವದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಅವ-

ಕಾಶಗಳು ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಗುಹೆಗೆ ಹೋಗಿ ಏನು ಸಾಧನ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ? ಶ್ವಾಸಧಾರಣೆಯೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಹೆಗ್ಗಣವನ್ನಿಟ್ಟು ಹೋರನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದ ಹಾಗೆ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಎಷ್ಟು ಉಸುರು ಕಟ್ಟಿದರೇನು? ಉಸಿರು ತುಂಬಿ ಬಾಯಿ-ಕಟ್ಟಿದ ಫುಟ್‌ಬಾಲ್ ಕೂಡ ಶ್ವಾಸಧಾರಣೆ ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಪರಮಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯಾಗಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲ! ಪರಮಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಗೆ ಶ್ವಾಸಧಾರಣೆಯೇ ಮುಖ್ಯಸಾಧನವಲ್ಲ; ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳ ಜಯ ಮತ್ತು ಸರ್ವತ್ರ ಸಮ-ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಅತ್ಯಗತ್ಯವು. ಇವುಗಳ ಸಾಧನೆಗೆ ಗುಹೆಯೇನೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಸ್ಥಳವಲ್ಲ. ಗುಹೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದೇನೆಂದು ತಿಳಿಯುವದು ಆಹಾರಪದಾರ್ಥಗಳೇನೂ ಸಿಕ್ಕದಿರುವಾಗ ಯಾವ ಆಹಾರವೂ ಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ತಮವಾದ ಪಕ್ಷಾನ್ನವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟರೂ ಕೂಡ ಅದನ್ನು ಬಯಸದಿದ್ದರಲ್ಲವೆ ಅವನು ರಸನೇಂದ್ರಿಯವನ್ನು ಗೆದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿದ್ದೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಇವನು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪ್ರಪಂಚದ ಉಪಟಳವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಓಡಿಹೋಗುವದು ಕಳ್ಳತನವಲ್ಲವೆ? ಹಗೆಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ತಲೇತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಬದುಕಿಕೊಳ್ಳುವವನಿಗೆ ಜೀವವುಳಿಯುವದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಜಯಪತ್ರಿಕೆ ಹೇಗೆ ಒಪ್ಪಿತು? ಹಗೆಗಳ ಮುಂದೆ ಎದೆಗೊಟ್ಟು ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ಅವರನ್ನು ಗೆದ್ದು ಜಯಭೇರಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಸಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿದ್ದು ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಎದೆಗೊಟ್ಟು ಅವುಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕು. ಅಮೇಲೆ ಪರಮಾರ್ಥಸುಖವನ್ನು ಸೂರೆಮಾಡಬೇಕು. ಅವನಲ್ಲವೆ ಧೀರ! ನಿದ್ರೆಯ ಸುಖವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರ ಬೇಕಾದರೆ ಹಗಲು ಮೈ ಮುರಿಯುವಂಥ ಉದ್ಯೋಗವು ಹೇಗೆ ಅವಶ್ಯಕವೋ ಹಾಗೆ ಪರಮಾರ್ಥಸುಖವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೋರಬೇಕಾದರೆ ಪ್ರಪಂಚವ್ಯವಹಾರವು ಚೆನ್ನಾಗಿರಬೇಕು.

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿದ್ದೂ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧೋಕ್ತಿಯು ಹೇಗೆ ಆಚರಣೆಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಯೋಚಿಸಬಹುದು. ಪರಮಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಂಟಕವಾಗಿರುವದು ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲಣ ಆಸಕ್ತಿಯೇ ಹೊರತು ವಿಷಯಗಳ ಇರುವಿಕೆಯಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ನಾವು ಅದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರೆ ಇದ್ದೂ ಇಲ್ಲದಹಾಗೆಯೇ ಆಗುವದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು

“रागद्वेषवियुक्तैस्तु विषयानिन्द्रियैश्चरन्।
आत्मवरयैर्विधेयात्मा प्रसादमधिगच्छति॥”

ಎಂದು ಅಂದಿದ್ದಾನೆ. ಇದೇನೂ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಾತಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಕನಿಯು ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಮಹತ್ತ್ವದ ಸಮಸ್ಯೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗುವಂತೆ ತೋರಲಿ. ಅಗ ನೋಡಿರಿ. ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ಪಕ್ಷಾನ್ನಗಳ ರುಚಿಯೂ ಗೊತ್ತಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಮಾತುಕಥೆಗಳ ಮೇಲೂ ಲಕ್ಷ್ಯವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಒಂದೊಂದುಸಲ ಊಟವನ್ನೇ ಮರೆತು ಎದ್ದು ಆ ಸಮಸ್ಯಾಪೂರ್ತಿಯನ್ನು ಬರೆದಿಡುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು. ಹಾಗೆಯೇ ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆನ್ನುವವರು ವಿಷಯಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ಸರ್ವಾಸಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರೆ ಅವರು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿದ್ದೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವದು. ಅವರಿಗೆ ಪರಮಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯು ಕರತಲಾಮಲಕವಾಗುವದು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿದ್ದೂ ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದು ಎರಡು ಕೈಯಲ್ಲಿಯೂ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ತಿರಿಗಿಸುವಷ್ಟು ಕಷ್ಟವೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಮಾಡುವದೇನು? ಗತ್ಯಂತರವೇ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸದೆ “अतो अष्ट इतो अष्ट” ಆಗುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಅದಷ್ಟು ಪರಮಾರ್ಥಸಾಧನವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವು. — ಗೋಡೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ತಟ್ಟೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯಬೇಕೆಂದಂತೆ ಪರಮಾರ್ಥವು ಸಾಧಿಸಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಬಿಡ-

ಬೇಕು. ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆನ್ನುವದೇನು? ಅಮೃತವು ಸಿಕ್ಕಿದ ಮೇಲೆ ನುಚ್ಚುನ್ನು ಮೂಸಿಯಾದರೂ ಯಾರು ನೋಡುವರು? ನಿಜಾನಂದವು ಸಿಕ್ಕಿದ ಮೇಲೆ ವಿಷಯಾನಂದದ ಪಾಡೇನು? ತಾನೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವದು. ಮೊದಲೇ ಗಡಿಬಿಡಿಯಿಂದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅದೂ ಇಲ್ಲ ಇದೂ ಇಲ್ಲ ಹೀಗಾಗಿ ಕೂಡಬೇಕಾಗುವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿದ್ದವನು ಮನೋ-ದಾರ್ಢ್ಯವಾದರೆ ಹತ್ತರ ಇದ್ದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬಿಡಬಹುದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವಿಧಿಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಯಾವ ವಿಷಯವನ್ನಾದರೂ ಉಪಭೋಗಿಸಬಹುದು. ಕ್ರಮದಿಂದ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಮನೋನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಯಾವದಾದರೂ ಮನಸ್ತಾಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ತೋರುವ ವೈರಾಗ್ಯವು ದೃಢವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ವಿವೇಕದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವದೇ ಸ್ಥಿರವಾಗುವದು. ಆದ-ಕಾರಣ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಹಾಗೆ ತೋರುವ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ನಂಬಿ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಮನಸ್ಸು ದೃಢವಾಗುವಂತೆ ಸಾಧನೆಮಾಡಬೇಕು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ

“सन्यासस्तु महाबाहो दुःखमाप्तुमयोगतः”

ಎಂದು ಅಂದಿದ್ದಾನೆ. ನಮ್ಮಂಥ ಸಾಧಾರಣಜನರು ಭುಕ್ತಿಗೂ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಿಗೂ ಸಾಧನವಾಗಿರುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪಧರ್ಮವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸುವದು ಉಚಿತವು. ಶ್ರೀ ಕಣಾದಮುನಿಗಳು “यतोभ्युदयनिःश्रेयससिद्धिस्स धर्मः” ಎಂಬ ವೈಶೇಷಿಕಸೂತ್ರದಿಂದ ಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಗೀತೆಯ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ “प्राणिनां साक्षादभ्युदय निःश्रेयस हेतुर्यस धर्मः” ಎಂದು ಬರೆದುದರ ಕೆಳಗೆ ಆನಂದಗಿರಿಸ್ವಾಮಿಗಳು ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ “प्रवृत्तिलक्षणो धर्मोऽभ्युदयार्थिनां साक्षादभ्युदयहेतुः निःश्रेयसार्थिनां परंपरया निःश्रेयस हेतुः। निवृत्तिलक्षणस्स धर्मः साक्षादेव निःश्रेयसहेतुरिति विभागः।” ಎಂದು ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಲಕ್ಷಣಧರ್ಮವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ಹೇತುವೂ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ನಿಶ್ಚೇಯಸಕ್ಕೆ ಅಂದರೆ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೇತುವೂ ಎಂಬದಾಗಿ

ತಿಳಿದು ಬರುವದು. ಮುಂದೆ ಗೀತಾಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು “ಅಭ್ಯುದಯಾರ್ಥೋಽಪಿ ಯಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿಲಕ್ಷಣೋ ಧರ್ಮೋ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಂಶ್ಚೋದ್ವಿ-
ಶ್ಯ ವಿಹಿತಃ ಸ ದೇವಾದಿಸ್ಥಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಹೇತುರಪಿ ಸನ್ನಿಶ್ವರಾರ್ಪಣಬುದ್ಧ್ಯಾನುಷ್ಠೀಯಮಾನಃ
ಸತ್ವಶುದ್ಧಯೇ ಭವತಿ। ಶುದ್ಧಸತ್ವಸ್ಯ ಚ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠಾಯೋಗ್ಯತಾಪ್ರಾಪ್ತಿಹೇತುರೇವ ಜ್ಞಾ-
ನೋತ್ಪತ್ತಿಹೇತುತ್ವೇನ ಚ ನಿಃಶ್ರೇಯಸಹೇತುತ್ವಮಪಿ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ।” ಎಂದು ಅಂದರೆ
ವರ್ಣಾಶ್ರಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಂಥ ಅಭ್ಯುದಯಾರ್ಥಕವಾದ ಪ್ರ-
ವೃತ್ತಿರೂಪಧರ್ಮವು ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಹೇತುಭೂತವಾಗಿದ್ದರೂ ಈಶ್ವ-
ರಾರ್ಪಣಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗು-
ವದು. ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠಾಯೋಗ್ಯತೆಯು ಬಂದು ಜ್ಞಾನವಾಗಿ
ಅದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವದರಿಂದ ಆ ಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪಧರ್ಮವು ಪರಂಪರೆ-
ಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆನಿಸುವದು” ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.
ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ವರ್ಣಾಶ್ರಮದವರೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪಧರ್ಮವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿ-
ಸಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದರೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯುದಯವೂ ಅಥವಾ ನಿರೀಚ್ಛಿ-
ಯಾದರೆ ನಿರತಿಶಯಪರಮಾನಂದರೂಪವಾದ ನಿಃಶ್ರೇಯಸವೂ ಲಭಿಸುವದು.

ಎಲ್ಲ ವರ್ಣದವರೂ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಆಶ್ರಮದವರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ-
ವೇನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ನೋಡಬೇಕು.
ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಮಯವಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಕ್ಕಿಂತಲೂ
ಪರಧರ್ಮವು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಮಾತ್ರ ಯಾರೂ ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಅದುದ-
ರಿಂದ ಭಗವಂತನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ

“ಶ್ರೇಯಾನ್ ಸ್ವಧರ್ಮೋ ವಿಗುಣಃ ಪರಧರ್ಮಾತ್ಸವನುಷ್ಠಿತಾತ್।

ಸ್ವಧರ್ಮೇ ನಿಧನಂ ಶ್ರೇಯಃ ಪರಧರ್ಮೋ ಭಯಾವಹಃ॥”

ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವೇ ಹೆಚ್ಚಿನದು.
ತಮ್ಮದು ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂದು ತಾವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ ಎರಡನೆಯವರದು
ಕಡಮೆಯದೆಂದು ಮಾತ್ರ ಹೀಯಾಳಿಸಬಾರದು.

“दृष्टं किमपि लोकेऽस्मिन् न निर्दोषं न निर्गुणम्”

ಎಂಬಂತೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಏನೂ ದೋಷವಿಲ್ಲದ ವಸ್ತುವೂ ಯಾವದೂ ಇಲ್ಲ; ಅಥವಾ ಏನೂ ಗುಣವಿಲ್ಲದ್ದೂ ಯಾವದೂ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುವೂ ಕೆಲವು ದೋಷಗಳಿಂದಲೂ ಕೆಲವು ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿಯೇ ಇರುವದುಂಟು. ದೋಷಗಳಿಗಿಂತ ಗುಣಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಗುಣಿಯೆಂದೂ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳಿಗಿಂತ ದೋಷಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ದೋಷಿಯೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುವದು.

“कस्यापि कोऽप्यतिशयो यदि तेन सोऽर्थः

ख्यातिं प्रयाति न हि सर्वगुणास्तु सर्वे।

किं मल्लिका फलति किं पनसः सपुष्पः

किं नागवल्यापि च पुष्पफलैरुपेता॥”

ಎಂದಿರುವಂತೆ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೊಂದು ಅತಿಶಯವಿದ್ದರೆ ಅದು ಅದರಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಬಳ್ಳಿಯು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬಿಡುವದೇನು? ಹಲಸಿನ ಮರಕ್ಕೆ ಹೂವಿರುವದೇನು? ವೀಳೆಯದೆಲೆಯ ಬಳ್ಳಿಗೆ ಹೂ ಮತ್ತು ಹಣ್ಣುಗಳೇನಾದರೂ ಇರುವವೇನು? ಹೀಗೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಬಗೆಯ ದೋಷಗಳೂ ಕೆಲವು ತರದ ಗುಣಗಳೂ ಇರುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೆ. ಆದರೂ ಆಯಾ ಜನರಿಗೆ ಅದದು ಉಪಯುಕ್ತವಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ನಾವು ಯಾವ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ದ್ವೇಷಿಸಬಾರದು; ಅಥವಾ ದೂಷಿಸಬಾರದು.

“चातुर्वर्ण्यं मया सृष्टं गुणकर्मविभागशः”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ,

ಶೂದ್ರರೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳನ್ನೂ ಭಗವಂತನೇ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಆಯಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಅವರವರ ಗುಣಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ,

“ब्राह्मणक्षत्रियविशां शूद्राणां च परंतप।

कर्माणि प्रविभक्तानि स्वभावप्रभवैर्गुणैः॥”

ಎಂದು ಮುಂದೆ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಅವನೇ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಯಾವದಾದರೂ ವರ್ಣದವರನ್ನು ಅಥವಾ ಅವರ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾವು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದರೆ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಗುವದು. ನಮ್ಮ ದೇಹಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕೈ, ಕಾಲು, ಕಿವಿ, ಕಣ್ಣು, ಮೂಗು ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲ ಹೇಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಎಲ್ಲವರ್ಣಗಳೂ ಬೇಕಾಗಿರುವವು. ಎಲ್ಲರೂ ಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ಇಂಥವರು ಹೆಚ್ಚು ಇಂಥವರು ಕಡಮೆ ಎನ್ನುವದು ಏತರ ಮೇಲಿಂದ? ಯಾರು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಾಗಬಹುದೋ ಅವರಿಗೆ ಕಡಮೆಯವರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಯಾರು ಇದ್ದಾರೆ? ನಮಗೆ ಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಎಷ್ಟು ಇರುವದೋ ಅಷ್ಟೇ ಅಂಗಳದ ಕಸವನ್ನು ಹೊಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಲೆಯರದೂ ಇರುವದು. ಅಂದಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಆದರಿಸಲೇ ಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಆದರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಆಗ ಈಗಿನ ಹಾಗೆ ನಾನು ಹೆಚ್ಚು ನೀನು ಹೆಚ್ಚು ಎಂದು ಜಗಳವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಗ ನಾವೇ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ಇತರರ ಮುಂದೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿರೆಂದು ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇಡಲಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಏಕೆ ಬಿಟ್ಟಾರು? ದೊಡ್ಡವರು ಎರಡನೆಯವರು ತಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನವರೆಂದರೂ ತಾವು ಅವರಿಗೂ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವರು. ಆದರೆ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇತರರನ್ನು ತುಚ್ಛಮಾಡುವವರು ಹೇಗೆ ದೊಡ್ಡವರಾದಾರು? ಎರಡನೆಯವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿ-

ಸದೆ ತನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವದೇ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯು. ಈಗ ಸು-
ಮಾರು ಮುನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಗೋದಾವರೀತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಪೈರಣ-
ವೆಂಬ ನಗರದಲ್ಲಿ ಏಕನಾಥಸ್ವಾಮಿಗಳೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಸಾಧುಶ್ರೇಷ್ಠರಿದ್ದರು.
ಅವರು ಎಂದಿನಂತೆ ಒಂದುದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕಾಲದಲ್ಲಿ ನದಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ನಾನ
ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಡಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.
ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮರದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ತಂಬಾಕನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ
ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಏಕನಾಥಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಹಾದು ಹೋಗುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ
ಸರಿಯಾಗಿ ಅವನು ಮುಂದುಗಾಣದೆ ಉಗುಳಿದನು. ಅದು ಏಕನಾಥ-
ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಸಿಡಿಯಿತು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣುಕೆಂಪಗೆ
ಮಾಡಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಜಗಳವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಏಕನಾಥಸ್ವಾಮಿಗಳು
ಉಸಿರೆತ್ತದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ನದಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮುಳುಗುಹಾಕಿದರು.
ಕ್ಷುದ್ರಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಆ ದಾರಿಕಾರನು ಏಕನಾಥಸ್ವಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಗುಣಗ್ರಹಣ-
ಮಾಡಿ ತನ್ನ ತಪ್ಪಿಗೆ ಪಶ್ಚತ್ತಾಪವನ್ನು ಹೊಂದುವದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ “ನಾನು
ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಇವರು ಹೇಗೆ ಮಡಿಯನ್ನು ಉ-
ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೋ ನೋಡೋಣ” ಎಂದು ಕುಹಕವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡು
ಕುಳಿತು ಆಸಲ ಏಕನಾಥಸ್ವಾಮಿಗಳು ಬಂದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ-
ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಉಗುಳಿದನು. ಆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಆಗಲೂ
ಏನನ್ನೂ ಆಡದೆ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸಂಕೋಚವನ್ನು ತೋರಿಸದೆ ಮತ್ತೆ
ನದಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮುಳುಗಿ ಬಂದರು. ಅವರ ಸಮಾಧಾನಗುಣದ ಪ್ರಭಾವ-
ವನ್ನು ಆ ನೀಚನು ತನ್ನ ಕುಚೇಷ್ಟೆಗೆ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರು
ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ಬಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಅವರ ಮೇಲೆ ಉಗುಳುತ್ತಲೇ ಬಂದನು.
ಅವರು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಮಾತನ್ನು ಕೂಡ ಆಡದೆ ತಮಗೆ ಯಾವದೊಂದು ಅಪ-
ಚಾರವೂ ಆಗದೆ ಇದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನದಿಗೆ ಹೋಗಿ
ಮುಳುಗುಹಾಕಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಾದರೆ ಆ ಕುಹಕಿಯ
ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಹೊಡೆದು ದೂರಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು.
ನಮ್ಮ ಏಕನಾಥಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹಾಗೆ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಮಾಡದೆ ತಮ್ಮ ಮಡಿ-

ಯನ್ನು ತಾವು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವೆಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಯಂಕಾಲದವರೆಗೂ ಹೀಗೆಯೇ ನಡೆಯಿತು. ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಏಕನಾಥಸ್ವಾಮಿಗಳು ಬೇರೆ ಸೋಲಲಿಲ್ಲ; ಉಗುಳಿ ಉಗುಳಿ ಆ ನೀಚನು ಬೇಸರಪಟ್ಟು ಇವರ ಸಂಗಡ ಇನ್ನೆಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಈಪರಿಯ ಹಾಸ್ಯವು ಸಲ್ಲದೆಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಯೋಚಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಏಕನಾಥಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತು “ಮಹಾರಾಜ, ತಿಳಿಯದೆ ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ತಮಗೆ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆನು; ನನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕು” ಎಂದು ಶರಣು ಬಂದನು. ಆಗ ಕೂಡ ಏಕನಾಥಸ್ವಾಮಿಗಳು ಒಂದಾದರೂ ಬಿರುಮಾತಾಡದೆ “ಅಯ್ಯಾ, ನೀವು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟದ್ದು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ತೊಂದರೆಯಲ್ಲ; ನಿತ್ಯವೂ ನಾನು ಒಂದುಸಲ ಮಾತ್ರ ಸ್ನಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನು. ನಿಮ್ಮ ದೆಸೆಯಿಂದ ಈ ದಿನ ನನಗೆ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಗೋದಾವರೀ ಸ್ನಾನವಾಯಿತು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಮ್ಮ ಸರಿಯಾದ ಮಡಿಯನ್ನು ತಾವು ಕಾದುಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ಹೀಗೆ ನಾವು ನಡೆದರೆ ಎಷ್ಟು ಸೌಖ್ಯವಾದೀತು! ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಬ್ಬನೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅವನ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ನಮ್ಮನಮ್ಮೊಳಗೆ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಬಂಧುಪ್ರೇಮದಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕು. “ಹಾಗಾದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮುಂತಾದ ಭೇದವೇಕೆ? ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಭೇದವೆಲ್ಲಿದೆ?” ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಂದುಬಗೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ಭೇದವು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಉಂಟೇ ಉಂಟು. ಕ್ರಿಸ್ತೀಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟಂಟ ಮೊದಲಾಗಿಯೂ ಮಹಮ್ಮದೀಯರಲ್ಲಿ ಶೇಕ, ಸಯ್ಯದ ಮೊದಲಾಗಿಯೂ ಭೇದಗಳಿಲ್ಲವೋ? “ಆ ಭೇದಗಳು ಅವರವರ ಅನ್ನಾದಿ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಬರುತ್ತವೆ?” ಎಂದರೆ ನಿಜ. ನಮ್ಮ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ಸತ್ವಾದಿಗುಣಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೀಗೆ ಭೇದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅನ್ಯದೇಶದವರು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದಂತೆ ನಡೆಯಲಿ. ನಾವು ನಮ್ಮ ಧರ್ಮದಂತೆ ನಡೆಯುವ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯದಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಏನು ಭಂಗವೂ ಬರಲಾರದು. ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ವಗುಣವೂ, ರಜೋಗುಣವೂ ಮತ್ತು ತಮೋಗುಣವೂ ಇರುವವು. ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ

ಸತ್ವಗುಣವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವದು. ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ರಜೋಗುಣವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವದು. ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ತಮೋಗುಣವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವದು.

“सत्त्वं सुखे संजयति रजः कर्मणि भारत।

ज्ञानमावृत्य तु तमः प्रमादे संजयत्युत॥”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರುಗುಣಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿದ್ದು ಅದರಿಂದ ನಮಗೆ ಸುಖವಾಗುವದೇ ಸತ್ವಗುಣದ ವ್ಯಾಪಾರವು. ನಾವು ಆಯಾ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಗಡಿಬಡಿಯಲ್ಲಿರುವದೇ ರಜೋಗುಣದ ವ್ಯಾಪಾರವು ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಮೋಹಿತರಾಗಿ ಆಲಸ್ಯದಲ್ಲಿರುವದೇ ತಮೋಗುಣದ ವ್ಯಾಪಾರವು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಾವು ಒಮ್ಮೆ ಹಾಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಹೀಗೆ ಇರುವದೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅನುಭೂತವಾದ ಮಾತೇ ಸರಿ. ಅದುದರಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮೂರುಗುಣಗಳೂ ಇರುವವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುಣವು ಹೆಚ್ಚು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಗುಣವು ಹೆಚ್ಚು. ಹೀಗಿರುವದು ಕೂಡ ನಾವು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ತಿಳಿದು ಬರುವದು. ಹೀಗೆ ಸ್ವಭಾವತಃ ಭೇದವಿರುವದರಿಂದಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿವರ್ಣಭೇದವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ವರ್ಣಭೇದವು ಅವರವರ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಹೊರತು ಮುಕ್ತಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಮುಕ್ತರಿಗೆ ವರ್ಣಾದಿಗಳ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರು,

“त्रैगुण्यविषया वेदा निस्त्रैगुण्यो भवार्जुन”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದಂತೆ ತ್ರಿಗುಣಾತೀತರಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಎತರದೂ ಬಂಧನವಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ವರ್ಣಭೇದವು ಪರಮಾರ್ಥಸಾಧನೆಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಾಗಲಾರದು ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರವರ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅವರವರ ಧರ್ಮವು ಅವರಿಗೂ ಮತ್ತು ಪರರಿಗೂ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆಯೇ ಇರುವದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ವರ್ಣವಿಭಾಗವು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಕೇಡು

ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಒಳಿತನ್ನೇ ಮಾಡುವದು. ಜಗತ್ತಿನ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕೂ ತರದ ಜನರು ಬೇಕು. ತಪಶ್ಚರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಜಗತ್ತಿನ ಹಿತವನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬೇಕು; ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವ ರಾಜರೂ ಬೇಕು; ಆಯಾ ದೇಶಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಂದು ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಬೆಳಸಿ ಜನರಿಗೆ ನಾನಾವಿಧವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಡುವ ವೈಶ್ಯರೂ ಬೇಕು; ಮತ್ತು ಹೊಲಮನೆಕೆಲಸಮುಂತಾದುವನ್ನು ಮಾಡುವ ಶೂದ್ರರೂ ಬೇಕು. “ಇದೆಲ್ಲ ನಿಜ. ಆದರೆ ಸರ್ವರಿಗೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದುದನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರಲಿ; ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿವರ್ಣಭೇದದಿಂದ ಕರ್ಮಗಳ ನಿರ್ಬಂಧವೇಕೆ?” ಎಂದರೆ ಈ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದಲೂ ಪ್ರಯೋಜನವುಂಟು. ಹೇಗೆಂದರೆ ವೈದ್ಯವಿದ್ಯೆಯು ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ವೈದ್ಯವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವವರ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಹತ್ತುವದಕ್ಕೂ ಅದರ ಗಂಧವನ್ನೇ ಅರಿಯದವರ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಹತ್ತುವದಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ಅಂತರವಿರುವದು! ಯೋಚಿಸಿರಿ. ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ವೈದ್ಯರ ಮನೆತನದವರ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇರುವದರಿಂದ ಯಾರೂ ಏನೂ ಹೇಳಿಕೊಡದಿದ್ದರೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ವಿದ್ಯಮಾನವನ್ನು ನೋಡಿನೋಡಿಯೇ ಎಷ್ಟೋ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟರೆ ತಾನೆ ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಬಂದೀತು! ಅವರ ಮನೋವ್ಯಾಪಾರವು ವೈದ್ಯದ ವಿಷಯವನ್ನು ಎಂದೂ ಕಂಡದ್ದಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಮೆ. ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾದರೂ ಅವರಹಾಗೆ ಅನಾಯಾಸದಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಗತಿಯಾಗಲಾರದು. ಇದರಂತೆ ಗಾಯಕರ ಹುಡುಗರಿಗೂ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಯನವನ್ನು ಕೇಳಿಕೇಳಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಂಟಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಗಾಯನವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವದು. ಒಂದೊಂದು ವೃತ್ತಿಯನ್ನು

ಒಂದೊಂದು ವರ್ಣದವರೇ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧಮಾಡುವದರಿಂದ ಆ ವೃತ್ತಿಯು ಆ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ವಂಶಪರಂಪರೆಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವವರಿಗೆಲ್ಲ ಸಹಜವಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಆ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳೆಸುವದಕ್ಕೂ ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗುವದು. ಆದುದರಿಂದ ವರ್ಣವಿಭಾಗವು ಹಿತಕರವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಅವರವರ ಗುಣಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಅವರವರ ವರ್ಣವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಪಪತ್ತಿಯು ಬರುವದು. ಮನುಷ್ಯನ ಗುಣವು ಅವನು ಪ್ರೌಢವಯಸ್ಸಿನವನಾಗುವವರೆಗೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು. ಆವರೆಗೂ ಅವನು ಯಾವ ವರ್ಣದವನೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವನಿಗೆ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು? ಈಗ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗನಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ನಿಜವಾದ ಗುಣವು ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಅವನು ದೊಡ್ಡವನಾಗಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ನಾವು ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಇರುವೆವೆಂದು ಭಾವಿಸುವ. ಅವನು ದೊಡ್ಡವನಾದಮೇಲೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸತ್ವಗುಣವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಆಗ ಅವನನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಕರೆಯಬೇಕಾದರೆ ಅವನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಕೆಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ಯಾವ ಸಂಸ್ಕಾರವೂ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಉಪನಯನಾದಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಾದ ಹೊರತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ. ಈಗ ಅಂಥ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದರೆ ಕಾಲಾತೀತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಜನ್ಮತಃ ಬಂದ ವರ್ಣವೆಂಬುದೊಂದು ಇರಲೇಬೇಕು. ಆಯಾ ವರ್ಣದ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳೂ ನಡೆಯಬೇಕು. ಇನ್ನು ಪ್ರೌಢ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವರ್ಣದ ಗುಣಗಳು ಕಂಡುಬಂದರೆ ಅವನನ್ನು ಉತ್ತಮವರ್ಣಕ್ಕೆ ಸಮಾನನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಬಹುದು. ತನ್ನ ಜನ್ಮವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುವನಿಗೆ ತಾನು ಯಾವ ವರ್ಣದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವನೋ ಆ ವರ್ಣದ ಧರ್ಮವೇ ಸಾಕು. ತುಕಾರಾಮ ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾಧುಗಳು,

“बरा देवा कुणबी झालो नहीं तर दंभी असतो मेलो”

“ನಾನು ಶೂದ್ರನಾದುದೇ ಉತ್ತಮವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಒಣ ? ಬಿದ್ದು ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದೆನು” ಎಂದು ಅಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ನಿರಭಿ-
ಳಾಗಿರುವುದೇ ಇಂಥ ಮಹಾತ್ಮರ ಸ್ವಭಾವ. ಆಗರ್ಭಶ್ರೀಮಂತ-
ಮನುಷ್ಯನು ಉಡಿಗೆತೊಡಿಗೆಗಳಿಂದ ಬೆಡಗುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದಗ-
ಲೇನು? ಅವನೊಂದು ಸಣ್ಣ ಹರಕು ಪಂಚೆಯನ್ನುಟ್ಟರೆತಾನೆ ಅವನನ್ನು
ಬಡವನೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ? ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹಿಟ್ಟಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತಾನು
ಹಣಗಾರನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ದುರಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದವನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಸೊಗ-
ಸನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಶೂದ್ರರೆಂದರೇನು ಸಾಮಾನ್ಯರೆ? ವಿಷ್ಣು-
ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ. ಒಂದುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಅಲ್ಪವಾಗಿ
ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮದಿಂದ ಮಹತ್ತಾದ ಫಲವು ಬರುವ ಕಾಲವಾವುದೆಂಬ ವಿಷ-
ಯವಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಇದರ ನೆಲೆ
ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಎಲ್ಲರೂ ಗುಂಪು ಕೂಡಿ ವೇದವ್ಯಾಸರ ಬಳಿಗೆ ಈ ಶಂಕಾ-
ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಬಯಸಿ ಹೊರಟರು. ಇವರು ಬರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ವೇದ-
ವ್ಯಾಸರು ಗಂಗಾನದಿಯಲ್ಲಿಳಿದಿದ್ದರು; ಅರ್ಧ ಸ್ನಾನವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು
ಸ್ನಾನವನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲೆಂದು ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿ ಮರದ ಕೆಳಗೆ
ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆಗ ವೇದವ್ಯಾಸರು ಒಂದುಸಲ ಮುಳುಗಿ ಎದ್ದು
“ಕಲಿಕಾಲವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಕಲಿಕಾಲವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಕಲಿಕಾಲವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ,” ಎಂದು
ಕೂಗಿದರು; ಇನ್ನೊಂದುಸಲ ಮುಳುಗಿ ಎದ್ದು “ಶೂದ್ರರು ಧನ್ಯರು, ಶೂದ್ರರು
ಧನ್ಯರು, ಶೂದ್ರರು ಧನ್ಯರು” ಎಂದು ಉದ್ಘೋಷಿಸಿದರು; ಮತ್ತೊಂದು ಸಲ
ಮುಳುಗಿ ಎದ್ದು “ಸ್ತ್ರೀಯರು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳು, ಸ್ತ್ರೀಯರು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳು,
ಸ್ತ್ರೀಯರು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳು” ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿ ಆಮೇಲೆ ಯಥಾವಿಧಿ-
ಯಾಗಿ ಸ್ನಾನವನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಆಗ ಪರಸ್ಪರ ಕು-
ಶಲಪ್ರಶ್ನೆಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ “ಮಹರ್ಷಿಗಳಾದ ವೇದವ್ಯಾಸರೆ,
ನಾವು ಒಂದಾನೊಂದು ಸಂಶಯವನ್ನು ಪರಿಹಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ
ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದೆವು. ಸದ್ಯ, ಆ ಸಂಶಯವೊಂದುಕಡೆ ಇರಲಿ; ಈಗ-
ತಾನೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಹೊಸ ಸಂಶಯವೊಂದು ಬಂದಿದೆ. ದಯವಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು

ನೊದಲು ಪರಿಹಾರಮಾಡಬೇಕು. ಅದೇನೆಂದರೆ—ತಾವು, ಕಲಿಕಾಲವು ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಶೂದ್ರರು ಧನ್ಯರು, ಸ್ತ್ರೀಯರು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳು ಎಂದು ಸಾರಿ ಸಾರಿ ಹೇಳಿದಿರಲ್ಲ! ಅದು ಹೇಗೆ?” ಎನಲು ಆಗ ವೇದವ್ಯಾಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. “ಮುನಿ-ಶ್ರೇಷ್ಠರೆ, ಕೇಳಿರಿ. ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ಹತ್ತುವರ್ಷ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಫಲವು ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದ್ವಾಪರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನದಿಂದಲೂ, ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದಿಂದಲೂ, ದ್ವಾಪರಯುಗದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯಿಂದಲೂ ಬರುವ ಫಲವು ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಹಕರಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಯಾವದಾದರೂ ಅಮೌಲ್ಯವಾದ ವಸ್ತು ಅಗ್ಗವಾಗಿ ದೊರಕುವಂತೆ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಾಧಕರು ವಿರಳವಾಗಿರುವಾಗ ಧರ್ಮವು ಸ್ವಲ್ಪವಾದ ಆಯಾಸದಿಂದಲೇ ಲಭಿಸುವದು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಕಲಿಕಾಲವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಹೇಳಿದೆನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವ್ರತಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು; ವೇದಾಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು; ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಸಂದರ್ಭಗಳೆಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಕಠಿಣಗಳು, ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಭೋಜನ, ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಯಾತ್ರೆಗಳು ನೊದಲಾದುವೆಲ್ಲ ಘಟಿಸುವವು; ಯಾವದೊಂದು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನ್ಯೂನತೆಯಾದರೂ ದೋಷ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವದು; ತನಗಾಗಿ ವಾಕವನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲ;

“भुञ्जते ते त्वघं पापा ये पचन्त्यात्मकारणात्”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಗೆಂದು ಅಡಿಗೆಮಾಡಿದರೆ ಕೂಡ ವಾಪವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವದು; ಮನಸ್ವಿಯಾಗಿ ಉಣ್ಣುವದಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಮನಸ್ವಿಯಾಗಿ ವಿಹರಿಸುವದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಈ ನಿಯಮ ಯಾವದೂ ಇಲ್ಲ; ಬೇಕಾದ್ದು ತಿನ್ನಬಹುದು; ಬೇಕಾದ್ದು ಕುಡಿಯಬಹುದು; ಅದರಿಂದ ಅವರೇನೂ ಭ್ರಷ್ಟರಾಗುವದಿಲ್ಲ; ದೇವಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಸಾಕು; ಅವರು ಕೃತಾರ್ಥರಾಗುವರು. ಆದುದರಿಂದ ಶೂದ್ರರು ಧನ್ಯರೆಂದು ಹೇಳಿ-

ದೆನು. ಇನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಿಷಯವಾದರೊ, ಪುರುಷರು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ದುಡಿಯಬೇಕು; ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಕಾದುಕೊಂಡು ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು; ಅದನ್ನು ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸದ್ವಿನಿಯೋಗ ಮಾಡಬೇಕು. ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಯಾವ ಕಷ್ಟ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸದೆ ತ್ರಿಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪತಿಶುಶ್ರೂಷೆಯೊಂದನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತಮಗತಿ ದಕ್ಕುವದು. ಅದುದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದೆನು.” ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಸರು ತಮ್ಮಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ “ಇನ್ನು ನಿಮಗೆ ಪರಿಹಾರವಾಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಸಂಶಯವು ಯಾವದು?” ಎಂದು ಋಷಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಆಗ ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅವರಿಗೆ ವಂದಿಸಿ “ಮಹರ್ಷಿಗಳೇ, ನಾವು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೆ ನಮಗೆ ಉತ್ತರವು ಸಿಕ್ಕಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿದೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಂತುಷ್ಟಾಂತರಂಗವನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಆಗ ವ್ಯಾಸರು “ಮುನಿಗಳಿರಾ, ಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುಗವು ಹೀನವೆಂದೂ ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರವರ್ಣವು ಕೀಳೆಂದೂ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕಡಮೆಯವರೆಂದೂ ಅನೇಕರು ದೂಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಕಲಿಯುಗವೂ, ಶೂದ್ರರೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಹೇಗೆ ಧನ್ಯರೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಮೇಲಣ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ತಿಳಿಯಿರಿ. ಕಲಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ಶೂದ್ರರ ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮದಿಂದ ಮಹತ್ತಾದ ಫಲವು ಬರುವದು” ಎಂದು ಮತ್ತೆ ತಿಳಿಯ ಹೇಳಿದರು. ಇರಲಿ. ಹೀಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಿದರೆ ಶೂದ್ರರ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ತಿಳಿದು ಬರುವದು. ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆನಿಸುವ ನಮ್ಮಂಥವರಿಗಿಂತಲೂ ಶೂದ್ರರೇ ಶ್ರೇಷ್ಠರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇನು? ಶೂದ್ರರೇನು? ಯಾರೇನು? ಅದಷ್ಟು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದಿಂದ ನಡೆದು ಜನ್ಮವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಮಾಡಿಕೊಂಡರಾಯಿತು. ಯಾವ ಧರ್ಮವೂ ಅನ್ಯರ ಕೂಡ ದ್ವೇಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ. ದ್ವೇಷಮಾಡುವದು ಧರ್ಮವು ಹೇಗಾದೀತು? ದ್ವೇಷವು ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ವರ್ಣಭೇದಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಬೇಕೆನ್ನುವದೂ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿಯ ಭೇದವು

ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಾಗಲಾರದಂತೆ ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭೇದವೂ ಆಗಲಾರದು, ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭೇದವೂ ಆಗಲಾರದು.

“व्यतिषजति पदार्थानांतरः कोपि हेतुः

न खलु बहिरुपाधीन् प्रीतयः संश्रयन्ते॥”

ಎಂದು ಭವಭೂತಿಕವಿಗಳು ಅಂದಿರುವಂತೆ ಪ್ರೀತಿಯು ಹೊರಗಿನ ಉಪಾಧಿ-
ಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಳಗಿನದೊಂದು ಏನೋ ಮನಸ್ಸನ್ನು
ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. “Love begets love” ಎಂಬ ಆಂಗ್ಲೋಕ್ತಿಯಂತೆ
ಪ್ರೀತಿಯು ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಕೂಡಿ ಅನ್ನೋದಕವ್ಯವಹಾರ-
ವನ್ನು ಮಾಡಿದರೇನೇ ಪ್ರೀತಿ ಇರುವದೆಂದರೆ ಒಂದೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ
ಪಜ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಆಹಾರವನ್ನು ಅಥವಾ ಅಷ್ಟೇಕೆ ಒಬ್ಬ ತಾಯಿಯು
ಹಾಲನ್ನೇ ಸೇವಿಸಿದರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೇ ಬಡಿದಾಡುವವರು ಇಲ್ಲವೋ?
ಕುದುರೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಹುಲ್ಲು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದರೂ
ನಾವು ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ನಾವು ಅವು-
ಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ? ಆದುದರಿಂದ ನಾವು ಎಲ್ಲರೊ-
ಡನೆಯೂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನಡೆಯುವದನ್ನು ಬಿಡದೆ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ-
ಧರ್ಮದಂತೆ ನಡೆದು ಅದರಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿ,

“स्वकर्मणा तमभ्यर्च्य सिद्धिं विंदति मानवः”

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಅಂದಂತೆ ಅವನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಜನ್ಮದ ಸಾರ್ಥಕತೆ-
ಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು.

“वर्णाश्रमाचारवताः पुरुषेण परः पुमान्।

विष्णुराराध्यते पंथा नान्यत्तत्तोषकारणम्॥”

ಎಂದು ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಾವು ನಮ್ಮ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ
ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ ಅವನ ಪ್ರಸನ್ನತೆಗೆ

ಬೇರೆ ಯಾವದೂ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿವರ್ಣದವರ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ “ಶಮೋದಮಸ್ತಪಶೌಚಂ” ಎಂಬ ಮುಂತಾದ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಮೂರನೆ ಅಂಶದ ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವವರ್ಣಗಳ ಧರ್ಮಗಳೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಸರ್ವವರ್ಣಾಶ್ರಮಗಳಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಧರ್ಮಗಳೂ ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ,

“ಭೃತ್ಯಾದಿಭರಣಾರ್ಥಾಯ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಚ ಪರಿಗ್ರಹಃ |

ಋತುಕಾಲಾಭಿಗಮನಂ ಸ್ವದಾರೆಷು ಮಹೀಪತೇ |

ದಯಾ ಸಮಸ್ತಭೂತೇಷು ತಿತಿಕಾ ನಾಭಿಮಾನಿತಾ |

ಸತ್ಯಂ ಶೌಚಮನಾयाಸೋ ಮಂಗಲಂ ಪ್ರಿಯವಾದಿತಾ |

ಮೈತ್ರಯಸ್ಪೃಹಾ ತಥಾ ತದ್ವದಕಾರ್ಪಣ್ಯಂ ನರೇಶ್ವರ |

ಅನಸೂಯಾ ಚ ಸಾಮಾನ್ಯಾ ವರ್ಣಾನಾಂ ಕಥಿತಾ ಗುಣಾಃ |

ಆಶ್ರಮಾಣಾಂ ಚ ಸರ್ವೇಷಾಮೇತೇ ಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಾಃ ||”

ಅಂದರೆ—“ಅಯ್ಯ ಸಗರರಾಜನೆ ಕೇಳು. ತಮ್ಮ ಸೇವಕಾದಿಗಳ ಪೋಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ನ್ಯಾಯದಿಂದಲೇ ಧನವನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಮಾಡುವದು, ತಮ್ಮ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯರಲ್ಲಿಯೇ ಮತುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ರತಿಯೂ, ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಯೆಯೂ, ಸಹನಶೀಲತೆಯೂ, ನಿರಭಿಮಾನವೂ, ಸತ್ಯವೂ, ಪವಿತ್ರತೆಯೂ, ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕಷ್ಟಪಡದೆ ಇರುವದೂ, ಕಲ್ಯಾಣಕರವಾದ ವರ್ತನವೂ, ಸರ್ವರ ಕೂಡ ಹಿತಕರವಾದ ಮಾತನ್ನಾಡುವದೂ, ಸರ್ವರ ಕೂಡ ಸ್ನೇಹವೂ, ಕಂಡಕಂಡದ್ದನ್ನು ಬಯಸದೆ ಇರುವದೂ, ಕೃಪಣತನವಿಲ್ಲದಿರುವದೂ ಮತ್ತು ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಅಸೂಯೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿರುವ-

ದೂ ಇವೇ ಎಲ್ಲ ವರ್ಣಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಧರ್ಮಗಳು.

“अहिंसा सत्यमस्तेयं शौचमिन्द्रियनिग्रहः।
एतं सामासिकं धर्मं चातुर्वर्ण्येऽब्रवीन्मनुः॥”

ಎಂದು ಮನುಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುವರ್ಣಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯಧರ್ಮವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇನ್ನು

“अहिंसा सत्यमस्तेयमक्रोधलोभता।
भूतप्रियहितेहाच धर्मोऽयं सार्ववर्णिकः॥”

ಎಂದೂ ಮತ್ತು

“सत्यमस्तेयमक्रोधो द्वीः शौचं धीर्धृतिर्दमः।
संयतोद्रियता विद्या धर्मः सर्व उदाहृतः”

ಎಂಬದಾಗಿಯೂ ಆಯಾಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವವರ್ಣಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣವು ಕಂಡುಬರುವದು. ನಾವು ಸರ್ವವರ್ಣದವರೂ ಇದನ್ನರಿತು ಎಲ್ಲರೂ ಪರಸ್ಪರಪ್ರೀತಿಯಿಂದಿದ್ದು ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಶಕ್ತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ ಅಥವಾ ನಿವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ಸುಖದಿಂದಿರುವದೇ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವು.

ಈ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯರೂಪವಾದ ಧರ್ಮವು ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಂತೆ ಇದೆ. ನಾವು ಏನಾದರೂ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಯಾವದಾದರೂ ಕರ್ಮವನ್ನು ಯಥಾವಿಧಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಮನೋರಥವೇನೋ ಪೂರ್ಣವಾಗುವದು. ಆದರೆ ಇಂಥ ಕರ್ಮವೇ ನಮಗೆ ಬಂಧನವಾಗುವದು. ನೋಡಿರಿ. ಪ್ಲೇಗಿನ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಊರ ಹೊರಗೆ ಗುಡಿಸಲಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಸಮಯಬಂದಾಗ ನಾವು ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡುವದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಿರಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ಹುಡು-

ಕುತ್ತೇವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾವು ನೋಡಲು ಒಂದು ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಹೋದರೆ ಅಲ್ಲಿಗೂ ಸೋಂಕು ತಗಲಿ ಮತ್ತೆ ನಾವು ಅಲ್ಲಿಂದ ಇನ್ನೊಂದುಕಡೆ ಬಿಡಾರವನ್ನು ಎತ್ತಬೇಕಾದ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರಬಾರದೆಂದು ನಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಾವು ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಆ ಸ್ಥಿರಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟರೆ ಗುಡಿಸಲಿನ ವಾಸವೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಊರಲ್ಲಿ ಪ್ಲೇಗು ಬಹುಕಾಲ ನೆಲಸಿರುವದನ್ನು ನಾವು ಬಯಸಿದಂತೆ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಹೇತುವಿನಿಂದ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮವು ತನ್ನ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದು ಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಬಂಧನವಾಗುವದು. ಆದುದರಿಂದ ಭಗವತ್ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ನಮ್ಮ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವು ಹೇಗೆ ಸಾಗಬೇಕೆಂದರೆ ಭಗವಂತನೇನು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿರುವನೋ? ತನ್ನನ್ನೇ ನಂಬಿದ ನಮ್ಮನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿಯಾನೆ?

“अनन्याश्रितयंतो मां ये जनाः पर्युपासते।

तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहं॥

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಹೇಳಿಲ್ಲವೆ? ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಭಗವಂತನಿಗೆ ನಾವೇನು ಭಾರವೆ? “ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ದೇವ ಕೂಳನು ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿರಲು ಕೊಟ್ಟು ಸಲಹುತ್ತಿರ್ಪಂ” ಎಂಬ ಮಾತಿನ ಸತ್ಯತೆಯು ನಮಗೆ ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು. ಶಿವಾಜಿರಾಜನು ಒಂದು ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕಧರ್ಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಾವಿರಾರು ಕೂಲಿಜನರಿಂದ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಕಾರ್ಯವು ಮುಂದೆ ಜನಗಳಿಗೆ ಹಿತಕರವಾಗುವ ಮಾತೊಂದುಕಡೆ ಇರಲಿ. ಸದ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಬಡಬಗ್ಗರಾದ ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಅಲ್ಲಿ ದುಡಿದು ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊರೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಶ್ರಯವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಆ ಕೆಲಸವು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದರ ಸಮಾಪ್ತಾಂತಕ್ಕೆ ಆ ರಾಜನ

ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀರಾಮದಾಸಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸವಾರಿಯು ಬಂದಿತ್ತು. ಇಂಥ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಅನೇಕರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ಭಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಗುರುಗಳಿಗೆ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಆರಾಜನು ತಾನೇಹೋಗಿ ತನ್ನ ಗುರುಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಅಲ್ಲಿನ ವಿದ್ಯಮಾನವನ್ನೆಲ್ಲ ತೋರಿಸಿದನು. ಶಿಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವು ಅಂಕುರಿಸಿರುವ ವಿಚಾರವು ಸರ್ವಜ್ಞರಾದ ಆ ಗುರುಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆಗ ಅವರು ಅದನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕೆಂದು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಯೋಚಿಸಿ “ರಾಜನೆ, ನೀನು ಎಂಥ ಧರ್ಮಿಷ್ಠನು! ಎಷ್ಟು ಮಹತ್ತ್ವದ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿರುವೆ! ಎಷ್ಟು ಜನ ಅನಾಥರಿಗೆ ಜೀವನದಾತನಾಗಿರುತ್ತಿ! ನೀನು ಧನ್ಯನು, ಧನ್ಯನು.” ಎಂದು ಮಾತಾಡುತ್ತ ಆಡುತ್ತ “ಎಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಆಳುಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಬಂಡೆಯನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಸೀಳಿಸು” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ರಾಜನು ಆಪ್ರಕಾರ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಬಂಡೆಯನ್ನು ಸೀಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದರ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಒಂದು ಕಪ್ಪೆಯು ಟಣಕ್ಕನೆ ಕುಪ್ಪಳಿಸುತ್ತ ಮುಂದೆ ಬಂತು. ಅದು ಇದ್ದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹುಡುಕಲಾಗಿ ಬಂಡೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲೊಂದು ಸಣ್ಣ ಪೊಳ್ಳಿನಲ್ಲಿ ಆ ಕಪ್ಪೆಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿ ನೀರು ಕೂಡ ನಿಂತಿತ್ತು. ಆಗ ಗುರುಗಳು ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ತೋರಿಸಿ “ರಾಜನೆ, ಈ ಕಪ್ಪೆಗೆ ಈ ಬಂಡೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜೀವನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದವನೂ ನೀನೇನೋ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಆ ರಾಜನು ಅದು ತನ್ನ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ನಿರಸನ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ನಡೆಸಿದ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಗುರುಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದನು. ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮದಾಸಸ್ವಾಮಿಗಳು,

“अहिं काय कुणाचें खातो रे श्रीराम अम्हालां देतो रे”

ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನೇ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆಂಬ ಅರ್ಥದ ಹಾಡನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಈ ಸಂಗತಿಯ ಮೇಲಿಂದ ಹೇಗಾದರೂ ದೇವರು ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವನೆಂಬುದೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ನಾವು ಸೋಮಾರಿಗಳಾಗಿ ಕೂಡಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲ. ಪರಮಾರ್ಥ-

ವೂ ಇಲ್ಲ, ಪ್ರಪಂಚವೂ ಇಲ್ಲ, ಹೀಗೆ ಆಲಸ್ಯದಿಂದ ಹೇಗಾದರೂ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊರೆಯುವದು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಲಾಂಛನವು. ನಾವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಚರಿತಾರ್ಥಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಕೆಲವು ಜನರು ಭಿಕ್ಷೆವೇ ತಮಗೆ ವಂಶಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದ ವೃತ್ತಿಯೆಂದೂ ತಾವು ಯಾವ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಕೈಹಾಕತಕ್ಕದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತ ಕೈಕಾಲುಮೊದಲಾದ ಅವಯವಗಳೆಲ್ಲ ದೃಢವಾಗಿ ನೆಟ್ಟಗಿದ್ದರೂ ಇತರ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಭಾರವಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಸೋಮಾರಿತನವನ್ನೇ ಘನತೆಯಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ, ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ನೀಡದವರನ್ನು ದೂರುತ್ತ ತಿರುಪವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಇಂಥ ಸೋಮಾರಿಜನಗಳು ಹೆಚ್ಚುವದರಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೊಂದು ಹಾನಿಯೇ ಸರಿ. ತಿರುಪಕ್ಕೆ ಬಂದವರಿಗೆ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ನೀಡುವದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಗೃಹಸ್ಥನ ಧರ್ಮವಾದರೂ ಆಲಸ್ಯದಿಂದ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ಪಾತ್ರರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಜನರು ಸತ್ಪಾತ್ರರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಒಂದನೆಯವರು ವಿದ್ಯಾನ್ಯಾಸಂಗದಲ್ಲಿರುವವರು. ಎರಡನೆಯವರು ಸ್ವಾರ್ಥವಿಲ್ಲದೆ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವವರು. ಮೂರನೆಯವರು ಅಂಗಹೀನರು. ಈ ಮೂರು ತರದ ಜನರು ತಮ್ಮ ಶರೀರಪೋಷಣೆಗೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಎಂಥದಾದರೂ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿರುದುಣ್ಣಲಿಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು. ಉಳಿದವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ತಾವು ದುಡಿಯಲೇ ಬೇಕು. "He that does not work has no right to eat" ಎಂಬ 'ಅಂಗೋಕ್ತಿಯಂತೆ ದುಡಿಯದಿದ್ದವನಿಗೆ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ನಾವು ಎರಡನೆಯವರ ಮೇಲೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಮ್ಮ ಭಾರವನ್ನು ಹಾಕಬಾರದು. ನಮ್ಮ ಚರಿತಾರ್ಥದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಾವೇ ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಆದರೆ ನಾವೇ ನಮ್ಮದನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆಂದು ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬಾರದು. ಭಗವಂತನೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡಿಸುವನೆಂಬದನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಒಬ್ಬ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಮಾಡುವ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಮಾಧುಕರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಒಂದುದಿನ ಹೋದಾಗ ಒಂದುಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು

ತರುಣಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಭಾಷಣವು ನಡೆದಿತ್ತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು ಇನ್ನೊಬ್ಬಳಾದ ತನ್ನ ಗೆಳತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನೋದದಿಂದ “ನಿನ್ನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ದುಂಡಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವವೇನು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಆಕೆಯು “ಗೆಳತಿ, ಇವು ಮುಂದೆ ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ದೇವರು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಹಾಲಿನ ಬಟ್ಟಲುಗಳು” ಎಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಈ ಮಾತು ಆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲೇ ಅವನು “ಆಹಾ, ದೇವರು ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟುವ ಮಗುವಿಗಾಗಲೇ ಹಾಲಿನ ಬಟ್ಟಲನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿರುವನೆ? ಅವನು ಇಷ್ಟು ಜಾಗರೂಕನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ ನಮ್ಮ ಆಹಾರವನ್ನು ನಾವು ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆಂದು ಹೋಗುವದು ಎಂಥ ದಡ್ಡತನ!” ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಅಂದಿನಿಂದ ಮಾಧುಕರಿಗೆ ಹೋಗುವದನ್ನು ಕೂಡ ಬಿಟ್ಟನು. ಅವನು ನಿಜವಾಗಿ ನಿಷ್ಕಾಮತನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನು ಇದ್ದ ಕಡೆಗೇ ಜನರು ತಾವಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಿಂದ ಅನ್ನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಕೊಡುತ್ತ ಬಂದರು. ನಮಗೂ ಹಾಗೆ ದೇವರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣನಿಷ್ಠೆ ಇದ್ದರೆ ಅನ್ಯಚಿಂತೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಕಾರಣವೇ ಇಲ್ಲ. ಇರಲಿ. ನಾವು ಭಗವಂತನನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿ ಅವನ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಹತ್ತಿದರೆ ನಮಗೆ ಏನೂ ತೊಂದರೆ ಬಾರದೆ ನಾವು ಕರ್ಮಬಂಧನದಿಂದ ಪಾರಾಗುವೆವು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು

“यज्ञार्थात्कर्मणोऽन्यत्र लोकीऽयं कर्मबंधनः।”

तदर्थं कर्म कौंतेय मुक्तसंगः समाचर॥”

ಎಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನಾವು ಏನಾದರೂ ಸತ್ಕರ್ಮವನ್ನು ಯಾವದಾದರೂ ಫಲದ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದರೆ ಭಗವಂತನು ಆ ಫಲವನ್ನೇನೋ ನಮಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಯಾವ ಫಲವನ್ನೂ ಇಚ್ಛಿಸದೆ ಭಗವತ್ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಸತ್ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಭಗವಂತನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ನಾವು ಏನೂ ಬೇಡದಿದ್ದರೂ ತನಗೆ ಉತ್ತಮವೆಂದು ಕಂಡ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು

ನಮಗೆ ಕೊಟ್ಟೇ ಕೊಡುವನು. ಸಕಾಮವಾಗಿ ಮಾಡಲಿ ಅಥವಾ ನಿಷ್ಕಾಮವಾಗಿ ಮಾಡಲಿ; ಹೇಗಾದರೂ ಕರ್ಮದ ಫಲವು ದೊರೆತೇ ದೊರೆಯುವದು. ಆದರೆ ನಾವು ಸಕಾಮವಾಗಿ ಮಾಡಿ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ಕ್ಷುದ್ರಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಿಷ್ಕಾಮವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಭಗವಂತನು ತಾನಾಗಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಡುವ ಉತ್ತಮೋತ್ತಮವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಪಡೆಯುವದು ಎಷ್ಟು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಾದೀತೆ? ಆದುದರಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು,

“सुखदुःखे समे कृत्वा लाभालाभौ जयाजयौ ।
ततो युद्धाय युज्यस्व नैवं पापमवाप्स्यसि॥ ”

ಎಂದರೆ “ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನೂ ಲಾಭಹಾನಿಗಳನ್ನೂ ಜಯಾಪಜಯಗಳನ್ನೂ ಸಮವಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ನೀನು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದ ನಿನ್ನ ಯುದ್ಧರೂಪವಾದ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡು; ಅಂದರೆ ನಿನಗೆ ಪಾಪವಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಕುರಿತು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ. ನೋಡಿರಿ. ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಸುಖದುಃಖಾದಿಗಳು ಸಮವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಪಾಪವಿಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ ಹಾಗೆ ಭಾವಿಸದೆ ಮಾಡಿದರೆ ಪಾಪವು ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು. ಇದು ಸಮಂಜಸವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ,

“स्वधर्ममपि चावेक्ष्य न विकंपितुमर्हसि ।

धर्म्याद्धि युद्धाच्छ्रेयोऽन्यत्क्षत्रियस्य न विद्यते॥”

ಎಂಬುದರಿಂದ ಭಗವಂತನು “ಧರ್ಮ್ಯವಾದ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದುದು ಯಾವದೂ ಇಲ್ಲದಿರುವದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನೆ, ಸ್ವಧರ್ಮದ ಕಡೆಗಾದರೂ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನೀನು ಹೀಗೆ ನಡುಗುವದನ್ನು ಬಿಡು” ಎಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲವೆ? ಸ್ವಧರ್ಮವೆಂದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಸುಖದುಃಖಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮತ್ವ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಮಾಡಲಿ ಅಥವಾ ದುಃಖಾದಿಗಳಿ-

ಗಿಂತ ಸುಖಾದಿಗಳು ಹೆಚ್ಚೆಂದು ತಿಳಿದು ಮಾಡಲಿ ಅದರಿಂದ ಪಾಪವು ಬರಲೇ ಕೂಡದು.

“स्वभावनियतं कर्म कुर्वन्नाप्नोति किल्बिषम्”

ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಭಗವಂತನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸ್ವಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಪಾಪವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಿದ್ದೂ “ಸುಖದುಃಖಾದಿಗಳನ್ನು ಸಮಾನವೆಂದು ತಿಳಿದು ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡು. ಹೀಗಾದರೆ ಪಾಪವಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳುವದು ಪೂರ್ವಾಪರವಿರೋಧವಲ್ಲವೆ? ಅದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಪಾಪವೆಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಪಾಪವೆಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಬಾರದು. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದ ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಒಂದನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ “ತದಧಿಗಮ उत्तरपूर्वाध्यायोरशेषविनाशौ तद्व್ಯपदेशात्” ಎಂಬ ಮತ್ತು “इतरस्याप्येवಮಸಂश्लेषः पातेतु” ಎಂಬ ಈ ಎರಡೂ ಸೂತ್ರಗಳ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಸಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಪಾಪಶಬ್ದದಿಂದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳೆರಡು ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವವು. ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ಅರಸನಿಗೆ ವೈರಾಗ್ಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದರೆ ಅವನು ಈ ರಾಜ್ಯವೆಂಬ ಬೇಡಿಯನ್ನು ನಾನೊಲ್ಲೆನೆಂದು ಅನ್ನುವಂತೆ ವಿರಕ್ತನಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪುಣ್ಯವಾದರೂ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವದರಿಂದ ಪಾಪರೂಪವೆಂದು ಕಾಣಿಸುವದೇನೂ ಆಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಅದಕಾರಣ ದುಃಖಕ್ಕಿಂತ ಸುಖವೂ, ಹಾನಿಗಿಂತ ಲಾಭವೂ, ಅಪಜಯಕ್ಕಿಂತ ಜಯವೂ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ತಿಳಿದು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಪುಣ್ಯವು ಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆ ಸುಖದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳನ್ನು ಸಮಾನವೆಂದು ಎಣಿಸಿ,

“कार्यमित्येव यत्कर्म नियतं क्रियतेऽर्जुन।

संगं त्यक्त्वा फलं चैव स त्यागः सात्त्विको मतः॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದೇ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಯೂ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಎಷ್ಟೋ ಹೆಚ್ಚಿನದಾದ ಭಗ-

ವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೆಂಬ ಫಲವು ಕೂಡ ಸಿಕ್ಕುವದು. ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಒಬ್ಬ ಅರಸನನ್ನು ಸೇವೆಮಾಡಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಯಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅದೊಂದಿಷ್ಟಾರ್ಥವು ಕೈಸೇರುವದು. ಏನನ್ನೂ ಬಯಸದೆ ಅರಸನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರೆ ಆ ಅರಸನೇ ತನ್ನ ವಶನಾಗುವನು. ಹಾಗೆಯೇ ಭಗವತ್ತೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಭಗವಂತನೇ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗಿ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಡುವನು. ತಾಯಿಯಾದವಳು ತನ್ನ ಕೂಸಿಗೆ ಮೊಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ತಾನು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದೆನೆಂದು ತಿಳಿಯುವಳೇ ಹೊರತು ಹೆಚ್ಚಿನದೊಂದನ್ನು ಮಾಡಿದೆನೆಂಬ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನು ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಕೃತಾರ್ಥನನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಅದು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಒಂದುಪಕ್ಷ ಆ ಕೆಲಸದಿಂದ ಹಾನಿಯಾದರೂ ಅವನು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಿದೆನೆಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮಾಧಾನವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವನು. ಅದುದರಿಂದಲೇ,

“इहैव तैर्जितः सर्गो येषां साम्ये स्थितं मनः”

ಎಂಬುದರಿಂದ ಭಗವಂತನು “ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ಸುಖದುಃಖಾದಿವ್ಯಂಧ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗದೆ ಸಾಮ್ಯದಲ್ಲಿರುವದೋ ಅವರು ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೇ ಜಯಿಸಿದಂತಾಯಿತು” ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆದಕಾರಣ ನಾವು ಲಾಭಾದಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಭಗವತ್ತೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಇದು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದೇ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು.

ಇನ್ನು ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದೇ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಸುಕರವಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಸಾಧನಗಳು ಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು “योगस्थः कुरु कर्माणि” ಎಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಯೋಗದ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾಳೆ ವಿಚಾರಿಸುವ.

ಶ್ರೀ:

ಛನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ—ಗೀತೋಪದಿಷ್ಟಯೋಗಗಳು.

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ಮನಸಾ ಸ್ಮರಾಮಿ |

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ವಚಸಾ ಗೃಣಾಮಿ ||

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ಶಿರಸಾ ನಮಾಮಿ |

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ಶರಣಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ ||

ಸಭ್ಯರಾದ ಪ್ರಿಯಬಾಂಧವರೆ,

ನಿನ್ನಿನ ಉಪನ್ಯಾಸದ ಉಪಸಂಹಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ಸಾಧನವು ಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ “ಯೋಗಸ್ಥಃ ಕುರು ಕರ್ಮಾಣಿ” ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಯೋಗದ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದೆನಷ್ಟೆ. ಈಗ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಿಸೋಣ.

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಏನಾದರೊಂದುದ್ದೇಶವಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಉದ್ದೇಶವೂ ಇಲ್ಲದವನು ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷೆಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವು ಮಾತ್ರ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ಬಂಧನವು. ಯಾವ ಗೀತೆಯು ಕರ್ಮಜನ್ಯವಾದ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಿಸುತ್ತದೋ ಅದೇ ಗೀತೆಯೇ ಮನುಷ್ಯನು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ ಬಂಧನವಾಗದಂತೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಉಪಾಯವೊಂದಿರಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಉಪಾಯವೇ ಯೋಗ. ಆ ಯೋಗವು ಜ್ಞಾನಯೋಗ, ಕರ್ಮಯೋಗ, ರಾಜಯೋಗ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಯೋಗವೆಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ನಾಲ್ಕುವಿಧವಾಗಿದೆ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ

* ಜ್ಞಾನಯೋಗ, ಕರ್ಮಯೋಗ ಮತ್ತು ರಾಜಯೋಗಗಳ ವಿಚಾರವು ಒಂದು ದಿನವೂ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ವಿಚಾರವು ಮತ್ತೊಂದುದಿನವೂ ನಡೆದಿದ್ದರೂ, ಈ ನಾಲ್ಕುಯೋಗಗಳೂ ಗೀತೋಪದಿಷ್ಟಯೋಗಗಳೆಂಬ ಶಿರೋಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭೂತಗಳಾಗುವದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಂತೆ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವವು.

ನೋಡಿದರೆ, ಜ್ಞಾನಯೋಗಿಯು ನಡೆಸುವ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಯಾವದೊಂದು ಫಲಾಭಿಸಂಧಿಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದೆಂಬರ್ಥವು ಜ್ಞಾನಿಯ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ತನಗಾಗಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದೇನೇನೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕೇವಲ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿರುವನು. ಅದುದರಿಂದ ಅವನ ಕರ್ಮವು ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿದುದೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಇನ್ನು ಕರ್ಮಯೋಗಿಗಳೂ, ರಾಜಯೋಗಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಗೌಣಭಕ್ತಿಯೋಗಿಗಳೂ ಸಾಗಿಸುವ ಕರ್ಮಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದಾವುದೆಂದರೆ ಕರ್ಮಯೋಗಿಗೆ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ, ಮತ್ತು ಇತರರಿಗೆ ಚಿತ್ತಸ್ಥೈರ್ಯ. ಆದರೂ ಈ ಫಲಾಭಿಸಂಧಿಯು ಎಂದಿಗೂ ಬಾಧಕವಲ್ಲ. ವ್ಯಾವಹಾರಿಕಸುಖಾಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದು ಬಾಧಕವು. ಪುರುಷರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ನಾಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳೆದುರಿಗೆ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ನಾಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೇನು? ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಿದರೆ ಪತಿಯು ಅವರಿಗೆ ಪುರುಷನೇ ಸರಿ. ಆದರೂ ಅವರು ಪರಪುರುಷರನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಮಾತ್ರ ನಾಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದು ಯುಕ್ತವು. ಹಾಗೆಯೇ ಬಂಧನದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಬಯಸುವವರೆಲ್ಲರೂ ಫಲಾಭಿಸಂಧಿ ಇಲ್ಲದೆ ಕೆಲಸಮಾಡಬೇಕು; ನಿಜ. ಆದರೆ ಅವರು ಅದರ ದ್ವಾರವಾದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಯಸಿದರೆ ಅದೇನೂ ಬಾಧಕವಲ್ಲ. ವ್ಯಾವಹಾರಿಕಸುಖಾಭಿಲಾಷೆ ಮಾತ್ರ ಎಂದಿಗೂ ಬಾಧಕವು. ಅದುದರಿಂದ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕಸುಖಾಭಿಲಾಷೆಯ ಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಕರ್ಮಯೋಗಿಗಳೂ, ರಾಜಯೋಗಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಗೌಣಭಕ್ತಿಯೋಗಿಗಳೂ ಸಾಗಿಸುವ ಕರ್ಮವು ಕೂಡ ಕೇವಲ ಕರ್ತವ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಮಾಡಿದುದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು.

ಈ ಯೋಗಗಳ ಭೇದವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಯೋಗಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟದೂರ ವಿಚಾರಮಾಡುವದೊಳ್ಳಿಯದು. ಬೇರೆಬೇರೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಿಚಾರಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿಯೂ

ಮತ್ತು ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ವ್ಯವಹಾರವಿಚಾರಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿಯೂ ಉಪ-
ಯೋಗಿಸುವಾಗ ಯೋಗಶಬ್ದವು ಇತರ ಶಬ್ದಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಅಥವಾ
ಸೇರದೆ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ಅಮರಕೋಶವು ಇದಕ್ಕೆ ಸನ್ನ-
ಹನ, ಉಪಾಯ, ಧ್ಯಾನ, ಸಂಗತಿ ಮತ್ತು ಯುಕ್ತಿ ಎಂಬ ಐದರ್ಥಗಳನ್ನೂ
ಇತರ ಮೇದಿನ್ಯಾದಿ ಕೋಶಗಳು ಇವಲ್ಲದೆ ದೇಹಸ್ಥೈರ್ಯಪ್ರಯೋಗ ಮುಂ-
ತಾದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಯೋಗವೆಂದರೆ ಅವ-
ಯವಶಕ್ತಿ. ವಿನಾಯಾಸದಲ್ಲಿ ಯೋಗವೆಂದರೆ ಅರ್ಥಶಕ್ತಿ. ಪತಂಜಲಿಯುಷಿ-
ಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಯೋಗವೆಂದರೆ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿನಿರೋಧ. ಶ್ರೀಶಂಕರಾ-
ಚಾರ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗವೆಂದರೆ ಜೀವಾತ್ಮಪರಮಾತ್ಮರ ಐಕ್ಯ.
ಶ್ರೀರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ನೋಡಿದರೆ “ಸ್ವಸ್ವದೇವತಾನು-
ಸಂಧಾನಮಿತಿರಾಮಾನುಜಾಃ” ಎಂಬಂತೆ ಯೋಗವೆಂದರೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟದೇವ-
ತೆಯನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನಮಾಡುವದು. ಹೀಗೆಯೆ “ಯುಕ್” ಎಂಬ ಧಾತುವಿ-
ನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಯೋಗಶಬ್ದವು ಬೇರೆಬೇರೆ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡು-
ತ್ತದೆ. ಈ ನಮ್ಮ ಪ್ರಸ್ತುತವಾದ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಮುಖ್ಯವಾದ
ಜ್ಞಾನಯೋಗ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಯೋಗಗಳೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

“ಜ್ಞಾನಯೋಗೇನ ಸಾಂಖ್ಯಾನಾಂ ಕರ್ಮಯೋಗೇನ ಯೋಗಿನಾಮ್”

ಎಂಬ ಗೀತಾಶ್ಲೋಕಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಶೀಲರಾದವರು ಜ್ಞಾನಯೋಗನಿಷ್ಠ-
ರಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ, ಕರ್ಮಶೀಲರಾದವರು ಕರ್ಮಯೋಗನಿಷ್ಠರಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ
ಹೇಳಿರುವದರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಯೋಗ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಯೋಗ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳೇ
ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಇನ್ನು ರಾಜಯೋಗವೆಂಬ ಮಾತಿನ ಪ್ರಯೋಗವು
ಮೂಲದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ

“ತತ್ರೈಕಾಗ್ರಂ ಮನಃ ಕೃತ್ವಾ ಯತಚಿತ್ತೇಂದ್ರಿಯ ಕ್ರಿಯಃ |

ಉಪವಿಶ್ಯಾಸನೇ ಯುಜ್ಯಾದ್ಯೋಗಮಾತ್ಮವಿಶುದ್ಧಯೇ ||”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಂತೆ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಇಂದ್ರಿಯವ್ಯಾಸಾರಗಳನ್ನೂ ಚಿತ್ತ-

ವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ನಿರೋಧಿಸಿ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿರುವ ಯೋಗಶಬ್ದವು ಪತಂಜಲಿಯುಷಿಗಳ ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

“मां च योऽव्यभिचारेण भक्तियोगेन सेवते ।

स गुणान्समतीत्येतान्ब्रह्मभूयाय कल्पते ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯಭಾವಾತ್ಮಕವಾದ ಭಕ್ತಿಯೋಗದಿಂದ ಸೇವಿಸುವವನು ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನೆಂದು ಹೇಳಿರುವದರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೋಗವೆಂಬ ಶಬ್ದವೇ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ಯೋಗಗಳೂ ಭಗವಂತನಿಂದ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಉಪದಿಷ್ಟವಾಗಿವೆ. ಯೋಗ-ಶಬ್ದಾರ್ಥದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಬೇರೆಬೇರೆ ಇದ್ದರೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನು ತಾನು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವ ಯೋಗಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತಕ್ಕ ಲಕ್ಷಣವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವಂತೆ **समत्वं योग उच्यते** ” ಎಂದು ತಾನೇ ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಲಕ್ಷಣವು ಗೀತೋಪದಿಷ್ಟವಾದ ನಾಲ್ಕು ಯೋಗಗಳಿಗೂ ಬಹು ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ನೋಡಿರಿ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು

“विद्याविनयसंपन्ने ब्राह्मणे गवि हस्तिनि ।

शुनि चैव श्वपाके च पांडिताः समदर्शिनः ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ವಿಚಾರಬಲದಿಂದ ವಿದ್ಯಾವಿನಯ ಸಂಪನ್ನನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲಿಯೂ, ಗೋವಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಆನೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ನಾಯಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಚಂಡಾಲನಲ್ಲಿಯೂ ಸಮದರ್ಶಿಯಾಗಿರುವನೆಂದೂ

“योगस्थः कुरु कर्माणि संगं त्यक्त्वा धनंजय ।

सिध्यसिध्योस्समो भूत्वा

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೆ, ಪಾರ್ಥ, ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕರ್ಮ-ಯೋಗವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಫಲದ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಅಥವಾ ಅಪ್ರಾಪ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ

“ಪ್ರಾಣಾಪಾನೌ ಸಮೌ ಕೃತ್ವಾ ನಾಸಾಭ್ಯಂತರಚಾರಿಣೌ”

ಎಂದು ರಾಜಯೋಗದ ಅಪರಾಭಿಧಾನವಾದ ಧ್ಯಾನಯೋಗಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರಭೂತವಾಗಿ ಅವತಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಪತಂಜಲಿಯುಷಿಗಳ ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗದ ಅಂಗಭೂತವಾದ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮರೂಪದಿಂದ ನಾಸಾಭ್ಯಂತರಚಾರಿಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗಳನ್ನು ಸಮವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ

“ಸಮಃ ಶತ್ರುೌ ಚ ಮಿತ್ರೇ ಚ ತಥಾ ಮಾನಾಪಮಾನಯಃ |

ಶೀತೋಷ್ಣಸುಖದುಃಖೇಷು ಸಮಃ ಸಂಗವಿವಾರ್ಜಿತಃ ||

ತುಲ್ಯನಿರ್ದಾಸ್ತುತಿರ್ಮೌನೀ ಸಂತುಷ್ಟೋ ಯೇನ ಕೇನಚಿತ್ |

ಅನಿಕೇತಃ ಸ್ಥಿರಮತಿರ್ಮುಕ್ತಿರ್ಮಾನಮೇ ಪ್ರಿಯೋ ನರಃ ||”

ಎಂಬ ಕಡೆ ಸ್ಥಿರಬುದ್ಧಿಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳೊಡನೆ ಸ್ತುತಿಸಿಂದೆಗಳನ್ನೂ, ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನೂ, ಶೀತೋಷ್ಣಗಳನ್ನೂ, ಮಾನಾಪಮಾನಗಳನ್ನೂ, ಶತ್ರುಮಿತ್ರರನ್ನೂ ಸಮವಾಗಿ ಭಾವಿಸುವ ಭಕ್ತನೇ ತನಗೆ ಪ್ರಿಯನೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ ಯೋಗಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಮತ್ವವೆಂಬರ್ಥವು ನಾಲ್ಕು ಯೋಗಗಳಿಗೂ ಬಹುಸರಸವಾಗಿ ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಈಗ ಒಂದೊಂದು ಯೋಗದ ವಿಷಯವನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆ ವಿಚಾರಮಾಡೋಣ. —

ಜ್ಞಾನಯೋಗ.

“ಜ್ಞಾನಾದೇವ ತು ಕೈವಲ್ಯಮ್” ಮತ್ತು “ತತ್ವಜ್ಞಾನೇನ ಮೋಕ್ಷಃ ಸ್ಯಾತ್”

ನೊದಲಾದ ಉಕ್ತಿಗಳು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕೃತವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಮೋಕ್ಷವೆಂದರೇನು? ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ವೈಕುಂಠಕ್ಕೋ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೋ ಹೋಗುವದೇ ಮೋಕ್ಷವೆಂದು ಕೆಲವರು ತಿಳಿದಿರಬಹುದು. ಅದೇನೂ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ಆಲೋಕಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಕನ್ನಡಿಯೊಳಗಿನ ಗಂಟಿನಂತೆ ಇರುವ ಆ ವೈಕುಂಠಾದಿಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವು ಗೌಣಮೋಕ್ಷ. ಈಗ ನಾನು ಹೇಳಹೋಗುವ ಸಾಧನಗಳಿಗೆ ಆಮೋಕ್ಷವು ಪ್ರಧಾನಫಲವಲ್ಲ. ಈಜನ್ನದಲ್ಲಿಯೇ ಈಗಲೇ ನಮಗೆ ಆನಿರತಿಶಯ ಸುಖಸ್ವರೂಪವು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು. ಅದನ್ನೇ ನಾನು ಮೋಕ್ಷವೆಂದು ಕರೆಯುವುದು. ಮೋಕ್ಷವೆಂಬುದು ಬಿಡುಗಡೆಯೆಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ “ಮುಕ್ತಿ” ಧಾತುವಿನಿಂದ ಆಗಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ನಮಗೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗಬೇಕೆಂದರೆ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬೇಕೆಂದಂತಾಯಿತು. ಹಾಗಾದರೆ ನಾವು ಯಾರ ಸೆರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದೇವೆ? ಎಂದರೆ ನಿನ್ನೆ ಮತ್ತು ಮೊನ್ನೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದಂತೆ ನಾವು ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ದಾಸರಾಗಿದ್ದೇವೆ.

“सर्वं परवशं दुःखं सर्वमात्मवशं सुखम्”

ಎಂಬಂತೆ ಪರಾಧೀನದ ಬಾಳೆಲ್ಲವೂ ದುಃಖ; ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಬಾಳೆಲ್ಲವೂ ಸುಖ. ನಾವು ವಿಷಯಚಿಂತನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋದಷ್ಟೂ ಅವು ಸುಖದಾಯಕವಾಗಿ ತೋರಿದಾಗ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯೂ ದುಃಖಕಾರಕವಾಗಿ ತೋರಿದಾಗ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ದ್ವೇಷವೂ ಹುಟ್ಟಿ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೂ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೂ ನಾವು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವೆವು. ನೆಲವನ್ನು ಗುದ್ದಿ ಮೈನೋಯಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ವಿಷಯಗಳೊಡನೆ ಮಾಡುವ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧದಿಂದ ನಮಗೆ ವ್ಯರ್ಥಪ್ರಯಾಸದ ಹೊರತು ಮತ್ತೇನೂ ಫಲವಿಲ್ಲ. ವಿಷಯಚಿಂತನೆಯೇ ದೋಷದ

ತವರ್ಮನೆಯಾದುದರಿಂದ ಇನ್ನು ಪ್ರಪಂಚವ್ಯವಹಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟು ಕೂಡ-
ಬೇಕಾಗುವದೆಂದರೆ ಹಾಗಲ್ಲ.

“ನಮೇ ಪಾರ್ಥಾಸ್ತಿ ಕತವ್ಯಂ ತ್ರಿಘ್ರ ಲೋಕೇಫು ಕಿಂಛನ ।

ನಾನವಾಪ್ತಮವಾಪ್ತವ್ಯಂ ವರ್ತೆ ಏವ ಛ ಕರ್ಮಣಿ ॥”

ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಆಡಿ ಮತ್ತು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿರುವಂತೆ ಸರ್ವರೂ ವಿಷಯ-
ಗಳೊಡನೆ ವ್ಯವಹಾರಮಾಡಲೇ ಬೇಕು. ಕೇವಲ ಅದರಿಂದ ಯಾವ ಬಂಧ-
ನವೂ ಇಲ್ಲ. ಜಡವಾದ ಅವಿಷಯಗಳು ನಮ್ಮನ್ನೇನೂ ಮಾಡಲಾರವು.
ವಿಷಯಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಮಗೆ ಆಗುವ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಆಯಾವಿಷ-
ಯಗಳ ಮೇಲಿನ ನಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿ ಅಥವಾ ದ್ವೇಷವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುವದು.
ಆದುದರಿಂದ,

“ರಾಗದ್ವೇಷವಿಯುಕ್ತೇಸ್ತು ವಿಷಯಾನಿಂತ್ರಿಯೈಶ್ಚರನ್ ।

ಆತ್ಮವಶ್ಯೈರ್ವಿಧೇಯಾತ್ಮಾ ಪ್ರಸಾದಮಧಿಗಚ್ಛತಿ ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ವಿಷಯಗಳು ಜಗ್ಗಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಡಿಲ
ಬಿಡದೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಸರಿ. ಅದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು
ಪ್ರಸನ್ನವಾಗುವದು. ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯೆಂಬ ಯೋಗ್ಯತೆಯೇನೂ
ಸಾಧಾರಣವಲ್ಲ.

“ಮನಃಪ್ರಸಾದಸ್ಸೌಮ್ಯತ್ವಂ ಮೌನಮಾತ್ಮವಿನಿಗ್ರಹಃ ।

ಭಾವಸಂಶುಛಿರೀತೀತತಪೋ ಮಾನಸಮುಚ್ಯತೆ ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯು ಮಾನಸಿಕತಪಸ್ಸಿನ ಪ್ರಥಮಲಕ್ಷಣ-
ವಾಗಿದೆ. ಕಾಯ, ವಾಕ್ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಎಂಬ ತ್ರಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು
ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಆದುದರಿಂದ ದೇವತಾದಿಪೂಜೆ, ಶೌಚ, ಆರ್ಜವ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ
ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸಾದಿರೂಪವಾದ ಶಾರೀರಕತಪಸ್ಸಿಗಿಂತಲೂ ಇತರರ ಮನಸ್ಸ-

ನ್ನು ನೋಯಿಸದಂಥ ನುಡಿ, ಸತ್ಯವೂ, ಪ್ರಿಯವೂ, ಹಿತವೂ ಆದ ವಾಕ್ ಮತ್ತು ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮೊದಲಾದ ವಾಚನಿಕತಪಸ್ಸು ಮೇಲಾದುದು. ಇವೆರಡಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಸನ್ನತೆ, ಸೌಮ್ಯತ್ವ, ಮೌನ, ಮನೋ-ನಿಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಭಾವಶುದ್ಧಿಮೊದಲಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳುಳ್ಳ ಮಾನಸಿಕತಪಸ್ಸು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದುದು. ಹೀಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾಸಕ್ತ-ನಾಗುವದೇ ಒಂದು ಮಹತ್ತ್ವದ ತಪಸ್ಸಾಗಿರುವದು. ಯಾವನು ತಾನೇ ತಿರುಕನಾಗಿ ವಿಷಯಗಳ ಮುಂದೆ ದೇಹಿಯೆಂದು ಜೋಳಿಗೆಯನ್ನು ಒಡ್ಡು-ವನೋ ಅವನಿಂದ ಇತರರಿಗೇನು ಸಹಾಯವಾದೀತು! ಯಾವನು ಸರ್ವ ಸುಖವೂ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವದೆಂದು ನಂಬಿ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಇರುವನೋ ಆ ಪುಣ್ಯಪುರುಷನಿಗೆ ತನಗಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದೇನೂ ಇರುವದಿಲ್ಲವಾದು-ದರಿಂದ ಅವನು ನಾಲ್ಕುಮಂದಿಯ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಸೊಂಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳು-ವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವನಾಗಿರುವನು. ಮರುಭೂಮಿಯ ಬಿಸಿಲಗುದುರೆಯನ್ನು ಜಲಾ-ಶಯವೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಅದು ನಮ್ಮ ಬಾಯಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕಳೆಯುವದೆಂದು ಅದರ ಬೆನ್ನು ಹಿಡಿದು ಓಡುವವರಂತೆ ನಾವು ವಿಷಯಗಳಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಾಯಿನೀರು ಸುರಿಸುತ್ತೇವೆ.

“आशाया ये दासास्ते दासास्सर्वलोकस्य”

ಎಂಬಂತೆ ಆಶೆಗೆ ದಾಸರಾದವರನ್ನು ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೂ ದಾಸರೆನ್ನಬೇಕು. ಹೀಗೆ ನಾವು ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಏಕೆ ಮೋಸಹೋಗಿದ್ದೇವೆಂದು ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೆ ಮೊನ್ನೆ ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ

“अज्ञानेनावृतं ज्ञानं तेन मुह्यति जंतवः”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಾನುಗುಣವಾಗಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮೋಹಿಸಿ ದುಃಖಪಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನದ ಅಭಾವವಲ್ಲ. ಏಕೆಂ-ದರೆ “ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು” ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗಲೂ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದೆಂಬದರ ಜ್ಞಾನವಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಅದು ಜ್ಞಾನದ ಅಭಾವವಲ್ಲ. ಇದು

ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಮಾತು. ಇದ್ದದ್ದಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಇರುವದು ಅಜ್ಞಾನ. ಇಂಥವರಿಗೇ ಗೀತಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಉಪಯೋಗ, ಏಕೆಂದರೆ

“ನಾತ್ಯಂತಮಜ್ಞೋ ನೋ ತಜ್ಞಃ ಸೋಽಸ್ಮಿನ್ಶಾಸ್ತ್ರೇಽಧಿಕಾರವಾನ್”

ಎಂದು ಮೊದಲನೇ ದಿನದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಾನು ಉದಾಹರಿಸಿದಂತೆ ಕೇವಲ ಅಜ್ಞಾನಿಗೂ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನಿಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ವೇದಾಂತಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾರೊಂದರೆ ನಿಯತನಿತ್ಯವಸ್ತುವಿನೇಕ, ಶಮಾದಿ-ಷಟ್ಪದವಸ್ತಿ, ಇಹಾಮುತ್ರಫಲಭೋಗವಿರಾಗ ಮತ್ತು ಮುಮುಕ್ಷುತ್ವವೆಂಬ ಸಾಧನಚತುಷ್ಟಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಾಧನಚತುಷ್ಟಯವಿವರಣೆಯ ಗೋಚರಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ “ಜ್ಞಾನಭೂಮಿಶ್ಚುಚ್ಚೇಷ್ಟಾಖ್ಯಾ” ಎಂಬಂತೆ ತನಗೆ ಶುಭವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆಯುಳ್ಳವನೇ ಇದಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿ. ಶುಭವನ್ನು ಬಯಸಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಮುಂದೆಮುಂದೆ ಬರುವವನಿಗೆ ವಿಷಯಗಳು ವಿರಸವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವೇ ಆಗುವದು. ನಿಜವಾದ ಶುಭವನ್ನು ಬಯಸುವವನು ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ವಿಷಯಗಳ ಸಹವಾಸವನ್ನೇ ಬಿಡಬೇಕಾದ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರಸಂಗಬಂದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬರುವದಕ್ಕೂ ಅವನು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರಬೇಕು. ವಿಷಯಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಷ್ಟೇ ಎಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಿಷಯಗಳೊಡನೆ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅಪಾಯವಿಲ್ಲ. ನಡೆವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ. ಕಳ್ಳನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಅವನೊಡನೆ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಡೆಸಿದರೆ ಮೋಸವು ತಪ್ಪಿದ್ದೇ ಅಲ್ಲ. ಅದೇ ಮನುಷ್ಯನನ್ನೇ ಕಳ್ಳನೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟರೂ ಕೇಡಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಡೆಯುವದರಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಗುಣವಿದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ಒಮ್ಮೆಗೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದಾದರೂ “ಜ್ಞಾನಃ ಪಂಥಾಃ ಜನೈಃ ಕಂಠಾಃ” ಎಂಬಂತೆ ಎಂದರೆ ಗೇಣುಹೆಣ್ಣಿಯಿಂದ ಎಷ್ಟೋಗಾವುದ ದಾರಿಯನ್ನಾದರೂ ನಡೆಯುವಂತೆ ಅಥವಾ ಸಣ್ಣ ಸೂಜಿಯಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಅಂಗಿಯನ್ನು ಹೊಲಿಯುವಂತೆ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾದ

ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಅದನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ತಮಗೆ ಶುಭವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇದ್ದೇ ಇರುವದು. ಅದು ಜ್ಞಾನಭೂಮಿ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಶುಭವನ್ನು ಬಯಸುವವನು ಅಶುಭವನ್ನು ಬಿಡುವದಗತ್ಯವು. ಯಾವನು ಅಶುಭವಾದ ವಿಷಯವ್ಯಾಮೋಹವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಶುಭವನ್ನು ಬಯಸುವನೋ ಅವನ ಶುಭೇಚ್ಛೆಯೇ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನಭೂಮಿ. ಜ್ಞಾನಭೂಮಿಯಾಗಬೇಕಾದ ಶುಭೇಚ್ಛೆಯು ಅತಿಬಲವತ್ತರವಾಗಿರಬೇಕು. ಆಪುರುಷನು ಅಇಚ್ಛಾಮಯನೇ ಆಗಿಹೋಗಿರಬೇಕು. “ಅದೂ ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ಸಿಕ್ಕಲಿ” ಎಂಬಂಥ ಶಿಥಿಲವಾದ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಿಗೆ ಅದು ಸಿಕ್ಕಲಾರದು. “ಇನ್ನೇನೂ ಬೇಡ, ಅದೊಂದೇ ಬೇಕು” ಎಂಬ ದೃಢಭಾವನೆಯೇ ನಿಜವಾದ ಶುಭೇಚ್ಛೆ.

“अनिच्छन्नपि वाष्णोय बलादिव नियोजितः”

ಎಂಬಂತೆ ಮನಸ್ಸು ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸಿದರೂ,

“अभ्यास योगेन ततो मामिच्छासु धनंजय”

ಎಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಶುಭೇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ತಾನು ಮಾಡುವ ಭಾರವು ತನಗೆಂದಿಗೂ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ರೋಗಿಯಾದವನು ಔಷಧವನ್ನು ತಾನೇ ಕುಡಿಯಬೇಕಷ್ಟೆ. ಹಾಗೆಯೇ,

“उद्धरेदात्मनात्मानं नात्मानमवसादयेत्”

ಎಂಬಂತೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಯ ಸಾಧನವನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. “शिष्यप्रज्ञैव केवलं” ಎಂಬಂತೆ ಮುಮುಕ್ಷುವಿನ ಬುದ್ಧಿ ಶಕ್ತಿಯೇ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗುವದು. ದೂರ ಓಡಿಹೋದವನು ತಾನೇ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರಬೇಕು. ಅವನು ಒಂದುಪಕ್ಷ ಗಾಡಿಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದರೂ ಹೋದವನೇ ಬಂದನೆಂಬ ಮಾತಿಗೇನೂ ನ್ಯೂನತೆ ಬರಲಾರದು. ಬೇಗ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುವದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾಗಿ ಗಾಡಿಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದಂತೆ

ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಸದ್ಗುರುವನ್ನೂ ಮರೆಹೊಕ್ಕರೂ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಭಾರವು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹರಿಕಥೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ನಮಗೆ ಅರಿವಿಲ್ಲದಂತೆ ಯಾವಾಗಲೂ ನಿದ್ರೆಯು ನಮ್ಮನ್ನು ಪರವಶಮಾಡುವದಕ್ಕೆಂದು ತಲೆಹಾಕುತ್ತಿರುವಂತೆ ವಿಷಯಗಳೊಡನೆ ವ್ಯವಹಾರಮಾಡುವಾಗಲೆಲ್ಲ ಮಾಯೆಯು ನಮ್ಮನ್ನು ಆವರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಇರುವದು. ಜ್ಞಾನಯೋಗಬಲದಿಂದ ಅದನ್ನು ದೂರೀಕರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾಗಬೇಕು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ಇದ್ದ ಹಾಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಇರುವದೇ ಅಜ್ಞಾನ; ಅದೇ ಬಂಧ. ಇದರ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಯೋಗರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬುವನಿಗೆ ಗುರುಕುಲವಾಸವು ಅಗತ್ಯವು. ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು “ಕ್ರುತ ವಿಧಿಽಯಿ ವಾಸಃ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು “ಸಜ್ಜನನಿಕಟೇಽಥವಾ ಕಾಶ್ಯಾಮ್” ಎಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಸ್ಥಳವಾವುದೆಂದರೆ ಸಜ್ಜನಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಅಥವಾ ಕಾಶಿ. ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಕಾಶಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂದು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಮೊದಲು ಹೇಳಿರುವದರಲ್ಲಿಯೂ ಎಷ್ಟೋ ಅರ್ಥಗಾಂಭೀರ್ಯವಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಶೀರಾಮೇಶ್ವರಾದಿಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವದು ಆಯಾಪ್ರದೇಶಗಳ ಬೇರೆಬೇರೆ ನೋಟಗಳಿಂದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಬ್ಬುವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೆಂದಲ್ಲ. ತಾವು ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಸಾಧುಗಳು ದೊರೆಯದೆ ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಂಥವರನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಕಾಶೀರಾಮೇಶ್ವರಾದಿಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿದರೆ ಆ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ದರ್ಶನವಾಗಿ ಜನ್ಮಸಾರ್ಥಕತೆಗೆ ಮಾರ್ಗವಾದೀತೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಪೂರ್ವೀಕರು ಯಾತ್ರಾವಿಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಈಕಾರಣದಿಂದಲೇ ವಾಸಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳವು ಸಜ್ಜನಸಾನ್ನಿಧ್ಯವೆಂದು ಮೊದಲು ಹೇಳಿ ಅದರ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಪಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾಶಿಯೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ರತ್ನಗಳು ಕಾಡುಗಲ್ಲಿನಷ್ಟು ಅಗ್ಗವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಸಿಕ್ಕುವದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ನಿಜವಾದ ಸಾಧುಗಳು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಕ್ಕುವದಿಲ್ಲ. ಜನರನ್ನು ಮರುಳುಮಾಡುವಂಥ ಕೇವಲವೇಷಧಾರಿಗಳಾದ ಸಾಧುಗಳೂ ಬಹಳವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಯಥಾರ್ಥರಾದ ಸಾಧು-

ಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವದು ಕೂಡ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಭವ-
ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಉದ್ಧಾರವಾಗಬೇಕೆಂಬುವರು. ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಅಂಥ
ಮಹಾಪುರುಷರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು. ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ವಿನೇಕಚೂ-
ಡಾಮಣಿ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ

“ದ್ವರ್ಲಭಂ ತ್ರಯಮೇವೈತದ್ವೈವಾನುಗ್ರಹಹೇತುಕಮ್ ।

ಮನುಷ್ಯತ್ವಂ ಮುಮುಕ್ಷುತ್ವಂ ಮಾಹಾಪುರುಷಸಂಶ್ರಯಃ ॥”

ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹವೇ ಕಾರಣವಾಗಿ ಉಳ್ಳ
ಮನುಷ್ಯತ್ವ, ಮುಮುಕ್ಷುತ್ವ ಮತ್ತು ಮಹಾಪುರುಷಸಂಶ್ರಯ ಎಂಬ ಈ
ಮೂರೂ ದುರ್ಲಭವಾದವುಗಳೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಮನುಷ್ಯ-
ತ್ವವು ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವಾಗ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ತೃಪ್ತರಾಗದೆ ನಾವು ಇನ್ನೂ ದೇವರಿಗೆ
ಮರೆಬಿದ್ದು ಶುಭೇಚ್ಛಾರೂಪವಾದ ಮುಮುಕ್ಷುತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದು ಮಹಾ-
ಪುರುಷ ಸಂಶ್ರಯಕ್ಕೂ ಸರ್ವಸನ್ನಾಹವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮಹಾಪುರು-
ಷರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅವರ ಗ್ರಂಥ-
ಗಳನ್ನೇ ಕಾಶಿಯಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಅವುಗಳ ವ್ಯಾಸಂಗದಿಂದ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯು-
ತ್ತಿರುವದುತ್ತಮ. ಮಹನೀಯರು ತಾವು ಪಾರ್ಥಿವಶರೀರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಯಾವ
ತತ್ತ್ವಾವೃತ್ತವನ್ನು ಜನರ ಕರ್ಣಪುಟಗಳೊಳಗೆ ಸೂಸಿ ಅವರಿಗೆ ಮರಣದ
ಭಯವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದರೋ ಅದರ ಸಾರವನ್ನೇ ಘನೀಕರಿಸಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ-
ಟ್ಟಿರುವರು. ಈಗ ನಾವು ಅದನ್ನು ಸೇವಿಸುವದರಿಂದ ಅದರ ರಸವೇಗವು
ನಮ್ಮ ರಕ್ತನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸರಿಸದೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಧು-
ಗಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಅವರ ವ್ಯವಹಾರದ ವಿಷಯವಾಗಿ
ಒಂದೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಭಾವನೆಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ
ಅವರ ಉಪದೇಶದಲ್ಲಿ ಗೌರವವು ನೆಲೆಗೊಳ್ಳದೆ ಹೋಗುವ ಸಂಭವವುಂಟಾ-
ದರೂ ಆಗಬಹುದು. ಲೋಕವಿಖ್ಯಾತರಾದ ಮಹಾಪುರುಷರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು
ಆಶ್ರಯಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಾಧಕವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ “ಮಹಾಸೇವಾಂ ದ್ವಾರ

ಮಾಹುವಿಸ್ತುಕ್ತೇ: ” ಎಂಬಂತೆ ಮತ್ತು

“ನ ಸಾಧಯತಿ ಮಾಂ ಯೋಗೋ ನ ಸಾಂಖ್ಯೋ ನ ವ್ರತಾದಿಕಂ ।

ಯಥಾವರುಂಧೇ ಸತ್ಸಂಗ:”

ಎಂದು ಪರಮಾತ್ಮನು ತಾನೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪೂರ್ಣಾನು-
ಗ್ರಹವಾಗಬೇಕಾದರೆ—ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅರುಣೋದಯವು
ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ—ಮೊದಲು ಗುರುವಿನ ಅನುಗ್ರಹವು ಬೇಕೇಬೇಕಾಗುವದು.
ಗುರು ಸಿಕ್ಕುವದಕ್ಕಾದರೂ ಮೊದಲು ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹವು ಬೇಕು.
ನಮ್ಮನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಂಥ ಗುರು
ನಮಗೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಮ್ಮ ಇಚ್ಛಾವೇಗವಿನ್ನೂ
ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ,

“ಯಾವನ್ನಾನುಗ್ರಹಃ ಸಾಕ್ಷಾಜ್ಜಾಯತೇ ಪರಮೇಶ್ವರಾತ್ ।

ತಾವನ್ನ ಸದ್ಗುಂ ಕಶ್ಚಿತ್ಸಂಕ್ಷಾಸ್ತ್ರಮಪಿ ವಿಂದತಿ ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹವಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ
ನಮಗೆ ಸದ್ಗುರು ಸಿಕ್ಕುವದೂ ಇಲ್ಲ; ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ ಆಗುವ-
ದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಶರಣುಹೊಕ್ಕು ಅವನ ಕೃಪೆಯಿಂದ
ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಸಂಗಮಾಡಿ ಸದ್ಗುರುವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ-
ವನ್ನು ಪಡೆದು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಬೇಕು.

“ಜ್ಞಾನೇನ ತು ತದಜ್ಞಾನಂ ಯೇಷಾಂ ನಾಶಿತಮಾತ್ಮನಃ ।

ತೇಷಾಮಾದಿತ್ಯವಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ ತತ್ಪರಮ್ ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಯಾರ ಅಜ್ಞಾನವು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಾಶಹೊಂದು
ವದೂ ಅವರಿಗೆ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಜ್ಞಾನವಾಗುವದು. ಅಜ್ಞಾನ-
ವೆಂದರೇನೆಂಬುದನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ.

“त्रिभिर्गुणमयैर्भावैरेभिस्सर्वमिदं जगत् ।

मोहितं नाभिजानाति मामेभ्यः परमव्ययम् ॥”

ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಈ ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ಸತ್ಪರಜಸ್ತಮಗಳೆಂಬ ಗುಣತ್ರಯಗಳಿಂದ ಮೋಹಿತವಾಗಿ ಅವ್ಯಯವಾದ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿಯದೆ

अन्योन्यस्मिन्नन्योन्यात्मकतामन्योन्यधर्माश्चाध्य-
स्येतरेतराविवेकेन अत्यंतविविक्तयोर्धर्मधर्मिणोर्मि-
थ्याज्ञाननिमित्तः सत्यानृते मिथुनीकृत्य अहमिदं ममे-
दमिति नैसर्गिकोऽयं लोकव्यवहारः”

ಎಂದು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಶಾರೀರಕವಿಾಮಾಂಸಾಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ನಶ್ವರವಾದ ಮತ್ತು ಜಡವಾದ ದೇಹಾದಿಗಳನ್ನು ಆತ್ಮವೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಿರುವದು. ದೇಹವನ್ನು ಆತ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿಯುವದರಿಂದ ತೋರುವಂಥ ಮಹತ್ತಾದ ಅಪತ್ತು ಬೇರೆ ಯಾವದರಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲ. ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಾವೆಂಬುದೊಂದು ಅತಿಭಯಂಕರವಾದ ಗಂಡಾಂತರ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಾವಿನಷ್ಟು ಎದೆಗೆಡಿಸುವ ವಿಪತ್ತು ಇನ್ನಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಜನರು, ಮರಣವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾದಾಗ ಹೆದರುವ ಮಾತೊಂದುಕಡೆ ಇರಲಿ. ಮದುವೆ ಮುಂಜಿಗಳಂಥ ಶುಭಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನೇ ಅಮಂಗಳವಾಗಿ ಭಾವಿಸುವರು. ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಸಾವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೇ ಎಷ್ಟೋ ಉಗ್ರತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯುವದು. ಈಗಲೂ ಇತರವಿಷಗಳು ತಮ್ಮ ದೇಹಕ್ಕೆ ನಾಟದೆ ಇರಲೆಂದು ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ತಮ್ಮ ದೇಹವನ್ನೆಲ್ಲ ಬೇವಿನ ತೊಗಟೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸೇವನೆಯಿಂದ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿಷಮಯವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ;

ಶೀತವಾತಗಳು ಬಾಧಿಸದಿರಲೆಂದು ಮಧ್ಯಪಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಪ್ಲೇಗಿನ ಅಥವಾ ಶಿಡುಬಿನ ಕ್ರಿಮಿಗಳ ವಿಷವನ್ನು ಏರಗೊಡದಂತೆ ಔಷಧರೂಪವಾದ ವಿಷದ್ರವವನ್ನು ತಮ್ಮ ರಕ್ತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏನುಮಾಡಿದರೇನು! “ಜಾತಸ್ಯ ಹಿ ಭ್ರವೌ ಮೃತ್ಯುಃ” ಎಂಬಂತೆ ಹುಟ್ಟಿದವನಿಗೆ ಸಾವು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಸಾವಿಗೆ ಪರಿಹಾರವೇ ಇಲ್ಲವೆ? ಎಂದರೆ ಅದು ಅಂಥ ಅಪರಿಹಾರ್ಯವಲ್ಲ. ಅದರ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಬೇಕೋ ಅಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೆ ಸಿಕ್ಕಿರುತ್ತದೆ. ರಾಮೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನನ್ನು ಹುಡುಕಿದರೆ ಸಿಕ್ಕುವನೆ? ಮರಣಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವು ಲೌಕಿಕವಾದ ಕ್ಷುದ್ರೋಪಾಯಗಳಿಂದ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಮರಣದ ಪರಿಹಾರವು ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿರುವದೆಂದು ನಮ್ಮವರು ಹೇಳುವ ಮಾತು ಇರಲಿ. ನಾನು ಮೊದಲನೇ ದಿನದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಜರ್ಮನಿದೇಶದ ತತ್ತ್ವವೇತ್ತರಾದ ಶೋಪನ್ಸ್ಟೇರ ಸಾಹೇಬರು ಮತ್ತು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಮ್ಯಾಕ್ಸ್ ಮುಲ್ಲರ ಸಾಹೇಬರು ಕೂಡ ಮರಣದ ಭಯವನ್ನು ಕಳೆಯುವ ಅವ್ಯತವು ವೇದಾಂತವೊಂದೇ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಇದೊಂದರಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಈಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನೆಲ್ಲ ಪರಮಾಣುಗಳನ್ನಾಗಿನಾಡಿ ತೂರಿನೋಡಿದರೂ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಅದರ ಸಲೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ವೇದಾಂತವು ಯಾವ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ? ಅದೇ ಆತ್ಮವಿಚಾರ. ಶ್ರೀವಿದ್ಯಾರಣ್ಯಸ್ವಾಮಿಗಳು ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪಂಚದಶೀಯೆಂಬ ಪ್ರಕರಣದ ಅದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ— ಜಾಗ್ರದವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶಾದಿಗಳ ಮೂಲಕ ಬೇರೆಬೇರೆ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದದಿಂದ ಆಗುವ ಜ್ಞಾನವೂ ಜ್ಞಾನವೆ. ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಆಗುವ ಜ್ಞಾನವೂ ಜ್ಞಾನವೆ. ಹೀಗೆ ಶಬ್ದಾದಿಭೇದಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವೆಂದಿಗೂ ಒಂದೇ. ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆಯೆ. ಆದರೆ ಅದು ಜಾಗ್ರದವಸ್ಥೆಯ ಜ್ಞಾನದಷ್ಟು ಸ್ಥಿರವಾದುದಿಲ್ಲ. ಅದರೂ ಜಾಗ್ರದವಸ್ಥೆಯ ಜ್ಞಾನದಂಥ ಜ್ಞಾನವೆ. ಗಾಢನಿದ್ರೆಯಿಂದೆದ್ದವನು ಇಷ್ಟುಹೊತ್ತು ನನಗೇನೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವನಷ್ಟೆ. ಈಸ್ಮರಣಿಯು ಅವನಿಗೆ ಅನುಭವದ ಹೊರತು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ನಿದ್ರಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏನೂ ತಿಳಿಯ

ಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಜ್ಞಾನವು ಅನುಭವದಲ್ಲಿರಬೇಕು. ಇದು ಕೂಡ ಜಾಗೃತ್ವಸ್ಥಗಳ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನವಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಸ್ವಯಂಭಾನರೂಪವಾದ ಈ ಜ್ಞಾನವು ಮೂರು ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಕರೀತಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಇಂದಿಗೂ, ನಾಳೆಗೂ, ಈ ಯುಗಕ್ಕೂ, ಹೆಚ್ಚೇನು! ಕಲ್ಪಕಲ್ಪಾಂತರಗಳಿಗೂ ಉದಯಾಸ್ತಾದಿವಿಕಾರ ವಿಲ್ಲದೆ ಏಕರೂಪವಾಗಿರುವದು. ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನಮಯವಾದ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪ ವನ್ನು ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಆರೋಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರ ಮೇಲೆ ಪರಮಪ್ರೀತಿ ಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ದೇಹಧರ್ಮವಾದ ಸ್ಥೂಲತ್ವ, ಕೃಶತ್ವ ಮೊದಲಾದವು ಗಳನ್ನು ಆತ್ಮನ ಮೇಲೆ ಆರೋಪಿಸುವದರಿಂದ ಮರಣವೆಂದರೆ ಬೆಚ್ಚಿಬೀಳುವ ಸ್ಥಿತಿಯೊದಗುವದು. ದೇಹವೇ ಆತ್ಮವಾದರೆ 'ನಾನು ನೋಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು' ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳುವಾಗ ಆ ಮಾತು ಸಮಂಜಸವಾಗಿರುವದೋ? ಜಡವಾದ ದೇಹವು ಏನು ನೋಡೀತು? ಏನು ಕೇಳೀತು? ಮತ್ತು 'ನನ್ನ ದೇಹ'ವೆಂದು ಹೇಳುವ ಮಾತಿಗೆ ಅರ್ಥವೇನು? ಅಲ್ಲದೆ ಬಾಲ್ಯಶರೀರಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನವಾದ ಯೌವನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನವನೇ ನಾನೆಂಬ ಜ್ಞಾನವು ಹೇಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ? ಇನ್ನು ದೇಹವೇ ನಾನಾದರೆ ದೇಹದ ಕಡೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯವಿರದಂತೆ ಅಘೋ ಗಾಂಜಾವೊದ ಲಾದ ಅಸಾಯಕರವಸ್ತುವನ್ನು ಸೇವಿಸುವದೇಕೆ? ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಿ ದರೆ ದೇಹಾತ್ಮಬುದ್ಧಿಯೇ ಸಮಸ್ತ ಅಶುಭಗಳಿಗೂ ತವರುಮನೆಯಾಗಿದೆ. ಸುಷುಪ್ತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇಹಭಾನವಿಲ್ಲದಿರುವದರಿಂದ ಆನಂದಾವಿಭಾವವಾಗು ವದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಸುಷುಪ್ತಿಮೂರ್ಛಾಮರಣಾದಿ ಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಜಡವಾಗಿರುವ ಇಂಥ ಶರೀರವನ್ನು ಸೆಚ್ಚಿದಾನಂದ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಆತ್ಮವೆಂದು ಭ್ರಾಂತಿಗೊಂಡರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮರಣವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಿ ನ್ನೇಂಥ ಫಲವು ಸಿಕ್ಕೀತು? ದೇವತೆಗಳ ಒಡೆಯನಾದ ಇಂದ್ರನೂ ಅಸುರ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ವಿರೋಚನನೂ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದರು. ವಿರೋಚನನು

“दंभो दूर्पोऽतिमानश्च क्रोधः पारुष्यमेव च ।

अज्ञानंचाभिजातस्य पार्थ संपदमासुरीं ॥”

ಎಂದು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಧರ್ಮಧ್ವಜರೂಪನಾದ ದಂಭದಿಂದಲೂ, ವಿದ್ಯಾಧನಾದಿಜನ್ಯವಾದ ದರ್ಪದಿಂದಲೂ, ದುರಭಿಮಾನದಿಂದಲೂ, ಕ್ರೋಧದಿಂದಲೂ, ಮುರ್ಮಭೇದಕವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡುವ ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ ಕರ್ತವ್ಯಾದಿವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಅಸುರಸಂಪತ್ತಿನವನಾದುದರಿಂದ ದೇಹವೇ ಆತ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿದು ದುಃಖಿಯಾದನು. ಇಂದ್ರನು

“अभयं सत्त्वसंशुद्धिर्ज्ञानयोगव्यवस्थितिः ।

दानं दमश्च यज्ञश्च स्वाध्यायस्तप आर्जवम् ॥

अहिंसा सत्यमक्रोधस्त्यागः शान्तिरपैशुनम् ।

दया भूतेष्वलोलुप्त्वं मार्दवं ह्रीरचापलम् ॥

तेजः क्षमा धृतिश्शौचमद्रೋहो नातिमानिता ।

भवन्ति संपदं दैवीमभिजातस्य भारत ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಅಭೀರುತ್ವ, ಶುದ್ಧ ಸತ್ತ್ವಭಾವ, ಶಾಸ್ತ್ರಾಚಾರ್ಯೋಪದಿಷ್ಟಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠತೆ, ಅನ್ನವಸ್ತ್ರಾದಿಹಾನಿ, ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ಯಜ್ಞ, ಅಧ್ಯಯನ, ತಪಸ್ಸು, ಋಜುತ್ವ, ಅಹಿಂಸೆ, ಸತ್ಯ, ಅಕ್ರೋಧ, ಸನ್ಯಾಸ, ಶಾಂತಿ, ಪಿಶುನತ್ವವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ದಯೆ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅವಿಕ್ರಿಯತ್ವ, ಅಕ್ರೂರ್ಯ, ಲಜ್ಜೆ, ಚಪಲತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ಪ್ರಾಗಲ್ಭ್ಯ, ಕ್ಷಮೆ, ಧೈರ್ಯ, ಸೈರ್ಮಲ್ಯ ಮತ್ತು ದುರಭಿಮಾನರಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೈವೀಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಯಥಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದು ಸುಖಿಯಾದನು. ಯಾರ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಸುರಸಂಪತ್ತು ತಾಂಡವಾಡುವದೋ ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯು

“अधर्मं धर्ममिति या मन्यते तमसावृता”

ಎಂಬಂತೆ ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ಇದ್ದ ಹಾಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವದು. ಯಾರ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ದೈವೀಸಂಪತ್ತು ವಿಜೃಂಭಿಸುವದೋ ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯು

“प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च कार्याकार्ये भयाभये ।

बंधं मोक्षं च या वेत्ति

ಎಂಬಂತೆ ಯಾವದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು, ಯಾವದನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕು, ಯಾವದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಯಾವದನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು, ಯಾವದು ಭಯಪ್ರದ, ಯಾವದು ಅಭಯಪ್ರದ, ಯಾವದು ಬಂಧ, ಯಾವದು ಮೋಕ್ಷ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವದು. ಅದುದರಿಂದ ದೈವೀಸಂಪತ್ತ್ವಧಾನವಾದ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಬುದ್ಧಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಯಥಾರ್ಥಗ್ರಹಣಶಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವದು.

ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರವೂ ನಡೆಯುವದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯವೇ ಆತ್ಮವೆನ್ನುವರು. ಇದು ನಿಜವಾದರೆ ಕಿವಿಮೂಗು ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಲ್ಲದವರೂ ಇರುವದಿಲ್ಲವೋ? ಮತ್ತು ನನ್ನ ಕಣ್ಣು, ನನ್ನ ಕಿವಿ ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಹೇಗೆ ಸಾಧುವಾಗುವವು? ಇದಲ್ಲದೆ ಮನಸ್ಸು ಬೇರೆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವಾಗ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಏನನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸುವದೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! ಇಂಥ ಜಡವಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಆತ್ಮವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೇ?

ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಉಸಿರಾಡುವದು ನಿಂತರೆ ಸತ್ತನೆಂದು ಹೇಳುವದರಿಂದಲೂ ಸುಷುಪ್ತವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಾವುವೂ ಜಾಗರೂಕವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಣವಿದ್ದೇ ಇರುವದರಿಂದಲೂ ಪ್ರಾಣವೇ ಆತ್ಮವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಪ್ರಾಣವೆಂಬುದು ಹೊರಗಣ ಗಾಳಿಯಂತೆ ಅದೊಂದು ಗಾಳಿ. ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವೆಂದು ಹೇಳುವಾಗ ಪ್ರಾಣವೇ ಹೇಗೆ ಆತ್ಮವಾದೀತು? ಹೊರಕ್ಕೂ ಒಳಕ್ಕೂ ಓಡಾಡಿಕೊಂಡಿರುವದಾಗಿಯೂ ನಿದ್ರಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನಿದ್ದರೂ ತನ್ನೆದುರಿಗೇ ಯಾರಾದರೂ ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಹೋದರೂ ತಿಳಿಯದಷ್ಟು ಜಡವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಆತ್ಮವೆಂದರೆ ಹೇಗೆ ಒಪ್ಪೀತು?

ಬೇರೆ ಕೆಲವರು ಇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಲ್ಲ ಮನಸ್ಸೇ ಹೇತುವಾದುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನೇ ಆತ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು.

“मन एव मनुष्याणां कारणं बंधमोक्षयोः”

ಎಂಬ ವಚನದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಬಂಧಕ್ಕೂ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಬಂಧಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಮನಸ್ಸು ನಮ್ಮ ಆತ್ಮವಾಗಲಾರದು. ‘ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿತ್ತು’ ಎಂದು ನಾವು ಆಡುತ್ತೇವಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸೇ ಆತ್ಮವಾದರೆ ಆ ಮಾತು ಹೇಗೆ ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ?

ಹೀಗೆಯೇ ಒಬ್ಬರು ಕ್ಷಣಿಕವಿಜ್ಞಾನರೂಪಬುದ್ಧಿಯೇ ಆತ್ಮವೆಂದೂ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಪ್ರಕಾಶರೂಪವಾಗಿಯೂ ಅಪ್ರಕಾಶರೂಪವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅನಂದಮಯಕೊಶವೇ ಆತ್ಮನೆಂದೂ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಶೂನ್ಯವೇ ಪರಮತತ್ತ್ವವೆಂದೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅವೆಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಿಷಯಗಳಾದುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಈಗ ವಿವರಿಸಹೋಗುವುದು ಜನರ ಬೇಸರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದೀತು. ಶುಭವನ್ನು ಬಯಸುವವನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಶುಭವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಅವುಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅವುಗಳೇ ಆತ್ಮನೆಂದು ಮರುಳಾಗುವದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಇನ್ನು ಆತ್ಮನ ಸಜ್ಜಿದಾನಂದಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮನಗಾಣಬೇಕಾದರೆ

“तद्विद्धि प्रणिपातेन परिप्रश्नेन सेवया ।

उपदेक्ष्यंति ते ज्ञानं ज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिनः ॥”

ಎಂಬಂತೆ ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿಗಳಾದವರಿಗೆ ಶರಣುಹೊಕ್ಕು ಅವರನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರೆ ಅವರು ಅದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಾಂತರಗಳನ್ನು ಓದಿ ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹದಂತೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಅತಿವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವ ಮಹಾವಿದ್ವಾಂಸರು ಬಹುಜನರಿರಬಹುದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಮೇಲಿನ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿಗಳೆಂಬ ಶಬ್ದವು ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

“गुरोस्तु मौनं व्याख्यानं शिष्यास्तु चिन्तनसंशयाः”

ಎಂಬಂತೆ ಮೌನದಲ್ಲಿದ್ದೂ ಶಿಷ್ಯನ ಸಂದೇಹಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಿ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಮಾಡಿಸುವ ಕೃತಿಯು ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ಆಗುವದು. “आश्चर्यो वक्ता कुशलोऽस्य श्रोता” ಎಂಬಂತೆ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವು ಹೇಳುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಕೇಳುವಿಕೆಗೆ ದೂರವಾದುದು. ಅದು ಅನುಭವೈಕವೇದ್ಯವೇ ಹೊರತು ವಾಕ್ಯಾಶ್ಲಲಕ್ಕೆ ದಕ್ಕುವದಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು “ತಿಳಿಸುವ ಮಾತಲ್ಲ; ತಿಳಿಸದೆ ತಿಳಿಯುವ ಮಾತಲ್ಲ.” ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಅನುಭವಿಯು ಹೇಳಿರುವದು ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ.

ಒಂದೂರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಜ್ಞಾನಿಯಿದ್ದನು. ಅವನು ತನ್ನ ಏಕಪುತ್ರನಿಗೆ ವೇದಾಂತವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವನನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠನಾದ ಒಬ್ಬ ಗುರುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಆಮಗನು ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಿದ್ದು ಒಂದು ದಿನ ಮನೆಗೆ ಬಂದನು. ತಂದೆಯು ಭಗವತ್ಪರೂಪವೆಂತಿರುವೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಅವನು ವೈಕುಂಠ ಮತ್ತು ಕೈಲಾಸಾದಿಲೋಕಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿರುವ ವಿಷ್ಣುಶಿವಾದಿಸಗುಣಮೂರ್ತಿಗಳ ರೂಪವಿಶೇಷಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ತಂದೆಯು ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬಾರೆಂದು ಹೇಳಿ ಅವನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಅವನು ಹೋಗಿ ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯಗಳನ್ನೂ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಈಸಲ ತಂದೆಯು ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ಮಗನು ಆತ್ಮನ ಸದ್ರೂಪ, ಚಿದ್ರೂಪ ಮತ್ತು ಆನಂದರೂಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಮಹಾವಾಕ್ಯಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮಾಡಿತೋರಿಸಿದನು. ತಂದೆಯು ಅದರಿಂದಲೂ ತೃಪ್ತನಾಗದೆ ಮತ್ತೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬಾರೆಂದು ಇನ್ನೊಂದು ಸಲವೂ ಮನೆಯಿಂದ ಅಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಮಗನು ಗುರುಗಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ “ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ತಾವು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದರೂ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈಸಲವಾದರೂ ನನಗೆ ಅದರ ಪರಮರಹಸ್ಯವೇನುಂಟೊ ಅದನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಬೇಕು. ಎಂದು ಸೆರಗೊಡ್ಡಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಗುರುಗಳು ಅವನಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವನ ಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಆಮಗನು

ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪರಮಾನಂದಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಹೊರ ಸೂಸುವ ಪ್ರಸನ್ನಮುಖಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಬಂದು ತಂದೆಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ತೇಜೋಮಯನಾಗಿ ಬೆಳಗುವ ಅವನ ಮುಖಲಕ್ಷಣದಿಂದಲೇ ಸುಪ್ರೀತನಾದರೂ ತಂದೆಯು ಮಗನನ್ನು ಎಂದಿನಂತೆ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವಿಚಾರವನ್ನು ತೆಗೆದನು. ಆಗ ಮಗನು ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡದೆ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾದರೂ ರೆಪ್ಪೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಅಲ್ಲಾಡಿಸದೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು. ಆಗ ತಂದೆಯು ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿಂದು ಮತ್ತೆ ಕೇಳಲು ಮಗನು ಅಪ್ಪ,

“यतो वाचो निर्वर्तते अप्राप्य मानसा सह”

ಎಂಬಂತೆ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಹೊರಟರೆ ಮಾತು ಹಿಂದೆಗೆಯುವದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ಸು ಕೂಡ ಹಿಂದೆಗೆಯುವದೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಗ್ರಂಥಗಳ ಪರಾಕ್ರಮವೆಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಅನಾತ್ಮವನ್ನು ಆತ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ ಅಶುಭವಾರ್ಗದಿಂದ ಹಿಮ್ಮುಖವಾಗಿ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿದುಹೋಗುವದು. ಇನ್ನು ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ಸದ್ಗುರು ಒಬ್ಬನೇ ಗತಿ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಗುರುವೆಂಬ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿರುವದು. ಗುರುವಿನ ಅನುಗ್ರಹವಿಲ್ಲದೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವೇ ಆಗಲಾರದಾದುದರಿಂದ ಗುರುವನ್ನು ಭಗವಂತನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಕೂಡ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವದು. ಹೀಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾಚಾರ್ಯೋಪದೇಶದಿಂದ

“सर्वभूतेषु येनैकं भावमव्ययमीक्षते ।

अविभक्तं विभक्तेषु तज्ज्ञानं विद्धि सात्त्विकम् ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಾಗಿರುವ ವಸ್ತುವಿಶೇಷಗಳೆಲ್ಲ ಅನಾತ್ಮಗಳೆಂದೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸತ್ತಾಬಲದಿಂದ ಅವು ಸದ್ರೂಪವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವವೆಂದೂ ತಿಳಿದು ಸರ್ವತ್ರ ಪರಮಾತ್ಮಸತ್ತೆಯನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡುವ ಜ್ಞಾನಯೋ-

ಗವು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದುದು. ಆರ್ತರು, ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳು, ಅರ್ಥಾರ್ಥಿಗಳು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಜನರೂ ಭಗವತ್ಪರಾಯಣರೇ ಆದರೂ ಭಗವಂತನು

“तेषां ज्ञानी नित्ययुक्तः एकभक्तिर्विशिष्यते”

ಎಂದೂ

“उदरास्सर्व एवैते ज्ञानीत्वात्मैव मे मतम्”

ಎಂದೂ ಸ್ವಕಂಠದಿಂದ ಉದ್ಘೋಷಿಸಿ ಜ್ಞಾನಿಗೇ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಬಂಧನವಾಗಿರುವ ಅಜ್ಞಾನವು ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಸರಿ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಭಗವಂತನು

“बहूनां जन्मनामंते ज्ञानवान्मां प्रपद्यते”

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ — ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳ ಮೇಲೆ ಜ್ಞಾನವಾಗಿ ನನ್ನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆಂದು — ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಜ್ಞಾನವು ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಣವಾದುದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ

“न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते”

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಯೋಗವೇ ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂದು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪ್ರಬಲಪ್ರತಿಬಂಧಗಳಾದ ಎಂಥೆಂಥ ಮಹಾನುಹಾಸಾತಕಗಳಿದ್ದರೂ

“अपि चेदसि पापेभ्यस्सर्वेभ्यः पापकृत्तमः ।

सर्वं ज्ञानप्लवेनैव वृजिनं संतारिष्यसि ॥

यथैधांसि समिद्धोऽग्निर्भस्मसात्ಕुरुतेऽर्जुन ।

ज्ञानाग्निस्सर्वकर्माणि भस्मसात्ಕुरुते तथा ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಅಗ್ನಿಯು ಸಮಿತ್ತುಗಳನ್ನು ಬೂದಿನಾಡಿಬಿಡುವ

ಹಾಗೆ ಜ್ಞಾನವು ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ಹೆಸರಳಿಸಿ ಬಿಡುವದು. ಪಾಪಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿವಿಶೇಷವು ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿರುವ ಹಾಗೆ ಮತ್ತೆ ಯಾವ ಕರ್ಮಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು

“ಶ್ರೇಯಾನ್ ದ್ರವ್ಯಮಯಾಘಜ್ಞಾಜ್ಞಾನಯಜ್ಞಃ ಪರಂತಪ”

ಎಂದರೆ ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಸಾಧ್ಯವೂ ಹಿಂಸಾಯುಕ್ತವೂ ಆದ ಯಜ್ಞಕ್ಕಿಂತಲೂ ಜಾನಯಜ್ಞವೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

“ವೀತಿರಾಗಭಯಕ್ರೋಧಾ ಮನ್ಮಯಾ ಮಾಮುಪಾಶ್ರಿತಾಃ ।

ಬಹವೋ ಜ್ಞಾನತಪಸಾ ಪೂತಾ ಮಜ್ಜಾವಮಾಗತಾಃ ॥

ಎಂಬಂತೆ ಹಿಂದೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ವಿಷಯಗಳ ಅನಾತ್ಮತ್ವವನ್ನು ವಿಚಾರದಿಂದ ಮನಗಂಡು ಜ್ಞಾನಯೋಗಬಲದಿಂದ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಅರ್ಹವಾಗುವದಕ್ಕೆ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲಣ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕು. ಅವುಗಳ ಸ್ಮರಣೆ ಕೂಡ ಬರಬಾರದು. ಒಬ್ಬ ರಾಜನು ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಸಾಧುಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದನು. ಐಹಿಕರಾಗದ್ವೇಷಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರಸಂಬಂಧವಾದ ಅಭಿಮಾನವೊಂದು ಅವನಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಗುರುಗಳು ಅವನಿಗೆ ಅವನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಬಹುಹೀನವಾದ ಮಣ್ಣುಹೊರುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಮೇಲಣ ಇಚ್ಛಾವೇಗದ ಆವೇಶದಿಂದ ಆಅರಸನು ಆಕೆಲಸವನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ ಆಅರಸನ ಪರಿಚಯಸ್ಥರೊಬ್ಬರು ಅವನ ದೀನದೇಸೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕನಿಕರದಿಂದ “ಗುರುಗಳೆ, ನೀವು ಎಷ್ಟೋ ಜನರ ಮೇಲೆ ಬೇಗ ಬೇಗ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಿರುತ್ತೀರಿ. ಪಾಪ, ಇವನು ತನ್ನ ಅರಸುತನವನ್ನು ಕೂಡ ಮರೆತು ಈಕೀಳುಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಇಂಥ ನಿರಭಿಮಾನಿಗಿಂತ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಇನ್ನಾರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಗುರುಗಳು “ಒಳ್ಳೇದು, ನಿಮಗೆ ಆತನಲ್ಲಿರುವ ನಿರಭಿಮಾನದ ಪ್ರಮಾಣ-

ವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ಆತನಿಗೆ ಕಾಣದಂತೆ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಹೋಗಿ ಆತನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಮಣ್ಣಿನ ಪುಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೆಡೆವಿ. ಆಗಿನ ಆತನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿರಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗೃಹಸ್ಥನು ಅದರಂತೆ ಬೆನ್ನಕಡೆ ಹೋಗಿ ತಟ್ಟನೆ ಮಣ್ಣಿನ ಪುಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೆಡೆವಿಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಅರಸನು “ಏನಯ್ಯಾ, ನನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಾನು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ನೀನು ಅಡ್ಡಬಂದು ಚೇಷ್ಟೆಮಾಡಿ ನನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿದೆ. ನಾನು ಅರಸಾಗಿದ್ದಾಗ ಹೀಗೆಮಾಡಿದ್ದರೆ ತತ್ಕೃಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅದರ ಫಲವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋದನಂತೆ. ಆಗೃಹಸ್ಥನು ನಡೆದ ವಿದ್ಯಮಾನವನ್ನು ಗುರುಗಳಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಲು ಅವರು “ಅವನಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಆಅಭಿಮಾನವೇ ತಡೆಯಾಗಿರುವದು” ಎಂದು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದರಂತೆ. ಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ನಿರ್ವಿಷಯವಾಗಬೇಕಾದುದಕ್ಕವಶ್ಯಕವು. ಮದ್ಯದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಗಡಿಗೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಹಿಡಿದು ಅದರೊಳಕ್ಕೆ ಹಾಲನ್ನು ಹಾಕೆಂದರೆ ಯಾರು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ? ಮದ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಚೆಲ್ಲಿ ಅದರ ವಾಸನೆ ನಿಶ್ಶೇಷವಾಗಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಚೊಕ್ಕಟವಾಗಿ ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರಲ್ಲವೆ ಯಾರಾದರೂ ಅದರೊಳಕ್ಕೆ ಹಾಲನ್ನು ಸುರಿಯುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದನೆಂದರೆ

“सर्वं कर्माखिलं पार्थ ज्ञाने परिसमाप्यते”

ಎಂಬಂತೆ ಅವನು ಇನ್ನೇನನ್ನೂ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಉಳಿದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯವನ್ನು ಈಗ ಹೇಳಹೋದರೆ ಅದ್ವೈತವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತದ್ವೈತಗಳ ವಿಚಾರವು ಮುಂದೆ ಬರುವದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥದೊಂದೇ ಸತ್ಯವೆಂದೂ ಉಳಿದುವೆಲ್ಲ ಅಸತ್ಯವೆಂದೂ ಯಾರೂ ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಯಾರು ತಮ್ಮ ಐಹಿಕ ಸುಖಸಾಧನಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ತಿಲತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ದುಃಖದಾವಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಬೆಂದು ಬೆಂಡಾಗುತ್ತಿರುವ ದೀನರ ಮೇಲಿನ ಕನಿಕರದಿಂದ ಕರಗಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ ಜೀವೇಶ್ವರಸ್ವರೂಪದ ಯಥಾರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿ ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಖಮಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿ ಸರ್ವ ಸ-

ನ್ನಾಹವನ್ನು ಮಾಡಿದರೊ ಅಂಥ ಆಚಾರ್ಯಪುರುಷರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸಂಶಯ-
ಪಡುವದಾದರೆ “संशयात्मा विनश्यति” ಎಂಬಂತೆ ಅಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ನಾಶವೇ
ಪ್ರತಿಫಲ. ಯಾವಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೀವೇಶ್ವರಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಯಾವಯಾವ
ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತೋರಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿತ್ತೋ ಆಯಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಯಾದೃಷ್ಟಿ-
ಯಿಂದ ಆಚಾರ್ಯಪುರುಷರು ಅದನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅ-
ವರವರ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಅವರವರ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿರದೆ ಇದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಆ-
ಯಾಸಿದ್ಧಾಂತವು ಆಯಾಕಾಲಕ್ಕೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆಂಬ ದೃಢವಾದ ಭಾವನೆ ಇರದಿ-
ದ್ದರೆ ಪರಾರ್ಥಪ್ರಿಯರಾದ ಆಯಾಆಚಾರ್ಯಪುರುಷರಿಗೆ ಅಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು
ದಿಗಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರಿ ಡಂಗುರವನ್ನು ಹೊಡೆಯುವ ಧೈರ್ಯವು ಹೇಗೆ ಬರು-
ತ್ತಿತ್ತು? ಮತ್ತು ಅವುಗಳು ತಥ್ಯಾಂಶವಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಮಹಾ-
ಮಹಾ ಪಂಡಿತರೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಗಲ್ಭ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು
ಆಚಾರ್ಯಪುರುಷರ ತೇಜಸ್ಸಿನೆದುರಿಗೆ ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿ ಅವರ ಅನು-
ಯಾಯಿಗಳಾಗುವ ಸಂಭವವೆಲ್ಲಿತ್ತು? ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಆಚಾರ್ಯಪುರುಷ-
ರು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಬಯಲಿಗೆ ತಂದಿಟ್ಟು ಎಷ್ಟೋ ಶತಮಾನಗ-
ಳು ಕಳೆದು ಹೋದರೂ ಇನ್ನೂ ಅವು ಕಳೆಗುಂದದೆ ಆಧುನಿಕಜನರಿಂದಲೂ
ಅನುವರ್ತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವವೆಂದ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸತ್ತ್ವವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆ-
ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ದಾರಿಯೆಲ್ಲಿದೆ? ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ಯತ್ವವಿದ್ದೇ ಇದೆ.
ಆದರೆ ಈಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಬೇಕಾಗುವದೆಂದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನ-
ರಿಗೆ ಬೇಸರವಾಗಬಹುದು. ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅಸಿದ್ಧಾಂತವು ಮು-
ನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಡಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಅಸಿದ್ಧಾಂತವಾಕ್ಯಗಳ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಸು-
ಮಯವು ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಸಾವಧಾನವಾದುದಾಗಿ ಇರಬೇಕು. ಈಗಿನ ಸಮ-
ಯಕ್ಕೆ ಅವಿಚಾರ ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ವಿಚಾರವಾಗಿ
ಏನು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಆಯಿತೆಂದರೆ ಹೇಳುವಿಕೆಯೆಂಬುದೆಲ್ಲ ಸಮಸ್ತದೃಶ್ಯಗ-
ಳ ಅನಾತ್ಮತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವುಗಳಿಂದ ವಿಮುಖರಾಗುವದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೆಂದೂ
ಅತ್ಮಸ್ವರೂಪವು ಸದ್ಗುರುಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಅವರವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿ-
ಯಾಗಿ ತೋರತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. “नैषा तर्केण मतिराप-

ನೀಯಾ" ಎಂಬಂತೆ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪಸಿದ್ಧಾಂತವು ತರ್ಕಕ್ಕೆ ನಿಲುಕುವದಿಲ್ಲ. ಅದು-
 ದರಿಂದ ಒಮ್ಮೆಗೇ ಅದರ ತೊಡಕಿಗೆ ಹೋಗದೆ "ಆಶುಕೇ ಶ್ವತಸ್" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿ-
 ಯಲ್ಲಿ ಆಯುರ್ವರ್ಧಕವಾದ ತುಪ್ಪವನ್ನೇ ಆಯುಸ್ಸೆಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಶ್ರೀ
 ಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನು ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸಾಧನಗಳಾದ ಅಮಾನಿತ್ವಾದಿಗಳನ್ನು
 "ಏತಜ್ಞಾನಾಮಿತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಂ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಜ್ಞಾನವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆ
 ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಯಾರು
 ತಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೋ ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಕಾರವಾದರೂ ಆಗಲಿ
 ಜ್ಞಾನವಾಗಿಯೇ ತೀರಬೇಕು. ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವದಂತು ನಮ್ಮ ಕೆಲಸ. ಅ-
 ದನ್ನು ನಾವು ಮಾಡಿದರೆ ಯಾವ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾದರೂ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರಲಿ.
 ನಮಗೆ ಮರಣಭಯ ಮುಂತಾದ ಸರ್ವದುಃಖಗಳೂ ನಾಶವಾಗಿ ಸುಖಸ್ಥಿ-
 ತಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದಿನ್ನೇನು ಬೇಕು? ಅಮಾ-
 ನಿತ್ವಾದಿಸಾಧನಗಳು ಸಮಸ್ತ ನೀತಿಮರ್ಯಾದೆಗಳ ಘನೀಭೂತವಾದ ಸಾರ-
 ವಾಗಿರುವವು. ಅದುದರಿಂದ ಅಮಾನಿತ್ವಾದಿಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದವರಿಗೆ
 ನೀತಿಪ್ರಧಾನವಾದ ಪ್ರಪಂಚವ್ಯವಹಾರವು ಕೂಡ ಸುಖಮಯವಾಗದೆ ಇರು-
 ವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇ ಇಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಜ್ಞಾನವಿಷಯದಲ್ಲಂತು ಅವು ಜ್ಞಾನಸಾ-
 ಧನಗಳೆಂದೇ ಉಕ್ತವಾದವುಗಳಾದುದರಿಂದ ಅದರ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಸಂಶಯವೇ ಇಲ್ಲ.
 ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನರು ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಲವತ್ತರ-
 ವಾದ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಯವೆಲ್ಲ ಸಾಧ್ಯವಿ-
 ಷಯದ ಮೇಲೆ ಇದ್ದಷ್ಟು ಸಾಧನದ ಮೇಲೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾದ ಕೆಲಸ-
 ಗಳೆಲ್ಲ ವಿಫಲವಾಗುವದೇ ಸರಿ. ಕೆಲಸಗಳು ಕೆಡುವದಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಸಾಧ್ಯವಿ-
 ಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಡುವದೇ ಕಾರಣ. ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಸಾಧ್ಯವು ಕೈಗೂಡ-
 ಬೇಕಾದರೆ ಸಾಧನಗಳ ಕಡೆಗೇ ಸಂಪೂರ್ಣಲಕ್ಷ್ಯವಿರಬೇಕು. ಕೊನೆಗೆ ಸಾ-
 ಧ್ಯವಿಷಯವನ್ನು ಕಡೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಕೂಡ ನೋಡದೆ ಇದ್ದರೂ ಸಾಗುತ್ತದೆ.
 ನಾವು ಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಆಗುವಂತೆ ಆಗಿಯೇ ಆಗುವದು.
 ಆದರೆ ನಾವು ನಡೆಸುವ ಸಾಧನಗಳು ಸಾಧ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಇ-
 ರಬೇಕು. ಪ್ರಕೃತವಿಷಯವಾದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅಮಾನಿತ್ವಾದಿಗಳು ಅನುಗುಣ-

ವಾದ ಸಾಧನಗಳೇ ಸರಿ ಎಂಬ ಮಾತೊಂದುಕಡೆ ಇರಲಿ. ಅವುಗಳನ್ನೇ ಜ್ಞಾನವೆಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಸಾರಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಇದರ ಮುಂದೆ ಯಾರೂ ಉಸಿರೆತ್ತುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಸಾಧನವನ್ನು ಸಾಧ್ಯವು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವದೆಂಬುದೊಂದು ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧಾಂತ. ಅದುದರಿಂದ ಅಮಾನಿತ್ವಾದಿಸಾಧನಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲೇ ಬೇಕು. ಅದು ಅದ್ವೈತರೂಪವೋ, ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತರೂಪವೋ, ದ್ವೈತರೂಪವೋ ಯಾವ ರೂಪವಾದರೂ ಅದೇ ಜ್ಞಾನ. ಸಾಧನದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಿದ್ಧಾಂತಭೇದಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಹೋಗುವದು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತುಗಳನ್ನು ತೂರಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಆಚಾರ್ಯಪುರುಷರಿಗೆ ಸಿದ್ಧಾಂತವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರಮತಭೇದವಿದ್ದಂತೆ ಅಮಾನಿತ್ವಾದಿಗಳು ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನಸಾಧನಗಳೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಈಗಲೇ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ತೊಡಕಿಗೆ ಬಿದ್ದು ತಲೆನೋವು ತಂದುಕೊಳ್ಳದೆ ಸಾವಧಾನದಿಂದ ಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಬೇಕು. ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅಮಾನಿತ್ವಾದಿಗಳಾವುವೆಂದರೆ

“ಅಮಾನಿತ್ವಮದಂಭಿತ್ವಮಹಿಂಸಾ ಕ್ಷಾಂತಿರಾರ್ಜವಮ್ ।

ಆಚಾರ್ಯೋಪಾಸನಂ ಶೌಚಂ ಸ್ಥೈರ್ಯಮಾತ್ಮವಿನಿಗ್ರಹಃ ॥

इन्द्रियार्थेषु वैराग्यमनहंकार एव च ।

जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोषानुदर्शनम् ॥

असक्तिरनभिष्वंगः पुत्रदारगृहादिषु ।

नित्यं च समचित्तत्वमिष्टानिष्टोपपत्तिषु ॥

मयिचानन्ययोगेन भक्तिरव्यभिचारिणी ।

विविक्तदेशसेवित्वमरतिर्जनसंसदि ॥

अध्यात्मज्ञाननित्यत्वं तत्त्वज्ञानार्थदर्शनम् ।”

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ವಿಚಾರಮಾಡೋಣ.

ಅಮಾನಿತ್ವ:— ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ಇತರರ ದೋಷಗಳು ಅನಾ-
ಯಾಸವಾಗಿ ತಮಗೆ ತಾವೇ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವುವು. ತಮ್ಮತಮ್ಮ ದೋಷಗಳು
ಮಾತ್ರ ತಮಗೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮತಮ್ಮ ದುರ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಸು-
ಗುಣಗಳನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಜನರು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಮಿತಿಯಾರಿದ
ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಹೀಗೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ತಾವು ಹೆ-
ಚ್ಚುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಇತರರನ್ನು ತುಚ್ಛವಾಗಿ ಭಾವಿಸುವ-
ದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಗೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದರಿಂದ ಇತರವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ
ಭಗವದ್ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ತುಚ್ಛವಾಗಿ ಕಂಡಂತಾಗುವದು. ಪ್ರಕಾರಾಂತರವಾದ
ಈ ಭಗವದ್ವಿರೋಧವು ಶ್ರೇಯಸ್ಕಾಮಿಗೆ ಇರಬಾರದು. ಒಂದುಪಕ್ಷ ನಿಜ-
ವಾಗಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಏನಾದರೊಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇದ್ದರೂ ಅದು ಯಾವ-
ದೋ ಒಂದು ಅನಾತ್ಮವಸ್ತುವಿನ ಧರ್ಮವೆಂದೂ ಆತ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಾನು
ಎಲ್ಲರಂತೆ ಒಬ್ಬನೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅದಂಭಿತ್ವ:— ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಸಂಸ್ಕಾರವಿರಲಿ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ; ಬಾ-
ಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಡಂಬರವಾಗಿ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದೊಂದು ಪದ್ಧತಿಯುಂಟು. ಅವ-
ರವರ ಧರ್ಮದ ಬಾಹ್ಯಚಿಹ್ನೆಗಳು ಕೆಲವು ಪೂರ್ವದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡು
ಬಂದಿರುವದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಬರೀ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಧರ್ಮವು ಕೊನೆಯಾಗ-
ಲಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮವೆಂಬುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮನೋವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟುದು.
ಧರ್ಮಕ್ಕೆಂದು ಆಗುವ ಫಲವು ಧರ್ಮದ ವೇಷಕ್ಕೆಂದಿಗೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ.
ಅಲ್ಪಜ್ಞರಾದ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿಯೇ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಮನಸ್ಸಿಹಿತಿಯ ಬೆಲೆಯನ್ನು
ಎಷ್ಟೋಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವರು. ಇನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಪರಮಾತ್ಮ-
ನು ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರನೆ? ಒಂದೂರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಮರವೂ ಒಬ್ಬ
ವೇಶ್ಯೆಯ ಗೃಹವೂ ಎದುರುಬದರಾಗಿದ್ದವು. ವೇಶ್ಯೆಯೂ ಅವಳ ಸಹಾವಾ-
ಸಿಗಳೂ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವನ್ನು ದುರುಪಯೋಗಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರಲ್ಲ! ಎಂಬ

ಕನಿಕರದಿಂದ ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಮನಸ್ಸು ವೇಶ್ಯಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವ್ಯಾಪಾರ-
ಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ವೇಶ್ಯೆಯ ಮನಸ್ಸಾದರೂ ತನ್ನ ವರ್ತನವು
ದೊಡ್ಡವರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆಯಲ್ಲ! ಎಂಬ ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಮಠದಲ್ಲಿ ನಡೆಯು-
ವ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಇಬ್ಬರಿಗೂ
ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮರಣಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು. ವೇಶ್ಯೆಗೆ ದೇವಲೋಕಪ್ರಯಾಣ-
ಕ್ಕೆ ವಿಮಾನಬಂತು. ಸನ್ಯಾಸಿಗೆ ನರಕದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗುವ ಗತಿಯಾಯಿತು.
ಆಗ ಸನ್ಯಾಸಿಯು ವಿಷಯಾಸಕ್ತಳಾಗಿ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವೇಶ್ಯೆಗೆ
ಸದ್ಗತಿಯೂ ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಸನ್ಯಾಸಮಾಡಿದ್ದ ತನಗೆ ದುರ್ಗತಿಯೂ ಹೇಗೆ
ಬಿಪ್ಪುವದೆಂದು ಧರ್ಮಾಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಆತನು
“ವೇಶ್ಯೆಯ ದೇಹವು ವಿಷಯಸುಖದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದದರಿಂದ ಅಗೊ, ನೋಡು,
ಅವಳ ದೇಹವನ್ನು ಅನಾದರದಿಂದ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಬಿಸುಟು ನಾ-
ಯಿನರಿಗಳ ಪಾಲುವಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ಮೇ-
ಲೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಸದ್ಗತಿ ದೊರೆಯಿತು. ನಿನ್ನ ದೇಹವು ವೈರಾಗ್ಯ
ಸೂಚಕವಾದ ಪವಿತ್ರವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಗೊ, ನೋಡು, ನಿನ್ನ
ಶವವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸತ್ಕಾರಮಾಡುತ್ತಾರೆ! ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ವಿಷಯಲಂಪಟ-
ವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ನೀನು ನರಕವನ್ನನುಭವಿಸಬೇಕಾಯಿತು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.
ಬರೀವೇಷದಿಂದ ಏನಾದೀತು?

ಅಹಿಂಸೆ:—“आत्मवत्सर्वभूतानि” ಎಂಬಂತೆ ಇತರರನ್ನೆಲ್ಲ ತನ್ನಂತೆ
ಯಾವನು ನೋಡುವನೋ ಅವನೇ ಯಥಾರ್ಥದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವನು.

“इलोकार्थेन प्रवक्ष्यामि यदुक्तं ग्रंथकोटिभिः ।

परोपकारः पुण्याय पापाय परपीडनम् ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವು ಪರಪೀಡನೆಯು ಪಾಪವೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವ-
ದು. ಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮದ ವಾಸನೆಯು ಕೂ-
ಡ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಯಂತೆ ಅತಿಕಠಿನವಾದ ಆಹೃದಯವು ಪರಮ-

ಪ್ರೇಮಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಹೇಗೆ ಗ್ರಹಿಸಿತು? ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸೂತ್ರರೂಪವಾಗಿ-ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವದರಿಂದ ಯಾರಿಗೆ ಯಾವ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅದು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಹತ್ತುತ್ತದೆ.

ಕ್ಷಾಂತಿ:— ಇತರರು ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ನಾವು ಅದರ ಮುಯ್ಯಿ ತೀರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ಇರಬೇಕು. ಕ್ಷಾಂತಿಯ ಅರ್ಥವು ಅಲ್ಲಿಗೇ ಮುಗಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಅದಷ್ಟು ಅವರಿಗೆ ತಿರಿಗಿ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಟಗರಿನ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕದನದ ಸನ್ನಾಹವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ನುಗ್ಗಿ ಬಂದು ಕೋಡಿನಿಂದ ತಿವಿದೇ ತಿವಿಯುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯರೂ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದಾದರೆ ಟಗರಿನ ಜಾತಿಗೂ ಮನುಷ್ಯರ ಜಾತಿಗೂ ಭೇದವೇನು? ಒಬ್ಬನು ನಮ್ಮ ಮೈಮೇಲೆ ಬಂದರೆ ಅವನ ಮೈಮೇಲೆ ನಾವು ಬೀಳುವದೇ ಪರಾಕ್ರಮವಲ್ಲ. ಅಂಥ ಬಲವತ್ತರವಾದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ತಳೆಕ್ಕೆ ತುಳಿದು ಸೌಮ್ಯಭಾವದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುವದು ದೊಡ್ಡ ಮಾತು.

“ಕಾಮಃ ಕ್ರೋಧಶ್ಚ ಲೋಭಶ್ಚ ದೇಹೇ ತಿಷ್ಠಂತಿ ತಸ್ಕರಾಃ |

ಜ್ಞಾನರತ್ನಾಪಹಾರಾರ್ಥಂ ತಸ್ಮಾಜ್ಜಾಗ್ರತಃ! ಜಾಗ್ರತಃ!! ||”

ಎಂಬ ನೀತಿಯಂತೆ ಮತ್ತು

“ತ್ರಿವಿಧಂ ನರಕಸ್ಯೇದಂ ದ್ವಾರಂ ನಾಶನಮಾತ್ಮನಃ |

ಕಾಮಃ ಕ್ರೋಧಸ್ತಥಾ ಲೋಭಸ್ತಸ್ಮಾದೇತತ್ತ್ರಯಂ ತ್ಯಜೇತ್ ||”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ ಇವು ಮೂರೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಒಳಗೇ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನರತ್ನವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೊಂಚುಹಾಕುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಬಸವನ ಬಾಲದಂತೆ ಸಿಟ್ಟಿನ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿ ಹೋಗಿ ಬಸವಳಿಯದೆ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಜಯಿಸಬೇಕು. ಶೀತೋಷ್ಣಗಳ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾದ ಉಲ್ಬಣದಿಂದ ಭೂಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕುದಿಯುವ ಅನಾರಸವು ಮೇಲಕ್ಕೆ ನು-

ಗ್ನಿ ಭೂಮಿಗೇ ಅನರ್ಥವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂತೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ತಳಮುಳಗೊಂಡ ಮನಸ್ಸು ತನಗೆ ತಾನೇ ಅನರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕಾವೇರಿದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಇತರರ ಸದುಪದೇಶಗಳು ಕಾದ ಕಾವಲಿಯ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಸಿಡಿಸಿದ ಹನಿಗಳಂತೆ ಹೆಸರಳಿದು ಹೋಗುವವು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಅನ್ಯಾದೃಶಸಂಪತ್ಸ್ಮರೂಪವಾದ ವಿಚಾರಶಕ್ತಿಯು ವಿಜೃಂಭಿಸುವದಕ್ಕೆ ಕ್ರೋಧರಹಿತವಾದ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯು ಅತ್ಯಗತ್ಯವು.

ಆರ್ಜವಃ :— ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಕಾಯ, ವಾಕ್ಯ, ಮನಸ್ಸು ಎಂಬ ಮೂರು ಕರಣಗಳಿರುವವು. ಕರಣಗಳೆಂದರೆ ಸಾಧನಗಳು. ಈಮೂರರಲ್ಲಿ ಕಾಯವು ಕೇವಲ ಬಾಹ್ಯಸಾಧನವು; ವಾಕ್ಯ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆಂತರಂಗಿಕವಾದುದು; ಮನಸ್ಸು ಕೇವಲ ಆಂತರಂಗಿಕವಾದುದು. ಮನಸ್ಸು ವಿಚಾರಮಾಡುವ ಸಾಧನ. ವಾಕ್ಯ ಅದನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುವ ಸಾಧನ. ಕಾಯವು ಅದನ್ನು ನಡೆಸುವ ಸಾಧನ. ಆರ್ಜವದಲ್ಲಿ ಈಮೂರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವವು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೋಗ್ಯವಾದುದನ್ನು ಯೋಚಿಸುವದು; ಅದನ್ನೇ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಆಡುವದು; ಅದನ್ನೇ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವದು ಆರ್ಜವವೆನಿಸುವದು. ಆರ್ಜವವೆಂದರೆ ಸರಳತನ.

ಆಚಾರ್ಯೋಪಾಸನೆ :— ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವವರು ಅನೇಕರಿರುವರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಆಚಾರ್ಯರೆ. ಆಚಾರ್ಯೋಪಾಸನೆ ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿರುವ ಆಚಾರ್ಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸದ್ಗುರುವೆಂದರ್ಥ. ಯಾರು ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಂಶವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಅವತಾರ ಮಾಡಿರುವರೋ ಅಥವಾ ಅನೇಕ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದು ನಿತ್ಯತೃಪ್ತರಾಗಿರುವರೋ ಅಂಥವರು ಸದ್ಗುರುಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರು. ಅಂಥವರ ಸಾಮಾನ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಅವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಅವರ ಸಹವಾಸಬಲದಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿರುವ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಮನೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಉಜ್ಜಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವವು. ಒಬ್ಬ ಮಹಾರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಅವರ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾದ ಒಬ್ಬ

ಪ್ರಧಾನರ ಆಶ್ರಯ ಬೇಕಷ್ಟೆ. ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿಯು ಕರ್ತನಾದ ಅಪರಮೇಶ್ವರನ ಪರಿಚಯವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅವನ ಭಕ್ತರಾದ ಸದ್ಗುರುಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು.

ಶೌಚ:— ಶೌಚವೆಂದರೆ ನೈರ್ಮಲ್ಯ. ಮೃಜ್ಜಲಾದಿಗಳಿಂದ ಮೈತೊಳೆಯುವದು ಬಾಹ್ಯನೈರ್ಮಲ್ಯ. ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಮಲಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡುವದು ಅಂತರಂಗನೈರ್ಮಲ್ಯ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಮಲಗಳಿದ್ದರೆ ಸದ್ಗುರುಗಳು ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಲೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಕನ್ನಡಿಯು ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಹೇಗೆ ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲಾರದೋ ಹಾಗೆ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳಿಂದ ಕಲುಷಿತವಾದ ಮನಸ್ಸು ಆ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವದಿಲ್ಲ. ದೇಹನೈರ್ಮಲ್ಯವು ಮನೋನೈರ್ಮಲ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾಗುವದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಎರಡನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ಸ್ಥೈರ್ಯ:— ಇಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಸ್ಥೈರ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರು. ಮಗು ಅಳುತ್ತಿರುವಾಗ ತಾಯಿಯು ಅದರ ಮುಂದೊಂದು ಆಟದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಬಿಡುವಳು. ಮಗು ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಗ್ಗಿ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಸುಮ್ಮನಾದರೆ ತಾಯಿಯು ಆಮಗುವಿನ ಕಡೆ ತಿರಿಗಿ ಕೂಡ ನೋಡದೆ ತನ್ನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತಾನಿರುವಳು. ಮಗು ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಆಟದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಎಡಗಾಲಿನಿಂದ ಒದೆದು ತಾಯಿಯ ನೆರೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಜಗ್ಗಿ ಬಿಡದೆ ಅತ್ತರೆ ಆಗ ಆಕೆಯು ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೊಟ್ಟೆಗೆಕೊಟ್ಟು ಮುದ್ದಿಸಿ ಲಾಲಿಸುವಳು. ಮೋಕ್ಷವು ಬೇಕೆಂದು ನಾವು ಬಯಸುವದರಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದುವೇಳೆ ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮರೆಸುವಂಥ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಳು ಒದಗಬಹುದು. ಅದನ್ನು ಬಹುಮಾನಿಸದೆ ನಮ್ಮ ಉದ್ದಿಷ್ಟವು ನೆರವೇರುವವರೆಗೂ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾದ ಸನ್ನಾಹವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಆತ್ಮವಿನಿಗ್ರಹ:— ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸದಂತೆ ತಡೆಯುವದೇ ಆತ್ಮವಿನಿಗ್ರಹ. ಮನಸ್ಸಿನ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವತಂತ್ರಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಈ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಾವು

ದುಂದುಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಕಂಡಕಂಡ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಡುವಾಗ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ದಾರಿಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನೆಳೆಯುವವು. ಈ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾದ ಜಗ್ಗೂಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಮನಸ್ಸು ದಿಕ್ಕುತೋಚದಂತಾಗಿ ಕಳವಳಗೊಳ್ಳುವದು. ಮನಸ್ಸು ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಯೇ ನಿಜ. ಆದರೆ ಅದು ತನ್ನ ಸೇವಕರಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಬೆನ್ನು ಹಿಡಿದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಸ್ವಬುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲದೆ ಕಂಡಕಂಡವರ ಹೇಳಿಕೆಯ ಮಾತು ಕೇಳುವ ಅರಸಿನಂತೆ ನಷ್ಟಹೊಂದುವದೇ ಸರಿ. ಮನಸ್ಸು ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವು ಕರೆದ ಕಡೆಗೆ ತಾನು ಹೋಗದೆ ತನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಅವು ನಡೆಯುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. ವ್ಯವಹಾರಸಿದ್ಧಿಯೇ ಆಗಲಿ ಸರಮಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯೇ ಆಗಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆಗುವದು.

ವೈರಾಗ್ಯ:— ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ವೈರಾಗ್ಯವು ಬಹು ಉತ್ತಮಸಾಧನ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಬಯಕೆ ತೋರಿದರೂ ಸಾಕು. ಒಡನೆಯೇ ರಾಜನ ಇಷ್ಟ ಪೂರ್ತಿಮಾಡಿ ಅವನ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾಗಬೇಕೆಂದು ಓಡುವ ಇಂಗಿತಜ್ಞರಾದ ಸೇವಕರಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗುವವು. ಮನಸ್ಸು ಅಂಥ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನೇ ತಂದುಕೊಳ್ಳದೆ ಹೋದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುರಿಗಳಂತೆ ಜೋಲುಮುಖವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮೂಲೆಗೆ ಮುಟ್ಟಾಗಿ ಕೂಡುವವು. ಕುತ್ಸಿತವಾದ ಬಯಕೆಗಳು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಲೆಹಾಕಬಹುದು. ಕಳ್ಳಹಸುಗಳು ಮೇಯುವದಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಹಾ ಎಂದಕೂಡಲೆ ಓಡುವಂತೆ ಕ್ಷುದ್ರಕಲ್ಪನೆಗಳು ತಲೆಹಾಕುವದಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಕೂಡಲೆ ಅವು ಕಾಲಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಹೇಳುವವು. ಹೀಗೆ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ ಇಡದಿರುವದೇ ವೈರಾಗ್ಯ.

ಅನಹಂಕಾರ:— ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳು ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಚೈತನ್ಯದ ಬಲದಿಂದ ಆಡುತ್ತಿರುವವೆಂಬ ದೂರದೃಷ್ಟಿ ಇಲ್ಲದೆ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳೇ ತಾನೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಕರ್ತೃತ್ವದೃಢಭಿಮಾನವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿಕೊಂಡು

ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಮೆರೆಯುವದು ಅಹಂಕಾರವು. ಅದಿಲ್ಲದಿರುವದು ನಿರಹಂಕಾರ. ಸರ್ವರಿಂದಲೂ ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಭಿನ್ನವಾದ ತನ್ನದೊಂದು ಸ್ವತಂತ್ರವ್ಯಕ್ತಿ-ವಿಶೇಷದ ಅಸ್ತಿತ್ವಭಾವನೆಯಿಂದ ತಲೆತಿರಿಗಿದ ಜನರಿಂದ ಅವರವರ ಸ್ವಹಿತವೂ ನೆರವೇರುವದಿಲ್ಲ; ಪರಹಿತವೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸು ಕರ್ತೃತ್ವಾದ್ಯಭಿಮಾನಗಳಿಂದ ಸುಖದುಃಖಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವಾಗ ಪರಮಾರ್ಥವಿಚಾರದ ಕೂಗು ಹೇಗೆ ಕಿವಿಗೆ ಬದ್ದೀತು? ಆದುದರಿಂದ ದುರಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮಾತ್ರ ಪರಮಾರ್ಥದ ದಾರಿಹತ್ತೀತು.

ಜನ್ಮಮರಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ದುಃಖದರ್ಶನ:— ಹುಟ್ಟುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಗರ್ಭವಾಸಾದಿಗಳಿಂದ ದುಃಖವಾಗುವದೆಂದೂ ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಾಯಾತನೆಯಿಂದ ಸಂಕಟವಾಗುವದೆಂದೂ ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಶೈಥಿಲ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಸನವಾಗುವದೆಂದೂ ವ್ಯಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಆಘಾತೈಕಾಧಿಭೌತಿಕಾಧಿವೈವಿಕಯಾತನೆಗಳಾಗುವದೆಂದೂ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಹುಟ್ಟಿದ ಹೊರತು ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಪರಮಾರ್ಥವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತೊಂದುಕಡೆ ಇರಲಿ; ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಹೆದರುವದಿಲ್ಲ. ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯುಜರಾವ್ಯಾಧಿಗಳು ಪಾಪಗಳ ಫಲಗಳು. ಇವುಗಳು ದುಃಖರೂಪವಾಗಿ ಕಂಡರೆ ಇವುಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಪಾಪಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಗೆಯಬೇಕಾದೀತು. ಜನ್ಮಮೃತ್ಯುಜರಾವ್ಯಾಧಿಗಳು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದುಃಖರೂಪಗಳಾಗಿ ತೋರಿ ತಟಸ್ಥವಾಗಬಹುದು. ಪುನಃಪುನಃ ಅವುಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಮನಸ್ಸನ್ನು ದೃಢಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಅಸಕ್ತಿ:— ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆಯೇ ಅಸಕ್ತಿ. ಸುಖವೆಂಬುದು ಮನಸ್ಸಿನ ಸಮತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಹೊರತು ಹೊರಗಣ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನಂಬಿಕೆಯಾದರೆ ಅಸಕ್ತಿಯುದಯಿಸುವದು. ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆ ಅಸಕ್ತವಾದ ಮನಸ್ಸು ಮಾತ್ರ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಸಕ್ತವಾಗ ಬಲ್ಲದು.

ಅನಭಿವ್ಯಂಗ:— ಹೆಂಡತಿಮಕ್ಕಳು ಮೊದಲಾದವರು ಸತ್ತರೆ ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟರೆ ತಾನೇ ಸತ್ತನೆಂದೂ ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟನೆಂದೂ ಮನೆಮಠಗಳು ಹಾಳಾದರೆ ತಾನೇ ಹಾಳಾದೆನೆಂದೂ ಭಾವಿಸುವ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅತಿ-

ಪ್ರೀತಿಯೇ ಅಭಿಷ್ಠಂಗ. ಅದರ ಅಭಾವವೇ ಅನಭಿಷ್ಠಂಗ. ತನ್ನ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳನ್ನು ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಯುವದೇ ಎಷ್ಟೋ ಅನರ್ಥಹೇತುವಾಗಿರುವಾಗ ಅನ್ಯರಾದ ಸ್ತ್ರೀಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಯುವದು ಉತ್ಕಟವಾದ ಅನಿಷ್ಟವಾಗುವದೆಂದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರತಿಸಾದಿಸಬೇಕಾದುದೇ ಇಲ್ಲ.

ಸಮಚಿತ್ತತ್ವ:— ಗಾಳಿಯಿಂದ ಹೊಯ್ದಾಡುತ್ತಿರುವ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಮೂಡದಿರುವಂತೆ ಇಷ್ಟವಸ್ತು ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಉಬ್ಬುತ್ತ ಮತ್ತು ಅನಿಷ್ಟವಸ್ತು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದಾಗ ತಗ್ಗುತ್ತ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿರಲಿರುವ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮಭಾವನೆ ಮೂಡುವದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಗಳು ಬಂದರೂ ಕೂಡ ಅವು ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಗೆಂದು ನಿರ್ಧರಮಾಡಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟರೆ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವು ಸಿಕ್ಕುವದು.

ಭಕ್ತಿ:— ಮನಸ್ಸೆಂಬುದು ಕೋಮಲವಾದ ಬಳ್ಳಿಯಂಥ ವಸ್ತು. ಅದು ಏನಾದರೊಂದನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡೇ ಇರಬೇಕು. ಮನಸ್ಸು ಮುಳ್ಳುಗಳ್ಳಿಯಂಥ ಏಷಯಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವದನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬಿಡಿಸಿ ಅಷ್ಟಷ್ಟನ್ನೇ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಬೇಕು. ಮನಸ್ಸು ಏಷಯಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ ಬಿಡುತ್ತ ಪರಮಾತ್ಮಕಲ್ಪತರುವನ್ನು ಸರ್ವತೋಮುಖದಿಂದ ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುವದೇ ಭಕ್ತಿ.

ವಿವಿಕ್ತದೇಶಸೇವಿತ್ವ:— ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಶುಚಿಯಾಗಿ ಸರ್ಪಚೋರಾದಿ ಭಯವಿರದೆ ಇರುವಂಥ ಅರಣ್ಯನದೀಪುಳಿನ ದೇವಗೃಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವದೇ ವಿವಿಕ್ತದೇಶಸೇವಿತ್ವ. ಸ್ಥಳದ ಅಶುಚಿಯೂ ಸರ್ಪಚೋರಾದಿಭೀತಿಯೂ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಕ್ಲೇಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವವು. ಅರಣ್ಯನದೀಪುಳಿನಾದಿ ಪ್ರದೇಶಗಳು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿದ್ದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದರಿಂದ ಚಿತ್ರೈಕಾಗ್ರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಕಾರಿಯಾಗುವವು.

ಜನಸಮೂಹಕ್ಕೆ ದೂರವಾಗಿರುವದು:— ಜನರ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಏಷಯಗಳ ವಿಚಾರವೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವದು. ಅದರಿಂದ

ಮನೋವೃತ್ತಿಯು ಭಗವದ್ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ಇರುವ ಅಥವಾ ಹೋದದ್ದು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಳುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಆದುದರಿಂದ ಜನಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆರೆಯದೆ ಇರಬೇಕು.

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನನಿತ್ಯತ್ವ:— ಆತ್ಮವಿಷಯಕಜ್ಞಾನವೇ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನ. ಅದೇ ನಿತ್ಯವೆಂಬ ಭಾವನೆಯೇ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನನಿತ್ಯತ್ವ. ವಿಷಯಗಳು ಪರಿಣಾಮಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳಾದುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಅವುಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇರುವದು. ಆದುದರಿಂದ ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ಅವಿಷಯಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮಿತಿಯಿರಿದ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವೊಂದನ್ನೇ ನಿತ್ಯವಾದುದೆಂದು ಗೌರವಿಸಬೇಕು.

ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಾರ್ಥದರ್ಶನ:— ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಅಮಾನಿತ್ಪಾದಿಗುಣಗಳ ಫಲವೆಂಬುದೇ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ. ಅದರ ಅರ್ಥವೆಂದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವು. ಅದು ಸಂಸಾರೋಪರಮಸ್ವರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷ. ಅದನ್ನು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರುವದೇ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಾರ್ಥದರ್ಶನ. ನಾವು ಹೇಗೋ ಈಗ ಸಂಸಾರಬಂಧನಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುಬಿದ್ದಿದ್ದೇವೆ. ಅದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯವನ್ನು ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಯೋಚಿಸುವದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷದ ಭಾವನೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿ ಅದರ ಸಾಧನಾನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಂಟಾಗುವದು.

ಹೀಗೆ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಹೋದರೆ ಸಾಧ್ಯವಾದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ತನಗೆ ತಾನೇ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದೇ ಬರುವದು. ಹಾಗೆ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಬರೀ ಎರಡಕ್ಷರಗಳ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ದ್ವೈತಾದ್ವೈತವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತಾದಿ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಒಣಮಾತುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಹೊಡೆದಾಡುವದು ಕೇವಲ ನಿರರ್ಥಕವು. ಆಯಾಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡವರು ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ಆಡಬಹುದೇ ಹೊರತು ಅನುಭವದ ಗೋಚಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಮಾಯೆ, ಮಿಥ್ಯೆ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ತೂರಾಡುವದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಮಾಯೆಯು ಯಾವನಿಗೆ ವಶವಾಗಿರುವದೋ ಅಮಹಾರಾಯನೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ನಾಲ್ಕುದಾರಿಗಳು

ಸೇರಿದ ಕಡೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಎರಡು ಕೈಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಮಾಯೆಯು ಮಿಥ್ಯೆಯೆಂದು ಸಾರಬಲ್ಲನು. ಇತರರು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಒಪ್ಪಲಾರದು. ಮಾಯೆಯು ವಶವಾಗುವದೆಂದರೇನು ಸಾಮಾನ್ಯವೆ?

“ದೈವೀಹ್ಯೇಷಾ ಗುಣಮಯಿ ಮಮ ಮಾಯಾ ದುರತ್ಯಯಾ”

ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ವಕಂಠದಿಂದ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಭಗವಂತನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗುವದೇ ಎಷ್ಟೋ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ. ಒಂದುಪಕ್ಷ ಪಾರಾದರೂ ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಮಾಯೆಯು ಅವನ ವಶವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ತಾನು ಮಾತ್ರ ಪಾರಾದವನು ಕೂಡ ಮಾಯೆಯನ್ನು ಮಿಥ್ಯೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ “ಮಮ ಮಾಯಾ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಮಾಯೆಯು ಪರಮಾತ್ಮನ ವಶದಲ್ಲಿರುವದು. ಅವನೊಬ್ಬನು ಅದನ್ನು ಮಿಥ್ಯೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಮನೋನುಗುಣವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಪರಮಾತ್ಮನದು. ಮಾಯೆಯನ್ನು ಮಿಥ್ಯೆಯೆನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಇತರ ಜೀವರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೊಂದುದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ಕೇಳಿರಿ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ದೊಡ್ಡ ಸಾಧುಗಳಿದ್ದರು. ಅವರು ಒಳ್ಳೇ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠರು. ಆ ಸಾಧುಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಜ್ಞಾನಸಾಧನಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ—ಎಂದರೆ ಕರ್ಮ, ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಯೋಗಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ—ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರೇ ಹೊರತು ಐಕ್ಯ ಮತ್ತು ಭೇದ ಮೊದಲಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತವಿಶೇಷಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಮಾತುತೆಗೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಬ್ಬ ಅದ್ವೈತಶಾಸ್ತ್ರಸಂಪನ್ನನಾದ ಪಂಡಿತನು ಅವರ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು. ಪ್ರಬಲವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಸನೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆಪಂಡಿತನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾಯೆಯು ಮಿಥ್ಯೆಯೆಂದು ಸಾಧಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಬಹು ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ ಆಸಾಧುಗಳು ಆಪಂಡಿತನೊಡನೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಂದು ಕಡೆ ಒಬ್ಬ ಹಾವಾಡುಗನು ತನ್ನ ಗಾರುಡೀವಿದ್ಯಾಕೌಶಲವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಸಾಧುಗಳು ಪಂಡಿತನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ತಾವೂ

ಅಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತರು. ಹಾವಾಡಿಗನು ನೆಲದಮೇಲೆ ಒಂದು ಹಗ್ಗ-
ವನ್ನು ಹಾಕಿ ಎಲ್ಲರೂ ಕಾಣುವಂತೆ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ
ಅಥವಾ ಇತರ ಉಪಕರಣಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೂ ಹಾವಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. “ಆ
ಹಾವು ಸತ್ಯವೋ ಮಿಥ್ಯವೋ?” ಎಂದು ಸಾಧುಗಳು ಪಂಡಿತನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆ-
ಮಾಡಿದರು. “ಮಿಥ್ಯೆಯೇ ಸರಿ. ಈಗ ತಾನೆ ಹಗ್ಗವಾಗಿದ್ದದ್ದು ಹಾವಾ-
ಗಿದೆ” ಎಂದು ಪಂಡಿತನು ನಗುತ್ತ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆಗ ಸಾಧು-
ಗಳು “ಹಾಗಾದರೆ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿಯಿರಿ” ಎಂದು ಹೇಳಲು ಅಪಂಡಿತನು
ತನ್ನ ಮಾನವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಜೀವವನ್ನು ಹಿಡಿ-
ದುಕೊಂಡು ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೋಗಿ
ಅದಕ್ಕೆ ಕಚ್ಚುವದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡದಂತೆ “ಹಾವೆಂದರೆ ಹರ ನಡುಗಿದ”
ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಂಡು ಹೆದರುತ್ತ ಹೆದರುತ್ತ ಉಪಾಯದಿಂದ ಹೆಡೆ-
ಯನ್ನೇ ಬಲಗೈಯಿಂದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದನು. ಒಡನೆ ಅದು ಅವನ ಕೈಗೆ
ಬಲವಾಗಿ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿತು. ಅದರ ಬಿಗಿಯಿಂದ ಸಂಕಟವುಂಟಾಗಿ ಆ
ಪಂಡಿತನು ಕಣ್ಣುಕಣ್ಣುಬಿಡುತ್ತ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಮತ್ತೆ ಸಾಧುಗಳು
“ಪಂಡಿತರೆ, ಹಾವು ಸತ್ಯವೋ? ಮಿಥ್ಯವೋ?” ಎಂದು ಕೇಳಲು “ಮ-
ಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಹಾವು ಮಿಥ್ಯವೆಂದು ನನಗೆ ಕಂಡುಬಂದಿರುವದನ್ನು ನಾನು
ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ದೃಢವಾಗಿ ಭಾವಿಸಿದರೂ ಅದರಿಂದಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಂಕಟವು ಅಷ್ಟ-
ಷ್ಟು ಸತ್ಯವೆಂದು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಈಗ ನನಗೇನು ಗತಿ? ಸ್ವಲ್ಪ
ಕೈಬಿಟ್ಟರೆ ಇದು ನನ್ನನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ಕೊಂದುಬಿಡುವದು ನಿಶ್ಚಯ.” ಎಂದು
ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದನು. ಆಗ ಸಾಧುಗಳು ಕನಿಕರದಿಂದ ಹಾವಾಡಿಗನಿಗೆ
ಅದನ್ನು ಹಗ್ಗವಾಗಿ ಮಾಡೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಹಾವಾಡಿಗನು ಒಡನೆ ತನ್ನ
ಮಾಟದ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಆಪ್ರಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ಅನುಹತ್ತಾದ ಸಂಕಟ-
ದಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಪಂಡಿತನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಾಧುಗಳು
“ಪಂಡಿತರೆ, ಆಹಾವನ್ನು ಹಾವಾಡಿಗನೊಬ್ಬನು ಮಿಥ್ಯೆಯೆಂದರೆ ಒಪ್ಪಿೀತು.
ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಹಗ್ಗವನ್ನು ಹಾವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು ಹಗ್ಗವಾಗಿಯೂ
ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬಲ್ಲನು. ಇತರರು ಮಿಥ್ಯೆಯೆಂದರೆ ಒಪ್ಪಲಾರದು.

ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಯೆಯನ್ನು ಮಿಥ್ಯೆಯೆಂದು ಹೇಳುವದು ಮಾಯಾಧೀಶನಾದ ಭಗವಂತನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಸಲ್ಲುವದೇ ಹೊರತು ಇತರರಿಗಲ್ಲ” ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದರು. ಅನುಭವಶಾಲಿಗಳಾದ ಸಾಧುಗಳ ಮಾತು ಹೀಗಿರುವದು. ಇನ್ನು ಅನುಭವದ ಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಮಾಯೆ, ಮಿಥ್ಯೆ, ಸತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವವರ ವಿಷಯವು,

“कलौ वेदांतिनो भांति फाल्गुने बालका इव”

ಎಂಬಂತೆ ಪಾಲ್ಕು ನಮಾಸದ ಕಾಮನ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕರು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ತಮಗೆ ಅನುಭವವಿಲ್ಲದ ಬೀಭತ್ಸವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಬಡಿದಾಡುವ ಹಾಗೆ ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿರುವದು. ಮೌಢವಯಸ್ಕರಾದ ಸಭ್ಯಗೃಹಸ್ಥರು ಅಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಚ್ಚರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲವೂ ಹಾಗೆ ಅನುಭವಶಾಲಿಗಳಾದ ಸಾಧುಗಳು ಮಾಯೆ, ಮಿಥ್ಯೆ, ಸತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಯಾಸಂಬಂಧವಾದ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುವದೇ ಆ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಪಾರುಮಾಡುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಮರೆತಂತೆ ಆಗುವದು. ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಣೆಯುಂಟಾದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೇನಿದ್ದೇನು? ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಸಮಯ ಬಂದಾಗ “ಹೆ, ರಾವಣ, ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ನನಗೆ ದೂರವಾಗಿದ್ದ ನೀನು ಧನುರ್ಬಾಣಧಾರಿಯಾಗಿ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತಿರುವೆ, ಇಗೋ, ನಿನ್ನ ಕಾಲವು ಸಮಾಪವಾಯಿತು. ಈಗ ನಿನಗೇನು ಬೇಕು? ಕೇಳಿಕೊ ನಾನು ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡುವೆನು” ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾವಣನು “ಹೆ, ರಾಮ, ಇಂಥ ವಿಪರೀತವಾದ ಮಾತನ್ನು ಬಿಡು. ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಬೇಡಿ ಕಯ್ಯೊಡ್ಡುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವವನು ನಾನೋ ನೀನೋ ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡು. ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ನನ್ನನ್ನೇ ಕನವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ನೀನು ಬೇಕಾದರೆ ನಿನ್ನ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬೇಡಬಹುದು. ಹೇಗೆ ಆಗಲಿ ನಿರಂತರ ನಿನ್ನ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿರುವ ನಾನು ಇನ್ನೇನು

ಬೇಡತಕ್ಕದ್ದಿದೆ? “ಎಂದು ಹೇಳಿದನಂತೆ. ಆದುದರಿಂದ

“**ಮಾಮೇವ ಯೇ ಪ್ರಪಂಚಂತೇ ಮಾಯಾಮೇತಾಂ ತರಂತಿ ತೇ**”

ಎಂಬ ಭಗವದುಕ್ತಿಯನ್ನು ನಂಬಿ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಶರಣುಹೋದರೆ ಮಾಯೆಯು ಮಾಯವಾಗುವದಲ್ಲದೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ಕರತಲಾಮಲಕವಾಗುವದು.

ಕರ್ಮಯೋಗ.

ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಭಗವಂತನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ “**एषा तेऽभिहिता सांख्ये ब्रुद्धिः**” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆಮೇಲೆ **योगोऽविमां शृणु**” ಎಂದು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಾಧನಭೂತವಾದ ಕರ್ಮೋಪಾಸನಾರೂಪವಾದ ಯೋಗದ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಜ್ಞಾನಯೋಗವು ಪರಿಪಕ್ವಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಒಡನೆಯೇ ಹತ್ತುವದು. ಅಷ್ಟು ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳವರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಹುಕಡಮೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪರಮಪ್ರಿಯನಾದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಕೂಡ ಜ್ಞಾನಯೋಗವು ಒಮ್ಮೆಗೇ ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನು ಇತರರ ಪಾಡೇನು? ಜ್ಞಾನಯೋಗವು ಹತ್ತಬೇಕಾದರೆ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಆಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾಗುವದಕ್ಕೆ ಕರ್ಮಯೋಗವು ಅತ್ಯುಪಯುಕ್ತವಾದುದು. ಆದುದರಿಂದ ನಾವು ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ವಿಷಯವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅದರ ಸಾಧನವಾದ ಕರ್ಮಯೋಗದ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದಗತ್ಯವು. ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ಮಯೋಗದ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದು ಅದನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾಗುವದು. ಆಮೇಲೆ ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ತಡವಾಗುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಹೊಲದಲ್ಲಿ ರೆಂಟೆಯನ್ನು ಹೊಡೆದು ಕಳೆಯ ಬೇರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದ ಹೊರತು ಅದು ಬೀಜದ ಬತ್ತಿಗೆಗೆ ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಕಲ್ಮಷಗಳು ಹೋಗಿ ನೈರ್ಮಲ್ಯವುಂಟಾದ ಹೊರತು ಅದು ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಹೊಲವನ್ನು

ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಹಸನುಮಾಡುವಂತೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹೋಗುವದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕರ್ಮಯೋಗವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದರೆ ಕೈಹಿಡಿದಿಳಿದರೆ ಮೈ ತಾನೇ ಬರುವಂತೆ ಜ್ಞಾನವು ತಾನಾಗಿ ಬಂದೇ ಬರುವದು. ದುರೂಹ್ಯವಾಗಿರುವ ಜ್ಞಾನಯೋಗವೆಂಬ ಕೀಲಿಗೆ ಕರ್ಮಯೋಗವೇ ಕೈ.

ಕೆಲವರು ಕರ್ಮಯೋಗವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿಷ್ಟವೆಂದು ಭಾವಿಸುವರು. ಇದು ತಪ್ಪು. ಅಮಾನಿತ್ವಾದಿ ಜ್ಞಾನಸಾಧನಗಳೇ ಹೇಗೆ ಜ್ಞಾನವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಜ್ಞಾನಯೋಗಸಾಧನವಾದ ಕರ್ಮಯೋಗವು ಕೂಡ ಜ್ಞಾನಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಮಾನವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ

“सांख्ययोगौ प्रथग्बालाः प्रवदन्ति न पंडिताः”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ “ಜ್ಞಾನಯೋಗ ಕರ್ಮಯೋಗಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆಯೆಂದು ಹೇಳುವದು ತಿಳಿಯದವರ ಮಾತು. ಪಂಡಿತರು ಅವೆರಡನ್ನು ಸಮವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವರು.” ಎಂದು ಸ್ವಕಂಠದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕರ್ಮದಿಂದ ಅಹಂಕಾರವು ಬಲಿಯುವದೆಂದು ಕೆಲವರು ಕರ್ಮದ ಮೇಲೆ ತಪ್ಪು ಹೊರಿಸುವರು. “ನಾನು ಕರ್ತ” ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರದಂತೆ ನಾನು ಜ್ಞಾನಿ, ನಾನು ಯೋಗಿ, ನಾನು ಭಕ್ತ ಎಂದು ಎಲ್ಲ ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಹಂಕಾರ ಬರುವ ಸಂಭವವುಂಟೇ ಉಂಟು. ಯಾವ ಯೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಬರಗೊಡದೆ ಇರಬೇಕಾದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯು ತಪ್ಪಿದ್ದೇ ಅಲ್ಲ. ಕರ್ಮಯೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಇದೆ. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ಸ್ವಾರ್ಥಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರವಿರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾರ್ಥಬುದ್ಧಿಯು ತಗ್ಗುತ್ತ ಬಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಅಹಂಕಾರವು ಹಿಮ್ಮುಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸುವ ಗುಣವಿದೆ. ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಅಹಂಕಾರವು ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟು ಓಡುವದು. ಅಮಿತವಾದ ಆಹಾರದಿಂದ ಆದ ಅಜೀರ್ಣವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಶುಂಠಿಬೆಲ್ಲರೂಪವಾದ ಆಹಾರವು ಹೇಗೆ ಸಮರ್ಥವಾದುದೋ ಹಾಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ರಿಯಾಜನ್ಯವಾದ

ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮದೀಕ್ಷೆಯು ತಕ್ಕ ಉಪಾಯವು. ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮವೇ ಕರ್ಮಯೋಗ.

“स्वलपमप्यस्य धर्मस्य त्रायते महतो भयात्”

ಎಂಬಂತೆ ಪರಮೇಶ್ವರಾರಾಧನರೂಪವಾದ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನವೆಂಬ ಕರ್ಮಯೋಗದ ಅಲ್ಪಮಾತ್ರವಾದರೂ ಮಹತ್ತಾದ ಸಂಸಾರಭಯವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು

“नेहाभिक्रमनाशोऽस्ति प्रत्यवायो न विद्यते”

ಎಂಬಂತೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಡಿದ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಪೂರ್ತಿಯಾದಾಗಲೇ ಫಲವೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭವಾಡಿದಾಗಲೇ ಫಲವೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿಯೇ ಇರುವದು. ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳು ಸಾಂಗವಾಗದಿದ್ದರೆ ಪ್ರತ್ಯವಾಯವುಂಟು. ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅದನ್ನು

“पार्थ, नैवेह नाऽमुत्र विनाशस्तस्य विद्यते”

ಎಂದು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ, ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ

“सह यज्ञाः प्रजाः सृष्ट्वा पुरोवाच प्रजापतिः ।

अनेन प्रसविष्यध्वमेष वोऽस्त्विष्टकामधुक् ॥”

ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಬದ್ಧರು. ಕರ್ಮಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ತ್ರೈವರ್ಣಿಕರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದಾಗಲೇ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವರಿಗೆ ಮುಖ್ಯಸಾಧನವಾಗಿ ಕರ್ಮವನ್ನೇ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕರ್ಮವು ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಜಗಜ್ಜೀವಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ನಿಂತುಹೋದೀತು. ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಗಳ ಮೂಲಕ ಮನುಷ್ಯರು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹವಿರ್ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ದೇವತೆಗಳು ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಧನಧಾನ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅವುಗಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಮಾಡುವದರಿಂದ ಪ್ರಜಾವೃದ್ಧಿಯಾಗಬೇಕು.

“ನಾಯಂ ಲೋಕೋಽಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಕುತೋಽನ್ಯಃ ಕುರುಸತ್ತಮ”

ಎಂದಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವವರಿಗೆ ಈಲೋಕವೇ ಇಲ್ಲ; ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ಮಾತೇನು? ವೇದದಲ್ಲಿ ಭಗವತ್ಪೂಜಾಪರವಾದ ಅನೇಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಆಯಾಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಆದರವು ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಾದದ ವಾಕ್ಯಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಸ್ವರ್ಗಾದಿಭೋಗಗಳನ್ನು ಸರ್ವತೋಮುಖದಿಂದ ಹೊಗಳುತ್ತವೆ. ಯಾವನಾದರೂ ಅಫಲಾಭಿಸಂಧಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಆಕರ್ಮವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರೆ ಅದು

“ಅಯುಕ್ತಃ ಕಾಮಕಾರೇಣ ಫಲೇ ಸಕ್ತೋ ನಿಬಂಧಿತಃ”

ಎಂಬಂತೆ ಫಲಾನುಭವಾರ್ಥವಾಗಿ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದರ ಮೂಲಕ ಅವನಿಗೆ ಬಂಧನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದು. ಅದೇ ಕರ್ಮವನ್ನೇ ಈಶ್ವರಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆ

“ಯುಕ್ತಃ ಕರ್ಮಫಲಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಶಾಂತಿಮಾಪ್ನೋತಿ ನೈಷ್ಠಿಕೀಮ್”

ಎಂಬಂತೆ ಅದು ಜನ್ಮಮರಣಭಯಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ನಿತ್ಯಶಾಂತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವದು.

“ಭೌಗೈಶ್ವರ್ಯಪ್ರಸಕ್ತಾನಾಂ ತಯಾಪಹತಚೇತಸಾಮ್ |

ವ್ಯವಸಾಯಾತ್ಮಿಕಾ ಬುದ್ಧಿಃ ಸಮಾಧೌ ನ ವಿಧೀಯತೇ ||”

ಎಂಬಂತೆ ಐಹಿಕಾಮುಷ್ಮಿಕಭೋಗಗಳ ಬಯಕೆಯಿಂದ ಚಂಚಲವಾದ ಮನಸ್ಸು ಸಮಾಧಿಗೆ ಎಂದರೆ ಬುದ್ಧಿಯ ಸಮತ್ವಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವದಿಲ್ಲ, ಸಮತ್ವಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗುವಂಥ ಕರ್ಮವು ಕರ್ಮಯೋಗವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದು. ಧಾರ್ಮಿಕಕರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ ಇತರ ಯಾವ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕಕರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ ಸ್ವಾರ್ಥವಾಸನೆ ಇಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಮಾಡುವದೇ

ಕರ್ಮಯೋಗ. ಕರ್ಮಯೋಗದ ವಿಚಾರವು ನಿನ್ನೆ ಮತ್ತು ಮೊನ್ನೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ನಡೆದಿರುವದು. ಕರ್ಮವು ಸತ್ತ್ವಾದಿಗುಣಭೇದಗಳಿಂದ ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿರುವದು.

“ನಿಯತಂ ಸಂಗರಹಿತಂ ಅರಾಗದ್ವೇಷತಃ ಕೃತಮ್ |

ಅಫಲಪ್ರೇಪ್ಸುನಾ ಕರ್ಮ ಯತ್ತತ್ಸಾರ್ವಿಕಮುಚ್ಯತೇ ||”

ಎಂಬಂತೆ ಇಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವದೆಂಬ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಾಗಲಿ ಅನಿಷ್ಟನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುವದೆಂಬ ದ್ವೇಷದಿಂದಾಗಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸದೆ ಮತ್ತು ಉಪಭೋಗಾರ್ಥವಾಗಿ ನಾನಾಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕಂಥ ಫಲವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ಸಂಸಾರಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಕರ್ತವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮವು ಸಾತ್ತ್ವಿಕವು.

“ಯಚ್ಚು ಕಾಮೇಪ್ಸುನಾ ಕರ್ಮ ಸಾಹಂಕಾರೇಣ ವಾ ಪುನಃ |

ಕ್ರಿಯತೇ ಬಹುಲಾಯಾಸಂ ತದ್ರಾಜಸಮುದಾಹತಂ ||”

ಎಂಬಂತೆ ತಾನೇ ಕರ್ಮದಕ್ಷನೆಂಬ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅನೇಕ ಅಟ್ಟಹಾಸಗಳಿಂದ ಆಯಾಸಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವದು ರಾಜಸವು.

“ಅನುಬಂಧಂ ಕ್ಷಯಂ ಹಿಸಾಮನಪೇಕ್ಷಯಚ್ಚ ಪೌರುಷಮ್ |

ಮೋಹಾದಾರಮ್ಯತೇ ಕರ್ಮ ಯತ್ತತ್ತಾಮಸಮುಚ್ಯತೇ ||”

ಎಂಬಂತೆ ಮುಂದಿನ ದುಃಖವನ್ನೂ ದ್ರವ್ಯನಾಶವನ್ನೂ ಪರಪೀಡೆಯನ್ನೂ ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ದುರ್ಯೋಧನನು ಯುದ್ಧಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಂತೆ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುವದು ತಾಮಸ.

ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವದು ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠೆಗೆ ಅಡ್ಡಬರುವದೆಂದು ಕೆಲವರು ತಿಳಿಯುವರು. ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠೆಗೆ ಅಡ್ಡಬರುವದು ಕೇವಲ ಕರ್ಮವಲ್ಲ; ಕರ್ಮಫಲಾಭಿಸಂಧಿ. ಒಬ್ಬನು ಕಾ-

ಫಿಯನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೈದು ನೀರನ್ನು ಕಾಯುವದಕ್ಕಿಟ್ಟು ಕಾಫಿಯ ಬೀಜ-
ವನ್ನು ತರಹೇಳಿ ಅಂಗಡಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗನನ್ನು ಅಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಹುಡುಗನು
ಓಡಿಹೋಗಿ ಓಡಿಬಂದು ಕಾಫಿಯ ಬೀಜವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಈ
ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಲೆಯ ಮುಂದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತಿದ್ದವನಿಗೆ ಕಾಫಿಯನ್ನು ಮಾ-
ಡಿಕೊಂಡು ಕುಡಿಯಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ತಳಮಳವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.
ಓಡಿಹೋಗಿ ಓಡಿಬಂದ ಆಹುಡುಗನಿಗೆ ಯಾವ ಬಯಕೆಯೂ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ
ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಿದನೆಂದು ಸಮಾಧಾನವೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ
ಫಲಾಭಿಸಂಧಿ ಮಾತ್ರ ಬಂಧನವು. ಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟರೆ
ಫಲಾಭಿಸಂಧಿಯ ಬಂಧ ತಪ್ಪುವದೆಂದು ನೋಡಿದರೆ

“न हि देहभृता शक्यं त्यक्तुं कर्माण्यशेषतः”

ಎಂದಿರುವಂತೆ ಸರ್ವಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವದು ಯಾರಿಗೂ
ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಸೋಮಾರಿಯಾಗಿ ಮೂಲೆಗೆ
ಮುಟ್ಟಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವದು ತ್ಯಾಗವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ.

“नियतस्य तु सन्यासः कर्मणो नोपपद्यते ।

मोहात्तस्य परित्यागस्तामसः परिकीर्तितः ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಪ್ರದವಾದ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳು ಬಿಡತಕ್ಕವುಗಳಲ್ಲ. ಮೋ-
ಹದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಡುವದು ತಾಮಸತ್ಯಾಗವೆನಿಸುವದು.

“दुःखमित्येव यत्कर्म कायक्लेशभयात्त्यजेत् ।

स कृत्वा राजसं त्यागं नैव त्यागफलं लभेत् ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಕಾಯಕ್ಲೇಶಾದಿಕಷ್ಟಗಳನ್ನು
ಸಹಿಸಬೇಕಾಗುವದೆಂದು ಬಿಡುವದು ರಾಜಸತ್ಯಾಗವೆನಿಸುವದು. ತ್ಯಾಗದ
ಫಲವು ಇದಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಇನ್ನು

“कार्यामित्येव यत्कर्म नियतं क्रियतेऽर्जुन ।

संगं त्यक्त्वा फलंचैव स त्यागः सात्विकः स्मृतः॥”

ಎಂಬಂತೆ ಕರ್ತೃತ್ವಾಭಿನಾಸವನ್ನೂ ಫಲಾಭಿಸಂಧಿಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಪರ್ಯಂತವೂ ನಿತ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವದೇ ಸಾತ್ತ್ವಿಕತ್ಯಾಗವು.

“यस्तु कर्मफलत्यागी स त्यागीत्यभिधीयते”

ಎಂಬಂತೆ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದವನೇ ನಿಜವಾದ ತ್ಯಾಗಿಯು. ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಫಲಾಭಿಸಂಧಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದರೂ ಅಕರ್ಮವು ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವದೆಂಬರ್ಥವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ

“यज्ञार्थात्कर्मणोऽन्यत्र लोकोऽयं कर्मबंधनः ”

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ಸತ್ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಗಾಗಿ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಯಸುವವನು ಯಾವ ಫಲದ ಕಡೆಗೂ ಕಣ್ಣುಹಾಕದೆ ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಪಣಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಪಣವೆಂದರೆ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೇಳಿ ನೀರುಬಿಡುವದಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಪಣವು ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೇಳಿ ನೀರುಬಿಡುವಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ಮರಣಸಹಿತವಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಪಣವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಅದು ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ತನ್ನದೊಂದು ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ಮಾಡಿರುವದು. “बुद्धिः कर्मानुसारिणी” ಎಂಬಂತೆ ಕರ್ಮಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬುದ್ಧಿಯು ಪೂರ್ವವಾಸನೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮುಂದೆ ಸಾಗುವದು. ಅದುದರಿಂದ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಬುದ್ಧಿಯ ಮೇಲೆ ಉತ್ತಮಸಂಸ್ಕಾರವಾಗುವಂತೆ ವಿಧ್ಯುಕ್ತಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ನೀಚಸಂಸ್ಕಾರವೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅದರ ವಾಸನೆಯುಳಿಯದಂತೆ ಅದನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಸ್ಕಾರ

ರಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಕೆಲಸವು ಹಾಲುಕಾಸುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ನಾವು ಕಾಸಬೇಕಾದ ಪದಾರ್ಥವು ಹಾಲಾದರೂ ಅದನ್ನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಬೆಂಕಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕುವದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಹಾಕಿದರೆ ಬೆಂಕಿಯೂ ಆರಿಹೋಗಿ ಹಾಲೂ ವ್ಯರ್ಥವೇ ಆಗಿ ಅನರ್ಥವಾಗುವದು. ಹಾಲಿನಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕಾಸಿಬಿಟ್ಟರೆ ಹಾಲಿನ ಜಲಾಂಶವೆಲ್ಲ ಬತ್ತಿಹೋಗಿ ಹಾಲು ಕಾದು ಕೆನೆಗಟ್ಟಿ ರುಚಿಗೊಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ಮಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಮನಸ್ಸೆಂಬ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಮರಣೆಯೆಂಬ ಬೆಂಕಿಯ ಮೇಲೆ ಕಾಸಬೇಕು. ಈ ಮಾನಸಿಕತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೆಟ್ಟ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ದೋಷಗಳು ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಚಿತ್ತವು ಶುದ್ಧವಾಗುವದು. ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರಗಳಿಂದ ದೋಷಗೂಡಿ ಬಂದಿರುವ ಮನಸ್ಸು ಒಂದೇ ದಿನಕ್ಕೆ ಶುದ್ಧವಾಗಲಾರದು. ಕ್ರಮ-ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶುದ್ಧಿಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು. ಹೀಗಾಗುವ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಯಾರುಬೇಕಾದರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕನಸುಗಳಿಂದಲೇ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಮನಸ್ಸು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೋ ಅಷ್ಟೆಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವರಿಗೆ ಶುಭವಾಸನೆಯ ಸ್ವಪ್ನಗಳಾಗುತ್ತ ಬಂದು ಕೊನೆಗೆ ಸ್ವಪ್ನಗಳೇ ಬರದೆಹೋಗುವವು. ಹೆಚ್ಚು ಸತ್ಕರ್ಮದಿಂದ ಇಂಥ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವದು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಪರಮಾತ್ಮನು

“तदर्थं कर्म कौंतेय मुक्तसंगसमाचर ”

ಎಂದರೆ ಭಗವತ್ತೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ನಿರಭಿಮಾನದಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಫಲತ್ಯಾಗಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಪಣಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ವಿಧ್ಯುಕ್ತಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾಗದೆ ಇರಲಾರದು.

“ಕೆಲವು ಜನರು ಮುದುಕರಾಗುವ ವರೆಗೂ ವಿಧ್ಯುಕ್ತಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿದಾರಲ್ಲ; ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ? ಇನ್ನೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಕಾಮಕ್ರೋಧ ಮೊದಲಾದವು ಕಂಡೇ ಕಾಣುವವಲ್ಲ?” ಎಂದರೆ ನಿಜ. ಕೆಲವು ಜನರು ಎಷ್ಟೋ ದಿನಗಳಿಂದ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯ ವಾಸನೆಯೇ ಕಂಡುಬರುವದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ-

ವೇನಿರಬಹುದೆಂದು ವಿಚಾರಮಾಡೋಣ. ಒಂದು ರೋಗಕ್ಕೆ ಒಂದು ಔಷ-
ಧವನ್ನು ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ಕೊಟ್ಟು ಚಿಕಿತ್ಸೆಮಾಡಿದರೂ ಆರೋಗವು ಗುಣವಾಗದೆ
ಇದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಕಾರಣಗಳಲ್ಲೊಂದಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ೧ನೇದು.
ಆಔಷಧವು ಆರೋಗಕ್ಕೆ ನಾಟತಕ್ಕದ್ದೇ ಅಲ್ಲವಾಗಿರಬೇಕು. ೨ನೇದು.
ಆಔಷಧವು ಆರೋಗದ್ದೇ ಆದರೂ ಆರೋಗಿಯ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾ-
ಗಿಲ್ಲದೆ ಇರಬೇಕು. ೩ನೇದು. ಆಔಷಧವು ಆರೋಗಿಯ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅನು-
ರೂಪವಾದದ್ದಾಗಿದ್ದರೂ ಅಪಘ್ಯವು ನಡೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ಮ-
ದಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾಗದೆ ಇರಬೇಕಾದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಮೂರುಕಾರಣಗಳ-
ಲ್ಲೊಂದಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ೧ನೇದು. ಕರ್ಮವು ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯ ಸಾಧನವೇ
ಅಲ್ಲದೆ ಇರಬೇಕು. ೨ನೇದು. ಕರ್ಮವು ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯ ಸಾಧನವಾಗಿ-
ದ್ದರೂ ನಮಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಲ್ಲದೆ ಇರಬೇಕು. ೩ನೇದು ಅದು ನಮಗೆ
ಅನುಗುಣವಾಗಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ದೋಷವಿರಬೇಕು. ಇವುಗಳ-
ಲ್ಲೊಂದೊಂದನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡೋಣ. ಜನರ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಗೆ ಈ ಮೂರ-
ರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರಣವು ಅಡ್ಡಬರುವದೋ ತಿಳಿಯೋಣ. ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೆ
೧ನೇ ಕಾರಣವು ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ಮಯೋಗದಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ-
ಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರೂ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಕಂಡುಬರಬಹುದು. ಒಂದುವೇಳೆ
ನಾವು ಅಂಥ ಯಾರನ್ನೂ ನೋಡದಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮಾತಿಗೆ ಗೌರವ-
ವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾದರೂ ಕರ್ಮವು ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ನಂಬಬೇಕು.
ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಹಾಮಹಾವಿಚಾರಶಾಲಿಗಳಾದ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರು
ಕರ್ಮಯೋಗಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಮಹತ್ವವನ್ನೇಕೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು? ಕರ್ಮಯೋಗದ
ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೇಳಿದ ಉಳಿದ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿರುವಾಗ
ಕರ್ಮಯೋಗವೊಂದು ಮಾತ್ರ ಅಯಥಾರ್ಥವಾಗುವದು ಹೇಗೆ? ದೂರದೃ-
ಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ನಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರ ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಉದ್ದಮಾಡು-
ವದಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಹೋಗಬಾರದು. ಇನ್ನು ೨ನೇ ಕಾರಣವೂ ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ.
ಹೇಗೆಂದರೆ ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಯೆಂಬ ಕರ್ಮವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊ-
ಳ್ಳಿರಿ. ಅದು ಮೆಟ್ಟಿಕ್ಕುಲೇಶನ ಪರೀಕ್ಷೆಯಂತೆ ಇದೆ. ಮೆಟ್ಟಿಕ್ಕುಲೇಶನ

ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸವಿಷಯ, ಗಣಿತವಿಷಯ, ಭಾಷಾವಿಷಯ, ಶಾಸ್ತ್ರ-
ವಿಷಯ ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮನುಷ್ಯನ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದ ಎಲ್ಲ
ವಿಷಯಗಳೂ ಬೀಜರೂಪಗಳಾಗಿ ಸೇರಿರುತ್ತವೆ. ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಓದುವ ವಿದ್ಯಾ-
ರ್ಥಿಯು ಮುಂದೆ ತನಗೆ ಯಾವ ವಿಷಯವು ಅನುಕೂಲನಾಗಿ ತೋರುವದೋ
ಅದನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಯಲ್ಲಿ
ಕೇವಲ ಕರ್ಮವೇ ಇಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಕರ್ಮ, ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು
ಯೋಗ ಎಲ್ಲ ಇವೆ. ನೋಡಿರಿ. ನೀರಿನಿಂದ ಮಾರ್ಜನೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದೂ
ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಬಿಡುವದೂ ಮೊದಲಾದುದೆಲ್ಲ ಕರ್ಮ. ಕೇಶವನಾರಾಯ-
ಣಾದಿ ನಾಮಸ್ಮರಣೆಮಾಡುವದು ಭಕ್ತಿ. “तत्त्वप्रवर्तनमर्थभावनम्” ಎಂದು
ಯೋಗಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅರ್ಥಾನುಸಂಧಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಗಾಯತ್ರೀ
ಜಪವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಜ್ಞಾನ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವು ಯೋಗದ ಅಂಗ.
ಹೀಗೆ ಸೇರಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ ಅವರವರು ಅವರವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲ-
ವಾಗಿ ತೋರುವ ಸಾಧನವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ
ವುಂಟು. ಇಂಥದೊಂದೇ ಒಂದು ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯೆಂದು ಎಲ್ಲಿ-
ಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಯಾವದು ಅನುಕೂಲಿಸುವದೋ ಅದನ್ನು
ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಕಾರದ ಯೋಗಗಳೂ ಅಂತರ್ಭೂತ-
ವಾಗಿರುವ ಕರ್ಮವು ಅವರವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲಿಸುವ ಯೋಗವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ-
ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮಸಾಧನವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಇದು ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿಗಿ-
ತಿಗೂ ಅನುಗುಣವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಬರುವ ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ
ಎರಡೂ ಕಾರಣಗಳು ನಿರಸನವಾದುದರಿಂದ ಮೂರನೆಯ ಕಾರಣವೇ ಉಳಿದು-
ಕೊಂಡಿರಬೇಕಾಯಿತು. ಒಂದು ಔಷಧವು ಎಷ್ಟೋ ರೋಗಿಗಳನ್ನು ಗುಣ-
ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರ ಪ್ರಕೃತಿಗೂ ಒಗ್ಗುವಂತೆ ಇದ್ದು ಕೆಲವು ರೋಗಿಗಳ ರೋಗವು
ಪರಿಹಾರವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಅಪಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇ-
ಕೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವು. ಔಷಧವನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಸೇವನೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ತಾನೆ
ಏನು? ಅಪಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ರೋಗಪರಿಹಾರವಾದೀತೆ? ಒಂದು
ಪಕ್ಷ ಔಷಧವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆ ಇಲ್ಲ. ಅಪಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಡ-

ದಿದ್ದರೆ ಸಾಕು ರೋಗದ ಬೆಳವಳಿಗೆಯಾದರೂ ನಿಲ್ಲುವದು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು

“अव्याकरणमधीतं भिन्नद्रोण्या तरंगिणी तरणम्
भेषजमपथ्यसहितं त्रयमिदमकृतं वरं नकृतम् ॥”

ಎಂಬ ನೀತಿಶ್ಲೋಕವು ಉದಾಹರಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಿರುವದು. ವ್ಯಾಕರಣ ವಿಲ್ಲದೆ ಓದುವದು, ಒಡಕು ದೋಣಿಯಿಂದ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟುವದು, ಅಪಘ್ಯಮಾಡುತ್ತ ಔಷಧವನ್ನು ಸೇವಿಸುವದು, ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಮಾಡುವದಕ್ಕಿಂತ ಮಾಡದೆ ಇರುವದುತ್ತಮ. ಪ್ರಕೃತ ಕರ್ಮವು ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ದೋಷವಿರುವದೇ ಕಾರಣ ಕೆಲವರು ವಿಧ್ಯುಕ್ತಕರ್ಮ ಬಂದನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಡಗರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ನಿಸಿದ್ಧಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಅಂಥವರಿಗೆ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ ಹೇಗಾದೀತು

“अकुर्वन्नपि विद्युक्तं निषिद्धं परिवर्जयेत् ”

ಎಂಬ ಸ್ಮೃತಿನಾಕೃದಂತೆ ಒಂದು ಪಕ್ಷ ವಿಧ್ಯುಕ್ತಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ನಿಸಿದ್ಧಕರ್ಮವನ್ನು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಬಿಡಬೇಕು. ಹಣಗಾರನಾಗಬೇಕೆಂದಪಕ್ಷ ಸುವವನು ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ತೊಡಕಿ ಬೀಳುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅತಿವ್ಯಯವನ್ನು ತಡೆಯಬೇಕು. ಗರೂ. ಸಂಪಾದನೆಮಾಡಿ ೨ ರೂ.ಗಳನ್ನು ವ್ಯಸನದಲ್ಲಿ ಕಳೆದರೆ ೧ ರೂ. ಸಾಲವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಸಂಪಾದನೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೇ ಹೋಗದಿದ್ದರೂ ವ್ಯಸನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ೧ ರೂ. ಉಳಿದಂತೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ವಿಧ್ಯುಕ್ತಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವದರ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನಿಸಿದ್ಧಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡುವದರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಬೇಕು. ನಾನು ಹೆಚ್ಚು ತಾನು ಹೆಚ್ಚೆಂದ ದುರಭಿಮಾನಗ್ರಸ್ತರಾಗಿ ಇತರರಿಗೆ ಉದ್ವೇಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತ ಇತರರಿಗೆ ತಾನು ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗುತ್ತ ಮಾಡುವ ವಿಧ್ಯುಕ್ತಕರ್ಮವಿನ್ನೇನು ಫಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೀತು? ಎಂಬುದನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ ದೋಷವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುತ್ತ

ಅಲುಬನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡೇ ಎಷ್ಟುಸಲ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದರೆ ತಾನೆ ಅದೋಷವು ಹೋಗುತ್ತದೆ? ಅಲುಬನ್ನು ದೂರಬಿಸಾಟು ಒಂದು ಮುಳುಗು ಹಾಕಿದರೂ ಸಾಕು ಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸ್ನಾನವು ಹಿಂದಿನ ದೋಷವನ್ನು ಕಳೆಯುವದೇ ಹೊರತು ಸ್ನಾನದ ಕೂಡ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ದೋಷವನ್ನು ಕಳೆಯುವದಿಲ್ಲ. ನಿಸಿದ್ಧಕರ್ಮದ ದೋಷವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುತ್ತ ನಿಸಿದ್ಧಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೆ ಎಷ್ಟು ವಿಧ್ಯುಕ್ತಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದರೇನು? ನಿಸಿದ್ಧಕರ್ಮವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡಿ ವಿಧ್ಯುಕ್ತಕರ್ಮವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಅವನಿಗೆ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯು ದೂರವಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ನಿಸಿದ್ಧಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ನಡೆಸಿದ ವಿಧ್ಯುಕ್ತಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಫಲವೇ ಇಲ್ಲವೇ? ಎಂದರೆ

“ನ ಹಿ ಕಲ್ಯಾಣಕೃತ್ಕರಿಚಿದ್ವರ್ಗತಿ ತಾತ ಗಚ್ಛತಿ”

ಎಂಬಂತೆ ಸತ್ಕರ್ಮವೆಂದಿಗೂ ವಿಫಲವಲ್ಲ. ವ್ಯಸನಕ್ಕೆ ಅರೂ. ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಗರೂ. ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಹೋದರೂ ಅರೂ. ಸಾಲವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಗರೂ. ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲವೇ? ಹಾಗೆ ನಿಸಿದ್ಧಕರ್ಮದೊಡನೆ ಮಾಡುವ ವಿಧ್ಯುಕ್ತಕರ್ಮವು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಎಷ್ಟೋ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪಾಪವನ್ನು ಪರಿಹಾರ ಮಾಡುವದು.

ಕರ್ಮದಿಂದಾಗುವ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ ಎಂದರೆ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷ ಉಂಟಾಗುವದು. ಗುಣಗಳು ಸತ್ತ್ವ, ರಜ, ತಮ ಎಂದು ಮೂರು. ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ

“ಸತ್ತ್ವಂ ಸುಖೇ ಸಂಜಯತಿ ರಜಃ ಕರ್ಮಣಿ ಭಾರತ ।

ಜ್ಞಾನಮಾವೃತ್ಯತು ತಮಃ ಪ್ರಮಾದೇ ಸಂಜಯತ್ಯುತ ॥”

ಎಂಬ ಗೀತಾಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ವ್ಯಾಪಾರವು ಸುಖ. ರಜೋಗುಣದ ವ್ಯಾಪಾರವು ಕರ್ಮ. ತಮೋಗುಣದ ವ್ಯಾಪಾರವು ಪ್ರಮಾದ

ಮೊದಲಾದವು. ಸತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ರಜ ಎಂಬೆರಡು ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಹಿಂದಕ್ಕೊತ್ತಿ ತಮೋಗುಣವು ಮುಂದಾದಾಗ

“अप्रकाशोऽप्रवृत्तिश्च प्रमादो मोह एव च ।

तमस्येतानि जायंते विवृद्धे कुरुनंदन ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಜ್ಞಾನಕಾರಣವಿದ್ದರೂ ಜ್ಞಾನವಾಗದಿರುವದು, ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿ-
ಸತಕ್ಕದಿದ್ದರೂ ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿರುವದು, ತಾನು ಮಾಡಬೇಕಾದುದೇನೆಂದು ತಿಳಿ-
ಯದೆ ಇರುವದು, ವಿಪರೀತ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ಈ ಪ್ರಕಾರ
ಆಗುವದು. ಸತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ತಮ ಎಂಬೆರಡು ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ
ರಜೋಗುಣವು ಮೇಲಾದಾಗ

“लोभः प्रवृत्तिरारंभः कर्मणामशमः स्पृहा ।

रजस्येतानि जायंते विवृद्धे भरतर्षभ ॥”

ಎಂಬಂತೆ ತನ್ನ ಹಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜೀನತನ, ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಬೀಳು-
ವದು, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಕೈಹಾಕುವದು, ಇಂಥಿಂಥ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು
ಮಾಡಿ ಇಂಥಿಂಥ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವೆನೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪಗಳಿಗೆ ಕೊನೆ ಇಲ್ಲ-
ದಿರುವದು, ವಿಷಯಾಭಿಲಾಷೆ ಇವೆಲ್ಲ ತೋರುವವು. ಇನ್ನು ರಜ ಮತ್ತು ತಮ
ಎಂಬೆರಡು ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಮೂಲೆಗೆ ಕೂಡಿಸಿ ಸತ್ತ್ವಗುಣವು ವಿಜೃಂಭಿಸುವಾಗ

“सर्वद्वारेषु देहेऽस्मिन् प्रकाश उपजायते ।

ज्ञानं यदा तदा विद्याद्विवृद्धं सत्त्वमित्यूत ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಜಾಗರೂಕವಾಗಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡು-
ತ್ತವೆ. ಈ ಗುಣಗಳು ಮನಸ್ಸಿತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವುಗಳಾದುದರಿಂದ ಇವು-
ಗಳ ಫಲಾಫಲಗಳು ಈ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ
ಕೂಡ ಬೆನ್ನುಹತ್ತತಕ್ಕವುಗಳಾಗಿರುವವು. ನೋಡಿರಿ.

“ಯದಾ ಸತ್ತವೆ ಪ್ರವೃದ್ಧೇತು ಪ್ರಲಯಂ ಯಾತಿ ದೇಹಭೃತ್ ।
 ತದೋತ್ತಮವಿಧಾಂ ಲೋಕಾನಮಲಾನ್ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ॥
 ರಜಸಿ ಪ್ರಲಯಂ ಗತ್ವಾ ಕರ್ಮಸಂಗಿಷು ಜಾಯತೇ ।
 ತಥಾ ಪ್ರಲೀನಸ್ತಮಸಿ ಮೃಡಯೋನಿಷು ಜಾಯತೇ ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಸತ್ತ್ವೋತ್ಕರ್ಷಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದರೆ ಉತ್ತಮ ಲೋಕ-
 ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ರಜೋಗುಣದ ಅಭ್ಯುದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೃತನಾದರೆ ಕರ್ಮಾಸ-
 ಕ್ತರಾದ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೂ ತಮೋಗುಣದ ಹೆಚ್ಚಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ತರೆ ಪಶ್ವಾದಿ-
 ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವಿಕೆಯೂ ಉಂಟಾಗುವವು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ

“ಕರ್ಮಣಸ್ಸುಕೃತಸ್ಯಾಹುಃ ಸಾತ್ವಿಕಂ ನಿರ್ಮಲಂ ಫಲಮ್.”

ಎಂಬಂತೆ ಶಿಷ್ಯರು ಸಾತ್ತ್ವಿಕವೇ ಸತ್ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ನಿರ್ಮಲಫಲವೆಂದು ಹೇಳು-
 ವರು “ಸತ್ವಾತ್ಸಂಜಯತೇ ಜ್ಞಾನಂ” ಎಂಬಂತೆ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಜ್ಞಾನವಾಗು-
 ವದು. ಆದುದರಿಂದ ಸತ್ತ್ವಾಪತ್ತಿಗಾಗಿ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಾದುದನ್ನು
 ಮೇಲಾದುದರಿಂದ ಜಯಿಸುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು ಎಂದರೆ ತಮೋಗುಣವನ್ನು
 ರಜೋಗುಣದಿಂದಲೂ ರಜೋಗುಣವನ್ನು ಸತ್ತ್ವಗುಣದಿಂದಲೂ ಗೆಲ್ಲಬೇಕು.
 ಪರಮಾನಂದಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಗುಣಾತೀತನಾಗಬೇಕಾದುದರಿಂದ ಈ
 ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನು ಕೂಡ ಮೀರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಮಾದಾಲಸ್ಯನಿದ್ರಾದಿಗ-
 ಳಿಂದ ತಮೋಗುಣವೂ ತೃಷ್ಣಾಸಂಗಾದಿ ಕಾರಣವಾದ ಕರ್ಮಸಂಗದಿಂದ
 ರಜೋಗುಣವೂ ಬಂಧನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂತೆ

“ತತ್ರ ಸತ್ತ್ವಂ ನಿರ್ಮಲತ್ವಾತ್ಪ್ರಕಾಶಕಮನಾಮಯಮ್ ।

ಸುಖಸಂಗೇನ ಬಧ್ನಾತಿ ಜ್ಞಾನಸಂಗೇನ ಚಾನಘ ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ನಾನು ಸುಖ ಮತ್ತು ನಾನು ಜ್ಞಾನ

ಎಂಬ ಭಾವನೆಗಳನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವದರ ಮೂಲಕ ಸತ್ತ್ವಗುಣವೂ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವದು. ಅದುದರಿಂದ ಇದನ್ನೂ ದಾಟಬೇಕು. ಅದಕಾರಣ ಭಗವಂತನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ “ನಿಸ್ತೈಗುಣಯೋ ಭವಾತ್ಮನ” ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸತ್ತ್ವಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲಿನ ಗುಣವೆಂಬುದೊಂದು ಬೇರೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ “ಸತ್ತ್ವಂ ಸತ್ತ್ವೇನ ಛೇದಯಿಷ್ಯತಿ” ಎಂದು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಅಥವಾ ವಜ್ರವನ್ನು ವಜ್ರದಿಂದಲೇ ಕೊಯ್ಯುವಂತೆ ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನು ಸತ್ತ್ವಗುಣದಿಂದಲೇ ದಾಟಬೇಕು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ ರಜೋಗುಣವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವಾಗ ಈಗ ನಾನು-ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನು ಉತ್ಕರ್ಷಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂಬ ಅರಿವು ಇರುವದು. ನಿರಂತರಸತ್ತ್ವಸಂಪನ್ನನೇ ಆಗಿಬಿಟ್ಟರೆ ಅವನ ಪಾಲಿಗೆ ಸತ್ತ್ವಾದಿಭೇದಗಳೇ ಹೋಗಿ ಬಿಡುವದರಿಂದ ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನು ಗೆದ್ದಂತಾಗುವದು. ಕೆಲವು ದುಷ್ಕರ್ಮದೊಡನೆ ಸತ್ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಾನು ಸತ್ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆನ್ನಿಸುವದು. ಅವನು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮವೆಲ್ಲ ಸತ್ಕರ್ಮವೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ಈಗ ನಾನು ಸತ್ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂಬ ಭಾವನೆ ಅವನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಇರುವದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ಒಬ್ಬನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸತ್ತ್ವಗುಣಸಂಪನ್ನನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಈಗ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸತ್ತ್ವಗುಣವು ತೋರುತ್ತಿರುವದೆಂಬ ಭಾವನೆಯೇ ಮೈದೋರುವದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕಾಶವು ಅಗ್ನಿಧರ್ಮವಾಗಿರುವಂತೆ ಸತ್ತ್ವಗುಣವು ಅವನ ಸ್ವಭಾವವಾಗುವದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು “ನಿತ್ಯಸತ್ತ್ವಃ” ಎಂದು “ನಿಸ್ತೈಗುಣಯೋ ಭವ” ಎಂಬದರ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ನಿಸಿದ್ಧಕರ್ಮವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಫಲಾಭಿಸಂಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ನಿರಭಿಮಾನದಿಂದ ವಿಧ್ಯುಕ್ತಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಸತ್ತ್ವಗುಣವು ಬೆಳೆಯುವದು. ವಿಹಿತಕರ್ಮಗಳಾವವು ನಿಸಿದ್ಧಕರ್ಮಗಳಾವವು ಎಂಬ ವಿಷಯಕ್ಕೆ “ತಸ್ಮಾತ್ತಾ-ಞ್ ಪ್ರಸಾಂ ತೇ” ಎಂಬಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಪ್ರಮಾಣವು ಸ್ಥೂಲರೀತಿಯಿಂದ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವುಂಟಾಗುತ್ತದೋ ಅವೆಲ್ಲ ನಿಸಿದ್ಧಕರ್ಮಗಳು. ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಿಸಿದ್ಧಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ದೂರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಮನಸ್ಸು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಂತೆ

ಅದರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ತವ್ವುಗಳು ನಮಗೆ ಮನಸ್ಸಾಕ್ಷಿ ಕವಾಗಿ ತೋರುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾಗುವವು. ಮನಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಸಾತ್ವಿಕವಾಗುತ್ತ ಬಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಇತರ ಗುಣಗಳ ಗಾಳಿ ಬಡಿದರೂ ತಡೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಆಹಾರವಿಹಾರಗಳು ಕೂಡ ಸಾತ್ವಿಕವಾಗುವವು. ಈ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಹೊಂದುವ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯು ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿರುವದು.

ಒಂದೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಶ್ಯಾನುಭೋಗನು ಒಬ್ಬ ಸನ್ಯಾಸಿಯನ್ನು ಭಿಕ್ಷೆ ಕೈ ಕರೆದಿದ್ದನು. ಆ ಸನ್ಯಾಸಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬಟ್ಟಲಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಬಡಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಯತಿಯಾದರೂ ಸ್ವಧರ್ಮನಿಷ್ಠನಾಗಿ ಬಹುಯೋಗ್ಯನಾಗಿದ್ದನು. ಅದರೂ ಊಟವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಡುವಾಗ ಹೇಗೋ ಆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬಟ್ಟಲನ್ನು ಹಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟನು. ಮನೆಯವರಿಗಾರಿಗೂ ಈಗುಟ್ಟು ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬಟ್ಟಲಲ್ಲಿಯೋ ಹೊಯಿತೆಂದುಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಾದರು. ಮರುದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಆ ಸನ್ಯಾಸಿಗೆ ಪ್ರಾತರ್ವಿಧಿ ಆದಮೇಲೆ ತನ್ನ ತವ್ವು ತನಗೆ ತಿಳಿದು ಬಹಳ ಪಶ್ಚತ್ತಾಪವಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಅವನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಆ ಶ್ಯಾನುಭೋಗನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬಟ್ಟಲನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಮೇಲೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಸನ್ಯಾಸಿಯು ಕದ್ದದ್ದೇ ಆಶ್ಚರ್ಯ! ಕದ್ದವನು ತಿರಿಗಿ ತಂದುಕೊಟ್ಟದ್ದು ಮತ್ತೂ ಆಶ್ಚರ್ಯ!! ಇನ್ನೇನು, ಅದುದಾಯಿತೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಸುಮ್ಮನಾದ ಮೇಲೆ ಸನ್ಯಾಸಿಯು ಯಜಮಾನನನ್ನು ಕರೆದು ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯ ಆಹಾರವು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ತರುವಂಥದ್ದಾದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಯಜಮಾನನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ವಿಚಾರಮಾಡಿ “ಸ್ವಾಮಿ, ನಿನ್ನ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಕ್ಕಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮಂಥ ದೊಡ್ಡವರನ್ನು ಕರೆದಾಗ ತಕ್ಕ ಪಕ್ವಾನ್ನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸರಿ ಎನಿಸಲಾರದೆಂದು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಸಣ್ಣಕ್ಕಿಯನ್ನು ತರಹೇಳಿ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ನನ್ನ ಆಳಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಅವನು ಹೇಗೋ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ತಂದನು. ಇಷ್ಟೇ ಹೊರತು ಇನ್ನೇನೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ” ಎಂದು ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಸನ್ಯಾಸಿಗೆ ಕಳವಿನ ಆಹಾರವು

ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತನಗೂ ಕಳವು ಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿ ಹುಟ್ಟಿದದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಅನ್ನವು ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಹೋದಕೂಡಲೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾದದ್ದೂ ತಿಳಿದು ತನ್ನಿಂದ ದೋಷವು ಹೇಗೆ ಸಂಭವಿಸಿತೆಂಬ ಶಂಕೆ ನಿರಸನವಾಯಿತು. ಆ ಸನ್ಮಾಸಿಯ ಮನಸ್ಸು ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಒಡನೆಯೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಹೀಗೆ ಪರಿಣಾಮವಾಯಿತು. “ಅದೇ ಅನ್ನವನ್ನು ಇತರರೂ ಉಂಡಿದ್ದರಲ್ಲ! ಅವರಿಗೇಕೆ ಹೀಗಾಗಲಿಲ್ಲ?” ಎಂದರೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಬಿಳಿ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಮಶಿಯನ್ನು ಚಿಮಿಕಿಸಿದರೆ ಕಪ್ಪು ಕಂಡೇ ಕಾಣುವದು. ಅದೇ ಮಶಿಯನ್ನು ಹೊಲಸಾಗಿರುವ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಒರೆಸಿದರೂ ಎದ್ದು ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ನಿಷಿದ್ಧಕರ್ಮರತರಾದವರಿಗೆ ನಿಷಿದ್ಧಕರ್ಮಗಳೆಂಬುದು ತೋರುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ನಿಷಿದ್ಧಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಪಣ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ವಿಧ್ಯುಕ್ತಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಚಿತ್ತವು ಶುದ್ಧವಾದ ಮೇಲೆ ಅದು ಸ್ಥಿರವಾಗುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪಾತಂಜಲಸೂತ್ರೋಕ್ತವಾದ ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗವನ್ನು ಅಥವಾ ಶಾಂಡಿಲ್ಯನಾರದ ಸೂತ್ರೋಕ್ತವಾದ ಭಕ್ತಿಯೋಗವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಂಟಾಗುವದು.

ರಾಜಯೋಗ.

ಪಾತಂಜಲಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಯೋಗವೆಂದರೆ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿನಿರೋಧ. ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯು ವಿಷಯಾಕಾರವಾಗುತ್ತ ವಿಷಯವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿರುವದೇ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದೂ ನಿರ್ವಿಷಯಕವಾಗುವದೇ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದೂ ಶ್ರುತಿಯೂ

“मन एव मनुष्याणां कारणं बंधमोक्षयोः ।

बंधाय विषयासक्तं मुक्त्यै निर्विषयं स्मृतम् ॥”

ಎಂಬ ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದು. ವಸಿಷ್ಠರೂ

“अस्य संसारवृक्षस्य सर्वोपद्रवदायिनः ।

उपाय एक एवास्ति मनसः स्वस्य निग्रहः ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಪದ್ರವದ್ರವಗಳನ್ನಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಸಂಸಾರ-
ವೆಂಬ ವಿಷವೃಕ್ಷವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಿರೋ-
ಧಮಾಡುವದೊಂದೇ ಒಂದು ಉಪಾಯವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ-
ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಉದ್ಧಾರ-
ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು “उद्धरेदात्मनात्मान” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ
ಆಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಮನಸ್ಸೇ ಜೀವನಿಗೆ ಬಂಧುವೆಂದು “आत्मैव ह्यात्मनो बंधुः”
ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಆಮೇಲೆ ಬಂಧುಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ
ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೊರಟು बंधुरात्माऽत्मनस्तस्य-
येनात्मैवात्मना जितः” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜೀವನ ಮನಸ್ಸು
ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ಕೈಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೋ ಅಮನಸ್ಸು
ಆಜೀವನ ಬಂಧುವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಸಮಸ್ತದುಃಖಕ್ಷಯ-
ವೂ, ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಅಕ್ಷಯವಾದ ಶಾಂತಿಯೂ ಕೂಡ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ-
ನಿರೋಧಾಯತ್ತವೆಂದು ಶ್ರೀಗೌಡಪಾದರೂ ಹೇಳಿರುವರು. ಈಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ-
ನಿರೋಧದ ಉಪಾಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಶ್ರೀಪತಂಜಲಿಯುಷಿಗಳು
ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬ ಒಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೆ ವಿರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈಯೋಗಕ್ಕೆ
ಯಮ, ನಿಯಮ, ಆಸನ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ, ಧಾರಣ, ಧ್ಯಾನ,
ಸಮಾಧಿ ಎಂಬ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ನಾಲ್ಕಾದ
ಯಮನಿಯಮಾಸನಪ್ರಾಣಾಯಾಮಗಳು ಬಹಿರಂಗ ಸಾಧನಗಳು; ಕೊನೆ-
ಯ ನಾಲ್ಕಾದ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಧಾರಣಾಧ್ಯಾನಸಮಾಧಿಗಳು ಅಂತರಂಗಸಾಧ-
ನಗಳು. ಈಅಂತರಂಗಸಾಧನಗಳಿಗೆ ಬಹಿರಂಗಸಾಧನಗಳು ಸಾಧನಗಳಾ-
ಗಿರುವವು.

ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯ ಸಾಧನವು ಯಮ. ಇದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ
ಉತ್ತಮವಾದ ನೀತಿಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವದು. “ಅಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹಾರ-

ದವನು ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹಾರುವನೆ?" ಎಂಬಂತೆ ವ್ಯವಹಾರದ ನೀತಿಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನೇ ಪಾಲಿಸಲಾರದವನಿಗೆ ಪರಮಾರ್ಥದ ಸಾಧನವಾದ ಚಿತ್ತಸ್ಥೈರ್ಯವು ಲಭ್ಯವಾಗುವದು ಹೇಗೆ? ನೀತಿನೈಪುಣ್ಯವು ಮೊದಲನೆ ಮೆಟ್ಟಿಲು. ಅದನ್ನು ಹತ್ತಿದ ಮೇಲೆ ಮುಂದಿನ ಮಾತು. ಅಥವಾ ಸೈತಿಕವ್ಯವಹಾರವು ಅಸ್ತಿ-ವಾರದ ಹಾಗೆ; ಪರಮಾರ್ಥವು ಅದರ ಮೇಲಿನ ಭವ್ಯಭವನದ ಹಾಗೆ. ಆದುದರಿಂದ ಶ್ರೀಪತಂಜಲಿಮುನಿಗಳು ಯಮವೆಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲನೆಯ ಸಾಧನವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಯಂತೆ ಯಮವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸಾ, ಸತ್ಯ, ಅಸ್ತೇಯ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಅಪರಿಗ್ರಹ ಎಂಬ ಐದು ನೀತಿಗಳು ಅಂತರ್ಭೂತವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಐದರಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಿಶೇಷವನ್ನು ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೋಡಿರಿ. ಎಲ್ಲವೂ ನಿಷಿದ್ಧಧರ್ಮದಿಂದ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುವದನ್ನೇ ಬೋಧಿಸುವವು. ಅಹಿಂಸೆ, ಅಸ್ತೇಯ, ಅಪರಿಗ್ರಹ ಈ ಮೂರೂ ಹಿಂಸೆಮಾಡದಿರುವದು, ಪರಸ್ವಾಪಹಾರಮಾಡದಿರುವದು, ಪರಿಗ್ರಹಮಾಡದಿರುವದು ಎಂದು ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ನಿಷೇಧಬೋಧಕಗಳೇ ಆಗಿರುವವು. ಉಳಿದ ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಎಂಬೆರಡೂ ಸುಳ್ಳುಮೊದಲಾದುದನ್ನು ಹೇಳಬಾರದು; ವೀರ್ಯವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು; ಎಂಬ ಪ್ರಕಾರಾಂತರದಿಂದ ನಿಷೇಧಾರ್ಥಕಗಳೇ ಆಗಿರುವವು. ದುರ್ವಾಸನೆ ಇರುವ ಕಡೆ ಊದಬತ್ತಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದಿರುವಂತೆ ನಿಷಿದ್ಧಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡದೆ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದರೂ ವ್ಯರ್ಥವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ಯಮವನ್ನು ಮೊದಲನೆ ಅಂಗವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರು.

“पतति नियमवान्यमेष्वसक्तो

न तु यमवान्नियमालसोऽवसीदेत् ।

इति यमनियमौ समीक्ष्य बुध्य

यमबहुलेष्वनुसंदधीत बुद्धिम् ॥”

ಎಂಬ ಸ್ಮೃತಿವಚನದಂತೆ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದು ಯಮವನ್ನುಪೇಕ್ಷೆ-
ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಅಧೋಗತಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ಯಮವಂತನಾಗಿದ್ದು ನಿಯಮ-
ಗಳನ್ನುಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಹಾಗಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಈಯಮನಿಯಮ-
ಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಲೋಚನೆಮಾಡಿ ಯಮದ ಕಡೆಗೆ
ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನಿಡಬೇಕು.

ಅಹಿಂಸೆ:— ಪರಪೀಡೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವದು ಅಹಿಂಸೆ. ಪರರ
ಜೀವವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದು ಅಥವಾ ಪರರ ದೇಹವನ್ನು ನೋಯಿಸುವದು
ಅಥವಾ ಕೊನೆಗೆ ಪರರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಉದ್ವೇಗಗೊಳಿಸುವದು ಕೂಡ ಹಿಂಸೆ-
ಯೆಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭೂತವಾಗುವದು. “अस्माभिरिदं ज्ञते लोक”
ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯು ಜನರನ್ನು ಉದ್ವೇಗಗೊಳಿಸಕೂಡದೆಂದು ಉಪ-
ದೇಶಿಸಿರುವದು. ಮಾತು ಕೂಡ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಮರ್ಮಭೇದಕವಾಗಬಾರ-
ದೆಂದು ಗೀತೆಯು “अनुद्वेगकरं वाक्यं” ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ
ಮನಸ್ಸು ನೋಯುವಂತೆ ಆಡಬಾರದೆಂದು ಕೂಡ ಹೇಳಿರುವದು. ಹಿಂಸೆ-
ಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರಬೇಕೆಂಬುವನು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ-
ಯೂ ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವದು.
ತನ್ನ ಆಹಾರಕ್ಕೇಂದು ಪ್ರಾಣಿಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ;
ಯೋಗಸಾಧನವಾಗಿ ಅಹಿಂಸಾವ್ರತವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡವನು ವಿನೋದಕ್ಕಾದರೂ
ಹಿಂಸಾಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಭಗವಂತನು ನಾನಾವಿಧ-
ವಾದ ಪೌಷ್ಟಿಕಧಾನ್ಯವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿರುವಾಗ ನಮ್ಮಂತೆ ಜೀವನ-
ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಸಾಗಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ನಾವು
ಹಿಂಸಿಸುವದು ಯಾವ ನ್ಯಾಯ? ವಿನೋದಕ್ಕಾದರೂ ಇತರರು ನಮ್ಮನ್ನು
ಹಿಂಸೆಮಾಡಿರಲಿ ನಮಗೆ ಅದು ಹಿತವಾಗಿರುವದೆ? ಇರುವದಿಲ್ಲವೆಂದಮೇಲೆ
ನಾವು ಇತರರನ್ನು ವಿನೋದಕ್ಕೇಂದು ಹಿಂಸೆಮಾಡುವದು ಹೇಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾ-
ದಿತ್ತು? ಹೀಗೆ ನಾವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವದು ಒಂದು ಕಡೆ ಇರಲಿ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ-
ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಗ್ರಂಥಕಾರರಾದ ಆಲಿವ್ವರ ಗೋಲ್ಡ್‌ಸ್ಮಿತ್ ಸಾಹೇಬರು ಹೇಳಿರು-
ವದನ್ನು ನೋಡಿರಿ. “Man was born to live with inno-

cence and simplicity but he has deviated from nature; he was born to govern the brute creation but he has become their tyrant” ಎಂದರೆ “ಮನುಷ್ಯನು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ನಿರಪರಾಧಿಯಾಗಿಯೂ ನಿಷ್ಕಪಟೆಯಾಗಿಯೂ ಬಾಳುವದಕ್ಕೆ; ಆದರೆ ಅವನು ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಡ್ಡದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಪಶುವರ್ಗವನ್ನು ಆಳಲಿಕ್ಕೆ; ಆದರೆ ಅವನು ಅವುಗಳ ಹಿಂಸಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ.” ಇದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದು ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ “आत्मवत्सर्वभूतानि” ಎಂಬಂತೆ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ತನ್ನಂತೆ ತಿಳಿದು, ತನ್ನ ಮೇಲೆ ತನಗೆ ಇರುವಂಥ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಇತರಜೀವಿಗಳ ಮೇಲೆ ಇಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಹಾನುಭೂತಿಯು ತನಗೆ ದೊರೆಯುವದರಿಂದ ದ್ವೇಷಾಸೂಯಾದಿಗಳಿಂದ ಮನೋವಿಕಾರಾದಿಗಳಾಗುವ ಸಂಭವವು ಕಡಮೆಯಾಗುವದು. ಅಹಿಂಸಾಗುಣವು ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿ ರೂಢಮೂಲವಾಯಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ “आहिंसाप्रतिष्ठायां तस्य ज्ञिषौ वैरत्यागः” ಎಂಬ ಯೋಗಸೂತ್ರದಂತೆ ಅಂಥವರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕೂಡ ಪರಸ್ಪರ ವೈರಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವವು. ಮುಷ್ಯಾಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರಂಗದ ಮರಿಯು ಹುಲಿಯ ಮೊಲೆಯನ್ನು ಣ್ಣುತಿತ್ತೆಂದೂ, ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಬಳಲಿದ ಹಾವಿನ ಮರಿಯು ನವಿಲಗರಿಯ ನೆಳಲಲ್ಲಿ ನಲಿಯುತ್ತಿತ್ತೆಂದೂ, ಆನೆಯ ಕಾಲಿಗೆ ನೆಟ್ಟ ಮುಳ್ಳನ್ನು ಸಿಂಹದ ಮರಿಯು ಕೀಳುತ್ತಿತ್ತೆಂದೂ, ಬೆಕ್ಕುಗಳೂ ಇಲಿಗಳೂ ಒಂದುಗೂಡಿ ಚೆಲ್ಲಾಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದವೆಂದೂ ನಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿರುವ ಇಂಥ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗಲ್ಲ ಆಯುಷಿಗಳ ಅಹಿಂಸಾಸಿದ್ಧಿಯೇ ಆಧಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಅದರ ಪ್ರಭಾವವು ಹಾಗೆ ಇತರರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೇ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವಷ್ಟು ಬಲವತ್ತರವಾಗಿರುವಾಗ ಇನ್ನು ಅದನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿರುವವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಅದು ಎಷ್ಟು ಉತ್ತಮಸಂಸ್ಕಾರಕಾರಿಯಾಗಿರಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ನೀವೇ ಯೋಚಿಸಿರಿ. ಈ ಅಹಿಂಸೆಗೆ ಗೌತಮಬುದ್ಧನು ಕೂಡ ಪ್ರಮುಖತೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ.

ಸತ್ಯ:— ಎಂದರೆ ಯಥಾರ್ಥಭಾಷಣ. ಇತರರ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟು-

ಬಿದ್ದು ಅಥವಾ ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ ಸುಳ್ಳಾದುವದಂತೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅನೀತಿ. ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ. ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ವೀರಿ ವಾಗ್ದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಲಾರದೆ ಹೋಗುವದೂ ಇತರರಿಗೆ ತತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿತವಾದರೆ ಸಾಕೆಂದು ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆಡುವದೂ ಕೂಡ ಸುಳ್ಳಿನೊಳಗೆ ಸೇರುವವು. ಇವುಗಳು ಕೊನೆಗೆ ಚಿತ್ತಚಾಂಚಲ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾಗುವವು. ಹೀಗೆ ಆಡುವದಕ್ಕಿಂತ ಸುಮ್ಮನಿರುವದು ಮೇಲೆಂದೂ ಸುಮ್ಮನಿರುವದಕ್ಕಿಂತ ನಿಜವನ್ನು ಹೇಳುವದುತ್ತಮವೆಂದೂ ಅನಿಜವು ಧರ್ಮ-ಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದೂ ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಅದು ಕಿವಿಗೆ ಇಂಸಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೆ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವೆಂದೂ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾರತದ ನೋಕ್ಷ-ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದು. ಇಂಥ ಸತ್ಯವು ಸ್ಥಾಯಿಯಾದರೆ “सत्यप्रतिष्ठायां क्रियाकलाप्रयित्वम्” ಎಂಬ ಯೋಗಸೂತ್ರದಂತೆ ಅಂಥವರ ಆಶೀರ್ವಾದ ವಚನಮಾತ್ರದಿಂದ ಇತರರಿಗೆ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳ ಫಲಗಳು ದೊರೆಯುವವು.

ಅಸ್ತೀಯಃ— ಎಂದರೆ ಪರರ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಅಪಹರಿಸದೆ ಇರುವದು. ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇತರರ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಅವರು ಕಾಣದಂತೆ ಕದಿ-ಯುವದು ದೊಡ್ಡತಪ್ಪೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತೇ ಇರುವದು. ತನ್ನದಲ್ಲದೆ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ತನ್ನ ಕೈವಶವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ತನ್ನದೆಂದು ಭೋಗಿಸು-ವದೂ ಕೂಡ ಕಳ್ಳತನವೆ. ತಾನು ಭೋಗಿಸತಕ್ಕ ವಸ್ತು ತನ್ನ ಕಷ್ಟಾರ್ಜಿತ-ವಾಗಿರಬೇಕು. ಇತರರ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುವ ಮಾತೊಂದುಕಡೆ ಇರಲಿ. ಅದನ್ನು ತಾನು ಉಪಭೋಗಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೊಂದು ಕಲ್ಪನೆ-ಯನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳುವದು ಕೂಡ ಸ್ತೇಯದೊಳಗೆ ಬರುವದು. “समलो-प्याइमकांचनः” ಎಂಬ ಗೀತಾವಚನದಂತೆ ಅಥವಾ “परद्वयेषु लोएवत्” ಎಂಬ ನೀತಿವಚನಂತೆ ಇತರರ ವಸ್ತುವನ್ನು ಮಣ್ಣುಹೆಂಟಿಯಂತೆ ತುಚ್ಛವಾಗಿ ಕಾಣದವನಲ್ಲಿ ಅಸ್ತೀಯವು ಪೂರ್ಣವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ. “ಕಳ್ಳನ ಮನಸ್ಸು ಹು-ಳ್ಳಗೆ” ಎಂಬ ಗಾದೆಯಂತೆ ಕಳ್ಳತನವು ಮನಸ್ಸಿನ ತಳಮುಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗು-ವದು. ಅದುದರಿಂದ ಯೋಗವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವವರು ಅಸ್ತೀಯವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಬೇಕು. ಅಸ್ತೀಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದವರಿಗೆ ಇಚ್ಛಾ ಮಾತ್ರ-

ದಿಂದಲೆ ಸರ್ವದಿವ್ಯರತ್ನಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದರೂ ಆಗುವದೆಂದು “ಅಸ್ತೇಯಪ್ರಾತಿಷ್ಠಾಢಾಂ ಸರ್ವರತ್ನೋಪಸ್ಥಾನಮ್” ಎಂಬ ಯೋಗಸೂತ್ರವು ಸಾರುವದು.

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ:—ಎಂದರೆ ವೀರ್ಯವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇರುವದು. ಮನುಷ್ಯನ ವೀರ್ಯಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಕೇವಲ ಸಮಾಪ-
ಸಂಬಂಧವಿರುವದು. ವೀರ್ಯಸ್ವಲನೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲ-
ವಾಗುವದು. ವೀರ್ಯಸ್ವಲನೆಯಾಗುತ್ತಲೆ ಅಶಕ್ತತೆಯುಂಟಾಗುವದಂತು
ಸರ್ವಾನುಭವಸಾಕ್ಷಿಕವಾದ ಮಾತು. ವೀರ್ಯಸ್ವಲನೆ ಹೆಚ್ಚಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲ
ಮುಪ್ಪು ಸಮಾಪಿಸುವದಲ್ಲದೆ ಮರಣವು ಹೊಂಚುಹಾಕುತ್ತಲೆ ಇರುವದು.
ವೀರ್ಯನಿರೋಧದಿಂದ ಮಾರುತಿಯು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು
ಸಾಧಿಸಿ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿ ಚಿರಂಜೀವಿಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು. ಹಾಗೆಯೇ
ಭಕ್ತಶಿರೋಮಣಿಯಾದ ಭೀಷ್ಮಪಿತಾಮಹನು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದ ಜ್ಞಾನ-
ವಿಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಮರಣಿಯಾದನು. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಸಾ-
ಧಿಸದೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರೂ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಈಗಿನ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ನೈಸರ್ಗಿಕಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದು ಆಗದಿದ್ದರೂ
ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಿಯಾಗಿ “ಮಾನ್ವಕಪರದಾರೆಽಽ” ಎಂಬಂತೆ
ಇತರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ತನ್ನ ತಾಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತ ಏಕಪತ್ನೀವ್ರತಸ್ಥನಾಗಿ “ಋತು-
ಜ್ಞಾತಾಭಿಗಾಮಿ ಸ್ಯಾತ್ಸವದಾರನಿರತಸ್ಸದಾ” ಎಂಬ ಸ್ಮೃತಿವಚನದಂತೆ ನಿಷ್ಕಾ-
ವಂತನಾಗಿ ಇರುವದಾದರೂ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆಯು. ಬ್ರಹ್ಮ-
ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವಜ್ರೋಳಿಯೆಂಬ
ಮುದ್ರೆಯು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವದು. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇ-
ಕೆಂಬುವವರು ಎಂದಿಗೂ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಂತು ಸೇರಲೇ ಕೂಡದು.
ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರಮಾಡುವದೂ ಅವರ ಮಾತು-
ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವದೂ ಅವರನ್ನು ನೋಡುವದೂ ಕೊನೆಗೆ ಅವರ ವಿಚಾರ-
ವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತರುವದೂ ಕೂಡ ನಿಸಿದ್ಧವು. ಸ್ತ್ರೀಕಾಮುಕರೊಡನೆ
ವ್ಯವಹಾರಮಾಡುವದು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸ್ರೀಯರೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ ಕೆಟ್ಟ-
ದ್ದು. ಅವರು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಗುಣಾನುವಾದಗಳ ಮೂಲಕ ಮನಸ್ಸನ್ನು

ಹೊಲಸುನಾಡುವರು. ಅಂಥವರ ಸಹಾವಾಸವನ್ನು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟೀ-
ತೀರಬೇಕು. ಕಾಮೋದ್ದೀಪಕವಾದ ಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸಾಧಕನು
ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬರಗೊಡಬಾರದು; ಶೃಂಗಾರರಸಪ್ರಧಾನವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು
ಮುಟ್ಟಬಾರದು; ಶೃಂಗಾರಾಭಿನಯಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡಬಾರದು.
ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾವನೆಯು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದರೆ “त्वङ्मांसरक्तबाष्पाश्च
पृथक्कृत्वा विलोचने । समालोकय रम्यं चेत्किं मुधा परिमुह्यसि” ಎಂಬ
ಯೋಗವಾಸಿಷ್ಠ ವಚನದಂತೆ ಅದೊಂದು ಮಾಂಸಪುತ್ಥಳಿಯೆಂದೂ ಅದರಲ್ಲಿ
ಅಸಹ್ಯವಾದ ಮಾಂಸಮೇದೋಮುಜ್ಜಾಸ್ಥಿಗಳಲ್ಲದೆ ಹೃದಯಂಗಮವಾದುದೇ-
ನೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಿಂದ
ವಿಲಕ್ಷಣಸಾಮರ್ಥ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ಅಣಿಮಾದಿಸಿದ್ಧಿಗಳು ದೊರೆತು ಅವನ
ಉಪದೇಶವು ತತ್ತ್ವಣಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಕರವಾಗುವದೆಂದು “ब्रह्मचर्यप्रतिष्ठायां
वीर्यलाभः” ಎಂಬ ಯೋಗಸೂತ್ರವು ಸೂಚಿಸುವದು.

ಅಪರಿಗ್ರಹ:—ಎಂದರೆ ಶರೀರರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭೋ-
ಗಾರ್ಥವಾಗಿ ಭೋಗಸಾಧನಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡುವದು. ಮನುಷ್ಯನು
ಹೇಗೆಹೇಗೆ ಭೋಗದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗುವನೋ ಹಾಗೆ
ಹಾಗೆ ಅವುಗಳ ವಿಯೋಗಾದಿಗಳಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸಂತಾಪವೇ ಉಂಟಾಗುವದು.
ಪರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಇತರರ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬದ್ಧನಾಗಿ ಅವರ
ಇಷ್ಟಾನುಸಾರ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಸಂಭವಗಳೊದಗಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ
ಭಿಕ್ಷುನ್ನಾದಿ ಕೇವಲ ಶರೀರರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೊರತು ಹೆಚ್ಚಿನದನ್ನು ಮುಟ್ಟು-
ಲು ಕೂಡ ಕೂಡದು. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತವು

“परिग्रहो हि दुःखाय यद्यप्रियतमं नृणाम् ।

अनंतं सुखमाप्नोति तद्विद्वान् यस्त्वकिंचनः ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಬೋಧಿಸಿ ಅಪರಿಗ್ರಹನಿಷ್ಠನು ಅನಂತ-
ವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವನೆಂದು ಹೊಗಳಿರುವದು. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು
ಕೂಡ “निराशीरपरिग्रहः” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪರಿಗ್ರಹವನ್ನು ವಿಧಿಸಿರು-

ವದು. ಈ ಅಪರಿಗ್ರಹ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ “ಅಪರಿಗ್ರಹಸೈವೇ ಜನ್ಮಕಥಂತಾಸಂಖ್ಯಾಃ” ಎಂಬ ಯೋಗಸೂತ್ರದಂತೆ ಭೂತಭವಿಷ್ಯದ್ವರ್ತಮಾನಗಳ ಸರ್ವಜ್ಞಾನವೂ ಆಗುವದು.

ಯಮದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೇಳುವಾಗ ಹಠಯೋಗಪ್ರದೀಪಿಕಾಕಾರರೇ ಮೊದಲಾದವರು ಮೇಲೆ ಕಂಡ ನೀತಿಗಳಲ್ಲದೆ ಕ್ಷಮೆ, ಧೃತಿ, ದಯೆ, ಅರ್ಜವ, ಮಿತಾಹಾರ ಎಂಬ ಐದನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಸೇರಿಸುವರು. ಅದುದರಿಂದ ಇವುಗಳೂ ವಿಚಾರಾರ್ಹಗಳಾಗಿವೆ.

ಕ್ಷಮೆ:—ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಭಲವನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದರೂ ಇತರರು ತಮಗೆ ಮಾಡಿದ ಅಪಕಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇರುವದು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬನು ಪ್ರತಿಕೂಲನಾಗಿ ನಡೆದಾಗ ಉದ್ವೇಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಅವನು ಶರಣು ಬಂದರೆ ಅವನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವವರು ಎಷ್ಟೋ ಜನರಿರಬಹುದು. ಪರಮಾರ್ಥಸಾಧಕನ ಕ್ಷಮೆಯು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಉಚ್ಚತರದ್ದು. ಇವನ ಕ್ಷಮಾಗುಣವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು ಮಾತಿನಲ್ಲಲ್ಲ. ಎಂಥ ಅಪಕಾರಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದರೂ “ಲೋಕಾನ್ಮೋಕ್ಷಿಣೀತೇ ಚ ಯಃ” ಎಂಬ ಗೀತಾವಚನದಂತೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧವಿಕಾರವುಂಟಾಗದಿರುವದೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಕ್ಷಮೆ.

ಧೃತಿ:—ಮನುಷ್ಯನ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಸಂಕಟಕಾಲವೇ ಒರೆಗೆಲ್ಲು. ಸಾಮಾನ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಎಷ್ಟು ಬಗೆಯ ಕಷ್ಟಗಳೊಡಗಿದರೂ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ತನ್ನ ಸತ್ಯವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮದ ಮೇರೆಯನ್ನು ದಾಟಲಾರದೆ ಪಾಂಡವರೂ ನಳಚಕ್ರವರ್ತಿಯೂ ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟವನ್ನು ಸಹಿಸಿದರು! ಅವರಿಗೆ ಆ ಕಷ್ಟಗಳು ಒದಗದಿದ್ದರೆ ಅವರ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿತ್ವವು ಈಗಿನ ಹಾಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಲೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ವಿಶೇಷಸಂದರ್ಭಗಳ ಮಾತು ಒಂದುಕಡೆ ಇರಲಿ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿವಿಧವಿಷಯಗಳು ಮನುಷ್ಯರ ಭೋಗವಾಸನೆಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜನಗೊಳಿಸುತ್ತ ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹಲ್ಲು ಕಿರಿಯುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸುವವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿ

ಸ್ವಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಬದ-
ಗುತ್ತಿರುವವು. ಸಾಧಕರು ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮನೋದಾಢ್ಯ-
ವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಇರಬೇಕು. “ಯತಾತ್ಮಾ ದೃಢನಿಶ್ಚಯಃ” ಎಂಬ ಮತ್ತು
“ಸ್ಥಿರಮತಿರ್ಮುಕ್ತಿಮಾನ್ಮೇ ಪ್ರಿಯೋ ನರಃ” ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗೀತೆಯು ಈ
ಅರ್ಥವನ್ನುಪದೇಶಿಸಿರುವದಲ್ಲದೆ ಧೃತಿಯನ್ನು ಸಾತ್ವಿಕಾದಿ ಭೇದದಿಂದ
ಮೂರುಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವದು.

“ಯಯಾ ಸ್ವಪ್ನಂ ಭಯಂ ಶೋಕಂ ವಿಷಾದಂ ಮದಮೇವಚ |

ನ ವಿಮುಂಚತಿ ದುರ್ಮೇಧಾ ಧೃತಿಃಸಾಪಾರ್ಥ ತಾಮಸೀ ||’

ಎಂಬಂತೆ ಸ್ವಪ್ನವನ್ನೂ, ಭಯವನ್ನೂ, ಶೋಕವನ್ನೂ, ವಿಷಾದವನ್ನೂ,
ಮದವನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗೆಲ್ಲಲಾರದೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಪಡೆ-
ಯುವವನ ಧೈರ್ಯವು ತಾಮಸಿ.

“ಯಯಾ ತು ಧರ್ಮಕಾಮಾರ್ಥಾನ್ ಧೃತ್ಯಾಧಾರಯತೇಽರ್ಜುನ |

ಪ್ರಸಡೇನ ಫಲಾಕಾಂಕ್ಷೀ ಧೃತಿಃ ಸಾ ಪಾರ್ಥ ರಾಜಸೀ ||”

ಎಂಬಂತೆ ಕರ್ತೃತ್ವಾಭಿಮಾನದಿಂದ ಫಲಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಧರ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ
ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಧೈರ್ಯವು ರಾಜಸಿ.

“ಧೃತ್ಯಾ ಯಯಾ ಧಾರಯತೇ ಮನಃಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಕ್ರಿಯಾಃ |

ಯೋಗೇನಾಽವ್ಯಭಿಚಾರಿಣ್ಯಾ ಧೃತಿಃಸಾ ಪಾರ್ಥ ಸಾತ್ವಿಕೀ ||”

ಎಂಬಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಮನಸ್ಸು, ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಚೇಷ್ಟೆ-
ಗಳನ್ನು ತಡೆದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಹರಿದುಹೋಗಗೊಡದಂತೆ ಮಾಡುವ
ಧೈರ್ಯವು ಸಾತ್ವಿಕಿ.

ದಯೆ:— ಎಂದರೆ ಕನಿಕರವನ್ನು ತೋರಿಸುವದು. ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣಿ-
ಗಳು ರೋಗಾದಿಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತವಾಗಿರುವಾಗ ಅಥವಾ ಹಸಿವು ಬಾಯಾರಿಕೆ-

ಗಳಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ನವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಕೈಲಾದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವದು. ಇದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಉದಾರವಾಗುವದು.

ಅರ್ಜುನ:—ಎಂದರೆ ಒಳಗೊಂಡು ಹೊರಗೊಂಡು ಇಲ್ಲದೆ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇರುವದನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಆಡುತ್ತ, ಬಾಯಲ್ಲಿ ಆಡಿದಂತೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತ, ಶ್ರಿಕರಣ ಶುದ್ಧಿಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವದು.

ಮಿತಾಹಾರ:—ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಿಗೂ ಆಹಾರಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದೇ ಇರುವದರಿಂದ ಯೋಗಿಯು ಆಹಾರದ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

“यातयामं गतरसं पूति पर्युषितं च यत् ।

उच्छिष्टमपि चामेध्यं भोजनं तामसप्रियम् ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಅಡಿಗೆಯಾಗಿ ಒಂದು ಯಾವು ಕಳೆದುಹೋಗಿರುವದು ಎಂದರೆ ತೀರ ಅರಿರುವದೂ, ಒಣಗಿಹೋಗಿರುವದೂ, ದುರ್ಗಂಧವುಳ್ಳದ್ದೂ, ಪಕ್ವವಾದ ಮೇಲೆ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆದಿರುವದೂ, ಇತರರು ಉಂಡು ಮಿಕ್ಕದ್ದೂ, ಭಗವಂತನಿಗೆ ನಿವೇದನಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದೂ ಆದ ಆಹಾರವು ತಾಮಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಿಯವಾದದ್ದು.

“कट्वाम्लवणात्यूष्णतक्षिणरूक्षविदाहिनः ।

आहारा राजसयेष्टा दुःखशोकामयप्रदाः ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಬೇವಿನಂಥ ಹೆಚ್ಚು ಕಹಿಯೂ, ಮೆಣಸಿನಂಥ ಹೆಚ್ಚು ತೀಕ್ಷ್ಣವೂ, ಸಾಸುವೆಯಂಥ ಹೆಚ್ಚು ದಾಹಕಾರಿಯೂ ಆಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಹುಳಿಯೂ, ಹೆಚ್ಚು ಉಪ್ಪೂ, ಹೆಚ್ಚು ಬಿಸಿಯೂ, ಹೆಚ್ಚು ರೂಕ್ಷ(ಸ್ನೇಹಶೂನ್ಯ)ವೂ ಆದ ಆಹಾರಗಳು ರಾಜಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಿಯವಾದವುಗಳು. ಈ ರಾಜಸ-ತಾಮಸಾಹಾರಗಳು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ದುಃಖವನ್ನೂ ಮುಂದೆ ದೌರ್ಮನಸ್ಯ-ರೂಪವಾದ ಶೋಕವನ್ನೂ ರೋಗವನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಿಸುವವು. ಅದುದರಿಂದ

ಸಾಧಕರು ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು.

“ಆಯುಃಸತ್ವಬಲಾರೋಗ್ಯಸುಖಪ್ರೀತಿವಿವರ್ಧನಾಃ |

ರಸ್ಯಾಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಾಃ ಸ್ಥಿರಾ ಹೃದ್ಯಾ ಆಹಾರಾಃ ಸಾತ್ವಿಕಪ್ರಿಯಾಃ||”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಆಯುಸ್ಸನ್ನೂ ಚಿತ್ತಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನೂ ಶರೀರ-
ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಶೇಷವನ್ನೂ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನೂ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನೂ ಸಂತೋಷ-
ವನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿ ಸುವದಾಗಿಯೂ, ಮಧುರರಸಪ್ರಧಾನವಾಗಿಯೂ, ರಸಯುಕ್ತ-
ವಾಗಿಯೂ, ಸ್ನಿಗ್ಧವಾಗಿಯೂ, ಸ್ಥಿರವಾದುದಾಗಿಯೂ, ದುರ್ಗಂಧ ಮತ್ತು
ಅಶುಚಿ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದೆ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿಯೂ ಇರುವಂಥ
ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಾದಿಗಳು ಸಾತ್ವಿಕಪ್ರಿಯಗಳು. ಅದುದರಿಂದ ಯೋಗಾ-
ಭ್ಯಾಸಿಗಳು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಸಾತ್ವಿಕಾಹಾರವನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.
ಸಾತ್ವಿಕಾಹಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿರುವದು.
ಹೀಗೆ ಆರಿಸಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಆಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಮಿತದ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು
ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. “ಮಿಕ್ಷೌಫಲಂ ಮುಚ್ಯತಾಮ್” ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ
ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಔಷಧರೂಪವಾಗಿ ಆಹಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳ-
ಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಸಾಧಕರು ಹಸಿವೆಂಬ ರೋಗದ ಬಾಧೆಯನ್ನು
ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಔಷಧವನ್ನು ಹಾಕುತ್ತೇವೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ
ಎಷ್ಟು ಅನ್ನವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಜೀರ್ಣಿಸಿ ತನಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ-
ವನ್ನು ಕೊಡುವದೋ ಅಷ್ಟೇ ಅನ್ನವನ್ನು ಭೋಜನಮಾಡಬೇಕು. ಭೋಜ-
ನಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ರುಚಿಯ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡದೆ

“ಅಹಂ ವೈಶ್ವಾನರೋ ಭೂತ್ವಾ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ದೇಹಮಾಶ್ರಿತಃ |

ಪ್ರಾಣಾಪಾನಸಮಾಯುಕ್ತಂ ಪಚಾಮ್ಯನ್ನಂ ಚತುರ್ವಿಧಮ್ ||”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಜಠರಾಗ್ನಿರೂಪದಿಂದ ದೇಹ-
ದೊಳಗೆ ಇದ್ದು ನಾವು ಹಾಕುವ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಅನ್ನವನ್ನೂ ಪಚನಮಾಡು-
ವನೆಂದು ಅನುಸಂಧಾನಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ನಾಲಗೆಯೆಂಬುದು ಬಹು-

ಪ್ರಬಲವಾದ ಇಂದ್ರಿಯ. ನಾಲಗೆಯೊಂದನ್ನು ಜಯಿಸಿದರೆ ಸರ್ವವನ್ನೂ ಜಯಿಸಿದಂತೆ ಆಯಿತೆಂದು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದ “ಜಿತಂ ಸರ್ವಂ ಜಿತೇ ರಸೇ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಹೇಳುವದು. ರುಚಿಗೆ ಸೋತು ಹೆಚ್ಚು ಅನ್ನವನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ತುಂಬುವವನಿಗೆ ಯೋಗವು ಸಿದ್ಧಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಆಹೆಚ್ಚಿನ ಅನ್ನದಿಂದ ಅರ್ಜುನನಾಗಿ ಜ್ವರಾದಿರೋಗಗಳುಂಟಾಗುವವು. ಯೋಗಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅನ್ನವು ಹೇಗೆ ಕೆಟ್ಟದ್ದೋ ಅಲ್ಪಾಹಾರವೂ ಅಥವಾ ನಿರಾಹಾರವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಕೆಟ್ಟದ್ದೆಂದು ಗೀತೆಯು

“ನಾನ್ಯಶ್ವತಸ್ತು ಯೋಗೋಽಸ್ತಿ ನ ಚೈಕಾಂತಮನಶ್ವತಃ”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದು. ಯಾವನು ಭೋಜನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇ ಬಿಡುವನೋ ಅಥವಾ ಅತ್ಯಲ್ಪಭೋಜನಮಾಡುವನೋ ಅವನಿಗೂ ಯೋಗವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆನಿರಾಹಾರ ಅಥವಾ ಅಲ್ಪಾಹಾರದಿಂದ ಶರೀರಕ್ಕೆ ರಸಾಧಿಧಾತುಗಳ ಪುಷ್ಟಿ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಅವನ ವೃತ್ತಿಯು ಏಕಾಗ್ರವಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಯೋಗವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವವನು ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ನಡೆನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಮಿತವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಗೀತೆಯು “ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿಹಾರಸ್ಯ ಯುಕ್ತವೇಷಸ್ಯ ಕರ್ಮಸು” ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದು.

ಯಮವೆಂಬ ಅಂಗವನ್ನು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀಪತಂಜಲಿಯುಷಿಗಳು ಜನ್ಮಹೇತುವಾದ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿ ಮೋಕ್ಷಹೇತುವಾದ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿಸುವ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಸೂತ್ರದಂತೆ ನಿಯಮವೆಂದರೆ ಶೌಚ, ಸಂತೋಷ, ತಪಸ್ಸು, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಈಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನ ಎಂಬ ಐದು.

ಶೌಚ:— ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೃತ್ತಿಕಾಸ್ನಾನ ಮತ್ತು ಗಂಗಾಸ್ನಾನ ನೊದಲಾದವು ಶೌಚ. ಕಾಯಿಕಶೌಚಕ್ಕಾಗಿ ಹರಯೋಗಪ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಧೌತಿ, ಬಸ್ತಿ, ನೇತಿ, ತ್ರಾಟಕ, ನೌಲಿ, ಕಪಾಲಭಾತಿ ಎಂಬ ಆರು ಕ್ರಿಯೆಗಳು ವಿವೃತವಾಗಿರುವವು. ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲ. ಕಾಯಿಕಶೌಚವನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಕೆಲವು

ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ತನಗೇ ತನ್ನ ಅವಯವಗಳ ಮೇಲೆ ಬೇಸರ ಹುಟ್ಟಿ ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವದೆಂದು “ಶೌಚಾತ್ಸವಾಗ್ಜುಗ್ರಹಾ ಪರೈರಸಂಸರ್ಗಃ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ಹೇಳುವದು.

ಸಂತೋಷಃ—ಎಂದರೆ “ಯದೃಚ್ಛಾಲಾಭಸಂತುಷ್ಟಃ” ಎಂದೂ “ಸಂತುಷ್ಟೋ ಯೇನ ಕೇನಚಿತ್” ಎಂದೂ ಗೀತೆಯು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಸಿಕ್ಕಿದಷ್ಟಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತಿಪಡುವದು. ಈ ಸಾಧನವನ್ನು ಪಿಂಗಳೆಯೆಂಬ ಒಬ್ಬ ವೇಶ್ಯೆಯಿಂದ ಕಲಿತುಕೊಂಡೆನೆಂದು ಒಬ್ಬ ಅವಧೂತನು ಹೇಳಿದನೆಂದು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವದು. ಪಿಂಗಳೆಯೆಂಬ ವೇಶ್ಯೆಯು ಕೂಡ ತನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಕೊಡುವವರಿಗಾಗಿ ರಾತ್ರೆಯೆಲ್ಲ ಕಾದುಕಾದು ಕಂಗಾಲಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ

“ಆಶಾ ಹಿ ಪರಮಂ ದುಃಖಂ ನಿರಾಶಾ ಪರಮಂ ಸುಖಮ್”

ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಡಿಕೊಂಡು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು ಸುಮ್ಮನಾದಳಂತೆ. ಸಂತೋಷದಿಂದಿರುವವನ ಸುಖದ ಮುಂದೆ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವು ಕೂಡ ಅತಿಕ್ಷುದ್ರವಾಗಿ ಕಾಣುವದೆಂದು “ಸಂತೋಷಾದನುತ್ತಮಸುಖಲಾಭಃ” ಎಂಬ ಯೋಗಸೂತ್ರವು ಹೇಳುವದು.

ತಪಃ—ಎಂದರೆ ಕೃಛ್ರಚಾಂದ್ರಾಯಣಾದಿ ವ್ರತಗಳು. ಇವುಗಳಿಂದ ಶರೀರ ಶೋಷಣೆಯಾಗುವದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಸೊಕ್ಕು ಅಡಗಿ ಆಮೇಲೆ ಅವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳುವದಕ್ಕೆ ಕೃಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಿಲ್ಲುವವು. ಇದರ ವಿಷಯವು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿವಿಧಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು.

“ವಿಧಿಹೀನಮಸೃಷ್ಟಾನ್ಮಂ ಮಂತ್ರಹೀನಮದಕ್ಷಿಣಂ |

ಶ್ರದ್ಧಾವಿರಹಿತಂ ಯಜ್ಞಂ ತಾಮಸಂ ಪರಿಚಕ್ಷತೇ ||”

ಎಂಬಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಿಧಿ, ಅನ್ನಸಂತರ್ಪಣೆ, ಮಂತ್ರ, ದಕ್ಷಿಣೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳೇನೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಮಾಡುವ ವ್ರತವು ತಾಮಸ.

“ಅಭಿಸಂಧಾಯ ತು ಫಲಂ ದಂಭಾರ್ಥಮಪಿ ಚೈವ ಯತ್ |

ಇಜ್ಯತೇ ಭರತಶ್ರೇಷ್ಠ ತಂ ಯಜ್ಞಂ ವಿಧಿ ರಾಜಸಮ್ ||”

ಎಂಬಂತೆ ಫಲವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಮಾಡಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕನೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಮಾಡುವ ವ್ರತವು ರಾಜಸ. ಇನ್ನು

“ಅಫಲಾಕಾಂಕ್ಷಿಭಿರ್ಯಜ್ಞೋ ವಿಧಿದೃಢೋ ಯ ಇಜ್ಯತೇ |

ಯಶ್ಚವ್ಯಮೇವೈತೇ ಮನಃ ಸಮಾಧಾಯ ಸ ಸಾತ್ವಿಕಃ ||”

ಎಂಬಂತೆ ಕೇವಲ ಪರಮೇಶ್ವರಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಇದು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಏಕಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿಧಿಯನ್ನು ನುಸರಿಸಿ ಮಾಡುವ ವ್ರತವು ಸಾತ್ತ್ವಿಕ. ಸಾಧಕರು ಈ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಯಜ್ಞವನ್ನೇ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಬೇಕು. ತಪಸ್ಸಿದ್ದಿಯಿಂದ ಅಣೆಮಾಡಿಸಿದ್ದಿಗಳೂ ದೂರದರ್ಶನಸೂಕ್ಷ್ಮದರ್ಶನಶಕ್ತಿಗಳೂ ಬರುವವೆಂದು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ “ಕಾಯೇಂದ್ರಿಯಸಿದ್ಧಿರಶ್ರುದ್ಧಿಕ್ಷಯಾತ್ಮಪಸಃ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ಹೇಳುವದು.

ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಃ—ಎಂದರೆ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ಪಾರಾಯಣ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಜಪ. ವೇದಾಂತಗ್ರಂಥಗಳ ಶ್ರವಣಮನನಗಳೂ ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುವವು. ಜಪದಲ್ಲಿ ವಾಚಿಕವೆಂದೂ ಮಾನಸವೆಂದೂ ಎರಡು ಬಗೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಚಿಕಜಪವು ಉಪಾಂಶು, ವೈಖರಿ ಎಂದು ಎರಡು ಬಗೆ. ಉಪಾಂಶು ಜಪವೆಂದರೆ ಇತರರ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳದ ಹಾಗೆ ಉಚ್ಚರಿಸುವದು. ವೈಖರಿಯೆಂದರೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸುವದು. ಮಾನಸಜಪವು ಧ್ಯಾನರಹಿತ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನಸಹಿತ ಎಂದು ಎರಡು ಬಗೆ. ಧ್ಯಾನರಹಿತವೆಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನಿಡದೆ ಇರುವದು. ಧ್ಯಾನಸಹಿತವೆಂದರೆ “ತಜ್ಜಪಸ್ತದರ್ಥಭಾವನಮ್” ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಂತೆ ಅಮಂತ್ರಾಧಿದೇವತೆಯನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವದು. ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯರು ವೈಖರೀಜಪಕ್ಕಿಂತ ಉಪಾಂಶುಜಪವು ಸಾವಿರಪಾಲು ಮೇಲಿನದೆಂದೂ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮಾನಸಜಪವು ಸಾವಿರಪಾಲು ಶ್ರೇಷ್ಠ-

ವೆಂದೂ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಧ್ಯಾನಸಹಿತವಾದುದು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. “ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಾದಿಶ್ವೇದವತಾಸಂಪ್ರಯೋಗಃ” ಎಂಬ ಯೋಗಸೂತ್ರದಂತೆ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯನಿರತನಾದವನಿಗೆ ಇಷ್ಟದೇವತಾಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶನಾದಿಗಳು ಲಭಿಸುವ.

ಈಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನಃ—ಎಂದರೆ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗುವನು. ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ

“यत्करोषि यदश्नासि यज्जुहोषि ददासि यत् ।

यत्तपस्यसि कौंतेय तत्कुरुष्व मदर्थणम् ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು. ದೇಹಯಾತ್ರಾರ್ಥ, ವಾಗಿ, ಮಾಡುವ ಗಮನಾಗಮನಾದಿ ಲೌಕಿಕಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ, ದೇಹಧಾರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಭೋಜನವನ್ನೂ, ಹೋಮದಾನತಪಃಪ್ರಭೃತಿಯಾದ ನಿತ್ಯನೈಮಿತ್ತಿಕವೈದಿಕಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮನುಷ್ಯನು ಮಾಡುವ ಸರ್ವಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅರ್ಪಣೆಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅದರ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತನ್ನ ತನುಮನಧನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪರಮೇಶ್ವರಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಅರ್ಪಣೆಮಾಡಿ ಪರಮೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತದೃಢಪ್ರೇಮವನ್ನಿಟ್ಟು ಅವನ ಗುಣವನ್ನೇ ಶ್ರವಣಮಾಡುವದೂ ಅವನ ಯಶಸ್ಸನ್ನೇ ಹಾಡುವದೂ ಅವನ ನಾಮವನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸುವದೂ ಅವನ ಪಾದಗಳಿಗೇ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮಮಾಡುವದೂ ಅವನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೇ ಪೂಜಿಸುವದೂ ಅವನಿಗೇ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದೂ ಅವನನ್ನೇ ಸ್ನೇಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದೂ ಅವನನ್ನೇ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವಾಗಿ ಭಾವಿಸುವದೂ ಈಪ್ರಕಾರವಾದ ಭಕ್ತಿಯೇ ಈಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನ. **ಸಮಾಧಿಸಿದ್ಧಿರೀಶ್ವರಪ್ರಾಣಿಧಾನಾತ್**” ಎಂಬ ಯೋಗಸೂತ್ರದಂತೆ ಈಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನದಿಂದ ಸಮಾಧಿಯು ಸಿದ್ಧಿಸುವದು.

ಹಠಯೋಗಪ್ರದೀಪಿಕಾ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಿಯಮಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆಸ್ತಿತ್ವ, ದಾನ, ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಕ್ಯಶ್ರವಣ, ಮತಿ, ಲಜ್ಜೆ, ಹೋಮ ಎಂಬ ಆರನ್ನು ಸೇರಿಸುವರು. ಇವುಗಳನ್ನೂ ವಿಚಾರಮಾಡೋಣ.

ಆಸ್ತಿ ಕೃತಃ— ದೇವರಿಂದ ನೆಂಬ ದೃಢನಿಶ್ಚಯ.

ದಾನಃ— ಇದು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ತ್ವಾದಿಭೇದದಿಂದ ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿರುವದು.

“ಅದೇಶಕಾಲೇ ಯದಾನಮಪಾತ್ರೇಭ್ಯಶ್ಚ ದೀಯತೇ ।

ಅಸತ್ಕೃತಮವಜ್ಞಾತಂ ತತ್ತಾಮಸಮುದಾಹತಮ್ ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಅಶುಚಿಯಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ದುಷ್ಟರ ಅವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವ ಅದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಶುಚಿಸಮಯವಾದ ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೆಟವಿಟಾದಿ ಅನಾತ್ರರಿಗೆ ಪ್ರಿಯಭಾಷಣಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಳನ ಮೊದಲಾದ ಸತ್ಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಅಪಮಾನ-ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೊಡುವದು ತಾಮಸದಾನ.

“ಯತ್ತು ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರಾರ್ಥಂ ಫಲಮುಚ್ಛಿಶ್ಯ ವಾ ಪುನಃ ।

ದೀಯತೇ ಚ ಪರಿಕ್ಷಿಪ್ತಂ ತದ್ರಾಜಸಮುದಾಹತಮ್ ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಇವರಿಂದ ಏನಾದರೂ ಸಹಾಯವಾದೀತೆಂಬ ಅಥವಾ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಫಲ ಉಂಟಾದೀತೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ‘ಇದನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೈಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಿ?’ ಎಂದು ಸಂಕಟದಿಂದ ಕೊಡುವದು ರಾಜಸದಾನ. ಇನ್ನು

“ದಾತವ್ಯಮಿತಿ ಯದಾನಂ ದೀಯತೇಽನುಪಕಾರಿಣೇ ।

ದೇಶೋ ಕಾಲೇ ಚ ಪಾತ್ರೇಚ ತದಾನಂ ಸಾರ್ವಿಕಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸುವರ್ಣದಾನ ಮತ್ತು ಭೂದಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಯಾವ ಉಪಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಇರುವವನಿಗಾದರೂ ಯಾವ ಫಲಾಭಿಸಂಧಿಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ದೇಶಕಾಲಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ದಾನಮಾಡುವದು ಸಾತ್ತ್ವಿಕದಾನ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅತಿಥಿಅಭ್ಯಾಗತರನ್ನು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸುವದೂ ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವದೂ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸದೆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುವದೂ ಕೊಡ ದಾನವೆಂಬ

ಮಾತಿನೊಳಗೆ ಬರುವವು.

ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಕ್ಯ ಶ್ರವಣಃ— ದೇಹ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತು ಕ್ಷಣಭಂಗು-
ರವೆಂದೂ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನು ನಿತ್ಯನೂ ವಿಭುವೂ ಆಗಿರುವನೆಂದೂ ಮನಸ್ಸಿನ-
ಭಾವನೆಯು ದೃಢವಾಗುವಂತೆ ಆಗಾಗ ಶ್ರವಣಮಾಡುತ್ತಿರುವದು.

ಮತಿಃ— ವಿವಿಧವಾದ ಸಾಂಸಾರಿಕಭೋಗ್ಯವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸ್ವ-
ರ್ಗಾದಿವೈಭವಗಳಿಗೆ ಬೆರಗಾಗದೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರ್ಮೂಲ-
ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವದು.

ಲಜ್ಜೆ— ಯಾರು ಏನೆಂದರೂ ಅದನ್ನು ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊ-
ಳ್ಳದೆ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸೇವೆಗೂ ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡದೆ
ಇರುವದು.

ಹೋಮಃ— ಮನಸ್ಸನ್ನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಗೊಡದೆ
ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಲೀನಮಾಡುವದು ಸಾತ್ತ್ವಿಕಹೋಮ. ಫಲಾದಿಗಳನ್ನು
ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುವದು ರಾಜಸಹೋಮ.

ಈಯಮನಿಯಮಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ದೈವೀ-
ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ತ್ರಿವಿಧತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸೇರಿಹೋಗಿರುವವು. ದೈವೀ-
ಸಂಪತ್ತೆಂದರೆ

“ಅಭಯಂ ಸತ್ತವಸಂಶುದ್ಧಿರ್ಜ್ಞಾನಿಯೋಗವ್ಯವಸ್ಥಿತಿಃ |

ದಾನಂ ದಾಮಶ್ಚ ಯಜ್ಞಶ್ಚ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಸ್ತಪ ಆರ್ಜವಮ್ ||

ಅಹಿಂಸಾ ಸತ್ಯಮಕ್ರೋಧಸ್ತ್ಯಾಗಃ ಶಾಂತಿರಪೈಶುನಮ್ |

ದಯಾ ಭೂತೇಷ್ವಲೋಲುಪ್ತವಂ ಮಾರ್ದವಂ ಹೀರಚಾಪಲಮ್ ||

ತೇಜಃ ಕ್ಷಮಾ ಧೃತಿರಶೌಚಮದ್ರೋಹೋ ನಾತಿಮಾನಿತಾ ||”

ಎಂಬಂತೆ ಅಭಯ, ಭಗವತ್ತತ್ತ್ವಸ್ಥೂರ್ತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅಂತಃಕರಣ-
ಶುದ್ಧಿ, ಶಾಸ್ತ್ರಾಚಾರ್ಯೋಪದೇಶದಿಂದ ತಿಳಿದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ

ತಂದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಯಾನಾಗಲೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವದು, ದಾನ, ಬಾ-
ಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಸಂಯಮ, ಯಜ್ಞ, ವೇದಾಧ್ಯಯನ, ತಪಸ್ಸು, ಆರ್ಜವ,
ಅಹಿಂಸಾ, ಸತ್ಯ, ಅಕ್ರೋಧ, ದುಃಖಸಂಗಪರಿತ್ಯಾಗ, ಶಾಂತಿ, ಪರದೋಷ-
ವನ್ನು ಎಣಿಸದಿರುವಿಕೆ, ದಯೆ, ವಿಷಯಗಳ ಹತ್ತರ ಇದ್ದರೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು
ವಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಇರುವಿಕೆ, ಮೃದುಸ್ವಭಾವ, ಲಜ್ಜೆ, ವೃಥಾಚೇಷ್ಟೆ-
ಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವದು, ಪ್ರಾಗಲ್ಭ್ಯ, ಕ್ಷಮೆ, ಧೃತಿ, ಶೌಚ, ಅದ್ರೋಹ,
ದುರಭಿಮಾನವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ. ದೇವಯೋಗ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಶುಭವಾಸನಾ-
ರೂಪವಾದ ಈ ಸಾತ್ವಿಕಸಂಪತ್ತು

“ಭವಂತಿ ಸಂಪದಂ ದೈವೀಮಭಿಜಾತಸ್ಯ ಭಾರತ ”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಶರೀರಾರಂಭಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಫಲವಾಗಿ ಬರುವವು.
ಇನ್ನು ತ್ರಿವಿಧತಪಸ್ಸನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೆ

“ದೇವದ್ವಿಜಗುರುಪ್ರಾಜ್ಞಪೂಜನಂ ಶೌಚಮಾರ್ಜವಮ್ ।

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಮಹಿಂಸಾ ಚ ಶಾರೀರಂ ತಪಃ ಉಚ್ಯತೇ ॥”

ಎಂಬಂತೆ ದೇವರನ್ನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನೂ ಗುರುಗಳನ್ನೂ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನೂ
ಪೂಜಿಸುವದೂ, ಶೌಚವೂ, ಆರ್ಜವವೂ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆಯೂ, ಅಹಿಂಸೆಯೂ
ಶಾರೀರತಪಸ್ಸು.

“ಅನುದ್ವೇಗಕರಂ ವಾಕ್ಯಂ ಸತ್ಯಂ ಪ್ರಿಯಹಿತಂ ಚ ಯತ್ ।

ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಾಭ್ಯಾಸನಂ ಚೈವ ವಾಙ್ಮಯಂ ತಪಃ ಉಚ್ಯತೇ ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಇತರರಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡದೆ ಇರುವದಾಗಿಯೂ ಯಥಾರ್ಥ-
ವಾಗಿಯೂ ಕಿವಿಗೆ ಇಂಪಾಗಿಯೂ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಸುಖಕರವಾಗಿಯೂ ಇರು-
ವಂಥ ಮಾತಾಡುವದೂ ವಿಧಿಪ್ರಕಾರ ವೇದಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವದೂ ವಾಚಿಕ-
ತಪಸ್ಸು.

“ಮನಃಪ್ರಸಾದಃ ಸೌಮ್ಯತ್ವಂ ಮೌನಮಾತ್ಮವಿನಿಗ್ರಹಃ |

ಭಾವಸಂಶುದ್ಧಿರೀತೀತತ್ಪಠೋ ಮಾನಸ ಉಚ್ಯತೇ ||”

ಎಂಬಂತೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ವಚ್ಛತೆ, ವಿಷಯಚಿಂತಾವ್ಯಾಕುಲತ್ವವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ತತ್ತ್ವಚಿಂತನ ಮಾಡುವದು ಮನೋನಿರೋಧ, ಭಾವಸಂಶುದ್ಧಿ ಇವು ಮಾನಸಿಕತಪಸ್ಸು.

ಶ್ರೀಪತಂಜಲಮಹರ್ಷಿಗಳು ಯಮನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆಯೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿರೋಧದ ಮಾತೆತ್ತುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಾವಿರಪಾಲು ಸ್ಥೂಲವಾದ ದೇಹದ ಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು “ತತ್ರ ಸ್ಥಿರಸುಖಮಾಸನಮ್” ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಆಸನವೆಂಬ ಮೂರನೆಯ ಅಂಗವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಭಗವಂತನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ

“ಶುಚೌ ದೇಶೋ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ ಸ್ಥಿರಮಾಸನಮಾತ್ಮನಃ”

ಎಂದೂ “ವಿವಿಕ್ತದೇಶಸೇವಿತ್ವಂ” ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಸನಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಳದ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸಬೇಕಾದರೆ ಆ ಸ್ಥಳವು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಭೂಮಿಯಾಗಿಯೂ ಪವಿತ್ರವಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು; ಬೆಂಕಿಯ ಶಾಖವೂ ಸರ್ಪದಿಗಳ ಸಂಚಾರವೂ ಇರಬಾರದು; ಅಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ಜಲಾಶಯಗಳೂ ಕಂದಮೂಲಗಳೂ ಹೂಗಿಡಗಳೂ ಬಳ್ಳಿಗಳೂ ಇದ್ದರೆ ಉತ್ತಮ. ವಾಯು ಮಂದವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಸ್ಥಳವಾಗಬೇಕು. “ಅರತಿರ್ಜನಸಂಸದಿ” ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕರ ಯಾವ ಗದ್ದಲವೂ ಇರಬಾರದು.

“ಯೋಗೀ ಯಂಜಿತ ಸತತಮಾತ್ಮಾನಂ ರಹಸಿ ಸ್ಥಿತಃ”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಅದು ಏಕಾಂತಪ್ರದೇಶವಾಗಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ ಯೋಗಿಯು “ಏಕಾಕೀಯತಚಿತ್ತಾತ್ಮಾ” ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು

ಬಿಗಿಹಿಡಿದು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಒಬ್ಬ ಅವಧೂತನು ಏಕಾಕಿತ್ವವೆಂಬ ಸಾಧನವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಮಾಡಿದ್ದು ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ನೆರೆಯ ಊರಿನ ಗೃಹಸ್ಥರು ಕನ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ ಒಬ್ಬರ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮನೆಯವರೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರು; ಆ ಕನ್ಯೆಯೊಬ್ಬಳೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಳು. ಬಂದ ಬಂಧುಗಳು ನಡುಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡರು. ಒಳಗೆ ಆ ಕನ್ಯೆಯು ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಕುಟ್ಟಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ಕುಟ್ಟು ಕುಟ್ಟಿದಳು. ಕೈಲಿದ್ದ ಬಳೆಗಳ ಸದ್ದು ಬಹಳವಾಗಿ ತಾನು ಅಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವದು ಪರಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವದೆಂದು ಅಕೆಗೆ ನಾಚಿಕೆಯಾಯಿತು. ಒಂದೆರಡು ಬಳೆಗಳನ್ನು ಒಡೆದು ಹಾಕಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕುಟ್ಟು ಕುಟ್ಟಿದಳು. ಆಗಲೂ ಸದ್ದಾಯಿತು. ಆಗ ಅಕೆಯು ಕೈಗೆ ಎರೆಡೆರಡರಂತೆ ಮಾತ್ರ ಬಳೆಗಳನ್ನುಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹೆಚ್ಚಿನವುಗಳನ್ನು ಒಡೆದುಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನೊಂದು ಕುಟ್ಟು ಕುಟ್ಟಿದಳು. ಅದರೂ ಸದ್ದು ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅಕೆಯು ಕೈಗೆ ಒಂದೊಂದರಂತೆ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಒಡೆದುಹಾಕಿ ಕುಟ್ಟುತ್ತ ಬಂದಳು. ಸದ್ದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ಅವಧೂತನು ಅಕುಮಾರಿಯ ಈ ನಡವಳಿಕೆಯಿಂದ ಏಕಾಕಿತ್ವವನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಂಡನಂತೆ. ಹೀಗೆ ಏಕಾಕಿಯಾದ ಯೋಗಿಯು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಸ್ಥಳವು ಸ್ವಭಾವವಾಗಿ ಆಗಲಿ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಅಥವಾ ಗೋಮಯದಿಂದ ಸಾರಿಸಿದುದಾಗಿ ಆಗಲಿ ಶುಚಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಭಕ್ತಿ ಸಾಧನಗಳಾದ ಮುನಿಗಳು, ನದಿಗಳು, ವೃಕ್ಷಗಳು, ಪರ್ವತಗಳು, ಬಳ್ಳಿಗಳು, ಭಗವಂತನ ಅವತಾರಗಳು, ಸಾಧುಸತ್ಪುರುಷರ ಅಥವಾ ವೈರಾಗ್ಯ ಸಾಧನಗಳಾದ ಶ್ರುತಾನಗಳು ಮತ್ತು ಘೋರನರಕಗಳು ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಚಿತ್ರಪಠಗಳು ಮಾತ್ರ ಇರಬೇಕು. ಇಂಥ ರಮ್ಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಸನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಸನಗಳು ಅನೇಕ ಬಗೆಯೆಂದೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಂಭತ್ತಾಲ್ಕು ಮುಖ್ಯವೆಂದೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಿದ್ಧಾಸನಪದ್ಮಾಸನ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ಅತಿಮುಖ್ಯವೆಂದೂ ಹಠಯೋಗಪ್ರದೀಪಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದು. ಆಸನಜಯದಿಂದ ಶೀತೋಷ್ಣಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಬಾಧೆಯು

ತವ್ವುವದೆಂದು “ತತೋ ಧ್ವಂಶಾನಭಿಮ್ರಾತಃ” ಎಂಬ ಯೋಗಸೂತ್ರವು ಹೇಳುವದು. ಈ ಗೀತಾವಿಚಾರವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಮುಖ್ಯಾಸನಗಳ ವಿವರಣೆಕೂಡ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಸನವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು

“ನಾತ್ಯುಚ್ಛ್ರಿತಂ ನಾತಿನೀಚಿಂ ಚೆಲಾಜಿನಕುಶೋತ್ತರಮ್ |

ಸಮಂ ಕಾಯಶಿರೋಗ್ರೀವಂ ಧಾರಯನ್ನಚಲಂ ಸ್ಥಿರಃ |

ಸಂಪ್ರೇಕ್ಷಯನಾಸಿಕಾಗ್ರಂ ಸ್ವಂ ದಿಶಶ್ಚಾನವಲೋಕಯನ್ ||”

ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಇದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ ಯೋಗಿಯು ಕುಳಿತು-ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಆಸನವು ಹೆಚ್ಚು ಎತ್ತರವೂ ಅಗಬಾರದು; ತೀರ ತಗ್ಗೂ ಅಗ-ಬಾರದು. ಹೆಚ್ಚು ಎತ್ತರವಾದರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಪರವಶನಾಗಿ ಬೀಳುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ತೀರ ತಗ್ಗಾದರೆ ಶೀತೋಷ್ಣಾದಿಗಳು ವ್ಯಾಪಿಸುವದರಿಂದ ಯೋಗಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನಬರಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಸಮಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ದರ್ಭೆಗಳನ್ನು ಹಾಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಮೃದುವಾದ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನವನ್ನಾ-ಗಲಿ ಅಥವಾ ವ್ಯಾಘ್ರಚರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ ಹರಡಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಮೆತ್ತಗಿರುವ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಕಾಯ, ಶಿರಸ್ಸು, ಕೊರಳು ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಸರಳರೇಖಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಚಲವಾಗಿಟ್ಟು-ಕೊಂಡು ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡದೆ ನಾಸಿಕಾಗ್ರದ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನಿಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ

“ಯೇನ ಕೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಸುಖಂ ಧೈರ್ಯಂ ಚ ಜಾಯತೇ |

ತತ್ಸುಖಾಸನಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ ||”

ಎಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರೀಕ್ರಿಯಂತೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕುಳಿತರೆ ಸುಖವೂ ಧೈರ್ಯ-ವೂ ಕಾಣುವದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಸುಖಾಸನವೆಂದೊಂದು ಹೆಸರಿರುವದರಿಂದ ಗೀತೆಗೆ ಅದೇ ಅಭಿಮತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. “ವಿವಿಕ್ತದೇಶೋ ಚ ಸುಖಾಸನಸ್ಥಃ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಕೂಡ ರಾಜಯೋಗಿಗೆ ಸುಖಾಸನವನ್ನು ಹೇಳಿರುವದು.

ಭಗವಾನ್ ಪತಂಜಲ ಮಹರ್ಷಿಯೂ ಸ್ಥೂಲಪದಾರ್ಥವಾದ ದೇಹವನ್ನು

ನಿಗ್ರಹಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ ಮೇಲಾದರೂ ಒಡನೆ ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪದಾರ್ಥವಾದ ಚಿತ್ತದ ಗೋಚಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ವುಧ್ಯಸ್ಥವಾಗಿರುವ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸರೂಪವಾದ ವಾಯುವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೆಂಬುದನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಉಪದೇಶಮಾಡಿರುವುದುಂಟು. ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವು ಮುಖ್ಯವಾದುದೆಂದು ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಈ ಶರೀರದಿಂದ ನಡೆಯುವ ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೂ ವಾಯುವಿನಿಂದಲೇ ಆಗುವವು. ಪ್ರಾಣವು ಜೀವಿತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವದಲ್ಲದೆ ಮರಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ದೇಹಾಂತರಗಮನಾಗಮನಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿವಾಹಿನಿಯಾಗಿ ಸಂಗಡ ಇದ್ದೇ ಇರುವದು. ಈ ವಾಯುವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡು ವಾಸನಾಯುಕ್ತವಾದ ಮನಸ್ಸು ಇರುವದು.

“यः प्राणपवनस्पंदश्रित्तस्पंदस्स एव हि ।

प्राणस्पंदक्षये यतः कर्तव्यो धीमतोच्चकैः ॥”

ಎಂಬ ವಸಿಷ್ಠರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಪ್ರಾಣಸ್ಪಂದವೇ ಚಿತ್ತಸ್ಪಂದವಾದುದರಿಂದ ಚಿತ್ತನಿರೋಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುವರು ಪ್ರಾಣನಿರೋಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹಠಯೋಗಪ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಪ್ರಾಣಲಯವಾದರೆ ಮನೋಲಯವಾಗುವದೆಂದೂ ಮನೋಲಯವಾದರೆ ಪ್ರಾಣಲಯವಾಗುವದೆಂದೂ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವದು. ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಮುಖ್ಯ ನಾಡಿಗಳು ಇಡಾ, ಪಿಂಗಳಾ, ಸುಷುಮ್ನಾ ಎಂದು ಮೂರು. ಇವು ಮೂರೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬೆನ್ನುಹುರಿಯಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಆಮೂರರಲ್ಲಿ ಸುಷುಮ್ನೆಯು ಮಧ್ಯದನಾಡಿ. ಯಾವಾಗ ವಾಯು ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವದೂ ಆಗ ಚಿತ್ತನಿರೋಧವಾಗುವದೆಂದು ಅವ್ಯತಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಾಧೀನವೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಾಜಪನೇಯಿಗಳು ಹೇಳಿರುವ ವಿಚಾರವು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿದೆ. ಮನಸ್ಸು, ವಾಕ್, ಚಕ್ಷು ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ

ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡವು. ಕೆಲವು ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಸೋತವು; ಪ್ರಾಣವಾಯುಮಾತ್ರ ಬೇಸರವಿಲ್ಲದೆ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯದೇವತೆಗಳೂ ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದರು. ಆ ಪ್ರಾಣವು ನಮಗೆ ವಶವಾಯಿತೆಂದ ಮೇಲೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವಶವಾದವೆಂದೂ ಚಿತ್ತನಿರೋಧವಾಯಿತೆಂದೂ ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು? ಪ್ರಾಣವನ್ನು ನಿರೋಧಮಾಡುವದರಿಂದ

“यथा पर्वतधातूनां दह्यन्ते दहनान्मलाः ।

तथेन्द्रियकृता दोषा दह्यन्ते प्राणनिग्रहात् ॥”

ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಮೂಸಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕಾಸುವದರಿಂದ ಅದರ ಕಲ್ಮಷಗಳು ಸುಟ್ಟುಹೋಗುವ ಹಾಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಕೃತದೋಷಗಳು ಸುಟ್ಟುಹೋಗುವವು. ಪ್ರಾಣಚಲನೆಯು ಚಿತ್ತಚಲನೆಯೇ ಆಗಿ ಅಪಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ವಿಧಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಪ್ರಾಣನಿರೋಧವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ, ಯುಕ್ತಿಗೆ ವಶವಾದ ಸಿಂಹವ್ಯಾಘ್ರಾದಿ ದುಷ್ಟ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂತೆ, ಉಪಕಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಆಗುವದು. ಸಾಕೆದ ಸಿಂಹವು ರಕ್ಷಕನನ್ನು ಹೇಗೆ ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ ನಾಯು ಸಾಧಕನಿಗೆ ಅಹಿತವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಕೇವಲ ಗುರುಮುಖದಿಂದಲೇ ತಿಳಿದು ಅದರಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಯೋಗಬೀಜದಲ್ಲಿ ಮಹದೇವರು ಹೇಳಿರುವರು.

ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೆಂದರೆ ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗಳ ವೃತ್ತಿನಿರೋಧ. ಈ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವು ಪೂರಕ, ರೇಚಕ, ಕುಂಭಕ, ಕೇವಲಕುಂಭಕ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವದು. ಅವೃತಬಿಂದುಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಂಡಿರುವವು. ಗೀತೆಯೂ ಈ ನಾಲ್ಕುಪ್ರಾಣಾಯಾಮಗಳನ್ನೂ ಉಪದೇಶಿಸಿರುವದು. ಅದರಲ್ಲಿ “अपाने ब्रह्मति प्राणं” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪೂರಕಪ್ರಾಣಾಯಾಮವು ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವದು. ನಿಶ್ವಾಸರೂಪವಾದ ಅಪಾ-

ನವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಛ್ವಾಸರೂಪವಾದ ಪ್ರಾಣವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೋಮಮಾಡುವದು ಅದರ ಲಕ್ಷಣ. ಎಂದರೆ ಹೊರಗಣ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಉಚ್ಛ್ವಾಸರೂಪವಾದ ಪ್ರಾಣವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಿರೋಧಿಸುವದು. “ಪ್ರಾಣಽಪಾನಂ ತಥಾಪರೇ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ರೇಚಕಪ್ರಾಣಾಯಾಮವು ತೋರುವದು. ಉಚ್ಛ್ವಾಸರೂಪವಾದ ಪ್ರಾಣವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ವಾಸರೂಪವಾದ ಅಪಾನವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೋಮಮಾಡುವದು ಅದರ ಲಕ್ಷಣ. ಎಂದರೆ ಒಳಗಣ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ನಿಶ್ವಾಸರೂಪವಾದ ಅಪಾನವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಿರೋಧಿಸುವದು. ಇನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಇವೆರಡೂ ಸೇರಿದ ಕುಂಭಕಪ್ರಾಣಾಯಾಮವನ್ನೂ ಹೇಳಿದಂತೆ ಊಹಿಸಬೇಕು. ಈ ಕುಂಭಕವು ಅಂತರಕುಂಭಕ, ಬಾಹ್ಯಕುಂಭಕ ಎಂದು ಎರಡು ಬಗೆ. ಒಳಗಣ ಗಾಳಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಒಡನೆ ಹೊರಗಣ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆ ಮೇಲೆ ಶ್ವಾಸಪ್ರಶ್ವಾಸವನ್ನು ನಿರೋಧಮಾಡಿಬಿಡುವದು ಅಂತರಕುಂಭಕ. ಹೊರಗಣ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಒಡನೆ ಒಳಗಣ ಗಾಳಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಆಗ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವದು ಬಾಹ್ಯಕುಂಭಕ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವು ಅಗರ್ಭ, ಸಗರ್ಭ ಎಂದು ಎರಡು ಬಗೆ. ಮಂತ್ರರಹಿತವಾದುದು ಅಗರ್ಭ, ಮಂತ್ರಸಹಿತವಾದುದು ಸಗರ್ಭ. ವಸಿಷ್ಠಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸಗರ್ಭಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಹೆಚ್ಚು. ಅದುದರಿಂದ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಸಿರಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವನ್ನು ಬೆಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು. ರೇಚಕಪೂರಕಾದಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ದೇವತಾಧ್ಯಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಧ್ಯಾನಬಿಂದೂಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವದು. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಾವಧಾನದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶ್ವಾಸಖಾಸಾದಿ ರೋಗಗಳು ಬರುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಿಂದ ಬೆವರು ಉತ್ಪನ್ನವಾದರೆ ಕನಿಷ್ಠವೆಂದೂ, ಕಂಪನವುಂಟಾದರೆ ಮಧ್ಯಮವೆಂದೂ ನೆಲದಿಂದ ಉತ್ಥಾನವುಂಟಾದರೆ ಉತ್ತಮವೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯರು ಹೇಳಿರುವರು. ಹೀಗೆ ಮೂರು

ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಗೀತೆಯು “ಪ್ರಾಣಾಪ್ರಾಣೇಶ್ವ ತ್ವಹತಿ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ನಾಲ್ಕನೆಯದಾದ ಕೇವಲಕುಂಭಕಪ್ರಾಣಾಯಾಮವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿರುವದು. ಕೇವಲಕುಂಭಕವೆಂದರೆ ರೇಚಕಪೂರಕಗಳಿಲ್ಲದ ಕುಂಭಕ. ಇದು ಮೂರನೆಯದಾದ ಕುಂಭಕವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಅಭ್ಯಾಸಬಲದಿಂದ ತಾನಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ಫಲರೂಪವಾದ ಸ್ಥಿತಿ. ಧಾರಣೆಯೆಂಬ ಯೋಗಾಂಗವನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಡುವದು ಇದೆ. ನಿದ್ರಾತಂದ್ರಾದಿ ದೋಷಯುಕ್ತರಿಗೆ ಪೂರಕಾದಿತ್ರಿವಿಧ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಗಳು ಬೇಕಾಗುವವು. ಹಾಗಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಈ ನಾಲ್ಕನೆಯದು ಸಾಕು. ಪ್ರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ ರೂಪಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಹೋಮಮಾಡುವದು ಇದರ ಲಕ್ಷಣ. ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಪ್ರಾಣಾಧೀನಗಳೆಂದು ವಾಜಸನೇಯಿಗಳು ಹೇಳಿಯೇ ಇರುವರು. ಈ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಲ್ಲಿ ರೇಚಕಪೂರಕಗಳಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣನಿರೋಧವಾಗಿ, ಸಾರಧಿಯು ಜಗ್ಗಿ ಹಿಡಿದ ಕುದುರೆಗಳ ಹಾಗೆ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ತಟಸ್ಥವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವವು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಶರೀರ ಕೃಶವಾಗುವದು, ಮುಖವು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗುವದು, ಕಣ್ಣು ಹೊಳೆಯುವದು, ಆರೋಗ್ಯ, ನಾಡೀಶುದ್ಧಿ, ಅಗ್ನಿಸುಖತ್ವ, ಬಿಂದುಜಯ ಮತ್ತು ನಾದಾನುಸಂಧಾನ ಮೊದಲಾದವೇ ಚಿಹ್ನೆಗಳು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನ ನಿಶ್ವಾಸಗತಿಯು ೧೨ ಅಂಗುಲ. ಇದು ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಿನ ಫಲವು ಕಾಣುವದು. ನಿಶ್ವಾಸಗತಿಯು ೧೧ ಆದರೆ ನಿಷ್ಕಾಮತೆ, ೧೦ ಆದರೆ ಅನಂದಪ್ರಾಪ್ತಿ, ೯ ಆದರೆ ಅಲೌಕಿಕ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿ, ೮ ಆದರೆ ವಾಸ್ತವಿ, ೭ ಆದರೆ ದೂರವೃಷ್ಟಿ, ೬ ಆದರೆ ಆಕಾಶಗಮನ, ೫ ಆದರೆ ಪ್ರಚಂಡವೇಗ, ೪ ಆದರೆ ಅಣಿಮಾದಿಸಿದ್ಧಿ, ೩ ಆದರೆ ನವನಿಧಿಪ್ರಾಪ್ತಿ, ೨ ಆದರೆ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕದೇಹಧಾರಣಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ, ೧ ಆದರೆ ಅವನ ನೆರಳೇ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಆಗುವದು, ಅದೂ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗಾದರೆ ಆವಾಯು ನಖಶಿಖಾಗ್ರಗಳೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅಮೃತಪಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಅನ್ನನೀರಿನ ಅವಶ್ಯಕತೆ ತಪ್ಪುವದು ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇದರಿಂದ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವು ಕ್ಷಯವಾಗುವದೆಂದೂ ಧಾರಣವೆಂಬ ಅಂಗಕ್ಕೆ

ಮನಸ್ಸು ಯೋಗ್ಯವಾಗುವದೆಂದೂ ಯೋಗಸೂತ್ರಗಳು ಹೇಳುವವು.

ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರವೆಂದರೆ “स्वविषयासंप्रयोगे चित्तस्वरूपानुकार इवेंद्रियाणां प्रत्याहारः” ಎಂಬ ಯೋಗಸೂತ್ರದಂತೆ ಶಬ್ದಾದಿ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಹಿಮ್ಮುಖವಾದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂದಿರುಗುವದೇ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ. ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರವೆಂದರೆ ಯೋಗಿಯು ಅಂತರ್ಮುಖನಾಗುವದು. ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಧಾರಣಾಧ್ಯಾನಸಮಾಧಿಗಳು ಅಂತರಂಗಸಾಧನಗಳಾಗಿದ್ದು ಆಯಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯಬಹುದಾದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ವಿಚಾರವೂ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಡುವದು. ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಈ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಿಯೇ ಇರುವದೋ ಅವರು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲ. ಅವರು ಯೋಗವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರದಿಂದಲೇ ಆರಂಭಿಸಬಹುದು. ಇಂದ್ರಿಯಾಃ ಪರಂ ಮನಃ ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆಲ್ಲ ರಾಜನು. ಜೇನ್ನೋಣಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜನಾದುದು ಒಂದು ಹೂವಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವವು. ಆ ಅರಸುಜೇನ್ನೋಣವು ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಹಾರಿಹೋದರೆ ಉಳಿದ ನೋಣಗಳೂ ಅದರ ಬೆನ್ನುಹಿಡಿದು ಹೋಗುವವು. ಹಾಗೆಯೇ ಮನಸ್ಸು ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹೋದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಅದರ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿಯುವವು. ಅದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿದರೆ ಅವೂ ಬಸವನ ಹಿಂದಿನ ಬಾಲದಂತೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರುವವು. ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಬೆನ್ನುಹಿಡಿದು ಹೋದರೆ

“तदस्य हरति प्रज्ञां वायुर्नावमिवांभसि ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯು ವಾಯುವಿನಿಂದ ಹಡಗು ನಾಶವಾಗುವ ಹಾಗೆ ವಿಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಪಡೆದು ನಾಶವಾಗುವದು. ಹಡಗನ್ನು ಹತ್ತಿ ಸಮುದ್ರವಾರ್ಗದಿಂದ ದ್ವೀಪಾಂತರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವರಿಗೆ ವಾಯು ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದಾಗ ನಾವಿಕನು ಸಾವಧಾನದಿಂದ ನೌಕಾಬಂಧವನ್ನು ಬಿಗಿಮಾಡಿಕೊಂಡು

ಅದನ್ನು ಕಾಪಾಡುವನು. ಆನಾವಿಕನು ದುರ್ಬೈವದಿಂದ ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಯುವಿನ ಒಳವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಯೆ ಹಡಗನ್ನು ನಡೆಸಿದರೆ ಆಗ ಅವಾಯು ಆಹಡಗನ್ನು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಅತ್ತ ಇತ್ತ ತಿರುಗಿಸಿ ನಾಶಮಾಡಿಬಿಡುವದು. ಹಾಗೆ ಸಂಸಾರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೆಂಬ ಹಡಗನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಪಾರಾಗಬೇಕೆಂದು ಹೊರಟಿರುವವರಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂಬ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಯು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದಾಗ ಮನಸ್ಸೆಂಬ ನಾವಿಕನು ಪರಮೇಶ್ವರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ದೃಢಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿದರೆ ಆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂಬ ವಾಯು ಪ್ರಜ್ಞೆಯೆಂಬ ಹಡಗನ್ನು ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಅಲೆದಾಡಿಸಿ ನಾಶಮಾಡುವದು. ಆದುದರಿಂದ

“यदा सहरत चाऽयं कूर्मोऽगानीव सर्वशः ।

इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಕ್ಷೇಮವಿಲ್ಲ. ಯಾರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಆಮೆಯ ಅವಯವಗಳಂತೆ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಹಿಮ್ಮುಖವಾಗುವವೋ ಅವನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ ಸ್ಥಿರವಾಗುವದು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಬೇಕಾದರೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತರಬೇಕು. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತರಬೇಕಾದರೆ

“यतो यतो निश्चलति मनश्चंचलमस्थिरम् ।

ततस्ततो नियम्यैतदात्मन्येव वशं नयेत् ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಮನಸ್ಸು ರೂಪರಸಾದಿಗಳನ್ನು ಬಯಸಿ ಯಾವಾಗ ಹರಿದುಹೋಗುತ್ತದೋ ಮತ್ತು ನಿದ್ರಾಶೇಷ, ಅತ್ಯಾಹಾರ, ಮತ್ತು ಅತಿಶ್ರಮ ಇವುಗಳಿಂದ ಲಯಹೊಂದುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತದೋ ಆಗ ಅದು ಹರಿದುಹೋಗದಂತೆ ಮತ್ತು ಲಯಹೊಂದದಂತೆ ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. “ततः परमा वश्यतेन्द्रियाणां” ಎಂಬ ಯೋಗಸೂತ್ರದಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲ ವಶ-

ನಾಗುವದೇ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಸಿದ್ಧಿಯ ಲಕ್ಷಣ.

ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರವಾದ ಮೇಲೆ ಧಾರಣ. “ದೇಶಬಂಧಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಯ धारणं” ಎಂಬ ಯೋಗಸೂತ್ರದಂತೆ ಧಾರಣವೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಂದು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವದು. ಕಂಡಕಂಡವರ ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ಮೇಯುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ತುಡುಗುದನವನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಒಂದು ಗೂಟಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಹಾಕುವದು ಹೇಗೆ ಅವಶ್ಯಕವೋ ಹಾಗೆ ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಯಿಂದ ಸೆಳೆದು ತಂದ ಮನಸ್ಸು ನಿಲ್ಲುವದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅವಲಂಬನೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. “मय्येव मन आधत्स्व” ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶಾಲಗ್ರಾಮ, ಶಿವಲಿಂಗ, ಸೂರ್ಯಮಂಡಲ ಮೊದಲಾದ ವಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ನಿಲ್ಲಿಸುವದೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಧಾರಣ. ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಕಲ್ಪನೆಮಾಡಿದ ಇಷ್ಟದೇವತಾಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಬೇಕು.

“विलाप्य विकृतीं कृत्स्नां संभवव्यत्ययक्रमात् ।

परिशिष्टं च सन्मात्रं चिदानंदं विचिंतयेत् ॥”

ಎಂದು ಸರ್ವಾನುಭವಯೋಗಿಗಳು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ನಾಮರೂಪಾತ್ಮಕವಾದ ಸರ್ವವನ್ನೂ ಮರೆತು ಅದರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಧಿಷ್ಠಾನಭೂತವಾದ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನಮಾಡುವದು ಉತ್ತಮಧಾರಣ. ಇನ್ನು ಧ್ಯಾನವೆಂದರೆ “तत्र प्रत्ययैकतानता ध्यानम्” ಎಂಬ ಯೋಗಸೂತ್ರದಂತೆ ಮನಸ್ಸಿನ ವೃತ್ತಿಯು ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿರುವದೋ ಆ ವೃತ್ತಿಯು ತೈಲಧಾರೆಯಂತೆ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವದು ಧ್ಯಾನ. “तत्रैकाग्रं मनः कृत्वा” ಎಂದೂ

“मनस्संयम्य मच्चित्तो युक्त आसीत मत्परः”

ಎಂದೂ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಏಕಮುಖವಾಗಿ

ಮಾಡಿ ಧೈರ್ಯಾಕಾರವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದ

“विषयान्ध्यायतो चित्तं विषयेषु विषज्जते ।

मामनुस्मरतश्चित्तं मय्येव प्रविलीयते ॥”

ಎಂದು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುವ ಮನಸ್ಸು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಕ್ತವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುವ ಮನಸ್ಸು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಲೀನವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದು. ಈ ಧ್ಯಾನವು ಬಲಿಯುವದಕ್ಕೆ ಲಯ, ವಿಕ್ಲೇಪ ಮತ್ತು ಕಷಾಯಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಪ್ರಬಲಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳಿರುವವು. ಆಲಸ್ಯನಿದ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ವೃತ್ತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವದು ಲಯ. ವೃತ್ತಿಯು ಬಾಹ್ಯವಿಷಯಾಕಾರವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಕುತೂಹಲಪಡುವದು ವಿಕ್ಲೇಪ. ಕಷಾಯವೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸು ಅಂತರ್ಮುಖವಾದರೂ ಧೈರ್ಯಾಕಾರವಾಗದೆ ಇರುವಂಥ ಸಂಸ್ಕಾರದೋಷ. ಸ್ತ್ರೀಪುತ್ರಾದಿಗಳ ಯೋಚನೆಯೂ ಮತ್ತು ಸ್ವವಿಷಯಕವಾದ ಭೂತಧವಿಷ್ಯನ್ನೋರಾಜ್ಯವೂ ಕಷಾಯವೆನಿಸುವವು. ಲಯವೆಂಬ ದೋಷವು ತಲೆಹಾಕುವದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲೆ ಅದನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಶ್ರೀಗೌಡಪಾದರು ಚಿತ್ತಸಂಬೋಧನವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ವಿಕ್ಲೇಪವೆಂಬ ದೋಷವು ಜಗ್ಗಿದರೆ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ದೋಷದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೋಗಗೊಡದೆ ಇರಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಗೌಡಪಾದರು ಶಮನೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕಷಾಯದೋಷವು ಉದ್ಭೂತವಾದಾಗ ವಿಚಾರದಿಂದ ಅದನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಬೇಕು ಯೋಗಿಯು ಈ ಮೂರು ಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಸಾಗಿಸಬೇಕು.

“मनसश्चंद्रियाणांचाप्यैकाग्रं परमं तपः ।

तज्ज्यायः सर्वधर्मेभ्यः स धर्मः पर उच्यते ॥”

ಎಂಬ ಸ್ಮೃತಿವಚನದಂತೆ ಧ್ಯಾನವೇ ಪರಮತಪಸ್ಸು; ಅದೇ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಧರ್ಮ. ಈ ಧ್ಯಾನವು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸಾಧನವಾದ ನಿಧಿಧ್ಯಾನ-

ರೂಪವಾಗಿರುವದು. ಸಾಧನಪ್ರಕರಣವು ಧ್ಯಾನಾಂಗಕ್ಕೆ ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಧ್ಯಾನದ ಮುಂದು ಸಮಾಧಿಯೆಂಬ ಇನ್ನೊಂದಂಗವಿದ್ದರೂ ಅಮಾನಿತ್ವಾದಿ ಜ್ಞಾನಸಾಧನಗಳನ್ನೇ ಜ್ಞಾನವೆಂದು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಸಮಾಧಿ ಸಾಧನವಾದ ಧ್ಯಾನವನ್ನೇ ಸವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿ ಅಥವಾ ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧಿಯೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಸವಿಕಲ್ಪವೆಂದರೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ವೃತ್ತಿಯು ಧೈರ್ಯಾಕಾರವಾಗಿರುವದೆಂಬ ಭಾಸವಿರುವದು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಯೋಗಿಗೆ ನಿಜಾನಂದದ ವಾಸನೆ ಹಿಡಿಯುವದು. ಈ ಧ್ಯಾನವು ಬಲಿಯುತ್ತ ಬಲಿಯುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ ಧೈರ್ಯಾಕಾರಮಾತ್ರವಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು “ತದೇವಾರ್ಥಮಾತ್ರ ನಿರ್ಮಿಸಂ ಸ್ವರೂಪಶून್ಯಮಿವ ಸಮಾಧಿಃ” ಎಂಬ ಯೋಗಸೂತ್ರವು ಸಮಾಧಿಯೆಂದು ಕರೆಯುವದು.

“ತದೈವಮಾತ್ಮನ್ಯವರುದ್ಧಚित್ತೋ

ನ ವೇದ ಕಿಂಚಿದ್ವಹಿರಂತರಂ ವಾ ।

ಯಥೇಷುಕಾರೋ ನೃಪತಿವ್ರಜಂತ

ಮಿಥೌ ಗತಾತ್ಮಾ ನ ದದರ್ಶ ಪಾರ್ಶ್ವೇ ॥”

ಎಂದು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ— ಬಾಣದ ಗುರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟವನಿಗೆ ಮಗ್ಗಲಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ ಅರಸನು ಕೂಡ ಕಾಣದಂತೆ ಏಕಾಗ್ರಮನಸ್ಕನಾದ ಆ ಯೋಗಿಗೆ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಏನೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ.

“ಶನೈಃ ಶನೈರಪರಮೇದ್ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಧೃತಿಗೃಹೀತಯಾ ।

ಆತ್ಮಸಂಸ್ಥಂ ಮನಃ ಕೃತ್ವಾ ನ ಕಿಂಚಿದಪಿ ಚಿಂತಯತ್ ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಯೋಗಿಯು ಸಾತ್ತ್ವಿಕಧೃತಿಯಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ನಿರೋಧಿಸಿ ವೃತ್ತಿಶೂನ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ವೃತ್ತಿಯು ಅನಾತ್ಮಾಕಾರವಾದರಂತು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿಕ್ಲೇಪವೇ ಆಗುವದು; ಆತ್ಮಾಕಾರವಾದರೆ ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧಿಮಾತ್ರವಾಗುವದು. ಅಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧಿ-

ಯಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮನು ವೃತ್ತಿವಿಷಯನಲ್ಲ. ಅನಾತ್ಮಕಾರವೃತ್ತಿ-ಯನ್ನು ನಿಶ್ಚೇಷಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸಮಾಧಿಯ ಅಭ್ಯಾಸವೆಂದು ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದು.

“ಯದಾ ವಿನಿಯತಂ ಚित್ತಮಾತ್ಮನ್ಯೇವಾಽವತಿष्ठತೇ ।

ನಿಃಸ್ಪೃಹಃ ಸರ್ವಕಾಮೇಭ್ಯೋ ಯುಕ್ತ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ತದಾ ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಯಾವಾಗ ವೃತ್ತಿಶೂನ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಮನಸ್ಸು ರಜಸ್ತಮೋಗುಣಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾಗಿ ಅತಿಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗುವದೋ ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಯಮನಿಯಮಾದಿಸಾಧನಗಳಿಂದ ಇದುವರಿಗೆ ಅವನಿಗೆ ಇದ್ದದ್ದು ಇಂದ್ರಿಯ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಬಯಸದಿರುವ ಅಪರವೈರಾಗ್ಯ. ಈಗ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕವಾದ ಸರ್ವವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ವಿರಕ್ತಿಯುಂಟಾಗಿ ಪರವೈರಾಗ್ಯವು ಸಿದ್ಧಿಸುವದು.

“ವಿಷಯಾ ವಿನಿವರ್ತತೇ ನಿರಾಹಾರಸ್ಯ ದೇಹಿನಃ ।

ರಸವರ್ಜೆ ರಸೋಽಪ್ಯಸ್ಯ ಪರಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ನಿವರ್ತತೇ ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಯೋಗಿಯು ಇದುವರಿಗೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿದ್ದನು. ಅವುಗಳ ಅಭಿಲಾಷೆಯು ಅವನಿಗೆ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಮಾಧಿಸುಖವು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಆಅಭಿಲಾಷೆಯು ಕೂಡ ನಿರ್ಬೀಜವಾಗಿ ಹೋಗುವದು.

“ಯತ್ತದಗ್ರೇ ವಿಷಮಿವ ಪರಿಣಾಮೇಽಮೃತೋಪಮಮ್ ।

ತತ್ಸುಖಂ ಸಾತ್ವಿಕಂ ಪ್ರೋಕ್ತಮಾತ್ಮಬುದ್ಧಿಪ್ರಸಾದಜಮ್ ॥”

ಎಂಬ ಭಗವದಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಸಮಾಧಿಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತಾಯಾಸಕರವಾಗಿದ್ದು ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯಾದಿಗಳ ಪರಿಪಾಕಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅಮೃತೋಪಮವಾದ ಮತ್ತು ಆತ್ಮವಿಷಯಕವಾದ

ಬುದ್ಧಿಯ ಸ್ವಚ್ಛಸ್ಥಿತಿಯ ಫಲರೂಪವಾದ ಸಮಾಧಿಸುಖವು ಕೇವಲ ಸಾತ್ತ್ವಿಕವು.

“यं लब्ध्वा चापरं लाभं मन्यते नाधिकं ततः ।

यस्मिन् स्थितो न दुःखेन गुरुणापि विचाल्यते ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ನಿರತಿಶಯವಾದ ಆತ್ಮಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಡುವ ವೃತ್ತಿರೂಪ್ಯವಾದ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ವಿಷಯಭೋಗವಾಸನೆಯ ಕಾಟವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಸುಖಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯೋಗಿಯು ಶೀತವಾತಾದಿಮಹದ್ಭ್ರಮದಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಕದಲುವುದಿಲ್ಲ.

“समाधिनिर्धूतमलस्य चेतसो

निवेशितस्यात्मनि यत्सुखं भवेत् ।

न शक्यते वर्णयितुं गिरा तदा

स्वयं तदंतःकरणेन गृह्यते ॥”

ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಸಮಾಧಿಸುಖವು ಅನುಭವೈಕವೇದ್ಯವೇ ಹೊರತು ಅಡಿ-ತೋರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಬರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಧಾರಣಾಧ್ಯಾನಸಮಾಧಿಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದಕ್ಕೆ ಭೇದವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಧಾರಣೆಯು ಬೆಳೆದರೆ ಧ್ಯಾನ; ಧ್ಯಾನವು ಬೆಳೆದರೆ ಸಮಾಧಿ. ಧ್ಯಾನಕ್ಕೂ ಸಮಾಧಿಗೂ ಮುಖ್ಯಭೇದವೇನೆಂದರೆ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟು ಆತ್ಮಾಕಾರವಾಗಿರುವದು; ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪದಿಂದಿರುವದು.

ಅರ್ಜುನನಂಥ ಸಾಧಕನು ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಈ ಯೋಗರಹಸ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತನಗೇ ಭರವಸವಿಲ್ಲದೆ

“चंचलं हि मनः कृष्ण प्रमाथि बलवद्दृढम् ।

तस्याहं निग्रहं मन्ये वायोरिव सुदुष्करम् ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಂಬೋಧನೆಮಾಡಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವದು ಗಾಳಿಯನ್ನು ಮೂಟೆಕಟ್ಟುವಷ್ಟು ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಪರಮಾತ್ಮನು

“अभ्यासेन तु कौंतेय वैराग्येण च गृह्यते ”

ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದಲೂ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದಲೂ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮನೋನಿಗ್ರಹದ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಗೌಡ-ಪಾದರು ಹೇಳಿರುವ ಮಾತು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ

“उत्सेक उदधेर्यद्वत्कुशाग्रेणैकबिंदुना ।

मनसो निग्रहस्तद्वद्भवेदपरिखेदतः॥”

ದರ್ಭೆಯತುದಿಯಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಹನಿಯನ್ನೆತ್ತುತ್ತ ಸಮುದ್ರವನ್ನೇ ಶೋಷಿಸುವಂತೆ ಬೇಸರವಿಲ್ಲದೆ ಮನೋನಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅದರ ಅರ್ಥ. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದರು ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೃಕ್ಷವಿತ್ತು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಪಕ್ಷಿಯು ಸಂಸಾರಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಸಮುದ್ರದ ಆಲೆಗಳು ಬಂದು ಆ ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಉದ್ವಿಗ್ನವಾದ ಆ ಪಕ್ಷಿಯು ಸಮುದ್ರವನ್ನೇ ಶೋಷಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ಚಂಚುವಿನಿಂದ ಸಮುದ್ರದ ನೀರನ್ನು ಎತ್ತಿಹಾಕುವದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿತು. ತನಗೆ ಅದು ಬಹುಮಹತ್ತಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಲೆ ಅದು ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದ ಇತರ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನೂ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಆಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಪರಮಕಾರುಣಿಕರಾದ ನಾರದರು ಪಕ್ಷಿರಾಜನಾದ ಗರುಡನಿಗೆ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಜಾತಿವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ

ಆ ಬಡಹಕ್ಕಿಗೆ ನೆರವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸಿದರು. ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಗರುಡನು ಪ್ರಚಂಡವೇಗದಿಂದ ಹೊರಟು ತನ್ನ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ವೀರಾನೇಶದಿಂದ ಬಡಿಯುತ್ತ ಬರುತ್ತಲೆ ಸಮುದ್ರವು ಹೆದರಿ ತಳಮಳಿಸಿ ಆ ಬಡಹಕ್ಕಿಯ ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತಂತೆ. ಹೀಗೆ

“स निश्चयेन योक्तव्यो योगोऽनिर्विण्णचेतसा ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಯೋಗವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಯೇ ಬಿಡುವೆನೆಂಬ ದೃಢ-ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಬೇಸರವಿಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯವು ಕೈಗೊಡುವವರಿಗೂ ಮಾಡುತ್ತಲೆ ಇರಬೇಕು. ಒಂದೆರಡು ದಿನ ಒಂದೆರಡು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಇನ್ನೂ ಸವಾಧಿ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕನವರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬಗೃಹಸ್ಥನು ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ವೇದಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಲಿತುಕೊಂಡು ಬರುವದಕ್ಕೆ ಪರಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಐದನೆಯ ದಿನವೇ “ವೇದಗಳು ನಾಲ್ಕೇ ನಾಲ್ಕು. ನನ್ನ ಮಗನು ಐದು ದಿನಗಳಾದರೂ ಏಕೆ ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ?” ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸಿದನಂತೆ. ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯು ಅವಸರಕ್ಕೆ ಆಗುವ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಅದು

“अनेकजन्मसंसिद्धस्ततो याति परां गति ”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಅನೇಕಜನ್ಮಗಳ ಸಾಧನಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕು. ಒಂದು ಜನ್ಮದ ಅಭ್ಯಾಸಬಲದಿಂದಲೇ ಯೋಗವು ಸಾಧಿಸದೆ ಹೋದರೂ ಅವನು ಆ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಸಾಧನವು ಎಂದಿಗೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಮರಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವನು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖಾನುಭವವನ್ನು ಮಾಡಿ ಶ್ರೀಮಂತರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಯೋಗಿಗಳ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಮತ್ತೆ ಪೂರ್ವಸಂಸ್ಕಾರದ ಬಲದಿಂದ ಮುಂದಮುಂದಣ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವನೆಂದೂ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೇಳಿರುವನು.

ಭಕ್ತಿಯೋಗ.

ಈಗ ಗೀತೋಪದಿಷ್ಟಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಪ್ರಸ್ತಾವವನ್ನು ನಡೆಸೋಣ. ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೋಗವು ಮೊದಲು ಬರತಕ್ಕದ್ದು ಅಥವಾ ಕೊನೆಗೆ ಬರತಕ್ಕದ್ದು ಎಂಬುದು ನಿಜವಾಗಿ ವಿಚಾರಾಸ್ಪದವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇತರ ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧನವು ಬೇರೆ; ಸಾಧ್ಯವು ಬೇರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಜ್ಞಾನಯೋಗವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ವಿವೇಕವೈರಾಗ್ಯಾದಿಗಳು ಸಾಧನ; ಜ್ಞಾನವು ಸಾಧ್ಯ. ಅದರೆ ಭಕ್ತಿಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸಾಧನವೂ ಭಕ್ತಿ; ಸಾಧ್ಯವೂ ಭಕ್ತಿ. ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧ. ಒಂದು ಗೌಣೀ; ಇನ್ನೊಂದು ಪರಾ. ಗೌಣೀ-ಭಕ್ತಿಯು ಸಾಧನರೂಪವಾದ ಭಕ್ತಿ. ಪರಭಕ್ತಿಯು ಜ್ಞಾನದ ಪರಿವಾಕಾವಸ್ಥೆಯಾದ ಸಾಧ್ಯರೂಪವಾದ ಭಕ್ತಿ. ಹೀಗೆ ಸಾಧನವೂ ಸಾಧ್ಯವೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವ ವಿಲಕ್ಷಣಸೌಕರ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಯೋಗ ವಿಷಯವು ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಮನೋಹರವಾದುದು. ಆದಕಾರಣ ಸಂತರ್ಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪಕ್ಷಾನ್ನವು ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ಬರುವಂತೆ ಭಕ್ತಿಯೋಗವು ಕೊನೆಗೆ ಬಂದಿರುವದು. ನಿಜವಾಗಿ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಪಕ್ಷಾನ್ನವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬಾಯಿನೀರು ಕರೆಸುವಂತೆ ಭಕ್ತಿಯೋಗವು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯವನ್ನೂ ಕರಗಿಸುವದು. ಭಕ್ತಿಯೋಗಶ್ರವಣದಿಂದ ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ಆಗುವ ಈ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕೌಶಲ್ಯವು ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೂ ಕಾರಣವಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಸ್ವಭಾವವೇ ಅಂಥದ್ದು. ಇನ್ನೊಂದು ವಿಷಯವೇನೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನಯೋಗ, ಕರ್ಮಯೋಗ ಮತ್ತು ರಾಜಯೋಗ ಇವುಗಳು ಒಂದೊಂದುಬಗೆಯ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ರುಚಿಸುವವು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನಯೋಗವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದರೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಶಕ್ತಿ ಇರಬೇಕಾಗುವದು. ಕರ್ಮಯೋಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾದರೆ ಅವನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ದೇಶಕಾಲಗಳೂ ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಉಪಕರಣಸಂಪತ್ತೂ ಅಗತ್ಯವಾಗುವವು. ಇನ್ನು ರಾಜಯೋಗವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾ-

ದರೆ ಯಮನಿಯಮಾದಿಗಳು ಅವಶ್ಯಕವಾಗುವವು. ಭಕ್ತಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಏನೇನೂ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿಬಲವಿಲ್ಲದ ದಡ್ಡನಿಗಾದರೂ, ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಾದರೂ, ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕಾದರೂ, ಯಾವದೊಂದು ಸಾಧನಸಮಗ್ರಿಯೂ ಇಲ್ಲದ ಹುಟ್ಟು ಬಡವನಿಗಾದರೂ, ಯಾವ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಬರದ ಅಂಗಹೀನನಿಗಾದರೂ ಭಕ್ತಿಯೋಗವು ಅನುಕೂಲಿಸುವದು. ಪಶುವರ್ಗದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಮಹಾಮದೋ-
 ನ್ಮತ್ತವಾದ ಒಂದಾನೆಯು ಕೂಡ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತೆಂದು ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯಪವಿತ್ರಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಗಜೇಂದ್ರಮೋಕ್ಷವು ಸಾರು-
 ತ್ತಿರುವಾಗ ಅಂಥ ಭಕ್ತಿಯು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗದೆ ಇರುವ-
 ದುಂಟೆಂಬುದೆಂಥ ಮಾತು! ಜ್ಞಾನಯೋಗಾದಿಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ವಿವೇಕಾದಿ-
 ಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅಜನ್ಮಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಸಾಧನವು ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಹುಟ್ಟುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಇರುವದು. ಮನುಷ್ಯನು ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೆ ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ-
 ಯೋಗದ ಬೀಜವಿದ್ದೇ ಇರುವದು. ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಬೀಜವು ಪ್ರೇಮ. ಪ್ರೇಮವೆಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ಧಾತುರೂಪಾದಿಗಳ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಜೀವಿಕೆಗೆಲ್ಲ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ಶಕ್ತಿಯೇ ಪ್ರೇಮ. ಪ್ರೇಮವೆಂದರೇನೆಂದು ನಾವು ಯಾರನ್ನೂ ಕೇಳುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗ-
 ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಮಗುವು ತಾಯಿ ಗರ್ಭದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಭೂಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡುತ್ತಲೆ ಚೀರುವದಿಲ್ಲ! ಅದೇಕೆ? ತನ್ನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮದಿಂದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ನಾವು ಇದ್ದೇವೆಂಬ ಜ್ಞಾನವು ನಮಗೆ ಆಗುತ್ತಲೆ ತಿಳಿದೋ ಅಥವಾ ತಿಳಿಯದೆಯೋ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ನಾವು ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ತಾನು ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಪಶ್ವಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ತಾನು ಎಂಬುದಿರುವ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ ತನ್ನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಪಶು-
 ಪ್ರೇಮವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಈ ಪ್ರೇಮವೇ ಮನುಷ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬೆಳವಳಿಗೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ವಿಕಾಸವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗುವದು.

ಮನುಷ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ತಮಗಿರುವ ಪ್ರೇಮವೆನಿಸಿ-

ಕೊಳ್ಳುವ ದೇಹದ ಮೇಲಣ ಪ್ರೇಮವನ್ನೂ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪದಾರ್ಥ-
ಗಳ ಮೇಲಣ ಪ್ರೇಮವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಿನೋದಗೊಳಿಸುವಂಥ ಸರ್ವ-
ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲಣ ಪ್ರೇಮವನ್ನೂ ಪಶುಪ್ರೇಮವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಶರೀ-
ರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹೋದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಶರೀರವೇ ಪೂಜ್ಯ-
ವೆಂಬ ಭಾವನೆ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗದವರು
ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಸುಖಕರವಾಗಿ ತೋರುವ ವಿಷಯ-
ಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನಿಟ್ಟವರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಜೀವಮಾನದ ಸರ್ವ-
ಸ್ವವೆಲ್ಲ ಅದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವರಿಗೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹೋಗು-
ವದಕ್ಕೆ ಆಗುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರು ತಿಳಿದು ಅಥವಾ ತಿಳಿಯದೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ
ದೇಹವನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಮೇಲಣ ಅತ್ಯಂತವಾದ ಪ್ರೇಮದಿಂದ
ಅವರು ಅದೇಹವನ್ನು ಬಹು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಭೂಷಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.
ಈಪ್ರೀತಿಯು ಅತಿಕ್ಷುದ್ರವಾದುದು. ಇದೇ ಬಂಧನ. ದುಃಖ ಮತ್ತು
ದುರವಸ್ಥೆಗಳೇ ಇದರ ಫಲ. ಈಪಶುಪ್ರೇಮವು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಾರ್ಥಪರವಾ-
ಗಿರುವದು. ಇದನ್ನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಬೆಳಸಿ ಇತರರ ಪ್ರೇಮದ ಸವಿಯನ್ನು
ಇದಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿ ಇತರರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವದು ಅಸಂಭವವಲ್ಲ.
ಯಾವಾಗ ಪ್ರೇಮವು ಶರೀರಾರಾಧನಾರೂಪವಾದ ಎಲೈಯನ್ನು ದಾಟಿ ಇತರರ
ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂದು ಇತರರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವದೋ
ಆಗ ಅದು ಪಶುಪ್ರೇಮವೆಂಬ ಬಯ್ಯುಳದಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಮಾನುಷಪ್ರೇಮ-
ವೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಇದೇ ಪ್ರೇಮವೇ ಯಾವ ಸ್ವಾರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲದೆ
ದೇವರ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದರೆ ಧೈವಿಕಪ್ರೇಮವೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಈಧೈವಿಕಪ್ರೇ-
ಮವೇ ಭಕ್ತಿ.

ಭಕ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರದ ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಶ್ರೀಶಾಂಡಿಲ್ಯರ “ಸಾ ಪರಾತುರಾಕಿರಾಶಿವೇ”
ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಂತೆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಮೇಲೆ ಪರಮಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುವದೇ
ಭಕ್ತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮಮಾಡುವದೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ-
ವಾಗಿ ಹೇಳದೆ ಪರಮಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುವದೆಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ
ಭಗವದ್ವಿಷಯಕವಾದ ಪ್ರೇಮವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಭಕ್ತಿ-

ಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದ್ದಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ಭವ್ಯನಾಮಧೇಯಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಭಗವದ್ವಿಷಯಕಪ್ರೇಮವು ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ, ನಾಲಿಗೆ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ತುಳುಕುತ್ತಿರಬೇಕು. ಕೇವಲ ಪತ್ನೀಪುತ್ರಾದಿಗಳ ಮೇಲಣ ಪ್ರೇಮದಂಥ ಪ್ರೇಮವು ಸಾಲದು. ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೆ ಆಸ್ವಜನಪ್ರೇಮವು ನಿಜವಾದುದಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ ನಿಜವಾದ ಪ್ರೇಮವು ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನ ಮೇಲೆ ನಾಟಿತೆಂದರೆ ಅನ್ಯಪದಾರ್ಥದ ಇಚ್ಛೆಯಾಗಲಿ ಅದರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಾಗಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದು; ಮತ್ತು ಯಾರ ಮೇಲೆ ನಿಜವಾದ ಪ್ರೇಮವಿರುವದೋ ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ದೋಷವು ತೋರುತ್ತಿರಬಾರದು. ಇಂಥ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಪ್ರೇಮವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲದೆ ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಧನ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಪ್ರೇಮವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ ಹೆಂಡತಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವಿದ್ದವನಿಗೆ ಅನ್ಯಸ್ತ್ರೀಯ ಯೋಚನೆ ಏತಕ್ಕೆ? ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ ಇದ್ದವನಿಗೆ ಅವರು ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಮಾರುವರೆಂಬ ದುಃಖವೇತಕ್ಕೆ? ಧನವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವವನಿಗೆ ಪ್ರಾಣದಾಶೆ ಏತಕ್ಕೆ? ಆದರೆ ಲೋಕದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗೆಯೇ ಇರುವದರಿಂದ ನಮಗೆ ನಿಜವಾದ ಪ್ರೇಮದ ಪರಿಚಯವೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗತಕ್ಕ ವಸ್ತು ಪ್ರೇಮಮಯವಾಗಿಯೂ ಸ್ವಾರ್ಥರಹಿತವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಪ್ರೇಮವು ಜನಿಸುವದು. ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದಲೇ ಪತ್ನೀಪುತ್ರಾದಿಗಳು ನಿಜಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಗಳಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸುಖವನ್ನು ತಾವು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವರಾಗಿರುವದರಿಂದ ಪ್ರೀತಿಸುವವನ ಸುಖಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಲಾರರು; ಮತ್ತು ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಡುವ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಆಒಂದೇ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನನಾಗಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಅಂಥ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗತಕ್ಕ ವಸ್ತು ಲೋಕೋತ್ತರವಾಗಿರಬೇಕು. ಅವಸ್ತು ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವವನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು

ವಸ್ತುವಿಗೆ ಹೋಗಗೊಡದಷ್ಟು ಸುಖಮಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಇಂಥ ವಸ್ತು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟೋ? ಉಂಟು. ಈ ವಸ್ತು ಅನಂದಮಯನಾದ ಭಗವಂತನೊಬ್ಬನಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾವುದೂ ಅಲ್ಲ. ಹೇಗೆ ಸರ್ವಸದ್ಗುಣನಿಧಿಯಾದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ನಿಶ್ಚಲನಾದ ಮತ್ತು ಅಹೇತುಕವಾದ ಪ್ರೀತಿಯೇ ಪರಮಪ್ರೇಮ ಅಥವಾ ಭಕ್ತಿ. ಭಕ್ತ್ಯಾಚಾರ್ಯರುಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಾಂತರದಿಂದ ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಭಕ್ತಿಗೆ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಶಿವಾನಂದಲಹರೀ ಎಂಬ ಸ್ತೋತ್ರ-ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ

“ಅಂಕೋಲಂ ನಿಜಬೀಜಸಂತತಿರಯಸ್ಕಾಂತೋಪಲಂ ಸೂಚಿಕಾ ।

ಸಾಧ್ವಿ ನೈಜವಿಭುಂ ಲತಾ ಕ್ಷಿತೀರುಹಂ ಸಿಂಧುಸ್ಸರಿದ್ವಲ್ಲಭಮ್॥

ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿಹ ಯಥಾ ತಥಾ ಪಶುಪತಃ ಪಾದಾರವಿಂದದ್ವಯಂ ।

ಚೇತೋವೃತ್ತಿರುಪೇತೃ ತಿಷ್ಠತಿ ಸದಾ ಸಾ ಭಕ್ತೀರೀತೃಚ್ಯತೇ ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಹುಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂಕೋಲ ಬೀಜಗಳು ಅಂಕೋಲವೃಕ್ಷವನ್ನೂ, ಸೂಜಿಯು ಸೂಜಿಗಲ್ಲನ್ನೂ, ಪತಿ-ವ್ರತಾಸ್ತ್ರೀಯು ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನೂ, ಬಳ್ಳಿಯು ಮರವನ್ನೂ, ನದಿಯು ಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ಹೇಗೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೋ ಹಾಗೆ ಮನಸ್ಸಿನ ವೃತ್ತಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಈಶ್ವರವಿಷಯಕವಾಗಿ ಸಿರ್ದಪಟ್ಟರೆ ಅದು ಭಕ್ತಿ. ಮುಖ್ಯ-ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಈಶ್ವರನ ಕಡೆಗೆ ಒಲಿದು ಅವನನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಭೂತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವದು ಭಕ್ತಿ. ಅನೇಕ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವ ಈ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೂರು ತರಗತಿಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಒಂದನೇದು ಅಂಕೋಲಬೀಜಗಳ ಸ್ಥಿತಿ; ಎರಡನೇದು ಸೂಜಿ, ಪತಿವ್ರತಾಸ್ತ್ರೀ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿ; ಮೂರನೇದು ನದಿಯ ಸ್ಥಿತಿ. ಅಂಕೋಲಬೀಜದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕಾಯಿಗಳು ಆ

ವೃಕ್ಷದ ಕಡೆಗೇ ಬಾಗಿಕೊಂಡಿರುವವು. ಹೀಗೆ ಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಅದಷ್ಟು ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೇ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಮೊದಲನೇ ಸ್ಥಿತಿ. ಸೂಜಿಯೂ, ಪತಿವ್ರತಾಸ್ತ್ರೀಯೂ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಿಯೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸೂಜಿಗಿಲ್ಲನ್ನೂ, ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ಮರವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ತಿರುಗಲಾರದೆ ಅವು ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪಡೆಯುತ್ತ ಅವುಗಳನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವು. ಹೀಗೆ ಭಗವಂತನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಲಾರದೆ ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರದೆ ಇರಲೆಂದು ಅವನನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವದು ಎರಡನೇ ಸ್ಥಿತಿ. ನದಿಯು ತಾನು ಎಂದು ಸಮುದ್ರದೊಳಗೆ ಲೀನನಾಗಿ ಹೋದೇನೋ ಎಂಬ ಅತ್ಯಂತವಾದ ಕಾತರದಿಂದ ಅವಿಶ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಸಮುದ್ರದ ಕಡೆಗೆ ಬಹುವೇಗವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವದು. ಹೀಗೆ ತಾವು ಎಂದು ತಮ್ಮ ಪ್ರತ್ಯೇಕವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಲೀನರಾಗಿ ಅಖಂಡಾನಂದವನ್ನು ಹೊಂದುವೆವೋ ಎಂದು ಅತ್ಯುತ್ಸುಕರಾಗಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಮೂರನೇ ಸ್ಥಿತಿ. ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆಯೇ ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ಆಗಿಹೋದ ಸಾಧುಗಳಾದ ಶ್ರೀಸ್ವಾಮಿವಿವೇಕಾನಂದರು ತಮ್ಮ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಈಗಿನ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಡಿಯುವ ಹಾಗೆ ಪ್ರಕಾರಾಂತರದಿಂದ ಒಂದು ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ:—“Bhaktiyoga is a real, genuine search after the Lord, a search beginning, continuing and ending in Love.” ಭಕ್ತಿಯೋಗವೆಂದರೆ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಸಾಗಿ, ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗುವ ನಿಜವಾದ—ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾದ—ಪರಮಾತ್ಮಾನ್ವೇಷಣವೇ ಭಕ್ತಿಯೋಗ. ಇದು ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ! ನೋಡಿರಿ. ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪಾನ್ವೇಷಣರೂಪವಾದ ಭಕ್ತಿಯೋಗವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವದೂ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ; ಸಾಗುವದೂ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ; ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗುವದೂ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ. ಈ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಸರ್ವಸ್ವವೂ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನೂ ವಿಚಾರಮಾಡೋಣ.

ಮೊದಲನೇದು ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪಾನೈಷಣವು ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ವಿಷಯ. ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಆಯುಸ್ಸನ್ನೆಲ್ಲ ಧಾರೆಯೆರೆದು, ಪ್ರಾಪಂಚಿಕಸುಖಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೊರೆದು, ತದೇಕಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕ ಪುಣ್ಯಪುರುಷರು ಆಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಾವು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಎಷ್ಟೋ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೂ ಅವರಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾದಂತೆ ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಹೋದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಅವರ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಪರಮಾತ್ಮನ ಯಾವದೋ ಒಂದು ಗುಣವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಸೂಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗಾಗಿ ನಿರ್ಗುಣ, ನಿರಾಕಾರ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ಮತ್ತು ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ಗುಣವಾಚಕದಲ್ಲಿಯೂ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಧಾನಗುಣದ ಗಂಧವಾದರೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಯಥಾರ್ಥಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅದಷ್ಟು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವಂಥ, ಅಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಇತರ ಜೀವರಾಶಿಗಳಿಗೂ ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಸೂಚನೆಮಾಡುವಂಥ ಮತ್ತು ಜೀವಸಮೂಹವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಒಯ್ಯುವ ಅಮಾನುಷಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳಂಥ ಒಂದು ಶಬ್ದವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯ ಬೇಕೆಂದು ಬಹುದೀರ್ಘಕಾಲ ಯೋಚಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಅವರು “रसो वै सः रसगं ह्येवासं लब्धवानंतीभवति” ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದರು. ಅದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ “ಪರಮಾತ್ಮನು ರಸಸ್ವರೂಪನು ಎಂದರೆ ಮಾಧುರ್ಯಮಯನು. ಯಾವನು ಆದೈವಿಕಪ್ರೇಮರಸದ ಸವಿಯನ್ನು ನೋಡುವನೋ ಅವನು ಅನಂದಮಯನಾಗುವನು.” ಇದನ್ನು ಒಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರೇಮ ಅಥವಾ ಪ್ರೇಮವೇ ಭಗವಂತ. ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಶ್ರೀನಾರದರು “स अनिर्वचनीयप्रेमस्वरूपः” ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈಪ್ರೇಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧನವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಲ್ಲಿಯೂ ಬಹು ಬಲವತ್ತರವಾಗಿದೆ.

ಹೇಗೆಂದರೆ ಪ್ರೇಮವಿಲ್ಲದ ಪ್ರಾಣಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಾದರೂ ಎಲ್ಲಾದರೊಂದು ಕಡೆ ಒದ್ದೆಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುವ ಸ್ಥಳವುಂಟೇ ಉಂಟು. ಪ್ರೇಮವಿಲ್ಲದ ಪ್ರಾಣಿ ಇರುವದೆಂಬುದು ಅಸಂಭವದ ಮಾತು. ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಕಲಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಪ್ರೇಮದ ವಿಷಯವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಜ್ಞಾಪಕಕೊಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಮಗು ಬಹು-ಹೊತ್ತು ಹೊರಗೆ ಆಡುತ್ತಿದ್ದು ಅವನು ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ಬಂದು ತಾಯನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡಾಗ ಅಮಗುವಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಕೊಡೆಂದು ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕೇನು? ಆಕೆಯು ಬೇರೆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಆಕೆಯ ಸ್ತನದಲ್ಲಿ ಹಾಲು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಅದನ್ನು ಮಗು ಕುಡಿದ ಹೊರತು ಆಕೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಸ್ತನದಲ್ಲಿ ಹಾಲನ್ನು ಉಬ್ಬಿಸಿದವರು ಯಾರು? ಈಶ್ವರಿಯು ತನಗೆ ತಾನೇ ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲವೇ? ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಪ್ರೇಮವೆಂಬುದು ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಎಂಥೆಂಥ ಕೆಲಸಗಳನ್ನಾ-ದರೂ ಮಾಡಿಸಿಬಿಡುವದು. ಹಣವೊದಲಾವವುಗಳಿಗೆ ಬಾಯಿನೀರು ಕರೆ-ಯುವ ಸ್ವಾರ್ಥಪರವಾದ ಪ್ರೇಮವು ಕಳ್ಳತನ, ದರೋಡೆ ಮುಂತಾದುದನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಬಿಡುವದು. ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಉಳಿ-ಸಬೇಕೆಂಬ ಪರಾರ್ಥಪ್ರೇಮವು ಒಬ್ಬನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೂಡ ಸೂರೆಮಾಡಿಸಿ-ಬಿಡುವದು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರೇಮಪ್ರವಾಹವೆಂಬುದೇನೋ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧ-ವಾಗಿದ್ದೇ ಇರುವದು. ಆದರೆ ತಗ್ಗುಕಂಡಕಡೆಗೆಲ್ಲ ಹರಿಯುವದು ಅದರ ಸ್ವಭಾವ. ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಯಾವದಾದರೊಂದನ್ನು ಬಯಸಿ ಅಇಷ್ಟವಸ್ತು-ವಿನ ಕಡೆಗೆ ಬಗ್ಗಿದ ಕೂಡಲೆ ಪ್ರೇಮಪ್ರವಾಹವು ಆತಗ್ಗಿಗೆ ನುಗ್ಗುವದು. ಪ್ರೇಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧನವು ಬಹುಬಲ-ವತ್ತರವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿ ಪಶು-ಪ್ರೇಮರೂಪವಾಗಿಯೂ ಮಾನುಷಪ್ರೇಮರೂಪವಾಗಿಯೂ ವಿಷಯಾಭಿಮು-ಖವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರೇಮದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರಾಯಿತು. ಮನಸ್ಸು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬಯಸಿ ಬಗ್ಗುತ್ತಲೆ ಆತಗ್ಗಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಮಪ್ರವಾಹವು ನುಗ್ಗಿ ಧೈವಿಕಪ್ರೇಮವೆಂಬ

ಹೆಸರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದು. ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಭಕ್ತಾಗ್ರಗಣ್ಯ-
ನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು

“ಯಾ ಪ್ರೀತಿರವಿವೇಕಾನಾಂ ವಿಷಯೇವನಪಾಯಿನಿ ।

ತ್ವಾಮನುಸ್ಮರತಸ್ಸಾ ಮೇ ಹೃದಯಾನ್ಮಾಪಸರ್ಪತು ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. “ಅವಿವೇಕಿಗಳ ಪ್ರೇಮವು ವಿಷಯಗಳ
ಮೇಲೆಯೇ ಹರಿದಾಡುವಂತೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರುವ ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯು
ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರಲಿ.” ಎಂದು ಅದರ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಹೀಗೆ
ಪ್ರೇಮಪ್ರವಾಹವು ವಿಷಯಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರ-
ಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಯ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಾಗಲೆ ಗೌಣೀಭಕ್ತಿಯಾರಂಭವಾಯಿ-
ತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಗೌಣೀಭಕ್ತಿಯೆಂಬುದು ಸಾಧನರೂಪವಾದ ಭಕ್ತಿ.
ವೇದಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರ-
ವಾದ ಉಪನಯನಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು ಮಾತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂಬ
ಹೆಸರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದರೂ ಅಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನಿನ್ನೂ ಪಡೆಯದ, ಅವನ
ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ, ಹುಡುಗನನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಅವನು ಅಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು
ಪಡೆದೇ ಪಡೆಯುವನೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗಿರುವ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು
ಹೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಪರಾಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಮನೋವೃತ್ತಿಯ ಬಾಲ್ಯಾ-
ವಸ್ಥೆಯಾದ ಗೌಣೀಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಭಕ್ತಿಯೆಂದು ಕರೆಯು-
ವರು. ಗೌಣೀಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತನು ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ
ಹುಡುಕುವನು.

ಈಭಕ್ತಿಯಾದರೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಂಕುರಿಸಬೇಕಾದರೆ

“ಯेषಾಂ ತ್ವಂತಗತಂ ಪಾಪಂ जनानां पुण्यकर्मणाम् ।

ते द्वंद्वमोहनिर्मुक्ता भजन्ते मां दृढव्रताः ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಾದ ವಾಪವು

ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಸುಕೃತಗಳ ಪರಿವಾಕದಿಂದ ಕ್ಷಯವಾಗಿರಬೇಕು.

“चतुर्विधा भजंते मां जनाः सुकृतिनोऽर्जुन ।

आर्तो जिज्ञासुरर्थार्थी ज्ञानी च भरतर्षभ ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆರ್ತ, ಜಿಜ್ಞಾಸು, ಅರ್ಥಾರ್ಥಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಿ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಸುಕೃತಿಗಳು ತನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವರೆಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿರುವುದರಲ್ಲಿ ರೋಗಾದಿಪಂಕಟಗಳಿಂದ ದೀನರಾಗಿಯೂ, ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ ಅಥವಾ ಏನಾದರೊಂದು ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಭಜನೆಮಾಡುವವರನ್ನು ಕೂಡ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸುಕೃತಿಗಳೊಳಗೇ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೆ ಅವರನ್ನು ಭಕ್ತರೆನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕರ್ಮಿಗಳೆನ್ನುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಇಂಥವರನ್ನೇ ಸುಕೃತಿಗಳೆನ್ನುವಾಗ ಕೇವಲ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಭಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು?

“सर्वभुतानि सम्मोहं सर्गे यांति परंतप ”

ಎಂಬ ಗೀತಾವಾಕ್ಯದಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಮೋಹಯುಕ್ತರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಭಜನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವುಂಟಾಗುವ ಸುಕೃತವೇ ಅವೋಹವೆಂಬ ಅವರಣದ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಬಿಡುವ ಚಿಹ್ನವಾಗಿರುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಇನ್ನೂ ತಿಳಿಯದೆ ಮೂಢಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಮಹತ್ತ್ವವೆಲ್ಲಿಯದೆಂದು ಸಂಶಯಪಡಕೆಲಸವಿಲ್ಲ.

“ज्ञात्वाऽज्ञात्वाथ ये वै मां यावान् यश्चास्मि यादृशः ।

भजंत्यनन्यभावेन ते मे भक्ततमा मताः ॥”

ಎಂದು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಯಾರು? ಹೇಗಿ-

ದ್ದಾನೆ? ಎಷ್ಟಿದ್ದಾನೆ? ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದೇ ಆಗಲಿ ತಿಳಿಯದೇ ಆಗಲಿ ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಭಜಿಸಿದರೆ ಅವರು ಭಕ್ತಾಗ್ರಗಣ್ಯರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ತಿಳಿಗವರು ಭಜಿಸುವದೇನು ದೊಡ್ಡ ಮಾತು! ಅವರು ಭಗವಂತನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸದೆ ಇರುವದಕ್ಕೇ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುವವರೆಗೂ ಆಪ್ತವಾಕ್ಯರೂಪವಾದ ಶಬ್ದಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಗೌಣೀಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ವಿಚಾರದವರು ಭಗವಂತನನ್ನು “अतो वा इमानि भूतानि जायते” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಈಪ್ರಪಂಚದ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿಯ ಕರ್ತನಾದವನೆಂದು ಹುಡುಕುವರು. ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹುಡುಕಬೇಕೆಂಬುವವನಿಗೆ ಈಲಕ್ಷಣವು ಒಪ್ಪಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಲೋಕಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿಯುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸರ್ವಸಮರ್ಥನಾದರೆ ನನಗೇನು ಸಂಬಂಧವೆಂದು ಭಕ್ತನು ಆಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಡೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುವನು. ಅನಾಥರೂ ಅಶಕ್ತರೂ ಆದ ನಮ್ಮಂಥ ಕ್ಷುದ್ರಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಸರ್ವನಾಥನೂ ಸರ್ವಶಕ್ತನೂ ಆದ ಅಮಹಾ ಮಹಾ ಪುರುಷನಿಗೂ ಅಜಗಜನ್ಯಾಯವೆಂದು ಆಲಕ್ಷಣದ ಮೇಲೆ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಉಪೇಕ್ಷೆ. ಅವನ ನಿರಾಕಾರತ್ವ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿತ್ವ, ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿತ್ವ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪನೆಮಾಡಿ ತಲೆನೋವುತಂದುಕೊಳ್ಳುವದು ಭಕ್ತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಭಗವಂತನ ಪ್ರತಿಕಕ್ಷಿಯಾಗಿ, ಭಗವಂತನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರ-ತೀರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಮನೋಹರವಾದ ಪರ್ವತವನಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಗೃಹಾರಾಮಗಳನ್ನೂ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ದೃಷ್ಟಿಭಕ್ತಿ ಬೀಳದಂತೆ ನಿರ್ದಯದಿಂದ ಒಂದೇ ಸಲಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಚೆಲ್ಲುವದೆಂದಕೂಡಲೆ ಭಕ್ತನು ಬೆಚ್ಚಿಬೀಳುವನು. ನಿರಾಕಾರವನ್ನೂ ನಿರ್ಗುಣವನ್ನೂ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತ ತ್ರಿಶಂಕುಸ್ವರ್ಗದಂತೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುವ ಸಾಹಸವು ಭಕ್ತನಿಗೆ ಬಹುಭಯಂಕರವಾಗಿ ತೋರುವದು. ನಾವು ಸಾಕಾರರಾಗಿ ನಿರಾಕಾರವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆಮಾಡುವದು ಹೇಗೆಂಬುದೊಂದು ಭಕ್ತನಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸಂದೇಹ. ಭಗವಂತನು

“नाहं वेदैर्न तपसा न दानेन न चेज्यया ।

शक्य एवंविधो द्रष्टुं दृष्टवानसि मां यथा ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಕುರಿತು “ಈಗ ನೀನು ನೋಡಿದ ನೋಟವು ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ವೇದಶ್ರವಣ, ತಪಸ್ಸು, ದಾನ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞ ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಕೂಡ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ, ವಿರಾಡ್ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದಾಗ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸಂಬಂಧ ಅರ್ಜುನನು

अदृष्टपूर्वं हृषितोऽस्मि दृष्ट्वा

भयेन च प्रव्यथितं मनो मे ।

तदेव मे दर्शय देव रूपं

प्रसीद देवेश जगन्निवास ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ “ಎಂದೆಂದೂ ನೋಡಿಲ್ಲದ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷವೂ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲದೆ ಭಯದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ವ್ಯಾಕುಲವನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಹೆ, ದೇವೇಶ, ಜಗನ್ನಿವಾಸ, ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು; ನಿನ್ನ ಮೊದಲಿನ ರೂಪನ್ನೇ ನನಗೆ ತೋರಿಸು.” ಎಂದು ಕೇಳಿರುವುದನ್ನೂ ಆ ಮೇಲೆ ಕಿರೀಟಗದಾಚಕ್ರಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ

“दृष्ट्वेदं मानुषं रूपं तव सौम्यं जनार्दन ।

इदानीमस्मि संवृत्तः सचेताः प्रकृतिं गतः ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ “ಹೆ, ಜನಾರ್ದನ, ಈ ನಿನ್ನ ಸೌಮ್ಯವಾದ ಮನುಷ್ಯ ವೇಷವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪೂರ್ವಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದೆನೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ವಿರಾಡ್ರೂಪಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದಾದ ನಿರಾಕಾರದ ಕಲ್ಪನೆಯು ಎಷ್ಟು ಭಯಂಕರವೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುವದು. “ಕಲ್ಪನಾತಿತ-ನೆಂದು ಕಲ್ಪನೆಮಾಡು” ಎಂದು ಜ್ಞಾನಿಯು ಹೇಳಿದರೆ ಭಕ್ತನು ಹೊಟ್ಟೆ-

ಹಿಡಿಯಲಾರದಷ್ಟು ನಗುವನು. ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ, ಮೂಗು, ಮುಖ ಏನೂ ಇಲ್ಲದ ಒಂದು ದೈವಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆಮಾಡುವದು ಬಹು ಅಸಹ್ಯವಾಗುವದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಾವು ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳು ಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಪೂಜೆಮಾಡಿ ಆ ಮೇಲೆ ನೀರೊಳಕ್ಕೆ ಒಗೆಯುವ ಗಣಪತಿಯ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮನೆಗೆ ತಂದಾಗಲೆ ಅದರ ಅಂಗದಲ್ಲೇನಾದರೂ ಕೊರತೆಯಿದ್ದರೆ ಮನೆಯ ಮಂದಿಯೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಸುಂದರವಾದ ವಿಗ್ರಹವು ಬರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಎಂದು ಕೈಕೈಹಿಸುಕಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇನ್ನು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಾವು ಬಯಸುವ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅಂಥ ಘೋರಾಕಾರವಾಗಿ ಮಾಡುವದೆಂದರೆ ಭಕ್ತನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕಾಗುವದು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದೂ ಆಮೇಲೆ ಅದರ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನಿಡುವದೂ ಆಗದ ಮಾತು. ಭಗವಂತನ ಅನಂದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅನುಭವಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಭಕ್ತನು ತನ್ನ ದೇವರು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಂದವಾಗಿ ಕಾಣುವಂಥವನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವನು. ಮನುಷ್ಯನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯನಷ್ಟು ಸುಂದರವಾದ ಪ್ರಾಣಿಯಾವದೂ ಇಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯರು ತಮ್ಮ ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಕ್ಕಿನಮರಿ, ನಾಯಿಕುನ್ನಿ, ಜಿಂಕೆ, ಗಿಳಿ ಮತ್ತು ಪಾರಿವಾಳ ಮೊದಲಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸಾಕುತ್ತ ಅವುಗಳನ್ನು 'ಪ್ರೀತಿಸಿದರೂ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮನುಷ್ಯನಷ್ಟು ಸೌಂದರ್ಯ ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ.' ಅದುದರಿಂದ ಭಕ್ತನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ದೇವರು ತನ್ನ ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿವನ್ನು ಸಂಕೋಚಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮನುಷ್ಯಾಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕು. ಭಕ್ತನು ತನ್ನ ದೇವರಿಗೆ ಲಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ. ಲಯದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಬಾಧೆಯುಂಟಾಗುವದೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಅಂಜಿಕೆ. ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ತನ್ನವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ

“सकृदेव प्रपन्नाय तवास्मीति च याचते ।

अभयं सर्वभूतेभ्यो ददाम्येतद्ब्रतं मम ॥”

ಎಂದರೆ “ಒಂದು ಸಲ ಬಂದು ನಾನು ನಿನ್ನವನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೆ ಯಾರಿ-
 ಗಾದರೂ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡುವದೇ ನನ್ನ ವ್ರತ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಮೇಲೆ
 ಆ ಅರ್ಥವನ್ನೇ “ವಿಭೀಷಣನೇ ಏಕೆ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರಾಣನೇ ಬಂದು ಒಮ್ಮೆ
 ನಿನ್ನವನೆಂದು ಶರಣುಹೊಕ್ಕರೆ ಸರಿ. ಅವನಿಗೂ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡು-
 ತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಹಾಗೆ ತನ್ನ ದೇವರು ದಯಾಮಯನಾಗಿರ-
 ಬೇಕೆಂದು ಭಕ್ತನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವನು. ಭಕ್ತರ ದೇವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಮಾಡುವ-
 ದೆಂದರೇನೆಂಬುದೇ ತಿಳಿದಿರಕೂಡದು. ದಯಾಗುಣಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವನ್ನು ತರ-
 ತಕ್ಕದ್ದೇನೇನೂ ಅವನಲ್ಲಿರಬಾರದು. ಅವನು ತನ್ನ ಸರ್ವೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನತೆ-
 ಯನ್ನು ಸಂಕೋಚಮಾಡಿಕೊಂಡು ಭಕ್ತನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಬಡತನ-
 ವನ್ನೂ ಭಾಗ್ಯವನ್ನೂ ಸಮಯ ಬಂದ ಹಾಗೆ ಅನುಭವಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಂಥವ-
 ನಾಗಬೇಕು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ದೇವರಿಗೆ ಸರ್ವೇಶ್ವರತ್ವವನ್ನು ಕೂಡ ಸಾಮಾ-
 ನ್ಯವಾಗಿ ಭಕ್ತರು ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈಶ್ವರತ್ವವನ್ನು ದೇವರಿಗೆ
 ಕೊಟ್ಟರೆ ನಾವು ಅವನೆದುರಿಗೆ ಕೈ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ನಮ್ಮ ದೇಹವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂ-
 ಕೋಚಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜಿ, ಜಿ, ಎನ್ನುತ್ತ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ
 ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾರಿಕೊಂಡು ಅವನ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ನಾವು
 ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ನಮಗೆ ಆಗ-
 ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಪಾಠಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ
 ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಪಾಠವನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕೆಂದರೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ
 ಸಾಧ್ಯವೇ? ಪಾಪ! ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ದುಮುದ್ದಾಗಿ ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ
 ಮೊದಲು ಮಾತಾಡುತ್ತ ನಿರಂಕುಶರಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಮಕ್ಕಳು ಪಾಠಶಾಲೆಯ
 ಹೊಸಿಲನ್ನು ದಾಟುತ್ತಲೆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನನುಸರಿಸ-
 ಬೇಕೆಂಬುದು ಎಂಥ ಮಾತು!! ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮನೋವೃತ್ತಿಯೇ ತಿಳಿಯದು.
 ಇನ್ನು ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಮನೋವೃತ್ತಿ ಹೇಗೆ ತಿಳಿದೀತು? ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ
 ವಿದ್ಯಾಪ್ರವಾಹವು ಮಕ್ಕಳ ಹೃದಯದೊಳಕ್ಕೆ ಹರಿಯಬೇಕಾದರೆ ಉಪಾಧ್ಯಾ-
 ಯರು ಪಾಠಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಬಾಲತ್ವವನ್ನು ಆವಾಹನೆಮಾಡಿಕೊಂಡು
 ಮಕ್ಕಳ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಕಿಂಡರ್ಗಾರ್ಟನ್ ಎಂದು ಈಗ ಹೆಸರು

ಗೊಂಡಿರುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸಬೇಕು. ಭಗವಂತನ ಅನಂದಪ್ರವಾಹವು ಭಕ್ತನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಹರಿಯಬೇಕಾದರೂ ಭಗವಂತನು ಭಕ್ತರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಆವಾಹನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದು ತನ್ನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದೇ ಸರಳವಾದ ಮಾರ್ಗ. ಹೀಗೆಲ್ಲದೆ ಭಗವಂತನು ಸರ್ವೇಶ್ವರತ್ವದ ದರ್ಪವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ನಾವು ಹೊರಗೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ನಟಿಸಿದರೂ ಒಳಗೆ ಮನಸ್ಸು ಸಂಕುಚಿತಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಬಾಯಿಮುಚ್ಚಿರುವ ಪಾತ್ರೆಯೊಳಗೆ ನೀರು ಹೇಗೆ ಹೋಗಲಾರದೋ ಹಾಗೆ ಸಂಕುಚಿತವಾದ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಕ್ಕೆ ಅನಂದದ ಪ್ರವಾಹವು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾರದು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅವನು ದರ್ಪವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶನಮಾಡುವಾಗ ನಾವು ಹೆದರಿಕೊಂಡು ನಡೆಯಬೇಕಾಗುವದು. ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಭಯ ಎರಡೂ ಒಂದು ಕಡೆ ಕೂಡಿರಲಾರವು; ಅವು ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಾದವುಗಳು. ಹೆದರಿಕೆಯ ಗಂಧವೇ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಆಗದು. ಅದುದರಿಂದ ಭಕ್ತನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗ ದೇವರು ತನ್ನ ಸರ್ವೇಶ್ವರತ್ವವನ್ನು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಡುರಿಟ್ಟು ಬರಬೇಕು; ಅದರ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಕೂಡ ತೋರಿಸಕೂಡದು. ಭಕ್ತನು ಬಯಸಿದಂತೆ ದೇವರು ಆಗಬೇಕು. ತಂದೆಯಾಗಿ ಯಾಜಮಾನ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು; ತಾಯಾಗಿ ಮಕ್ಕಳ ಸುಖಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಬೇಕು; ಅರಸಾಗಿ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಹತ್ತಬೇಕು; ಆಳಾಗಿ ಗಾಡಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯಬೇಕು; ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು; ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಪಾಠವನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕು; ಗುರುವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೋಧಿಸಬೇಕು. ಬಹಳವಾಗಿ ಹೇಳುವದೇನು? ಸಮಯ ಬಂದರೆ ಮಿಾನಾಗಬೇಕು; ಅಮೆಯಾಗಬೇಕು; ಹಂದಿಯಾದರೂ ಆಗಬೇಕು; ಮೃಗವಾದರೂ ಆಗಬೇಕು. ಭಕ್ತನ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕು, ವಸ್ತ್ರವನ್ನುಡಬೇಕು, ಪುಷ್ಪವನ್ನು ಮುಡಿಯಬೇಕು, ಗಂಧವನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಉಣ್ಣಬೇಕು. ಹೀಗೆಲ್ಲ ಅವೇಕ್ಷಿಸುವ ಭಕ್ತನ ಕಿವಿಗೆ ಪೂರ್ಣನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಆವಾಹನ ಮಾಡಲಿ? ಸರ್ವಾಧಾರನಾದ ನಿನಗೆ ಆಸನವನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಲ್ಪಿಸಲಿ? ನಿರಾಕಾರನಾದ ನಿನಗೆ

ಹೇಗೆ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಲಿ? ವಿಶ್ವೋದರನಾದ ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಲಿ? ನಿರ್ವಾಸನನಾದ ನಿನಗೆ ಪುಷ್ಪವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮುಡಿಸಲಿ? ನಿರ್ಲೇಪನಾದ ನಿನಗೆ ಗಂಧವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹಚ್ಚಲಿ? ನಿತ್ಯತೃಪ್ತನಾದ ನಿನಗೆ ಸ್ತೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಿ? ಅನಂತನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಹೇಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡಲಿ? ಅದ್ವಯನಾದ ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಲಿ? ವೇದವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಅವೇದ್ಯನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಹೇಗೆ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲಿ? ಎಂಬ ಜ್ಞಾನಿಯ ಮಾತುಗಳು ಹೇಗೆ ಇಂಪಾದಾವು? ದೇವರು ಭಕ್ತನ ಬಯಕೆಯಂತೆ ಆಗಿ ಬರುವದರಿಂದ ಭಕ್ತನು ಅಕೃತ್ರಿಮವಾದ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ತಂದೆಗೆ ಯಾರೇನು ಕೊಡುವರು? ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆದರಿಸುವದಕ್ಕೆ ತಾಯಿ ಏನು ಬೇಡುವಳು? ಒಂದು ಮುತ್ತು ಕೊಡೆಂದರೆ ಕೂಸು ಅದಕ್ಕೆ ನನಗೇನು ಕೊಡುತ್ತಿ ಎಂದು ಕೇಳುವದೇನು? ಹೀಗೆ ಭಕ್ತನು ದೇವರನ್ನು ತನ್ನ ಬಂಧುವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಮಾಡದೆ ಇರುವದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ದೇವರು ನಮ್ಮ ಸ್ವಕೀಯನೇ ಆಗಿರುವದರಿಂದ ನಮಗೆ ಸರ್ವಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನೂ ತಾನೇ ತಿಳಿದು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ನಮ್ಮಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನೂ ಬಯಸುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಪರಕೀಯನಾಗಿದ್ದರೆ ನಮಗೆ ಏನಾದರೊಂದು ಕೆಲಸವಾಗಬೇಕಾದಾಗ ನಾವು ನಮ್ಮ ಕೈಲಾದ ಏನಾದರೊಂದು ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವನಿಂದ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಮವು ಕೇವಲ ಮಾರಾಟದ್ದು. ನಮ್ಮದೊಂದು ಬಗೆಯ ಪ್ರೇಮದ ಬೆಲೆಗೆ ಅವನದೊಂದು ಬಗೆಯ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡ ಹಾಗಾಗುವದು. ಇಂಥ ಪ್ರೇಮವು ಭಕ್ತನಿಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ. “ದೇವರು ನಮ್ಮವನಾದ ಮೇಲೆ ನಾವು ಸೇವೆಮಾಡಲಿ ಬಿಡಲಿ ಅವನು ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನು; ಅವನು ನಮಗೊಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ತೋರಿಸಲಿ ಬಿಡಲಿ ನಾವು ಅವನ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರು.” ಎಂದು ಭಕ್ತನು ಯೋಚಿಸುವನು. ಸಾರ್ವಜ್ಞಿಕವನೇ ಭಕ್ತನ ಬಂಧುವರ್ಗದಲ್ಲೊಬ್ಬನಾಗುವದರಿಂದ ಭಕ್ತನು ಭಗವಂತನ

“ನಿರ್ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ಆರಮ್ಭವಾನ್” ಎಂದರೆ “ತನಗಿಲ್ಲದಿರುವದನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಮತ್ತು ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಬಂಧವಾದ ಉದ್ಯೋಗವು ರಜೋಗುಣ ಮತ್ತು ತಮೋಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭೂತವಾಗುವದರಿಂದ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ಗತಿಯೆಂಬ ವ್ರತವನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು” ಎಂಬ ಮತ್ತು

“अनन्याश्चितयंतो मां ये जनाः पर्युपासते ।

तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम् ॥”

ಎಂದರೆ “ಯಾರು ನೀನೇ ಗತಿಯೆಂದು ನನ್ನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಉಪಾಸನೆಮಾಡುತ್ತಾರೋ ಅವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ಭಾರವನ್ನು ನಾನು ವಹಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ದೃಢವಿಶ್ವಾಸವನ್ನಿಟ್ಟು

“भोजनाच्छादने चिंतां वृथा कुर्वति वैष्णवाः ।

योऽसौ विश्वंभरो देवस्स भक्तान् किमुपेक्षते? ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವ ದೇವನು ಭಕ್ತರನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡಲಾರನಾದುದರಿಂದ ಊಟಉಡಿಗೆಯ ಚಿಂತೆ ನಮಗೇತಕ್ಕೊಂದು ನಿರಾತಂಕದಿಂದ ಭಗವಂತನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಇದರಿಂದ ಗೌಣೀಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸುಖವು ಸಿಕ್ಕುವದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗುವದು. ನೋಡಿರಿ. ನಮ್ಮ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನವೇ ಕಾರಣವು ಹೊರತು ಮತ್ತೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತ ಹೋದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ದುಃಖವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗುವದು. ಶಿಶುವಿನ ಸರ್ವಭಾರವನ್ನೂ ತಾಯಿಯೇ ವಹಿಸುವಳಷ್ಟೆ. ಆಗ ಅದರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಏನೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದೇ ಶಿಶು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಭಾರವನ್ನು ತಾನು ಹೊರುವದಕ್ಕೆ ಹೋದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ತಾಯಿ ಚಿಂತೆಯು ತಪ್ಪಿ ಅದು ತನಗೆ ತಾನೇ ಚಿಂತೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವದು. ಬಾಲಕನು ಹಸಿವೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ; ಹಸಿವೆಯಾದುದನ್ನು ತಾಯಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರಾಯಿತು. ಇದರಂತೆಯ ಭಗವನ್ನಹಿಮೆ-

ಯನ್ನು ಶ್ರವಣಮಾಡಿ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಕೂಡಲೆ ನಾವು ಭಗವಂತನ ಮೇಲೆ ನಿಮಿಷಮಾತ್ರವಾದರೂ ಸರ್ವಭಾರವನ್ನೂ ಮಹಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅದರಿಂದ ರೋಗಾರ್ತನು ವೈದ್ಯರಿಗೆ ಬೇನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಅಥವಾ ಜೋರರಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದವನು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಿಗೆ ತನ್ನ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಅರಿಕೆಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕೂಡಲೆ ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗುವಂತೆ ನಾವು, ನಮ್ಮ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಭಾರವು ಇಳಿದಂತಾಗಿ, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯದ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗಾಗುವದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರವಿಷ್ಟವಾಗುವದು. ಹೀಗೆ ಗೌಣೀಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಭಗವಂತನ ಅವತಾರಗಳು ಬಹು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವವು.

ಅವತಾರವೆಂದರೆ “ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಯುವದು” ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುವದು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿ ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿದನು; ಈ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವರ ವಿಚಿತ್ರಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು; ಈ ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಎರಸರಾಗಿ ಅಂತರ್ಮುಖರಾದವರಿಗೆ ನಿತ್ಯಾನಂದವನ್ನು ಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತನು; ಇಂಥ ಆನಂದವು ಆಜೀವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಸಂಭವವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಜ್ಞಕಲ್ಪವಾದ ವೇದಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಸೋಗಸುವದಿಲ್ಲ. ಆತನು

“क्लेशोऽधिकतरस्तेषामव्यक्तासक्तचेतसाम् ।

अव्यक्ता हि गतिर्दुःखं देहवधिरवाप्यते ॥”

ಎಂದರೆ ನಿರಾಕಾರವನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನಮಾಡುವವರಿಗೆ ಕಷ್ಟವು ಅಧಿಕತರವೆಂದೂ ದೇಹಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿದವರಿಗೆ ಅವ್ಯಕ್ತಸ್ವರೂಪವು ದುಃಖಪ್ರದವೆಂದೂ ಹೇಳಿ ಅಲ್ಪಜ್ಞರಾದ ಜೀವರಿಗೆ ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನಾಯಾಸದಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೊನೆಗೆ ತಾನೇ ಸಾಕಾರ ರೂಪವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಜೀವರ ಕಡೆಗೆ ಇಳಿದು ಬಂದನು. ಆನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದ

ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಸಹಜಪ್ರೇಮವನ್ನು ಜೀವರಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ಪೂರ್ಣಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಜನ್ಮಾದಿವಿಕಾರಗಳ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಜೀವರ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಾನೇ ಇಳಿದು ಬಂದು ನಾನಾ ಲೀಲೆಗಳಿಂದ ತನ್ನ ದಿವ್ಯಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದುದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಭಕ್ತರು ದೇವರನ್ನು ಪರಮಕರುಣಾಳುವೆಂದು ಬಹು ಕೊಂಡಾಡುವರು.

“जन्म कर्म च मे दिव्यं एवं यो वेत्ति तत्त्वतः ।

त्यक्त्वा देहं पुनर्जन्म नैति मामेति सोऽर्जुन ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು “ಅರ್ಜುನ, ದಿವ್ಯವಾದ ನನ್ನ ಜನ್ಮವನ್ನೂ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಹೀಗೆ ಯಾವನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯುವನೋ ಅವನು ನನ್ನನ್ನೇ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಭಗವಂತನ ಆವತಾರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವವರಿಂದ ವಿಶೇಷಫಲವುಂಟು. ಈರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಆಸುರೀಸಂಪತ್ತಿನ ಮೂಢರು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸ್ಥಾವರಾಂತವಾದ ಭೂತಗಳಿಗೂ ನಿಯಂತಾರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮೂಲಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಮನುಷ್ಯಾಕಾರನೆಂದು ಅವಮಾನಮಾಡುವರೆಂದೂ ದೈವೀಸಂಪತ್ತಿನ ಮಹಾನುಭಾವರು ನನ್ನ ಭೂತಾದಿಯಾದ ಅಯ್ಯಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವರೆಂದೂ ಭಗವಂತನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ

“अवजानंति मां मूढाः मानुषीं तनुमश्रितम् ।

परं भावमजानंतो मम भूतमहेश्वरम् ॥

महात्मानस्तु मां पार्थ दैवीं प्रकृतिमाश्रिताः ।

भजंत्यनन्यमनसो ज्ञात्वा भूतादिमव्ययम् ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು. ನಿಜವಾಗಿ ಸಾಕಾರವೆಂದರೇನು? ನಿರಾಕಾರವೆಂಬ ಕ್ಷೀರಸಾಗರದ ಮಥನದಿಂದ ತೇಲಿ ಬಂದ ಬೆಣ್ಣೆಯ ಮುದ್ದೆ.

ಭಗವಂತನು ಮನುಷ್ಯರ ಅಭಿರುಚಿಯು ನಾನಾ ವಿಧವಾಗಿರುವದನ್ನು

ನೋಡಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಅಭಿರುಚಿಗೂ ತಕ್ಕ ಅವತಾರವಿರಲೆಂದು ಅನೇಕ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು. ಆ ಅವತಾರಗಳ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ವೇದವ್ಯಾಸರಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನರು ತಮ್ಮ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಟ್ಟಿರುವರು. ಈ ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ವಿಗ್ರಹದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ ಇರುವದು. ಒಬ್ಬನು ಭೋಗೈಶ್ವರ್ಯಸಮಸ್ತಿತನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಕೇವಲ ವಿರಕ್ತನೂ ಗೃಹಸ್ಥನೂ ಆದ ಶಿವನ ವೇಷವನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಬಾಲಸನ್ಯಾಸಿಯಾದ ದತ್ತನ ಅವತಾರವನ್ನು ಬಹುವಾಸಿಸುವನು. ಈಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಭಿರುಚಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬಂತೋ ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಬರುವ ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲ. ಒಂದೇ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ತಂದೆಯ ಮನಸ್ಸು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಕಡೆಗೆ ಇದ್ದರೆ ಮಗನ ಮನಸ್ಸು ಶಿವನ ಕಡೆಗೆ ಇರಬಹುದು; ಮುಮ್ಮಗನ ಮನಸ್ಸು ದತ್ತನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಮನೆತನದ ಪೂರ್ವಾಚಾರದಿಂದ ಬಂದದ್ದೆಂದೂ ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಬಹು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಯಾಜೀವರ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಸಂಸ್ಕಾರವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ ತಾಯಿ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಂಡು ಕೂಸು ಮತ್ತು ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಕೂಸು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ತಾಯಿಯು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸ್ತನ್ಯಪಾನಮಾಡಿಸುವದನ್ನು ಎರಡು ಕೂಸುಗಳೂ ನೋಡಿರುತ್ತವೆ; ಎರಡು ಕೂಸುಗಳೂ ಸ್ತನ್ಯಪಾನಮಾಡಿರುತ್ತವೆ. ಅವೆರಡೂ ಅಡುವದಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ಗಂಡು ಲೇಖನಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಗೆರೆಯನ್ನೆಳೆಯುತ್ತ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕಂಕುಳಿಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ; ಹೆಣ್ಣು ಮೂರು ಹೆಂಟೆಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಬೋಕಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಹಾಗೆ ನಟಿಸಿ ಸಣ್ಣ ಬೊಂಬೆಯನ್ನು ಮಗುವೆಂದು ಕಂಕುಳಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ತನ್ಯಪಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇನ್ನೇನು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆ? ಭಕ್ತರಿಗೂ ಹಾಗೆ ಪೂರ್ವಸಂಸ್ಕಾರಬಲದಿಂದ ಒಂದೊಂದವತಾರಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಹೆಚ್ಚಿರುವದು. ಕೆಲವರು ಮೂರ್ಖರು ಯಾವದೋ ಒಂದು ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾದ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಅವತಾರಮುಹುರ್ಮೆಯನ್ನು

ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದರ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಇಡುವ ಸಡಗರದಲ್ಲಿ ಇತರ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ತುಚ್ಛವಾಗಿ ಕಾಣುವರು. ಹೀಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕೆಲವರು ಬೇರೆಬೇರೆ ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಅವಿಚಾರದಿಂದ ಒಬ್ಬರ ಪ್ರೇಮಪಾತ್ರವಾದ ಅವತಾರವನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ತಿರಸ್ಕಾರಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುವದು ಬಹು ಶೋಚನೀಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಹಾಳುದುರಭಿಮಾನದಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಪಂಗಡಗಳಾಗಿ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಮಸೆಯುತ್ತಿರುವರು.

“अज्ञः सुखमाराध्यः

सुखतरमाराध्यते विशेषज्ञः

ज्ञानलवटुर्विदग्ध

ब्रह्माऽपि नरं न रंजयति ॥”

ಎಂಬ ಭರ್ತೃಹರಿಯ ನೀತಿಯಂತೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯದವನನ್ನು ಸುಖವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಬಹುದು; ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದವನನ್ನಂತು ಮತ್ತೂ ಸುಖವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಬಹುದು; ತನಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡದೆ ಇರುವ ಮೂರ್ಖನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವದು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದವತಾರವನ್ನೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮವೆಂದು ಆಯಾ ಅವತಾರಮಹಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸರು ಬರೆದಿರುವಾಗ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮಪಾತ್ರವಾದ ಅವತಾರದ ವಿಷಯವಾದ ಮಾತಿಗೆ ಗೌರವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೂ ಏಕೆ ಕೊಡಬಾರದೋ ಮತ್ತು ತನಗೆ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಒಂದು ನಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವುಂಟಾಗಿರುವಂತೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಗೆ ಅವನ ಪೂರ್ವಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ನಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವುಂಟಾಗಿರುವದೆಂದು ಏಕೆ ತಿಳಿಯಬಾರದೋ ದೇವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಪ್ರಕೃತ ಕೇವಲಪ್ರಬಲವಾದ ಭೇದಭಾವನೆಗೆ ವಿಷಯರಾಗಿರುವವರು ತಿವ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು. ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖವು ಬೇಕು, ದುಃಖವು ಬೇಡ ಎಂಬೆರಡು ಬಯಕೆಗಳುಂಟಷ್ಟೆ.

ಸುಖವು ಬೇಕೆಂಬ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವವರು ಸ್ಥಿತಿಕರ್ತನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಮರೆಹೋಗುವರು. ದುಃಖವು ಬೇಡವೆಂಬ ಪಕ್ಷವನ್ನವಲಂಬಿಸುವವರು ಲಯಕರ್ತನಾದ ಶಿವನನ್ನು ಉಪಾಸನೆಮಾಡುವರು. ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ದ್ವೇಷವೇಕೆ? ಶಿವವಿಷ್ಣುಗಳಿಗೇನಾದರೂ ಪರಸ್ಪರ ದ್ವೇಷವುಂಟೆ? ಶಿವನನ್ನೂ ಕಾಣದೆ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ ಕಾಣದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಗುದ್ದಾಡುವದೆಂಥ ಮೂರ್ಖತನ! ಶಿವನು ಮಹಾಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನಾಗಿ ವಿಷ್ಣುದೇವತಾಸಂಬಂಧವಾದ ರಾಮತಾರಕಮಂತ್ರವನ್ನು ತಾನೂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ಇತರರಿಗೂ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವನೆಂದೂ ವಿಷ್ಣುವು ಶಿವಪೂಜೆಗೆ ಕಮಲಪುಷ್ಪವು ಸಾಲದೆ ಹೋದಾಗ ತನ್ನ ಕಣ್ಣನ್ನೇ ಕಿತ್ತು ಅರ್ಪಿಸಿದನೆಂದೂ ಹೇಳುವರಲ್ಲ!! ಅವರು ಅಷ್ಟು ಪರಸ್ಪರ ಮೈತ್ರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವರ ಭಕ್ತರು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಹೊಡೆದಾಡುವದು ಯಾವ ನ್ಯಾಯ? ನಿಜವಾಗಿ ಯಾವ ಗಾಮಗಳು ನಿರತಿಶಯಶಾಂತಿಸುಖಕ್ಕೆ ಸಾಧನಗಳೋ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೇಯವಾದ ರಕ್ತವಾತಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರ ದೌರಾತ್ಮ್ಯವನ್ನೇನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು? ಭಕ್ತನು ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗುವದಕ್ಕೆ ನಿಜವಾಗಿ ಇಂದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಡ್ಡಗುಡ್ಡ.

“ಯೋ ಯೋ ಯಾಂ ಯಾಂ ತನುಂ ಭಕ್ತಃ ಶ್ರದ್ಧಯಾಽರ್ಚಿತುಮಿच्छತಿ ।

ತಸ್ಯ ತಸ್ಯಾಚಲಾಂ ಶ್ರದ್ಧಾಂ ತಾಮೇವ ವಿದಧಾಮ್ಯಹಮ್ ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಯಾರುಯಾರು ಯಾವಯಾವ ವಿಗ್ರಹದ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನಿಡುವರೋ ಅವರವರಿಗೆ ಆಯಾ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೇ ಭಗವಂತನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವನು. ಆದುದರಿಂದ ತನಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಯಾವ ವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವು ತೋರುತ್ತದೋ ಅದನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮೊದಲು ಗೌಣೀಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತೋರಿಸಬೇಕು.

ಭಗವಂತನು ಗೌಣೀಭಕ್ತಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ

“ಸತತಂ ಕೀರ್ತಯಂತೋ ಮಾಂ ಯತಂತಶ್ಚ ದೃಢವ್ರತಾಃ ।
 ನಮಸ್ಯಂತಶ್ಚ ಮಾಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ನಿದ್ಯಯುಕ್ತಾ ಉಪಾಸತೇ ॥
 ಮನ್ಮನಾ ಭವ ಮದ್ಭಕ್ತೋ ಮಧ್ಯಾಜಿ ಮಾಂ ನಮಸ್ಕುರು ।
 ಮಾಮೇವೈಷ್ಯಸಿ ಯುಕ್ತವೈವಮಾತ್ಮಾನಂ ಮಠರಾಯಣಃ ॥
 ಮಚ್ಚಿತ್ತಾ ಮದ್ರತಪ್ರಾಣಾ ಬೋಧಯಂತಃ ಪರಸ್ಪರಮ್ ।
 ಕಥಯಂತಶ್ಚ ಮಾಂ ನಿದ್ಯಂ ತುಷ್ಯಂತಿ ಚ ರಮಂತಿ ಚ ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ತಂದಿರುವನು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ “ತೈಲಧಾರೆಯಂತೆ ಎಡೆ-
 ಬಿಡದೆ ನನ್ನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಹಾಗೆ
 ಮಾಡಿದ ಮನಸ್ಸು ಕದಲಿದ ಕೂಡಲೆ ನಮಸ್ಕಾರರೂಪವಾದ ಕಾಯಿಕೋಪಾ-
 ಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಆಯಾಸ ತೋರಿದಾಗ ನನ್ನ ಕೀರ್ತಿ-
 ಯನ್ನು ಕೀರ್ತನಮಾಡುವದರ ಮೂಲಕ ವಾಚನಿಕೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡ-
 ಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿ ಹೊರಗೆ ಹಾರಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೋದ ಚಿತ್ತವನ್ನು
 ತಿರುಗಿಸಿ ತಂದು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಇಡಬೇಕು” ಎಂಬುದು ಮೊದಲನೇ ಶ್ಲೋಕದ
 ತಾತ್ಪರ್ಯ; “ಸರ್ವವಿಷಯಗಳಿಂದಲೂ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿ ನನ್ನ-
 ಲ್ಲಿಯೇ ಇಡು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಆಗದೆ ಇದ್ದರೆ ವಿಷಯಾಂತರಗಳ
 ಮೇಲೆ ಮನಸ್ಸಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಮೇಲೆಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಇಡುತ್ತಾ ಬಾ. ಇದೂ
 ಅಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ನನ್ನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಪೂಜೆಮಾಡು. ಪೂಜಾಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳು
 ದೊರೆಯದೆ ಇದ್ದರೆ ಆಗ ನನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದ-
 ರಿಂದ ಮದೇಕಶರಣನಾದ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿ” ಎಂಬುದು ಎರಡನೇ
 ಶ್ಲೋಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯ; “ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವಾದರೂ ಪ್ರಾಣ
 ಧಾರಣಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಲಾರದಂಥ ಮನಸ್ಥಿತಿಯು ಎರಡು ಬಗೆ. ಒಂದನೇದು
 ಧ್ಯಾನಾವಸ್ಥೆ, ಎರಡನೇದು ವಿದ್ವೇಷಾವಸ್ಥೆ. ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಲೀನ-
 ಮಾಡುವದು ಧ್ಯಾನಾವಸ್ಥೆ; ಇನ್ನು ಭಕ್ತಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮ

ತಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನನುಸರಿಸಿ ನನ್ನ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವದರಿಂದ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಭಜನೀಯನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಪರಸ್ಪರಾನುವೋದನದಿಂದ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದುವದೂ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲದೆ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಇರುವಾಗ ಹರೆ, ಗೋವಿಂದ, ಗೋಪಾಲ, ಶಂಭೋ, ಶಂಕರ ಎಂದು ಕೀರ್ತನಮಾಡುತ್ತ ಆನಂದದಲ್ಲಿರುವದೂ ವಿಕ್ಷೇಪಾವಸ್ಥೆ.” ಎಂಬುದು ಮೂರನೇ ಶ್ಲೋಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಮೊದಲು ಭಗವಂತನು ಮಾನಸಿಕ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಹೇಳಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಶಾರೀರ ಮತ್ತು ವಾಚನಿಕ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡಿರುವನು. ಇದಲ್ಲದೆ

“अथ चित्तं समाधातुं न शक्नोषि मयि स्थिरं ।

अभ्यासयोगेन ततो मामिच्छाप्तुं धनंजय ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ “ಅರ್ಜುನ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಆಗದೆ ಇದ್ದರೆ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಆಲಂಬನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ತಿರುಗಿಸಿ ತಂದು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೇಲೆ ಇಡುವ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಆಮೇಲೆ ಮಾನಸಿಕತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡು” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು.

ಭಕ್ತಶಿಖಾಮುಖಿಯಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ತನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಹೇಳಿರುವ

“श्रवणं कीर्तनं विष्णोः स्मरणं पादसेवनम् ।

अर्चनं वंदनं दास्यं सख्यमात्मनिवेदनम् ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಂತೆ ಗೌಣೋಭಕ್ತಿಯು ಶ್ರವಣ, ಕೀರ್ತನ, ಸ್ಮರಣ, ಪಾದ ಸೇವನ, ಅರ್ಚನ, ವಂದನ, ದಾಸ್ಯ, ಸಖ್ಯ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನಿವೇದನ ಎಂದು ಒಂಭತ್ತು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವದು. ಶ್ರವಣವೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿವಿಧಾವತಾರಗಳ ಪವಿತ್ರಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಆಲಿಸುವದು. ಸುಮ್ಮನೆ ಒಂದು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಡುವದು ನಿಜವಾದ ಶ್ರವಣವೆನಿಸಲಾರದು.

ಕೇಳಿದ ವಿಷಯವು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕದ್ದು ಹೃದಯವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ರೋಮಾಂಚಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಕು. ಮನಸ್ಸು ಪರಮಾತ್ಮನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಹೋಗಬೇಕು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕುಲಶೇಖರಾಚಾರ್ಯರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರವಣವು ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವದು. ಇವರು ಅರಸರು. ಇವರಿಗೆ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರದೇವರಲ್ಲಿ ಬಹು ಭಕ್ತಿ ಇತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಪುರಾಣಿಕನು ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಕುಲಶೇಖರಾಚಾರ್ಯರ ತನ್ಮಯರಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಿಕನು ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾವಣನು ಕದ್ದೊಯ್ದನೆಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಈ ಮಾತು ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲೆ ಕುಲಶೇಖರಾಚಾರ್ಯರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಗೆ ಕೆಂಡವಾದವು. ಆ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕಿರಣಗಳು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಇತರರ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಭೇದಿಸಿದವು. ಅವರ ಹುಬ್ಬುಗಳು ಕುಣಿಯುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾದವು. ಅವರ ದೇಹದಲ್ಲೆಲ್ಲ ರೋಮಾಂಚವಾಗಿ ಕಂಪನಕ್ಕಾರಂಭವಾಯಿತು. “ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದನು” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಲೆ ಪ್ರಲಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಕೋಲೆಯನ್ನು ಕಡಿದ ಮೇಘದಂತೆ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ ಒರೆಯಿಂದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿರಿದು ಝಳಿಸುತ್ತ ತಟಕ್ಕನೆ ಎದ್ದು ನಾನಿನ್ನೂ ಜೀವಿಸಿರುವಾಗ ನಮ್ಮ ಕುಲದೇವತೆಯಾದ, ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ದೇವತೆಯಾದ, ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯದೇವತೆಯಾದ, ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳ ಪ್ರಾಣನಾದ, ಆಲೋಕಮಾತೆಯನ್ನು ಆದುರಳನಾದ, ದುಷ್ಟನಾದ, ಧೂರ್ತನಾದ, ನೀಚನಾದ, ಪಾಪಿಯಾದ, ಕ್ರೂರನಾದ, ಕಳ್ಳನಾದ, ಹೇಡಿಯಾದ, ಕಾಮಿಯಾದ ಆ ರಾವಣನು ಕದ್ದೊಯ್ದನೆ? ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಹೊಡೆದು, ಕಡಿದು, ಬಡಿದು, ಜಡಿದು ನಮ್ಮ ತಾಯನ್ನು ಸಂತಯಿಸಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಶ್ರೀರಾಮರ ಬಳಿಗೆ ಬಿಡುವೆನು” ಎಂದು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ಒಂದೇ ಓಟದಿಂದ ಕಲ್ಲುಮುಳ್ಳುಗಳನ್ನು ನೋಡದೆ ಸರಳರೇಖಾಕೃತಿಯಾಗಿ ನುಗ್ಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ದಾರಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಸಮುದ್ರವು ಸಿಕ್ಕಿತು. ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ಕುದುರೆಯು ನಡೆಯಲಾರದೆಂಬುದನ್ನು ಕೂಡ ಯೋಚನೆ ಮಾಡದೆ ಆಚಾರರು ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತಿರಲು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣ

ಸಮೇತನಾಗಿ ತಾನೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಲು ಆಳ್ವಾರರು ತನ್ನ ಪ್ರೇಮಮೂರ್ತಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತು ಅಮೇಲೆ ಅವರಪ್ರಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ತಮ್ಮೂರಿಗೆ ಬಂದರು. ಇದೇನೂ ಅಸಂಭವವಲ್ಲ. ಇರಲಿ. ಅವರ ಪ್ರೇಮದ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಕೀರ್ತನವೆಂದರೆ ಶ್ರವಣಮಾಡಿದ ಪರಮಾತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಹಾಡುವದು.

“मधुरं हि पयः स्वभावतो

न हि कीदृक्सितशर्करान्वितम् ॥”

ಎಂದು ಉಪಮನ್ಯುವೆಂಬ ಭಕ್ತನು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಬರೀ ಹೆಸರು ಗಳೇ ಹಾಲಿನಂತೆ ಮಧುರವಾದವು. ಇನ್ನು ಆಹಾಲಿಗೆ ಬಳೀ ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ಬೆರೆಸಿದಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣವರ್ಣನೆಯೂ ಸೇರಿದರೆ ಅದರ ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದೇನು! ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ

“तदेव रम्यं रुचिरं नवं नवं

तदेव शश्वन्मनसा महोत्सवम् ।

तदेव शोकार्णव शोषणं नृणाम्

यदुत्तमश्लोकयशोऽनुगीयते ॥”

ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಉತ್ತಮಶ್ಲೋಕನಾದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಗಾನ ಮಾಡುವದೇ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಎಷ್ಟು ಸಲ ಹಾಡಿದರೂ ಹೊಸ ಹೊಸದರಷ್ಟು ರುಚಿಕರವಾಗಿಯೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಉಲ್ಲಾಸಕರವಾಗಿಯೂ ದುಃಖಪರಿಹಾರಕವಾಗಿಯೂ ಇರುವದು. ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನಮಾಡುತ್ತ ಹಾಡುವಾಗ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಸಂತೋಷವು ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಆನಂದಾಶ್ರುಗಳ ಮೂಲಕವೂ ದೇಹದಲ್ಲಿ ರೋಮಾಂಚಗಳ ಮೂಲ-

ಕವೂ ಹೊರಸೂಸಬೇಕು. ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವು
ಹೆಚ್ಚಿಂ ಬ ವಿಸಯದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ

“अत्यंतदुष्टस्य कलेरयमेको महान्गुणः ।

कीर्तनादेव कृष्णस्य मुक्तबंधः परं ब्रजेत् ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವಿರುವದು. “ಅತ್ಯಂತ ದುಷ್ಟನಾದ ಕಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ
ಗುಣವಿರುವದು. ಕೃಷ್ಣನ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಕೀರ್ತನಮಾಡಿದರೆ ಸಾಕು. ಮುಕ್ತಿ-
ಯಾಗುವದು” ಎಂದು ಅದರ ಅರ್ಥ. ಕೀರ್ತನವೇನೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಲ್ಲ.

“ध्यायन् कते यजन् यज्ञैस्त्रेतायां द्वापरेऽर्चयन् ।

यदाप्नोति तदाप्नोति कलौ संकीर्त्य केशवम् ॥”

ಎಂಬ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನದಿಂದಲೂ, ತ್ರೇತಾ-
ಯುಗದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದಿಂದಲೂ, ದ್ವಾಪರದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯಿಂದಲೂ ಆಗುವ ಫಲವು
ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನದಿಂದಾಗುವದು. ಇದನ್ನರಿತು ದೇವತೆಗಳು ಕೂಡ
ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ಬಯಸುವರು. ಭಗವಂತನು

“नाहं वसामि वैकुंठे योगिनां हृदये रवौ ।

मङ्गत्वा यत्र गायंति तत्र तिष्ठामि नारद ॥”

ಎಂದರೆ “ನಾನು ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಕುಂಡಲಿಯ ಉತ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು
ಮಾಡುವ ಯೋಗಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಾಗಲಿ
ಇಲ್ಲ; ನನ್ನ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಗಾನಮಾಡುವ ಭಕ್ತರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವೆನೆಂದು
ಹೇಳಿರುವನು. ಆದಕಾರಣ ಕೀರ್ತನಭಕ್ತಿಯು ಅತಿಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದು.
ಸ್ಮರಣವೆಂದರೆ ಲೋಭಿಯು ಹಣವನ್ನು ನೆಲದೊಳಗೆ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು ಹಗಲಿರುಳೂ
ಅದರ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮವಿಚಾರವನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ
ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು ಯಾವಾಗಲೂ ಅವನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವದು. ಪಾದಸೇವ-

ನವೆಂದರೆ ಭಗವನ್ನೂರ್ತಿಯ ಚರಣಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವದು. ಅರ್ಚನ ವೆಂದರೆ ಆವಾಹನ, ಆಸನ, ಅರ್ಘ್ಯ ಮತ್ತು ಪಾಡ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಷೋಡ-ಶೋಪಚಾರಗಳಿಂದ ದೇವರನ್ನು ಪೂಜಿಸುವದು. ವಂದನವೆಂದರೆ ದೇವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವದು. ದಾಸ್ಯವೆಂದರೆ ತನ್ನನ್ನು ದೇವರ ಸೇವಕನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ-ಕೊಂಡು ಸೇವೆಮಾಡುವದು. ಸಖ್ಯವೆಂದರೆ ದೇವರೊಡನೆ ನಿಷ್ಕಪಟಮಿತ್ರ ಭಾವದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವದು. ಆತ್ಮನಿವೇದನವೆಂದರೆ ಭಗವಂತನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ

“यत्करोषि यदश्नासि यज्जुहोषि ददासि यत् ।

यत्तपस्यसि कौंतेय तत्कुरुष्व मदर्पणम् ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶಿಸಿರುವಂತೆ ತಾನು ದೇಹಯಾತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡ-ತಕ್ಕ ಗಮನಾಗಮನಾದಿಲೌಕಿಕಕರ್ಮವನ್ನೂ, ದೇಹಧಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಉಟ-ಮಾಡುವದನ್ನೂ, ವೈದಿಕವಾದ ಹೋಮದಾನಾದಿನಿತ್ಯನೈಮಿತ್ತಿಕ ಕರ್ಮ-ಗಳನ್ನೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅರ್ಪಣೆಮಾಡುವದು. ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು

“आत्मा त्वं गिरिजा मतिः परिजनाः प्राणाः शरीरं गृहं

पूजा ते विषयोपभोगरचना निद्रा समाधिस्थितिः ।

संचारः पदयोः प्रदक्षिणविधिः स्तोत्राणि सर्वा गिरो

यद्यत्कर्म करोमि तत्तदखिलं शंभो तवाराधनम् ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವು ವಿವರಿಸುವದು. ಇದರ ಅರ್ಥವೇನೆಂದರೆ “ಹೆ, ದೇವ, ನೀನು ನನ್ನ ಆತ್ಮನು. ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯೇ ನಿನ್ನಧಾಂಗಿಯಾದ ಪಾರ್ವತಿಯು. ನನ್ನ ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳೂ ನಿನ್ನ ಪರಿಜನರು. ನನ್ನ ದೇಹವೇ ನಿನ್ನ ಆಲಯ. ನಾನು ವಿಷಯೋಪಭೋಗಮಾಡುವದೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಪೂಜೆ. ನನ್ನ ನಿದ್ರೆಯೇ ಸಮಾಧಿಸ್ಥಿತಿ. ನಾನು ಸಂಚಾರಮಾಡುವದೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ. ನಾನಾ-ಡುವ ಮಾತೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರ. ನಾನು ಮಾಡುವದೆಲ್ಲ ನಿನ್ನಾರಾಧನೆಯು.” ಹೀಗೆ ಭಕ್ತನು ಆತ್ಮನಿವೇದನಮಾಡುವಾಗ ದೇವರನ್ನು ತನಗೆ ಇಂಥ-

ದೊಂದು ಕಾರ್ಯ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡೆಂದು ಮಾತ್ರ ಎಂದಿಗೂ ಕೇಳಬಾರದು. ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು.

“मत्समः पातकी नास्ति पापघ्नी त्वत्समा न हि ।

एवं ज्ञात्वा महादेवि यथायोग्यं तथा कुरु ॥”

ಎಂದರೆ “ಹೇ ಜಗಜ್ಜನನಿ, ನನ್ನಂಥ ಪಾಪಿಗಳಿಲ್ಲ; ನಿನ್ನಂಥ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರಕರಿಲ್ಲ; ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೋ ಹಾಗೆ ಮಾಡು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತೆ ದೇವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನು ವಿಜ್ಞಾಪನೆ ಮಾಡಿ ಮುಂದೆ ಹೇಗೆ ಸಾಗಿಸಬೇಕೋ ಅದನ್ನು ದೇವರೇ ನಮಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆಂದು ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದು ಆತ್ಮನಿವೇದನ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರವಣಾದಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವದೇ ಮನುಷ್ಯನ ಪರಮಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದ

“एतावानेव लोकेऽस्मिन् पुंसः स्वार्थः परः स्मृतः ।

भक्तियोगे भगवति तन्नामश्रवणादिभिः ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವದು. ಶ್ರವಣಾದಿ ಭಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದರಿಂದಲೇ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಕೈವಲ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವರು. ಪರೀಕ್ಷಿತ್ವಹಾರಾಜನು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಶ್ರವಣದಿಂದಲೂ, ಶುಕಮುನೀಂದ್ರನು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಕೀರ್ತನದಿಂದಲೂ, ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಸ್ಮರಣದಿಂದಲೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಚರಣಸೇವೆಯಿಂದಲೂ, ಪ್ರಥುಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಅರ್ಚನದಿಂದಲೂ, ಅಕ್ರೂರನು ನಮಸ್ಕಾರದಿಂದಲೂ, ಹನುಮಂತನು ದಾಸ್ಯದಿಂದಲೂ, ಅರ್ಜುನನು ಸಖ್ಯದಿಂದಲೂ, ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಆತ್ಮನಿವೇದನದಿಂದಲೂ ಭಗವದನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿರುವರು.

ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಮೊದಮೊದಲು ವಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ ತೋರದಿದ್ದರೂ ಯಾವ ವ್ಯಸನವೂ ಇಲ್ಲದವನಾದರೂ ಒಂದು ವ್ಯಸನದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ

ಕೊನೆಗೆ ಆ ವ್ಯಸನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅರೆಗಳಿಗೆಯಾದರೂ ಜೀವವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರಲಾರದಂತೆ ಅಗುವ ಹಾಗೆ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಸಾಕಾರೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕು.

“एवं सततयुक्ता ये भक्तास्त्वां पर्युपासते ।

ये चाप्यक्षरमव्यक्तं तेषां के योगवित्तमाः ॥”

ಎಂಬ ಗೀತಾಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಸಾಕಾರೋಪಾಸಕರು ಶ್ರೇಷ್ಠರೂ ನಿರಾಕಾರೋಪಾಸಕರು ಶ್ರೇಷ್ಠರೂ ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಭಗವಂತನು

“मध्यावेश्य मनो ये मां नित्ययुक्ता उपासते ।

श्रद्धया परयोपेतास्ते मे युक्ततमा मताः ॥”

ಎಂದರೆ ಮೊದಲು ನನ್ನ ಸಗುಣಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಉಪಾಸನೆಮಾಡುವವರೇ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಹಾಗಾದರೆ, ಭಗವಂತನು ಒಂದು ಸಲ ಭಕ್ತನು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯನೆಂದು ಹೇಳುವದೂ ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ

“समोऽहं सर्वभूतेषु न मे द्वेष्योऽस्ति न प्रियः”

ಎಂಬದರಿಂದ “ನನಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮ; ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯವೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಿಯವೂ ನನಗೆ ಇಲ್ಲ.” ಎಂದು ಹೇಳುವದೂ ಹೇಗೆ ಸಮಂಜಸವಾಗುವದೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ. ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯಗಳೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಅಗ್ನಿಯಂತೆ. ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದವರ ಶೀತ ಬಾಧೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾರ ಮೇಲೆಯೂ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಮಾತ್ರ ಶೀತ ಬಾಧೆಯನ್ನು ಕಳೆಯುವದು. ಅಕ್ಷರೋಪಾಸಕರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಸಾಹಸದಿಂದ ಮಾಯೆಯನ್ನು ದಾಟಿ “तरती शोकमात्मवत्” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ತಮಗೆ ತಾವೇ ಪಾರಾಗುವರು. ಭಕ್ತರು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗುವದರಿಂದ

“तेषामहं समुद्धर्ता मृत्युसंसारसागरात् ।

भवामि न चिरात्पार्थ मय्यावेशितचेतसाम् ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟವರನ್ನು ತಡ-
ವಿಲ್ಲದೆ ತಾನು ವೃತ್ಯುರೂಪವಾದ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ-
ರುವನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಪಾತವೇನು? ಪರಮಾತ್ಮನ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ
ಮಾಯೆಯೆಂಬ ನ್ಯೂಫೌಂಡ್‌ಲ್ಯಾಂಡಿನ ನಾಯಿ ಇದೆ. ಅದು ಯಾರನ್ನೂ
ಒಳಗೆ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನಿಗಳು ವಿಚಾರವೆಂಬ ದೊಣ್ಣೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು
ಜಗ್ಗು-ಹಾಕುತ್ತ ತಾವೇ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನರಂತೆ ತೋರಿಸಿಕೊಂಡು ಒಳಕ್ಕೆ
ನುಗ್ಗಿ ಬಿಡುವರು. ಅವರ ದೊಣ್ಣೆಯ ತೂಕವನ್ನೂ ಅವರ ಯಜಮಾನಿ-
ಕೆಯ ತಿರುಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ಆನಾಯಿ ಬಾಯಿಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡಿರುವದು. ಅಷ್ಟು
ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹೋಗಲಾರದವರು ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು
ಕೊಗಬೇಕು. ತನ್ನವರು ಬಂದರೆಂದು ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಮಾಯೆಯೆಂಬ
ನಾಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಭಕ್ತರು ಆಗ ನಿರ್ಭಯದಿಂದ
ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು. ಅಪಾಯಕ್ಕೆ ತಲೆಗೊಟ್ಟು ಮುಗ್ಗುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೀಗೆ
ಹೋಗುವದು ಮೇಲೆಂದು ಭಕ್ತರು ಈ ಭಕ್ತಿಪಂಥವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವರು.

ಆರಂಭಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಗ್ರಹಾರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದು ಬಹು ಉಪ-
ಕಾರಕವಾಗುವದು. ಭರತಖಂಡದವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಿಗ್ರಹಾರಾಧಕರೆಂದು
ಕಡೆಗಣ್ಣಿಂದ ನೋಡುವವರು ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣೊಳಗೆ ಗಜ್ಜುಗ ಬೆಳೆದಿರುವದನ್ನು
ತಿಳಿಯದೆ ಇತರರ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಹೂವು ಕೂತಿರುವದನ್ನು ಎತ್ತಿಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಲೋಕ-
ದಲ್ಲಿ ವಿಗ್ರಹಾರಾಧನೆ ಮಾಡದ ಪ್ರಾಣಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಜನಾಂಗವೆಲ್ಲಿಂದ
ಬಂತು? ದೇವರೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೇಲೆ ಅರಿದಾಳದ ಗೀಟೆಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಹೇಳು-
ವಷ್ಟು ದೇವರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ನಂಬದವನು ಕೂಡ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಸಾತ್ರರಾದ-
ವರ ಭಾವಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಸುಂದರವಾದ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನೂ ಕನ್ನಡಿಯನ್ನೂ ಹಾಕಿಸಿ
ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉನ್ನತವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅಲಂಕರಿಸುವನು. ದೇವರ
ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ನಂಬುವನು ದೇವರ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಬಹುಮಾನಿಸುವದರಲ್ಲಿ

ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ರಾಜರ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಶಿಲಾವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವರಲ್ಲ! ಅದು ವಿಗ್ರಹಾರಾಧನೆಯಲ್ಲವೇನು? ನಮ್ಮ ವಿಗ್ರಹಾರಾಧನೆಯ ಉದ್ದೇಶವೇನೆಂದರೆ — ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ಸ್ತ್ರೀಪುತ್ರಾದಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನಿಡುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕಾದರೆ ಕಾಲಿಗೆ ನೆಟ್ಟು ಒಂದು ಮುಳ್ಳನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಮುಳ್ಳಿನಿಂದಲೇ ತೆಗೆಯುವಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಪುತ್ರಾದಿಗಳ ಮೇಲಣ ಪ್ರೇಮವೊದಲಾದ ಆಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಿಗ್ರಹಪೂಜೆಯನ್ನು ಭಗವಂತನ ಅವತಾರಗಳ ಮೇಲಣ ಪ್ರೇಮವೆಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಿಗ್ರಹಪೂಜೆಯಿಂದ ತೆಗೆದು ಹಾಕಬೇಕು. — ಇಷ್ಟೆ. ನಮ್ಮ ವಿಗ್ರಹಪೂಜೆ, ವಿಗ್ರಹಪೂಜೆಯೇ ಅಲ್ಲ. ನಾವು ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಪೂಜೆಮಾಡುವಾಗ “ಕಲ್ಲೆ, ಉಣ್ಣು; ಮಣ್ಣೆ ಕುಡಿ;” ಎಂದು ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ವಿಗ್ರಹದಿಂದ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬರುವಂಥ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ. ವಿಗ್ರಹದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಹೇಗೆ ಬರುವದೆಂದರೆ ಪಾಠಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗನ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಚಿತ್ರಪಠವನ್ನಿಟ್ಟು ಅದರಲ್ಲಿ ನಾಯನ್ನೋ ಅಥವಾ ಬೆಕ್ಕನ್ನೋ ತೋರಿಸೆಂದ ಕೂಡಲೆ ಅವನು ತೋರಿಸುವದಿಲ್ಲವೆ? ಆಹುಡುಗನಿಗೆ ಆಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೆ ನಾಯ ಅಥವಾ ಬೆಕ್ಕಿನ ಸ್ಮರಣೆ ಬಂದ ಹಾಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸುಗುಣಮೂರ್ತಿಯ ಆಕೃತಿವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತಲೆ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಅವತಾರದ ನೆನಪಾಗುವದು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ

“अहं सर्वस्य प्रभवो मत्तः सर्वं प्रवर्तते ।

इति मत्वा भजंते मां बुधा भावसमन्विताः ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ “ನಾನು ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೂ ಕಾರಣನೆಂದೂ ನನ್ನಿಂದಲೇ ಬುದ್ಧಿಜ್ಞಾನಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವವೆಂದೂ ಹೀಗೆ ನನ್ನ ವಿಷಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದೇ ವಿವೇಕಿಗಳು ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವರು” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಹೀಗೆ ಪರಮಾತ್ಮಭಾವನೆಯನ್ನು

ಇಡದಂಥವರ ವಿಗ್ರಹವೂಜೆಯು ಮಾತ್ರ ತಿರಸ್ಕರಣೆಯವೇ ಸರಿ. ಭಾವ-
ನೆಯೊಂದು ಬಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಮೂಲಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ
ಪೂಜೆಮಾಡಿದುದರ ಫಲವು ಬಂದೇ ಬರುವದು. ಏಕಲವ್ಯನೆಂಬ ನಿಷಾದನು
ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರ ಬೊಂಬೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟು-
ಕೊಂಡು ಅದನ್ನೇ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು
ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಧನುರ್ಧರಾಗ್ರೇಸರನಾದನೆಂದು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.
ಈಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನೇ ಮಾಡಿದ ಮಣ್ಣಿನ ಬೊಂಬೆಯು ಅವನಿಗೆ ಇನ್ನು
ಏನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದೀತು! ಮಣ್ಣಿನ ಬೊಂಬೆ ಬರೀ ಜ್ಞಾಪಕಮಾತ್ರಕ್ಕೆ. ಅವನ
ಭಾವನೆಯು ಬಲವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ದೋಣಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಆಗತಕ್ಕ
ಪ್ರಯೋಜನವಾಯಿತು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿ-
ರುವದರಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ಗುಣಗಳು ಬರುವವೆಂದೂ ಕೆಟ್ಟವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ
ಸೇರುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಕೆಟ್ಟಗುಣಗಳು ಬರುವವೆಂದೂ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವರಷ್ಟೆ.
ಇದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೇನು? ಒಬ್ಬನ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯತನವು ಪ್ರಬಲವಾ-
ಗಿದ್ದರೆ ಅವನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಸೇರುವ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೂ ಹೇಗೋ
ಆಒಳ್ಳೆಯ ಗುಣಗಳು ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವವು. ಕೆಟ್ಟಗುಣಗಳ ವಿಷ-
ಯವೂ ಹಾಗೆಯೇ. ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತೋರಿದಷ್ಟು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ
ಗುಣಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಿದ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು
ನಾವು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಇದ್ದು ಅದರ ಸಂಬಂಧವಾದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು
ಹೇಳುತ್ತ, ಕೇಳುತ್ತ, ಹಾಡುತ್ತ, ನೋಡುತ್ತ, ಮುಟ್ಟುತ್ತ, ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ
ಆಭಾವನಾಮಯರಾದರೆ ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಉತ್ತಮ
ಪರಿಣಾಮವಾಗಲಾರದೆಂದು ಸಂಶಯಪಡುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಗೌಣೀ-
ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾಗಿಯೇ ಆಗುವದು. “ಮುಖವು ಮನಸ್ಸಿನ
ಕನ್ನಡಿ” ಎಂಬ ನಾಣ್ಯಾಡಿಯಂತೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಶಾಂತ-
ತೆಯ ಲಕ್ಷಣವು ಅವನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಕಂಡೇ ಕಾಣುವದು. ಗೌಣೀ
ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಕರ್ಮಯೋಗದಿಂದಾಗಬೇಕಾದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ-
ಯಾಗುವದಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನಯೋಗಿಯು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯರೀತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುವ ಪರ-

ಮಾತೃವಿಚಾರವು ನವವಿಧವಾದ ಭಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೇ ಪ್ರೇಮಪ್ರಧಾನವಾದ ಹರಿಕಥಾಶ್ರವಣದಿಂದ ತಿಳಿದು ಅದು ಕೀರ್ತನಸ್ಮರಣಾದಿಗಳಿಂದ ಮನನವಾಗುವದು. ಈ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಭಕ್ತನು ತನ್ನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಬಾಧಕವಾದ ವಿಷಯಗಳ ಗೋಚಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಸಾಧಕವಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಪಯೋಗಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವನು. ವಿಷಯಗಳು ಭಕ್ತನನ್ನು ತಮಗೆ ತಾನೇ ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂದಿರುಗುವವು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ ನೋಡಿರಿ. ಕೇವಲ ಸಣ್ಣ ಶಿಶುವು ಕೂಡ ಏನಾದರೊಂದು ಆಟದ ಒಡವೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಆಆಟದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕಸುಕೊಳ್ಳಹೋದರೆ ಅದು ಅದನ್ನು ಕೊಡದೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಇರತಕ್ಕ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದೇ ಕೂಸಿಗೆ ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆಯ ಚೂರನ್ನು ಕೊಡುವದಾಗಿ ತೋರಿಸಿದರೆ ತತ್ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಮೊದಲು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆಟದ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಅಚೆಗೆ ಬಿಸುಟು ಅಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕೆಂಬ ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು ಅಳುತ್ತ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಆ ಕೂಸಿಗೆ ಆಆಟದ ಒಡವೆಯಿಂದ ಯಾವ ಸಂತೋಷವು ಉಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ಸಂತೋಷವು ಅಸಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ತನಗೆ ದೊರೆಯುವದೆಂದು ತಿಳಿದುದರಿಂದಲೇ ಮೊದಲಿನ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡಿ ಈಹೊಸವಸ್ತುವಿಗೆ ಆಸೆಗೊಂಡಿತು. ಅದರಂತೆಯೇ ಪ್ರಪಂಚವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನೇ ಸುಖರೂಪವಾಗಿ ಎಣಿಸಿ ಅಹೋರಾತ್ರಿ ಅವುಗಳನ್ನೇ ಯೋಚಿಸಿ ಬೆಂದು ಬೆಂಡಾಗುತ್ತಿರುವವರಾದರೂ ತಮಗೆ ಆವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತಿರುವ ಆನಂದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾದ ಆನಂದವನ್ನೀಯುವ ವಸ್ತು ಲಭಿಸಿದ ಹೊರತು ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಲಾರೆವೆಂದರೆ ನ್ಯಾಯವಾಗಿಯೇ ಇರುವದು. ಲೌಕಿಕಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದಾಗತಕ್ಕ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶತಾಧಿಕವಾದ ಸುಖವು ಗೌಣಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಆಗುವದರಿಂದಲೇ ಅದರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರು ಪ್ರವರ್ತಿಸುವರು. ಈಅರ್ಥವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಭಕ್ತರಾದ ಶ್ರೀವುರಂದರದಾಸರು “ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ ಕೊಳ್ಳಿರೋ, ನೀವೆಲ್ಲರು ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ ಕೊಳ್ಳಿರೋ” ಎಂದು

ಸಾರಿಸಾರಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅವರು ಗೌಣೇಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆನಂದವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳು ಅವಮಾನ-ಪಟ್ಟು ಬಾಲವನ್ನು ಮುದುರಿಕೊಂಡು ಕೂಗದೆ ಮುಖವನ್ನು ಜೋಲುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹಿಂದಿರುಗುವವು. ಇನ್ನು ಕರ್ಮಯೋಗದಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾದವನು ಚಿತ್ತಸ್ಥೈರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜಯೋಗವನ್ನು ವಲಂಬಿಸುವಂತೆ ಗೌಣೇಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಶ್ರವಣಮನನಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿದ ಭಕ್ತನು ಮುಂದೆ ನಿಧಿಧ್ಯಾಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವನು. ನಿಧಿಧ್ಯಾಸವೂ ಕೂಡ ಗೌಣೇಭಕ್ತಿಯೇ ಅದರೂ ಅದನ್ನು ಗೌಣೇಭಕ್ತಿಯ ಪರಿಪಾಕಸ್ಥಿತಿಯೆಂದೂ ಪರಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭಸ್ಥಿತಿಯೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದಾದುದರಿಂದ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಸ್ವಾಮಿವಿವೇಕಾನಂದರ ಭಕ್ತಿಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಹೊಂದುವಂತೆ ನಿಧಿಧ್ಯಾಸರೂಪವಾದ ಗೌಣೇಭಕ್ತಿಯು ಶ್ರವಣಮನನರೂಪವಾದ ಗೌಣೇಭಕ್ತಿಗೂ ಜ್ಞಾನದ ಪರಿಪಕ್ವವಸ್ಥೆಯಾದ ಪರಭಕ್ತಿಗೂ ಮಧ್ಯಸ್ಥವಾದ ಒಂದು ಮೆಟ್ಟಲಾಗಿರುವದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವದು. ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಈಗೌಣೇಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಾಯಿಕವಾಚಿಕತಪಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಭಕ್ತನು ಮುಂದೆ ಮಾನಸಿಕತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕೈಹಾಕುವನು.

ಶ್ರವಣಕೀರ್ತನಾದಿಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಡೆಸುವದರಿಂದ ಮನಸ್ಸೆಂಬ ಕಬ್ಬಿಣದ ಪಾಪವೆಂಬ ತುಕ್ಕು ಹೋಗುತ್ತ ಬರುವದಲ್ಲದೆ ವಿಷಯಾಭಿಲಾಷೆಯೆಂಬ ದಾಹವು ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬರುವದು. ಆಸೆ ಹೋಗುವದೇ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು. ಆನಂದಮಯನಾದ ದೇವರನ್ನು ಮರೆಹೊಕ್ಕು ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ವಿಷಯಸುಖವನ್ನು ಬೇಡುವದೆಂಬುದು ಎಂಥ ತಿಳಿಗೇಡಿತನ! ವಿಷಯಾಭಿಲಾಷೆಯೂ ಭಗವಂತನ ಮೇಲಣ ಪ್ರೇಮವೂ ಎರಡೂ ಎಂದಿಗೂ ಕೂಡಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅಕ್ಕಿಯ ಮೇಲಣ ಆಸೆ, ನೆಂಟರ ಮೇಲಣ ಹಿತ ಎರಡೂ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವದುಂಟೆ? ಆನಂದನಿಧಿಯಾದ ದೇವರ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಬಾಯಿನೀರುಸುರಿಸುವದು ಗಂಗಾನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೀರಿಗಾಗಿ ಗುಂಡಿಯನ್ನು ತೋಡಿದಂತೆ ಮತ್ತು ವಜ್ರದ ಗನಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಗಾಜಿನ ಚೂರುಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿದಂತೆ ಭಗವದ್ಭಕ್ತನಿಗೆ ಐಹಿಕಸುಖಾಭಿ-

ಲಾಷೆ ತಗ್ಗುವದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಪರಲೋಕಸುಖವೂ ಅವನಿಗೆ ಮಹತ್ತರವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. “ಸ್ವರ್ಗಾದಿಲೋಕಗಳೇನು? ಭೂಲೋಕದಂತಿರುವ ಮೇಲಿನ ಲೋಕಗಳಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಇವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲಾಗಿರಬಹುದು. ಆದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಏನು?” ಎಂದು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ವಿಷಯಗಳ ಜಗ್ಗುವಿಕೆಯಿಂದ ಕೊಸರಿಕೊಂಡು ದೇವರ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಬಯಸಿ ಕಣ್ಣುಕಣ್ಣು ಬಿಡುವ ಭಕ್ತನ ಮನಸ್ಸೆಂಬ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷವಾದ ಕಬ್ಬಿಣವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಸೂಚಿಕಾಂತಿಲಿಯು ತಾನಾಗಿ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆಯುವದು. ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲ ವಿಷಯಾಸಕ್ತರಾಗಿ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗಲೆಂದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದೀತೆ? ಇದ್ದರೆ “अन्तास्तेऽतीव मे प्रियाः” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಭಕ್ತರು ನನ್ನ ಪ್ರಿಯರೆಂದು ಭಗವಂತನು ಏಕೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು? ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪನೆಂಬ ಆನಂದನಿಧಿಯ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಹೊರಹೊರಗೆ ಹರಿದಾಡುತ್ತ ಗಂಡಕೀನದಿಯ ಮಳಲಿನಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಹುಡುಕುವಂಥ ಮೂರ್ಖರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಿವಿಧವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿರುವ ಅವ್ಯಕ್ತಸ್ವರೂಪನಾದ ಆಪರಮಾತ್ಮನು ಅಂತರ್ಮುಖರಾಗಿ ತನ್ನನ್ನೆ ಹುಡುಕುವವರಿಗಾಗಿ ತಾನು ನಾಮರೂಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅವರಿಗೆ ಶುಭಾಗಮನವನ್ನು ಬಯಸುವನು. ಮಕ್ಕಳು ಬಂದು ಮೈಮೇಲೆ ಬಿದ್ದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಬೇಡ? ಅದರ ಏನಾದರೊಂದನ್ನು ಬೇಡುತ್ತ ಕಾಡುತ್ತ ಬಂದರೆ ಬೇಸರವಾಗಬಹುದು. ಏನನ್ನೂ ಕೇಳದೆ ಪ್ರೇಮಾವೇಶದಿಂದ ಅಲಿಂಗನವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ತಾಯಿಯು ಎರಡು ಕೈಗಳನ್ನೂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಚಾಚಿ ಮಗುವನ್ನು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲವೆ? ಪರಮಾತ್ಮನು ನಮಗೆಲ್ಲ ತಾಯಿತಂದೆ. ಅವನೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಿರುವನು. ಅವನೇ ನಮ್ಮ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಅವನೇ ನಮಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದುದೇನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಮಾಡುವನು. ಅವನು ನಮಗೆ ಮಾಡುವದೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿಯೆ. ನಮ್ಮನ್ನು ಒಂದು ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಹಲ್ಲುಕಿರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಆವಿನೋದವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಎಂದಿಗೂ ಇಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ. ನಾವು ನಮ್ಮ ಕ್ಷುದ್ರಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಏನೋ ಒಂದು ವಿಷ-

ಯವನ್ನು ನಮಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಗದೆ ಹೋಗುತ್ತಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಷಾದಪಡುವೆವು. ಭಕ್ತನು ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದ ಹಾಗೆ ಮನಸ್ಸುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಭಕ್ತನಿಗೆ ತನಗೆ ಹೀಗೇ ಆಗಬೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ಸೆಂಬುದಿರಬಾರದು. ದೈವೇಚ್ಛೆಯೂ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ನಮಗೆ ಇದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವ ಭಾರವನ್ನು ನಾವೇಕೆ ಹೊರಬೇಕು? ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ಎಷ್ಟರದು? “ಊರಮುಂದೆ ಹೋಗುವ ಮಾರಿಯನ್ನು ಮನೆಹೊಕ್ಕು ಹೋಗು” ಎಂದ ಹಾಗೆ ಪೂರ್ವಾಪರವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ನಮ್ಮ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕೆ ದೇವರಿರುವಾಗ ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ ಇಲ್ಲದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಕೊಂಡು ನಾವೇಕೆ ತಿಣುಕುತ್ತಾ ಹೆಣಗಬೇಕು? ಆದ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಉಣ್ಣುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದು ಸುಖವೋ? ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅಡಿಗೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉಣ್ಣುವದು ಸುಖವೋ? ಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ತಾವು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಭಾರವನ್ನೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ವಹಿಸಿಬಿಡುವರು. ಹೀಗೆ ನೀನೇಗತಿಯೆಂದು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಶರಣುಬರುತ್ತಲೆ ಭಗವಂತನು ಅಂಥ ಭಕ್ತನನ್ನು ತಾನೂ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಕರೆಯುವನು. ತಾಯಿ ಕರೆದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತಷ್ಟು ಬೇಗಬೇಗ ಮುಂದೆ ಸಾಗುವಂತೆ ಭಕ್ತರು ಭಗವಂತನ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುವರು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಸೂಜಿಕಲ್ಲನ್ನು ಸೂಜಿಯೂ ಪ್ರಾಣಕಾಂತನನ್ನು ಸಾಧ್ವಿಯೂ ಮರವನ್ನು ಬಳ್ಳಿಯೂ ಅವಲಂಬಿಸುವ ಎರಡನ್ನೇ ಸ್ಥಿತಿಯೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿವಿವೇಕಾನಂದರ “a search continuing in love” ಎಂದರೆ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಸಾಗುವದೆಂಬ ಲಕ್ಷಣವು ಅನ್ವಯಿಸುವದು. ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಅರುಣೋದಯವು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಭಕ್ತಿಗೆ ಇದು ಪ್ರಥಮಸೂಚನೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮವಿಷಯಕವಾದ ಪ್ರೇಮವೆಂಬುದೊಂದು ಮಾತ್ರ ಮುಂದೆ ಸಾಗೀತೇ ಹೊರತು ಉಳಿದ ವಿಷಯಾಂತರ ಪ್ರೇಮವಾವುದೂ ಮುಂದೆ ಸಾಗಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಹೆಂಡತಿಮಕ್ಕಳ ಮೇಲಣ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳೋಣ. ನಮಗೆ

ಹೆಂಡತಿಮಕ್ಕಳಿಂದ ಸುಖವಾದೀತೆಂದು ಅವರನ್ನು ನಾವು ಆಶ್ರಯಿಸುವೆವು. ತಮಗೆ ನಮ್ಮಿಂದ ಸುಖವಾದೀತೆಂದು ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನಾಶ್ರಯಿಸುವರು. ಇವರಿಬ್ಬರ ಪರಸ್ಪರಪ್ರೇಮವನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಂಡರೆ ಕಥಾಶತಕದಲ್ಲಿ ಸಗಣೆ-ತಕ್ಕಡಿಗ ಮತ್ತು ಮರಳುತಕ್ಕಡಿಗನೆಂಬ ಇಬ್ಬರ ಪರಸ್ಪರಪ್ರೇಮದ ನೆನಪು-ಬರುವದು. ಬೇರೆಬೇರೆ ಊರಿನವರಾದ ಆ ಇಬ್ಬರು ಪ್ರಯಾಣಿಕರಾಗಿ ಹೊರಟು ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಒಂದೂರಿನ ಧರ್ಮಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿತರು. ಸಗಣೆಯ ತಕ್ಕಡಿಗನಲ್ಲಿ ಸಗಣೆಯದೊಂದು ಗಂಟತ್ತು. ಮರಳು ತಕ್ಕಡಿಗ-ನಲ್ಲಿ ಮರಳಿನದೊಂದು ಗಂಟತ್ತು. ಸಗಣೆಯ ಗಂಟನ್ನು ಅನ್ನದ ಗಂಟೆಂದು ಮರಳುತಕ್ಕಡಿಗನೂ ಮರಳಿನ ಗಂಟನ್ನು ಅಕ್ಕಿಯ ಗಂಟೆಂದು ಸಗಣೆತಕ್ಕಡಿ-ಗನೂ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡರು. ತನ್ನ ಸಗಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆಹಾರಪದಾರ್ಥ-ವಾದ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಾಕಬೇಕೆಂದು ಸಗಣೆತಕ್ಕಡಿಗನೂ ತನ್ನ ಮರಲನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅನ್ನವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಮರಳುತಕ್ಕಡಿಗನೂ ಯೋಚನೆ-ಮಾಡಿ ಇಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಗಂಟನ್ನು ವಿನಿಮಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಗುಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬಿದ್ದೀತೆಂದು ಒಡನೆ ಆಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ತಾವು ತಾವು ಹೊಸದಾಗಿ ಸಂಪಾದನೆಮಾಡಿದ ಗಂಟನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ನೋಡಿ ನಿರಾಶರಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟರು. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲ-ವೆಂದೂ ಹೆಂಡತಿಮಕ್ಕಳಿಂದ ನಮಗೆ ಸುಖವಾಗುವದೆಂದೂ ನಾವು ತಿಳಿಯು-ತ್ತೇವೆ. ಆಹೆಂಡತಿಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ತಮಗೆ ನಮ್ಮಿಂದ ಸುಖವಾಗುವದೆಂದೂ ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಬ್ಬರೂ ತಿರುಕರೆ. ಹೇಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ-ತುಂಬಬೇಕು? ಅದುದರಿಂದಲೆ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲಣ ಪ್ರೇಮವು ನೆಲೆಯಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಇವತ್ತು ಇರಬಹುದು; ನಾಳೆ ಹೋಗಬಹುದು. ನಾಡಿದ್ದು ಮತ್ತೆ ಬರಬಹುದು; ಆಚೆಯ ನಾಡಿದ್ದು ತಿರುಗಿ ಹಾರಿಹೋಗ-ಬಹುದು. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬರು ಇಡುವ ಪ್ರೇಮವು ಬಹು ಕ್ಷಣಿಕವಾದುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಒಬ್ಬರಿದೊಬ್ಬರು ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸುವರು; ಒಬ್ಬರಲ್ಲಾದರೂ ಸುಖವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಆಪ್ರೇಮವನ್ನು ಹೇಗೆ ಬೆಳೆಯಬೇಕು? ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ನಿರಾಶರಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುತ್ತಿರುವದೆ ಅವರ ಹಣೆಯ ಬರಹ.

ಪರಮಾತ್ಮವಿಷಯಕಪ್ರೇಮವು ಹಾಗಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಸುಖಸ್ವರೂಪನು. ಅವನಿಂದ ಸುಖವು ಸಿಕ್ಕಿಯೇ ಸಿಕ್ಕುವದರಿಂದ ಅವನ ಮೇಲಣ ಪ್ರೇಮವು ಬೆಳೆಯುವದು. ಹಾಗಾದರೆ ಶ್ರವಣಕೀರ್ತನಾದಿಗಳಿಂದ ಮುಂದೆ ಪ್ರೇಮವು ಬೆಳೆಯುವದೆಂದ ಮೇಲೆ ಆಕಾಯಿಕ ಮತ್ತು ವಾಚನಿಕ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ನಿಜ-ಸುಖವು ಸಿಕ್ಕಿರಬೇಕಷ್ಟೆ? ಎಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಹಸಿವೆಯಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದ ಬಡವನೊಬ್ಬನು ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತನ ಮನೆಗೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ಅವನು ಶ್ರೀಮಂತನ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿರುವದರಿಂದ ತನಗೆ ಅನ್ನವು ದೊರೆಯುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಸಂಶಯಪಡುವ ಹಾಗಂತು ಇಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಒಳಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವ ವಿವಿಧಪಕ್ವಾನ್ನಗಳ ಸುವಾಸನೆಯು ಮೂಗಿಗೆ ಬಡಿದರೆ ಆಹಸಿವೆಯ ಸಂಕಟವು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಮೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲವೆ? ಪರಮಾತ್ಮನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿ ಮನುಷ್ಯದೇಹದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಸ್ಥಳವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಆಮೇಲೆ ಹಸಿವೆಬಾಯಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದನು. ಅವು “ನಮಗೆಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದವು. ಆಗ ಭಗವಂತನು “ನೀವು ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನೆಂದು ಐತರೇಯಶ್ರುತಿ ಇದೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಯಾರಾದರೂ ಊಟಕ್ಕೆ ಕರೆದರೇನೆ ಶ್ರವಣೇಂದ್ರಿಯದ ಮೂಲಕ ಆಗುವಷ್ಟು ತೃಪ್ತಿಯಾಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಶ್ರೀಮಂತನ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಬಡವನಿಗೂ ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯದ ಮೂಲಕ ಆಗಬಹುದಾದಷ್ಟು ತೃಪ್ತಿಯಾಗಿಯೇ ಇರುವದು. ಶ್ರವಣಕೀರ್ತನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವನಿಗೂ ಈಪರಿಣಾಮದಷ್ಟು ತೃಪ್ತಿಯಾಗಿದ್ದೇ ತೀರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸಾಗುವದಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಹೀಗೆ ಪರಮಾತ್ಮವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದುದೇ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಶುಭಸೂಚನೆ. ಈಸ್ಥಿತಿಯೊಡಗುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭಕ್ತನು ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನೂ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನೂ ಪೂಜೋಪಕರಣಗಳನ್ನೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡವಿಕೊಂಡು ಏಳುವನು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಎಳೆಗಿಡಕ್ಕೆ ಬೇಲಿಯ ಹಾಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅಗತ್ಯ-

ವಾದವುಗಳೆಂದು ಅವನು ಮನಗಾಣುವನು. ಗ್ರಂಥಕಾಲಕ್ಷೇಪವು ಕೂಡ ಅವನಿಗೆ ಎಳೆ ಗಿಡವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಕುಂಡದಂತೆ ತೋರುವದು. ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇರುಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಲಿತ ಮೇಲೆ ಬೇಲಿಯನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷೆಮಾಡುವಂತೆ ಮತ್ತು ಗಿಡವನ್ನು ಕುಂಡದಿಂದ ತೆಗೆದು ಬಯಲಲ್ಲಿಡುವಂತೆ ಭಕ್ತನು ಹೊರಬಿದ್ದು ತಾನೇ ತಾನಾಗುವನು. ವೈದಿಕಧರ್ಮಪಂಥದವರನ್ನು ಮೂರ್ತಿಪೂಜಕರೆಂದು ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡದೆ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವವರು ಈಸಂಧಿಕಾಲದ ಭಕ್ತನ ಮನಸ್ಥಿತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಅದರ ಯಥಾರ್ಥವು ತಿಳಿಯುವದು. ಶ್ರವಣಕೀರ್ತನಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವಾಗ ಭಕ್ತನು ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನಷ್ಟೆ. ಈಗ ಅವನಿಗೆ ಏನೇನೂ ಬೇಕಾಗುವದಿಲ್ಲ. ತಾನು ಮತ್ತು ತನ್ನ ದೇವರು ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ವಿಷಯವೂ ಅವನಿಗೆ ಸೇರುವದಿಲ್ಲ. ಬಾಹ್ಯಪೂಜೆಯ ಅಟ್ಟಹಾಸಗಳು ಅವನಿಗೆ ರುಚಿಸುವದಿಲ್ಲ.

“गभीरे कासारे विशति विजने घोरविपिने

विशाले शैले च भ्रमति कुसुमार्थं जडमतिः ।

समर्प्येकं चेतः सरसिजमुमानाथ भव ते

सुखेनैव स्थातुं जन इह न जानाति किमहो ॥”

ಎಂದರೆ “ಮೂಢರು ಆಳವಾದ ಸರಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ, ನಿರ್ಜನವಾದ ಘೋರಾಟವಿಗಳಲ್ಲಿ, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಗಳಿಗಾಗಿ ಅಲೆಯುವರಲ್ಲ! ಹೆ, ಪಾರ್ವತೀವಲ್ಲಭ, ಅನಾಯಾಸದಿಂದ ಮನಸ್ಸೆಂಬ ಒಂದು ಕಮಲಪುಷ್ಪವನ್ನು ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಣೆಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯದೆ ಇರುವರಲ್ಲ!!” ಎಂದು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿರುವ ಅರ್ಥವು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತನಗೆ ತಾನೇ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗುವದು. ಈಸ್ಥಿತಿಬಂದಾಗ ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ವೃಕ್ಷವು ಪುಷ್ಪಿತವಾಗುವದು. ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶ್ರವಣಮನನರೂಪವಾದ ಅಥವಾ ಕಾಯಿ-

ಕವಾಚನಿಕತಪೋರೂಪವಾದ ಗೌಣೇಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ “ಹೆ, ದೇವ, ಭಕ್ತವತ್ಸಲ, ದೀನದಯಾಳು, ಜಗನ್ನಾಟಕಸೂತ್ರಧಾರಿ, ಪತಿತ-ಪಾವನಾ, ಕೃಪಾನಿಧಿ, ಶ್ಯಾಮಸುಂದರಾ, ರಘುಕುಲಲಲಾಮ, ಮುರಲೀಧರ, ಕೈಲಾಸನಾಸಿ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಎಂದು ನಿನ್ನ ಸವಿಾಪಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವೆ? ಎಂದು ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷವನ್ನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸರಿಸುವೆ? ಮೃದುವಚನದಿಂದ ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ಸಂತಯಿಸುವೆ? ಆಲಿಂಗನ ಮಾಡಿ ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವೆ? ಎಂದು ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಆನಂದಾಶ್ರುವನ್ನು ಸುರಿಸುವೆ? ಎಂದು ದೇಹವನ್ನು ರೋಮಾಂಚಗಳಿಂದ ಅಲಂಕಾರಗೊಳಿಸುವೆ? ಎಂದು ಸಂತೋಷಾತಿಶಯದಿಂದ ನನ್ನ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಬೆಮರು ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡುವೆ? ಎಂದು ಸುಖಾತಿಶಯದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವ ಕಂಠವನ್ನು ಗದ್ಗದವಾಗಿಸುವೆ? ಎಂದು ಹರ್ಷವಿಶೇಷದಿಂದ ನನ್ನ ಶರೀರವು ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವೆ? ಎಂದು ನನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಪಾದದ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ? ಎಂದು ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಮುಳುಗಿಸುವೆ? ಎಂದು ನೀನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವೆ? ಎಂದು ನೀನು ನನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಲಿದಾಡುವೆ? ಎಂದು ನೀನು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆಲಸುವೆ? ಅಯ್ಯೋ, ನಾನು ಎಂಥ ಪಾಪಿಯು! ಎಷ್ಟೋ ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ-ನಲ್ಲ! ಭಗವಂತನು ನನ್ನನ್ನು ಹೇಗೆ ಕ್ಷಮಿಸುವನು! ಹೆ, ದೇವ, ನೀನು ಕರುಣಾಸಾಗರನಲ್ಲವೆ? ಈ ಪಾಪಿಯು ಬಳಲುತ್ತಿರುವದು ಇನ್ನೂ ನಿನ್ನ ದಿವ್ಯಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ವಿದಿತವಾಗಲಿಲ್ಲವೆ? ನಾನು ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ಹೀಗೆ ಕಷ್ಟಪಡಲಿ? ನೀನುಪೇಕ್ಷೆಮಾಡಿದರೆ ನಾನು ಹೇಗೆ ಬಾಳಬೇಕು? ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ನಿನಗೆ ನನ್ನ ವಿಚಾರವೇಕೆ ತಿಳಿಯದು? ನಾನು ಪಾಪಿಯಾದರೆ ತಾನೆ ಏನು? ಮಕ್ಕಳು ಕೆಟ್ಟವರಾದರೆ ತಾಯಿಯು ಅವರನ್ನು ಒದ್ದು ಓಡಿಸುವಳೆ? ಕರುಣಾಳುವಾದ ನಿನಗೆ ಈಕಠಿನತೆ ಇರಬಹುದೆ? ನಿನ್ನ ಸರ್ವಜ್ಞತೆಗೆ ನನ್ನ ಪಾಪಗಳನ್ನೆಣಿಸುವದೇ ಸಾರ್ಥಕವೆ? ಹಾಗಾದರೆ ಪಾಪಿಯಲ್ಲದವರಾರು? ದೀನನಾದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ದಯಮಾಡು.* ಎಂಬ ಹಂಬಲವೇ ಬರುತ್ತಿರುವದು. ಪರಮಾತ್ಮವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಅವನಿಗೆ ಕುಳಿತರೆ ಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲ; ನಿಂತರೆ ಸಮಾ-

ಧಾನವಿಲ್ಲ; ಮಲಗಿದರೆ ಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲ; ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲ; ಅವನಿಗೆ ಊಟಬೇಡ; ಉಡಿಗೆ ಬೇಡ; ನಿದ್ರೆ ಬೇಡ; ಉಪಚಾರ ಬೇಡ; ಮಾತು ಬೇಡ; ಕಥೆ ಬೇಡ. ಹೀಗಾಗುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅವನಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಚಿತ್ತ ಸ್ಥೈರ್ಯವು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಅವನು ನಿಧಿಧ್ಯಾಸರೂಪವಾದ ಮಾನಸಿಕ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ

“मय्येव मन आधत्स्व मयि बुद्धिं निवेशय ।

निवासिष्यसि मय्येव अत ऊर्ध्वं न संशयः ॥”

ಎಂದರೆ “ನನ್ನ ಸಗುಣಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಡು; ನಾನೇ ಪರಮಪ್ರಾಪ್ಯನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಮಾಡು; ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಉಪಾಸ್ಯವಾದ ಸಗುಣಮೂರ್ತಿಯ ಆಕಾರವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಉಪಾಸಕರ ಉದ್ಧಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ನಾಮರೂಪಗಳೆಡನ್ನೂ ಅವನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಅವನಿಗೆ ಕುಳಿತಿರುವಾಗಲೂ ನಾಮಸ್ಮರಣೆ, ನಿಂತಿರುವಾಗಲೂ ನಾಮಸ್ಮರಣೆ, ಮಲಗಿರುವಾಗಲೂ, ಓಡಾಡುವಾಗಲೂ, ಉಣ್ಣುವಾಗಲೂ, ತಿನ್ನುವಾಗಲೂ, ಕುಡಿಯುವಾಗಲೂ, ಜಾಗ್ರತಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿಯೂ, ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳುವದೇನು, ಪ್ರತಿಯೊಂದುಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯೇ. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ತದರ್ಥಭಾವನೆ. ಏನು ನೋಡಿದರೂ, ಏನು ಕೇಳಿದರೂ, ಏನು ಮುಟ್ಟಿದರೂ, ಏನು ಮೂಸಿದರೂ, ಏನು ಸವಿದರೂ ಅವನಿಗೆ ಉಪಾಸ್ಯನಾಮಸ್ಮರಣೆ, ಉಪಾಸ್ಯರೂಪಚಿಂತನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ಉಪಾಸ್ಯದೇವತಾಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿ ಕಾಣುವದು. ಅವನಿಗೆ ಅನ್ನ, ನೀರು, ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಮನೆ, ಮಠ, ಬಂಧು, ಬಳಗ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನ ಮನಸ್ಸೆಲ್ಲ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನೂ ಹೊರಕ್ಕೆ

ತಳ್ಳಿ ಪರಮಾತ್ಮಕಲ್ಪನೆಯೊಂದನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವದು. ಅವನಿಗೇ-
ನಾದರೂ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ವಿಷಯವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಗಡಿಬಡಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ-
ಬೀಕಾದ ನಿರ್ಬಂಧವೊದಗಿದರೆ ಅದು ಅವನಿಗೆ ಬಹು ಅಸಹ್ಯವಾಗುವದು.
ನಾಮದಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿಯುತ್ಪನ್ನವಾಯಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಮನಸ್ಸು ತಿಯೇ ನಿರ್ದ-
ರ್ಶನ. ಹೀಗಾಗಿ

“**हरेर्नामैव नामैव नामैव मम जीवनं**”

ಎಂದು ವಿದುರನು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಭಕ್ತನು ಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಮವನ್ನು ತನ್ನ
ಸರ್ವಸ್ವವಾಗಿ ಭಾವಿಸುವನು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನ ಹೆಸರನ್ನು
ಹೇಳುತ್ತಲೆ ಅವಸ್ತುವಿನ ರೂಪವು ತನಗೆ ತಾನೇ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗುವದು.
ರೂಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾಮವೊಂದೇ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ
ಲೋಕಾನುಗ್ರಹಪರಾಯಣರಾದ ಸಾಧುಸತ್ಪುರುಷರೆಲ್ಲರೂ ನಾಮಸ್ಮರಣೆಗೆ
ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. “ಸಂಕಟಬಂಧಾಗ ವೆಂಕಟರಮಣ”
ಎಂಬಂತೆ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿ ದೇವರ ನೆನಪು ಬರುವದುಂಟು.
ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಮಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕವಿಷಯಗಳ
ಕೊರತೆಯೇ ತೋರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೇ
ನಾವು ಬಯಸುತ್ತಿರುತ್ತೇವೆ. ಇದು ಸಾಗುತ್ತಿರುವವರೆಗೂ ನಮಗೆ ದೇವರ
ಬಯಕೆ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕಸುಖದ ಬಯಕೆಗಳು ಪೂರ್ಣ-
ವಾಗದೆ ನಮಗೆ ಅನೇಕಬಗೆಯಿಂದ ಘಾಸಿಯಾದಾಗ ನಾವು ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ
ವಿಷಯಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದೊಂದರ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಬಯಸುವೆವು. ಆಗ
ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ನಿಜವಾಗಿ ದೇವರ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯುವದು. ಅದುದರಿಂದ
ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವ ಅಂಥ ಸಂಕಟಸಮಯವೇ
ನನಗೆ ಚಿರವಾಗಿರಲೆಂದು ಕುಂತಿದೇವಿಯು

“**विपदस्संतु नरशश्वद्यासु संकीर्त्यते हरिः**”

ಎಂದು ಬಯಸಿರುವಳು. ಹೀಗೆ ಭಕ್ತರು ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯೊಂದು ಸಿಕ್ಕುವ

ಸಂಭವವನ್ನು ಕಂಡರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂಥೆಂಥ ಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ತಲೆಗೊಡುವದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆಗೆಯುವದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರು ಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಮವು ಆಗಾಗ ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲೆಂದೇ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ದೇವರ ಹೆಸರನ್ನಿಡುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿರಬಹುದು. ಸಾಯುವ ಮಗನನ್ನು ನಾರಗನೆಂದು ಕರೆದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ನಾರಾಯಣಸ್ಮರಣೆಯಾದಂತಾಗಿ ಅಜಮಿಳನೆಂಬುವನಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯಾಯಿತೆಂದು ಪೌರಾಣಿಕಕಥೆ ಇರುವದು.

“अंतकाले च मामेव स्मरन्मुक्त्वा कलेबरम् ।

यः प्रयाति स मद्भावं याति नास्त्यत्र संशयः ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ “ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಯಾರು ನನ್ನನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿರುವನು. ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ದೇಹಕ್ಕೂ ವ್ಯಥೆಯುಂಟಾಗುವದರಿಂದ ಆಗ ಮನಸ್ಸು ದುಃಖಪರವಶವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ! ಎಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪ್ರಸವವೇದನೆಯು ಮರಣಸಂಕಟದಷ್ಟು ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಕೊಡುವದು. ಆದರೂ ಅವರು ಗಂಡುಕೂಸನ್ನು ಅಥವಾ ಕೊನೆಗೆ ಹೆಣ್ಣುಕೂಸನ್ನು ಅಂತು ಒಂದು ಮುದ್ದಿನ ಮುದ್ದೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವೆವೆಂದು ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಯವೆಲ್ಲ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕಂದನ ಮೇಲೆ ಇರುವದರಿಂದ ಪ್ರಸವವೇದನೆಯ ವೇಗವಿಕೇಷವು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹತ್ತುವದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಭಕ್ತನ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಸುಖಸ್ವರೂಪನಾದ ಭಗವಂತನ ಕಡೆಗೆ ಬಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಮರಣದುಃಖದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ತೋರದೆ ಹೋಗುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಅಥವಾ ಏನಾದರೊಂದು ವಾದಕಪದಾರ್ಥದ ಅಮಲುಹತ್ತಿರುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಮೈಗೆ ಆಗುವ ಹಿಂಸೆಯು ತೋರದಿರುವಂತೆ ಭಗವಂತನ ನಾಮಮಾಧುರ್ಯದ ಅಮಲು ಹತ್ತಿರುವವನಿಗೆ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳ ವ್ಯಥೆಯು ಮರೆಯಾಗುವದೇನಾಶ್ಚರ್ಯ? ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವರಕಡೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯವಿರಬೇಕಾದರೆ

ಅದಕ್ಕೆ ಬಹುಕಾಲದ ಅಭ್ಯಾಸವು ಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದಲೇ “ಮರಣಕಾಲ-
ದಲ್ಲಿ ಕೂಡ” ಎಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಯಾವಾ
ಗಲೂ-ಅಖಂಡವಾಗಿ-ಅನುಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದರ
ವಾಸನಾಬಲದಿಂದ ಮರಣಸಂಕಟವನ್ನನುಭವಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಾದರೂ ಅದರ
ಸ್ಮರಣೆಯುಂಟಾಗುವದು ದುರ್ಘಟವಲ್ಲ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿ-
ನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನು “ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವೇಷು ಕಾಲेषು ಮಾನುಷರ
ಎಂದರೆ “ಆದಕಾರಣ ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರು.” ಎಂದು
ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಉಪದೇಶಮಾಡಿರುವನು. ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಅಭ್ಯಸ್ತವಾದ
ಭಾವನೆಯೇ ಅಂತ್ಯಕಾಲಕ್ಕೆ ಬರುವದು. ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ದೇವರು
ಒಲಿಯುವನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಮೊದಮೊದಲು ಭಕ್ತರು “ಹೆ, ದೇವ,
ನೀನು ಮೈಕುಂಠದಲ್ಲಾದರೂ ಇರು; ಕೈಲಾಸದಲ್ಲಾದರೂ ಇರು; ನಿನ್ನ
ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯೊಂದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ನನಗೆ ಕೊಡು” ಎಂದು ಕೇಳಿ-
ಕೊಳ್ಳುವರು. “ನೀನೇಕೋ, ನಿನ್ನ ಹಂಗೇಕೋ, ನಿನ್ನ ನಾಮದ ಬಲವೊಂದಿ-
ದ್ದರೆ ಸಾಕೋ.” “ನಾಮಕೀರ್ತನೆ ಅನುದಿನ ಮಾಳ್ವಗೆ ನರಕಭಯಗಳುಂಟಿ?”
“ನಾಮವೊಂದೇ ಸಾಲದೆ, ಶ್ರೀಹರಿಯೆಂಬ” “ಭಯನಿವಾರಣವು ಶ್ರೀಹರಿಯು-
ನಾಮ” “ರಾಮನಾಮ ಭಜಿಸಿದವರಿಗುಂಟೇ? ಭವದ ಬಂಧನ” ಮುಂತಾದ
ದಾಸರಪದಗಳು ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವವು. ನಾಮಸ್ಮರಣಾದನ್ಯೋಪಾಯಂ
ನ ಹಿ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಭವತರಣೇ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಸಂಸಾರ-
ದಿಂದ ಪಾರಾಗುವದಕ್ಕೆ ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯ ಹೊರತು ಬೇರೊಂದುಪಾಯವನ್ನ-
ರಿಯುವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. “ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಜಪಯಜ್ಞೋಽಸಿ” ಎಂದರೆ “ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ
ಜಪಯಜ್ಞವು ನಾನು” ಎಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಜಪಯಜ್ಞವನ್ನು
ಹೊಗಳಿರುವನು. “ತಜ್ಜಪಸ್ತದर्थभावना” ಎಂಬಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ರೂಪ
ವನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನಮಾಡುವದು ಜಪ. “ವಿಧಿಯಜ್ಞಾಜಪಯಜ್ಞೋ ವಿಶಿಷ್ಟೋ
ದಶಾಭಿಗ್ರೀಣಿಃ” ಎಂದರೆ “ವಿಧಿಯಜ್ಞಕ್ಕಿಂತಲೂ ಜಪಯಜ್ಞವು ಹತ್ತರಷ್ಟು
ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಮನು ಹೇಳಿರುವನು.

“इति षोडशकं नाम्नां कलिकल्मषनाशनम् ।

नास्तः परतरोपायः सर्ववेदेषु दृश्यते ॥”

ಎಂದರೆ “ಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಮಗಳು ಕಲಿಕಲ್ಮಷವನ್ನು ಕಳೆಯತಕ್ಕವುಗಳು. ಎಲ್ಲ ವೇದಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿದರೂ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉಪಾಯವು ಸಿಕ್ಕುವದಿಲ್ಲ”ವೆಂದು ಕಲಿಸಂತರಣೋಪನಿಷತ್ತು ಸಾರುತ್ತಿರುವದು. ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಲಿ, ಅಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಲಿ, ಎಂಥ ಪಾಪಿಯಾಗಲಿ, ಪರಮಾತ್ಮಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಕೂಡ ಶುದ್ಧನಾಗುವನೆಂದು

“अपवित्रः पवित्रो वा सर्वावस्थां गतोऽपि वा ।

यः स्मरेत्पुंडरीकाक्षं स बाह्याभ्यंतरशुचिः ॥”

ಎಂಬ ಸ್ಮೃತಿಯು ಡಂಗುರವನ್ನು ಹೊಡೆಯುವದು. ತಪಸ್ಸುಪೂಜಾ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲ ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯಿಂದಲೇ ಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವವೆಂದು

“यस्य स्मृत्या च नामोऽक्त्या तपः पूजाक्रियादिषु ।

न्यूनं संपूर्णतां याति सद्योवंदे तमच्युतम् ॥”

ಎಂಬ ಸ್ಮೃತಿಯು ಘಂಟಾಘೋಷದಿಂದ ಹೇಳುವದು.

ಧರ್ಮಪ್ರಾಬಲ್ಯವಿದ್ದ ಪೂರ್ವಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಯಜ್ಞ-ಯಾಗಾದಿಗಳೂ ಧ್ಯಾನಧಾರಣಾದಿಗಳೂ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಧರ್ಮವು ಒಂಟಿಕಾಲಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವು ಇಷ್ಟು ಅಗ್ಗವೇ? ಎಂದರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಂದರಲ್ಲಿ ನ್ಯೂನತೆ ಇದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಿರುವದೊಂದು ನಿಯಮವಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ನೋಡಿರಿ. ಒಬ್ಬನಿಗೆ ನೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯವು ಶಿಥಿಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನ ಇತರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಉಳಿದವರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪಟುವಾಗಿರುವವು. ದೇವರು ನೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯದ ಪಾಟವವನ್ನು ಉಳಿದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಹಂಚಿರು-

ವನು. ಹಾಗೆಯೇ ಪೂರ್ವಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿ ಪರ-
ಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯ
ಸಾಧನವು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗೆ ಇತ್ತು. ಈಚೀಚೆಗೆ ಭೋಗ್ಯವಿಷಯಗಳ
ಸಂಪತ್ತು ಮೇರೆದಪ್ಪಿದ ಕಡಲಿನಂತೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಹರಡಿಕೊಂಡು
ಜನಮಂಡಲಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಸರ್ವತೋಮುಖದಿಂದ ಮೋಹಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವದರಿಂದ
ಈಗಿನವರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದೇವರ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗುವ ಸೌಕರ್ಯವು ಕಡಮೆ.
ಪೂರ್ವಿಕರು ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳಿಗಾಗಿ ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಈಗಿನವರು
ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ.
ಈ ಅಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿ ಅಗ್ಗವಾಗ-
ಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅವನನ್ನು ಕೇಳುವವರು ಯಾರು?
ಆದಕಾರಣ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಾಮಸ್ಮರಣಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಒಲಿಯು-
ವನು. ಹೀಗೆಂದು ಒಂದು ಸಲ ದೇವರ ನಾಮವನ್ನು ನುಡಿದು ಮುಕ್ತಿ
ಯನ್ನು ತಡಕಿದರೆ ಸಂತಾನಾರ್ಥಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಒಂದು ಸಲ ಅರಳೀಮರ-
ವನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ನೋಡಿಕೊಂಡಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಲನ್ನು
ಕಾಯಲಿಕ್ಕಿಟ್ಟಾಗ ಮೊದಲು ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ಜಲಾಂಶವೆಲ್ಲ ಬತ್ತುತ್ತದೆ. ಆಮೇಲೆ
ಹಾಲುಕಾದು ಕೆನೆಗೊಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿ-
ಟ್ಟಾಗ ಮೊದಲು ಮನಸ್ಸಿನ ಪಾಪಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಆಮೇಲೆ
ಪುಣ್ಯಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಪರಿಪಕ್ವವಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಾತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ.
ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಪಾಪಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಹೋಗುವದಕ್ಕೇ ಎಷ್ಟೋ ನಾಮಸ್ಮ-
ರಣೆ ಬೇಕಾಗುವದು. ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಜನ್ಮಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರವಿ-
ರುವದೆಂದು ಯಾರು ಲೆಕ್ಕನಾಡಬಲ್ಲರು? ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನೆಣ-
ಿಸಬಹುದು; ಹುಣಸೇಮರದ ಎಲೆಗಳನ್ನೆಣಿಸಬಹುದು; ನಾವೆತ್ತಿರುವ ಜನ್ಮ-
ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ನಾವೆತ್ತಿರುವ ಜನ್ಮ-
ಗಳೆಲ್ಲ ಕುಡಿದ ಸ್ತನ್ಯವನ್ನು ಈಗ ಕಾರಿದರೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಸಪ್ತಸಮುದ್ರ-
ಗಳಾಗಬಹುದು. ಸಪ್ತದ್ವೀಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಶೋಧಿಸಿದರೂ ನಮ್ಮ ಸುಡುಗಾಡ-
ಲ್ಲದ ನೆಲವು ದೊರೆಯದೆ ಹೋಗಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಜನ್ಮಗಳ ಮೂಳೆ-

ಗಳನ್ನು ಒಂದುಕಡೆ ಒಟ್ಟಿದರೆ ಸಪ್ತಕುಲಾಚಲಗಳಾಗಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಬರೆದು ಚಿತ್ರಗುಪ್ತರ ಲೇಖನಿಗಳೆಲ್ಲ ನೋಡಾಗಿ ಹೋಗಿ ಅವರ ಕೈ ಸೋತು ಅದನ್ನು ಓದಿ ಅವರ ನಾಲಿಗೆಯು ಒಣಗಿರುವಷ್ಟು ನಾವು ಜನ್ಮಾಂತರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವೆವು; ಮತ್ತು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಯೋಚಿಸಿದರೂ ಅವರ ಊಹೆಗೆ ನಿಲುಕದಂಥ ಬಗೆಬಗೆಯ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆವು. ಅವುಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರವೆಲ್ಲ ಒಂದುಸಲಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಹೋದೀತು? ಅದಕಾರಣ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ-ಪಟ್ಟು ಮುಂದೆ ಪಾಪದ ಬಲೆಗೆ ಬೀಳದೆ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅಖಂಡನಾಮ-ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಇಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿಯೇ ಆಗುವದು. ಅಖಂಡ-ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಸುಲಭವಾಗುವದೆಂಬರ್ಥವನ್ನು

“अनन्यचेताः सततं यो मां स्मरति नित्यशः ।

तस्याऽहं सुलभः पार्थ नित्ययुक्तस्य देहिनः ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವು ಸಾಧಿಸುವದು. “ಯಾರು ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾರೋ ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಸುಲಭನು” ಎಂದು ಭಗವಂತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಮೂರ್ಛಾದಿಪರವಶನಾಗಿ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡಲಿ, ಇಂದ್ರಿಯಾದಿ ಕ್ಲೇಶವಿಲ್ಲದೆ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡಲಿ ಅವನ ಅಖಂಡವಾದ ಅನುಚಿಂತನಾಭ್ಯಾಸವು ಅವನ ಪರಮಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಹೇತುವಾಗುವದು. ಕಣ್ಣುಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಆಯಾವಸ್ತುಗಳ ಅನುಚಿಂತನೆಯೇ ಆಗುವದರಿಂದ ಅಖಂಡವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಚಿಂತನೆಯೆಂತಾಗುವದೆಂದರೆ ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ವಿಷಯಾಂತರಗಳ ಸಂಬಂಧವಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಅದು ಬಾಧಕವಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮವಿಷಯಕವಾದ ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿರುವದೇ ಅಖಂಡಚಿಂತನ. ಈನಿಷ್ಠೆಯು ವರ್ಷವೋ, ಆರುತಿಂಗಳೋ, ಒಂದು ದಿನವೋ ಇದ್ದರೆ ಸಾಲದು; ಯಾವಜ್ಜೀವವೂ ಇರಬೇಕು. ಪರಮಾತ್ಮವಿಷಯಕವಾದ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವಾದರೂ ಪರಮಾತ್ಮಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಾಣಧಾರಣ-

ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಲಾರದಷ್ಟು ಭಾವನಾಬಲವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಸುಲಭವಾಗಿ ಆಗುವದು. ನಾನುಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳುವದೇನು? ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ದಾಟಿದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮದೂತನಾದ ಹನುಮಂತನು ರಾಮನಾಮಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಒಂದೇ ಸಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿದನು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪೌರಾಣಿಕಕಥೆಗಳೆಲ್ಲ ನಾಮಸ್ಮರಣರೂಪವಾದ ಭಕ್ತಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನೇ ತೋರಿಸತಕ್ಕವುಗಳಾಗಿವೆ. ಭಕ್ತನು ಹೀಗೆ ಅಖಂಡನಾಮಸ್ಮರಣೆ ಮತ್ತು ಅಖಂಡಾನುಸಂಧಾನಗಳಿಂದ ಧೈವಿಕಪ್ರೇಮವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಪ್ರೇಮವುಂಟಾಗಿ ನಿಷ್ಕಾಮತೆಯು ತಲೆದೋರುವದು.

ದೇವರಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಪ್ರೇಮವುಂಟಾದವನು ದೇವರನ್ನು “ನನಗೆ ಇದುಕೊಡು; ಅದುಕೊಡು;” ಎಂದು ಎಂದಿಗೂ ಕೇಳುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಭಾಗ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ, ಕೀರ್ತಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಬಯಸುವದಿಲ್ಲ. ಭಗವಂತನು ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನೆಂದು ಭಕ್ತನು ಅವನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಸ್ತು ದೇವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅವನಿಗೆ ಇನ್ನೇನೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವಿಶೇಷವನ್ನು ಬೀರುತ್ತ ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ನಾವು “ಆಹಾ! ಈ ನೋಟವೆಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ!! ನನಗೆ ಇದರ ಮೇಲೆ ಬಹುಪ್ರೇಮವುಂಟಾಗಿದೆ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವಲ್ಲ! ಆಪ್ರೇಮಕ್ಕೇನಾದರೂ ನಾವು ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತೇವೊ? ಆಅಸ್ವಾರ್ಥಪರವಾದ ಪ್ರೇಮವು ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುವಾಗ ನಾವು ನಮ್ಮ ಪ್ರತ್ಯೇಕವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಮರೆತುಬಿಡುತ್ತೇವೆ. ಆಪ್ರೇಮವು ಆಸಂಧ್ಯಾಕಾಲಸೌಂದರ್ಯದಂಥ ಸಮಸ್ತ ಸೌಂದರ್ಯಗಳಿಗೂ ನಿಧಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಹರಿದಾಗ ಭಕ್ತನು “ಹೆ, ದೇವ, ನೀನು ಅತ್ಯಂತ ಹೃದಯಂಗಮನಾಗಿದ್ದಿ. ನೀನು ಪ್ರೇಮಮೂರ್ತಿಯಾಗಿರುವೆ. ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನಗಲಿರಲಾರೆನು. ನೀನೇ ನನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವು.” ಎಂದು ಹೇಳುವನು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೊಂದುಂಟೆ? ಧೈವಿಕಪ್ರೇಮದ ಕಿರಣಗಳ

ಬೆಳಕು ಎಲ್ಲಿ ಹೊರಬೀಳುವದೋ ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರ್ಥಬುದ್ಧಿಯೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಯು ಮೈಗರೆಯುವದು.

ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ ದೈವಿಕಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಯಾವ ಭಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಶಿಕ್ಷೆ-ಯಾದೀತೆಂಬ ಭಯವಿರುವ ಕಡೆ ಪ್ರೇಮವಿದ್ದೀತೆ? ಕೆಲಸಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಬೆನ್ನಮೂಳೆ ಮುರಿಯುವಂತೆ ಯಜಮಾನನು ಹೊಡೆದಾನೆಂಬ ಭೀತಿಯುಳ್ಳ ಸೇವಕನು ಯಜಮಾನನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುವನೆ? ಭಯವೆಂಬುದು ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ವಾರ್ಥಪರನಾದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಸ್ವಾರ್ಥಬುದ್ಧಿಯೆಲ್ಲ ಪ್ರೇಮಮಯವಾಗಿರುವದು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಂತತಿಯೆಂದೂ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮನಿಧಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಚರಾಚರಾತ್ಮಕಪ್ರಪಂಚವಾಗಿರುವನೆಂದೂ ಭಾವಿಸುವಂಥ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ಣವಾದ ಹೃದಯವುಳ್ಳವನು ಯಾವದರ ಮೇಲೆಯೂ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರಲೇ ಆರನು. ಅವನು ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ತನಗೆ ಬರುವ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಲೆಗೊಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಟವೃತ್ತಿಗಳೇನಾದರೂ ಬಾಯಿಹಾಕುವದಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಅವನು “ದೇವರು ನನಗೊಬ್ಬ ಅತಿಥಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ; ನಾನು ಅವನನ್ನು ಆದರಿಸಬೇಕು.” ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮರಣವೆಂಬುದು ಬಂದರೆ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು ಬಂದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಅದಕ್ಕೂ ಸುಖಾಗಮನವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಈಪ್ರೇಮವು ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನದು; ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ದೈವಿಕಪ್ರೇಮವೇ ಫಲ. ದೈವಿಕಪ್ರೇಮವು ತನಗೆ ತಾನೇ ಫಲವುಳ್ಳದ್ದು.

“पुरुषः स परः पार्थ भक्त्या लभ्यस्त्वनन्यया ।

यस्यांतस्थानि भूतानि येन सर्वमिदं ततम् ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಸಮಸ್ತ ಚರಾಚರಪ್ರಪಂಚವೂ ಯಾವನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವದೋ ಯಾವನು ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಾತ್ಮಕಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿ-

ಕೊಂಡಿರುವನೊ ಆಪರಮಾತ್ಮನು ವಿಷಯಾಂತರವರ್ಜಿತನಾದ — ಏಕನಿಷ್ಕಾರೂಪನಾದ — ಈಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ವಶನಾಗುವನು. ಈಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತನು ಯಾವಾಗಲೂ ಏಕಾಂತವಾಸವನ್ನು ಆಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಅವನಿಗೆ ಯಾವದೊಂದು ವಿಷಯಸಂಪತ್ತು ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದರೂ — ಯಾವ ತೃಪ್ತಿ ಸಾಧನವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೂ — ಅವನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ತೃಪ್ತಿಯ ಕಳೆಯು ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿರುವದು. ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರವಾಹವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತ ಹರಿಯುತ್ತ ಅದರ ಸ್ವಾರ್ಥ, ಪಾಪಾಸಕ್ತಿ, ದುರಭಿಮಾನ, ವಿಷಯಾಭಿಲಾಷೆ ಮೊದಲಾದ ಹೊಲಸನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಚ್ಚಿ ಬಿಸುಡುವದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಏಕನಿಷ್ಠೆಯು ದಯಿಸುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಶುದ್ಧ ಸತ್ತ್ವವಾಗಿರುವದು. ಹೀಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಮವನ್ನು ನಂಬಿ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮಾಕಾರವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದೈವಿಕಪ್ರೇಮವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವವನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಬುದ್ಧಿಯೋಗವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ

“तेषां सततयुक्तानां भजतां प्रीतिपूर्वकम् ।

ददामि बुद्धियोगं तमेन मामुपयांति ते ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ. ಈನಿಧಿಧ್ಯಾಸರೂಪವಾದ ಮಾನಸಿಕ-ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಭಕ್ತನ ಮನಸ್ಸು ತಾಮ್ರದ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಅಪರಂಜಿಯಂತಾಗುವದು. ತೈಲಧಾರೆಯಂತೆ ಮನಸ್ಸು ಧ್ಯಾನಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಅಳವಡುವ ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಾಧನರೂಪವಾದ ಗೌಣೀಭಕ್ತಿಯು ಮುಗಿಯಿತು. ಈ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ

“भक्त्या मामभिजानाति यावान् यश्चास्मि तत्त्वत”

ಎಂಬ ಗೀತಾವಾಕ್ಯದಂತೆ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಯಥಾರ್ಥಸ್ವರೂಪವು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವದು. ಶ್ರವಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದು ಕಂಡವರು ಹೇಳಿದ

ಮಾತಾಗಿತ್ತು ಭಕ್ತಿಯು ಪಕ್ಕವಾಗುತ್ತಲೆ ಅದು ತಾನೇ ಕಂಡ ಮಾತಾಗುವದು.

ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಇಲ್ಲಿಗೇ ಮನುಷ್ಯನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದಂತಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬಂಧವುಂಟಾಗಿತ್ತು. ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ಸಾಧನದಿಂದ ಜ್ಞಾನವಾಯಿತು. ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗುತ್ತಲೆ ಓಡಹೋಗುವ ಕತ್ತಲೆಯಂತೆ ಭಕ್ತನ ಅಜ್ಞಾನವು ನಾಶವಾಗಿ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾದುದರಿಂದ

“भिद्यते हृदयग्रंथिश्छिद्यते सर्वसंशयाः ।

क्षीयंते चास्य कर्माणि तस्मिन् दृष्टे परावरे ॥

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಸ್ಥೂಲದೇಹ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮದೇಹಗಳ ನಾನು ಮತ್ತು ನನ್ನದೆಂಬ ಅಭಿಮಾನರೂಪವಾದ ಗಂಟು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವದು; “यस्मिन् विज्ञाते सर्वे विज्ञातं भवति” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಸರ್ವಾಧಿಷ್ಠಾನಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುವದರಿಂದ ಸರ್ವದ ನಿಜತ್ವವನ್ನೂ ತಿಳಿದಂತಾಗಿ ಸಂಶಯಗಳೆಲ್ಲ ಕತ್ತರಿಸಿ ಬೀಳುವವು; ಅವನ ಆಗಾಮಿಸಂಚಿತಕರ್ಮಗಳು ಸುಟ್ಟುಹೋಗುವವು. “ಅವನಿಗಿನ್ನೇನಾಗತಕ್ಕದ್ದಿದೆ?” ಎಂದರೆ ಭಗವಂತನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಜ್ಞಾನವಾಗುವದೆಂದು ಹೇಳಿ ಸುಮ್ಮನಾಗದೆ

“ततो मां तत्त्वतो ज्ञात्वा विशते तदनंतरम्”

ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತಲೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರವೇಶಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದು ಅದರ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತಲೆ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೇನೆಂದರೆ ಕರ್ಮಾಚರಣೆಗೂ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಪ್ರಾಪ್ತಿಗೂ ಮಧ್ಯೆ ಅವಕಾಶವಿರುವದಷ್ಟೆ. ಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಪ್ರವೇಶಮಾಡುವದೆಂಬುದಕ್ಕೂ ವಿಲಂಬವೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು “ನದಿಯು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ” ಎಂಬ ಉಪಮಾನದಿಂದ ಸಾಧಿಸಿರುವರು. ನದಿಯು ಹುಟ್ಟುವಾಗ ಬಹು ನಿದಾನವಾಗಿಯೂ ಬರಬರುತ್ತ ಹರಿಯುವಾಗ

ಮೊದಲಿಗಿಂತ ವೇಗವಾಗಿಯೂ ಪ್ರವಹಿಸುವದು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ನದಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆರೆಕಟ್ಟಿಕಾಲುನೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತುಹೋಗುವಂಥ ಅಥವಾ ಅಡ್ಡದಾರಿಗೆ ತಿರುಗುವಂಥ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳು ಬರುವದುಂಟು. ಆನದಿಯು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಂಡಿತೆಂದರೆ ನದೀಮುಖವು ಸ್ವಭಾವವಾಗಿ ತಗ್ಗಾಗಿರುವದರಿಂದ ನಿರಂಕುಶವೇಗದಿಂದ ಸಮುದ್ರದೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವವರೆಗೂ ನುಗ್ಗಿಯೇ ನುಗ್ಗುವದು. ಅದನ್ನು ತಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಪ್ರತಿಬಂಧವೂ ಅದರದರಿಗೆ ಎದೆಗೊಡಲಾರದು. ಅದು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿಯೇ ತೀರುವದು. ನದಿಯು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಂಡಿತೆಂದರೆ ಅದು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತೆಂತಲೇ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಶ್ರವಣಮನಸರೂಪವಾದ ಅಥವಾ ಕಾಯಿಕವಾಚಿಕತಪೋರೂಪವಾದ ಗೌಣೇಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಪ್ರವಾಹವು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವದು. ನಿಧಿಧ್ಯಾಸರೂಪವಾದ ಮಾನಸಿಕತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಆಪ್ರವೇಶವು ಹೆಚ್ಚು ವೇಗದಿಂದ ಮುಂದೆ ಸಾಗುವದು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಭಕ್ತಿಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳು ಬರುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಈ ಎರಡು ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನೂ ದಾಟಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದನೆಂದರೆ ಮುಂದೆ ಅವನು ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ತಡವೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಯಾವದೊಂದು ಪ್ರತಿಬಂಧಕವೂ ಅವನಿಗೆ ಅಡ್ಡಬರಲಾರದು. ಅವನು ಆಪರಮಾನಂದಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿಯೇ ಮಾಡುವನು. ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತಲೆ ಅವನು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದನೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸ್ವಾಮಿವಿವೇಕಾನಂದರು “A search ending in love.” ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸೂಚಿಸಿರುವರು. ಈ ಪ್ರವೇಶರೂಪವಾದ ಭಕ್ತಿಯೇ ಪರಾ. ಇದೇ ಸಾಧ್ಯರೂಪವಾದ ಭಕ್ತಿ. ಇಂಥ ಜ್ಞಾನೋತ್ತರಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನನ್ನೇ ಭಗವಂತನು ಜ್ಞಾನೀತ್ವಾಣೈವ ಮೇ ಮತಮ್” ಎಂಬ ಮೊದಲಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದ್ದಾನೆ.

“ಜ್ಞಾನಾಥೇವ ತು ಕೇವಲಮ್” ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳು ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿಯಾಗುವದೆಂದು ಹೇಳುವವಲ್ಲ! ಈಗ ಜ್ಞಾನವಾದ ಮೇಲೆ ಮ-

ತೊಂದು ಪರಭಕ್ತಿಯೆಂಬುದೇನು? ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯೆಂಬ ಮಾತೇನೂ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನವಾದ ಮೇಲೆ ಮುಕ್ತಿಯಾಗಿಯೇ ಆಗುವದು. ಅದರೆ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರವೇ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಣವಲ್ಲ. ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಣ ಪರಭಕ್ತಿ. ಜ್ಞಾನವಾದ ಮೇಲೆ ಪರಭಕ್ತಿಯು ಸ್ವಭಾವ-ಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಬರುವದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವಾದ ಮೇಲೆ ಮೋಕ್ಷವಾದಂತೆಯೇ ಆಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. “ತಾನ್ನಿ-
ಷಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್” ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೆ ಈ ಅಭಿ-
ಪ್ರಾಯವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು. ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷವೆಂದು ಅದರ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಜ್ಞಾನವಾದ ಮೇಲೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠೆಯೊಂದುಂಟೆಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವದು. ನೋಡಿರಿ,

“ತದ್ಬ್ರಹ್ಮಯಸ್ತದಾತ್ಮಾನಸ್ತನ್ನಿಷ್ಠಾಸ್ತಪರಾಯಣಾಃ ।

ಗಚ್ಛಂತ್ಯಪುನರಾವೃತ್ತಿಂ ಜ್ಞಾನನಿರ್ದೃತಕಲ್ಮಷಾಃ ॥”

ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪುನರ್ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳನ್ನು ಕಳೆದು-
ಕೊಂಡವರಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟವರಾಗಿಯೂ, ಬ್ರಹ್ಮ-
ವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮನಾಗಿ ಭಾವಿಸುವವರಾಗಿಯೂ, ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠರಾಗಿಯೂ ಬಹ್ಮ-
ಪರಾಯಣರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಕೈವಲ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

“ब्रह्मभूतः प्रसन्नात्मा न शोचति न कांक्षति ।

समः सर्वेषु भूतेषु मद्भक्तिं लभते पराम् ॥”

ಎಂದರೆ “ब्रह्माविद्ब्रह्मैव भवति” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಬಹ್ಮಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿ ಶುದ್ಧಚಿತ್ತನಾದವನು ದುಃಖಕ್ಕೂ ಮತ್ತೂ ಆಶೆಗೂ ದೂರನಾಗಿ ಸರ್ವಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮತ್ವಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪರಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

“चतुर्विधा भजंते मां जनास्सुकृतिनोऽर्जुन

तेषां ज्ञानी नित्ययुक्तः एकभक्तिर्विशिष्यते॥ ”

ಎಂದರೆ ಆರ್ತಿನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಭಜಿಸುವ ಅರ್ತನೂ, ಅರ್ಥಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಬೇಡುವ ಅರ್ಥಾರ್ಥಿಯೂ, ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸುವ ಜಿಜ್ಞಾಸುವೂ, ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುವ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಸುಕೃತಿಗಳೇ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಸುಕೃತಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನನಗೆ ಪ್ರಿಯರೇ. ನನ್ನ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಯಾರೂ ಅಪ್ರಿಯರಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದವನು ಮುಕ್ತನಾಗದೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅವರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಯು ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಪರಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಅವನು ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನು.

“बहवो ज्ञानतपसा पूता मद्भावमागताः ॥”

ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧರಾದ ಅನೇಕರು ಪರಮಾತ್ಮಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

“भक्त्या त्वनन्यया शक्य अहमेवं विधोऽर्जुन ।

ज्ञातुं द्रष्टुं च तत्त्वेन प्रवेष्टुं च परंतप ॥”

ಎಂದರೆ ಹೆ, ಅರ್ಜುನ ಈ ಪ್ರಕಾರವಾದ ನನ್ನನ್ನು ಏಕನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳ ನಿರತಿಶಯಪ್ರೇಮರೂಪವಾದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುವದಕ್ಕೂ, ಶ್ರವಣಮನನನಿಧಿಧ್ಯಾಸಕ್ರಮದಿಂದ ಸಾರ್ವಾತ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೂ ಆಗುವದಲ್ಲದೆ ಅಮೇಲೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡುವದಕ್ಕೂ ಆಗುವದು.

ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಲ್ಲ ಜ್ಞಾನವಾದ ಮೇಲೆಯೂ ಭಕ್ತಿಮಾಡುವದುಂಟೆಂಬ-
ರ್ಥವನ್ನು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು

“एवं सर्वेषु भूतेषु भक्तिरव्यभिचारिणी ।

कर्तव्या पंडितैर्ज्ञात्वा सर्वभूतमयं हरिम् ॥”

ಎಂದರೆ “ಎವೇಕಿಗಳು ಸರ್ವಭೂತಮಯನಾದ ಹರಿಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಸರ್ವಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.” ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಶ್ಲೋಕವೂ ಅನುವಾದ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

“सर्वं कर्माखिलं पार्थ ज्ञाने परिसमाप्यते”

ಎಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಜ್ಞಾನವಾದರೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಲ್ಲ ಮುಗಿದಂತಾಯಿತಲ್ಲ! ಎಂದರೆ ನಿಜ; ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಲ್ಲ ಮುಗಿಯಿತು. ಮುಂದೆ ಅವನು ಏನನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಿ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಜ್ಞಾನವಾದ ಮೇಲೆಯೂ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುವದೊಂದುಂಟೆಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಅರ್ಥವೇನೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಆಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೊಂದು ವಿಧಿಯಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದವನು ಆಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಸಾಧ್ವಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಯ ಮೇಲೆ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೆ ಇರುವಂತೆ ಅವನು ಭಗವಂತನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೆ ಇರುವನು. ಸ್ತ್ರೀಯು ಪತಿಯ ಪರಿಚಯವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಅವನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಆಕರ್ಷಣೆಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಿವಿಧೋಪಚಾರಗಳಿಂದ ಅವನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಳು. ಅವರಿಬ್ಬರ ಪರಸ್ಪರಪ್ರೇಮವು ಕಲಿತ ಮೇಲೆ ಆ ಸಾಧ್ವಿಯು ಪ್ರೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಆತನಿಗೆ ಯಾವ ಉಪಚಾರವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆತನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೆ ಇರುವಳು. ಏಕೆಂದರೆ ಆಕೆಯು ಆತನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರಲೇ ಆರಳು. ಅದರಂತೆಯೇ ಭಕ್ತನು ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ತನ್ನ ಹೃದಯದೊಳಕ್ಕೆ ಪರಮಾನಂದದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಆಕರ್ಷಣೆಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಿವಿಧ-

ಸಾಧನಗಳಿಂದ ದೇವರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾದ ಮೇಲೆ ಅವನು ಪ್ರೇಮ-
ಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಯಾವ ಪ್ರೇಮ-
ಸಾಧನವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರೂ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ದೇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮ-
ವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಕಣ್ಣುರೆಪ್ಪೆಹೊಡೆ-
ಯುವಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾದರೂ ಭಗವಂತನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡದೆ
ಇರಲೇ ಆರನು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪರಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವವನ ಮಹಿ-
ಮೆಯನ್ನು ಏನೆಂದು ಹೇಳೋಣ.

“आपूर्यमाणमचलं प्रतिष्ठं

समुद्रमापः प्रविशंति यद्वत् ।

तद्वत्कामा यं प्रविशंति सर्वे

स शांतिमाप्नोति न कामकामी ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ನಿರತಿಶಯಾನಂದದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕ್ಷುದ್ರ-
ವಾದ ವಿಷಯಾನಂದದ ಬಯಕೆಯಿಂದ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡದವನಾಗಿರುವ ಆ
ಮಹಾವುರುಷನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛೆಗಳು ಅಪಾರಜಲರಾಶಿಯಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣ-
ವಾಗಿ ಅಲ್ಲಾಡದೆ ಇರುವ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ನದಿಗಳಂತೆ ಆಗು-
ವವು. ಕಾಮ್ಯಮಾನವಾದ ವಿಷಯಗಳು ಅವನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಗೋಚರ-
ವಾಗುವವು; ಆದರೆ ಎಷ್ಟೋ ನದಿಗಳು ಬಂದು ಬಿದ್ದವೆಂದು ಉಬ್ಬದೆ,
ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತಗ್ಗದೆ ಸಮುದ್ರವು ಏಕರೂಪವಾಗಿ ತುಂಬಿ ನಿಂತಿರುವಂತೆ
ಆಪರಮಭಕ್ತನು ವಿಷಯಗಳು ಗೋಚರವಾದಾಗಲೂ ಅಗದಿದ್ದಾಗಲೂ
ಯಾವಾಗಲೂ ಯಾವ ಮನೋವಿಕಾರವನ್ನೂ ಪಡೆಯದೆ ಇರುವನು. ಕಾಮ-
ಧೇನುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವವನು ಗೊಡ್ಡಾಕಳನ್ನು ಹಿಂಡುವದಕ್ಕೇಕೆ
ಹೋಗುತ್ತಾನೆ? ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವನ್ನು ಹಿತ್ತಲಲ್ಲಿ ಬೆಳಸಿಕೊಂಡಿರುವವನು ಜಾಲಿಯ
ಮರದಿಂದ ಬರುವ ಲಾಭವನ್ನೇಕೆ ಬಯಸುತ್ತಾನೆ? ಚಿಂತಾಮಣಿಯನ್ನು

ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧಾರಣಮಾಡಿರತಕ್ಕವನು ಕಾಡುಗಲ್ಲಿನ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಏಕೆ ದೇಹಿಯೆನ್ನುತ್ತಾನೆ? ಅಕ್ಷಯಪಾತ್ರೆಯ ಸ್ವಾಮಿಯಾದವನು ಭಿಕ್ಷು-ಪಾತ್ರೆಯ ಮುಂದೆ ಏಕೆ ಕೈ ಒಡ್ಡುತ್ತಾನೆ? ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದ ಅಧಿದೇವತೆಯಾದವನು ಮಜ್ಜಿಗೆಯ ಬಾನಿಯ ಮುಂದೆ ಏಕೆ ಬಾಯಿನೀರು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ? ಪರಭಕ್ತಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದವನು ನಿತ್ಯತೃಪ್ತನು.

“आस्थितस्स हि युक्तात्मा मामेवानुत्तमां गतिम्”

ಎಂದರೆ “ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ಅನುತ್ತಮಗತಿ-ರೂಪವಾದ ನನ್ನನ್ನೇ ಹೊಂದಿ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿರುವನು” ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿರುವದೇ ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಭಕ್ತನ ಸ್ಥಿತಿಯು.

“दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः सुखेषु विगतस्पृहः ।

वीतरागभयक्रोधः स्थितधीर्मुनिरुच्यते॥”

ಎಂಬಂತೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ದುಃಖಬಂದಾಗ ತಗ್ಗುವದಿಲ್ಲ; ಸುಖಬಂದಾಗ ಹಿಗ್ಗುವದಿಲ್ಲ. ದೇಹವಿರುವವರೆಗೂ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಾಯತ್ತವಾದ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ ಇರುವದರಿಂದ ಸುಖದುಃಖಗಳು ಸಂಘಟಿಸುವವು; ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾದ ಹಿಗ್ಗುವಿಕೆ ತಗ್ಗುವಿಕೆ ಅವನಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಏನಾದರೊಂದನ್ನು ಬಯಸಿದರಲ್ಲವೆ ಅದು ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ಮನಸ್ಸು ಹಿಗ್ಗಬೇಕು. ಅವನಿಗೆ ಬಯಕೆ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಹಿಗ್ಗುವದಿಲ್ಲ. ತನಗೆ ಬೇಕಾದುದೊಂದು ಹೋದರೆ ಅಥವಾ ಬೇಡವಾದುದೊಂದು ಬಂದರೆ ಅದರ ಭಯದಿಂದ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇಲಿನ ಕೋಪದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ತಗ್ಗಬೇಕು; ಅವನಿಗೆ ಬೇಕೆಂಬುದೂ ಮತ್ತು ಬೇಡವೆಂಬುದೂ ಎರಡೂ ಇಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಗ್ಗುವಿಕೆ ಇಲ್ಲ. ಮತ್ತು

“यस्सर्वत्रानभिस्नेहस्तत्तत्प्राप्य शुभाशुभम् ।

नाभिनंदति न द्वेष्टि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಭಕ್ತನು ತನಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುವಂಥ ಹೆಂಡತಿಮಕ್ಕಳಿದ್ದರೂ ಅವರಿಂದ ತಾನು ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸುವದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಉಪಚಾರಮಾಡುವದಕ್ಕೂ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ತನಗೆ ಅಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುವಂಥ ಹಗೆಗಳಿದ್ದರೂ ಅವರ ಬಾಧೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಂಟಾಗದಿರುವದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ನಿಂದಿಸುವದಕ್ಕೂ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ತನ್ನ ದೇಹಾದಿಗಳನ್ನು ತಾನೆಂದು ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ. ಒಳ್ಳೆಯದೆ ಆಗಲಿ ಕೆಟ್ಟದ್ದೆ ಆಗಲಿ ಪ್ರಾರಬ್ಧವಶದಿಂದ ಏನೇನು ಬರುತ್ತದೋ ಅದನ್ನು ಉದಾಸೀನದಿಂದ ಕಂಡುಕೊಂಡಿರುವನು. ಅಲ್ಲದೆ

“यदा संहरते चायं कूर्मोऽगानीव सर्वशः ।

इन्द्रियाणेंद्रियार्थैः स्थितस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಆಮೆಯು ತನ್ನ ಅವಯವಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಳಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ ಭಕ್ತನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅವುಗಳ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನು. ಗಿಣಿಯು ಪಂಜರದಲ್ಲಿದ್ದು ಬೇಸರವಾದಾಗ ಹೊರಬಿದ್ದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುತ್ತ ಇರುವದು. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬೆಕ್ಕಿನ ‘ಮಿಯಾವ್’ ಎಂಬ ಸದ್ದು ಕೇಳುತ್ತಲೆ ಅದು ಹಾರಿಬಂದು ತನ್ನ ಗೂಡಿನೊಳಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ‘ರಾಮ, ರಾಮ,’ ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಹಾಗೆ ಭಕ್ತನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ವಿಕ್ಷೇಪವಾದಾಗ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆ ಹರಿದಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಆವಿಷಯಗಳು ತನ್ನನ್ನು ನುಂಗುವದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲೆ ಮತ್ತೆ ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಏಕಾಗ್ರವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನು. ಅಥವಾ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದುದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು. ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು

“ಸದಾ ಮೋಹಾಟವ್ಯಾಂ ಚರತಿ ಯುವತೀನಾಂ ಕುಚಗಿರೌ ।

ನಟ್ಯಾಶಾಶಾಖಾಸ್ವಟತಿ ಇತಿ ಸ್ವೈರಮಭಿತಃ ॥

ಕಪಾಲಿನ್ಮಿಶೋ ಮೇ ಹೃದಯಕಪಿಮತ್ಯಂತ ಚಪಲಮ್ ।

ದೃಢಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಬಧ್ವಾ ಶಿವ ಭವದಧೀನಂ ಕುರು ವಿಮೋ ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ “ಹೆ, ಶಿವ, ಕಮಲ, ಭಿಕ್ಷುಕ, ಅತ್ಯಂತ ಚಪಲವಾದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸೆಂಬ ಕಪಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಮೋಹವೆಂಬ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತದೆ; ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ತನಗಳೆಂಬ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಕುಣಿಯುತ್ತದೆ; ಆಶೆಯೆಂಬ ಕೊಂಬೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾರುತ್ತದೆ; ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮನಸ್ಸು ಬಂದ ಹಾಗೆ ಪರಿದಾಡುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ನೀನು ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಿನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊ” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಕಾರ ಭಗವಂತನು ಭಕ್ತರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ರಬ್ಬರಿನಂಥ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಕಪಿಯು ಚಪಲದಿಂದ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹೋದರೂ ಭಿಕ್ಷುಕನನ್ನೇನೂ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಹರಿದಾಡಿದರೂ ಅವನ ಸುತ್ತಲೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಭಕ್ತನು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿ ಎಷ್ಟು ಮುಂದೆ ಬಿದ್ದರೂ ಭಗವಂತನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೂ ಭಗವಂತನಿಗೂ ಸಂಬಂಧಗೊಳಿಸಿರುವಂಥ ರಬ್ಬರಿನಂತಿರುವ ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ಹಗ್ಗವು ಅವನನ್ನು ಭಗವಂತನ ಕಡೆಗೆ ಜಗ್ಗುತ್ತಲೆ ಇರುವದು. ಹಿಂದಿರುಗಬೇಕೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡರೆ ಸಾಕು. ಸ್ಥಿತಿಸ್ಥಾಪಕಧರ್ಮವುಳ್ಳ ರಬ್ಬರಿನಂಥ ಅಭಕ್ತಿಪಾಶವು ಒಮ್ಮೆಗೇ ಅವನನ್ನು ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಸೆಳೆದು ಸ್ವಸ್ವರೂಪಾನುಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡುವದು. ಭಕ್ತನು ಭಗವಂತನನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಬೀಳುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಭಗವಂತನೇ ಭಕ್ತನನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಭಗವಂತನ ಸಂಬಂಧವು ತಪ್ಪೀತೆಂಬ ಭಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಗೌಣಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಭಕ್ತನು ಭಗವಂತನನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವನು.

ಪರಭಕ್ತಿ ಮೈಗೂಡಿದಾಗ ಭಗವಂತನೇ ಭಕ್ತನನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವನು. ಅದುದರಿಂದ ವಿಷಯಗಳ ಹೆದರಿಕೆ ಅವರಿಗಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗುವದನ್ನು ಸಾಧಕನು ಕೂಡ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡುವನಲ್ಲ! ಎಂದರೆ

“विषया विनिवर्तते निराहारस्य देहिनः ।

रसवर्जं रसोऽप्यस्य परं दृष्ट्वानिवर्तते ॥”

ಎಂಬಂತೆ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿ ತಂದವನಿಗೆ ವಿಷಯಗಳು ಬಿಟ್ಟುಹೋದರೂ ಅವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಅನುರಾಗವು ಇದ್ದೇ ಇರುವದು. ನಿರತಿಶಯಾನಂದದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಆ ಅನುರಾಗವು ಕೂಡ ನಿರ್ಬೀಜವಾಗುವದು. ಈಮಹಾನುಭಾವನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು

“या निशि सर्वभूतानां तस्यां जागर्ति संयमी ।

यस्यां जाग्रति भुतानि सा निशा पश्यतो मुनेः॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳುವದು. ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವೆಂಬುದು ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ರಾತ್ರಿಯಂತೆ ಇದೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆಮಾಡುವ ಜನರಿಗೆ ರಾತ್ರಿಕಾಲವೇ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವೆಂಬ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಅಜ್ಞಾನಪರವಶರಾಗಿರುವದರಿಂದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲಾರರು. ಆ— ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ರಾತ್ರಿ-ಸ್ವರೂಪವಾದ— ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಜಿತ್ತೇಂದ್ರಿಯನಾದ ಭಕ್ತನು ಜಾಗರೂಕನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವನು. ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಜಾಗರೂಕರಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಪಂಚವ್ಯವಹಾರರೂಪವಾದ ಅಜ್ಞಾನಾವಸ್ಥೆಯು ಆ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಅಪ್ರಕಾಶರೂಪವಾಗುವದು. ಇದರ ಒಟ್ಟುಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಒಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕರಿಗೆ ದೇವರ ಕಡೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯವೆಷ್ಟರ-ಮಟ್ಟಿಗಿರುವದೋ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಕಡೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯವಷ್ಟೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕರಿಗೆ ವ್ಯವಹಾರದ ಕಡೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯವೆಷ್ಟು ಬಲವತ್ತರವೋ ಭಕ್ತ-

ರಿಗೆ ಭಗವಂತನ ಕಡೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯವಷ್ಟು ಬಲವತ್ತರವಾಗಿರುವದು. ಹೀಗೆ ಅವನಿಗೆ ಅಖಂಡಭಗವಚ್ಚಿಂತನವು ದೃಢವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲ ಅವನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಗುಣಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಕಾಣುವನು.

“विष्टभ्याहमिदं कृत्स्नमेकांशेन स्थितो जगत्”

ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಸಮಸ್ತಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೂ ಭಗವಂತನ ಒಂದಂಶವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತ

“विद्याविनयसंपन्ने ब्राह्मणे गवि हस्तिनि ।

शुनि चैव श्वपाके च पंडिताः समदर्शिनः ॥”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ವಿದ್ಯಾವಿನಯಸಂಪನ್ನನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲಿಯೂ, ಆಕಳಲ್ಲಿಯೂ, ಆನೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ನಾಯಲ್ಲಿಯೂ ಚಂಡಾಲನಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಹಾಗಾದರೆ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಒಂದು ನಾಯಿಯನ್ನು ಒಂದು ತೋಡೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ಒಬ್ಬ ಚಂಡಾಲನನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ತೋಡೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ಹೀಗೆ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡರಲ್ಲವೆ ಸಮಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದಂತಾಗುವದು? ಭಕ್ತರು ಹೀಗೆ ಮಾಡುವರೋ? ಎಂದರೆ ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವವರು ಕೇವಲ ಅವಿವೇಕಿಗಳು. “पंडिताः समदर्शिनः” ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ನೋಡಿರಿ. ವಿವೇಕಿಗಳು ಸಮದರ್ಶಿಗಳಾಗುವರೆಂದು ಅದರ ಅರ್ಥ. ಒಂದು ತೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ನಾಯನ್ನೂ ಇನ್ನೊಂದು ತೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊಲೆಯನನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದರಲ್ಲಿ ವಿವೇಕವೆಲ್ಲಿ ಬಂತು? ಸಮದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ವಿವೇಕವು ಬೇಕು. ಯಾರ ಯಾರ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಎಷ್ಟೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಾಡುವದೇ ವಿವೇಕ. ಒಬ್ಬ ಗೃಹಸ್ಥನು ಬೀಗರಿಗೆ ಔತನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವರನ್ನು ಕರೆದು ದೊಡ್ಡ ಪೀಠವನ್ನು ಹಾಕಿ ಸುತ್ತಲೂ ರಂಗವಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಬೆಳ್ಳಿಯ ತಟ್ಟೆಗಳನ್ನೂ ಬಟ್ಟಲುಗಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟು ವಿವಿಧಪರಾಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ

ಬಡಿಸಿ ಎಡೆಯ ಮುಂದೆ ಧೂಪದ ಕಡ್ಡಿಗಳನ್ನೂ ದೀಪಗಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟು ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಪೂಗೀಫಲ, ನಾಗವಲ್ಲಿಯ ದಳ ಮತ್ತು ಕರ್ಪೂರ-ಚೂರ್ಣಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಉಪಚರಿಸುವರು. ಈ ಉಪಚಾರಗಳಲ್ಲೇನಾದರೂ ಕೊರತೆಯಾದರೆ ಬೀಗರು ತಮ್ಮನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕಂಡನೆಂದು ಆಗ್ರಹಸ್ಥನನ್ನು ದೂರುವರು. ಬೀಗರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಉಪಚಾರ ಮಾಡುವಾಗ ಒಬ್ಬ ತಿರುಕನು ಬಂದು ಒದರಿದರೆ, ಒಬ್ಬ ಹೊಲೆಯನು ಬಂದು ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಕೇಳಿದರೆ, ಒಂದು ನಾಯಿ ಬಂದು ದೈನ್ಯದಿಂದ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಚಾಚಿದರೆ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬೀಗರ ಜೊತೆಗೆ ತಿರುಕನನ್ನೂ ಹೊಲೆಯನನ್ನೂ ನಾಯನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಬೇಕೇನು? ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಎಂಥ ಅನರ್ಥವಾಗುವದು! ನಾಗರಿಕರಾದ ಬೀಗರ ಪಜ್ಜಿಗೆ ತಿರುಕನೂ ಹೊಲೆಯನೂ ಹೇಗೆ ಯೋಗ್ಯರಾದಾರು? ಬೀಗರ ಉಪಚಾರಗಳ ಸುಖವನ್ನು ಆಕಳೂ ಅನೆಯೂ ನಾಯೂ ಹೇಗೆ ಅನುಭವಿಸಬಲ್ಲವು? ತಿರುಕರೇ ಮೊದಲಾದವರು ಹೊರಗೆ ದೈನ್ಯದಿಂದ ನಿಂತಿರುವಾಗ ಅವರನ್ನು ಬಯ್ದು ಅಟ್ಟದೆ ಕನಿಕರದಿಂದ ಎಂಜಲೆಲೆಗಳನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ ಶೇಷಪದಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ತಂದು ಅವರಿಗೆ ಹಾಕಬೇಕು. ಇಷ್ಟಾದರೆ ಸಾಕು; ಅವರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದವಾಗುವದು. ಭಕ್ತನು ಬೀಗರ ಜೊತೆಗೆ ತಿರುಕರೇ ಮೊದಲಾದರನ್ನು ಸೇರಿಸುವಷ್ಟು ವ್ಯವಹಾರಮೂಢನಲ್ಲ. ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಮೇಲೆ ಅವರವರು ಇಚ್ಛಾ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವರವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಮಾಡುವದೇ ಸಮದೃಷ್ಟಿ.

ಇನ್ನೂ ಆಭಕ್ತಶಿಖಾಮಣಿಯ ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನೇನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು! ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಯಾರಾದರೂ ವಿರೋಧವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅವನು ಅವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಾಡುವವರ ಮೇಲೆ ತಾನೂ ಪ್ರೀತಿಯಾಡುವನು. ಸಂಸಾರದುಃಖದಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಧರಾಗಿರುವವರನ್ನು ನೋಡಿ ಕನಿಕರಪಡುವನು. ನಾನು ನನ್ನದೆಂಬ ಈವರಡು ಬಗೆಯ ಅಭಿಮಾನವೂ ಅವನಿಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಸುಖದುಃಖಾದಿಗಳೇನಾದರೂ ಬಂದು

ರೆ ಅವನು ಜಾಗ್ರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಪ್ನಸುಖದುಃಖಾದಿಗಳನ್ನು ಭಾವಿಸುವ ಹಾಗೆ ಹರ್ಷವಿಷಾದಗಳನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಇರುವನು. ಯಾವ ನಿಂದಾಸ್ತುತಿಗಳೂ ಅವನ ಮೇಲೆ ಯಾವ ವಿಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡಲಾರವು. ಅನ್ನಪಾನಾದಿಗಳು ಸಿಕ್ಕಲಿ ಸಿಕ್ಕದಿರಲಿ ಅವನ ತೃಪ್ತಿಗೆ ಕೊರತೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಯಾರಿಂದಲೂ ಅವನು ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಯಾರನ್ನೂ ಉದ್ವೇಗಗೊಳಿಸುವದೂ ಇಲ್ಲ. ತಾನು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಫಲೇಚ್ಛೆಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ; ಯಾವದೊಂದು ನಿಯಮಿತ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಆರಂಭಮಾಡುವದಿಲ್ಲ; ಭಿಕ್ಷಾಟೆನಾದಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಕೂಡ ಅದರಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃತ್ವ-ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉದಾಸೀನನಾಗಿ ಮಾಡುವನು. ಅವನು ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡುವನು. ತನ್ನ ಜಾತಿ, ತನ್ನ ಕರ್ಮ, ತನ್ನ ಆಶ್ರಮ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ದುರಭಿಮಾನವೂ ಅವನಿಗೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಧಾರೆಯೆರೆಯುತ್ತೇನೆಂದು ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದರೂ ಅವನು ತನ್ನ ಭಗವದನು-ಸಂಧಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬರುವದಕ್ಕೊಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ಭಗವತ್ತೇಮದ ವೇಗವು ಅವನ ತಲೆಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಎರಿರುವದು. ಅವನು ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪವೆಂಬ ಅನಂದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವದರಿಂದ ಅಅನಂದರಸವು ಅವನ ಕಣ್ಣು-ಕಿವಿ ಮೂಗು ಮೊದಲಾದ ರಂಧ್ರಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಕಾರಣ ಅವನ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ಭಗವಂತನೇ ವಿಷಯನಾಗಿರುವನು. ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ವಿಷಯಗಳ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅವನು ಕಣ್ಣಿದ್ದೂ ಕುರುಡ; ಕಿವಿ ಇದ್ದೂ ಕಿವುಡ; ನಾಲಿಗೆ ಇದ್ದೂ ಮೂಕ. ಅವನು ನೋಡುವದೂ ದೇವರನ್ನು; ಕೇಳುವದೂ ದೇವರನ್ನು; ರುಚಿನೋಡುವದೂ ದೇವರನ್ನು; ಮೂಸಿನೋಡುವದೂ ದೇವರನ್ನು; ಮುಟ್ಟಿನೋಡುವದೂ ದೇವರನ್ನು. ಹೀಗೆ ಅವನು ತನ್ಮಯನಾಗಿ ಒಂದುಸಲ ಭಗವನ್ನೂರ್ತಿಯ ಆಟವಾಟಗಳನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಂಡು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ನಗುವನು; ಒಂದುಸಲ ಭಗವಂತನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸೀತಾವಿರ-ಹಾದಿದುಃಖಗಳನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಂಡು ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುವನು; ಒಂದುಸಲ ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಅವನ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಗಾನಮಾಡುವನು; ಒಂದುಸಲ ನಾಲ್ಕು

ದಿಕ್ಕುಗಳೂ ಬಿರಿದುಹೋಗುವ ಹಾಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಭಗವಂತನ ನಾಮಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೂಗುವನು; ಒಂದುಸಲ ಅವನ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಣಿಯುವನು. ಪರಮಾನಂದದ ನೇಗದಿಂದ ಭಕ್ತನು ಹೀಗೆಲ್ಲ ಮಾಡುವನು. ಪ್ರಾಪಂಚಿಕರಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಿ. ಬಹು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ದೂರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಪತಿಯು ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಆಸಾಧ್ವಿಯಾದ ಹೆಂಡತಿಯ ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಬಹುದಿನಗಳಿಂದ ಅಗಲಿದ್ದ ಪತಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಲೆ ಆಸಾಧ್ವಿಗೆ ಅತ್ಯಾನಂದದಿಂದ ಕಾಣುವದೂ ಪತಿ; ಕೇಳುವದೂ ಪತಿ; ರುಚಿನೋಡುವದೂ ಪತಿ; ಮೂಸಿ ನೋಡುವದೂ ಪತಿ; ಮುಟ್ಟಿನೋಡುವದೂ ಪತಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಆಕೆಯು ನಗಲೂ ಬಹುದು; ಅಳಲೂ ಬಹುದು; ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಕಾಲುಂಗುರವನ್ನು ಮೂಗಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗಲೂ ಬಹುದು. ರಾಜರ ಪುರಪ್ರವೇಶ ಮುಂತಾದ ಸಂಭ್ರಮಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಬಂದಿರುವದು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ವಿದುರನ ಹೆಂಡತಿಯು ಆಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸುಲಿದ ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿಸುಟು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಿಪ್ಪೆಯನ್ನು ತಿನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಳಂತೆ. ಸಂಭ್ರಮಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದೇ ಭೂಷಣ. ಇದೇ ಅದರ ಬಹಿರಂಗಲಕ್ಷಣ. ಇದರಷ್ಟು ಪ್ರೇಮಗರ್ಭಿತವಾದುದಾವದೂ ಇಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ವಿದುರನು ಮನೆಗೆ ಬಂದು ನೋಡಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ದಡ್ಡಳೆಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿ ತಾನು ಒಳ್ಳೆ ಕಳಿತ ಹಣ್ಣನ್ನು ಕೃಷ್ಣನ ಬಾಯಿಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೃಷ್ಣನು “ವಿದುರ, ಇದೇಕೆ ಇಷ್ಟು ಸಪ್ಪಗಿದೆ?” ಎಂದನಂತೆ. ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಮಧುರವಾದುದು ಸಂಭ್ರಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ ಪ್ರೇಮವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾವುದು?

ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷವೇನೆಂದರೆ ಇವರು ಮೋಕ್ಷವನ್ನೆಂದಿಗೂ ಬಯಸುವದಿಲ್ಲ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನರು ತಾವು ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ತಿನ್ನುವವರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವರೇ ಹೊರತು ತಾವೇ ಸಕ್ಕರೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಯಾರೂ ಬಯಸುವದಿಲ್ಲ. ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲೇನಿದೆ? ಮಿಟಮಿಟಸ್ವರ್ಗ. ಶ್ರೀ ಕುಲಶೇಖರಮುನಿ ರಚಿತವಾದ ಈಶ್ವೋತವನ್ನು ನೋಡಿರಿ.

“ನಾಹಂ ವಂದೆ ತವ ಚರಣಯೋರ್ವೈದ್ರಮದ್ವಂದ್ಯಹೇತೋಃ
 ಕುಂಭಿಪಾಕಂ ಗುರುಮಪಿ ಹರೇ ನಾರಕಂ ನಾಪನೇತುಮ್ |
 ರಮ್ಯಾ ರಾಮಾ ಮೃದುತನುಲತಾ ನಂದನೇ ನಾಪಿ ರಂತುಮ್
 ಭಾವೇ ಭಾವೇ ಹೃದಯಭವನೇ ಭಾವಯೇಯಂ ಭವಂತಮ್ ||”

ಎಂದರೆ ಹೆ, ಹರಿ, ಸುಖದುಃಖಾದಿಗಳ ತೊಡಕನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ, ನರಕಸಂಬಂಧವಾದ ದೊಡ್ಡ ಯಮಯಾತನೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ, ನಂದನವನದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯೊಡನೆ ವಿಹಾರಮಾಡಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ ಬಯಸಿ ನಿನಗೇರಗುವದಿಲ್ಲ. ಜನ್ಮಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ನನಗೆ ನಿನ್ನ ಧ್ಯಾನವೇ ಪರಮಲಾಭವು. ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದು ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವರಲ್ಲಿರುವ ಅನದದ ರುಚಿಯನ್ನು ತಿಳಿದವರು ಮೋಕ್ಷವನ್ನೆಂದಿಗೂ ಬಯಸುವದಿಲ್ಲ. ಒಂದುದಿನ ನಾರದರು ಒಂದು ಕಡೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಯೋಗಿಯು ಅಸನವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಎರಿಸಿಕೊಂಡು ಧ್ಯಾನಾರೂಢನಾಗಿದ್ದನು. ಅಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನಾರದರ ಪ್ರವೇಶವಾಗುತ್ತಲೆ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಒಂದು ದಿವ್ಯಜ್ಯೋತಿಯು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಹರಡಿಕೊಂಡಂತಾಗಲು ಆಯೋಗಿಯು ಶ್ವಾಸವನ್ನಿಳಿಸಿ ನಾರದರನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನು ಮಹಾಪುರುಷನೆಂದು ತಿಳಿದು ನೀವು ಯಾರೆಂದು ಕೇಳಿದನು. ನಾರದರು ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಯೋಗಿಯು ಈಗ ನೀವು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೀರೆಂದು ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದನು. ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತೀನೆಂದು ನಾರದರು ಹೇಳಿದರು. ಆಗ ಯೋಗಿಯು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು “ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ತಮ್ಮಿಂದ ನನಗೆಂದು ಮಹದುಪಕಾರವಾಗಬೇಕು” ಎಂದು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ನಾರದರು ‘ಆಗಲಿ’ ಎಂದರು. ಆಗ ಯೋಗಿಯು “ಸ್ವಾಮಿ, ತಾವು ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ದೇವರು ನನಗೆ ಯಾವಾಗ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯದೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. “ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ನಾರದರು ಮುಂದೆ

ಹೋದರು. ಅಲ್ಲೊಬ್ಬ ಭಕ್ತನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಾಳವನ್ನು ಹಾಕುತ್ತ, ಕಣ್ಣು-
ಗಳಿಂದ ಅನಂದಾಶ್ರುವನ್ನೂ ಮೈಯಿಂದ ಬೆಮರನ್ನೂ ಸುರಿಸುತ್ತ, ರೋ-
ಮಾಂಚಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ, ಗದ್ದದಸ್ವರದಿಂದ ಹಾಡುತ್ತ ಕುಣಿಯು-
ತ್ತಿದ್ದನು. ನಾರದರು ತಾವಾಗಿ ಅವನ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತರು. ತಂಬೂರಿ
ಯನ್ನು ಮೀಟುತ್ತ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರು ಮಹಾ
ಭಕ್ತರೆಂದು ಭಕ್ತನು ಅವರಿಗೆ ವಿನಯದಿಂದ ವಂದಿಸಿದನು. ಆಗ ನಾರದರು
“ನಾನು ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ. ಅಲ್ಲಿ ನನ್ನಿಂದ ನಿನಗೇನಾದರೂ
ಕೆಲಸವಾಗತಕ್ಕದ್ದುಂಟೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಆಗ ಭಕ್ತನು “ಪರಮಾತ್ಮ-
ನಿಗೆ ನನ್ನ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದು ನನಗೆ
ಯಾವದೂ ಇಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದರೂ ನಾರದರು “ನಿನಗೆ ಯೋಕ್ಷ-
ವೆಂದಾಗುವದೊ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿ
ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಗಿ ತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತ ಮೊದಲಿನ ಯೋಗಿಯ ಮುಂದೆ
ಬಂದು ನಿಂತರು. ಆಗ ಯೋಗಿಯು ಬಹು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು
ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ನಾರದರು “ಯೋಗೀಶ್ವರ,
ನಿನಗೆ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಕ್ತಿ ಸಿಕ್ಕುವದು” ಎಂದನು. ಈಮಾತು
ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲೆ ಯೋಗಿಯ ಎದೆ ಬಿರಿದುಹೋಯಿತು. “ಇಷ್ಟು ಕಷ್ಟ
ಪಟ್ಟು ದೇಹದಂಡನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಹಠಯೋಗಾದಿಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರೂ
ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಜನ್ಮವನ್ನು ಎತ್ತಬೇಕಲ್ಲ!” ಎಂದು ಅವನು ಹಣೆಯನ್ನು
ಚೆಚ್ಚಿಕೊಂಡನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ನಾರದರು ಭಕ್ತನ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ
ನಿಂತರು. ಭಕ್ತನು ಹಿಂದಿನಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪರಮಾತ್ಮನ
ಲೀಲಾವೈಭವಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ನಾರದರು ಅವನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಉತ್ತರ-
ವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ತಂದು “ನಿನಗೆ ಈಕುಣಸೆಯ ಮರ-
ದಲ್ಲಿರುವ ಎಲೆಗಳಷ್ಟು ಜನ್ಮಗಳಾಗುತ್ತಲೆ ಮುಕ್ತಿಯಾಗುವದು” ಎಂಬರ್ಥ-
ವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಆಗ ಭಕ್ತನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹಾರಿಹಾರಿ ಕುಣಿದು,
“ದೀನದಯಾಳು, ಕರುಣಾಸಿಂಧು, ಅನಾಥಬಾಂಧವ, ಭಕ್ತವತ್ಸಲ, ಎಂಥ
ಮಹದುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಜನ್ಮಗಳು ನಾನು

ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬಹುದಲ್ಲ!” ಎಂದು ಸಂತೋಷಾತಿಶಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮೆಚ್ಚಿ ಅವನಿಗೆ ಆಗಲೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದನು. ಇರಲಿ, “सुखमयोलखिला दिशः” ಎಂಬಂತೆ ಭಕ್ತಿ-ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಾಲ್ಕುದಿಕ್ಕುಗಳೂ ಸುಖವಾಗಿರುವ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷದ ಮೇಲೆ ಇಚ್ಛೆಯೇ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಕುಂತಿದೇವಿಯು ಕೂಡ

“स्वकर्मफलनिर्दिष्टां यां यां योनिं ब्रजाम्यहम् ।

तस्यां तस्यां हृषिकेश त्वयि भक्तिदृढास्तु मे ॥”

ಎಂದರೆ “ಹೆ, ದೇವ, ನನಗೆ ನನ್ನ ಕರ್ಮಾನುಗುಣವಾಗಿ ಯಾವ ಯಾವ ಜನ್ಮಗಳಾದರೂ ಬರಲಿ; ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿ ಮಾತ್ರ ದೃಢವಾಗಿರಲಿ” ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಭಕ್ತರು ಭಕ್ತಿಯೊಂದನ್ನು ಕೇಳುವರೇ ಹೊರತು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳುವದಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತರು ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಹೆದರುವದಿಲ್ಲ; ಮರಣಕ್ಕೆ ಹೆದರುವದಿಲ್ಲ; ಯಾವದಕ್ಕೂ ಹೆದರುವದಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಯೊಂದಿದ್ದರೆ ಸರಿ ಜನ್ಮಮರಣಗಳು ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಆಗುತ್ತಿರಬಹುದು. ಭಕ್ತನು ತನ್ನ ಜೀವಿತಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುವ ರೀತಿಯು ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ! ಒಬ್ಬ ಭಕ್ತನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ನೋಡಿರಿ.

“कदा वाराणस्याममरतटिनी रोधसि वसन्

वसानः कौपीनं शिरसि निदधानोऽजलिपुटम् ॥

अये, गौरीनाथ, त्रिपुरहर, शंभो, त्रिनयन,

प्रसीदेत्याक्रोशन्निमिषमिव नेष्यामि दिवसान् ॥”

ಎಂದರೆ “ನಾನು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿದ್ದು ಕೌಶೀನಧಾರಿಯಾಗಿ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕರಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ‘ಹೆ, ಗೌರಿನಾಥ, ತ್ರಿಪುರಹರ, ಶಂಭೋ, ತ್ರಿನಯನ, ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು,’ ಎಂದು ಗೋಳಿಡುತ್ತ ಒಂದು ದಿನವನ್ನು ಒಂದು ನಿಮಿಷವಾಗಿ ಎಂದು ಕಳದೇನೋ” ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಾನಲ್ಲ! ಸರ್ವಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಎಡಗಾಲಿನಿಂದ ನೂಕಿ, ಕೇವಲ ಕೌಶೀನಧಾರಿಯಾಗಿ

ಭಗವಂತನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ಗೋಳಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಏನು ಸುಖವೆಂಬ ಭಕ್ತರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು 'ಬಲ್ಲವನೇ ಬಲ್ಲ ಬೆಲ್ಲದಸವಿ' ಎಂಬಂತೆ ಭಕ್ತರೇ ಬಲ್ಲರು. ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಕೂಡ ಈ ಪ್ರೇಮವೇಗದ ಆನಂದದ ಸವಿಯು ಗೊತ್ತಿ-
ದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆನಂದಸ್ವರೂಪನೇ ಆಗಿರು-
ವವನಿಗೆ ಆನಂದದ ಸವಿ ಏನು ಗೊತ್ತಿದ್ದೀತು? ತನಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆನಂದ-
ವುಳ್ಳ ವಸ್ತುವೊಂದಿದ್ದರೆ, ಅದರ ಅನುಸಂಧಾನದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸುಖವಾಗ
ಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಇತರ ಸರ್ವವೂ ಅವನ ಆನಂದದ ಒಂದಂಶಾಂಶವನ್ನು
ಹೊಂದಿರತಕ್ಕವುಗಳಾದುದರಿಂದ ಪಾಪ, ಅವನು ಪ್ರೇಮವೇಗವನ್ನು ಪಡೆ-
ಯುವವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಭಕ್ತನಿಗೆ ಹಾಗಲ್ಲ. ಅವನು ಪ್ರೇಮವನ್ನು
ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಭಗವಂತನಿರುವನು. ಒಂದು ದಿನ ಯಶೋದೆಯು ಬಾಲ-
ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂಗುರುಳುಗಳನ್ನು
ತಿದ್ದುತ್ತ ಮುದ್ದಿಸಿ ಮುದ್ದಿಸಿ ಆನಂದದಿಂದ ನಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗ ಮಗು-
ವಾದ ಕೃಷ್ಣನು "ಅಮ್ಮ ಏನನ್ನು ನೋಡಿ ನಗುತ್ತಿ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.
ಯಶೋದೆಯು "ಕಂದ, ನಿನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮತ್ತೆ
ಮುತ್ತಿ ಕೊಟ್ಟಳು. ಆಗ ಕೃಷ್ಣನು "ನನಗೇಕೆ ಆನಂದವಾಗುವದಿಲ್ಲ?
ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲು, ಯಶೋದೆಯು "ಆಮುಖವನ್ನು ನೋಡುವ
ಸುಯೋಗವು ನಿನಗಿಲ್ಲವಲ್ಲ!" ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಭಕ್ತಿಸುಖವೆಂಬುದು
ಪರಮಾತ್ಮವಿಷಯಕವಾದ ಪ್ರೇಮರಸದ ವೇಗ. ಈಪ್ರೇಮರಸದ ಪರಿಪಾಕ-
ವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಬಯಸಬೇಕು. ಈಪ್ರೇಮರಸದ ಪರಿಪಾಕವೇ ಮನುಷ್ಯನ
ಪರಿಪೂರ್ಣಾಂಶ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮದ ಬೀಜವಿದ್ದೇ
ಇರುವದೆಂದು ಮೊದಲೇ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮ-
ವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುವರೆಲ್ಲರೂ ಈರಸವನ್ನು ಬರಿಸಿಕೊಳ್ಳು-
ವದಕ್ಕೆ ಸರ್ವ ಸನ್ನಾಹವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ
ದಕ್ಷಿಣದೇಶದಲ್ಲಿ ಸದಾಶಿವೇಂದ್ರಸರಸ್ವತಿಗಳೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಯತೀಶ್ವರರು ಈ
ಪ್ರೇಮದ ಪರಾಕಾಷ್ಠಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಉನ್ನತ್ತರಂತೆ ವ್ಯವಹಾರಮಾಡು-
ತ್ತಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಕಂಡವರು ಅವರ ಗುರುಗಳಾದ ಪರಮಶಿವೇಂದ್ರರ

ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರ ಉನ್ನತಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದಾಗ ಅವರು “ಅಯ್ಯೋ, ಆ ಹುಚ್ಚು ನನಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ!” ಎಂದು ಬಿಸುಸುಯ್ದರೆಂದು ಶ್ರೀಶೃಂಗಗಿರಿ ಜಗದ್ಗುರುಪೀಠಸ್ಥರಾಗಿದ್ದ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಕೆಳಗೆ ಸಮಾಧಿಸ್ಥರಾದ ಶ್ರೀ-ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಶಿವಾಭಿನವನೃಸಿಂಹಭಾರತೀಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ತಾವು ಬರೆದ ಸದಾಶಿವೇಂದ್ರ ಸ್ತುತಿಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ

“उन्मत्तवत्संचरतीह शिष्य

स्तवेति लोकस्य वचांसि श्रुण्वन् ।

खिद्यन्नुवाचास्य गुरुः पुराहो

ह्युन्ಮತ್ತತಾ ಮೇ ನ ಹಿ ತಾದೃಶೀತಿ ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈಪ್ರೇಮರಸವು ಮನುಷ್ಯಪ್ರಕೃತಿಗೆ ದೈವಿಕಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕೊಡುವದು. ಈಪ್ರೇಮರಸವನ್ನು ಪಡೆದವನಿಗೆ ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಜಾಗರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಕಾಣುವ ಸ್ವಪ್ನಪ್ರಪಂಚದ ಹಾಗೆ ಆಗುವದು. ಬಿಸಿಲು ತಣ್ಣಗಾದರೂ, ಬೆಳದಿಂಗಳು ಬಿಸಿಯಾದರೂ, ಅಗ್ನಿಯು ಕೆಳಗಡೆಗೆ ಮುಖವಾಗಿ ಉರಿದರೂ ಅವನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕೆಟ್ಟದೆಂದು ಒಂದನ್ನೂ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ; ಒಳ್ಳೆದೆಂದು ಒಂದನ್ನೂ ಹಿಡಿಯುವದಿಲ್ಲ; ಹಿಂದೆ ಆದುದನ್ನು ನೆನೆಸುವದಿಲ್ಲ; ಮುಂದೆ ಆಗುವದನ್ನು ಯೋಚಿಸುವದಿಲ್ಲ; ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ; ಇಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಬಯಸುವದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಖೇದವೂ ಇಲ್ಲ; ಪ್ರಮೋದವೂ ಇಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ; ವಿರಕ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ನಿರ್ಭನನಾದರೂ ಸಂತುಷ್ಟನು; ಅಸಹಾಯನಾದರೂ ಮಹಾಬಲನು; ಮಾಡಿದರೂ ಮಾಡದವನು; ಭೋಗಿಸಿದರೂ ಭೋಗಿಸದವನು; ಶರೀರಿಯಾದರೂ ಅಶರೀರಿ; ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನನಾದರೂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ. ಅವನು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿರೆಂದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ವಿಧಿಸುವದೂ ಇಲ್ಲ; ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಡಿರೆಂದು ನಿಷೇಧಿಸುವದೂ ಇಲ್ಲ. ಅವರು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಲ್ಲ

ಮಾಡಿದುದಾಯಿತು. ಅವರು ಪಡೆಯತಕ್ಕದ್ದನ್ನು ಪಡೆದುದಾಯಿತು. ಅವರು ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಸರ್ವಸಾಧನಗಳೂ ಈಗ ಫಲಿಸಿದವು. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮರಸಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ನಂದನವನ; ಕಾಡುಮರಗಳೆಲ್ಲ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳು; ಕಗ್ಗಲ್ಲುಗಳೆಲ್ಲ ಚಿಂತಾಮಣಿಗಳು. ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ಕೊರತೆಯೂ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಅವನ ಯಾವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೂ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

“ईश्वरस्सर्वभुतानां हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಆಡಿಸಿದಂತೆ ಆಡುವದು ತನ್ನ ಕೆಲಸವೆಂದು ಅವನು ಭಾವಿಸುವನು. ಪ್ರವಾಹವು ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ತುಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮದಿಂದ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವಾಗ ಅವನು ಆ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ದೇವರು ತನಗೆ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಕಳುಹಿಸಿರುವನೆಂದೂ ಅದನ್ನು ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ತಲೆಗೊಡುವನು. ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಪತಿಯ ವಿನೋದಕಾಲಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ತಾನು ಸಾಧಕಳಾದೆನೆಂದು ಹಿಗ್ಗುವಂತೆ ಭಕ್ತನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಆಟಕ್ಕೆ ತಾನೊಂದುಪಕರಣವಾದೆನೆಂದು ಅವನು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದಿರುವನು. ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಾನಂದಲಹರಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಅವನು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಲಂಕಾರಭೂಷಿತೆಯರಾದ ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರಿಯರ ಕದಳೀಸ್ತಂಭದಂಥ ತೊಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ತಲೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಆಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಹಸೀಹೇಣಗಳಂತೆ ಭಾವಿಸುತ್ತಿರಬಲ್ಲನು; ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಫಲಪುಷ್ಪಭರಿತವಾದ ದಿವ್ಯವೃಕ್ಷಗಳ ನೆಲೆಲಲ್ಲಿರುವಾಗಲಾದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಇರಬಲ್ಲನು; ಇಂದು ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಹಂಸತೂಲಿಕಾತಲ್ಪವನ್ನೂ ನಾಳೆ ಕಗ್ಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಒಂದು ಹಾಸುಬಂಡೆಯನ್ನೂ ಸಮವಾಗಿ ನೋಡಬಲ್ಲನು; ಹುಡುಗರೊಡನೆ ತಾಳವನ್ನು ಹಾಕುತ್ತ ನಗುತ್ತ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಯಸ್ಥರಾದ ಸ್ತ್ರೀ-

ಪುರುಷರೊಡನೆ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವಿಹಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತರಾದ
ವೃದ್ಧರೊಡನೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ತಾನು ಏಕಪ್ರಕಾರ-
ವಾಗಿರುವನು. ಅವನು ವಿದ್ವಾಂಸರೊಡನೆ ಸೇರುವನು; ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೊ-
ಡನೆ ಕಲೆಯುವನು; ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಕವಿಶ್ವರರ ಜೊತೆಗಿರು-
ವನು; ತಾರ್ಕಿಕರೊಡನೆ ತರ್ಕಮಾಡುವನು; ಕರ್ಮಶರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮ-
ವನ್ನು ಮಾಡುವನು; ಒಂದುವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಾರೂಢನಾಗಿರುವನು;
ಇನ್ನೊಂದುವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಧಪುಷ್ಪಾಕ್ಷತಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಮಾಡುತ್ತಿರು-
ವನು; ಒಂದುವೇಳೆ ಶಿವನನ್ನು ಆರ್ಚಿಸುವನು; ಇನ್ನೊಂದುವೇಳೆ ವಿಷ್ಣು-
ವನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವನು; ಒಂದುವೇಳೆ ಗಂಗಾಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು;
ಇನ್ನೊಂದುವೇಳೆ ಹಿತ್ತಲ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವನು; ಒಂದುವೇಳೆ
ಬರೀ ಮೈಯಲ್ಲಿರುವನು; ಇನ್ನೊಂದುವೇಳೆ ದಿವ್ಯಾಂಬರಧಾರಿಯಾಗಿರು-
ವನು; ಒಂದುವೇಳೆ ಸಂಸಾರಿಯಂತಿರುವನು; ಇನ್ನೊಂದುವೇಳೆ ವೇದಾಂತಿ-
ಯಾಗಿರುವನು; ಒಂದುವೇಳೆ ಮೌನದಲ್ಲಿರುವನು; ಒಂದುವೇಳೆ ವಾಗ್ವಾದ-
ನಿರತನಾಗಿರುವನು; ಒಂದುವೇಳೆ ನಿರಾಕಾರವನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನಮಾಡು-
ವನು; ಇನ್ನೊಂದುವೇಳೆ ಸಾಕಾರವನ್ನನುಸಂಧಾನಮಾಡುವನು. ಪ್ರೇಮ-
ರಸದಿಂದ ತುಂಬಿ ಪ್ರೇಮರಸಮಯನಾಗಿರುವ ಅವನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ
ಪ್ರೇಮದಿಂದಲೇ ಆಗಿರುವದು. ಅವನು ಅತ್ತರೂ ಪ್ರೇಮದಿಂದ; ನಕ್ಕರೂ
ಪ್ರೇಮದಿಂದ; ಹೊಗಳಿದರೂ ಪ್ರೇಮದಿಂದ; ಬಯ್ದರೂ ಪ್ರೇಮದಿಂದ;
ಆಲಿಂಗಿಸಿದರೂ ಪ್ರೇಮದಿಂದ; ಹೊಡೆದರೂ ಪ್ರೇಮದಿಂದ. ಈ ಅರ್ಥ-
ವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯರ ಉದಾಹರಣೆಯು ಬಹು
ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯರು ಮಹಾಭಗವದ್ಭಕ್ತರು ಮತ್ತು ಕುರು-
ವಂಶಕ್ಕೂ ಪಾಂಡವವಂಶಕ್ಕೂ ವೃದ್ಧಪಿತಾಮಹರು. ಇಂಥವರು ಮಹಾ-
ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೂ ಮತ್ತು ಮುಮ್ಮಗನಾದ ಅರ್ಜುನನಿಗೂ
ಪ್ರತಿಪಕ್ಷದವರಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತರು. ಇದೊಂದು ವಿಲಕ್ಷಣವಲ್ಲವೇ?
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ದೇವರೆಂದು ಪ್ರೀತಿಸುವದೇನು? ಅವನ ಮುಂದೆ ಧನುಸ್ಸಿಗೆ
ಬಾಣವನ್ನೇರಿಸುವದೇನು? ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಮುಮ್ಮಗನೆಂದು ಕರೆಯು-

ವದೇನು? ಅವನ ಕಂಠಕ್ಕೆ ಬಾಣವನ್ನು ಗುರಿ ಇಡುವದೇನು? ಕೃಷ್ಣನ ಮುಂದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತದ್ದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣನು ತಾನು ಚಕ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. “ನಿನ್ನಿಂದ ಚಕ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿಸಿಯೇ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಇದೆಂಥ ಪೂಜ್ಯಭಾವ! ನಿಜವಾಗಿ ಇದು ನಮಗೆಲ್ಲ ಹೊಸದು. ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಾಗ ಭಕ್ತರು ದೇವರೆಂದು ಅಂಜಿ ಎಂದಿಗೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಪ್ರೇಮರಸಮಯವಾಗಿರುವ ಅವರ ಉತ್ಸಾಹವು ಎಂಥ ಅಸಾಧ್ಯಕಾರ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಸಾಧ್ಯಮಾಡಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಭಗವಂತನ ಬಲವುಂಟು. ಪಾಪ, ಭಗವಂತನಿಗಿನ್ನಾರಬಲ? ಆದುದರಿಂದ ಭೀಷ್ಮರು ಹಾಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನುಮಾಡಿ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರ ಮುಂದೆ ಧನುರ್ಬಾಣಧಾರಿಯಾಗಿ ನಿಂತು ಯುದ್ಧಮಾಡಿದರು. ಭೀಷ್ಮರ ಕೈಮೆಯು ಅತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಭೀಷ್ಮರು ದಕ್ಕುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ತಾನೇ ರಥದಿಂದ ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕಿ ಚಕ್ರವನ್ನು ತೊಟ್ಟು, ಕೋಪಾವಿಷ್ಟವಾದ ಸಿಂಹವು ಆನೆಯ ಮೈಮೇಲೆ ಬರುವಂತೆ ಭೀಷ್ಮರ ಮೇಲೆ ನುಗ್ಗಿದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧದ ಆವೇಶದಿಂದ ಅವನು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ಗಡಗಡ ನಡುಗಿತು. ಅವನ ಮೈಮೇಲಣ ಉತ್ತರಿಯವು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಅವನು ಭೀಷ್ಮರ ಮೇಲೆ ನುಗ್ಗಿಬರುವಾಗ ಭೀಷ್ಮರು ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಅವನ ಮೇಲೆ ಕ್ರೂರವಾದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಮಾಡಿದನು. ಆಬಾಣದ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಅವನ ಕವಚವು ಶೀಳಿಹೋಗಿ ಮೈಯಲ್ಲ ರಕ್ತಮಯವಾಯಿತು. ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವಾಶದಿಂದ ಬದ್ಧನಾಗಿ ಅರ್ಜುನನು ಅವನನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಎಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅವನು ಕೊಸರಿಕೊಂಡು ಹಲ್ಲುಹಲ್ಲು ಕಡಿಯುತ್ತ ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕೊಂದೇ ಬಿಡುತ್ತೇನೆಂದು ಮುಂದೆ ಬಂದನು. ಆಗ ಭೀಷ್ಮರು

“एह्येहि देवेश, जगन्निवास,

नमोऽस्तु ते माधव, चक्रपाणे, ।

ಪ್ರಸಹ್ಯ ಮಾಂ ಪಾಲಯ ಲೋಕನಾಥ,
 ರಥೋತ್ತಮಾತ್ಸರ್ವಶರಣ್ಯ ಸಂಖ್ಯೇ ||
 ತ್ವಯಾ ಹತಸ್ಯಾಪಿ ಮಮಾಘ ಕೃಷ್ಣ,
 ಶ್ರೇಯಃ ಪರಸ್ಮಿನ್ನಿಹೈವ ಲೋಕೇ |
 ಸಂಭಾವಿತೋಸ್ಮ್ಯಂಧಕವೃಷ್ಣಿನಾಥ,
 ಲೋಕೈಸ್ತ್ರಿವಿರ್ವಿರ, ತವಾಭಿಯಾನಾತ್ ||”

ಎಂದರೆ “ಹೆ, ದೇವೇಶ, ಬಾ, ಜಗನ್ನಿವಾಸ ಬಾ, ಮಾಧವ, ನಿನಗೆ ನಮ-
 ಸ್ಕಾರ; ಚಕ್ರವಾಣಿ, ಈರಥದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಕೆಡವು; ಲೋಕನಾಥ,
 ಸರ್ವಶರಣ್ಯ, ಕೃಷ್ಣ, ಅಂಧಕವೃಷ್ಣಿ, ನಿನ್ನಿಂದ ಮೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದರೆ
 ಅದು ನನಗೆ ಇಹಪರಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವು. ನೀನು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ
 ಬಂದನೆಂದು ಮೂರು ಲೋಕವೂ ನನ್ನನ್ನು ಸಂಭಾವಿಸುವದು” ಎಂದು ಕರೆ-
 ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಅಡ್ಡಬಂದು “ದೇವ, ನೀನು ಪಾಂಡವ-
 ಪ್ರಾಣನು; ಭೀಷ್ಮರ ಮುಂದೆ ಮೈ ಒಡ್ಡಬೇಡ; ಚಕ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದಿಲ್ಲ-
 ವೆಂದು ನೀನು ಶಪಥವನ್ನು ಮಾಡಿರುವದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಕೋಪವನ್ನು
 ಬಿಡು. ಬಾ. ನಾನು ಭೀಷ್ಮರ ಸೊಕ್ಕನ್ನು ಇಳಿಸುವೆನು” ಎಂದು ಸಂತ-
 ಯಿಸಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಆಗ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನಾ-
 ದರೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಭಕ್ತನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡುವದ-
 ಕ್ಕಾಗಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಬಹು ವಿಧದಿಂದ
 ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿರುವರು. ಭೀಷ್ಮಾರ್ಜುನರ ಪ್ರೇಮವೂ ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ
 ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವದು. ಮೊದಲು ಅರ್ಜುನನು ಭೀಷ್ಮರ ಪಾದಕ್ಕೆ ಬಾಣವನ್ನು
 ಹೊಡೆದನು. ಆಗ ಭೀಷ್ಮರ ಕಡೆಯ ಜನರು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಗುರಿಯಿಡಲ-
 ರಿಯದವನೆಂದು ಹಿಂಚೂಳಿಸಿದರು. ಅದು ಗುರುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ರೂಪ-
 ವಾದುದೆಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೇಳಿದರು. ಆಗಲೇ

ಭೀಷ್ಮರು ಅರ್ಜುನನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಅರ್ಜುನನ ಕಡೆಯವರು ಭೀಷ್ಮರ ಕೈಚಳಕವನ್ನು ಜರೆದರು. ಅದು ತನಗೆ ಅಶೀರ್ವಾದರೂಪವಾದುದೆಂದು ಅರ್ಜುನನು ಅಪ್ರೇಮರೂಪಬಾಣ ಪ್ರಹಾರಸಮಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳಿದನು. ಇದರ ಗುಟ್ಟು ಭೀಷ್ಮರಿಗೂ, ಅರ್ಜುನನಿಗೂ ತಿಳಿದ ಹಾಗೆ ಇತರರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಪರಭಕ್ತಿ ಸಂಪನ್ನರಾದ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತರು ಯಾವ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ವ್ಯವಹಾರಮಾಡುತ್ತಿರುವರೋ ಅರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅವರಂಥವರು ಬಲ್ಲರೇ ಹೊರತು ಇತರರು ಹೇಗೆ ತಿಳಿದಾರು? ಅವರ ಪ್ರೇಮದ ಅಳವನ್ನು ನಾವು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದು ಮಿಥ್ಯಾಕೃತ್ಯಗಳು ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದ ವೃತ್ತಪರಿಮಾಣವನ್ನು ಕಾಣುವದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿದಂತೆ ಆಗುವದು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರೇಮದ ಬೀಜವನ್ನು ಬೆಳಸಿಕೊಂಡು ಮನುಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ದಾಟಿಹೋಗಿರುವರು. ಅವರು ಮನುಷ್ಯರಾಗಿದ್ದರೂ ದೇವರು. ಅವರು ನಿಂತ ಸ್ಥಳವೇ ವೈಕುಂಠ ಅಥವಾ ಕೈಲಾಸ. ಅವರು ಓಡಾಡಿದ ನೆಲವೇ ಕಾಶೀಕ್ಷೇತ್ರ. ಅವರು ಮುಟ್ಟಿದ ನೀರೇ ದೇವಗಂಗೆ. ಅವರು ಮುಡಿದ ಹೂವೇ ಮಹಾಪ್ರಸಾದ. ಅವರು ಆಡುವದೆಲ್ಲ ವೇದ; ಮಾಡುವದೆಲ್ಲ ಸತ್ಕರ್ಮ. ಅವರ ಪ್ರಪಂಚವ್ಯವಹಾರವೆಲ್ಲ ಪರಮಾರ್ಥ. ಅವರನ್ನು ಕಂಡವರು ಧನ್ಯರು. ಅವರನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸಿದವರು ಧನ್ಯರು. ಅವರ ಸಾದದ ಮೇಲೆ ಹಣೆಯನ್ನಿಟ್ಟವರು ಧನ್ಯರು. ಅವರ ದೇಹವು ಕೂಡ ದೇವಸ್ಥಾನದಂತೆ ಪೂಜಾಯೋಗ್ಯವು. ಸಮುದ್ರದೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಮಾಡದಿದ್ದರೂ ದಂಡೆಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದರೇನೇ ಅಸಮುದ್ರದ ಮೇಲಣ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿ ಮೈಯ್ಯು ಬಿಸಿಯಡಗಿ ತಣ್ಣು ತಲೆದೋರುವಂತೆ ಅನುಹಾಭಗವದ್ಭಕ್ತರಿರುವ ವಾತಾವರಣದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಸಾಕು; ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ತಳಮಳವು ತಗ್ಗಿ ಶಾಂತಿಸುಖವು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು. ಇನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಶರಣಹೊಕ್ಕು, ಅವರನ್ನು ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಭಾವಿಸುವವನ ಧನ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರು ಕೈಹಿಡಿದರೆ ಸಾಕು; ದೇವರ ಅಭಯಹಸ್ತವು ನಮಗೆ ದೊರೆತಂತೆ. ದೇವರಿಗೆ ಭಕ್ತಪರಾಧೀನನೆಂಬ ಬಿರುದಿರುವದು. ಆದುದರಿಂದ ನಾವು ಭಕ್ತರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದರೆ,

ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹವು ತನಗೆ ತಾನೇ ಬರುವದು. ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತ ಬರುತ್ತ ಜಿರುವವನು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ನೀರಿಲ್ಲದೆ ಸಾಯುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ವಿನಾನನ್ನು ತನ್ನ ಜಲಭರಿತವಾದ ತಂಬಿಗೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೋದನೆಂದರೆ ಆವಿನಿಗೆ ಮರಣ ಭಯವೆಲ್ಲಿಯದು? ತಂಬಿಗೆಯ ನೀರಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರಬಹುದು. ಆದಯಾಳು ಎಂದೋ ಒಂದು ದಿನ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಸಮುದ್ರದೊಳಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟೇ ಬಿಡುವನು. ಭಕ್ತರು ಕೈಹಿಡಿದರೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಇಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾಳೆ ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೇಮಸಾಗರದೊಳಕ್ಕೆ ಬಿಡುವರು. ಇದೆಲ್ಲ ಪರಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವ. ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೇಳತಕ್ಕವರು ಈ ಪರಭಕ್ತಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೇ ಜ್ಞಾನಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯೆಂದು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬೋಧಸಾರ ಭಕ್ತಿಯೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು

“ತವಾಸ್ಮೀತಿ भजंत्येके त्वमेवास्मीति चापरे ।

इति किंचिद्विशेषेऽपि परिणामः समो द्वयोः ।

न भक्तज्ञानिनोर्दृष्टा शास्त्रे लक्षणभिन्नता ।”

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. “ನಾನು ನಿನ್ನವನೆಂದು ಭಜಿಸಲಿ, ನೀನೇ ನಾನೆಂದು ಅನುಸಂಧಾನಮಾಡಲಿ, ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾದರೂ ಪರಿಣಾಮವೆರಡಕ್ಕೂ ಒಂದೇ. ಜ್ಞಾನಿಗೂ ಭಕ್ತನಿಗೂ ಲಕ್ಷಣಭೇದವು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಅದರ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜ್ಞಾನ-ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಕೂಡ

“सत्यपि भेदापगमे

नाथ तवाहं न मामकीनस्त्वम् ।

सामुद्रो हि तरंगः

क्वचन समुद्रो न तारंगः ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ “ಅಲೆಯು ಸಮುದ್ರಸಂಬಂಧವಾದುದೇ ಹೊರತು ಸಮುದ್ರವು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಹೇಗೆ ಅಲೆಯ ಸಂಬಂಧವಾದುದಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಾನು ನಿನ್ನವನೇ ಹೊರತು ನೀನು ನನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಯಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈಭಕ್ತಿಯೋಗವು ಗೌಣ ಮತ್ತು ಪರಾ ಎಂಬೆರಡು ಭೇದಗಳಾಗಿದ್ದು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಭಯ-ಪಾರ್ಶ್ವಗಳಿಂದಲೂ ಕಾಪಾಡುತ್ತಿರುವದು. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ

“अकामः सर्वकामो वा मोक्षकाम उदारधीः ।

तीव्रेण भक्तियोगेन यजेत पुरुषं परम् ॥”

ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಯಾವ ಕಾಮನೆಯೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅಥವಾ ಎಲ್ಲ ಕಾಮನೆಗಳೂ ಇದ್ದರೂ ಮೋಕ್ಷಕಾಮನಾದರೂ ಭಕ್ತಿಯೋಗದಿಂದ ಪರ-ಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಭಾಗವತಧರ್ಮವೆಂದು ಹೆಸರು. ಅದೇ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ

“यानास्थाय नरो राजन् न प्रमाद्येत कर्हिचित् ।

धावन्निमील्य वा नेत्रे न स्वलेन्न पतेदिह ॥”

ಎಂದಿರುವಂತೆ ಭಕ್ತಿಯೋಗಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಓಡಿದರೂ ಎಡವುವದೂ ಇಲ್ಲ; ಬೀಳುವದೂ ಇಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅದೇ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ

“यत्कर्मभिर्यत्तपसा ज्ञानवैराग्यतश्च यत् ।

योगेन दानधर्मेण श्रेयोभिरितरैरपि ।

सर्वं मद्भक्तियोगेन मद्भक्तो लभतेऽजसा ।”

ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಕರ್ಮಯೋಗ, ರಾಜಯೋಗ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಯೋಗ ಇವುಗಳಿಂದಲೂ ವೈರಾಗ್ಯ, ಯೋಗ, ದಾನಧರ್ಮ ಮೊದಲಾದ ಇತರ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ ಸಿಕ್ಕುವದನ್ನೆಲ್ಲ ಭಕ್ತಿಯೋಗಿಯು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಅದುದರಿಂದ ಕರ್ಮಯೋಗ, ರಾಜಯೋಗ, ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಯೋಗ ಇವು-
ಗಳಿಗಿಂತ ಭಕ್ತಿಯೋಗವು ಶ್ರೇಷ್ಠವು. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೂ ಕೂಡ

“ಯೋಗಿನಾಮಪಿ सर्वेषां मद्गतेनांतरात्मना ।

श्रद्धावान्भजते यो मां स मे युक्ततमो मतः ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತಯೋಗಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಭಕ್ತಿಯೋಗಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು
ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ

“इति ते ज्ञानमाख्यातं गुह्याद्गुह्यतरं मया ।

विमृश्यैतदशेषेण यथेच्छसि तथा कुरु ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ “ಹೆ, ಅರ್ಜುನ, ಅತಿರಹಸ್ಯವಾದ ಜ್ಞಾನಯೋಗವನ್ನು
ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದೆನು. ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನಿನಗೆ ತಿಳಿದ
ಹಾಗೆ ನಡೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಮುಗಿಸದೆ

“सर्वगुह्यतमं भूयः शृणु मे परमं वचः ।

इष्टोऽसि मे दृढमिति ततो वक्ष्यामि ते हितम् ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬಹು ಪ್ರಿಯನಾದುದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ರಹಸ್ಯವಾದ
ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆಂದು

“मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजी मां नमस्कुरु ।

मामेवैष्यसि सत्यं ते प्रतिजाने प्रियोऽसि मे ॥

सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं ब्रज ।

अहं त्वा सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः ॥”

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡಿ ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು
ಮುಗಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ರೀಃ

ಜನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ — ಪೃಥ್ವಿಯೊಳಗಣ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ
ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಸ್ಥಾನವು.

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ಮನಸಾ ಸ್ಮರಾಮಿ ।

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ವಚಸಾ ಗೃಣಾಮಿ ॥

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ಶಿರಸಾ ನಮಾಮಿ ।

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ಶರಣಂ ಪ್ರಪಂಚೇ ॥

ಸಭ್ಯರಾದ ಪ್ರಿಯಬಾಂಧವರೇ,

ಈದಿನದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಿಷಯವು ಪೃಥ್ವಿಯೊಳಗಣ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥ-
ಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಸ್ಥಾನದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಇರುವದು. ಈವಿಷಯವನ್ನು
ಪ್ರತಿಪಾದನೆಮಾಡಲು ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಎತ್ತುವದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯಾದ
ಸಂಕೋಚವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ನಾನು ಅನ್ಯಧರ್ಮದವನಾಗಿದ್ದರೆ ವಾರನಹೇ-
ಸ್ವಿಂಗ್ಸ್ ಮತ್ತು ಹಂಬೋಲ್ಟ್ ಮೊದಲಾದ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯಪ್ರಸಿದ್ಧಪುರುಷರಂತೆ
ಗೀತೆಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಉದಾರಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿ, ನನ್ನ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತ-
ವಾದ ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥದ ಮೇಲಣ ಪ್ರೀತಿಗಳನ್ನು
ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿ, ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಪರಮಾದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವ ಸುಯೋಗವು
ಉಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಾರನ ಹೇಸ್ವಿಂಗ್ಸ್ ಎಂಬುವರು "There is in it
a sublimity of conception, reasoning and diction
almost unequalled" ಎಂದರೆ "ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಶೇಷಗಳ
ಗಾಂಭೀರ್ಯ, ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ವಿಷಯಪ್ರತಿಪಾದನಶೈಲಿಗಳು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ
ಸರಿಜೋಡಿ ಇಲ್ಲದವುಗಳಾಗಿವೆ" ಎಂದೂ ಹಂಬೋಲ್ಟ್ ಎಂಬುವರು "The
most beautiful, perhaps properly the only true
philosophical Song that exists in any known

tongue” ಎಂದರೆ “ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಭಾಷೆಗಳು ಗೊತ್ತಿಗೆ ಬಂದಿ-
ವೆಯೋ ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ ಗೀತೆಯು ಅತ್ಯಂತಹೃದಯಂಗಮ-
ವಾದುದು. ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಇದೊಂದೆ ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ
ಕಾವ್ಯ.” ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವರು. ಹೀಗೆಯೇ ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಜನ
ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು ಗೀತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ-
ಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಧರ್ಮಾಂತರದವರು ಪಡುವ ಇಂಥ ಅಭಿಪ್ರಾಯ-
ಗಳು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಬಹು ಉತ್ತಮವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು
ಮಾಡುವವು. ಏಕೆಂದರೆ ಭಿನ್ನಧರ್ಮದವರು ಧರ್ಮಾಂತರದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು
ಹೀಗೆ ಬಾಯಿಪುಟ ಹೊಗಳುವದೆಂದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ಅದೊಂದು ಮಹತ್ತ್ವದ
ವಿಷಯವೆ. ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ತಮತಮಗೆ ಗುಣಾಧಿಕೃತವು
ತೋರುವದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿರುವದು. ಅಧರ್ಮಗ್ರಂಥದ ಅನು-
ಯಾಯಿಗಳಲ್ಲದವರಿಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಗುಣಾಧಿಕೃತವು ತೋರಿತೆಂದರೆ ನಿಜವಾಗಿ
ಅಧರ್ಮವು ಗುಣಾಧ್ಯವಾದುದೆಂದೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕು. ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಧರ್ಮ-
ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ತಾವುತಾವು ಗುಣಾಧಿಕೃತವನ್ನು ನೋಡುವದೇನು ಹೆಚ್ಚಿನ
ಮಾತು? ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮುತ್ತು ಕೊಡುವಾಗ ಅಮಕ್ಕ-
ಳು ಸುಂದರವಾಗಿಯೇ ಇರುವರೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ; ಕುರೂಪಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ
ರಕ್ತಸಂಬಂಧವಾದ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಮುದ್ದಿಸುವದುಂಟು. ಹಾಗೆ ಒಂದು
ಧರ್ಮವನ್ನು ಅದರ ಅನುಯಾಯಿಯಾದವನು ಹೊಗಳಿದರೆ ಅವನು ಅದರ
ನಿಜವಾದ ಗುಣಾಧಿಕೃತವನ್ನು ಕಂಡೇ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂಬ ನೆಲೆಯಿಲ್ಲ.
ಅದು ತನ್ನ ಧರ್ಮವೆಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೂ ಮಾಡುವ
ಸಂಭವವುಂಟೆಂದು ಇತರರು ಯೋಚಿಸುವದಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಿದೆ. ಅದುದರಿಂದಲೇ
ಒಂದು ಧರ್ಮಗ್ರಂಥದ ಗುಣವನ್ನು ಅದರ ಅನುಯಾಯಿಯಾದವನೇ
ವರ್ಣನೆಮಾಡಿದರೆ—ಅದು ಕೇವಲ ಗುಣಾಧಿಕೃತವನ್ನು ಕಂಡೇ ಮಾಡಿ-
ದ್ದಾದರೂ—ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟು ಉತ್ತಮಪರಿಣಾಮವನ್ನು
ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಈಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮಾತಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕಡಮೆಯಾಗು-
ವದಕ್ಕೆ ಅವನು ಅಧರ್ಮದ ಅನುಯಾಯಿಯಾಗಿರುವದೇ ಕಾರಣ. ಈಗ

ನಾನು ಈದಿನ ಇಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಒಂದು ಸಂಧಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುಬಿದ್ದಿದ್ದೇನೆ. ಗೀತೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಾನು ಏನು ಹೇಳಿದರೂ, ಅಹೇಳೋಣವು ಎಷ್ಟು ಸಕಾರಣವಾಗಿದ್ದರೂ, ಎಷ್ಟು ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇದ್ದರೂ, ಎಷ್ಟು ನಿಷ್ಪಕ್ಷ ಸಾತವಾಗಿದ್ದರೂ, ಎಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೂ ನಾನು ಗೀತೆಯ ಅನುಯಾಯಿಯೆಂದು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ತಿಳಿದಿರುವದರಿಂದ ನನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಗೆ ತಕ್ಕ ಬೆಲೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ನನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯು ಈವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರುವದು. ಗೀತೆಯ ಅನುಯಾಯಿಯಾಗಿರುವದು ಸುಯೋಗವೋ ದುಯೋಗವೋ ಅದರ ಮಾತು ಒಂದು ಕಡೆ ಇರಲಿ; ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನು ಗೀತೆಯ ಅನುಯಾಯಿಯಾಗಿರುವದು ನನ್ನ ದುಯೋಗವೆಂದೇ ಭಾವಿಸುವೆನು. ಹೇಗಾದರೂ ಆಗಲಿ. ಈವಿಷಯದ ವಿಚಾರವು ಈದಿನ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಮೊದಲೆ ಗೊತ್ತಾಗಿರುವದರಿಂದ ಈಗ ನಾನು ಇದನ್ನು ಹೇಳಲೇ ಬೇಕಾಗಿರುವದು. ಅದರಂತೆ ಹೇಳಿಯೂ ಹೇಳುವೆನು. ತಮ್ಮದಾಗಲಿ ಅನ್ಯರದಾಗಲಿ ಒಂದು ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವದಕ್ಕೆ ಕೂತಾಗ ಅದಕ್ಕದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲೇ ಬೇಕು. ತನ್ನ ಪದಾರ್ಥವಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ ಅದರ ಬೆಲೆ ಎಷ್ಟೆಂಬದನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆ? ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಇತರರು ಪಕ್ಷಪಾತಪೂರ್ವಕವೆಂದಾದರೂ ತಿಳಿಯಲಿ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷ ಪಾತಪೂರ್ವಕವೆಂದಾದರೂ ತಿಳಿಯಲಿ; ತಾನು ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದನ್ನು ಹೇಳುವದು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಹೀಗೆ ಕರ್ತವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾನು ಈದಿನದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವೆನು.

ಧರ್ಮದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನೂ ಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಹಿಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವೆನು. ಧರ್ಮದಿಂದಲೆ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವದು. “सुखं तु न विना धर्मात्” ಎಂಬಂತೆ ಧರ್ಮದ ಹೊರತು ನಿಜಸುಖವು ಸಿಕ್ಕುವಂತೆ ಇಲ್ಲ. ನಾವು ಕಂಡಹಾಗೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನವೂ ಸಂಕಟವೂ ಯೋಚನೆಯೂ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಸಂಕಟವೆಂಬ ಚೇಳಿನ ಹೊಡೆತವನ್ನು ಅರಿಯದ ಹೃದಯವೇ ಇಲ್ಲ; ಯೋಚನೆಯೆಂಬ ಸಮುದ್ರದ ಅಲೆಯ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ

ಸಿಕ್ಕದ ಮನಸ್ಸೇ ಇಲ್ಲ; ಒಬ್ಬರಿಂದೊಬ್ಬರನ್ನು ಅಗಲಿಸಿ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ರೋಗ ಮತ್ತು ಸಾವು ಎಂಬ ಯಮದೂತರು ಪ್ರವೇಶಿಸದ ಮನೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಬಡಿಸಲಿಕ್ಕೇ ಬರದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಈದುಃಖವೆಂಬ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಸಿಕ್ಕುಬಿದ್ದಿರುವರು. ಎಂಥ ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೂ ಈದುಃಖವು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿರ್ದರ್ಶನವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ಆಗತಾನೆ ಗೆದ್ದು ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಒಬ್ಬ ರಾಜನು ತನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳು ಏನಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಿರುವರೋ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವೇಷವನ್ನು ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಬಿದ್ದನು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ದರಿದ್ರನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಾತು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ರಾಜನು ಆಮನೆಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅಲಿಸಿದನು. ಆಗ ಆದರಿದ್ರನು “ನಮ್ಮ ಅರಸಿಗೆಷ್ಟು ಸಂಪತ್ತು ಇರುವದು! ಅವನ ಸುಖಕ್ಕೇನೆಯುಂಟೆ?” ಎಂದು ಆಡಿದ ಮಾತು ರಾಜನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಮರುದಿನ ದೊರೆಯು ಅಬಡವನನ್ನು ಭೋಜನಕ್ಕೆಂದು ಅರಮನೆಗೆ ಬರಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅದರಂತೆ ಅವನು ಬಂದನು. ಆದಿನ ಭೋಜನಶಾಲೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ದಿವ್ಯವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದರು. ಅಬಡವನ ಎಡೆಗೆ ಬಹುಸೊಗಸಾದ ಪಕ್ವಾನ್ನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಡಿಸಿದ್ದರು. ದೊರೆಯು ಆದರಿದ್ರನಿಗೆ ಆಗ ರಾಜೋಪಚಾರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಕಟ್ಟುನಾಡಿದ್ದಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅವನಿಗೆ ಬಹು ಗೌರವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಆದುದ್ಯೈವಿಯು ಒಂದು ತುತ್ತನ್ನಾದರೂ ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನ ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹರಿತವಾದ ಒಂದು ಕತ್ತಿಯನ್ನು ತೂಗುಹಾಕಿದ್ದರು. ಆ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಕೂದಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ನೇತುಹಾಕಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದು ಯಾವಾಗ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವದೋ ಎಂಬ ಭೀತಿಯು ಅವನನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಆರಾಜನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಅಕ್ರಮಿಸಿದವನಾಗಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಸುಖವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದ ಅಬಡವನಿಗೆ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯ ನಿಜವಾದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಿದನಂತೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು

ಲೌಕಿಕಾನಂದದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಥದ್ದೊಂದು ಕತ್ತಿ ಇದ್ದೇ ಇರುವದು. ಈ ಅಭಿ-
ಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ ಗೀತೆಯು

“ये हि संस्पर्शजा भोगा दुःखयोनय एव ते”

ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದು. ವಿಷಯಗಳ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ
ಆಗುವ ಸುಖವೆಂಬುದು ಉಪ್ಪುನೀರಿನಂತೆ ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ಸುಖವಾಗಿ ತೋರಿ
ಇನ್ನೂ ಸುಖದ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವದೇ ಹೊರತು ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣ-
ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸುಖಾಭಾಸಕ್ಕಾಗಿ ದೇವರು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ-
ಮಾಡಿರಲಾರನು. ಜಡವಾದ ವಿಷಯಗಳಿಗಿಂತ ಚೇತನವುಳ್ಳ ತೀರ್ಯಕ್ರಾಣಿ-
ಗಳು ಸಾವಿರವಾಲು ಮೇಲು. ಮಂದಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಅಸಾ-
ಧಾರಣಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವು ಕೋಟಿಪಾಲು ಹೆಚ್ಚಿನದು.
ಇಂಥ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮದಲ್ಲಿದ್ದೂ ನಮ್ಮ ಸುಖವು ವಿಷಯಾಧೀನವೆಂದರೆ ನಮ್ಮ-
ದೇನು ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆ? ಮಂದಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ತೀರ್ಯಗ್ವಂತುಗಳು ವಿಷಯಗ-
ಳಿದುರಿಗೆ ಬಾಯಿನೀರು ಕರೆದುಕೊಂಡಿರಲಿ. ಮನುಷ್ಯನು ತೀರ್ಯಗ್ವಂತುಗಳಿ-
ಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಇವನ ಸುಖವು ತೀರ್ಯಗ್ವಂತುಗಳಿಗಿರು-
ವಂತೆ ವಿಷಯಾಧೀನವಾಗಿರಕೂಡದು. ತೀರ್ಯಗ್ವಂತುಗಳಂತು ವಿಷಯ-
ಸುಖವನ್ನು ದಾಟಿ ಮುಂದೆ ಹೋಗಲಾರವು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅದು ಅಸಾ-
ಧ್ಯವೇ? ಹಾಗಾದರೆ ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯ ಉಪಯೋಗವೇನು? ಹೀಗೆಂದರೆ
ಮನುಷ್ಯರು ವಿಷಯಸುಖಗಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಮಾಡಲೇ ಬಾರದೆಂದು ನನ್ನ-
ಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನ ಸುಖವು ವಿಷಯಾಧೀನವಾಗಿರಬಾರದು. ಇಷ್ಟೆ.
ಸುಖವೆಂಬುದು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಅದು ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯೆಂದೂ ನಾನು
ದಿನದಿನವೂ ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಇದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ
ಇದನ್ನು ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಇದೊಂದು ಎಲ್ಲರೂ
ಮುಗ್ಧರಿಸುವ ಸ್ಥಳ. ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ವಿಷಯಗಳ ಯಾವ
ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಖವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು? ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ
ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಂಬುವದು ಹೇಗೆ? ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ತನಗೆ

ದೊರೆಯುವ ವಿಷಯಗಳು ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತ ಇರುವದೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಅವರಿಗೆ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವದೇ ವಿಷಯಗಳ ಸ್ವಭಾವ. ಅವಿಷಯಗಳು ಒಂದೇ ಸ್ಥಿತಿ-ಯಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದರೆ ಹೇಗಾದೀತು? ಸೃಷ್ಟಿನಿಯಮಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಇಚ್ಛೆ-ಮಾಡುವದು ದಡ್ಡತನ. ಅದೇ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಈಗ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುವ ದುಃಖವೆಲ್ಲ ಅದರಿಂದಲೇ. ಅದುಃಖವು ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಮನಸ್ಸು ತನ್ನನ್ನನುಸರಿಸಿ ವಿಷಯಗಳಿರಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಮತ್ತು ವಿಷಯಗಳಂತೆ ತಾನಾಗಬೇಕು. ಎಂದರೆ ವಿಷಯಗಳು ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತರೂ ಅದೇ ತನ್ನ ಇಷ್ಟಸ್ಥಿತಿಯೆಂಬಂತೆ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಈಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವೂ ಆನಂದ-ದಿಂದ ಇರುವದಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಧರ್ಮವು ಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ “**यमो विवशस्य जगतः प्रतिष्ठा**” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇರುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಧರ್ಮವು ಬೇಕು.

ಯಾವನು ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಅವನಿಗೆ ಆಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವ ಯೋಚನೆ ಇರುವದು. ಈಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದ ದೇವರಿಗೆ ಇದನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಆಲೋಚನೆ ಇದ್ದೇ ಇರುವದು. ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದೊಡನೆ ಪರಮಕಾರುಣಿಕನಾದ ಅವನು ಅಂಥ ಧರ್ಮ-ಗಳನ್ನು ತಾನಾಗಿ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ಜಗಜ್ಜಕ್ರಕ್ಕೆ ಕೀಲುಕೊಟ್ಟನು. ಆಕೀಲು ಸಡಿಲವಾಗುತ್ತ ಬಂದು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಅಪಾಯವಾಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಾನು ಅವತಾರಮಾಡಿ ಬಂದು ಉದ್ಧಾರಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಕೂಡ ಹೇಳಿರುವನು. ಹಾಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಅವತಾರಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿರುವನು. ಅಲ್ಲದೆ ತಾನು ಇಳಿದು ಬರಬೇಕಾದಷ್ಟು ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾರು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಲೀನಮಾಡಿ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡವರೋ ಅಂಥವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಗಿದ್ದು ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ಅವರ ಮೂಲಕ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕರಾವಲಂಬನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಎತ್ತಿರುವನು. ಪರಮಾತ್ಮವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯರಾದ ಭಕ್ತರು ಇಂಥ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವರೆಂಬ

ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿರುವ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದರೂ ಯಾವಾಗ ಬೇಕಾದರೂ ಅವರು ಪ್ರಕಟರಾಗಬಹುದು. ಧರ್ಮವನ್ನು ದ್ಧಾರಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದಂಥ ಪವಿತ್ರದೇಹವುಳ್ಳವರು ಬಹು ಕಡಮೆಯೆಂಬ ಮಾತಿಗೇನೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ದೇಶಕಾಲಗಳ ನಿಯಮವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ತಾನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿರುವ ಎಲ್ಲ ಭೂಭಾಗವೂ ಒಂದೆ. ಒಂದು ಕಡೆಯವರ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಯವರ ಮೇಲೆ ಹಗೆತನ ಹೀಗೆ ಅವನಿಗಿಲ್ಲ. “धर्मस्य प्रमुख्यतः” ಎಂಬಂತೆ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭುವಾದ ಆ ಭಗವಂತನು ಒಬ್ಬರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸುಣ್ಣ, ಒಬ್ಬರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೆಣ್ಣೆ ಹೀಗೆ ಭೇದವನ್ನು ಮಾಡುವವನಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯವರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಇಚ್ಛೆ. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಪ್ರಕಟನಾಗಲೇ ಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಆಗಿಯೂ ಇರುವನು. ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಸಾರಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೊರಟವರೆಲ್ಲ ಭಗವಂತನ ವಿಭೂತಿವಿಶೇಷದವರೆ. ಅಂಥವರು ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಟರಾಗಿರುವರು. ಅವರು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿ ಧರ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ಹರಡಿರುವರು. ಕೈಸ್ತಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಯೇಸುವೂ, ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಮತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮಹಮ್ಮದನೂ ಮೊದಲಾಗಿ ಧರ್ಮಸ್ಥಾಪಕರೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವರೆಷ್ಟುಮಂದಿ ಇರುವರೋ ಅವರೆಲ್ಲ ಭಗವಂತನ ವಿಭೂತಿವಿಶೇಷದವರೆ. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರು ವಿಷಯಸುಖಕ್ಕೆಲ್ಲ ತಿಲತರ್ಪಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಸುಖದಿಂದ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ತಾವು ಎಷ್ಟೋ ಸಂಕಟಗಳಿಗೆ ಎದೆಗೊಟ್ಟು ಹೋರಾಡುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಜನರು ಧರ್ಮಸ್ಥಾಪನೆಮಾಡಿದ್ದರೂ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಧರ್ಮ ಒಂದೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಅವಲೋಕನ ಮಾಡಿದರೆ ತಿಳಿಯುವದು. ಬೇರೆಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಬೇರೆಬೇರೆ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಓದುವದು ಸಂಭವವೆಂದು ಈಗಿನ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲ. ಈಗ ಬಹು-

ಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳೂ ಇಂಗ್ಲೀಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿರುವವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಓದಿನೋಡಿದರೆ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು. ಹೀಗೆ ಧರ್ಮವು ಒಂದೇ ಅದರೂ ಒಂದೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಸ್ವಭಾವಸಂಸರ್ಗಬಲದಿಂದ ಅದರ ಹೊರಗಣ ಸ್ವರೂಪವು ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಾಣುವದು. ಇವತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮಸ್ಥಾಪಕರನ್ನೂ ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಹಾಕಿ ನೋಡಿದರೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳವರೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದು. ಒಂದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಡಿ ತೋರಿಸುವಂತೆ ಒಂದೇ ಧರ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜನರ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟಿರುವರು. ಅದುದರಿಂದ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳೆಲ್ಲ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದವುಗಳಿ. ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ತಕ್ಕಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ತೂಕಮಾಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇದುವರೆಗೂ ಅಗ್ರಂಥಗಳು ಜೀವಿಸಿರುತ್ತಲೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೇ ಎಷ್ಟೋ ಇತರಗ್ರಂಥಗಳು ಅತ್ತೀಹಣ್ಣಿನ ಹುಳಗಳಂತೆ ಆಗಿಹೋಗುವವಲ್ಲ! ಹೀಗಿರುವಾಗ ಎಷ್ಟೋ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾದ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ಅದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ತಲೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ನಗುಮುಖದಿಂದ ನಿಂತಿರುವ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಾದೀತು? ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಂದು ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವು ಮೇಲೆಂದೂ ಇನ್ನೊಂದು ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವು ಕೀಳೆಂದೂ ಹೇಳುವದು ತಪ್ಪು. ಧರ್ಮಗ್ರಂಥದ ಗುಣಗ್ರಹಣವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅನ್ಯಧರ್ಮವು ಕೀಳೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವದೇ ಅರ್ಥಮವಾಗುವದು.

“भूतावमानिनाऽर्चयामर्चितोऽहं न पूजितः”

ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಅವಮಾನ ಮಾಡುತ್ತ ನನಗೆ ಮಾಡುವ ಪೂಜೆಯು ಪೂಜೆಯೇ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಅಧ್ಯಾತ್ಮರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಇತರರನ್ನು ದೂಷಿಸುವ ಧರ್ಮವು ಎಂದಿಗೂ ಧರ್ಮವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ದೂಷಣೆಗೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಬಹುದೂರ. ಬೈಬಲ್ ಕೊರಾಂನ ಮೊದಲಾದ

ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಕಾರರು ಅನ್ಯಧರ್ಮವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ್ದರೆ ಅದು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸಹುಟ್ಟಲಿಂಬುದಕ್ಕೇ ಹೊರತು ಅನ್ಯಧರ್ಮವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವದು ಅವರ ತಾತ್ಪರ್ಯವಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಆರ್ಯಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಿರಿ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಸರೇ ಶಿವಪುರಾಣ, ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು. ಒಬ್ಬರಿಗೇ ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಹಗೆತನಗಳಿರದೂ ಇರುವದೆಂಬುದು ಅಸಂಭವದ ಮಾತಲ್ಲವೇ? ಆದರೂ ವ್ಯಾಸರು ಶಿವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕೆಳಗೆಮಾಡಿರುವರು; ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಶಿವನನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿರುವರು. 'ಇದೇ ವ್ಯಾಸರೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಾಮರೂಪಾತೀತನೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವರು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಏನರ್ಥ?' ಯಾರಿಗೆ ಯಾವದರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವುತ್ಪನ್ನವಾಗುವದೋ ಅವರಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ದೃಢವಿಶ್ವಾಸ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲಿಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಒಂದು ದೇವತಾಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಇನ್ನೊಂದರ ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿದರೇ ಹೊರತು ಅದೇ ಪರಮತತ್ತ್ವವಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವು ದೊಡ್ಡದಾಗಿರುವದು. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವವರ ಬುದ್ಧಿಯೂ ದೊಡ್ಡದಾಗಿರಬೇಕು. ಎಂದರೆ ವಿವೇಕಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕು. ಕ್ಷುದ್ರಬುದ್ಧಿಗಳಾದ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ಕೈಗೆ ದೊಡ್ಡವರ ಧರ್ಮೋಪದೇಶದ ಮಾತು ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಹುಡುಗನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕತ್ತಿಯಂತೆ ಅದು ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವದು. ಧರ್ಮಸ್ಥಾಪಕರಿಗೆ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಅನ್ಯಧರ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರಬುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲ. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಪದ್ಧತಿ ಒಂದೊಂದಾಗಿರಬಹುದೇ ಹೊರತು ಧರ್ಮವೆಂಬುದು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಏಕರೂಪವಾಗಿರುವದು. ನನಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿ ಇರುವದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲಾವುದು ಕೀಳಾವುದೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ರುಚಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲಂತು ನನಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸಮತೂಕವಾಗಿರುವವು. ಇನ್ನು ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆಮಾಡುವ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಾತ್ರ ಗೀತೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿರುವದು.

ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆಗೆ ಅಗ್ರಾಸನವನ್ನು ಕೊಡುವದಕ್ಕೆ

ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳ ಸಹಾನುಭೂತಿಯು ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿದೆ. ತಾವು ಹೇಳುವ ಪೂಜಾಕ್ರಮದಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು ತೃಪ್ತನಾಗುವನೆಂದೂ ತಾವು ಹೇಳುವ ಆಚರಣೆಗಳಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯನು ಪಾಪ-ವಿಮುಕ್ತನಾಗುವನೆಂದೂ ತಾವು ವಿಧಿಸಿರುವ ಉಪಾಸ್ಯಮೂರ್ತಿಯೇ ಸತ್ಯ-ಸ್ವರೂಪವೆಂದೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವವು. ಆಯಾಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಯಾರಿಗೂ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದ ಹೊರತು ಎರಡನೆಯ ಗತಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸುವವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಕ್ಕೇ ಬನ್ನಿರೆಂದು ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವರು. ಇತರಧರ್ಮದವರು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಮಲಮಕ್ಕಳೇನು? ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿರುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಯಾವ ಮೂರ್ತಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿದರೇನು? ಗೀತೆಯು ಅನ್ಯಧರ್ಮದವರಿಗೆ ಅಮಂತ್ರಣವನ್ನು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ; ತನ್ನ ಧರ್ಮದವರನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ.

“ಯೋ ಯೋ ಯಾಂ ಯಾಂ ತನುಂ ಭಕ್ತಃ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಚಿತ್ತಮಿಚ್ಛತಿ ।

ತಸ್ಯ ತಸ್ಯಾಚಲಾಂ ಭಕ್ತಿಂ ತಾಮೇವ ವಿದಧಾಮಹಮ್ ॥”

ಎಂಬಂತೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡದೆ ಯಾರುಯಾರು ಯಾವಯಾವ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟರೂ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರಮಾಡಿ ಪಾರುಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಕೃಷ್ಣನು ಸಾರಿಹೇಳಿರುವನು. ಯಾರೂ ಒಂದು ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ಇನ್ನೊಂದು ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾರು ಯಾವ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನಂಬಿದರೂ ಫಲಿಸುವದೆಂದು ಕೊಡುವ ಈಶ್ವರೇಜನವು ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ! ಗೀತೆಯ ಪ್ರಮುಖತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಎರಡನೇ ಮಾತೇನೆಂದರೆ ಅದು ಸ್ವಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರಮುಖತೆಯು. ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹೋಲಿಸಿ ಓದಿನೋಡಿ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ತಥ್ಯಾಂಶವಿರುವದೆಂದು ತಮ್ಮ ಬರೀಮೆಚ್ಚಿಗೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಗೀತೆಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಕಾರರು ನಮ್ಮ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಕುಳಿ

ತಿಲ್ಲ. ಅವರು ಮೆಚ್ಚಿಗೆ ನೋಡಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿರುವರು. ಅವರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನಾವು ಸುಮ್ಮನೆ ಓದಿಕೊಂಡರೇನಾಯಿತು? ಅದು ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯ ಗರಡೀಸಾಧನೆ. ಧರ್ಮವು ನಮ್ಮ ದುಃಖವನ್ನು ಕಳೆಯುವದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅಡಿದರೆ ಸಾಲದು. ಔಷಧಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ರೋಗ ಹೋದೀತೆ? ಅದನ್ನು ತಿಂದು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡು ತನ್ಮಯನಾಗಬೇಕು. ಆಗ ಧರ್ಮವು ನಮ್ಮ ದುಃಖವನ್ನು ಕಳೆದೀತು. ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಥ್ಯಾಂಶವಿರುವದೆಂದು ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಕಾರರಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದರಿಂದ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ನೆರವೇರುವದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಇರಬೇಕು. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ “ಸ್ವಧರ್ಮೋ ನಿಧನಂ ಶ್ರೇಯಃ” ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ತನಗೆ ಸ್ವಧರ್ಮವು ಯಾವದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನಾಡರೂ ಕೊಡಬೇಕು.

“सहजं कर्म कौंतेय सदोषमपि न त्यजेत् ”

ಎಂಬಂತೆ ತನ್ನ ಧರ್ಮವು ದೋಷಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಅದನ್ನು ಬಿಡಕೊಡದೆಂದು ಗೀತೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ದೋಷವೇ ಕಾಣದೆ ಇರುವದು ಯಾವದು?

“सर्वारंभा हि दोषेण धूमेनाग्निरिवಾವृताः”

ಎಂಬಂತೆ ಬೆಂಕಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊಗೆ ಕಾಣುವ ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏನಾದರೂ ದೋಷವು ಕಾಣಬಹುದು.

“श्रेयान्स्वधर्मो विगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठितात्”

ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಅನ್ಯಧರ್ಮದ ಕೆಲವು ಗುಣಗಳಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಅದನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಅದನ್ನು ಎಷ್ಟೇ ಜಿನ್ನಾಗಿ ನಡೆಸಿದರೂ

ಸ್ವಧರ್ಮವು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವು. “परधर्मो भयावहः” ಎಂಬಂತೆ ಅನ್ಯಧರ್ಮವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದು ಎಂದಿದ್ದರೂ ಅಸಾಯಕರವೆ. ಅನ್ಯಧರ್ಮವನ್ನು ಜೂರುಜೂರು ಮಾಡಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಮಸೆಯುವ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳು ಎಷ್ಟೋ ಇರಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳ ಸಹಾನುಭೂತಿಗೆ ಕೊರತೆಯನ್ನು ತರದೆ ಸ್ವಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪದೇಶಿಸುವದು ಗೀತೆಯ ಉದಾರತೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ!

ಗೀತೆಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಷಯವೇನೆಂದರೆ ಒಂದೊಂದು ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವು ಒಂದೊಂದು ದಾರಿಗೇ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಕೊಡುವದು. ಒಂದು ಜ್ಞಾನವೇ ಹೆಚ್ಚೆಂದೂ ಇನ್ನೊಂದು ಕರ್ಮವೇ ಮೇಲೆಂದೂ ಮತ್ತೊಂದು ಯೋಗವೇ ಮುಖ್ಯವೆಂದೂ ಬೇರೊಂದು ಭಕ್ತಿಯೇ ಪ್ರಧಾನವೆಂದೂ ಒಂದೊಂದು ಒಂದೊಂದು ದಾರಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಆದಾರಿಯನ್ನೇ ತೋರಿಸುವವು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದಾರಿಯೂ ಸರಿಯೆ. ಒಂದೊಂದು ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಬರುವವರಿಗೆ ಒಂದೊಂದುದಾರಿಯಿರುವದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ದಾರಿಯನ್ನು ದಾರಿಯೇ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವದು ಯಾವ ನ್ಯಾಯ? ಗೀತೆಯು ಎಲ್ಲದಾರಿಗಳಿಗೂ ಅದಕ್ಕದಕ್ಕೇ ತಕ್ಕ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವದು. ಒಂದನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿಲ್ಲ; ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಮೇಲೆ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಅರ್ಜುನನು ಜ್ಞಾನವು ಹೆಚ್ಚೊ ಕರ್ಮವು ಹೆಚ್ಚೊ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇಳಿದಾಗ ಕೂಡ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು

“सांख्ययोगौ पृथग्वालाः प्रवदंति न पंडिताः”

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಅವೆರಡನ್ನೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ತಿಳಿಯುವವರು ಪಾಮರರೇ ಹೊರತು ಪಂಡಿತರಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ವಕಂಠದಿಂದ ಆಡಿತೋರಿಸಿರುವನು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನಿಗೆ ಒಂದೊಂದುದಾರಿ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರುವದು. ಅವನವನು ತನತನಗೆ ಬೇಕಾದ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಿ. ನಮ್ಮನಮ್ಮ ದಾರಿಗೇ ಇತರರು ಬರಬೇಕೆಂಬ ಹಠವೇಕೆ? ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ಹೊರಟು ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಆಗತ್ಯ. ಅವನು

ಯಾವ ದಾರಿಯನ್ನಾದರೂ ಹಿಡಿಯಲಿ. ಈ ಸಹಾನುಭೂತಿಯು ಎಷ್ಟು ಶ್ಲಾಘಾಸ್ಪದವಾಗಿದೆ!

ಗೀತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂದರ್ಭವೇನೆಂದರೆ ಗೀತೆಯ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯವು ಸಾಧನದ ಕಡೆಗೆ ಇರುವದೇ ಹೊರತು ಸಾಧ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಇಲ್ಲ. ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದೇನು? ಸಾಧನದ ಪರಿಪಕ್ವತನಕ್ಕೆ. ಸಾಧನವು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಪ್ರಬಲವಾಗುವದೋ ಸಾಧ್ಯವು ಅಷ್ಟೆಷ್ಟು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗುವದು. ಸಾಧನವಿಲ್ಲದೆ ಸಾಧ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಎಷ್ಟು ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ನೋಡಿರಿ. ಮೊದಲು ತಾನು ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗಿರುವದೆಂಬುದನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧನಗಳೇನೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕು. ಇಷ್ಟಾಗುತ್ತಲೆ ತಾನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ಕಾರ್ಯದ ಕಡೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಂದು ಅದರ ಬಲವನ್ನು ಸಾಧನದ ಮೇಲೇ ಹಾಕಬೇಕು. ಹೀಗಾದರೆ ಆಕಾರ್ಯವು ಅವನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಸಾಧನದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವದೋ ಸಾಧ್ಯವು ಅಷ್ಟು ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವದು. ಗೀತೆಯು ಸಾಧ್ಯವಿಷಯವಾದ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವರ್ಣನಾದಿಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದೆಂಬುದೇ ಆಸಂಭವ. ಏಕೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಲೆ ನಾವು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿರುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಅಷ್ಟು ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿದೆ. ಅದುದರಿಂದಲೆ ಗೀತೆಯು ಅದರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುವದರಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಸರ್ವಸಾಹಸವನ್ನೂ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿರುವದು. ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿರುವ ಧರ್ಮಗಳೆಂಬುವೇನು? ಉಚ್ಚತರಗತಿಯ ನೀತಿಗಳು. ರಾಜಯೋಗ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಯೋಗಗಳನ್ನು ಓದಿನೋಡಿರಿ. ಗೀತೆಯು ನೀತಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವದು! ಭಕ್ತಿಯೋಗದಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಭಕ್ತನ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ

“यस्मान्नोद्विजते लोको लोकान्नोद्विजते च यः”

ಎಂಬ ಒಂದು ನೀತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ತಾನು ಒಬ್ಬರನ್ನು ನೋಯಿಸಬಾರದು; ಒಬ್ಬರಿಂದ ತಾನು ನೊಂದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಇದಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಯಾರು ಕಟ್ಟಬಲ್ಲರು?

ಗೀತೆಯ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಬೇರೊಂದು ಸಂಗತಿಯೇನೆಂದರೆ — ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವೆಂದರೆ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಡಿಸಿ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಡುರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುವದೆಂದು ಒಂದು ಹೆಸರು ಬಿದ್ದಿರುವದು. ಗೀತೆಯು ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಯವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವದು. ಮುಖವನ್ನು ಜೋಲುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕೈಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಜೀವಶವವಾಗಿ ಒಂದುಕಡೆ ಉರುಳುವದು ರೋಗಿಗಳಿಗೂ ಸೋಮಾರಿಗಳಿಗೂ ತಕ್ಕದ್ದು; ಉತ್ಸಾಹಶೀಲರಾದ ಗೀತಾನುಯಾಯಿಗಳಿಗಲ್ಲ. ಗೀತೆ ಹುಟ್ಟಿರುವದೇ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವದಕ್ಕೆ. ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೂಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಮಾಡಿಸಿರುವನು. ಪರಮಾರ್ಥಶಿಕ್ಷಣೆಯೆಂಬುದೇನು? ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸುಖದುಃಖಗಳ ಲೇಪವನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಹಾಯಾಗಿ ಈಸುವದನ್ನು ಕಲಿಯುವದು. ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆಲ್ಲ ತಲೆಗೊಟ್ಟು ಎದೆಗೆಡದಿರುವಂತೆ ಮಾಡುವದೇ ಗೀತೋಪದೇಶದ ಪರಿಣಾಮ.

ಇನ್ನು ಗೀತೆಯ ಮೇಲೆ ದೋಷದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ನೋಡುವವರಿಗೂ ಕೆಲವು ಅವಕಾಶಗಳು ಸಿಕ್ಕಬಹುದು. ಎವೇಕಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೆ ಅದೋಷಗಳೇ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಗುಣಗಳೆಂದೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವವರ ಬುದ್ಧಿಮಾಂದ್ಯದ ದೋಷದಿಂದ ಅವು ದೋಷರೂಪವಾಗಿ ಕಾಣುವವೆಂದೂ ಸ್ಫುಟವಾಗುವದು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ನೋಡಿರಿ. ಅರ್ಜುನನು ಬಂಧುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೃಪಾಪರವಶನಾಗಿ ಯುದ್ಧವನ್ನೊಲ್ಲನೆಂದು

ಸುಮ್ಮನಾದಾಗ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು

“अवाच्यवादांश्च बहून्वदिष्यन्ति तवाहिताः ।

निंदन्तस्तव सामर्थ्यं ततो दुःखतरञ्च किम् ॥”

ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ “ಎಲೆ, ಅರ್ಜುನ, ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳು ನಿನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆಡಬಾರದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ನಿನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನಿಂದಿಸುವರು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ದುಃಖವಾವುದು?” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆಮೇಲೆ ಭಕ್ತನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ “तुल्यनिंदास्तुतिः” ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ನಿಂದಾಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಸಮವಾಗಿ ಭಾವಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಮೊದಲೊಂದು ರೀತಿ ಆಮೇಲೊಂದು ರೀತಿ ಹೀಗೆ ಒಂದು ಮೂಲಸೂತ್ರವಿಲ್ಲದೆ ಹೇಳಿರುವನೆಂದು ಕೆಲವರು ಗೀತೆಯ ಮೇಲೆ ದೋಷವನ್ನು ಹೊರಿಸುವರು. ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಗುಣವೇ ಹೊರಪಡುವದು. “ನಿಂದೆಯೇ ದುಃಖಕರವಲ್ಲವೇ?” ಎಂಬುದು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತು. ನಿಂದೆಯನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ ಸಮವಾಗಿ ಭಾವಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಮೇಲೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಟ್ಟಿರತಕ್ಕಮಾತು. ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಆರಂಭಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜನರು ಏನೆಂದಾರೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ನಂದೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿ ಕೈಹಾಕಬೇಕು. ಕೈಹಾಕಿದ ಮೇಲೆ ನಂದೆಯ ಅಥವಾ ಸ್ತುತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕಡೆಗಾಣಿಸಬೇಕು. ಈ ಅರ್ಥವು ಎಷ್ಟು ಗಂಭೀರವಾಗಿದೆ!

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ದೋಷವಾಗಿ ಭಾವಿಸುವವರ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಿಗೆ ಗೀತೆಯು ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವದೂ ಒಂದು ದೋಷವೆಂದು ತೋರುವದು.

“कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन”

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು “ನಿನಗೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವೇ ಹೊರತು ಫಲದಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದು ನಿಜ. ಈವಾತನ್ನು ಒಂದುಸಲವೇಕೆ, ಅನೇಕಸಲ ಹೇಳಿರುವನು. ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿಡತಕ್ಕ ವಾತನ್ನು ಅನೇಕ ಸಲ ಹೇಳುವದುಂಟು. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಈಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರುವವು. ಗೀತೆಯೂ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿರುವದು. ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅಷ್ಟು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಾತು. ಫಲದ ಅಲೆ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗುವದು ಹೇಗೆ? ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಇವನು ಫಲವನ್ನು ಬಯಸದೆ ಒಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅದಕ್ಕೇನಾದರೊಂದು ಫಲವಾಗಿಯೇ ಆಗುವದಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂಬುದೆಂಥ ವಾತು? ಎಂದರೆ ಒಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ಕೇನಾದರೂ ಫಲವಾಗಿಯೇ ತೀರುವದು ನಿಜ. ಅದರೆ ಗೀತೆಯ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ ನಾವು ನಮಗೆ ಇಂಥ ಫಲವೇ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಬಾರದು. ನಾವು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ನಾವೇ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಬಾರದು. ನಾವು ನಮ್ಮನ್ನು ಎಷ್ಟೇ ದೊಡ್ಡವರೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ದೇವರ ಜೊತೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ನಾವು ಅತಿಕ್ಷುದ್ರರು. ನಾವು ಕಟ್ಟುವ ಬೆಲೆಯೂ ನಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇರುವದು. ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಮಗಿಂತ ದೊಡ್ಡವರಿಗೆ ವಹಿಸಿಬಿಡುವದು ಸರ್ವೋತ್ತಮ. ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ. ಒಬ್ಬ ಆಗರ್ಭಶ್ರೀಮಂತನು ತನ್ನದೊಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಆಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತನಗೆ ಇಷ್ಟು ದುಡ್ಡನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ಬೆಲೆಯನ್ನು ತಾನೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕೇಳಿದರೆ ಶ್ರೀಮಂತನು ಅಷ್ಟನ್ನು ತೆಗೆದು ಒಗೆದುಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆಸೇವಕನು “ತಮಗೆ ತೋರಿದ್ದು ಕೊಡಿರಿ” ಎಂದರೆ ಆಗ ಶ್ರೀಮಂತನು ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ತಾನು ಕೊಡುವ ದುಡ್ಡು ತನ್ನ ಘನತೆಗೆಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯನ್ನು ತಂದೀತೋ ಎಂದು ಆಸೇವಕನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ; ಕೊಡುವದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಹೆಚ್ಚು ದುಡ್ಡನ್ನೂ

ಕೊಟ್ಟು ತನಗೆ ಘನತೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ಇಡುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀಮಂತರ ಲಕ್ಷ್ಯವು ದುಡ್ಡಿನ ಮೇಲೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ; ಘನತೆಯ ಮೇಲೆ. ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ಕಡಮೆಯಾದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಅಭ್ಯಾಸವೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಇದು ಆಗರ್ಭಶ್ರೀಮಂತರ ಲಕ್ಷಣ. ನಾವು ಏನಾದರೂ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗಲೂ ಇದಕ್ಕೆ ಇಂಥ ಫಲವೇ ಆಗಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ಬೆಲೆಯನ್ನು ನಾವೇ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರೆ ಅಫಲವನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡುವದು ದೇವರಿಗೆ ಬಹುಸುಲಭ. ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಸರ್ವೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಕಟ್ಟಲೆಂದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅವನು ನಮ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಗಿಂತ ಸಾವಿರಮಾಲು ಹೆಚ್ಚು ಕಟ್ಟುವನು. ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾಗುವದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳುವವಲ್ಲ. ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯೆಂಬುದೇನು ಸಾಮಾನ್ಯವೇ? ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವದಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯನೇಷ್ಟರವನು! ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾದ ಅದಹಾಗೆಲ್ಲ ಆಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತ ಬರುವದು. ಇದು ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮದ ಫಲ. ಈಗ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಿರಿ. ಕರ್ಮವನ್ನು ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಾಡುವದೊಳ್ಳೆಯದೋ ನಿಷ್ಕಾಮಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾಡುವದೊಳ್ಳೆಯದೋ? ನೊದಲೇ ದೋಷದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೋಡುತ್ತ ಹೋದರೆ ಇಂಥ ದೋಷಗಳು ಇನ್ನೂ ಸಿಕ್ಕಬಹುದು.

ಗೀತೆಯ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಏನು ಹೇಳಬೇಕು! ಎಲ್ಲ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಸಾರವೇ ಅದು. ಎಲ್ಲ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಗೂ ಗೋರೂಪವೂ ಗೀತೆಗೆ ದುಗ್ಧಾಮೃತರೂಪವೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವದು. ಹಾಲಿಗಾಗಿ ಗೋವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ಗೀತೆಗಾಗಿ ವೇದಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗಿರುವದೆಂದು ಹೇಳುವಷ್ಟು ಗೀತೆಯು ಸರ್ವಸಾರಭೂತವಾಗಿ ವೇದಗಳಿಗಿಂತ ಅದರಣೀಯವಾಗಿರುವಾಗ ಅದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದರ ಜೊತೆಗೆ ಹೋಲಿಸುವದಿನ್ನೇನು? ಭರತಖಂಡದ ಪ್ರಮುಖರಾದ ಧರ್ಮಸ್ಥಾಪಕರು ಎಷ್ಟು ಜನರು ಆಗಿಹೋದರೂ

ಅವರು ಯಾರೂ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಗೀತೆಯನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟು-
ಕೊಳ್ಳದೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಈಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಯುಕ್ತವಾದ ಭಾಷೆಗಳೆಷ್ಟಿ-
ವೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಗೀತಾರ್ಥವಿಚಾರವು ನಲಿದಾಡುತ್ತಿರುವದು. ಕೇ-
ವಲ ನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡದ ವಾಙ್ಮಯಗಳ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ. ಸಂಸ್ಕೃತ-
ದಿಂದ ಇಂಗ್ಲೀಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯೇ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ-
ನೆಯದು. ಇದನ್ನು ೧೭೮೫ನೆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಚಾರ್ಲೆಸ್ ವಿಲ್ಕಿನ್ಸನ್ ಎಂಬು-
ವರು ಇಂಗ್ಲೀಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರುವರು. ಇತರ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯಭಾಷೆಗಳ ಕಡೆಗೆ
ನೋಡಿದರೆ ಗ್ಯಾಲೆನೋಸ್ ಎಂಬವರ ಗ್ರೀಕ್ ಭಾಷಾಂತರವೂ ಲ್ಯಾಸೆ
ಎಂಬವರ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷಾಂತರವೂ ಸ್ವ್ಯಾನಿಸೆಲ್ಲೊಗೆಟ್ಟಿ ಎಂಬವರ ಇಟಾ-
ಲಿಯನ್ ಭಾಷಾಂತರವೂ ಬರ್ನಾಫ್ ಎಂಬವರ ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷಾಂತರವೂ
ಲಾರೆನ್ಸನ್ ಎಂಬವರ ಜರ್ಮನ್ ಭಾಷಾಂತರವೂ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವವು.
ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ನೋಡಿದರೆ ಈಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿ
ತಲೆಯೆತ್ತಿರುವ ಯಾವ ಭಾಷೆಯೂ ಗೀತೆಯ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ಪಡೆಯದೆ
ಇಲ್ಲ. ಈಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತಾರ್ಹರಗಳು ರೂಪುಗೊಳ್ಳದ ಭಾಷೆ ಇಲ್ಲ;
ಭಗವದ್ಗೀತಾಗ್ರಂಥವು ಕಾಲದಿಂದ ದೇಶವಿಲ್ಲ; ಭಗವದ್ಗೀತಾರ್ಥವನ್ನು ವಿಚಾರ-
ಮಾಡದ ಜನಾಂಗವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೀರ್ತನ-
ಗೊಳ್ಳುತ್ತ, ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಿಗ್ವಿಜಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಎಲ್ಲ ಜನಾಂಗ-
ದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಹರಿಸುತ್ತ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಏಕಮುಖ-
ದಿಂದ ಶುಭಾಗಮನವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಸಮಸ್ತದಿಗಂತ
ವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯಿಂದ ಪೃಥ್ವಿಯ ಧರ್ಮಧ್ವಜದಂತೆ ದೇದೀಪ್ಯ-
ಮಾನವಾಗಿರುವ ಈಭಗವದ್ಗೀತೆಗೆ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸ್ಥಾನವನ್ನು
ಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಇನ್ನು ನೀವೇ ಮನಸ್ಸಾಕ್ಷಿ ಕರಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿರಿ.

ತಾವು ಇಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಗೀತಾವಿಚಾರವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಲೆಗೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು
ಕೊಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಈಗ ಆರುದಿನಗಳಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಗೀತಾವಿಚಾರ-
ದಿಂದಲೇ ತುಂಬಿ ತನ್ಮಿಂದ ನನಗೆ ಬಹು ಉಪಕಾರವಾಗಿರುವದು. ಈಗ

ನಾನು ಇಷ್ಟು ದಿನವೂ ಹೇಳಿದ ಅರ್ಥವೆಲ್ಲ ಗೀತಾರ್ಥದ ಛಾಯಾಮಾತ್ರವೆಂದು ತಾವು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಗೀತಾರ್ಥದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಾಗ ಶ್ರೀ ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು “ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ತೋಟವನ್ನಾದರೂ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಬೆಳೆಸಬಹುದು. ಗೀತೆಯ ಮರ್ಮವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂಥವರೇ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿರುವಾಗ ಇನ್ನು ನನ್ನಂಥವನ ಪಾಡೇನು!

ಗೀತಾರ್ಥವನ್ನು ಯಾರು ಎಷ್ಟೇ ಹೇಳಿದರೂ ಅದು ನಿತ್ಯಾನಂದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಾಧನವಾದ ಧರ್ಮಗಳ ಜ್ಞಾಪಕಮಾತ್ರಕ್ಕಾಗುವದು. ಆ ನಿತ್ಯಾನಂದವೇ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಹೇಳುವದರಿಂದ ಕೇಳುವದರಿಂದ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಮನುಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ದಾಟಬೇಕು. ಎಂದರೆ ಇತರರ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂದು ಇತರರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುವದು ಮಾನುಷಪ್ರೇಮವೆಂದೂ ಅದು ಪಶುವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೇಹಸಂಬಂಧಿಯಾಗಿ ಪಶುಪ್ರೇಮವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಬೆಳೆದು ವೃಕ್ಷವಾಗಿ ಮಾನುಷಪ್ರೇಮವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿತೆಂದೂ ಭಕ್ತಿಯೋಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತೇನಷ್ಟೆ. ಈ ಮಾನುಷಪ್ರೇಮವೆಂಬ ವೃಕ್ಷವನ್ನೇ ಅದರ ಸ್ವಭಾವಾನುಗುಣವಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಬೆಳೆಯಗೊಟ್ಟರೆ ಅದರ ಹಣ್ಣುಗಳು ಹುಳಿಗೂಡಿದ ಸಿಹಿಯಾಗಿರುವವು. ಏಕೆಂದರೆ ಇತರರ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯೊಂದು ಆಪ್ರೇಮಕ್ಕೆರುವದು. ಆನಿರೀಕ್ಷೆಯೆಂಬ ಹುಳಿ ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ ಒಂದೊಂದು ವೇಳೆ ಮೈ ಜುಮ್ಮೆನ್ನುವದುಂಟು. ಹುಳಿ ಮರಗಳನ್ನು ಕಶಿಮಾಡಿ ಸಿಹಿಯಾದ ಹಣ್ಣು ಬಿಡುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪದ್ಧತಿಯುಂಟಷ್ಟೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮಾನುಷಪ್ರೇಮವೆಂಬ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೂ ಒಂದುಬಗೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಆವೃಕ್ಷದ ಫಲವು ಮಧುರಮಯವಾಗುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಜಡಸ್ವಭಾವದ ಮರಗಳನ್ನು ಕಶಿಮಾಡುವಾಗ ಕಶೀಮರದ ಕೊಂಬೆಯನ್ನು ತಂದು ಹುಳಿಮರಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುತ್ತಾರೆ. ಮಾನುಷಪ್ರೇಮವನ್ನು ಕಶಿಮಾಡುವದು ಹಾಗಲ್ಲ.

ಮಾನುಷಪ್ರೇಮದವನು ತನ್ನ ಮಾನುಷಪ್ರೇಮವೆಂಬ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಸದ್ಗುರುವೆಂಬ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಸದ್ಗುರುವಿನ ಶುಭಪ್ರೇಮದ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಮಾನುಷಪ್ರೇಮವು ಪತಯಾ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಮಾತ್ರದಿಂದ ಕಸೈಯು ಮೈದುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ತನಗೆ ತಾನೆ ಪುಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಆಸದ್ಗುರುಸ್ವರೂಪನಾದ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಶಾಖಾಸ್ಪರ್ಶವಾಯಿತೆಂದರೆ ಮಾನುಷಪ್ರೇಮವೆಂಬ ಹುಳಿಯೆಲ್ಲ ಹಾರಿ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅದು ದೈವಿಕಪ್ರೇಮವೆಂಬ ನಾಮಧೇಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ

“गुरोस्तु मौनं व्याख्यानं शिष्यास्तु चिन्तनसंशयाः”

ಎಂಬಂತೆ ಹೇಳುವಿಕೆ ಕೇಳುವಿಕೆಗಳೇನೂ ಇಲ್ಲದೆ ನಿತ್ಯಾನಂದಮಯವಾಗುವದು.

